

Franjo Vojaković

Kratko

RAZLAGANJE KATEKIZMA

spisao

O. Josip Deharbé d. J.

preveo

jedan svećenik nadbiskupije zagrebačke.

Svezak prvi.
i drugi

Odobreno od prečastne nadbiskupske stolice zagrebačke.

U Zagrebu.
Tiskom Dragutina Albrechta.
1870.

PRESVETLOJ GOSPODJI

LJUDEVITI GROFICI JANKOVIĆKI
DARUVARSKOJ

RODJENOJ GROFICI MONTBEL
REVNOJ PROMICATELJICI NABOŽNE PUČKE PROSVJETE

POSVEĆUJE

PREVODILAC.

Predgovor spisateljev.

Svrha je ovoj knjigi, pružati kateketom i učiteljem po pučkih učionah, uz priličnu novčanu cienu, dofatu ponješto jur odrasle djece, prikrojene katekeze. Svatko vidi na prvi mah, da spisatelj nemogaše djecu po svih razredih jednako na pameti imati, sastavljajuć nazočnu knjigu, inače bi morao mjesto dva, napisati više svezakah. S toga svraćao je sveudilj pamet na djecu, koja su jur izučila, tako zvani „početni katekizam"; a katekizam, propisan za III. razred, bar upravo uče, ako i nisu svršila; a povrh toga znadu jur na pamet crtice bibličke povjestnice, zasiecajuće u katekizam.

Nadalje ufa se spisatelj, da mu neće zamjeriti izkusan kateketa, ako nenadje gdješto upravo onako u kratko, ili onako na široko, protumačeno koje pitanje, kao što bi sám želio. Jer tko nezna, da puku, te dosljedno i školskoj mladeži, u jednom kraju treba nješto obširnije, nješto opet kraće razlagati, nego li u drugom? A tko će napisati takovu knjigu, koja bi zadovoljila potrebam svakoga kotara, da nereknemo svake župe ili pače sela? S toga imat će razboritost katekete i uza ovu knjigu široko polje, gdje uztreba što lučiti, izabrati ili popuniti.

Želeć povrh toga, što se dade, olahkotiti kateketom tumačenje, udario je spisatelj, po Overbergovu primjeru, katekeličkim oblikom, kao što će se osvjedočiti svatko, pročitav makar jednu stranu ove knjige. Ali ipak nećeš naći u ovoj knjigi podpuno izradjenih, iliti gotovih katekezah; zato i neima pitanjah i odgovorah, kojimi se nakon

kateketeze ili prije: što opetuje, jur rečeno; što pako gleda se kateketa obaviestiti, jesu li djeca gradivo dobro sfatila. Gotove katekeze vodile bi spisatelja na široko, a tako bi i knjiga skuplja postala. Pà kakva i korist kateketi od gotovih katekezah? Katekeze nije moći iz knjige, budi koje, na pamet naučiti, pa uz to koristno katekizirati. Katekeze valja najprije zdravo promozgati; a zatim jezgrovito, razborito i živahno razpravljati. Kateketi dakle nebudi igda dosta, brže bolje, ili kako mu drago pazljivo, pročitati svagdanju zadaću, pa zatim ju na sreću razlagati djeci. Ovdje nemožemo mukom mimoići, što piše njeki dušobrižnik — benediktinac — sinovcu si, mladomu kateketi: „Djeci je,“ piše, „katekizam zlatni novac, ali tebi je dužnost razmieniti (razbiti) joj ga, jer joj je inače uzalud. K tomu pako hoće se valjane priprave. Svećenik, nemareći pripravljati se na katekezu, postaje najamnikom, koji sveudilj tumara . . . srećolovcem, koji obiestno grieši, uzdajuć se u sreću, da će mu ona kad uztreba u pomoć priteći. — Tebi je ponajprije gledati, da budeš sám pitanja i odgovore svestrano sfatio, resp. da budeš sám katekizam znao i valjano u glavi imao. Nečini mi se išta nespretnije i nedosljednije, nego li vjeroučitelj, koji nezna sám katekizam, koji moraju učiti na pamet nejaka dječica.“

Napokon budi slobodno spisatelju, odgovoriti na njeke prigovore proti njegovu katekizmu. Deharb'ov je katekizam, vele, suhoparan i težko ga je učiti na pamet. Što se tiče težkoće na pamet učiti, opominjemo katekete, da nedaju djeci zadaću prije, nego li jim u kratko i razgovjetno protumače sva pitanja i odgovore u zadaći, ako joj nije od drugud stvar poznata, tako, da budu razumjela djeca smisao svake rieči. Obširnije valjat će tumačiti, kada budu djeca zadaću na pamet jur naučila; jer će onda djeca tumačenje pazljivije slušati, bolje pojmiti i laglje u pameti zadržati. Primjerom ove struke tumačenja, budi kateketom razlaganje pojma vjere na str. i sl. ove knjige.

Kateketa će se tim postupkom osvjedočiti, da će mu djeca onda zadaću mnogo bolje, pa i mnogo laglje i radje naučiti. — Na prigovor glede suhoparnosti u našem katekizmu, odgovori onomadne njeki vrhovni školski savjetnik, glasovit strukovnjak, svojim svećeničkim vrstnjakom: „Do vas stoji, gospodo moja, začiniti katekizam“ Bolje neumijemo i mi odgovoriti; jer katekizmu, koji uza najveću točnost i u kratko razpravlja nauk vjere, bit će vazda prigovoriti, da je što to suhoparan. U ostalom jamči za valjanost i točnost ovoga katekizma već to, što je od godine 1847., kada je prvi put ugledao svjetlo, preveden jur u mnoge tudje jezike.*

———

* Što se znade dosele (1864.) preveden je ovaj katekizam na magjarski, češki, poljski, danski, švedski, englezki, maracki, holandezki, litvanski, talijanski, portugizki, francezki; a ove (1868. god.) na hrvacki jezik.

UVOD.

Odredjenje čovjeka.

Čemu nas je Bog stvorio, ili što je konačni cilj čovjeka na zemlji i zašto je ovo pitanje na čelu katekizmu?

To ću vam pitanje razložiti, draga djeco, samo me marljivo i pazljivo slušajte! — Da dodje kakav putnik u vaše selo (vaš grad), pa vas ljubezno upita: gdje je kuća ovoga ili onoga; vi biste mu ju dragovoljno pokazala. Uzput bi vam po svoj prilici došlo na pamet pitanje: „Tko bi mogao biti ovaj ljubezni inostranac? Odakle putuje?“ Pa već, kakva su djeca, željna koješta znati, pitala biste ga: hoće li za uviek ovdje ostati, ili će dalje kamo putovati. Ako li bi vam odgovorio putnik, da nemisli putovati dalje, nego da će u vašem selu (gradu) uviek ostati; to je putnik zato krenuo od kuće na put, da dospije u vaš grad, — drugimi riečmi: vaš je grad cilj i to konačni cilj putovanja ovoga putnika. A da bi vam odgovorio putnik: da misli opet doskora put pod noge, pa dalje; to bi vaše selo (vaš grad) bio samo bližnji cilj njegova putovanja, te stopram onaj grad, gdje je naumio posve ostati, bio bi mu konačni cilj. — Sada mislim, da razumijete: što je bližnji, što li „konačni cilj“. Konačni je cilj sve ono što, kada čovjek dobije, ili do česa kada dospije, dalje ništa netraži.

Sada vam draga djeco, moram kazati, da ste vi svakolika, štogod vas imade ovdje u učioni, pače da su svikoliki ljudi, štogod jih imade na zemlji, — putnici. Vi ste se moja djeco na sviet rodila; a zar mislite: da ćete uviek na svietu ostati? Sigurno nećete; nijedan čovjek neće uviek na svietu ostati, a nećete ni vi; vi ćete morati jednoć umrieti. Nemojte misliti, da je moći obustaviti dan i noć, kao što je moći obustaviti uru na stieni. Sve ide dan po dan i svaki dan primaknemo se za 24 ure bliže — smrti; a kada umremo, spustit će nas u liesu u grob. Ah žalostnih

nas! (jesmo li se mi tomu rodili, da nas spuste u grob kada umremo); je li možebit grob naš konačni cilj? „O nedaj Bože!“ govorite sigurno u sebi. Pa i pravo imadete d. d., što tako govorite. Jer kako bi se ikada mogao od srca radovati čovjek, koji bi tako lud bio, te mislio, da se je i sbilja tomu na sviet rodio, — da mu je to konačni cilj — umrieti, pa viekom u grobu čamiti? — Nije tako; znademo mi — znademo, da samo tielo umre i u grob se spusti; a duša — duša, da živе i poslje smrti tiela. Kada pako duša živе i poslje smrti tiela, pitamo sada: kamo li ćemo dospjeti poslje smrti tiela; koje je to mjesto, gdje ćemo uviek ostati; riečju: jošte sve jednako pitamo: čemu nas je upravo Bog stvorio, ili inače: koji je konačni cilj čovjeka na zemlji? Da bi ste susrela putnika na cesti, pa ga upitala: „Prijane, ako Bog da, kamo?“ a on bi vam odgovorio: „Neznam ni sam“; zar vam se nebi činio lud taj putnik? Koliko su dakle ludji ljudi, koji živu bez brige od dana do dana, nemisleći niti čemu jih je Bog na sviet stvorio, niti kamo će dospjeti nakon toga života! Žalibože, koliko jih ima, koji živu ovako bez ikakve brige! Kamo sreće, da se ranije dozovu pameti, nego li se dozvao njeki dvorjanik u Burgundu, koji je stopram na samrti ljuto plakao, što nije za života nikada osbiljno promislio: čemu ga je Bog na sviet stvorio. Pa malo prije, nego li će izdahnuti, zapovjedi, da mu se napiše ovaj grobni naslov: „Ovdje leži budala, koji je i prošao s ovoga svieta; a nije znao, čemu je na sviet došao.“ — Sada mislim d. d., da vam nije na čudo, što je na čelu katekizmu ili kršćanskomu nauku pitanje: čemu nas je Bog stvorio, ili što je svejedno: što je konačni cilj čovjeka na zemlji? Sasvim vam, čini mi se, sada ide u glavu, da nam valja najprije pitati: čemu nas je Bog stvorio.

Ali da uzmognete pravo sfatiti ovaj prvi i važni nauk o cilju čovjeka, treba vam dobro razumjeti odgovor na prvo pitanje u katekizmu, koje glasi: Čemu nas je Bog stvorio?

Bog nas je stvorio, da ga spoznamo, ljubimo, da mu služimo, ter se spasimo.

Ovo vam je pitanje i odgovor veoma važno; zato pazite dobro. — Vi ste valjda već kadgod nasamu mislila: Ah da mi je biti ovo ili ono, da mi je imati ovo ili ono! Pa sada vas pitam: što ste si tim željela? No ja ću vam kazati, što ja mislim, da ste si željela; možebit ću pogoditi. Ali ću vam kazati najprije, što si niste željela. Niste si željela biti: zatepena, neuka, bolestna, kažnjena, nevoljna, gladna, gola i bosa; riečju: niste si željela biti nesrećna. Da što si želite? Imati koješta, što je dobro i liepo, biti bogata, zdrava, pametna; riečju želite si biti srećna — blažena. Nisam li pogodio, što želite? A kako sam mogao pogoditi? Lahko, jer znam, da si svi ljudi žele srećni biti. Zato hoteći pokazati komugod, da nam je drag i mio, želimo mu: da srećan bio, kud hodio. Tako i djeca čestitajući si roditeljem k novoj godini ili k imendanu, žele im od Boga sreću itd. A možete li si i poželiti osbiljno, da nebudete srećna? To ne; nedade se čovjeku željeti samu sebi, da bude nesrećan. — Svaki dakle čovjek želi srećan — blažen — biti. Ali koliko si želi čovjek sreće imati? Želi podpuno srećan biti; čovjek si želi, da ga netare nikakva nevolja, želi biti prost od svake biede, svake bolesti i žalosti; a povrh toga želi si imati sve dobro i svako veselje, kojega se je kadar uživati, — riečju: hoće da bude sasvim nadovoljen. — Ah, mislite si njegdje: kako li bi mu liepo bilo, kako li bi veseo bio, tko bi sve dobro imao, što si zaželi; — dakako, ovaj bi podpuno srećan bio. Što vam se čini? Meni se čini, da bi mu ipak još nješto manjkalo ili trebalo. A što? Dajte mislimo zajedno. Uzmimo, da bi došao sada u učionu iznenada kakav kralj, pa bi svakomu dao po jedan milijun stotinjakah i to od papira, jer srebra nebiste mogla kući ponieti; a znate, da novci od papira vriede (skoro upravo toliko), koliko od srebra ili zlata. Ala, čudna mi veselja na jedan mah u učioni! Nego uzmimo dalje, da bi vam, na putu idući kući, došao u susret kraljev dvoranik, te vam stao govoriti: „Ovi novci nisu na uviek vaši, nego ćete ih morati za dva tri tjedna kralju vratiti. Biste li još i sada vesela i srećna bila? Nebiste ne, nego bi ste se posve snuždila i smrknula; pače meni se čini, da bi vam dražje bilo, da vam kralj niti u prvi mah nije dao novacah; jerbo vam je sada žao, novce vratiti. — Sada ćete mi lahko odgovoriti: što je od potrebe čovjeku, da bude podpuno srećan. Tako je dà: da bude čovjek podpuno srećan, mora mu sreća na uviek trajati; jer kako će čovjek biti podpuno srećan, pa makar imao sva dobra, kada znade, da će mu

jednoć svega nestati? Neće li ga morati tim više strah biti, čim je u većem razkošju, kada pomisli: Jednoć će ti nestati svega razkošja tvoga i veselja! — Pamtite dobro, što ste dosele naučila: Svi ljudi žele si biti srećni, — podpuno, — na uviek srećni.

Tko li vas je učio, da si želite srećna — blažena — biti? Nitko; srećni biti žele si ljudi svi do jednoga, već od sebe. Nagon za srećom — blaženstvom — prirodjen je svim ljudem. Vi ćete si valjda odmah misliti: Taj nagon mora dakle biti od Boga. Da m. d., Bog, koji nam je stvorio srce, on nam je i taj nagon, tu želju za srećom, u srce usadio. A zašto nam je Bog usadio taj nagon u srce? Jerbo nas je stvorio, da budemo na uviek blaženi, te će nas jednoć i nagraditi vječnom srećom ili blaženstvom. To ću vam odmah razložiti primjerom. Uzmimo, da bi imao koji čovjek gladno živinče, pa bi ga privezao uza pune jasle; ali bi ga svaki put suzbio palicom, koliko god bi putah živinče glavu diglo k jaslam, te bi taj nemili posao dotle tjerao, doklam bi živinče mrtvo palo od glada i napora. Nebi li nam se činio ovaj čovjek okrutan i bezdušan? A nuto, kako ste upravo čula, usadio je dragi Bog čovjeku u srce nagon i žedju za podpunim blaženstvom; pa tko smije pomisliti: da Bog tim nagonom čovjeka samo vara i muči, doklam se čovjek od muke i očajanja nesruši u tamni grob? Ne, pa ne; to se neda o Bogu niti pomisliti. Zato moramo tvrdo vjerovati: da će nas Bog, koji nam je usadio u srce nagon za podpunim, vječnim blaženstvom, jednoć i nagraditi ovim blaženstvom. Preostaje nam sada pitati: kakovo će biti to blaženstvo, kojim će nas Bog nagraditi? Hoće li nam Bog podieliti samo takovo blaženstvo, kako si ga možemo pomisliti na zemlji, n. p. kakavgod raj zemaljski, gdje nas neće napastovati nikakova nevolja, bol i žalost, gdje ćemo se sveudilj veseliti moći i svega se razkošja u izobilju uživati? Ovakovo blaženstvo, bilo bi naravno, prikrojeno moćim i nagonom naše puke naravi, t. j. mi si ga možemo željeti i uživati našimi naravnimi moćmi. Ovako pako, naravno blaženstvo mogao bi nam istina Bog udieliti; a i to bi bilo golema blagodat božja. — Ali neizmjerna dobrota božja pripravila nam je kud i kamo veće, dà upravo neizgovorno blaženstvo. Bog hoće naime, da nas primi u kraljestvo nebesko, t. j. k sebi u nebo, gdje ćemo se uživati blaženstva, kakva se uživa sam Bog; a ne samo takova, kakvo si kadšto utvaraju ljudi. To vam valja dobro razumjeti. Mi ćemo dakako biti srećni i blaženi nalik Bogu; nego opet nećemo u tolikoj mjeri, u kolikoj je srećan i blažen Bog. Imade na milijune u nebu angjelah i svetacah i svi su srećni, u koliko jim dopušta Bog; ali je opet Bog nebrojeno putah srećniji od svih angjelah i svetacah skupa uzetih, tako, da je medju njimi i Bogom sveudilj neizmjerna razlika.

Tebi će možebit sinko, doći na pamet, te ćeš misliti: kako bi se mi mogli naravnimi svojimi moćmi uživati sreće t. j. blaženstva božjega? To dakako nije moguće, kao što nije moguće preliti sinje more u plitku rupicu. Da nas Bog dragi sada iznenada prenese u nebo, kako ovdje sjedimo, to bismo toliko razumjeli i uživali se kraljestva nebeskoga, koliko razumije i uživa se ptica sreće kraljeve, komu pjeva u palači. Zar ne, ptici je svejedno, pjevala u kraljevskoj palači ili seljačkoj kolibi, u zlatnoj ili železnoj kletci, samo da joj dosta hrane? Pa upravo tako malo znali bismo mi o nebeskoj sreći, — koja odtuda izvire, što angjeli i sveci Boga gledaju i uživaju, — kad nam nebi Bog naravne moći: razum, volju, čudnovato povisio i oplemenio, da budu sposobne nebesku sreću spoznati, cieniti, ter se je uživati. Zato se ovo blaženstvo nezove naravno, kao što smo zvali ono prvašnje, nego se zove vrhunaravno. — U nebu ćemo naime gledati Boga, kakav jest, u njegovoj, viekom zanositoj, ljepoti i u sjajnosti njegova božanstva. Spoznavši Boga, zažarit će nam se srce toli gorućom i ujedno toli sladkom i ugodnom ljubavlju, da se ništa slična pomisliti neda, kao što piše sv. Pavao: »Niti je oko vidjelo, niti uho čulo, niti je došlo čovjeku na srce, što je Bog pripravio onim, koji ga ljube.« 1. Kor 2, 9.

Vi ćete sada lahko razabrati d. d., da Bog dragi nemože one ljude k sebi u nebo primiti, koji neće, da ga ljube; nego ga pače vriedjaju, psuju, od njega se odmiču pa tako, odmetnuti od Boga, umiraju. Jer budući Bog pravedan, mora zlo kazniti, niti može opaka čovjeka nagraditi blaženstvom nebeskim. — A u drugu ruku vidi vam se pravedno, što Bog samo one prima u nebo, koji ga ovdje na zemlji poput dobre djece od srca i nada sve ljube. Ljubiti dakle Boga m. d. budi vam prva i najprečja dužnost, ako želite u nebo doći, ili drugimi riečmi: ako že-

lite postići nebesko blaženstvo, — ako se želite spasiti, kao što govori katekizam u prvom pitanju. Ljubiti nadalje nije moći ono, česa tko nepozna. Zato, tko se želi spasiti, mora Boga ljubiti, tko želi Boga ljubiti, mora prije Boga spoznati. Zato sjećajte se često ovoga redka:

Boga spoznaj prije svega,
Drugač ljubit nem'reš njega.

Odlučimo li pako jednom spoznati i ljubiti Boga, — doći će nam do skora u pamet, da imamo Bogu služiti, t. j. činiti, što nam Bog zapovieda, jer tko iskreno ljubi, taj i čini, što je — povoljno onomu, koga ljubi. Jer „neće svaki unići u kraljestvo nebesko, koji mi veli Gospodine, nego tko bude činio volju oca moga, koji je na nebesih, taj će unići u kraljestvo nebesko.“ Tako govori sam Isus. Mat. 7, 21. Ako dakle želimo jednoć doći k Bogu — ili što je svejedno, ako želimo postići kraljestvo nebesko, — ako se želimo spasiti, valja nam sada na zemlji Boga spoznati, njega ljubiti i služiti mu. To nam je najprečja dužnost, — to jedini posao na ovom svietu. Zato ću vam odsele još mnogo koješta pripoviedati o spoznanju i ljubavi Boga i o njegovih zapoviedih. Na koncu bih vas još rad upitao: Obdržavate li vi zapoviedi božje? — Ako li ti, moj sinko, neobdržavaš zapoviedi božje, onda niti neljubiš Boga; a kako ćeš onda doći u nebo k Bogu? Zar će te zato Bog nagraditi, što radiš zlo? Moraš dakle odsele činiti što je Bogu milo, moraš pobožno moliti, roditelje slušati itd. Ah, sjećaj se često, kako je liepo u nebu!

Čovjek nije zato na zemlji, da se samo uživa zemaljskih dobarah, niti je zemaljsko razkošje pravo blaženstvo čovjeka.

Jeste li vidjela kadgod zmiju? Zmija je šarena, cakli se, sklizka je i lastiva; pa ipak vas i nehotice njeki strah popadne, kadgod se na nju namjerite, ako i nije otrovna. Nitko joj nevjeruje, jerbo je lukava. Ljuti vrag uzeo ju je u pomoć, da privabi čovjeka i zavede na grieh, kao što znadete iz bibličke povjestnice. Došuljav se u raj zmija, uze nagovarati Evu, neka samo uztrgne voća sa zabranjene voćke i jede; da joj neće škoditi, kako je Bog rekao; nego će joj pače koristiti, da će joj se tobož oči otvoriti, te će znati razlučiti dobro od zla; da će se daleko uzpeti, te biti ravna Bogu i posve srećna. Evi dodje na prvi mah zlo u glavu; ali se zmija znade tako lukavo pretvarati, da joj je konačno Eva povjerovala, sa zabranjene voćke uztrgla, jela

i Adama u grieh zavela. Znadete već, u koliku su nevolju praroditelji naši pali s ovoga grieha i nas sve unj porinuli. Ako li bismo kazali gdjekojim ljudem, da smo zato na zemlji, da Boga spoznamo, ljubimo, da mu služimo, ter se spasimo; to bi nas pogledali i pitali, poput one zmije: „Što? zar nije čovjek preko ponajviše zato na zemlji, da se uživa zemaljskih dobarah i tim bude blažen?“ Drugi opet govore tobož pobožno: „Nuto, kako je Bog dragi stvorio sve liepo i krasno, toliko zlata, srebra, dragoga kamenja; toliko krasnih livadah, vrtovah i poljah; toliko ribah, koje se jedu, pticah i životinjah, a k tomu toliko plemenita pića. Doista, Bog je predobar prama nam, (slušajte, kako pobožno govore!), Bog hoće, da se veselimo sveudilj, jer smo njegova djeca; hoće, da se uživamo njegovih dobarah (kako liepo misle!), te uživajući se ovoga zemaljskoga razkošja na zemlji, budemo srećni.“ (Ala lukavih gujah, kako se umiju previjati.) Ako li se namjeri pravi kršćanin na ovakav lukav razgovor, taj ga neće dugo slušati poput Eve, nego će, — ni pet ni šest — reći: „Nipošto; nije Bog čovjeka zato stvorio, da bude podpuno srećan i blažen na zemlji; jer zemaljska dobra nemogu čovjeka nasititi.“ A to ću vam, d. d., odmah pokazati.

Zemaljska dobra nemogu čovjeka nasititi,
1) jer je sve na zemlji tašto i prolazno.

a) Tko hoće da bude podpuno blažen, valja da bude zadovoljan. Zadovoljan je pako onaj, koji ima sve, štogod zaželi, te mu ništa više netreba, — koji ima svega dosta; jer tko neima onoga česa je željan, nije zadovoljan; vidi da nije srećan, kao što i sbilja nije. Pitamo dalje: imadu li ljudi, koji svoju sreću i blaženstvo traže u zemaljskih dobrih, svega dosta, jesu li još česa željni, riečju: jesu li podpuno srećni? Razaberimo malko ljude; koliko imade siromakah, koji si žele bogati biti; koliko bogatih, koji gledaju da budu još bogatiji; koliko jih imade, koji bi radi visoko se uzpeti u časti, koliko jih je opet u visokoj časti, pa bi se radi još više pomaći? Jesu li ovi podpuno srećni, ili blaženi? Nisu, odgovarate mi, ovi istom traže, da budu srećni. Istina, traže stopram da budu srećni; a njekoje od njih i skupo stoji ovaj posao; ali uzalud jim tražiti. A što mislite, kako će dugo tražiti? Tražit će, dok jih smrt nezakopa Uzmimo vojnika samo. Kako pati siromak, kako brzo mora hititi, kada mu zapovied stigne, ovamo ili onamo? To je za mira. Bukne li pako rat, koliki ga njegdje fata strah, da bude ranjen, osakaćen ili pače da pogine? Uzmimo, da postane desetnikom (kapralom)? Sada si

valjda neželi ništa više, — što vam se čini? Ah, želi si možda dotjerati do častnika, te bolju plaću brati; — dakle desetnik nije podpuno srećan, nije blažen; jer je željan nječesa, česa još neima. Pa tako će siromak tražiti i željeti, dok neumre. Što sudite o njegovoj sreći? Tako traže i težaci i trgovci, što jim manjka, — do smrti. Gdjekoji se trudi i muči, dok si u njeke spravi koju stotinu; pa kada ju spravi, mislite li, da je blažen i srećan? Nije, jer eto ti ga već pripovieda, kako snuje i razbija si glavu, nebi li kakogod skucao još koju stotinu, — tobož da bude srećan. Je li dakle podpuno srećan, je li blažen? Nije, a zašto nije? Jer si želi i traži nješto, česa neima, pa će tako željeti i tražiti, do smrti. — Jeste li kada čula, kako je bio njeki siromak čovjek, pa je svaki dan išao pjevajuć na posao, znojio se i patio uzdržavajuć si ženu i djecu? Možda niste još čula ove pripoviesti, slušajte dakle dalje, što se dogodilo. Ovomu je siromaku bio susjed bogat velikaš. Motreć velikaš, gdje ovaj siromak ide svaki dan na posao pjevajuć, zovne ga k sebi jednoć i stane pitati: kako je moguće, da on ide svaki dan tako veseo na posao a znade čitavo selo, da jedva životari sa ženom i djecom? Na to odgovori siromak, da zašto nebi pjevao, kada ipak izlazi na kraj od dana do dana, pa makar kukavno. Velikaš zatim iznese iz druge sobe i pokloni siromaku lonac dukatah, govoreć: „Evo ti lonac dukatah, pa ti netreba odsele tako kukavno životariti sa ženom i djecom. Primiv siromak dukate, zafali se velikašu i ode kući. Kad bi sutra, preksutra, motri opet velikaš s prozora; ali ti se moj siromak poklapio i ide snužden. Davši se taj prizor na čudo velikašu, pozove siromaka k sebi i upita: što se tako snuždio? „Ah“, odgovori siromak, „žalibože nije posve pun lonac dukatah, te bi još njekoliko dukatah moglo unutar stati, zato me mori briga: odkuda ću smoći još tu njekolicinu dukatah, da mi bude vrhom pun lonac.“ „Znaš ti što?“ odgovori mu velikaš, „donesi ti sutra lonac s dukati ovamo.“ Siromak se poradovao, da će mu velikaš vrhom napuniti lonac i sutradan dotrča s njim k velikašu. Ali mu velikaš ote sada i lonac i dukate. Došav kući siromak, razgleda se malo po dvorištu vrtu i polju; — ele eto ti ga do skora opet vesela i sutradan podje opet pjevajuć na posao. — Odovud vidite, da niti bogati nisu posve srećni na zemlji, pače da je kadšto siromak srećniji od bogatara. Koliko jih ima, kojim upravo na ruku ide sreća — obogate ili dotjeraju do najviše časti; drugi opet, bez ikakve brige, baštine golem imetak i najveću čast. Pa jesu li podpuno srećni? Kažemo, da nisu. Traži li bogatar sreću u novcu, a ne u Bogu; a dostojanstvenik u časti;

bolje bi bilo po nje, da nisu postali, što su. Tko je bogat i lakom (skup, škrt), koliki ga strah i briga tare dan i noć, da ga nebi gdjegod popali tati i oplienili; nedade mu se spavati od brige; napokon ga je strah družine, pače možda žene i djece, pa zato zakopa novce u podrum, vrt ili u polje. A kolika odtud nevolja po obitelj! Lakomac gladuje kadšto sam, a uzanj i ciela porodica. Zlo i naopako, kada mora što kvarovati, budi da ga popane bolest, ili mu tuča smlavi polje itd. Koliko putah živu u svadji lakomi roditelji s lakomom si djecom! Je li to sreća, je li to blaženstvo?! Uzmimo sada, da bogatar nije lakom, nego da žive razsipno; dokle će moći na kraj izlaziti svojim blagom? Žena i djeca videći, da propada imetak, boje se, da neće morati gola i bosa ići po svietu; a odtud se zametne nemir i svadja. Uzmimo napokon, da razsipnik ima svega u izobilju, te da uza najveće razkošje ipak izlazi na kraj blagom; koliko putah mu se ogadi razkošje i dosadi, — kao djetetu, koje se preveć najede meda ili poslasticah? Ako li je razborit i umjeren, koliko se putah tuži i jadikuje: „Kako li bih se rad i ja ovoga veselja uživati; ali mi neprija dobro, sutradan sam vas potrt.“ Jesu li ovi srećni, jesu li blaženi?! — A visoki dostojanstvenici, koliko imadu kadšto brigah, kako su jim nenavidni drugi, kako jih ogovaraju i težko čekaju da umru, nebi li došli na njihovo mjesto. Čut ćete, kada budete učila poviest, da je bilo mnogo kraljevah i carevah, koji su očevidno bili nesrećni, akoprem su imali, štogod jim je poželilo srce. Čula ste već u bibličkoj poviesti, koli nesrećni bijahu kraljevi Antiok i Irud. Bilo je i takovih, o kojih bi rekao, da su sbilja podpuno srećni, pa su ipak konačno izpovjedili, da nisu.

b) Pomislimo si još cara, — kakova ipak neima igdje na svietu, — bogatijega i možnijega od Salomuna, koji se neima ikoga pod nebom bojati, koji bi se mogao svega uživati; a ništa da mu nahudi, niti da mu ikada uzmanjka novacah Bi li možda ovaj bio podpuno srećan? Nebi, d. d., jer ima jedan tat i razbojnik — ja ga poznam dobro, a i vi ga poznadete — koji će ovomu caru ipak jednoć oteti sve, novce i krunu s glave, pa makar mu dan i noć tisuće vojnikah stražile oko palače. Ovaj vam je razbojnik — smrt, od koje se niti najsilniji kralj nemože obraniti. Nebi li ovaj car tim užasnije morao drhtati, kada pomisli na smrt, čim je veseliji i srećniji? Nitko dakle nemože podpuno srećan biti, uživajuć se samo zemaljskih dobarah. A da vam to dublje u glavi ostane, sudite ovako: Svaki čovjek ili ljubi ili neljubi zemaljska dobra. Ako jih neljubi, niti ga nemogu nadovoljiti, dakle niti usrećiti. Ako li jih ljubi, tim ga je većma

strah, da jih izgubi, i što jih više ljubi, tim mu je veća žalost, kada mu jih smrt i sbilja otme. Gdje pako muti čovjeka strah i žalost, tu neima prave sreće.

Da imade igdje na svietu podpune sreće, sigurno bi ju imao bio Salomun. Salomun je kraljevao 40 godinah u miru, te imao svega u izobilju, „Posagradio sam si," govori Salomun, „palače i posadio vinograde, nasadio vrtove i voćnjake i sabrao blago pokrajinah"; riečju: Salomun življaše toli krasno, da su mu se klanjali i sami kraljevi i darove slali, te ća iz Sabe došla mu kraljica u pohode, da se nagleda njegovih krasotah i nasluša njegove mudrosti; pače što će još više reći, ova kraljica srećnimi nazivaše sluge Salomunove, što mogu gledati i slušati tolike krasote. A bijaše li Salomun podpuno srećan? Ti ćeš mi možebit odgovoriti: da si rad prije znati, je li se Salomun i uživao ovih dobarah, ili je možebit poput drugih skupacah gladovao i zebao uza pune škrinje? Dobro; slušaj opet, što sâm govori: „Štogod mi poželiše oči, nisam jim kratio, niti sam si kratio srcu uživati svakoga razkošja i veselja." Pače još više: „Tko će se tako častiti i od razkošja kipiti kao ja?" — Nebi li dakle morao Salomun biti podpuno srećan, uživajuć zemaljsko razkošje, da bi itko mogao srećan biti; Salomun, koji nije samo imao u izobilju zemaljskoga blaga, nego se ga u izobilju i uživao? Pa je li se nadovoljio ovim obiljem? Slušajte, što još govori: „U svem vidio sam izpraznost i patnju duha i da ništa netraje pod suncem. Zato mi omrznu život."

Pa sve da i nebi bila zemaljska dobra izprazna i prolazna, kao što sbilja jesu, pa sve da bi jih čovjek uživao zasebice sto godinah po volji, ipak nebi ga mogla ova dobra podpuno nasititi, jer je

2) čovjek stvoren za Boga i vječnu sreću
(ili kako se obično govori: vječno blaženstvo.)

a) Čovjek je stvoren za Boga, da srećan, blažen bude u Bogu. — Motri ribu, pa gledaj, kako veselo i zadovoljno pliva u vodi. Izvadi ju, položi na zeleno kopno i podaj joj jesti u izobilju. Je li sveudilj još vesela? Gledaj, kako se sirota previja, leca i baca, dok se dokotura do vode! Motri pticu, kako joj se veselo ori pjesma, kako se ljulja po zraku pod vedrim nebom. Ali nuder ulovi ju, pa zatvori u zlatnu krletku i hrani ju najizabranijim jelom? Je li sveudilj još vesela? Gledaj kako sirota omata i krilima lepeće po krletci, kako si razbija glavu o zlatnu žicu; a na jelo neće ni da pogleda. Odovud moraš suditi, da joj

se hoće napolje, po što po to. Nuder sada otvori krletku, pa ćeš vidjeti, kako će u jedan mah veselo zapjevati, na polje izlećeti; a ostaviti tebe, zlatnu krletku i izabrano jelo i toplu sobu, premda je zima. Neće ti nikada više u pohode doći, zebla koliko joj drago i gladovala na polju. Još je čudnovatije, što, ako čovjek ptičiće izvadi iz gniezda, dok još neumiju prhati po zraku; pa jih u krletki odhrani, ipak će mu izmaći i odlećeti, čim jim porastu krila, a otvore se vratca. Odkuda to? Tebi se možebit neda na čudo, što starka izmakne; ali tko je učio ptičicu mladu izmaći? Starka ju nije, jerbo si ju prije uzeo iz gniezda, nego li ju starka učila lećeti. A niti ju ti nisi učio, niti si ju mogao učiti, jer tebe nebi bila razumjela. Odkuda dakle, da umije izmaći? Sigurno da nije izmakla od nevjere; nego zato, što ju je Bog stvorio i odredio, da žive prosto u zraku, kako je Bog stvorio ribu, da žive u vodi. Riba žive samo u vodi; a ptica žive samo u zraku. A gdje ima živjeti čovjek? U Bogu. Gdje će prijati čovjeku? U Bogu. O sram nas ljudih bilo! Ribe i ptice znadu, gdje jim je sudjeno živjeti, te jim neima mira ni pokoja, dok se nesmire ondje, gdje jim je sudjeno živjeti; a ljudi neznaju Boga i neće da živu u Bogu, gdje jim je sudjeno; nego traže, da se nadovolje izpraznim zemaljskim blagom. Ali jim taj posao nikada neće za rukom poći; jer plemenita i uzvišena duša tvoja, sinko, nedade se ničim drugim zadovoljiti do Bogom. „Za sebe si nas stvorio o Bože!" piše sv. Augustin, „pa zato nam je nemirno srce, dok se u tebi nesmiri."

b) Čovjek je stvoren za vječnu sreću — vječno blaženstvo. — Ova se istina vjere nedade oboriti. Sveto pismo uči nas posve razgovietno: „Cilj vam je život vječni." Rimlj. 6, 22. Čula ste već, razlažući prvo pitanje, da nam je srce već po sebi željno vječne sreće, jer neima podpune sreće bez — vječne sreće. Duša pako neumre, kada čovjek umre, nego duša i nadalje vjekuje; ali ju dakako neprate vremenita dobra u vječnost, nego ova ostaju i nadalje na zemlji. Sudite sada, nebi li morala duša, poslje smrti tiela, viekom nesrećna biti, da joj je sudjeno nadovoljiti se zemaljskim blagom? A nebi li joj bio kriv sam Bog nesreći? Zašto joj neda ponieti zemaljsko blago u vječnost? Ah, groza nas fata, odgovoriti na ova pitanja. — Čovjek dakle, stvoren za vječno blaženstvo, nemože se nadovoljiti zemaljskim blagom; pa zato upravo niti ga mogu nasititi zemaljska dobra, niti mu smiriti želju za vječnim blaženstvom. Odtud i vidimo, da su ljudi, željeći se nadovoljiti zemaljskim blagom, uviek nezadovoljni onim, što imaju, pa zato gledaju neprestano, da si što više prisvoje; a

prisvoje li si koliko jim drago, ipak neimaju, koliko bi radi imati, i nisu posve zadovoljni, — nisu pravo srećni.

Najpotrebitije je dakle čovjeku na zemlji: Boga spoznati, ljubiti ga, služiti mu, ter se tim na vieke spasiti.

Tomu nas je Bog stvorio, i zato traži od nas strogo, da činimo i postignemo, čemu nas je stvorio. Bog nam je gospodar i otac; pa zato smo dužni pokoravati se njemu, kao što se pristoji stvorovom, podložnikom i djeci. Bog je stvorio nieme i nerazložne stvorove, da mu se nehotice pokoravaju: sunce mora svaki dan izlaziti i zalaziti; a bilje i životinje rade, što jim je Bog zapovjedio. Čovjeka pako nadario je Bog slobodnom voljom, pa zato može raditi ili neraditi, što mu Bog zapovieda, pokoravati se volji božjoj ili joj se opirati. Bogu pako nemože biti svejedno, pokoravao se tkogod njegovim zapoviedim ili jim se opirao. Bog je svet, pa zato ljubi dobro, ljubi kada mu tko izvršuje zapoviedi; ali i mrzi na zlo, jerbo je protivno njegovoj svetoj volji. Nadalje Bog je pravedan, pa zato kazni zlo; a naplaća dobro. Ravna li dakle čovjek svoju slobodu po božjoj volji, dobar je i čeka ga vječna sreća, no ide li svojom slobodom naopako, neradi li, što je božja volja, nepokoran je; pa zato u jednu ruku izgubit će nebo, u drugu pako čeka ga vječna muka u paklu, ako se još prije smrti neobrati k Bogu. Nije druga, nego: ili služiti Bogu, ter se spasiti i u nebu uvieke srećan biti; ili neslužiti Bogu ter se nespasiti, — izgubiti nebo, a dospjeti u muke paklene. Neimaš glede vječnosti drugo izbirati, — do neba ili pakla. Odovud vidimo, koliko je od potrebe služiti Bogu; toliko je od potrebe, da čovjek, koji nesluži Bogu, nikada — pa nikada neće podpuno srećan biti.

Zato i nam govori dragi spasitelj: „Tražite najprije kraljestvo božje i pravdu njegovu (Mat. 6, 33.) i opominje nas sve: prije svega i u svem, što radimo i neradimo, da imamo na pameti spas duše, ter kriepošću i dobrimi djeli postanemo svetiji i pravedniji. Tražite najprije kraljestvo nebesko i pravdu njegovu, kaže spasitelj; dakle nam nebrani zemaljsko blago teći, imati i uživati, nebrani nam uživati, koliko je skroz od potrebe za život; pače dopušta nam i uživati, koliko nam je koristno dopušta isto veselje i razkošje, ako samo nesmetnemo s pameti ili nezanemarimo ono, što je najviše i tako rekuć

jedino od potrebe; — ako tekući i uživajući zemaljska dobra, nezaboravimo na zapoviedi božje, ter u ludo nezaigramo spas duše. Jer „što hasni čovjeku, ako cio sviet osvoji, a dušu izgubi?“ Mat. 16, 26. Što hasni bogatomu razkošniku, što je za života imao silu blaga, liepom se odjećom odievao i dan na dan častio; a pokraj toga smetnuo s pameti spas duše, pa propao u pakao? A što je kvarovao Lazar, što je kratko vrieme na zemlji stradao i bolovao; a imajuć na pameti spas duše, Bogu služio u siromaštvu i bolu, te si dušu spasio? Sada je već stotine godinah podpuno srećan i bit će do vieka, gdjeno bogati razkošnik već toliko vremena muke trpi u ognju paklenom i trpit će do vieka. — Nesmetni dakle, sinko, nikada s pameti, što je najprečje na zemlji: spoznaj Boga, ljubi ga i služi mu, ter se spasi. U kratko: »Spasi dušu!«

Ako pako želimo sbilja Boga pravo spoznati, ljubiti ga, služiti mu, ter se spasiti treba nam: 1) sve vjerovati, što je Bog objavio, 2) obdržavati sve, što je Bog zapovjedio, 3) primati milosti, koje je Bog za naše spasenje naredio.

Treba nam 1) vjerovati; jer ćemo stopram onda Boga pravo spoznati, ako budemo vjerovali, što nam je on sam o sebi objavio, t. j. što nas je o sebi sam Bog učio. Istina, možemo ponješto i prostim umom Boga poznati; ta nebesa kazuju slavu Božju, i djela rukuh njegovih glasi svod nebeski, pj. 18, 1.; ali nam je premalo i nedostatno za vječno spasenje znanje o Bogu, prisvojeno prostim umom. Treba nam 2) obdržavati zapoviedi božje, jer smo dužni Boga ljubiti i služiti mu, t. j. raditi po njegovoj volji. Zato nam je Bog očitovao svoju volju, davši nam zapoviedi, da mu uzmognemo služiti i pokazati, da ga ljubimo; jer „ovo je ljubav Boga,“ kaže sv. Ivan, ljubimac Isusov, „da obdržavamo zapoviedi njegove.“ 1. Iv. 5, 3. Napokon treba 3) primati milosti, za spasenje naredjene. Jer bez milosti božje nemožemo tako vjerovati, niti zapoviedi božje obdržavati, kako Bog hoće i kako je od potrebe za spasenje. Akoprem nam Bog gdjekojimi milostmi, bi reć u susret ide, jer bez predbježne milosti nebismo mogli niti htjeti primati milosti; ipak je sigurno, da nebismo dobili sve milosti, koje su za spasenje od potrebe, ako bismo u nemar metali izvore milosti, od Boga naredjene. Ovi su izvori ponajprije sveta otajstva

i molitva, koja se zato i zovu izvori milosti. S vremenom ćete m. d. i više o tom učiti.

U katekizmu ćemo pako naći nauk o vjeri, o zapoviedih i izvorih milosti. — Katekizam, zove se, po grčkoj rieči (koja znamenuje u našem jeziku „nauk") — knjiga, u kojoj se kršćanski nauk razlaže u kratko, prosto i razumljivo.

Katekizam govori dakle u tri glave:

1) o vjeri,

2) o zapoviedih,

3) o milosti te izvorih milostih, imenito o svetotajstvih i molitvi.

Opomena.

Čula ste dakle d. d. da vam je spas duše prva i najprečja briga na ovom svietu. Izgubi li tko novce u igri, dobit će jih možebit drugi put, kada se bude igrao. Ako izcuri komu jedno oko, može ipak za nevolju gledati na drugo. Pa izcurila komu obadva oka, nije mu ipak sve propalo i ako ništa drugo, ostao mu je bar život. Ali komu duša propadne, tomu je propalo sve, niti može išta oteti propasti, jer neima druge duše, kojom bi si možda naknadio gubitak prve. Zato se ponajprije brinite, da se naučite, što vam treba vjerovati i činiti, da se spapravo site. Imade istina mnogo kojekakvih naukah, koji čovjeku malo ili nimalo koriste; a nauk o Bogom objavljenih, spasonosnih istinah, pruža čovjeku samo vremenitu sreću, nego i vjekovitu. A ovaj ćete nauk učiti u katekizmu. Zato učite marljivo ovu knjigu; a slušajte marljivo i pazljivo i kršćanski nauk, da se još za mlada naučite temeljito istine, koje nam je Bog objavio; zapoviedi, koje nam je Bog dao; i da se upoznate s izvori milosti, od Boga naredjenimi. Taj će vam nauk krčiti put do vječnoga spasenja; osobito će vas kriepiti u napastih i pogibeljih i tješiti u nevoljah; — navlastito na samrti. — Već sada se priviknite, katekizam često u ruku uzeti, pa čitati i kršćanski nauk rado slušati; ter od toga običaja nepopustite do smrti. Kršćanski nauk slušati ili drugoga učiti, toli je spasonosan posao i Bogu mio, da ga sveti otac papa Pio V. zove „veoma svetim poslom."

Koli revno i rado slušaju kadikad djeca, razlaganje katekizma, pokazat će nam sljedeći primjer. Njeki blagovjestnik (misionar) dodje jednom u golemo selo u Mesopotamiji, na veoma visoku brdu, i svrati se u jednu kršćansku kuću. Ovdje ugleda djećka od pet godinah, koji s mjesta kleknu i zamoli blagoslov od blagovjestnika. Na krstu bijaše djećku nadjenuto ime Ivan. Ovaj djećko bude odmah na čudo blagovjestniku, radi svoje nevinosti, čednosti i želje za naukom. Blagovjestnik piše ovako ob ovom djećku. „Silom navaljivaše na nas, da ga učimo i to tako uztrajno, da nam je skoro dosadio. Svaki sam dan po objedu kupio oko sebe milu dječicu. A Ivan, kojega sam povrh toga napose poučavao, činio mi se je apoštolom drugih. Gdjegod su se običavala djeca igrati, tudje je bio Ivan i nagovarao si vrstnjake, da idu na kršćanski nauk. Za poslanja, govoraše Ivan, nije slobodno igrati se. Grehota je dati se na igru, kada nam je Bog poslao blagovjestnika, da nas uči katekizam. Bog blagoslovi posao ovoga nejakoga blagovjestnika. Vrstnjaci ga slušahu. Njim na čelu stupi on oborenih očijuh i sklopljenih rukuh u kapelu i moljaše me: „Oče, uči nas spoznati toga velikoga Boga, o kojem nam propoviedaš; uči nas ljubiti ga i služiti mu." Tragom njegove čednosti, pozornosti i želje za naukom povedoše mu se i vrstnjaci. Do malo zaboravih ja, da sam u sredini lahkoumne djece; nego mi se pričini, da obćim s angjeli. Kolikom sam tada bogoljubnošću, ljubavlju i gorljivošću išao na posao! Ali mi je rodio posao i obilnim rodom. Gorljivost maloga Ivana preli se i drugim u srce. Ova nejaka djeca bijahu apoštoli svojih obiteljih. Ovakovimi prizori uči nas Bog, da su istinite rieči svetoga pisma: „Iz ustijuh djece i dojenčadi, pripravio si slavu sebi." Toliko piše blagovjestnik o revnosti djece, slušajuće nauk iz katekizma. Nebi li vas sram bilo, da biste vi manje revna bila?! (List o. de Damas u „organu družtva sv. groba." 1862. sv. 2. str. 34. 35.)

Još jedan primjer:

Jerbo ste d. d. za kršćanskoga nauka bila tiha i pazljiva, pripoviedat ću vam na koncu još jednu liepu pripoviest, odkuda ćete vidjeti, kako moramo biti sveudilj voljniji: pregorjeti sve zemaljsko blago, dà isti život, nego li izgubiti dušu i s njom kraljestvo nebesko. — Toma Morus, rodjen god. 1480. u Londonu, bijaše veoma bogat, te kao državni kancelar u Englezkoj, dotjerao do najvišega ugleda i časti. Iznenada pade u nemilost svomu kralju Henriku VIII., koji ga dade baciti u ljutu tamnicu i na smrt osuditi, što nehtjede bezbožnoga kralja priznati vrhovnim glavarom crkve, mjesto pape. Toma se nedade nagovoriti

*

pretnjami i nikakvim mitom. Napokon dodje mu žena, držeć si plačuće diete na ramenu, u tamnicu u pohode, baci se predanj na koljena, te ga stade moliti i ovako ga po prilici nagovarati, da popusti kralju, te si spasi život: „Mogli bismo još koju godinicu preživjeti zajedno i u slozi: zašto dakle u cvietu života upropašćuješ sebe i svu si porodicu?“ „Koliko bih godinah,“ pitaše ju Toma, „mogao ja još živjeti?“ „Valjda još dvadeset“, odgovori mu žena. „O lude li zamjene“, primieti na to pobožni kancelar, „za dvadeset nesigurnih godinah na zemlji, da dadem vječni život na nebu i sam sebe osudim na vječne muke? Radje ću sve izgubiti, nego li vječnu sreću; jer što koristi čovjeku, ako cieli sviet osvoji, a dušu si izgubi?“ Pošto bi trinajst mjesecih probavio u ljutoj tamnici, popne se Toma Morus na krvavo stratište i tudje mu padne mrtva glava pod krvničkom sjekirom, stekav neumrlu krunu. A što bi mu koristilo sada, da si je, odrekav se kraljestva nebeskoga, produljio život zemaljski za koju godinu?

Glava prva.

Vjera.

Čula ste u „uvodu“ ili u onom, što sam vam dosada razlagao, što ćete učiti u katekizmu i kojim redom. Danas počimamo prvu glavu, (koliko ima glavah u katekizmu i kako se koja zove?), koja govori o vjeri, kao što čitate u naslovu Nego ćete čuti najprije štogod

o vjeri u obće;

a zatim ćete se upoznati pobližje sa pojedinimi članci vjere, kada uzmemo razlagati vjerovanje apoštolsko. Prvomu odsjeku o vjeri u obće pisano je na čelu:

§. 1. Pojam, predmet i izvori vjere.

Sada ću vam razložit, što je „pojam“. Pojam nam u obće pokazuje, što je ono, o čem govorimo. Čuvši prvi put rieč „lav“, željna ste znati, što je lav? željna ste znati, što se razumieva ovom riečju? t. j. željna ste pojmiti: što je lav. A kada vam se pokaže, te razumijete, što je lav; imadete pojam o lavu. — „Predmet“ vjere je sve ono, što imamo vjerovati; a „izvori“ su vjere ono, gdje se sadržaje sve, što moramo vjerovati, ili odkud izvire vjera; izvor (ili vrelo) vode jest ono, odkud izvire voda. U ovom odsjeku nećemo dakako govoriti o kakovu izvoru zemaljske vode, nego izvoru, odkud teče voda za život vječni; o izvoru blaga, koje imade cienu u nebu. Koliko vam se dakle treba trsiti, da si što više pribavite ove nebeske vode i ovoga dragocjenoga blaga!

Vjera je kršćanska katolička od Boga darovana kriepost, kojom tvrdo i stalno držimo za istinu sve, što je Bog objavio i po svojoj nam crkvi predlaže vjerovati.

Svaka je rieč ovoga odgovora važna. A da si jih lakše zapamtite, govorit ću jih ja pred vami više putah zasebice i razgovietno, da pojedine stranke dobro razaberete. Kaže se dakle: „Vjera“ i to „kršćanska katolička“

(što valja iz pitanja dopuniti). A što je ta vjera? „Kriepost“, a kakova kriepost? „Od Boga darovana. Dakle: Vjera je kršćanska katolička od Boga darovana kriepost. A što daje ova kriepost onim, koji ju imadu? Da tvrdo i stalno drže za istinu sve itd. Vjera je dakle kriepost, „kojom za istinu držimo sve“, i to „tvrdo i stalno“ za istinu držimo, „što je Bog objavio“, t. j. obznanio nam, — učio nas. No pošto nemožemo sami po sebi saznati, što je Bog učio; predlaže, t. j. kaže nam katolička crkva, što je Bog objavio. Zato nevelimo samo prosto: „Vjera je kriepost, kojom tvrdo i stalno držimo za istinu sve, što je Bog objavio; nego dodajemo takodjer odmah: „i po svojoj, t. j. katoličkoj nam crkvi predlaže vjerovati.“ Čitaj dakle još jednoć odgovor i pokaži mi pojedine stranke. Sutra ću vam ovaj odgovor obširnije razlagati, pošto ga znadete dobro na pamet.*

Najprije kažemo dakle „vjera“. A što će reći vjerovati. Vjerovati u obće, reći će: Nješto držati za istinu, što tko kaže; a to držati za istinu za to, jerbo je on kazao. Ako ti ja kažem, da ima sunce, mjesec i zviezde, netreba ti toga držati za istinu, jerbo sam ti ja kazao; nego ti držiš to za istinu, jerbo vidiš na svoje oči. Ako li ja kažem, da je zemlja nemalo posve okrugla i ova (poniješto plosnata) zemaljska krugla vrti se svake 24 ure, poput mlinskoga kolesa, oko sebe; — to ti njekako neide u glavu i daje ti se na čudo, kako da se nesruši vaša kuća i crkva i sve što je na zemlji, kada se zemaljska krugla tako brzo vrti. Ali ćeš ipak držati za istinu, da se vrti zemlja (kao što se i sbilja vrti), jerbo ti ja kažem, — t. j. vjeruješ, da se zemlja vrti. »Bogu vjerovati«, reći će dakle: držati za istinu, što Bog kaže; a to zato upravo, jerbo Bog kaže, akoprem nevidimo niti nedokučujemo, što nam kaže. — Samo nemojte, kao što se često dogadja, zamieniti vjere — mnienjem. Ako bi ti tko pripoviedao što god i činila ti se vjerovatnom ta pripoviest; ali bi si ipak mnio iliti mislio: tko zna, je li upravo tako, moglo bi biti i protivno, to ti nebi već bila „vjera“, nego samo „mnienje“. Jer tko vjeruje, nemisli, da bi moglo i protivno biti. A kamo li, da bi tko tako mislio, kada mu Bog što kaže; jer o vjeri kršćanskoj kato-

* Sada ide obširnije razlaganje.

ličkoj piše sveti Pavao apoštol: „vjera je tvrdo, sigurno osvjedočenje ob onom, što se nevidi“; — osvjedočenje, o kom ni najmanje nije slobodno svojevoljno dvojiti. To razumievamo, govoreći: »tvrdo i stalno« za istinu držati. — Zašto pako govorimo nadalje: Vjera »kršćanska katolička«? Zato, jer negovorimo ovdje o kakovoj god vjeri, negovorimo o luteranskoj ili kalvinskoj ili grčko-iztočnoj vjeri, nego o pravoj katoličkoj vjeri. A katolička se vjera sastoji u tom, da sve vjerujemo, što je Bog objavio, i po katoličkoj nam crkvi predlaže vjerovati.

Katolička je vjera od Boga darovana; t. j. ova je vjera dar božji, koga si nemožemo prisvojiti niti svojimi moćmi i naporom, niti svojimi zaslugami. O tom govori razgovietno sveti apoštol Pavao: „Milošću ste spašeni vjerom; a ne od sebe“, t. j. niste spašeni svojimi moćmi i naporom, niti svojimi zaslugami; »jerbo je dar božji.« Efež. 2, 8. Vjera je s više razlogah dar božji. U jednu ruku: Bog nam je objavio istine, koje imamo vjerovati; jerbo su to istine, kojim se mi sami nikada nebismo domislili, da nam jih nije Bog premilostivo objavio, kao što je n. pr. prekonaravni cilj čovjeka, otajstvo presvete Trojice, utjelovljenje Isusovo itd. U drugu ruku udielio nam je Bog milost, te smo rodjeni i uzgojeni od katoličkih roditeljah, idemo u učionu i učimo katolički nauk i objavljene nam od Boga istine; jer što bi vam koristile objavljene od Boga istine, da ste se rodila medju neznabožci ili da nebiste nikada čula nauka ob ovih istinah? — Uza ove dvie goleme milosti dieli nam Bog još i nutarnju milost, koja nam razsvjetljuje razum i nuka volju, da tvrdo i stalno držimo za istinu sve, što nam je on objavio — da vjerujemo onako, kao što nam treba za spasenje. Bog nam dakle nesamo razsvjetljuje razum, da prifati objavljene istine; nego nam i volju kriepi, da uzhtije prifatiti ove istine, jer da uzvjeruje tko, treba mu i dobre volje. Tko nebude i htio, neće ikada vjerovati; zato će i biti nagradjeni kršćani, koji vjeruju; a koji nevjeruju, kažnjeni, kao što je više putah učio božanski spasitelj. Kažnjen pako ili nagradjen može biti samo onaj, koji svojevoljno radi. Pošto dakle Isus odprto govori, da će pravovjernike nagraditi, a nevjernike i krivovjernike kažniti, razumijemo lahko, da je i nam na volju — vjerovati ili nevjerovati. Odkuda to, da su učenici Isusovi vjerovali njegovu nauku,

a farizeji nisu? Isus je sigurno jednim i drugim propoviedao. Odtuda, što su jedni htjeli vjerovati, a drugi nisu. Ili je možebit kriva propovied Isusova? Sigurno nije; jerbo su ju mogli svi jednako razumjeti, k srcu primiti i o njoj se uvjeriti. Ili jim možebit manjkala nutarnja milost? Nipošto; jer Bog hoće, da se svi ljudi spase; pa zato dieli takodjer svim milost, da uzmognu prifatiti kršćanski nauk, kada ga slušaju. Dakle jim je manjkala samo prava volja. To potvrdjuje Isus naročito o žiteljih jeruzalemskih. „Koliko sam vas putah htio sabrati“ (oko sebe), govori Isus, „kao što kvočka sabire piliće pod svoja krila; a vi nehtjedoste.“ Mat. 23, 37. — Još manje pako mogu se izgovarati kršćani, koji nevjeruju; jerbo nam Bog već na svetom krstu dieli posebnu milost, da uzmognemo vjerovati kršćanski nauk, kao što je za spasenje od potrebe; čim dodjemo k razumu i pričmemo kršćanski nauk učiti. Pače kolikogod putah pobudimo u srcu spasonosan čin vjere, ili treba, da ga pobudimo, ide nam Bog u susret svojom milošću, razsvjetljuje nam, kako rekosmo, razum i nuka volju; jer bez milosti božje nemožemo niti jedan jedini čin vjere onako u sebi pobuditi, kako Bog hoće. „Ne, kao da bismo mogli“, govori sveti apoštol Pavao, „sami po sebi (štogod za spasenje) pomisliti, kao po sebi; nego štogod možemo, od Boga je.“ 2. Kor. 3, 5.

Vjera je takodjer kriepost, jerbo nam u duši traje i sveudilj nas usposobljuje i nuka, da sve vjerujemo, što nam predlaže katolička crkva, — kao Bogom objavljeno, — vjerovati. Moleći: „Bože, vjerujem sve, što si nam objavio“ itd, kažemo, da pobudjujemo vjeru, ili kao što se obično govori, molimo čin (djelo) vjere. Ali, buduć da je ta molitva prolazna, nemožemo ju zvati kriepošću vjere. Drugo je dakle ono, što nam Bog ulieva na svetom krstu i što neprolazi poput pojedinoga čina (djela, posla), nego ostaje sveudilj u duši kršćanina, doklam nesagrieši smrtno proti vjeri; a to je upravo — kriepost vjere.

Po božjoj objavi razumievamo sve, što je Bog učio za spasenje naše po patriarsih i prorocih, a najposlje po svom sinu Isusu i apoštolih.

Bogu dragomu nebijaše dosta, dati nam samo razum, da nam poput luči svieti, te dodjemo do istine; nego buduć predobar prama nam, htjede nam sam biti učiteljem. Kao

što uči otac diete, a učitelj učenika, tako je učio Bog naše praroditelje; a tako zatim i patriarke Noaha, Abrahama, Izaka, Jakoba. Kašnje dobe obćio je Bog prijateljski s Mojsijom, Davidom, Salomunom, Ilijom i ostalimi proroci: što sám je učeć, što šaljuć jim glase po angjelih; a povrh toga davao jim je Bog zapovied, da si suvremenikom i potomkom priobće, što su sami čuli od njega. Akoprem su ljudi bili veoma nezafalni Bogu na ovoj očinskoj, ljubeznoj pouki, te ubijali proroke, božje glasonoše; ipak je poslao Bog konačno jedinorodjenca si sina s neba, da hodi kao čovjek medju nami, te nas upozna s božjimi istinami i voljom. „Više putah i na različite ruke,“ piše sv. Pavao, „govorio je Bog njekoć ocem, napokon ovih danah govorio nam je po sinu.“ Žid. 1, 1. 2 — Iz bibličke pako poviesti znat ćete jur, da Isus nije sveudilj vidljiv ostao na zemlji, nego je uzašao na nebesa. Deseti dan poslje uzašašća posla Isus duha svetoga. Primiv duha svetoga, ustade odmah sveti Petar javno propoviedat nauk Isusov, obrati mnogo tisućah ljudih, tvoraše golema čudesa; kašnje bude kamenovan sveti Stjepan; sveti Pavao obrati se na vjeru Isusovu. Ovo i drugo koješta dogodi se stopram poslje uzašašća Isusova. Nakon toga stigle su takodjer posebne opomene i objave apoštolom od Boga, kao n. p. sv. Petru, da se madu primati i neznabožci u crkvu, svetomu Ivanu, kakova će biti u buduće sudbina crkvi. O svem tom, što se sgodilo poslje uzašašća Isusova, i što je apoštolom od Boga objavljeno, popisali su apoštoli nješto po nadahnuću i pod upravom duha svetoga, da i nam priobće. Zato pravo imamo govoreći: ne samo, da vjerujemo, što nam je Bog objavio po svom sinu, nego takodjer, što nam je objavio po apoštolih, akoprem nisu učili apoštoli drugo, nego li Isus. — Sve pako, što je Bog učio za spasenje naše po patriarsih i prorocih, a najposlje po svom sinu i apoštolih, — zovemo jednim imenom „božja objava“. Kažemo „objava“, jer kazati komu, što prije nezna, reći će „objaviti“ mu; kažemo nadalje: „božja“ objava, jer nam ju nisu obznanili ljudi, nego Bog, akoprem po ljudih.

Govoreć dakle: „sve što je Bog objavio“, nemislimo na tako zvanu naravnu objavu, kojom nam je Bog objavio sebe i svoja svojstva, stvoriv, — uzdržavajuć i upravljajuć sviet, akoprem je i ova objava toli bistra i razgovietna, te se nemogu izgovoriti niti neznabožci, kao što

piše sveti Pavao, što nisu po njoj spoznali Boga i njegovih svojstvah: božje svemožnosti, mudrosti i slave. — Nemislimo zatim na objave, priobćene pojedinim osobam, n. pr. svetoj Hildegardi, Brigiti i dr.; jer nisu priobćene ove objave, da je vjeruju svi ljudi, hoteći se spasiti. — Kadšto se je namjeriti i na izmišljene objave, kao što je „san bl. djev. Marije“ i mnogo kojekakovih; ali s toga nije itko vlastan zabaciti prave objave, nego će si pametan čovjek samo misliti, da mu treba na oprezu biti, kada čuje za kakvu novu objavu. Jer kaogod što bi u jednu ruku bilo nepametno, vjerovati sve, što se čini pobožno, te se štampa i na prodaju nudi od varalicah ili lakomacah; tako bi i nepametno bilo, dvojiti o mogućnosti i istinosti božanskih objavah.

Vjerovati treba sve, što je Bog objavio, jer je Bog vječna i nepogrešna istina.

Kada mi kršćani katolici, vjerujemo što je objavljeno, onda nedržimo za istinu štogod, jerbo to razumijemo; niti jer su nas naučili štogod pametni ljudi ili velikaši, da vjerujemo, niti jer nam štogod razlažu svećenici ili učitelji na kršćanskom nauku; nego pravo rekuć: vjerujemo zato, što nas uči Bog, — vječna, nepogrešna istina. Bog nas uči, o kom znamo, da se nemože ikada prevariti, ili od koga prevaren biti, kao ljudi. Bog nas uči, koji nemože i druge prevariti; nego kada god govori, istinu govori Zato i jest ova vjera tvrda, tvrdja od cieloga svieta; jer „nebo će i zemlja proći, ali njegove rieči nikada.“ S toga vjerujemo bez ikakva straha, da bi nas tko prevario, — najzakučastije istine, i najmanje o njih nedvojeći, vjerujemo tvrdje, nego li da jih gledamo na svoje oči. Vjerujemo kao onaj grof, o kom se pripovieda u životopisu svetoga Ljudevita, kralja francuzkoga.* Čuvši ovaj grof, kako se je spasitelj dragi, vidljivo u rukuh jednoga svećenika pretvorio u meso i krv, odgovori liepo: „Hodite vi, pa gledajte, koji nevjerujete; ja pako vjerujem tvrdo, kao što nam predlaže vjerovati sv. mati crkva. A znate li, što ću ja zaslužiti, vjerujuć ovoga umrloga života: što

* Ovo bijaše grof Montfort, kao što svjedoči Joinville, životopisac svetoga Ljudevita. Joinville svjedoči takodjer: da je ovaj dogodjaj slušao iz ustiuh samoga kralja.

nas uči sv. crkva? Zaslužit ću si krunu na nebu, ljepšu od angjelah, koji gledaju lice u lice, pa zato moraju vjerovati.“ — Kamo sreće, da bi i nam bila tvrda i djetinja vjera, kao ovomu plemenitomu grofu.

Treba da vjerujemo što nam crkva predlaže vjerovati, jerbo je Isus crkvi povjerio svoju objavu i njoj zapovjedio, da nas uči.

Krivo bi sudio, tko bi mislio, da kršćani katolici moraju sve vjerovati, što je Bog objavio i povrh toga sve, što se crkvi svidi predložiti jim vjerovati. Ne tako, ne; — jer nepredlaže crkva išta drugo vjerovati; nego što je Bog objavio. Crkva je naime dobila oblast i zapovied od Isusa, svoga božanskog utemeljitelja: suditi, što je objavljeni nauk, isti nauk svim ljudem propoviedati; a zabaciti krive nauke, koji se grade božjom objavom. K tomu je naredio Isus u svojoj crkvi duhovne učitelje, papu i s njim sjedinjene biskupe. Njim je dužnost poslovati po nalogu, što jim je dao Isus u osobi apoštolah, govoreć: „Idite, učite sve narode . . . . . učite je držati sve, što sam vam zapovjedio,“ te budući poslani od Isusa, „poslanici su na mjesto Isusa, jer reć bi Isus opominje po njih“ (2. Kor. 5, 20); i njim je svim rečeno, što je rekao Isus, šaljuć učenike: „Tko vas sluša, mene sluša.“ Luk 10, 16. — Crkva katolička nauča dakle u ime i po nalogu Isusovu, te što nam predlaže ona vjerovati, zapovieda nam i Bog vjerovati.

Božja objava došla je do nas stranom pismeno, stranom ustmeno: pismeno po svetom pismu ili bibliji, a ustmeno predavanjem od ustah do ustah.

Objave božje primili su najprije patriarsi i proroci i ljudi, medju kojimi su živjeli Isus i apoštoli, te s njimi obćili. Nego sada pitamo: kako su do nas došle ove objave? Svaka se objava može na tri načina priobćiti, pa tako i božja. Može se priobćiti ustmeno (t. j. da ju oni, koji ju najprije prime, priobće drugim ustmeno, ovi opet drugim, pa tako dalje po sve viekove), ili pismeno, ili napokon na oba načina, stranom ustmeno, stranom pismeno. Bogu bijaše prosto raditi po volji, te si odabra posljednji način, t. j. odluči, da mu objave dodju do nas stranom ustmeno, stranom pismeno. Odtuda imadu dva izvora, iz kojih izviru božje objave, te iz kojih crkva crpe

objave; imenito: sveto pismo, (prozvano takodjer biblija), i ustmeno predanje. Sveto nam je pismo bi reć pisan list od Boga; a ustmeno predanje glasonoša, da nam list ustmeno popuni, razloži i protumači. Valjda ste željna takodjer znati, što znamenuje rieč „biblija" i „predanje". — Rieč biblija, grčkoga je izvora, te znamenuje „knjiga" ili „knjige". „Knjigom" je prozvano sv. pismo, jerbo je najizvrstnija i najdragocjenija knjiga, knjiga nada sve knjige. „Predavanjem" zove se nauk, što ga nisu popisali apoštoli, nego samo ustmeno drugim priobćili, te je tako priobćivan od jednoga drugomu, dok je došao do nas.*

Sveto pismo dieli se u knjige staroga i novoga zakona iliti zavjeta.

Svete knjige, popisane prije dolazka spasiteljeva, zovu se jednim imenom „stari zakon", iliti „knjige staroga zakona", ili napokon „staroga zavjeta". Rekosmo najprije, da se ove knjige zovu knjige zakona. Knjige „zakona" zovu se, jerbo su popisani u njih zakoni, narodu izrajelskomu od Boga dani, kao što sam Isus više putah spominje, govoreć: „da nije došao riešiti zakon, Mat. 5, 17. „zar niste čitali u zakonu" Mat. 12, 5. „kako čitaš u zakonu." Luk. 10, 26. — Knjige „zavjeta" zovu se, jerbo su bi reć zavjernica (zavjetovnica-knjiga), kojom se potvrdjuju obećanja, od Boga ljudem dana, pošto nam se je sam Bog u svom milosrdju zavjerio.

U starom su zakonu objave božje primljene prije Isusa.

U starom su dakle zakonu samo one objave božje, što jih je Bog ljudem priobćio prije dolazka Isusova, te su je popisali razsvjetljeni i nadahnuti od Boga ljudi. Istina, knjige staroga zakona tiču se ponajprije židovskoga naroda; ali su i potomstvu spasonosne; budući „prikladne i poučne za spasenje, za opomenu, za popravak, za naputak u pravednosti, da se usavrši čovjek božji i usposobi za svako dobro djelo." 2. Tim. 3. 15—17.

Stari zakon ima 21 poviestnu knjigu, 7 poučnih i 17 proročkih.

U poviestnih knjigah opisuje se stvaranje svieta i čovjeka, pád čovjeka i potop svieta, pripovieda se o sgo-

* Apoštoli su nam istina predali i sveto pismo, zato se i zove sveto pismo kadšto, „pismenim predanjem" da se razlikuje od ustmenoga.

dah i nesgodah patriarkah i židovskoga naroda, vjerski i gradjanski ustav ovoga naroda, kao takodjer posebni dogodjaji, zasiecajući u poviest židovsku. Najznamenitije su poviestne knjige 5 knjigah Mojsijinih, knjige sudacah, kraljevah, knjige: Rut, Tobija, Esther; knjige Makabejacah. — Poučne knjige jesu n. p. knjiga Job, stavljajuć nam pred oči uzoriti primjer Jobove trpljivosti i odanja u volju božju u najtežjih mukah; knjiga pjesnih, t. j. sbirka uznositih, nabožnih pjesamah. Ostale poučne knjige sadržaju većinom mudre izreke, ćudoredne nauke i pravila za život, — nadahnuta od duha svetoga pobožnim ljudem. — U proročkih knjigah, kao što je Izaija, Jeremija itd., pobilježena su proročanstva, većinom o budućem mesiji. U ovih knjigah upletene su takodjer gdješto grožnje radi opačinah, opomene na pokoru, utjehe nevoljnikom, pa i gdjekoji dogodjaji.

U novom su zakonu objave božje, koje smo primili po Isusu i apoštolih.

Poput mudra oca i učitelja poče Bog dragi, odhranjujuć rod ljudski, od maloga i lahkoga nauka, te malo po malo dotjera do najvišeg stepena. Malo objavi Bog po patriarsih, više po Mojsiji, još više po prorocih, dok napokon neizli svu punoću milosti i istine po Isusu i apoštolih. Zato piše sv. Ivan: »Zakon je dan po Mojsiji; milost pako i (podpuna) istina učinjena je po Isusu.« Iv. 1, 17.

Knjige novoga zakona jesu 4 evangjelja, djela apoštolska, 21 list apoštolah i objava svetoga Ivana.

Evangjelje znamenuje naški: »dobar ili veseo glas«, a četir evangjelja, pisana po nadahnuću duha svetoga od Mateja, Marka, Luke i Ivana, zovu se s toga »dobar ili veseo glas«, što nam i sbilja nose veseo glas o kraljestvu božjem. Evangjelja nam pripoviedaju, — što u duže, što u kraće, — život Isusov. Više ćete o tom slušati kašnje, a i sada u bibličkoj poviesti. „Djela apoštolska", spisana od svetoga Luke, pripoviedaju o utemeljenju i razširenju crkve za prve dobe apoštolah; a ponajviše o sgodah i nesgodah svetoga Pavla. Listovi apoštolski, od kojih je napisao sveti Pavao 14, a ostali apoštoli 7, — nisu nipošto naliki vašemu katekizmu, da je tobož i u njih u kratko popisan sav nauk kršćanski; nego su pisani, kada

se je pružila kakva sgoda, budi da se je zametnula kakva razpra, budi da je upravo od potrebe bilo čuti od apoštola, što je početi u kakovu poslu. „Objava“ svetoga Ivana, zvana takodjer apokalipsa, skroz je proročka knjiga, u kojoj su pobilježene sgode i nesgode crkve.

Vjerovati treba: da je sveto pismo ne samo vjerodostojna i nepokvarena knjiga, nego da je upravo rieč božja.

Sveti Jeronim živio je prije 1.500 godinah, a njeko vrieme sproveo je u Betlehemu. Nuto, da bi ti ja dao sada u ruke opis svete zemlje od svetoga Jeronima, kakova je bila one dobe sveta zemlja, što bi si ti sinko, razborito morao misliti o toj knjizi? Buduć Jeronim svet čovjek, nehoteći lagati; a k tomu učena glava, koji je sám razgledao svetu zemlju, te mogao istinu kazati, morala bi ova knjiga biti veoma vjerodostojna, samo kada bi se za sigurno znalo, da ju je i sbilja spisao sv. Jeronim i da ju po njegovoj smrti nije itko pokvario. — Pitam vas sada d. d., što vam se čini, je li i sveto pismo takova starinska knjiga, spisana od najvjerodostojnijih ljudih, te do nas nepokvarena došla, bez ikakve laži u sebi? To bi istina gołema bila fala po kakav ljudski spis; ali nam je premala ta fala po sveto pismo Jer mi vjerujemo tvrdo i stalno, ne samo da je sve istina, što je zabilježeno u svetom pismu, nego vjerujemo takodjer, da je sveto pismo od kraja do konca božanstvena knjiga, t. j. knjiga pisana po razsvjetljenju i nadahnuću duha svetoga; a s toga dosljedno nauk duha svetoga, — prava rieč božja Tako se spominju kadšto kraljevske odluke, izdane po volji i naredbi kraljevoj; ako jih i nije pisao kralj upravo svojom rukom. Sv. pismo je dakle božanstvena knjiga; a ne ljudska, akoprem je pisano ljudskima rukama, buduć pisana od „svetih ljudih, nadahnutih svetim duhom“ (2. Petr. 1, 21.); pa s toga i sveti Pavao (2. Tim. 3, 16.) zove sv. pismo „pismo Bogom nadahnuto.“

S toga nam valja cieniti i štovati sveto pismo, te slušajući ili čitajući rieči i nauk svetoga pisma, valja nam je tako primati i u srce si biljažiti, kao da izviru upravo iz ustah božjih.* Sveti Karlo Boromej, prabiskup milanski, klečao je svagda, kada je čitao sv. pismo. „Ništa mi neprija na svietu toliko,“ govori sv. Augustin, „koliko slušati tvoj glas, o Bože, u božanstvenih knjigah tvojega svetoga pisma. To mi je slast, nada sve slasti.“ Kako dakle da nebude sram onih, kojim nimalo neprija rieč božja, ili ju samo od nevolje slušaju, ili pače njom šalu sbijaju.

Vjerujemo, da je cielo sv. pismo i svi odsjeci svetoga pisma rieč božja, jerbo nas to uči crkva.

Mi kršćani katolici vjerujemo sve, što je Bog objavio. Vjerujući dakle: da je sv. pismo prava rieč božja, vjerujemo zato, jer je ova istina Bogom objavljena. A što je Bog ljudem na spas i sbilja objavio, uči nas katolička crkva, kojoj je Bog, kao što gore napomenusmo, povjerio svoje objave i zapovjedio, da jih naviešta. Pa upravo zato vjerujemo takodjer, da je cielo sv. pismo i svi odsjeci svetoga pisma, rieč božja: jerbo nas crkva to uči i naročito tako nam zapovieda vjerovati. — Pa i sbilja crkva nas to uči u dvie ruke; u jednu ruku, što se je od postanka svoga pozivala na izreke sv. pisma, kao na svjedočanstvo božje, pače kadikad naročito kaže: „Tako uči ili govori duh sveti u svetom pismu“; u drugu ruku proglasila je javno na obćih crkvenih saborih, da je cielo sveto pismo od Boga nadahnuto, — dosljedno, da je prava rieč božja. Što pako crkva toli odrešito govori: da je cielo sv. pismo rieč božja, dolazi odtuda, što su njeki krivovjerci tvrdili, da nisu sve knjige rieč božja. Tako je n. p. Luther zabacio list svetoga Jakoba, što uči, da treba uz vjeru takodjer dobrih djelah. Unatoč ovim krivovjercem uči crkva božanstvenost cieloga svetoga pisma, te je, nadahnuta duhom svetim, na obćem crkvenom saboru u Tridentu, pošto su sve knjige

---

* Za dobe, kada je po svem širokom svietu na glasu bio sv. Antun pustinjak, carevao je Konštantin veliki ogromnim rimskim carstvom. Glas ovoga čudnovatoga pustinjaka prodre ća do carskoga priestola. Konštantin i sinovi mu Konštans i Konštancij, šiljahu kadšto poklisare k svetomu Antunu, i ukazivahu mu čast, nazivahu sebe njegovom djecom, a njega svetim si ocem i moljahu ga, da jih se sjeti u molitvi. Pisahu mu takodjer, koli bi jim bilo drago i milo, da jim on njekoliko riečih pismeno odgovori. Primiv sv. Antun listove od cara i sinovah mu, te davši se svim na čudo, što je car toli odlikovao sv. Antuna, — ni da bi se ganuo sv. Antun, nego reče pośve hladne ćudi, sabranim pustinjakom: „Zemaljski su nam vladari pisali; pa što da rečemo mi ubogi pustinjaci na to? To nipošto nije takova stvar, da bismo joj se morali čuditi; jer ako i je svjetovnom oblasti i dostojanstvom veći jedan od drugoga, ipak smo se jednako svi rodili i jednako ćemo umrieti. Ali tomu se imademo svi čuditi i to nam valja živo u srce upisati, što nam je svemožni Bog pisao listove u svetom pismu.

pojedince izbrojene, prokletstvom udarila svakoga, tko neprimi kano rieč božju, sve ove knjige i odsjeke knjigah, kao što se obično čitaju u katoličkoj crkvi. Imademo dakle držati i vjerovati kano rieč božju, što je u svetom pismu, a ne kano rieč crkve. Crkvi pako imademo faliti, što nepogrešno znamo, da je sveto pismo rieč božja, a ne rieč ljudska. Zabaciv pako krivovjerci ugled crkve, netreba nam se na čudo dati, što su jedni sad ovu, drugi sad onu knjigu svetoga pisma zabacili; ali mnogo jih tumara simo tamo, neznajući u kojoj je upravo knjigi rieč božja.

Da je sv. pismo vjerodostojno i nepokvareno, dosljedno da je istina, što je u njem, imademo mnogo drugih svjdočanstvah; i negledeć na nepogrešne odluke crkve o božanstvenosti svetoga pisma.

Stigav ti list u ruke od koga čovjeka, o kom podpuno znadeš, da je istinit i pošten, gdje ti opisuje kakav dogodjaj, što ga je on na svoje oči gledao, nećeš sigurno sumnjati, da je i istina, što ti piše; pa i pravo imaš. To pravilo valja i glede svetoga pisma. Sv. pismo, počam od evangjeljah, spisali su ljudi: sv. Matej, Marko, Luka, Ivan, koji su mogli znati istinu; jer pripoviedaju, što su ili sami gledali (1. Iv. 1, 1. 2.), ili što su pravo i točno čuli od drugih, koji su od kraja sve gledali i pritomni bili. (Luk. 1, 1—3.) A i htjeli su istinu kazati; inače nebi koješta napisali, što jim više na sramotu služi, nego li na čast— : da je jedan apoštol izdao Isusa, vlastitoga jim učitelja i dobročinca, da ga je drugi tri puta zatajio; a drugi mu se iznevjerili, kano kukavice, ostavivši ga sama u najljućoj nevolji itd. Pače i morali su upravo istinu pisati. Mislite si d. d., da dodje danas glas u novinah, da je u našem selu (gradu), koji pobožan čovjek, uzkrisio mrtvaca, koji je jur tri dana ležao u grobu; a ni rieči nebi bilo istinite u tom. Zar ne, da bi doskora puknuo glas, da je laž, što se po selu (gradu) raznielo? Pa sada sudite d. d., apoštoli su pisali i propoviedali: da je Isus uzkrisio mladića u Naimu, kćer Jaizovu i Lazara, koji bješe već tri dana mrtav ležao u grobu, da je izliečio 38godišnjega bolestnika, više sliepacah, hromih itd., ljudi su znali za ove spise, čitali je; a nitko nije rekao niti pisao: da je laž, što je u ovih knjigah napisano; nego nemogavši tajiti ovih čudesah, rekoše farizeji, da su tvorena pomoćju vražjom. Nadalje, tko laže, nelaže badava; nego hoće da dotjera do imetka ili časti. A do česa su dotjerali apoštoli? Do rugla, pogrdah, progonstva, tamnice. smrti, glada, siromaštva, nevolje. Sve

ove neprilike snosili su apoštoli dragovoljno i veselo; niti su bježali, gdje bi mogli nevolji izmaći, kao što rade varalice, kadgod mogu. Pustiv jih na slobodu visoko vieće, zagroziv jim se samo, da više nepropoviedaju u ime Isusovo, odgovore otvoreno sveti Petar i Ivan: „Nemožemo odoljeti, da negovorimo, što smo vidjeli i slušali.“ Djel. apošt. 4, 19. 20. — A za ono, što su propoviedali i napisali, dali su dragovoljno život na mučeničku smrt. — Mislite si još d. d., (dakako težko će vam biti misliti koješta ob ovih svetih i Bogom razsvjetljenih ljudih, što se na prvi mah vidi, da nije istina), mislite si, da vam tko prigovori: da su apoštoli bili tako bezumni, tako smušeni, te su si sami po sebi u glavu ubili sve ove dogodjaje i za nje poginuli; što biste mu odgovorili? Nebiste li mu morali odgovoriti: Ako bi i sbilja tako bilo, to bi se ova budalaština gdjekomu na žao, gdjekomu na smjeh dala; a nitko se nebi poveo za apoštoli. Tko bi jim pametan tada vjerovao, ili pače glavu izgubio za njihove sanjarije? Zar bi bili toli učeni ljudi, kao što bijahu sv. Ignatij, Irenej, Justin, — koji su skoro iza vremenah apoštolskih živjeli i o svem se potanko obaviestili — htjeli, za nauk bezumnih ljudih, toli kukavno živjeti i napokon mučeničkom smrću glavu izgubiti, a za njimi milijuni drugih kršćanah, koji su bar toliko pameti imali, koliko mi, — te mogli razabrati, da nije vriedno, izgubiti glavu za izmišljotine, laži i varke? Morali su dakle držati sve vjerodostojnim, pače dragocjenijim od vlastitoga života.

Što sam vam dosele govorio o knjigah novoga zakona i ponajprije o sv. evangjelju, valja takodjer o knjigah staroga zakona. Zdravu stablu, zdrave su i žile; a čvrstoj i dugovječnoj kući, čvršći i dugovječaniji temelj. Stari i novi zakon ista su vjera, a razlika jim je samo ta, da je stari zakon temelj, koren i sjeme, novi je pako razvoj i dopunak; stari je zakon sjena, novi je stvar. Moći je takodjer dokazati, da su i spisatelji pojedinih knjigah staroga zakona istinu mogli pisati i htjeli, pače da su morali pisati istinu i pisali. Za Isusa imali su židovi iste svete knjige pri ruci, koje sada imaju, te su je držali sve do jedne svetimi i božanstvenimi i čitali javno svake subote. To je znao Isus, i sám je čitao iz ovih knjigah u sbornici i razlagao što je čitao, a nije ikada jedne knjige zabacio; pače pozivao se često na ove knjige. „Vi prebirate sv. pismo“ (dakako staroga zakona, jer novoga zakona nije za onda bilo), govori Isus farizejem Iv. 5, 39. „misleći, da ćete u njem naći život vječni; a ono svjedoči o meni.“ Kod svetoga Luke 16, 31. govori Isus židovom, da „nebi niti vjerovali, da tko od mrtvih ustane“, kada nevjeruju knjigam staroga zakona. A

sveti Luka, po svoj prilici jedan od ona dva učenika, kojima se je pridružio Isus, iduć na uzkrs u Emaus, piše naročito u evangjelju (24, 27.) o Isusu. „I počam“ naime uzput iduć u Emaus, „od Mojsije i prorokah, razlagaše jim (dvima učenicima), što je u cielom pismu o njem (Isusu) pisano.“ Pa sigurno sudite i sami: da su Mojsija i proroci, t. j. njihovi spisi, kradomice bili podmetnuti, znali bi ljudi prije 1800 godinah bolje, nego li danas znadu; pa ipak za ono doba nije ikomu došlo u glavu, reći: da su ove knjige od drugoga spisane, nego li upravo od onih, o kojih se i danas drži, da su je spisali. Tà židovi su progonili spasitelja dragoga i apoštole, tobož da su se oni dizali proti Mojsiji i prorokom. Nadalje, niti Isus, niti apoštoli, mogli bi se toli izravno i bez ikakva prigovora pozivati na ove spise, da nisu držali toli sami, koli slušatelji jim, ove knjige pravimi i nepokvarenimi. Odovud možete razabrati, kako se svatko pametan i pošten može osvjedočiti, da su spisi staroga i novoga zakona veoma vjerodostojni, — ako i nevjeruje što crkva uči; pa i sbilja su se mnogi već osvjedočili.

Konačno treba nam znati, da je sv. pismo u katoličkoj crkvi sveudilj n e p o k v a r e n o sačuvano. A to je svakako i potrebito. Što bi nam koristilo sv. pismo, da je što važno iz njega nestalo, ili pače što krivo unj dodano? U istinu velika bi grehota bila, pokvariti sv. pismo, — izvor vode, tekuće u život vječni, — i tko bi to uradio, uradio bi gorje po čovječanstvo od onoga, koji bi po zdencih otrovao vodu. Takove grehote nije nikada trpila sveta mati crkva, nego je poput rodjene majke, davala si djeci svagda i svagdje rieč božju čistu i nepokvarenu. Bog pako, koji sve vidi i može, nebi sigurno nipošto dopustio, da mu crkva, odredjena upravo čuvaricom vjere, ikada pomuti svetu i čistu rieč. Nadalje imademo pri ruci mnogo svjedočanstvah iz svih vjekovah crkve, odkuda razabiremo, koli skupo su cienili i častili sv. pismo crkveni učitelji, te i kršćane učili isto tako cieniti i častiti ove spise: pa s toga su tisuće na tisuće kršćanah radje sav imetak i isti život pregorjeli, radje mučeničkom smrću zaglavili, nego li neznabožkim oblastim svete knjige izdali. — Zatim je od postanka bilo toli obćenito poznato sv. pismo, te bi nemoguće bilo išto preinačiti, da nebi drugim u oči udarilo. Krivovjercem, koji su se usudili iole što pridodati ili iztrti u svetom pismu, došli su odmah drugi u trag. Nikada pako nepodje ikomu za rukom dokazati, da je katolička crkva za dlaku što preinačila u svetih knjigah. Još dan danas slaže se stari zakon, kojega se drži katolička crkva, sa starim zakonom, kojega se drže židovi. Židovi su pako cienili

stari zakon kao rieč božju toli skupo, te piše njeki židov za vremena Isusova o tadanjih židovih: da jih svaki voli umrieti, nego li pristati, da se išto promieni u sv. pismu; — pače pobrojili su sve redke, sve rieči, ista pismena, da nebude mogao itko najmanje što promieniti. U sv. pismu staroga dakle zakona, nemogaše katolička crkva išta promieniti, da joj nebi židovi prigovarali; a oni su sigurno pomnjivo na nju vrebali. Ali je možebit mogla što promieniti u knjigah n o v o g a zakona? Vrhovni pastiri crkve, kao što uči poviest, pazili su toli brižno na ove svete spise, te je njeki biskup, imenom Macedonij, svrgnut, što je promienio jedno jedincato pisme, prvoga lista svetoga Pavla Timoteju. Ovaj jedini primjer budi vam dosta; a moglo bi jih se navesti mnogo. S vremenom, kada odrastete i podjete na kršćanski nauk, čut ćete više primjerah i razlogah, odkuda ćete točno razabrati, da je sveta mati crkva sveudilj nepokvareno čuvala sveto pismo.

Odovud, što smo dosele govorili, razumjet ćete lahko sljedeće pitanje katekizma, naime: što je sveto pismo?

Sveto je pismo sbirka knjigah, koje su napisali ljudi, razsvjetljeni i nadahnuti od duha svetoga, a crkva priznala kano rieč božju.

Imade li se koja knjiga uvrstiti u sveto pismo, od potrebe joj je dvoje. 1) Mora da je pisana po nadahnuću duha svetoga, t. j. duh sveti treba da je pisca ne samo ganuo da piše, nego ga takodjer pišuć sveudilj pratio, razsvjetljivao, rukovodio i usposobljivao, da išta nenapiše, što nebi bilo Bogu po volji, — te se podpuno uzmogne držati r i e č j u b o ž j o m, štogod je pisac napisao. — 2) Treba nam podpune sigurnosti, da je pisac i sbilja nadahnut bio duhom svetim. Ovu nam sigurnost pruža crkva, priznav koji spis kano rieč božju, t. j. kada crkva uči i tvrdi o kojem spisu, da je po nadahnuću duha svetoga napisan, da ga imamo držati, cieniti i primiti kano rieč božju. A ovo nas i uči katolička crkva, kao što onomadne čusmo, o svih knjigah svetoga pisma, koje se obično zovu katoličko sv. pismo (katolička biblija); ali i samo ob ovih. Pa zato i nijedna druga knjiga, bila kako mu drago liepa, ili od koga mu drago, svetoga oca, ili učenika apoštolskoga, kao što su: Klemente, Ignatij, Polikarp, — pisana, neima tolike ciene ni ugleda, kao što knjige sv. pisma.

*

Ali nije dosta vjerovati samo ono, što je u svetom pismu, nego moramo vjerovati i ustmeno predanje.

Po ustmenom predanju razumievamo, kao što već gore spomenusmo i katekizam vas ovdje uči, — onaj objavljeni nauk, koji su naučali apoštoli, ali ga nisu napisali. Tim pako nipošto nevelimo, da ovaj nauk nije s vremenom takodjer napisan. Da toga nije, nebismo mogli krivovjercem pokazati, da je katolički nauk kroz sva stoljeća bio jedan te isti. Ovdje se dakle kaže ponajprije to: da se po predanju razumievaju one božanstvene istine, koje su apoštoli ravno učili, ali nisu pobilježili, nego samo ustmeno propoviedali. U tom se dakle razlikuje predanje od svetoga pisma, što je u svetom pismu, rieč božja (po nadahnuću duha svetoga) takodjer pismeno pobilježena.

Tvrdeći dakle protestanti: da netreba drugo vjerovati, nego što je u svetom pismu, nevjeruju niti ono, što je u svetom pismu; jer nigdje nestoji u svetom pismu, da je u njem pobilježeno sve, što treba vjerovati; ali naročito stoji i to ne samo jedanput: da nije u njem sve; a tim nas opominje, da se drugdje pobrinemo, što nije u njem napisano. Pa ni to nije dosta; nego sveto pismo kaže očito: da nam valja prifatiti predanje i njega se držati. Već sveti Pavao opominje prve kršćane, da se drže vjerno njegova nauka, bio pisan ili samo ustmeno propoviedan: „Stojte dakle braćo i držite predanje, koje naučiste ili riečju ili iz lista našega“ (2. Tes. 2, 14). U drugu ruku fali apoštol one, koji se drže njegova predanja (1. Kor. 11, 2.): „Falim vas braćo, što se držite mojih propisah, kao što sam vam predao.“ Vrhovnim pastirom nalaže dužnost, vjerno čuvati ustmeno predani si nauk i drugim opet predati. „Što si čuo (ustmeno) od mene, na očigled mnogim svjedokom, povjeri vjernim ljudem, koji su sposobni i druge učiti.“ 2. Tim. 2, 2.

Što su pako pisali sveti crkveni oci i drugi sveti ljudi svih vjekovah, dokazujući, koli je od potrebe ustmeno predanje, nebi se dalo natiskati u jednu knjigu, da je deset putah veća i deblja od vašega katekizma. Nego ću vam ipak o jednom pripoviedati nješto, — o svetom Ignatiju, nasljedniku svetoga Petra na biskupskoj stolici u Antiokiji, koji je godine 107. umro mučeničkom smrću. Sv. Ignatij bio je učenik svetoga Ivana apoštola,

te ili od njega, ili od samoga svetoga Petra, redjen u biskupa. A sigurno nebi ga bio redio ijedan apoštol, kad se nebi prije bio osvjedočio o njem, da tvrdo vjeruje nauk Isusov. Prije svojih 1758 godinah, dade ga sapeti u okove car Trajan, te svezana dovesti u Rim, da ga proždru lavi. Uzput pozdravljale su Ignatija kršćanske obćine; a on jih je tješio i kriepio u vjeri. Ali što mislite, što jim je najviše govorio na srce? Eusebij, najstarji crkveni povjestničar, pripovieda nam, da je Ignatij ponajprije opominjao kršćane, da se drže predanja apoštolskoga, t. j. nauka, od apoštolah propoviedana. Odovud razabiremo lahko, koli star, važan i od potrebe je nauk ob ustmenom predanju. Još ćete pako lakše odatle razabrati: kud i kamo je potrebitije danas, držati se ustmenoga predanja, gdje množina ljudih ide na to, da si po svojoj glavi, ili bolje rekuć, po svojoj objesti, prikroji božanski nauk; kada prije 17. viekovah, odmah po smrti svetoga apoštola Ivana, učenik mu Ignatij nije imao išta prečjega preporučiti kršćanom; nego: da se vjerno drže apoštolskoga predanja. Pa kada crkva toli važnim drži ustmeno predanje, te baca prokletstvo, — najstrožiju crkvene kazan, — na svakoga, tko ga zabacuje, bit će sigurno i važno, upoznati se pobližje sa katoličkim naukom o predanju.

Predanje je od potrebe, jer nisu apoštoli napisali svih djelah Isusovih i svega nauka.

Apoštoli nisu išta drugo o Isusu pisali, kao što kaže sveti Ivan, nego li, što su sami od njega vidjeli ili čuli. A sada vam se namiće pitanje: jesu li bar napisali sve, što su vidjeli? Slušajte, što govore o tom apoštoli sami; a imenito sveti Ivan. Na koncu svoga evangjelja piše sveti Ivan: »Isus je istina i druga čudesa tvorio na očigled svojim učenikom, koja nisu napisana u ovoj knjizi«. Zatim: „Ima i drugo koješta, što je Isus činio. A da bi se to pojedince napisalo, čini mi se, da nebi imale gdje stati na svietu knjige, koje bi se imale napisati.« A na koncu drugoga i trećega si lista piše sveti Ivan; »Imao bih vam mnogo koješta pisati, ali nehtjedoh vam pisati crnilom, perom i artijom; jerbo se ufam, da ću skoro k vam doći, te vam govoriti od ustah do ustah, da vam bude veselje podpuno«. Onim dakle, koji kažu, da je sve napisano u sv. pismu, što je Isus činio i učio, govori upravo unatoč

sveti Ivan, koji sigurno bolje zna od njih i komu smo dužni prije vjerovati. Nje dakle pobija sveto pismo; ali je pobijaju i sveti oci. Od svetih otacah čujmo samo svetoga Ivana zlatoustnika, koji je umro god. 407., dakle živio prije 1500 godinah; a znao bolje sveto pismo i predanje, nego li svi protivnici ujedno. Slušajte: „Očevidno je“, govori, „da nam nisu apoštoli ostavili sve pismeno, nego i mnogo toga, što nije pisano; pa i to se dakako mora vjerovati“ (hom. 4. o. 2. Tesal). Tako govore i mnogi drugi crkveni oci.

Apoštoli nisu napisali sav nauk Isusov, jerbo je Isusova volja, da se njegova vjeta širi i razplodjuje propoviedanjem.

Isus nije rekao apoštolom: „Sjedajte, pa pišite svim ljudem“, nego: „Idite po cielom svietu i propoviedajte evangjelje svim stvorovom“. Mark. 16, 15. Zatim: „Tko vas sluša, mene sluša“. Luk. 10, 16. Zato piše i sveti Pavao: „Vjera od slušanja; slušanje po rieči Krsta“. Rimlj. 10, 17.; a u redku 14. i 15. pravo pita: „Kako će (ljudi) zazivati ga (Isusa), kada u njega nevjeruju? A kako će vjerovati, kada nisu čuli o njem? A kako će čuti, ako jim tko nepropovieda? A kako će propoviedati, ako nebudu poslani?“ Zato niti stoji igdje u sv. pismu: „Sjednuvši apoštoli, napisaše sve, što je učio Isus“; a stoji pisano: „Oni pako razidjoše se i propoviedaše svuda; a Gospodin potvrdi jim rieč sliedećimi čudesi“. Mark. 16, 20. — Falimo m. d. dragomu spasitelju, što je razaslao svoje apoštole; falimo svetim apoštolom, što su ostavili, gdjegod su što imali, te bez ikakve plaće i obitelji razišli se po cielom širokom svietu, pa goli i bosi, gladni i žedni propoviedali evangjelje; a nisu biblije dielili; konačno pako i glavu izgubili. Tako su nam se obratili pradjedovi na pravu vjeru, a do nas došlo kršćanstvo; jer udarivši tragom apoštolskim, našlo se je svagda na tisuće apoštolskih muževah u katoličkoj crkvi, koji su dragovoljno išli širiti evangjelje po bielom svietu.

Isus nije istina, zabranio pisati svoga nauka. Mi kažemo samo, da je Isus htio, da mu se nauk obično širi ustmeno, kojim jedino putem može se priobćiti svakomu. Spasitelj dragi nije pisao sam išta, nego je samo naučao. Nigdje neima traga, da su apoštoli u njegovo ime komu pisali, ili da jim je on zapovjedio, da komu pišu. Već gore spomenusmo, da jim nije zapovjedio, da razašalju po svem svietu biblije ili listove, nego da idu glavom po svietu i propoviedaju. Niti je pisao svaki apoštol, nego samo gdjekoji; a i ovi su pisali samo onda, kada se je pružila osobita kakva sgoda ob onom, što bijaše u isti mah od potrebe, — budi da su pitani za štogod, budi da se je o čem zametnula razpra. Kad bi morao svatko nauk Isusov čitajuć crpsti iz biblije, koliko bi ljudih bilo, koji si ga nebi ikada mogli prisvojiti. Jer mnogo ljudih neuči čitati, drugi si neimaju odkud kupiti svetoga pisma; a opet jih ima, koji bi si ga, istina, mogli kupiti, ali neimaju kada čitati. Ali mogao bi nam tko prigovoriti: Ljudi moraju gledati, da dospiju čitati po nedjeljah. Nego koliko bi opet godinah prošlo, dok bi tko na taj način pročitao cielo sv. pismo; a dok bi čitajuć do kraja dotjerao, zaboravio bi ono, što je s prieda, te bi tako cieloga života čitao i tražio: što napokon ima vjerovati i činiti, mjesto da tvori dobra djela, kao što Bog zapovieda; pa bi ga tako i smrt zatekla. — A zar neima dosta protestantah, koji čitaju sv. pismo, ili se bar ponose, da su ga čitali, pa ipak neznaju, što imaju upravo vjerovati; gdjeno u drugu ruku katolik, koji je izučio katekizam i marljivo dolazi na kršćanski nauk, znade posve dobro i sigurno, što ima vjerovati i kako mu treba živjeti; a povrh toga razumije i rieč božju bolje, te i članke vjere umije bolje potvrditi iz svetoga pisma, od najrevnijega čitaoca biblije, koji čita bibliju bez nauka i naputka katoličke crkve. — Nadalje, nedade se nipošto tajiti, da je kršćanska vjera postojala, napredovala i cvala prije, nego li je ijedno evangjelje ili ijedno pisme novoga zakona napisano bilo. Znadete da imade njekoliko listovah od apoštolah u novom zakonu. A komu su pisani? Svi do jednoga kršćanom; n. p. kršćanskoj obćini u Rimu, dalje kršćanom u Korintu, u Galaciji itd. Tako i Timoteju, komu nepiše apoštol po drugi put, što ima vjerovati, nego ga samo opominje, da se svega tvrdo drži, što ga je ustmeno učio prije, nego se je pokrstio. Pače i kašnje, pošto je već složeno bilo sv. pismo, bilo je mnogo varvarskih narodah, koji su, kako piše sveti Irenej, „vjerovali u Isusa i spasonosni nauk bez artije i crnila u srce si upisali, držeći se“, kao što svetac naročito dodaje, „starinskoga predanja.“ (Haeres. knj. 3.)

Moramo uza sv. pismo vjerovati takodjer ustmeno predanje, jer je i ustmeno predanje tako kao sv. pismo prava i nepokvarena objava božja.

Odovud, što smo dosele govorili, jasno ste razumjela d. d., da neima u svetom pismu svega, što je učio Isus i

apoštoli propoviedali na spas svietu, nego da su mnoge stvari učenikom i nasljednikom si samo ustmeno priobćili. Vi ćete si možda ovako misliti: Ako je ono, što su apoštoli ustmeno naučali, sve do danas čisto i nepokvareno sačuvano, to moramo ovaj ustmeni nauk isto tako vjerovati, kao pisani. Ali su apoštoli već prije mnogo viekovah pomrli, tko će dakle vjerovati, da je nauk, što ga nisu napisali, nego samo ustmeno propoviedali, čist i nepomućen do danas sačuvan? Kažeš li danas što komu, makar poštenu čovjeku, posve razgovietno, može se dogoditi, da se pripovieda to isto sutra sasvim naopako, ili bar krnjavo i izprevraćano. A kud i kamo, gdje se što pripovieda stotinam i tisućam ljudih i to 1800 godinah dugo; tko će vjerovati, da se tudje nije podkrala kakva takva bludnja? — Ta je misao posve pravo namišljena. Ljudem se lahko podkrade — što nehotice što hotice — kakva bludnja, kada pripoviedaju, što su vidjeli ili čuli. Zato nam se niti netreba na čudo dati, što je od postanka crkve do danas objavljeni nauk kojekako prevraćan. Već su apoštoli, a za njimi učenici i nasljednici njihovi — što ustmeno što pismeno — branili istinu proti kojekakvomu izvraćanju. Pa tako su i svih viekovah, nasljednici apoštolski, t. j. biskupi sdruženi s papom, pobijali nauke opakih ljudih, ili neznalicah, hotećih mjesto pravoga nauka, što su nam ostavili apoštoli, nametnuti krivi. U tom se pako poslu pozivahu na nauk, što su nam ga predali apoštoli, budi neposredno budi posredno po svojih učenicih. Medjutim niti to bijaše dosta, nego su nasljednici apoštolski takvom prigodom takodjer razgovietno i u kratko razložili, što su upravo apoštoli učili glede onoga, o čem se je digla razpra; a odtuda je takodjer potekla najveća korist po pravovjernike prigodom krivovjerskih razprah. Ovo je sigurni pravac, koga su se držali biskupi sdruženi s papom na svih crkvenih saborih. Uzevši još na um, da su se na saborih sastajali muževi, skroz pobožni, iskreni i učeni, imalo bi se već, po samu razumu sudeć, njihovoj odluci više vjerovati, nego li ičjoj drugoj. — Nego da nam nepreostane ni najmanja sumnja, dao je Isus učećoj crkvi, naime papi i sdruženim s njim biskupom katoličke crkve, u pomoć duha svetoga, da je čuva u pogledu vjere od svake bludnje. Čovjek m. d. ima tielo; ali u tielu čovječjem žive, radi i misli duša, koja tielom kreće ter ga ravna. Bez duše bilo

bi tielo mrtvo. I crkva je tielo, a glava joj je Isus, članovi pako: kršćani katolici. Ovomu tielu daje duh sveti život, ravna ga i čuva od bludnje. Zato govori spasitelj apoštolom i njihovim nasljednikom, t. j. papi i sdruženim s njim biskupom: „Molit ću oca i on će vam dati drugoga tješitelja, da ostane viekom (i po smrti vašoj, s vašimi nasljednici kao i) s vami: Duha istine, koga nemože primiti sviet." Spasitelj kaže na drugom mjestu, da će sám ostati s njimi: „Idite po svietu i u č i t e sve narode . . . . u č i t e je držati sve, što sam vam zapovjedio: i nuto ja (vječna i prava istina) s vami sam (i nasljednici vam) sve dane do konca svieta." Mat. 28, 19. 20.

Kršćanin katolik ima dakle vjerovati sve, što je Bog objavio i što mu predlaže crkva vjerovati, bilo u svetom pismu ili nebilo.

Ovaj vam je odgovor d. d. zaglavak svemu, što smo dosele pretresali. Predmet je vjere s v e, što je Bog objavio, a to sve sadržano je u dva izvora, imenito u svetom pismu i ustmenom predanju. Ako nam je dakle do toga, vjerovati sve, što je Bog objavio, nije nam dosta vjerovati poput njekih krivovjeracah samo ono, što je u svetom pismu; nego moramo vjerovati i ono, što nas uči ustmeno predanje. Ako nam dakle predloži katolička crkva, koju istinu vjerovati, kano Bogom objavljenu; a mi možebit nenajdemo ove istine u svetom pismu, nesmijemo se s toga ni najmanje smutiti, nego moramo dragovoljno pristati uz nauk crkve, znajući, da je Bog utemeljio crkvu, da nas uči istine Bogom objavljene, bile pisane u svetom pismu ili nebile pisane.

Pošto su nam dakle sveto pismo i predanje dva nepokvarena izvora vjere; čemu da nam predlaže crkva istine Bogom objavljene, kada si može svatko sam crpsti vodu vječnoga života iz ova dva izvora. Tako bi mogao tko suditi. Ali ja odgovaram:

Od potrebe je, da nam katolička crkva predloži objavljene istine; jer nas jedino katolička crkva sigurno uči, što je Bog objavio.

A zašto upravo katolička crkva? Zato: 1) Š t o s a m o k a t o l i č k a c r k v a i m a s v e t o p i s m o i u s t m e n o p r e d a n j e, u k o m j e b o ž j a o b j a v a. Jer komu su

drugomu do katoličkoj crkvi mogli apoštoli povjeriti sv. pismo i nauk od Isusa primljen, pošto za onda nebijaše ‚osim židovske vjere i krivobožtva‘ druge do katoličke vjere? Apoštoli pako i učenici, koji su jim iz rukuh i ustijuh primali sv. pismo i predanje, te nasljednikom izručivali sve do danas, bili su sigurno katoličke vjere. Od ove su dakle, a od nikoga drugoga, mogli dobiti sveto pismo i predanje oni, koji su se od crkve odciepili. To potvrdjuje i sam Luther. „Moramo jim pravo dati“, kaže Luther, „istina je, u papinstvu je rieč božja; a i sveto pismo uzeli smo od njih; što li bismo znali inače o njem?“ (Wittenberž. izd. IV., str. 227. b. ili Jen. VII. 169.). — Sveto pismo su nadalje s vremenom, što hotice što nehotice, krivovjerci osakatili i pokvarili. Akoprem su se katolici dizali proti kvarenju svetoga pisma, ipak se danas više kvari, nego li ikada. „Svaki pošten čovjek mora uzavriti gledeć kako protestanti nemilo kvare sveto pismo (a navlastito biblička družtva).“ Tako piše njeki protestant svećenik imenom Arthur Parceval, dvorski kancelar pokojnoga kralja englezkoga. Hoteći dakle izmedju mnogih pokvarenih svetih pisamah razabrati jedino pravo, — dakle i jedino pravu rieč božju, mora odlučiti katolička crkva, što je pravo i — Što rekosmo o svetom pismu, valja i o ono nam dati. predanju. Grčka crkva, koja se je već prije tisuću godinah odciepila od katoličke, pridržala je predanje. Grčki biskupi priznadoše ipak u crkvenom saboru u Fiorenciji, da jim je crkva, u gdjekojih člancih vjere, imenito u nauku o svetom duhu i prednosti rimske crkve, odstupila od starinskoga predanja. — Odatle vidimo dovoljno d. d., da je samo katolička crkva primila sv. pismo i ustmeno predanje od apoštolah i samo ona sačuvala nepokvarena ova dva izvora vjere. Još vas sjećam na ono, što smo prije učili, naime: da nam samo katolička crkva jamči, da je sveto pismo b o ž a n s t v e n o g a ugleda sa svimi svojimi dielovi ili odsjeci.

2) Što samo po katoličkoj crkvi možemo razabrati p r a v i s m i s a o t o l i s v e t o g a p i s m a, k o l i u s t m e n o g a p r e d a n j a. — A zar nemože s v a t k o razabrati smisla svetoga pisma? Zar je sv. pismo pisano zamršeno? — Ima, istina, koješta u svetom pismu, što može svatko lahko razumjeti, n. p. gdje se kaže: »Reče budala u srcu: neima Boga«, ili: »Nemoguće je Bogu lagati« itd. Ali je

takodjer istina, da je sv. pismo knjiga puna tajnah, »gdje« kako govori sveti Petar o listovih svetoga Pavla, »imade koješta, što je težko razumjeti, što neznalice i lahkoumnici izvraćaju sebi na vlastitu propast« 2. Petr. 3, 16. Govoreći pako krivovjerci, da je bar ono razumljivo, što je bitno i za spas od potrebe, ljuto se i u tom varaju. Jer da je i sbilja tako, nebi mogao govoriti sveti Petar: da neznalice i lahkoumnici izvraćaju koješta sebi na p r o p a s t, jer što nije za spas od potrebe, nemože biti ikomu na propast. A što je tim krivovjercem bitno? To nam sve do danas neodgovoriše, niti se u tom složiše. Kako mogu dakle govoriti, da je sve razumljivo, što je bitno i za spas od potrebe. Što li može biti bitno, ako nije nauk o presvetom oltarnom otajstvu? Pa ipak se nisu složili u tom nauku, akoprem su razgovietne rieči Isusove: „Ovo je moje meso“, kojimi je ovo otajstvo naredio. Ima tomu već svojih 300 godinah, što se prepiraju o smislu ovih četiri riečih, pa još do danas nisu se složili, akoprem su na različite smisle došli. Zato i kaže sveti Augustin: „Odkuda toliko krivovjerstvah, nego li odtuda, što se sv. pismo, koje je u sebi dobro, — krivo razumije, te krivo razumljeno, drzovito i tvrdoglavo brani.“

Tko li će nam u toj nesrećnoj smetnji mnienjah i razlaganjah pokazati sigurno i nepogrešno pravi smisao svetoga pisma i predanja? Nitko drugi do katoličke crkve, koja „je stup i temelj istine“; a s toga i nepogrešna, razlažuć rieč božju. U to je ime Isus, utemeljiv crkvu, obećao joj i poslao duha svetoga, da s njom ostane, da ju vlada i istinu uči. Tako je sudio i sveti Irenej, pišuć: „da netreba drugdje, do u katoličkoj crkvi, tražiti istinu, pošto su apoštoli u crkvu, kao u kakvu blagajnu, spremili svu istinu u izobilju, tako, da svaki, kojigod hoće, može iz nje crpsti život.“ A početkom trećega vieka proglasiše jednodušno svi biskupi, na čelu jim sveti mučenik Ciprijan, sabravši se u Kartagu: „Naša mati, katolička crkva, čuva i čuvat će viekom čistu istinu; jer ju Bog upravlja i uči; ona je s l o ž n a i j e d i n a učiteljica spasa“. Sam Luther, svladan silom istine, te nemogav odoljeti nagonu srca, napisa istini za volju ove rieči: »Tko želi saznati što ob Isusu, nesmije se oslanjati sam na se, niti si svojim umom graditi most u nebo, nego mora ići k crkvi i nju pitati«. Na drugom opet mjestu piše naročito: »Crkvena su usta,

božja usta«. Davši progonitelj crkve Asklepiad na muke svetoga Romana, kaže se, da je progovorilo njeko čedo majci na rukuh, te stalo vikati: »Isus je pravi Bog«. Udariv krvoloku pjena na usta od ljutine, upita diete: „Tko ti je to kazao?“ „Moja mama“, odgovori mu diete. „A tko je kazao tvojoj mami“, upita dalje krvolok. „Dragi Bog“, odvrati diete. — Tako moja djeco! moramo i mi govoriti: „Meni crkva (moja mati), a crkvi Bog (moj otac)“, ako bi nas tko hotio zavesti s prave vjere, pitajuć nas: zašto upravo ovako vjerujemo, a ne onako; jer se crkva nipošto varati nemože, kad nam predlaže koju objavljenu istinu, da ju stalno vjerujemo.

Opomena.

U pogledu vjere neoslanjaj se sinko, doklegod si živ na zemlji, na svoj slabi um, ili svoj vlastiti sud. Drži se svedjer nauka katoličke crkve, jer vjerujuć njoj, nevjeruješ pustoj čovječjoj rieči, nego vjeruješ pravoj, nepogrešnoj rieči božjoj. Sjećaj se, da su i najljući neprijatelji naše crkve, kad su jim se umirile strasti u srcu, slavili ju kao Bogom odredjenu učiteljicu istine, govoreći: Usta crkve božja su usta. — Akoprem su papa, biskupi i svećenici — ljudi, ipak je i njim rečeno, što je njekoć rekao spasitelj apoštolom, koji su takodjer bili ljudi: „Tko vas sluša, mene sluša; a tko vas prezire, mene prezire; tko pako mene prezire, prezire onoga, koji me je poslao«. Luk. 10, 16. Oni su dakako ljudi, ali jim je predana oblast od Boga; Isus jih je poslao, da šire njegov nauk po svietu; pa s toga uče nas u Isusovo ime. Tko zabacuje njihov nauk, nezabacuje nauk ljudski, nego nauk božji. Bog zabaci kralja Saula, što se je uzprotivio zapoviedi božjoj, danoj mu po proroku Samujelu. „Buduć zabacio ti rieč gospodnju“, reče mu prorok, „zabacio je i tebe Gospodin“. 1. kralj. 15, 23. Tako će biti zabačen i svatko, tko nesluša crkvu; a Isus mu veli: da bude kao neznabožac i javni griešnik. Može li drag biti kralju vojnik, koji neće da sluša ijednoga pukovnika i satnika do kralja? A tako nemože i Bogu drag biti itko, tko neće da sluša božje poslanike, tobož što neće ikoga da sluša do Boga. — O koli srećni smo, što je Bog utemeljio crkvu, da nam bude učiteljicom i rukovoditeljicom u nebo. Crkva nas uči božanstvene istine i pokazuje nam sigurnu i lahku

stazu u nebo. Izvan crkve moraju ljudi cieloga života težkim trudom i naporom tražiti po svetom pismu istinu; pa ipak nemogu ikada sigurno znati, da su se i sbilja namjerili na istinu. Nam pako netreba išta drugo, nego slušati crkvu, jer se crkva nevara ikada. U katoličkoj crkvi naviešća se istina svakomu, prostaku i učenjaku, odraslu i nejaku, siromaku i bogataru prema njegovu dofatu po svećenicih, umješćenih i ovlašćenih da naučaju, od katoličkih, t. j. s papom sdruženih, — biskupah. Odtuda dolazi, da katoličko diete, bolje i sigurnije pozna istinu od najvećega učenjaka, koji dan i noć traži po bibliji; ali neće išta drugo da vjeruje, do ono, što mu um pronadje u bibliji. Ako bi te dakle upitao koji inovjerac: zašto netražiš pravoga nauka po bibliji, odgovori mu: „Što ti tražiš po bibliji, to smo mi već odavna našli; zato nam netreba dalje tražiti.“

§. 2. Potreba vjere.

Vjera je svakako za spasenje potrebita.

Nijedan nam čovjek, nedade na volju, vjerovati mu ili nevjerovati, kada nam što pod istinu kaže. Jer tko mu nevjeruje, pokazuje, da ga ili lažcem drži, što tobož neće da govori istinu; ili pako neznalicom, što tobož govori, da zna, što je istina, pa ipak nezna. Tim manje može nam Bog — vječna istina i svetost — na volju dati, vjerovati mu ili nevjerovati, kada nam što kaže. Tko nevjeruje Bogu, kada nam se Bog dostoji štogod kazati, vriedja nemilo Boga, drži se prema Bogu, kao da nebi bio Bog istinit i svet. Bog nam je pako mnoge stvari kazao ili objavio; a znat ćete valjda i po kom? Po svetih ljudih i svom jedinorodjencu sinu. To sve valja nam dakle vjerovati, ako hoćemo Bogu ugoditi ter se spasiti; jer „bez vjere nije moći omiliti Bogu“. Žid. 11, 6. Tko neće gospodinu Bogu vjerovati, ljuto vriedja Boga i dobavlja si srčbu božju i vječnu osudu. Zato govori Isus: »Tko nevjeruje, već je osudjen«, t. j. krivac je osude, a bit će sigurno osudjen, ako uztraje u nevjeri. »Tko nebude vjerovao, bit će osudjen«.

Ako dakle govore kadšto ljudi: »Što se treba starati za vjeru, neka samo svatko pošteno živi«; valja jim odgovoriti: da se je tim poštenjem moći možebit sačuvati oko-

vah svjetovnih, ali nipošto u nebo doći. Poštenje bez vjere nevriedi kod Boga ništa. Pače ako dublje promotrimo stvar, niti neima pravoga poštenja bez vjere. To kaže mnogim i sama savjest, koji se ponose, da živu pošteno bez vjere. Bilo jih je već mnogo, koji su se rugali riečmi vjeri, pa su ipak konačno priznali, da su u srcu cienili vjeru i da bez vjere neima pravoga poštenja. — Kada je koncem prošloga vieka katolička vjera javno progonjena u Francuzkoj, odlikovao se je osobito Diderot svojom mržnjom i porugljivimi spisi proti vjeri. Jednom pako dodje iznenada Diderotu u pohode jedan prijatelj (Beauzén, koji to sam pripovieda) i zateče ga upravo, gdje si uči kćer katekizam. Prijatelju dade se to na čudo; ali Diderot, odpustiv si kćer, reče mu: »Što znam pametnije raditi, da mi kći postane danas sutra poštenom i kriepostnom materom? Bez vjere«, doda Diderot, »neima temelja poštenju«.

Čovjek se može spasiti samo u pravoj vjeri, koja je od Isusa.

„Dakako“, govore njeki ljudi, kada jim se razlaže potreba vjere, »da je vjera potrebita; sviet nemože bez vjere obstajati; ali netreba ikoga nagovarati, da vjeruje ovo ili ono, nego treba svakomu pustiti na volju: vjerovati što mu drago. Tà ipak vjerujemo svi u jednoga Boga, pa to je dosta. Svejedno vjera — vjera“. — To vam je d. d. tako bezumno, ali mnogo pogibeljnije, nego li da kažem: Svejedno je, davao prave ili krive novce, samo da su novci; ili da bi rekao liečnik bolestniku: Svejedno je, jeo bozdrave ili nezdrave jestvine, samo da jedeš. Koji li bi bolestnik ovoga liečnika pametnim držao? Koji li bi si ga u pomoć zvao, kada ga popadne smrtna bol? A mi da budemo sliepi, te uzvjerujemo takovu brbljavcu, gdje se radi o gubitku ne vremenitoga, nego vjekovitoga života? Ako je prosto vjerovati što komu drago, čemu nam je Bog objavio vjeru? Čemu je trebalo, da Isus sadje s neba na zemlju, te naviesti ljudem božanstvene, spasonosne istine? Dà, nebi li po takovu bilo sve bezkoristno i suvišno, što je Isus činio i trpio za nas? Što li bi nam bilo od koristi, što je Isus živio siromašno i kukavno, što je podnio tolike muke, progonstvo, a konačno smrt na križu, hoteć nam otvoriti nebo, pokazati put u nebo i zaslužiti milost, da uzmognemo u nebo dospjeti? Što, pitam još jednoć, što nam koristi to sve, ako i bez Isusa može svatko

vjerovati što mu drago, živjeti kako mu drago, pa ipak u nebo dospjeti, — svatko: židov, neznabožac, turčin, protestant i katolik? Može li dakle iole imati mozga u glavi, tko govori: da je svejedno vjerovati što komu drago, ako samo pošteno žive? Tko vjeruje n. pr. da je grieh šta ukrasti, taj ili neće ikada ukrasti, ili će ga boljeti duša, kada ukrade, te neće mu biti mira i pokoja, doklam nepovrati svega. A tko vjeruje, da je slobodno ukrasti, što će njega odvrnuti od kradje? Ništa, do li strah, da ga kakogod neulove. Doklegod pako umije ukrasti pa izmaći, ukrast će, gdjegod se namjeri na što; a povratiti neće mu doći i na kraj pameti. Je li dakle svejedno, vjerovao tko što mu drago?

Vjera pako mora biti prava ili istinita. To vidi svatko na prvi mah; jer kako bismo mogli koga nagovarati, da vjeruje, t. j. da za istinu drži, što nije istina? Ali i nije opet dosta, da je istina, što vjerujemo. Ima mnogo koješta, što nas uči razum i savjest, pa je i sbilja istina. Nego ovo naravno znanje, koje se odnosi stranom i na gdjekoje istine vjere, akoprem ni s daleka na sve, — nije dovoljno za vječno spasenje. Jer ovo naravno znanje niti jest pravo rekuć — vjera. Vječnomu spasenju hoće se vjere, koju nas je Isus učio, vjere u sve spasonosne istine, koje nam je Bog objavio i po Isusu priobćio. Zato nam je kod preobraženja Isusova naročito zapovjedio nebeski otac, slušati Isusa govoreć: Ovo je sin moj ljubljeni, koji mi je omilio, njega slušajte. Mat. 17, 5. A sveti Ivan govori upravo: „Tko vjeruje u sina, ima život vječni; a tko nevjeruje sinu, neće vidjeti života, nego ostaje na njem srčba božja“. Iv. 3, 36. — A to je moći lahko i razložiti;

Jer bez vjere, koju nas je učio Isus, nemožemo biti Isusovi; a bez Isusa neima spasa.

Odkada se je čovjek griehom od Boga odmetnuo i nebo izgubio, nemože itko dobiti milost od Boga te dospjeti u nebo, — mjesto opredieljene nam od Boga sreće, nego po gospodinu i odkupitelju nam Isusu. »Ja (jedini) sam (podpuna) istina«, govori sam Isus Iv. 14, 6. »ja sam put i život, i nitko nedodje k ocu van po meni«. Dakle ćemo samo onda dospjeti do opredieljene nam sreće, ako budemo vjerovali, što nas on uči; ako budemo putem išli, kojim nam on kaže i sam ide naprvo; i ako nas on svo-

jom milošću bi reć sam u sebe uciepi i udahne nam svoj vrhunaravni život. On je obećan već praroditeljem nam u raju zemaljskom, a kašnje opetovano židovskomu narodu. On je, koga je nesrećni rod ljudski, odmetnuv se od svoga cilja, željno izgledao, za kim je po sve viekove goruće čeznuo, te koji, sašav napokon na zemlju, pun čovjekoljubja i miline, sve nas bez razlike zove k sebi, da nas usreći. »Hodite svi k meni«, kaže, »koji ste nevoljni i oterećeni, ja ću vas okriepiti«. — K njemu se dakle utičimo d. d. u svakoj nevolji i potrebi. Komu li ćemo se drugomu uticati? Pobjegne li tko od Isusa, pobjegao je od jedino spasonosne istine, zamieniv istinu lažju; sašao je s puta, koji vodi u nebo, — na put, koji vodi u pakao; razstao se je s vječnim životom, a bacio u naručaj smrti. „Jer nije dano ljudem pod nebom drugo ime", govori svečano pred visokim viećem u Jeruzalemu glavar apoštolski, »u koje bi nam se trebalo spasiti«. Djel. apošt. 4, 12.

Da se pako Isusu priljubimo, te nam dopadnu milosti i blagoslov, što nam je on zaslužio gorkom svojom mukom i smrću, od potrebe je najprije, da vjerujemo u njega. Kaogod što se nije mogao itko, ugrižen od otrovnih zmijah, izliečiti, da nepogleda zmiju, koju bješe uzdigao Mojsija; tako će još manje zadobiti tko život milosti i spasenje duše, tko nevjeruje u Isusa. »Kaogod što je Mojsija uzdigao zmiju«, govori sam božanski spasitelj, »tako mora uzvišen biti i sin čovječji«; a uzrok je tomu: »da itko nepogine, tko vjeruje u njega, nego da bude imao život vječni«. Tim je spasitelj razgovietno pokazao, da je od potrebe svakomu najprije vjerovati, da se priljubi njemu i s njim dospije u nebo. Ova vjera u Isusa bila je svagda od potrebe. Već u starom zakonu trebalo je svakomu za spasenje vjerovati u odkupitelja, koji je po obećanjih božjih, doći imao; u novom pako zakonu moramo vjerovati u odkupitelja, koji je već došao; a taj je — Isus — blagoslovljen uvieke!

Pošto se dakle čovjek može samo u onoj vjeri spasiti, koju nas je učio Isus, važno je i od potrebe svim ljudem, brinuti se, da nadju ovu vjeru. Zato i pita katekizam: „Gdje je prava vjera?" a odgovori nam ti, što kaže katekizam na to pitanje? — Dobro znaš. Dakle

Prava je vjera samo u katoličkoj crkvi, jer je jedina katolička crkva 1) po apoštolih od Isusa vjeru dobila i 2) nepokvarenu sačuvala.

Lahko vam je sfatiti, da je u onoj crkvi prava vjera Isusova, koja je vjeru dobila od samoga Isusa i sveudilj ju nepokvarenu sačuvala. A koja se crkva može pravedno ponositi da je 1) dobila vjeru od samoga Isusa; a 2) nepokvarenu ju takodjer sačuvala? Vi mi na to posve pravo odgovarate, što ste naučila u katekizmu: da je jedina katolička crkva dobila vjeru od Isusa po apoštolih i jedina ju ona nepokvarenu sačuvala. To ću vam ja odmah i razložiti.

1) Katolička je crkva jedina dobila vjeru od samoga Isusa po apoštolih, jer za Isusa i apoštolah nebijaše druge crkve na svietu do katoličke. Prije nego što će uzaći na nebo spasitelj, zapovjedi si apoštolom, da neidu iz Jeruzalema, dok neprime obećanoga si duha svetoga. Deseti pako dan poslje uzašašća Isusova sadje duh sveti uza silnu oluju, u spodobi gorućih jezikah, na 120 učenikah Isusovih, sabranih u Jeruzalemu. Petar, vrhovni glavar apoštolah i svih učenikah Isusovih, uze odmah propoviedati svjetini, koja se bješe sletila: da je spas samo u Isusu, propetom i uzkrsnulom, pravom mesiji. Mnogo svieta povjerova na ove rieči svetoga Petra, a 3000 dušah dade se isti dan krstiti i bude pribrojeno učenikom Isusovim. Ova dakle občina, koja se je priličila svetomu Petru, kano vrhovnomu glavaru i ostalim, s Petrom sdruženim apoštolom, bijaše od Isusa utemeljena crkva. Ova crkva, puna duha istine i milosti, izadje na duhove na vidjelo, poput broda, kada razapev jadra, razstaje se s mirnom obalom, a odtiskuje u sinje more. Utemeljiv Isus ovu crkvu za sva vremena i sve narode, obećao joj je, da će trajati do konca svieta. Zato nije moglo ikada nestati prave crkve s ovoga svieta, počam od Isusa i apoštolah, pa sve do danas. Ako bi vas dakle tkogod upitao: Može li koja druga crkva biti prava, od Isusa utemeljena crkva, osim katoličke; morate mu naprosto kazati: da nemože, jerbo niti jedne bilo nije na svietu za Isusa i apoštolah, do katoličke. Jedina katolička crkva rodila se je na sviet za Isusa. — Mislite si djeco, da vam je brat otišao prije 20 godinah u sviet; za

odlazka da mu je bilo 10 godinah; a danas da vam dodje tkogod iznenada u pohode i kaže: da vam je on brat onaj, koji je bio otišao prije 20 godinah u sviet. Vi mu uzmete putni list, čitate ga i vidite, da je unutar napisano, istina, ime brata vam, koji bješe otišao u sviet; ali ujedno smotrite, da mu je zabilježeno u putnom listu samo 18 godinah. Sigurno biste s mjesta spoznala, da vam ovo nije brat, koji je otišao u sviet, nego da je varalica, te biste ga dalje odpravila. Tako m. d. moramo suditi i o crkvi Isusovoj. Crkve, koje su postale stopram prije 300 ili makar 1000 godinah, nemogu biti prava crkva Isusova. Crkva Isusova mora obstojati bar već 1800 godinah; ali prije 400 godinah nebijaše nigdje traga luteranskoj i kalvinskoj, ili tako zvanoj evangjeličkoj crkvi; a prije 1000 godinah nigdje traga tako zvanoj grčko-iztočnoj crkvi. Usuprot pako znade se, da obstoji katolička crkva od danas pa sveudilj do Isusa.

Katolička crkva obstoji počam od Isusa uviek i to ne samo po imenu, nego i po svojem bitnom ustroju (ustavu), kojim se razlikuje od svake druge crkve. Jer katolička je crkva: kršćanska obćina na svietu, kojoj je obćeniti, vrhovni glavar rimski biskup, nasljednik svetoga Petra, — papa. A neda se tajiti, da je crkva, kojoj je papa vrhovni glavar, sveudilj obstojala, počam od svetoga Petra, koga je sam Isus postavio vrhovnim glavarom, — pa sve do danas. Jer pošto je sveti Petar, za onda rimski biskup, umro mučeničkom smrću, postao je nasljednik njegov na biskupskoj stolici u Rimu, sv. Lino, — vrhovnim glavarom crkve. Za Linom došao je Kleto, zatim Klemente i tako dalje kroz sve viekove jedan za drugim, tako točno, da možemo redom i poimence izbrojiti sve pape, počam od svetoga Petra, pa do današnjega — Pija devetoga, koji je, računajuć od sv. Petra, 258. papa. Kaogod dakle što je moguće dokazati svakoj crkvi, da je kašnje postala, nego li je Isus na svietu bio, tako nije moći dokazati katoličkoj crkvi, da je kasnija od Isusa. Jer je ono katolička crkva, koja ima papu, t. j. nasljednika svetoga Petra; pa zato nas i zovu za ruglo krivovjerci, da smo papiste, što priznajemo papu svojim vrhovnim crkvenim glavarom, kao što je s početka priznavala crkva svetoga Petra, zatim Lina itd., svojim vrhovnim glavarom; jerbo je sam Isus postavio svetoga Petra i sve mu nasljednike vrhovnimi pastiri, go-

voreć svetomu Petru: „Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje“. Kaogod što počima kraljestvo ili carstvo prvim kraljem ili carem, koji je počeo njim upravljati, tako očevidno počima i crkva svojim prvim vrhovnim glavarom, svetim Petrom i Isusom, koji je postavio svetoga Petra, da ravna crkvu. S toga i mora upravo katolička crkva, a nijedna druga nemože, biti od Isusa utemeljena crkva, jerbo je jedina katolička crkva bila na svietu za Isusa i apoštolah. Zato je i mogla jedina katolička crkva iz ustijuh i rukuh apoštolskih dobiti pravi nauk Isusov, — jedina ona dobiti svoju vjeru od Isusa i apoštolah.

2) Sada vam pako treba pazljivo slušati: **kako je katolička crkva dragocjeno blago nauka Isusova takodjer nepokvareno sačuvala.** Isus je svoj nauk propoviedao za sve ljude. Kaogod što nije Bog stvorio sunca, samo za naše praroditelje, nego da svietli i grije sve ljude; tako niti Isus nije došao na sviet samo za prve kršćane, nego je Isus „pravo svjetlo, koje razsvjetljuje svakoga čovjeka, koji dodje na sviet“. Iv. 1, 9. David pjeva o suncu i drugih nebeskih tjelesih: „da jih je Bog postavio na uviek, dao jim zakon (da uviek svietle) i neće ga nestati“, (pjes. 148, 6.); a tako sigurno neće dati niti Isus, da mu svjetlo nauka nestane ili pomrča. Isus, koji drži sjajno svjetlo sunca, može držati i svjetlo vjere čisto, nepomućeno i nepokvareno. Zato nam treba posve stalno držati, da je Isus zbilja povjerio svoj nauk crkvi, koju je on utemeljio i da ju sigurno brani, da ikada nezabludi u njegovu nauku, nego ga ljudem na spas do konca svieta vierno sačuva.

Crkva pako, koja je jedina mogla biti utemeljena od Isusa, — crkva je katolička. Zašto? Jer je ona sama bila na svietu za Isusa. Njoj dakle jedinoj mogao je Isus povjeriti svoj nauk. A i ona jedina postoji od Isusa do danas, te je s toga i jedina podobna bila, svagda, svim stvorovom i posvuda propoviedati nauk Isusov, kako je Isus zapovjedio. Ona je zatim jedina crkva, imajuća neoboriv temelj, a taj je sveti Petar; uza svetoga Petra pako ima ova crkva i najsigurnije svjedočanstvo za djecu si, da drugo nemože učiti osim istine. Jer je Isus rekao svetomu Petru: „Ti si Petar (t. j. stiena) i na ovoj ću stieni (ja, Isus), sagraditi crkvu moju i vlast paklena neće je nadvladati“. Isus dakle govori o prvoj crkvi, koju je on utemeljio,

te kojoj je vrhovnim glavarom postavio svetoga Petra, da se svi uz njega priljube, a po njem uza Isusa: — govori o katoličkoj crkvi, da ju neće ikada nadvladati duh laži, ni paklena sila; da će s toga ova crkva do konca svieta biti učiteljicom i tumačiteljicom čistoga, nepokvarenoga nauka Isusova. Jer (akoprem ste još djeca, ipak toliko možete razumjeti) od lažljiva nauka nemože ništa dobra na sviet doći; a gdje neima istine ni dobra, tudje neima ni Boga, gdje pako Boga neima, ondje neima i sreće, nego je propast, iliti pakao, a u njem laž i grieh. Ako li bi se ikada dogodilo, da katolička crkva uči štogod, što je laž ili grehota, vodila bi nas stranputice i u propast; a tada bi i nadvladana bila od pakla. A nikada nas nesmije strah biti, da će nas katolička crkva išto učiti, što nebi bilo istina i dobro; pače to se nedade ni pomisliti, jerbo je spasitelj obećao katoličkoj crkvi, da ju sila paklena neće nadvladati; jerbo joj je obećao i poslao duha svetoga, da sveudilj uzmogne istinu čuvati i učiti čistu i nepokvarenu; — jerbo je obećao ostati s njom do konca svieta. S toga, tko bi potvorio katoličku crkvu, da je u nauku Isusovu zabludila, ili nauk Isusov u čemgod pokvarila, metnuo bi na ruglo ona obećanja Isusova i samoga duha svetoga.

Isti n e p r i j a t e l j i katoličke crkve, svjedoče nam, da je katolička crkva nauk Isusov i sbilja nepokvaren sačuvala i danas još nepokvaren uči. Neprijatelji naime govore, da se katolička crkva drži čvrsto i tvrdoglavo starine, da neće da napreduje s vremenom i napredkom u naucih, neće prema njim da što promieni u vjeri; nego traži, da se i danas vjeruje, što se je vjerovalo prije 1800 godinah. — S toga pako m d. imademo zafalni biti katoličkoj crkvi, što se tako čvrsto drži staroga nauka Isusova, te joj protivnici to prigovaraju. Odovud vidite takodjer, da crkva nije ikada išta novo učila i da je pravo radila, zaziruć se uviek krivovjeracah kano „novotarah“, te netrpeć ikada, da joj se djeci propovieda nauk, protivan nauku Isusovu, koji je primila od apoštolah. Učeć pako crkva sveudilj isto, što je učila 18 stotinah godinah, radi onako, kako je rekao Isus, Mat. 24, 35.: „Nebo će i zemlja proći, a moje rieči neće proći“; jer crkva, koju sam utemeljio ja, neće mienjati moj nauk, nego će ga čuvati i naviešćati vjerno do konca svieta. Novotarenja dakle ne-

treba trpiti, govore pape, nego treba rieč božju sveudilj čistu čuvati; jerbo je ovako rekao, prvi papa, sv. Petar: „Rieč božja ostaje viekom“. 1. Petr. 1, 25.

Pa može li se ponositi ikoja ina crkva, ina občina, da imade nepokvaren nauk Isusov i apoštolski? To nemože nikako biti i nedade se misliti. Sve su druge kršćanske občine odpale od katoličke crkve, koja jedina imade pravu i podpunu istinu; odpadnuv pako, pridržale su samo dielimice nauk Isusov, a ne podpuno. Nego su možebit, mienjajući svaki čas nauk, ipak kašnje popunile, što su s početka zabacile? Nipošto; mienjale su, istina, često i mnogo koješta, ali su uviek samo oduzimale od staroga nauka. Luterani, mienjajući svaki čas, dotjerali su već za Lutera tako daleko, te je rekao Gjuro, vojvoda saksonski: „Znadem, istina, što vjeruju o v e g o d i n e susjedi mi protestanti; ali što će vjerovati na godinu, to neznam ja, a oni još manje“. Ova mienja ide sve dalje i dalje; a njom idu na manjak članci vjere sve više, te jim nije gotovo nijedan preostao, glede kojega bi posvema složni bili; pa je njeki učeni protestant* rekao: „Svi članci, koje protestanti o b ć e n i t o vjeruju, dali bi se popisati na noktu“. Fali dakle Bogu sinko, što si u katoličkoj crkvi, koja ti čuva podpuno nauk Isusov i brani te od bludnje!

Opomena.

Srećnimi se imadjahu scieniti Noah i porodica mu, spasivši se u korablji, od tjelesne smrti, za obćega potopa. A kud i kamo srećniji mi d. d., što nas je Bog, bez ikakve zasluge, sazvao u ladjicu Petrovu, t. j. katoličku crkvu, te ako nam je samo volja sudjelovati s milošću božjom, spasiti se možemo od duhovne i vječne smrti i propasti. Imade bez broja sliedbah, bludnjah i dvojbah, koje se šire na sve strane; a mnogo je ljudih već i propalo s njih. A od toga potopa bludnjah i opačinah, sačuvao te je Bog u svojoj spasionici, punoj istine i milosti. Falite dakle Bogu i veselite se, što ste se rodila u katoličkoj crkvi! Sv. Augustin, sprovedši dugo vremena u bludnjah, dvojbah i griehu, bude trideset treće godine života od Boga pozvan u katoličku crkvu. Namjeriv se na golemu sreću

* Harms Klaus, arcidjakon, »naputak za pripravu mojih potvrdjenikah.«

u katoličkoj crkvi, piše od radosti ovako: „Neima bogatstva i blaga nad katoličku vjeru“; — ako tko, kao sveti Augustin, i živе po nauku crkve. Osobito se vidi na samrti, kolike je ciene katolička vjera. Nedajmo se nipošto smutiti, ako nam gdješto dotežča za života; ako nam nije slobodno činiti sve, što bismo radi; ako moramo bez koješta biti, što bismo radi imali; a to nam može biti tim težje, čim slobodnije i povoljnije živu drugi po svojoj vjeri. Promislite, što je odgovorio njeki krivovjerac katolikinji si majci na samrti, kad ga je upitala, bi li ostala kod stare katoličke vjere, ili bi na novu prešla. „Ostani majko kod svoje stare vjere“, odgovori joj, „jer u novoj vjeri lahko je istina živjeti, ali je u staroj bolje umrieti“. — Odovud možete takodjer razabrati, kako nemilo grieši katolik i kako krivo govori, kada kaže drugomu nekatoliku: svatko da ostane u onoj vjeri, u kojoj se je rodio i odhranio. Ovako govoreć drugomu, sgriešio bi dakako samo katolik, u koga je prava vjera; nipošto pako nekatolik, govoreć katoliku. Jer katolik nemože drugom, nego li krivom zamieniti si vjeru. Nekatolik pako mora se od krive vjere povratiti k pravoj; jer su mu djedovi odpali od katoličke vjere, učiteteljice istine i zabludili u krivovjerstvo. Odtuda dolazi, da se izmedju krivovjeracah vraćaju većinom najodličniji i najučeniji muževi u katoličku crkvu.* Drži se dakle u svih napastih, pogibeljih i nevoljah čvrsto jedine prave vjere, koja će te spasiti, a ovu te uči katolička crkva. Fali Bogu i moli svaki dan:

Katolik sam, Bogu budi fala,
Uviek štićen krivih od nauka'
Ostat takav, dobît nije mala.
Čuvala me samo božja ruka.

Katolik sam i zovem se tako;
Živuć tako, umriet mi je lahko,
Jer istina viekoma ostaje:
Katolički umriet' liepo da je.

§. 3. Svojstva vjere.

Vjera treba da bude: 1) podpuna, 2) tvrda, 3) živa, 4) stalna.

Vjera može imati doduše i drugih svojstvah. No ipak nisu ova četiri svojstva samovoljno uzeta, nego su uzeta

* „Ja neimam rado i neljubim one, koji mienjaju vjeru“, reče njeki knez protestant grofu Štolbergu, koji bješe prešao na katoličku vjeru. »A niti ja«, odgovori plemeniti grof; »jer da mi nisu djedovi promienili vjeru, nebi mi trebalo obraćati se na katoličku vjeru.« Protestant, obrativ se na katoličku vjeru, nemienja vjeru, nego se vraća samo u crkvu, od koje su mu se djedovi nepravedno odmetnuli.

zato, što nemože obstati vjera, ili nije dovoljna za spasenje, ako samo jedno od njih manjka.

Vjera nam je podpuna, kada vjerujemo ne samo nješto, nego sve, što katolička crkva predlaže vjerovati.

Samo se po sebi razumije, da nije dosta vjerovati samo nješto, nego da treba vjerovati s v e bez razlike, što katolička crkva predlaže vjerovati. Jer čim nam predloži katolička crkva štogod vjerovati, sigurni smo posvema, da je od Boga objavljeno, što nam predlaže. A zašto da nevjeruje čovjek s v e, što je od Boga objavljeno? Zašto da vjeruje jedno, a ne i drugo? Možebit drugo nije istina? Takovo ruglo baciti na Boga, naime: da je vječna istina objavila nješto neistinito, nije se usudio itko, tko je u Boga vjerovao. Ili možebit nije od potrebe za spasenje? To će ipak sveznajući Bog bolje znati od nas maloznalicah Ili možebit zato nemoramo ono vjerovati, jerbo neshvaćamo? Ako bismo samo ono hotili istinitim držati, što razumijemo, što bi nam koristila objava božja? Pravo rekuć nebismo ni imali po takovu vjere. Jer tko v j e r u j e, drži nješto za istinu z a t o, š t o mu Bog kaže. Tko dakle nevjeruje zato, što mu Bog kaže, nego vjeruje samo što sam uvidja, da je tako, — taj niti neima vjere.* Sve nam je dakle vjerovati, što je Bog objavio. Zato govori takodjer božanski nam učitelj, bez ikakve razlike: „Propoviedajte

* Mnogi se istina ponose, što nevjeruju ništa, do li ono, što sami vide i razumiju. Ali mogao bi čovjek pitati ove mudrace: razumiju li svoju budalaštinu? Bar drugi ljudi nerazumiju ovu budalaštinu. A koli je ludo nehotiti vjerovati išta, što čovjek nevidi sam ili nerazumije, pokazat će nam sljedeći dogodjaj. Njeki je vjerovjestnik pripoviedao neznabožcu vladaru u Indiji o prirodnih pojavih kod nas u Europi. Vladar ga slušaše pomnjivo. Uzev mu pako vjerovjestnik pripoviedati, da po zimi voda kod nas tako se skrutne, te mogu slonovi sigurno preko riekah prelaziti, skoči vladar sa stolca, rekav: »Dosele sam te slušao, jer si mi se činio pošten i iskren; ali sada šuti! Više me lje nećeš nagovoriti, da slušam takove bajke!« Ovomu se dakle vladaru nije dalo vjerovati, da po zimi kod nas voda mrzne, te se nemogaše nikako domisliti toj tajni, jerbo nikada nevidje leda. A je li pametno radio i govorio, nehoteć vjerovati, da ima po zimi leda i nemoguć razumjeti, da od vode može biti led. Ako li nam se držanje ovoga kralja čini bezumnim, gdje se je radilo samo o zemaljskih i prirodnih stvarih, kud i kamo mora nam se bezumnije činiti držanje ljudih, koji neće da vjeruju božanstvenih, prekonaravnih istinah, — što jih tobož nisu vidjeli i nerazumiju.

evangjelje svakomu stvoru, tko nebude vjerovao, bit će proklet.“ Mark. 16, 15. 16; a zatim: „Učite je držati sve, što sam vam kazao.“ Mat. 28, 20. A sveti Ivan piše: „Svaki, koji odstupi i neostane kod nauka Isusova, neima Boga.“ 2. Iv. 9. Apoštol Toma nije zavrgao svih istinah vjere, nego nehćede vjerovati samo uzkrsnuća Isusova, dok neugleda samoga Isusa uzkrsnula. Pa ipak ga ukori Isus s nevjere, rekav mu: „Nebudi nevjeran, nego vjeran,“ i doda: „Blaženi, koji nevide, pa ipak vjeruju“ — Verige se razpanu, ako jim pukne samo jedna karika; zvono već nevalja, ako se samo na jednom mjesto razbije; a tako je sakata i vjera, ako tko zavrgne samo jedan članak. Takav čovjek sbilja neima ikakve vjere; jerbo mu nije, kao što piše sveti Augustin (razp. 67. u Iv.) „vjera prava ni katolička.“

Vjera nam je tvrda, kada vjerujemo bez ikakove dvojbe.

Držeći sveudilj u glavi, što razumievamo po vjeri ovdje, neće vam biti težko sfatiti, da onaj čovjek neima ikakove vjere, komu nije vjera tvrda, t. j. koji nevjeruje božje objave bez ikakve dvojbe. Tà neda se pomisliti, da bi išto bilo neistinito, što je Bog objavio Kada mi dakle kaže katolička crkva: da je Bog nješto objavio, moram odmah svojim umom pristati uza to, tvrdo i bez ikakve dvojbe. A čim stanem mozgati: da li je ono i sbilja istina, ili neću čvrsto da vjerujem, jer nješto nesfaćam; već niti imam vjere; buduć da nedržim za istinu zato, što je Bog rekao; nego zato, što mi um kaže, da je i sbilja tako, kao što crkva uči. — Tvrda bijaše vjera Abrahamu. Premda mu već u siedoj starosti bijaše obećao Bog, da će mu se roditi sin, nije ipak dvojio, kao što je kašnje dvojio Zakarija, koji je radi dvojbe oniemio. Akoprem je zatim Bog u jednu ruku obećao Abrahamu, da će mu biti potomstvo mnogobrojno, u drugu mu pako ruku zapovjedio, da žrtvuje sina Izaka, prije nego li je Izak imao potomka; ipak Abraham nije dvojio, da će se izpuniti rieč božja. Zato ga i fali duh sveti na usta apoštolova: Uzprkos svim napastim „u obećanju božjem, nije se uzkolebao nepovjerenjem, nego se ojača u vjeri, dajuć slavu Bogu, te znajuć podpuno, da je moguć učiniti (Bog)

štogod je obećao. Zato se i primi njemu u pravdu.« Rimlj. 4, 20. 22.*

Ako li nas kadgod sleti nehotična dvojba, t. j. dvojba, koja nam dodje u glavu proti našoj volji i po glavi nam se vrti, dakle nam dosadna i mrzka, kojoj se niti odazovemo, niti na nju pristanemo, to nije takova dvojba niti najmanji grieh. Pače nam umnaža zasluge, ako joj se samo uzprotivimo stalno, kolikogod nas putah sleti i doklegod uztraje. I ako nam tkogod stane koješta prigovarati proti vjeri, čemu nemožemo u isti mah doskočiti, mora nam živo na pameti biti, da su prigovori izlišni, te da se dadu sigurno pobiti, bar od onih, koji su dovoljno poučeni u stvarih vjere.

Vjera nam je živa, kada polag nje živemo, t. j. kada se čuvamo zla, a činimo dobro, kako vjera zapovieda.

Vjera je svjetlo, koje nam svietli putem, kojim nam valja putovati. Što će mi svjetlo, ako nekrenem nikada na put? Vjera je zatim korien, korien svemu dobru. A što će mi korien, ako se odsieče s njega deblo; jer bez debla nemože korien roditi. Tako je i vjera bez koristi, kada se kršćanin smrtnim griehom liši posvećujuće milosti, jer bez milosti posvećujuće nemože vjera roditi rodom vječnoga života. Vjera je temelj; a što će mi temelj, ako negradim na njem dalje? Tako nam valja i na temelju vjere graditi sgradu kriepostih. Lišiš li se dakle kojom nesrećom posvećujuće milosti, prva ti briga budi, da ju valjanom izpoviedju natrag dobiješ. Zatim moramo pokazati svoju vjeru, držeći božje zapoviedi, kano što uči vjera, izvršujući vjerno zvanične si dužnosti i djela tjelovnoga i duhovnoga milosrdja. Tielo je mrtvo, kada čovjek nemože više gledati, slušati, hoditi, micati se, dihati, jesti i piti; pa tako je i vjera mrtva, piše sveti Jakob apoštol, kada nerodi rodom, kojim bi morala: »Kaogod što je tielo mrtvo bez duha, tako je i vjera mrtva bez djelah.« Jak. 2, 14.

* Već smo čuli jedan dogodjaj, koji se pripovieda u životu sv. Ljudevita, o njekom grofu, koji nam je ostavio krasan primjer tvrde vjere. Pa i sam sveti Ljudevit ostavio nam je sličan primjer. Kada je bio već na samrti sv. Ljudevit i pripravan primiti svetu poputbinu, upita ga svećenik: vjeruje li, da je u malenoj sv. hostiji prisutan sin božji. Na to, sabrav sve sile, progovori sv. Ljudevit na glas: »Vjerujem tako tvrdo, kao da ga motrim s apoštoli, gdje uzlazi u nebo.«

Uzalud ti se je dakle ponositi, da si prave vjere kršćanske, da si pravovjerni kršćanin, ako neživeš, kako uči vjera. Uzalud nosi ime kršćanin, tko nesliedi primjer Isusov u životu. Čuvši Aleksander veliki, da je njekomu razuzdanu vojniku ime „Aleksander", dozva ga s mjesta preda se i reče mu oštro: „Pa zar je tebi ime Aleksander? Nuder, ili si promieni ime ili življenje; ili se nezovi više Aleksander, ili živi kano Aleksander: ili si ime promieni ili ćud.« A nebi li se moralo reći i mnogim kršćanom: Nebudite više kršćani, ako nećete kršćanski da živete. Sveci su živjeli, kako jim je zapoviedala vjera; pa s toga su mrzili nada sve grieh. „Ja ću radje skočiti u plamteću lomaču« (dakako ako mi je moguće bez ikakova grieha) govoraše sveti Edmund, „nego li privoljeti u grieh.« Tako treba da bude i nam živa vjera.

Vjera nam je stalna, kada volimo izgubiti sve, pače i život, nego i najmanje od nje odstupiti.

Mogla biste si misliti: vjera, koja je tvrda, ta je i stalna, pa zato su i dovoljna dosadanja tri svojstva. Ali tomu nije tako. Tvrda je vjera, kada čovjek za istinu drži, što je Bog objavio, bez ikakove dvojbe, t. j. ne sadržimo na lahku ruku, kao što vjerujemo kojekakve raznešene po gradu (selu) glasove, nego vjerujemo i najmanje nesumnjajuć o istinitosti objave; upravo i jedino zato, što dolazi od Boga, komu je nemoguće prevariti. Stalna je pako vjera, kada se čovjek neda ičim od vjere, (koju u srcu istinitom drži), odmetnuti, niti sramotom, niti ruglom, niti siromaštvom, niti progonstvom, niti tamnicom, niti gubitkom imetka, časti, službe, poštenja, pače i samoga života.

Prva tri vieka kršćanstva trpili su kršćani sve ove izbrojene muke radi svoje vjere. Padši na koga sumnja, da je kršćanin, doveli bi ga pred neznabožce na sud ili pred rimskoga cara. Pošto bi kršćanin otvoreno očitovao svoju vjeru, kušali bi, da ga zavedu na nevjeru. Najprije bi ga nagovarali i mitili. Ako jim to nebi pomoglo, onda bi mu se stali groziti, oteli mu imetak, bacili ga u tamnicu, dali ga na muke i najposlje ga pogubili. Obično su ovako kršćane mučili. Vezali su jim, kao da su najljući razbojnici, užem ruke i noge, bacali je na muke, raztezali jim članove iz sglavakah, vješali je, privezavši jim silne terete na ruke i noge, šibali, tukli palicami ili bičevi, kojim su na kraju bile kuke ili kuglje od olova. Mnogo jih je poginulo od ovakova bičevanja.

Druge su povaljali na tle ili povješali, pa je zatim bakljami pekli, ili željeznimi pandjami i grebeni derali, dok jim nisu do rebarah i utrobe došli; a kadšto su jim povrh toga rane posuli solju ili octom zalili. Tamnice, kamo su bacali kršćane, koje u isti mah nisu upravo mogli mučiti, bile su takodjer prava muka, — mračne, vlažne, pune zle duhe. Vezali su jim težke negve na ruke i noge, ogromne panjeve o vrat, klade na noge, ili su je gole i ranjene povlačili po tlu, posutu staklenimi crepuljami. Njekojim su dali na silu, da poginu od glada i žedje, ili pako satrunu od težkih ranah; za druge su se opet brižljivo starali, da je uzmognu što dulje mučiti. Koji nisu bili osudjeni na smrt, lišeni bjehu imetka, slobode, časti, domovine, te odpremljeni u prognanstvo, gdje su živjeli u največoj nevolji kano državni sužnji, radili najtežje poslove uza kukavnu hranu i lošo odielo, često mrcvareni, dan i noć bili u okovih, kadšto usjanim željezom na čelu žigosani, da budu na uviek obezčašćeni i zabilježeni. Koji su pako osudjeni bili na smrt, poginuli su sried najgrozovitijih mukah. U Rimu su je najradje bacali divjoj, gladnoj zvjeradi, da jih ždere: lavom, medvjedom, slonovom, risovom ili divjim bikovom. Od slonovah sgažen, od lavovah i risovah razderan i smrvljen, od silnih rogovah rimskoga bika po zraku premetavan i po zemlji kotrljan, — poginu ljuto izmrcvaren kršćanin. To bijahu obična i najmilija pozorišta neznabožcem, na koja nije grnula samo prosta i divja svjetina; nego i carevi, vitezovi, vrhovni državnici i gradski činovnici; pače, tko bi mislio? i same plemenite, odlične gospodje s nejakimi si kćerkami, gledahu od rana jutra do mrkle noći ove grozne prizore toli hladnokrvno i nemarno, da jih je kadikad zastidila i niema zvjerad. A prvo kršćansko doba morao je svaki kršćanin dan i noć biti pripravan, izgubiti glavu u ovih ljutih mukah, uza ruglo i gromovito pleskanje cieloga naroda, -- mužka i ženska, — prostakah i odličnjakah.

Najviše se ipak mora čovjeku na čudo dati, što nije kršćanstvo propalo za ovih progonstvah, nego se je pače širilo. Kaogod što poljodjelac u jednu ruku izgubi sjeme, posijav ga u zemlju; ali ga u drugu ruku dobije stostruko natrag, kada dodje žetva, tako se godilo i crkvi za progonstva. Po točnoj iztragi pronadjeno je, da je prva tri vieka kršćanstva, poginulo svojih 12 milijunah mučenikah. Ali toli obilnim rodom urodi njihova krv, da se je tim više krivobožacah obraćalo na kršćansku vjeru, čim je više kršćanah vodjeno na muke. Ovi prizori moraju i nas poticati, da budemo stalni u vjeri; jer nisu samo jaki i odrasli

muževi podnašali muke za vjeru, nego je tudier bilo i ženah, djevojakah i djece, koja su dragovoljno sve pregorjela za vjeru.*

Groza vas sigurno fata d. d., slušajući ove muke, pa i mora se svakomu sgražati. Težko je čovjeku lišiti se imetka, poštenja i života. Pa ipak vriedno je i to pregorjeti za katoličku vjeru, jerbo je vjera dragocjenija od svega na svietu. Ploveć čovjek po moru s robom, koja se cieni na milijune, a snašav ga tako nemila oluja, da mu nepreostane druga, nego li lišiti se ili blaga, ili života, sigurno će radje pregorjeti sve blago, nego li sam

---

* Godine 120. bijaše S i m f o r o z a, kojoj je već prije poginuo muž mučeničkom smrću, sa svojih sedam sinovah, dovedena pred cara Hadrijana, što je bila kršćanka. S početka stade ju car ljubezno nagovarati, da žrtvuje krivim bogovom. Ali mu odgovori Simforoza: „Getulij, muž mi i brat Amantij, podnieli su svakojake muke za ime Isusovo. Oni su kano dobri borioci svladali svojom smrću tvoje hudobe. Oni su radje glavu izgubili, nego li pobiedjeni bili. Pa što su dopali za ime Isusovo pred zemaljskim svietom vremenitoga rugla, borave zato sada medju angjeli. Donesavši znake svoje pobjede i trpljenja u nebo, uživaju sada s vječnim kraljem, vječni život.“ Na to zagrozi joj se car i sinovom, da će je pogubiti; ako nebudu žrtvovali bogovom. Simforoza mu odgovori: „Odkuda mi tolika sreća, da sam udostojana, biti žrtvovana sa svojimi sinovi Bogu?“ Pošto prodju uzalud i druge grožnje, dade ju car pljuskati po obrazu, a zatim ju o vlasi objesiti. Ali Simforoza ostade stalna. Konačno zapovjedi, da joj se o vrat sveže mlinski kamen, te da bude utopljena u rieci Aniju. Tako se dobavi Simforoza mučeničke krune. Sutradan dodjoše joj sinovi pred Hadrijana, a on jim zapovjedi, da žrtvuju bogovom. Niti molbe, niti grožnje, niti laskavi prigovori, mogahu sklonuti mladiće na nevjeru. Na to dade Hadrijan udariti 7 stupovah u zemlju, a na svaki stup šarafi pribiti po jednoga mladića, tako, da su jim se tjelesni članovi na više mjestah izčenuli. Mjesto da klonu duhom u mukah, poticahu jedan drugoga na muke i tako se vidjelo, da su više oni čeznuli da trpe, nego li krvnici, da je muče. Napokon je svaki mladić posebnom mukom pogubljen. Krescenc, najstari, zadavljen je; Julijan nožem proboden u prsa; Nemeziju je probodeno kopjem srce; Primitiv je poginuo od udarca u tielo; Justinu su stučena bedra; Staktej je proboden. A Eugenij, najmladji i posljedni potomak ove junačke porodice, razkoljen je od vrha do dna.

Ovo je jedan primjer kršćanske stalnosti, prvo kršćansko doba, izmedju nebrojenih, o kojih bi se dalo pripoviedati. Ali nemislite, da je katolička crkva progonjena s a m o prvo doba; katolička crkva trpi sveudilj muke: budi od neznabožacah, budi od muhamedanacah, krivovjeracah ili odpadnikah. I danas trpi crkva po mnogih krajevih, što od klevetnikah, što od krvnih progoniteljah. Osobito na kraj Azije u anamskom carstvu (Tonkinu i Kokinkini) biesni od god. 1833. skoro neprestano krvno progonstvo. I za ovoga progonstva imade u jednu ruku strahotah, u drugu pako primjerah kršćanske stalnosti do smrti, kao u prvo doba kršćanstva. Kršćanah, koji su prepatili u ovih kra-

poginuti. Zašto? Jerbo je život veće ciene od ikakva blaga; a i onako neima čovjek ništa, kada izgubi život. Upravo tako mislili su i radili ovi mučenici glede katoličke vjere. Po njih nebijaše većega blaga ni bogatstva na zemlji od katoličke vjere. Oni mišljahu kano naši katolički djedovi, koji bi običavali govoriti:

Izgubio blago, mnogo s' izgubio,
Izgubio život, više s' izgubio;
Vjeru s' izgubio, sve si izgubio.

Pa zato su sve dragovoljno pregorjeli za vjeru. — Kao

---

jevih, svake ruke progonstva, samo u tri godine, od g. 1859. do 1862., imade preko sto tisućah. S početka su žgali kršćanske kuće i sela, žigosali usjanim željezom kršćane po obrazu i mučili na svakojake ruke, da se odmetnu od vjere. A da jim posao bolje od ruke podje, razstavljali su kašnje djecu od roditeljah, oce od materah i davali u sužanjstvo krivobožcem. Pošto ipak kršćani stalni uztrajaše, odluči car skončati je sve do jednoga, pače zagrozi se činovnikom smrću, ako ikomu proste. Na to poteče potokom katolička krv. Na tisuće izgubiše glavu, mnogo jih je sažgano, drugi su živi pokopani, drugi opet u riekah potopljeni ili u tamnicu pobacani, da umru od glada. — „Samo u našoj biskupiji“, piše njeki vjerovjestnik (Maurel Estevez) dne 3. srpnja 1862. „mučeno je na smrt svojih 16.000; drugi sude, da jih je još toliko, a možda imadu i pravo.“ U Tonkinu i Kokinkini imade pako sedam biskupijah (vikarijatah). Prema ovoj množini mučenikah, bilo je posve malo, koji su prevrnuli vjerom. »Sried ove pako krvne poplave«, piše isti vjerovjestnik, »odpalo je uza tisuće junačkih mučenikah, — samo šest od vjere. Osudjeni na smrt uzeše pjevati falospjeve o Isusu i Mariji i moliti na glas litanije svih svetih«. Ovako junački držahu se ne samo muževi, nego i žene, pače i djeca. — Još ću vam nješto pripoviedat o jednom dječku. Ovaj dječko je rodom Kokinkinac, ime mu je bilo Faj, a još mu nije bilo punih 15 godinah. Dovedoše ga krvoloku neznabožcu na sud. Pouzdav se sudac, da će toli nejaka mladića lahko zavesti na nevjeru, uze s početka posve ljubko s njim razgovarati. Ali domala se osvjedoči, da ga neće moći nagovoriti. Na to stade mu se groziti. Ali se Faj neprestraši; nego, stalan u vjeri kano zrel muž, očitova: da je kršćanin. Zastidiv se, što nemože dječka svladati, zapovjedi mandarin, da mu svežu noge i ruke o stup, a glavu mu dolje objese. Zatim, kano pomaman od srčbe, zapovjedi, da ga nemilo šibaju. Na potoke poteče krv iz nejakoga tiela 15godišnjega dječka, te se i samim surovim krvnikom na žao dade i uzeše moliti sudca, da mu se smiluje. Ali se sudac još većma razpali, te stade vikati što ga grlo nosi: Udrite, udrite. Domala reče i sam sudac svjetini naokolo: Već ga je i meni žao; ali nemogu trpiti, da mene, sjedoglavca i dostojanstvenika, svlada nejak dječko. S toga dade nanovo zapovied, da šibaju dječka, misleć, da će ga ipak svladati. Preko 200 šikacah udare nanovo dječku; ali junački mladić uztraja stalan i nepokaza nimalo straha. Tako svlada u ime Isusovo nejak kršćanin objest neznabožca silnika. (Istinite dokaznice ob ovom progonstvu tiskane su u Rimu god. 1863. u tiskarni propagande.)

što mišljahu mučenici, treba i nam misliti. Istina, golema milost božja čuva nas po naših krajevih dosele od krvnih progonstvah radi vjere. Ali nam se ipak treba i danas starati, da sačuvamo vjeru i uztrajemo stalni u njoj. „Pazite se“ piše sveti apoštol (Žid. 3, 12.) kršćanom, „da nebude u vas koga zlo, nevjerno srce, sklono odpasti od živoga Boga“. Ove se rieči nas tiču. Mnogi je, primiv na svetom krstu milost kršćanske vjere, lahkoumno od vjere odpao te kao neznabožac umro — A da nas nestigne takova nesreća, bit će koristno upoznati se s izvori, odkuda potiče odpad od vjere, ili što zavodi na nevjeru.

Na nevjeru zavodi:

1) Oholost i preuzetno mudrovanje o tajnah vjere. a) Oholica hoće da bude veći od svakoga, neće da se ikomu pokori, hoće da sve znade i razumije bolje od drugih, te misli, osobito, ako je kao mudra glava na glasu, da bi mu s toga potamnula slava, što bi od drugoga učio. Vjera pako traži, da se čovjek svojim razumom podvrgne ugledu Boga i crkve. Vjera je nadalje, kao što ste čula, dar i milost božja. „Poniznim pako“, govori apoštol, (1. Petr. 5, 5.) „dieli Bog milost“, takodjer milost vjere; „oholicam se usuprot protivi Bog,“ uzkraćuje jim dakle i milost vjere. Odtuda biva, da su oholi mudraci, — bili koliko jim drago puni čovječje znanosti, — daleko kadšto zaostali za prostimi seljaci, u pogledu nebeske i božanstvene mudrosti. Nebeski je naime otac božanstvene istine „sakrio pred (oholimi) mudraci; a očitovao jih malenim (Mat. 11, 25). — b) Od oholosti potiče i preuzetno mudrovanje, kada čovjek neće da vjeruje, što nije očima vidio ili rukama pipao. Nerazumije kadšto posve obične stvari, pa jih ipak vjeruje; a hoće da sudi o najuzvišenijih istinah. Nemože gledati u sunce prostim okom, a da mu se nezabliešti ili da upravo neosliepi; pa hoće da premotri svojim slabim umom sunce vječne istine. Zato jim se i dogadja često, što piše sv. pismo: „Tko hoće da sfvati veličanstvo (božje), satrt će ga slava.“ Posl. 25, 27. — Tim nenaumih kazati: da je zabranjeno, usuprot želim i preporučam katolikom, da se što bližje upoznaju s istinami kršćanske vjere; da što češće promatraju svjedočanstva, koja potvrdjuju, da je kršćanska vjera od Boga. Zato nam pako treba dolaziti marljivo na propovied i kršćanski nauk, čitati marljivo katekizam i druge prave katoličke knjige.

2) Nekršćanski i griešni život. — a) Molitva, sveta otajstva, služba i rieč božja, jesu reć bi ulje, od kojega gori

svjetlo vjere, da neugasne; jesu voda, kojom se zalieva korien pravednosti. Nestane li u njoj ulja, ugasnut će svjetiljka; nezalieva li se korien, usahnut će. — b) Griešni život zavodi na nevjeru. „Što si čovjek želi, to i vjeruje lahko“, kažu mudraci. Tko dakle po duši obdržava zapoviedi božje i crkvene i ostale dužnosti, što jih propisuje vjera, taj želi od srca, da se izpuni, što je Bog obećao onim, — koji vjeruju, što uči katolička crkva i po njezinu nauku živu, — pa zato on rado i vjeruje. Usuprot tko grieši, ter mu se vjera grozi s nemilom smrću, strašnim sudom i vječnom paklenom mukom; što može taj većma željeti, nego li da se neizpuni, čim mu se prieti vječna pravda i istina? Pa zato posve je naravno, da zlotvor, nehoteć se razstati s griešnim životom, taji ono, što si neželi; a po tom izgubi i vjeru. To se vidi odatle, što opak čovjek taji najprije: da neima pakla ili bar da netraje muka paklena navieke; — a to je upravo, što ga najviše tišti. Da bismo mogli pretresti život nevjernikah, osvjedočili bismo se, da su većinom s opakoga života pali u nevjeru. Mnogi, koji su se na samrti pomirili s Bogom, očitovali su, da jim je srce otrovano, a ne razum. „Čuvaj si (dakle) dobru savjest“, ovako opominje apoštol učenika si Timoteja (1. Tim. 1, 19.) i svakoga od nas, „koju zabacivši njeki, razkrši jim se brod vjere.“

3) Čitanje nevaljalih knjigah i druženje s opakimi ljudmi. — a) Komu bi od vas došlo u glavu kušati otrov? Već vas sada strah popada, gdje vas samo pitam. Pa i pravo, jer je otrov ubitačan i može vas lišiti života. Ali čitati nevaljale i bezbožne knjige, reći će srkati duševni otrov i to ubitačniji otrov od naravnoga, naime otrov krivovjerstva i bezbožtva. Kako dakle, da se nemetne na kocku duševni život, čitajuć ovakove spise? Popije li tko naravan otrov, može ga opet izbljuvati, ili mu se bar pomoći dade drugim liekom. Ali se nedade tako brzo i tako lahko iz glave i srca izrinuti otrov krivih naukah, što ga tko upije, čitajuć nevaljale spise. Jer se m. d., lahko vjeruje, što je štampano; a i putenost nam se lahko pojagmi za onim, što nadje u ovih knjigah. Povrh toga težko će se pošten i iskren domisliti, da imade na svietu toli nesramnih i lukavih ljudih, da mogu drzovito i javno širiti i dati štampati laži i klevete, mjesto istine. Uza to je u ovih knjigah otrov bezbožtva začinjen obično ljubkim razgovorom, pjesmami i šalom; znajuć, da i začinjen otrov nepromaši cilja, ako se samo upije. K tomu se natrpa još kojekakvih prispodobah i slikah, da se krivi nauci što dublje upile u pamet, da se što više pomuti

razum, a opakomu nagnuću što bolje ugodi. Tako otupi malo po malo ćud, čovjek pade u nebrigu, dok napokon nezabrazdi i po zlu nepodje. — Zato budite pozorna m. d., te nečitajte svaku knjigu, na koju se namjerite, ili koju vam tko pruži; nego pitajte prije ljude, koji što razumiju. Nemojte čitati niti sve one knjige, koje su upravo za djecu pisane; jer imade mnogo odraslih ljudih i pisacah, koji gledaju i djecu skvariti. Nečitajte niti takovih knjigah, o kojih se kaže samo: da nisu nevaljale i škodljive; nego jedino dobre i koristne. Jer čitati knjige, koje nenose koristi, svakako je škodljivo; čovjek troši uzalud novce i dangubi. Kolike su pako ciele obitelji i tisuće kršćanah dopale nesreće sa nevaljalih knjigah, nedade se opisati; a još se manje dade kazati, koliko je tisućah radi njih izgubilo vječni život.

b) Druženje s opakimi ljudmi, osobito s ljudmi, koji na ruglo meću vjeru. — Čula ste već koješta o poslovicah. U poslovicah imade mnogo istinah i većinom osnivaju se poslovice na izkustvu. Za čudo mnogo poslovicah govori o prijateljevanju s drugimi. Ja ću vam dvie tri napomenuti: „Tko mješa crnilo, ovrani ruke.“ „Našla slika priliku.“ Ili:

Poput pticah ljudi se skitare,
Osobito kad si nadju pare.

Ove poslovice valjaju i danas, te se svatko može na očigled osvjedočiti, da su istinite, pa i sv. pismo jih potvrdjuje. Sv. pismo kaže, a i sami vidimo dan na dan, da se samo jednake ćudi mogu sprijateljiti. Ako li se sastanu različite ćudi, to će se malo po malo složiti; ali tako, da će čovjek uza dobre i sam postati dobar, a uza opake opak; jer se obično povede za onimi, s kojimi se prijatelji. Odovud učite, koli pogibeljno je po vaše poštenje, a što je sto putah gorje, — koli pogibeljno je po vašu vjeru, družiti se s ljudmi bez vjere i straha božjega, ili pače s ljudmi, koji vjeru na ruglo meću. Ako i vjerujete s početka, što uči crkva, doskora ćete popustiti u vjeri i na stranputice zaći. Zato vas iskreno opominjem, nedružite se ikada s ljudmi bez vjere, pače niti s takvom djecom, kojoj su roditelji skvareni. Nije dosta, da bude samo dobar katolik, s kim ste naumila prijateljevati; nego i treba, da se budete mogla ugledati u njegovu vjeru i primjer njegova života.

Tim imamo osobito pokazati, da smo tvrde i stalne vjere, da vjeru nikada i na izliku nezatajimo, nego ju uviek riečju i činom izpoviedamo.

Rekli smo, da nam vjera mora biti tvrda i stalna; ako se hoćemo po njoj da spasimo. Zato 1) nesmijemo vjere nipošto ni ikada zatajiti t. j. nesmijemo tajiti ikada, da vjerujemo u Isusa; da je Isus Bog, Gospodin i odkupitelj; ili da smo sinovi i kćeri katoličke crkve. Svejedno je, tajio tkogod ove istine naročito riečmi, ili da mu je drago, te se smije, kada tko drugi govori proti vjeri, ili da izvana pokaže, da pristaje na ove govore. Vojnik vriedja si kralja, ako se stidi nositi odielo kraljevo. — Katolik pako, koji se stidi svoje vjere ili ju taji, vriedja nemilo višnjega Boga, stidi se svoga božanskoga odkupitelja, ruži duha svetoga; a i božanski mu se učitelj grozi, govoreć: „Tko me zataji pred ljudmi, toga ću zatajiti i ja, pred svojim ocem na nebesih.“ Mat. 10, 33. Zatim: „Tko se mene stidi i riečih mojih, toga će se stiditi i sin čovječji, kada bude došao u svojoj slavi i u slavi Oca i angjelah.“ Luk. 9, 26. Petar je od straha zatajio Isusa, pa se je kajao skrušeno i gorko za ovu sramotu, doklegod je živio, a konačno proslavio je sina božjega svojom mučeničkom smrću. — Stotine i stotine bile su mučenikah, kojim je bilo na volju poginuti nemilo ili vjeru zatajiti. Da su hotili samo rieč progovoriti, okom pogledati ili namignuti, bili bi si sačuvali život i imetak, riešeni bi bili neizgovornih mukah, a dobavili se bogatstva, časti i obilna razkošja na zemlji. Ali njim bijaše više do vjere, do časti Isusove i vječnoga blaženstva nebeskoga, nego li do ikakva zemaljskoga blaga i razkošja. „Zataji Isusa, pa si prost«, reče sudac sapetomu okovi Polikarpu. „A kako ću ga zatajiti“, odgovori mirno sveti starina, »kada mu već 86 godinah služim, pa mi sve dosele neučini išta na žao. Kako da zatajim miloga si Gospodina, kralja i spasitelja?« Zar da se kukavni iznevjerimo onomu, koji je za naše spasenje na križu umro? Na tisuće ginu vojnici na bojištu za umrla si kralja, od koga se neimaju ičemu nadati, kada poginu; a mi da se radi kakve pogrde iznevjerimo Isusu?

2) Ali niti na izliku smijemo ikada zatajiti vjeru, t. j. niti se smijemo pretvarati, da tobož tajimo vjeru, akoprem ju srcem ili djelom netajimo. Ovo ću vam razjasniti primjerom. Antiok, kralj sirski, ohol i silovit, zapovjedi židovom pod smrtnu kazan, da gaze zakon Mojsijin, a navlastito zakon, koji zabranjuje svinjetinu jesti; da pokažu, da nedrže ništa do zakona Mojsijina i tako zataje svoju vjeru. Njeki vriedni starac, imenom Eleazar,

hćede radje glavu izgubiti, nego li prekršiti propis zakona. Njeki prijatelji nagovarahu ga: neka se samo pričini, da jede svinjetinu, te nepogine; a oni će mu izpod ruke dati drugoga mesa, koje se slobodno jede. Ali jim odgovori starac: „Dajte mi samo poginuti. Nepristoji se mojoj starosti, pretvarati se. Jer bi mogli židovi reći: starac Eleazar od 90 godinah, postao je krivobožcem. Ovo bi licumjerstvo mladež na zlo zavelo; a moju bi starost osramotilo. A što bi mi pomoglo, da izbjegnem sada kaznim ljudskim, kada ni živ ni mrtav nemogu uteći izpod ruke Višnjemu? Sada idem kao muž na smrt, i držat ću se valjano prema svojoj siedoj starosti i mladeži ću ostaviti jak primjer, poginuti kano ja srčano i dragovoljno za slavne i svete zakone božje.“ Tako govoraše plemeniti i junački starac, te podje na mučeničku smrt. Gledajte d. d., s toga vam je velika grehota i na izliku zatajiti vjeru, jer odtuda potiče golema smutnja i zao izgled po druge ljude; a i po sebi je težka uvreda Boga.

3) Ali nije dosta, da samo nezatajimo ikada vjere, nego treba nam takodjer vjeru riečju i činom izpoviedati. — Da smo dužni takodjer vjeru izpoviedati, uči nas razgovietno Isus, govoreć: „Tko me izpoviedao bude pred ljudmi, njega ću i ja izpoviedati pred ocem mojim, koji je u nebesih;“ a tako uči i sveti Pavao: „Srcem se vjeruje na pravdu, a ustima biva izpovied na spasenje.“ Rimlj. 10, 10. — Riečmi su izpoviedali mučenici svoju vjeru, kada su, pitani od krivobožacah carevah, odprto rekli: da su kršćani i uza ove rieči, uzprkos svim mukam, stalni uztrajali. Činom su izpovjedili vjeru Marija, preblažena mati Isusova i učenik mu Ivan sa svetimi ženami, stojeći puni tuge i žalosti, pod križem umirućega spasitelja. Činom su izpovjedili Isusa takodjer Josip Arimatejski i Nikodem, kada potraži Josip u Pilata mrtvo tielo Isusovo, pa ga zatim obadvojica s križa skinuše, pomazaše i u grobu sahraniše. A i mi izpoviedamo vjeru činom, kada pobožno slušamo službu božju, primamo sveta otajstva, idemo na prohode i druge pobožnosti, pa se za njih pristojno vladamo. Što pako uči katekizam: da vjeru uviek izpoviedamo, neima se tako uzeti, da moramo, kadgod susretnemo koga ili s kim udarimo u razgovor najprije kazati, da smo katolici. Niti smo dužni svakomu, tko nas od obiesti pita, kazati: koje smo vjere;

osobito, ako već naprvo znademo, ili bar možemo suditi, da nas samo zato pita, da nam metne na ruglo vjeru. Nego pazite dobro, što kažem: netrebamo svakomu kazati, tko nas pita, koje smo vjere; ali nije ikada slobodno, budi riečju ili držanjem ili činom, zatajiti katoličku vjeru; a niti je slobodno reći, kao što bi se moglo komu činiti: Ja sam katolik, ali znam takodjer razlikovati, što se od katoličke vjere mora vjerovati, a što nemora. Jer nije slobodno, ijednomu katoliku samu si krojiti vjeru. Ako li bi nas pitala zakonita oblast, štogod glede vjere, ili bi tko odtuda, što mučimo, ili zapustimo koju dužnost, što ju propisuje vjera, sudio, da smo od vjere odpali ili se vjere stidimo; ili bismo sami sudili, da će se drugi s toga smutiti i popustiti u vjeri, — tada bi nam svakako bila dužnost, vjeru odprto izpovjedati.

Kršćanin katolik izpovieda posebno svoju vjeru znakom svetoga križa.

Sveti križ držali su svih viekovah, toli kršćani koli nekršćani, javnom i svečanom izpoviedju kršćanske vjere. Sveti mučenici običavali su se križati pred sudci i silnici i tim bi očitovali, da su kršćani. Križajući se još na samrti, potvrdjivali su i pečatili istinitost svoje vjere — krvlju. Katolici razlikuju se takodjer križajući od nemalo svih sliedbah, koje većinom zabacuju ovaj liepi običaj. — Pa i pravo je, što navadno ovim znakom izpoviedamo vjeru. Ovim naime znakom izpoviedamo glavne tajne naše svete vjere: tajnu presvete trojice i tajnu odkupljenja našega na križu. 1) Tajnu presvete trojice. Jer obično križajući se govorimo: „U ime oca i sina i duha svetoga.“ Nekažemo „u imena“, nego „u ime“, ter izpoviedamo tim, kao što posve pravo primjećuje (razpr. Iv. 1. br. 9) sveti Augustin, da su sve tri osobe samo jedan Bog. 2) Tajnu odkupljenja. Isus, druga osoba presvete trojice, dovršio je odkupljenje naše na križu; i s toga je križ slavni znak našega odkupljenja. Križati se dakle, t. j. napraviti znak križa rukom na sebi, reći će s toga javno izpovjediti: da smo učenici onoga, koji nas je odkupio svojom smrću na križu, ter da se od njega, koji je umro na križu, nadamo svakoj sreći, svim milostim i svemu blagoslovu. Kao što vojnici nose svuda uza se zastavu i vjerno ju čuvaju; onoga pako, tko joj se iznevjeri, drže strašivicom i

bjeguncem; tako je i križ zastava, oko koje se kupe svi pravi učenici Isusovi; a oni, koji se od nje odkreću, bjegunci su. Za evangjelja pod svetom misom običaj je križati se malenim križićem u tri puta, naime jedan put na čelo, jedan put na usta, a jedan put na prsa. Uza to molimo se Bogu, da nam po zaslugah Isusovih udieli milost, pameću evangjelje razumjeti, ustima (riečmi) izpoviedati, a srcem ljubiti.

Dobro je i spasonosno često se križati.

Tertulijan, koji je nješto preko sto godinah iza svetoga Ivana apoštola već umro; piše ovako: „Počimajući i terajući dalje posao, ulazeći i izlazeći, oblačeći odjeću i obuću, umivajući se, ručajući, užižući svieću, idući spavat, sjedajući i što mu drago radeći, križamo si vazda mi kršćani čelo“ (knjig. o kruni). Odovud sudimo, da polazi od apoštolah običaj: križati se. Ovaj su običaj sveti oci jednoglasno priznali i falili. Oni svjedoče takodjer, da nisu kršćani, budi u crkvi budi izvan crkve, išta radili, što nebi posvetili znamenjem svetoga križa. Odatle zaključujemo, da je ovaj običaj od apoštolah po crkvenom predanju zaveden u crkvi. Vlada takodjer pobožno mnienje: da je sam Isus, uzlazeć na nebesa, blagoslovio si učenike znamenjem svetoga križa. Što su pako najmudriji i najsvetiji ljudi radili i na što su druge nagovarali* i napućivali, mora da je dobro i spasonosno. — Zato se pristoji, da se često križamo, osobito jutrom, kada ustajemo oda sna, žrtvujući prve misli Bogu; i večerom prije sna, da budemo oda zla sačuvani. Dolikuje takodjer križati se prije i poslje molitve, žrtvujući navlastito ovaj najsvetiji posao Bogu i sjećajući se, da nam valja moliti u ime propetoga Isusa. A treba nam doista za svaki posao blagoslova od Boga i u svih napastih i nevoljah od Boga pomoći i obrane; gdje ćemo pako obilniji izvor svemu tomu naći, ako ne u znamenju svetoga križa?!

Jer se križem:

a) o r u ž a m o p r o t i z a s j e d a m n e č i s t o g a d u h a. — Kao što drhće diete pred šibom, kojom ga je mati iz-

* Sv. Jeronim († 420.) piše Eustohiumi: „Kudgod hodiš i štogod radiš, neka te križa ruka“ (2. list). — „Križaj se kada jedeš, piješ, sjediš, stojiš, govoriš, hodiš, riečju: štogod radio.“ Tako sv. Ciril, biskup jeruzalemski (katek. 4).

bila; kao što bježi od ognja, na koji se je opeklo; tako i mnogo ljuće bježi vrag pred križem. Na križu je Isus odkupio sviet, pa zato je križ vječni spomenik pobjede, koju je dovršio Isus nad paklenimi silami, ter kojim možemo i mi svladati sve napasti vražje. S toga je sveti križ oružje, kojim zaklinje crkva vragove, kojim su sveci borbu vodili s duhovi paklenimi; tako sveti Antun pustinjak, kako piše sveti Atanasij. Na tom se pouzdanju osniva prastari pobožni običaj u crkvi, križati se u svakoj napasti i pogibelji.

2) M o l i m o o d B o g a b l a g o s l o v. — Kako je grieh izvor prokletstva, tako je križ neizcrpiv vrutak blagoslova. Isus je na križu iztočio za nas svoju krv i tim nam je zaslužio svaki blagoslov s neba. Križ bijaše prije orudje smrti, a sada je orudje života i izvor spasenja. Zato i dieli crkva svaki put blagoslov i sveta otajstva znamenjem svetoga križa; pače dieleć svećenik s presvetim oltarnim otajstvom blagoslov, dieli ga znamenjem svetoga križa. — Pa s toga križajući se i mi prije i poslje svakoga važnoga posla ili križajući stvari, što jih rabimo; radimo posve pravo i dobro; jerbo nas tako uči crkva; a i sama crkva tako radi. Križajući se d. d., molite ili bar mislite u sebi kadikad: „Negledaj oče nebeski na griehe moje, s kojih sam nevriedan tvoje očinske milosti. Budi mi milostiv, oprosti mi griehe i udieli blagoslov, radi pregorke smrti, koju je podnio na križu tvoj preljubljeni sin Isus.“ Obećajte Bogu, da ste rada uviek s ovom odlukom se križati, kao da govorite ustima ili srcem ove ili slične rieči. Ovakovu će molitvu sigurno Bog uslišati, kao što svjedoče nebrojene milosti, što jih je Bog na znak svetoga križa podielio i silna čudesa, što su svake dobe na znak svetoga križa tvorena.* Nego si takodjer

* Bezbrojni su primjeri o spasonosnoj, pače čudotvornoj snagi znaka svetoga križa, pobilježeni što u crkvenoj poviesti, što u životopisih svetacah. Uzet ćemo samo ovaj. Svuda se razsu glas o divnoj mudrosti svetoga A n t u n a pustinjaka, koji nije ikada učio svjetovnih naukah. Isti krivobožci svećenici i učenjaci dolažahu mu u pohode kušajući, nebi li ga kako nadmudrili naukom svojih knjigah i vještinom svoga govora. Ali usuprot nadmudri Antun nje tako zamašno, da su se čudom čudeći i slaveći Antuna kući vraćali. Toga nehćedoše vjerovati drugi krivobožci, nego odaslaše najmudrije učenjake k Antunu, da zametnu s njim razgovor, te ga kakogod nateraju u tjesnac, da jim neuzmogne ništa odgovoriti. Ali se i njim dade na čudo Antunova

uzmite u glavu, kolikih biste se milostih lišila radi svoje nesmotrenosti, pače i druge smućivala, ako biste se onako nepristojno i samo brže bolje križala, kao što su navadni mnogi kršćani. Znat ćete valjda i bez mene, da je više kazni vriedan, nego li milosti, tko se nepristojno i lahkoumno križa.

Opomena.

D. d., katolička je vjera najveće blago pod nebom. Katolička vjera povisuje nas na najveću čast, jer smo po njoj djeca božja; katolička vjera pruža nam mudrost i znanje, koja nadilaze sve zemaljske mudrosti i sva znanja. Nedaje li vam se dakle na čudo, što nas katolike treba opominjati: da se nesramimo ikada svoje vjere? Nečini li vam se ova opomena tako, kao da bi koji kralj poklonio komu silno blago, k tomu ga posinio i po najvrstnijih učiteljih dao podučavati, pa mu onda posve osbiljno govorio: „Molim te sinko, nebudi te stid, što sam te posinio i toliko ti blago izručio.“ Nemora li nam se pako još više na čudo dati, ako bi koga stid bilo katolički vjerovati i živjeti? Netreba stid biti čovjeka ni strah, koji istinu vjeruje i govori, nego lažljivca treba da bude stid i strah; niti treba stid i strah biti čovjeka, koji pobožno živi, nego onoga koji živi bezbožno. Posve pravo odgovori jednoć njeki bogobojazni čovjek. „Što ne“ upita ga njetko porugljivo „i vi ste pobožan?“ „A zar ste vi“, odgovori mirno i osbiljno katolik, — „bezbožac, nevjernik i zlotvor?“ — Netreba se m. d. nam stiditi, ako katolički vjerujemo i živemo. Mi možemo svakomu u oči i slobodno reći, što je rekao sveti Pacijan, bivši četvrtoga vieka biskupom u Barceloni: „Kršćanin mi je ime, a katolik prezime.“ (List 1. Sempr.) — Kada vojska oslobodi domovinu, svlada neprijatelja, te se vraća slavodobitno vijuć zastavu kući; — koji vojnik da se stidi, što je vojevao pod tom zastavom? A zar nije križ slavna zastava Isusa, našega kralja i božanskoga vojvode, kojom je svladao neprijatelje našega spasenja: grieh, vraga i pakao, te kojom je i mi možemo svladati? Nije li dakle čudnovato, što se ipak mnogi stide vjere i znaka križa? Čemu treba često opominjati katolike: „Nestidite se ikada katoličke vjere i znaka svetoga križa!“ Udarite tragom svetoga Pavla, koji govori o sebi: „Nije me stid evangjelja, jer je (evangjelje) kriepost božja na spas svakomu, tko vjeruje“ (Rimlj. 1, 16.); a Galać. 6, 14.: »Nedaj Bože, da se čim ponosim, do li križem gospodina našega Isusa.“ Nebudi nas stid vjere, nego kažimo svagdje, gdje je od potrebe na slavu Boga i spas dušah, kako smo srećni, što smo katolici i kako nam je mila i draga katolička vjera. Povedimo se za Alfonzom, kraljem kastilijskim, jednim od najmudrijih i najpobožnijih vladalacah, koji su ikad sjedjeli na priestolu. Svaka mu sgoda bijaše u dobri čas, gdje je mogao pokazati pred svietom, koli mu je dragocjena milost, što je kršćanin. Često bi ga oblile suze od radosti, razmatrajuć ovu nebesku blagodat i sreću. »Neprestano« govoraše često »falim Bogu ne na tom, što sam kralj, nego što sam kršćanin.“

mudrost i jezgrovitost njegova govora. Kad su ipak tvrdoglavi ostali krivobožci, dade Antun mnogo bolestnikah dovesti i bjesomučnikah; a zatim reče krivobožcem: „Nuder ozdravite ove, ako ste kadri!“ Odgovorivši krivobožci: da nemogu; zazva Antun ime Isusovo i prekriži čelo bjesomučnikom tri puta znakom svetoga križa; a na to ozdrave svi do jednoga. Ugledavši ovo čudo, prepanu se krivobožci i stanu diviti jakosti svetoga Antuna; sva jim se mudrost osramoti. Antun jim na to uzme besjediti: »Nemislite, da sam ja izliečio ove ljude, nego Isus tvori čudesa po svojih slugah. Vjerujte, pa ćete vidjeti, da je u poniznoj vjeri snaga božja; utecite se pod zakon razpetoga, pa vam neće trebati svjetovne mudrosti.« Krivobožci saslušaše čudom se čudeći ove rieči, te se vratiše smjerno i tronuto kući.

Vjerovanje apoštolsko.

Moramo tvrdo i stalno vjerovati sve, što je Bog objavio nam na spasenje i po svojoj nam crkvi predlaže vjerovati, bilo u svetom pismu pisano ili nebilo. To ste već učila. A sada ste valjda željna čuti takodjer pojedine istine vjere. Ali imade toliko istinah vjere, da jih nemožete namah svih naučiti, niti tako lahko u glavi držati. One pako istine vjere, što jih morate ponajprije znati i vjerovati sadržaju se u dvanajest članakah vjerovanja apoštolskoga. Vjerovanje reći će ovdje „kratak sadržaj" istinah, što jih kršćanin katolik mora srcem vjerovati i činom izpoviedati. Apoštolsko se zove, što polazi, kako se pobožno mnije (sluti), od apoštolah, ako i ne pismeno, a ono bar ustmeno. Prije nego su se po nalogu Isusovu (tako pripoviedaju njekoji crkveni oci), razišli apoštoli po svietu, širit nauk Isusov, složiše u kratko nauk Isusov i predaše ga obraćenikom, da jim bude pravilom u vjeri. Zato vladaše sveudilj običaj u crkvi, učiti vjerovanje apoštolsko one, koji su odlučili, da se pokrste. Pa i danas moraju kumovi namjesto kumčeta moliti prije krsta vjerovanje apoštolsko. — Buduć da je otajstvo presvete trojice, iliti nauk: da je jedan Bog u tri osobe, temelj kršćanske vjere, s toga se dade i vjerovanje apoštolsko razdieliti u tri diela. Prvi se dio tiče Boga oca, koji je nebo i zemlju stvorio; drugi se dio tiče Boga sina, koji je za nas postao čovjekom i odkupio nas od vječnoga prokletstva na križu; treći se napokon dio tiče Boga duha svetoga, koji nevidljivo ravna svetu katoličku crkvu: te po kom dobivamo u crkvi oproštenje griehah i milosti budućega slavnoga uzkrsnuća i vječnoga života. Ova pako tri glavna diela (odsjeka) razpadaju se svaki u manje dielove, koji su prozvani članci, valjda odtuda, što skupa sačinjavaju cielo vjerovanje, kao što čovječje tielo imade više članakah, koji ukupno sačinjavaju tielo.

Cieniti nam valja m. d., ovo vjerovanje apoštolsko, radi njegova uzvišenoga poriekla, radi božanstvenoga mu

sadržaja. Milijuni su ljudih svakoga stališa i spola i svake dobe — muževi odlična plemena, odlična znanja, uzorne svetosti, vjerovali ponizno od apoštolske dobe počamši pa do danas vjerovanje apoštolsko i smjerno ga svaki dan molili. Fatajmo se i mi u to častno kolo svetih ljudih! Slušajte što govore dvie učene glave — sveti Ambrozij i sveti Augustin. „Ponavljajte svaki dan vjerovanje apoštolsko, da ga nezaboravite, molite ga jutrom, kada ustanete; večerom, kada idete na počinak. Duboko si ga ubite u pamet i neka vam nedosadi, ponavljati ga, da se sjećate vjere. Vjerovanje apoštolsko neka vam bude zrcalo, u koje vam se valja neprestano gledati. Pitajte se osbiljno: vjerujete li tvrdo i stalno, što izpoviedate ustima da vjerujete. Vjerovanje apoštolsko budi vam svagdanje veselje, blago i ponos!"

Prvi članak vjere.

„Vjerujem u Boga oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje."

Iz ovoga prvoga članka možete mnogo naučiti. Kažemo: „Vjerujem u Boga." Zato ćemo najprije razlagati, tko je Bog, koja su mu svojstva ili vlastitosti i kako smo ga poznali. Dalje kažemo: „Vjerujem u Boga oca;" zato ćemo učiti, što moramo vjerovati ob otajstvu presvete trojice, o jednom Bogu u tri osobe, ocu, sinu i duhu svetom. Napokon kažemo: „Vjerujem u Boga oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje;" a tû ćemo učiti, da je Bog stvorio nebo i zemlju i sve, što je na nebu i na zemlji, angjele i ljude; učit ćemo, da se Bog brine za sve, i za one, koji proti njemu zlo rade.

§. 1. Bog i svojstva njegova.

„Vjerujem u Boga."

Bog je neizmjerno savršen duh, gospodar neba i zemlje, od koga nam je sve dobro.

Svaku rieč ovoga odgovora valja nam osbiljno na um uzeti. Pazite dakle dobro!

1) Bog je duh. „Bog je duh", govoraše Isus Samaritanki. Duh je pako prosto (jednostavno), nevidljivo biće, koje ima um i slobodnu volju, a tiela neima. Jednoć ukaza

se Isus apoštolom, a oni se prepanu misleći, da je čisti duh. Na to je upita Isus, „zašto jim takove misli uzlaze u srca; jer duh neima mesa ni kosti.“ I čovjek ima duh, jer je čovječja duša prost, nevidljiv duh; ali čovjek nije (čist) duh, jer imade i tielo.

Kada Bog neima tiela, a zašto spominje sveto pismo božje oči, uši, ruke; zašto slikaju slikari ne samo božjega sina, koji je postao čovjekom; nego i Boga oca, nalik na čovjeka? Zato samo, da se laglje razumije. Jer dok smo na ovom svietu, nemožemo si predočiti duha bez tiela. „Oko božje“ znamenuje božju sveznanost i posvudnost, „rame i ruka božja“ znamenuje božju jakost i svemogućnost. „Usta, ustne, govor božji“ znamenuju očitovanje volje božje; a kada se veli: da Bog „prigne svoje uho k nam,“ znamenuje, da je Bog pripravan uslišati naš plač i molitvu.

2) Bog je neizmjerno savršen* duh; t. j. Bog nije kako su stvorovi ponješto dobar, nego su u njega sva dobra svojstva bez mjere i broja. I angjeli su čisti, dobri dusi, neimajući tielo; a k tomu obdareni visokim umom, svetom voljom i drugimi odličnimi svojstvi. Ili je možda i Bog samo takav duh, koji nadkriljuje angjele jedino savršenstvi, kao što nadvisuje toranj veličinom ostale kuće? Nipošto. Bog nadkriljuje angjele tako daleko svojimi savršenstvi, da se angjeli nemogu i prispodobiti s Bogom. Pomislimo si, da se savršenstva svih angjelah stope u jednoga angjela; zar ne, da bi golemo moralo biti ovo savršenstvo? Sada si pomislimo u pameti milijun putah veće ovo savršenstvo u jednoga angjela. Što mislite, bi li se bar ovaj angjeo mogao prispodobiti s Bogom? Nipošto d. d., razlika je sveudilj još neizmjerna medju Bogom i ovim angjelom. Pa da još svaki trenutak biva savršenstvo ovoga angjela sto tisućah milijunah putah veće i veće, bila bi ipak razlika izmedju ogromnoga ovoga angjela i savršenstva božjega neizmjerno veća; nego li razlika izmedju kapi vode i sinjega mora, ili izmedju zrnca pieska i svemira (cieloga svieta). Bog je naime „neizmjerno savršen“, tako savršen, da svi angjeli i ljudi zajedno, nemogu se domisliti njegovu savršenstvu, dà niti

* Rieč „savršen — savršenstvo“ dolazi od samostavnika „vrh“ i čestice, „sa.“ S toga znači ono, što je sa-vrhom, t. j. „puno — sasvim puno.“ Ovdje dakle znači podpuno dobar, valjan. Opazka prev.

sám Bog, premda neizmjerno moguć i premudar, može išta dodati svomu savršenstvu.* „Bog je neizreciv“, kaže sveti Augustin, „lakše nam je kazati, što Bog nije, nego što jest.“ A pokojni Egidij odgovorio bi, kada bi tko pitao: što je Bog: „Svi mudraci i sveci, štogod jih je ikada bilo, što ima sada i što će biti, koji su ikada govorili o Bogu, ili će ikada govoriti, nisu ikada mogli protumačiti što je Bog, niti će ikada moći. Sve su jim izreke mnogo tisućah putah manje od Boga, nego li je brk igle manji od neba i zemlje i svega, što je na nebu i na zemlji.“

3) Bog je gospodar neba i zemlje; t. j. Božje su nebo i zemlja i sve što je na nebu i na zemlji; dakle su takodjer njegovi angjelji i ljudi i njemu su podčinjeni, kano svomu gospodaru. „Tvoje je nebo i tvoja zemlja“, govori pjesnik Bogu pjes. 88, 12.; a pjes. 23, 1. govori: „Gospodinova je zemlja i što ju puni, okrug zemaljski i svi na njem prebivajući.“ Koliki je nuto gospodar Bog! Velik nam se čini kralj, car, koji vlada samo jednim predjelom zemlje. A koli velik činio bi nam se car, koji bi vladao cielom Europom; a stopram, koji bi cielim svietom! Pa ipak nije kralj ili car vlastnik svoje zemlje, kao što je vaš otac vlastnik svoje kuće, svoga polja. A Bog je pravi gospodar i vlastnik ne samo zemlje, ljudih, kraljevah i carevah i angjelah; nego i svega, što je stvoreno: sunca, mjeseca i svih milijunah zviezdah. A koli ogromno je ovo? Sunce n. p. veće je od zemlje poldrug milijun putah. Ako bismo dakle metnuli sunce i zemlju jedno do drugoga, činila bi nam se zemlja po prilici kao lastavičino gniezdo prema crkvi. Imade pako gdjekojih zviezdah većih od sunca. A ni jedna zviezda stajačica, koje se broje na milijune, nije manja od zemlje. Pa to je sve božje. Sve je Bogu podčinjeno, sve ga mora slušati i on je svega

* Nemora nam se dakle dati na čudo, što se pripovieda o krivobožcu mudracu, imenom Simonidu. Upitav naime Simonida, Hiero, vladar sirakuški: što je Bog; zamoli ga Simonid, da mu dade misliti na odgovor jedan dan; sutradan zamoli nanovo dva dana, zatim četiri itd. Napokon odgovori uzdišuć, vladaru: „Ah, što više i što dulje mislim, tim težje mi je odgovoriti: što je upravo Bog.“ Bog je nalik moru, kojemu je tim težje doterati do dna, čim se dalje od obale otisneš.

Bog ak' nisi, uzaludu snuješ:
Boga sfatit, — uzalud poslućeš.

toga gospodar i vlastnik, da se nemože išta dogoditi, a da nije božja volja ili da Bog bar nepripusti. Nemora li nam se dakle dati na smieh, čovjek, koji imajuć koju ral polja i koju stotinu stotinjakah, već misli, da nije dužan pokoran biti Bogu? Tim više mora nam se ovaj čovjek dati na smieh, što znamo, da nebi i onda napram Bogu samo prašak bio, da je upravo car. Napokon kažemo: da je Bog

4) gospodar, od koga nam je sve dobro; t. j. Bog je početak i vrutak svega, gdjegod imamo što dobra i liepa. Ovdje se nepita: dáje li nam Bog sam po sebi dobro ili po naših roditeljih i dobročiniteljih; jer konačno ipak polazi sve od Boga. Roditelji i dobročinitelji nebi nam mogli išta dobra dati, da nisu prije sami dobili od Boga, što nam daju. Bog dragi, koji vam je dao tielo i život, razum, pamet i dobro srce, dao vam je i dobre roditelje i drži je krepke i dobroćudne, da vam budu mogli i hotili u njegovo ime davati hranu, odielo i stan. — Kada Bog nemože zaboraviti, nego misli i brine se za slamku na putu, za crvića u prahu, za vrebca na krovu; to su onda ljudi, ako nam je slobodno tako govoriti o Bogu, ljubimčad božja, za koje se Bog očinski preobilno brine, kao što ćete odmah učiti.

Osobito nam valja pamtiti ova svojstva ili savršenstva božja: Bog je vječan i nepromjenljiv, posvudan, sveznajuć, premudar, svemoguć, svet i pravedan, neizmjerno dobrotiv, milosrdan i strpljiv, istinit i vieran.

Bog je neizmjerno savršen, neizmjerno savršeniji, nego li ikoji stvor, pa bio seraf, — koji je najbliži priestolu božjemu, — samo reći ili pomisliti može. Zato se razumije po sebi, da mi slaboumni ljudi nismo kadri izbrojiti savršenstva božja; pa stoga ćemo samo njekoja savršenstva tumačiti, koja se ponajprije tiču našega života, te koja sveto pismo osobito spominje.

Bog je vječan, reći će: da je uviek, t. j. da mu neima početka i konca.

Bog je uviek. Mislite si milijune i milijune godinah natrag, ali nećete nikada doterati do onoga časa, kada je počeo biti Bog. Jer Bog nikada nije počeo biti, Bog je bez početka; Bog jest i uviek jest. Sve je drugo počelo

jednoć biti. Imade mnogo stvarih i ljudih, o kojih znadete i vi, kada su počeli biti. O angjelih, suncu, mjesecu, zviezdah, kojim nezna postanka ijedan čovjek, pripovieda sveto pismo posve razgovietno, kada su postala. Tako dakle postaje i biva sve od Boga, a Bogu neima postanka. „Prije nego li su gore postale, i zemlja satvorena i njezin okrug, od vieka si ti do vieka Bože!" Ali kaogod što neima Bog početka, tako mu niti ima svršetka (dočetka, konca). Istina imade i mnogo stvorovah, kojim neima svršetka. Vaša duša imade svoj početak; ali imade li svršetak? Neima, duša je neumrla. Tako imadu početak i angjeli, ali neimaju svršetka. Što pako neimaju duše ljudske i angjeli svršetka, to neimaju sami od sebe, nego od Boga. Da je nedrži Bog, nestalo bi jih isti mah. A tako nije glede Boga. Bog, neimajuć obstanak i život od ikoga drugoga, nego u sebi i po sebi; nemože obstanka izgubiti niti po drugom, niti od sebe. O Bogu se niti dade pomisliti: da ga nestane; a zato mu nemože biti svršetka. Niti je moguće, da nebi Boga bilo. „Nebo će proći i zemlja; ti (Gospodine) ostaješ i godine ti neće izteći." Pjes. 101, 26. — A kako može biti išta, što nebi ikada počelo biti i nebi se dokončalo? Ovako si možda razbijate glavu sada. Vam se sve jednako vrti po glavi misao: kako to, kada čovjek počme jednoć osbiljno brojiti godine natrag i napried, da ipak teda njegda nedotera na kraj? Pa i sbilja biste imala pravo, da imade godinah u vječnosti. Ali nije tako u vječnosti, kao što je u vremenu, da teče godina za godinom; jer se vječnost neračuna na godine. Mi ljudi moramo na godine računati, ako hoćemo da pojmimo vječnost. Mi moramo po prilici ovako računati: uzmimo toliko tisućah milijunah godinah natrag i napried, koliko je zviezdah na nebu, kapih u moru, lišća na drveću, zrnacah pieska na cielom svietu, nećemo još doterati do početka ili do kraja vječnosti. Što pako moramo tako računati, polazi odtuda, što smo plitka uma, koji si nemože pomisliti, da što bez vremena traje. A vrieme si tvori naš um od onoga, što postaje i nestaje, t. j. što se mienja. Dan postaje i nestaje, pa tako i noć, a odovud si um pravi jedan dan. Od sedam danah pravi si tjedan itd. Vječnost pako neima takovih danah, ni tjednah, ni godinah; jer u vječnosti niti postaje što, niti nestaje. Lucifer je već 6000 godinah i možda dulje u paklu; pa ipak nemislimo, da je išto još

pretrpio od vječnosti svojih mukah; kako pretrpi uznik, osudjen na osam godinah, u dvie godine četvrti dio svoje kazne. Tako trpi Lucifer u paklu i svi drugi prokletnici, jer se vječnost neda dieliti. Da je Lucifer u paklu mjesto 6000 već toliko milijunah godinah, nebi još išta od vječnosti prevalio; upravo zato, što nije moći vječnost dieliti.

Nije li dakle ludo d. d, prionuti srcem svojim uza kakav nestalan stvor, a neprionuti uza vječnoga Boga, komu nema kraja; nije li ludo, — ugadjati trsiti se ljudem više i služiti, nego li Bogu dragomu?! Nedaj Bože, da ikada tako pomislimo ili uradimo! „Kralju viekovah, neumrlomu i nevidljivomu, samomu Bogu fala i slava na uvieke." 1. Tim. 1, 17. — Što će nam pomoći svi stvorovi i ljudi, koji ginu i umiru, ako izgubimo Boga?!*

Ruža sahne, smrt sve kosi ljude,
Svemu vrieme starost daje;
Srećan! ako Bog tvoj dio bude,
Jer do vieka on ostaje.

Bog je nepromjenljiv, reći će: Bog ostaje uviek isti, te niti se sam mienja, niti mienja svoje odluke.

Sve se mienja na svietu: vrieme, godišnja vremena, nošnja, ljudi. Sunce svietli sada bistro, sada sumračno; sada je vruće, sada zima. Oprava se iznosi. Tielo osiedi, pamet oslabi. Druga je kod Boga. „Kod Boga neima miene, niti sjene promjenljivosti." Bog nije, kao što su ljudi, danas veseo i prijazan, sutra tužan i zlovoljan. Bog se niti sam u sebi mienja, niti mu se mienjaju savršenstva. I božje su odluke uviek iste te iste: što je Bog odlučio, odlučio je od vieka i to ostaje i biva za sigurno. Ako li se čita kadšto u svetom pismu: da se je Bog kajao, što

* Blaženi mladić Ferdinando Veronski ljubljaše njekoga prijatelja; ali ljubljaše još više Boga. Jednoć pozva Ferdinanda prijatelj na grieh i govoraše mu: „Što će mi tvoje prijateljstvo, ako mi nećeš bar jedanput štogod za volju učiniti." Na to će mu pobožni mladić: „Što će pako meni tvoje prijateljstvo, ako ja tebi za volju sagriešim, ter izgubim božju milost!?" Bog je vječan, mišljaše si po svoj prilici ovaj mladić, pa će me moći navieke kazniti. — Kao taj mladić sudio je i kuhač, o kojem piše sveti Ivan Klimak. Smotriv ovaj svetac, gdje kuhač gorko plače uza ognjište, upita ga: što mu je? Kuhač mu odgovori: „Uza ovaj oganj na ognjištu, mislim na vječni pakleni oganj. Ja živem samo kratko (vrieme); pa zato mogu samo kratko (vrieme) oganj ložiti i poticati. Bog pako živе uviek, pa zato i gori viekom njegov oganj."

je nješto uradio, ili da se je razžalio, razjario, da se srdi na grešnike, to se ima uzeti opet u prenešenom smislu, kao što smo učili i glede rukuh i očijuh božjih; jer sv. pismo govori po takovih mjestih na način ljudski. Bog se nije iole promienio, nego smo se mi promienili. Bog ljubi uvieke dobro i dobru je uviek sklon; a mrzi opet uvieke na zlo i uzteže grešnikom svoju milost. Mi smo pako od pravednikah postali griešnici, kada se kaže: da se Bog srdi na nas. Nije se dakle Bog promienio, nego smo se mi promienili. Gledaš li se čist u zrcalo, vidjet ćeš čisto obličje u zrcalu. Ako li se pogledaš krvav i prljav u zrcalo, vidjet ćeš opet krvavo i prljavo obličje. Nije se zrcalo promienilo, nego si se ti promienio. — Jerbo je Bog nepromjenljiv, zapamtite si ovu poslovicu:

U dragoga tko se uzda Boga,
Ima stalna branitelja svoga.

Nebi li opet ludo bilo d. d., oslanjati se poput mnogih ljudih na promjenljivu i lukavu sreću zemaljsku; a nemariti za Boga, koga bismo se imali viekom i bez ikakve promjene uživati u nebu? Na Boga se možemo uviek osloniti, jer on ostaje uviek jednak. Bog neće ikoga zapustiti, tko prije nezapusti Boga. A da se nemožemo oslanjati na vremenitu sreću, svjedoče nam svi viekovi. Danas je čovjek srećan, a sutra — tko zna — možda nesrećan, kako nebi rad. Danas sjedi na priestolju, a sutra, — tko zna možebit čami već u tamnici, ili pače ide na stratište.*

* Krezo, kralj lidski, bijaše toli silno bogat, da mu je bogatstvo postalo poslovicom. Jednoć mu dodje u priestolnicu Sardes u pohode, glasoviti mudrac, neznabožac Solon. Krezo dočeka gostoljubivo Solona i pokaza mu sve dragocjenosti i blago svoga dvora. Razgledav sve, reče Krezo Solonu: „Mnogo sam čuo koješta o tvojoj mudrosti; kažider mi sada, tko ti se čini najsrećnijim od svih ljudih?" Krezo upita, misleć dakako, da će mu Solon odgovoriti, da je on najsrećniji. Solon pako uze pripoviedati Krezu o ljudih, koji su srećno umrli, i reče: da drži ove srećnimi. Krezo se na to razsrdi, što nije njemu rekao Solon, da je najsrećniji, te što Solon nije iole mario za toliko bogatstvo. Solon mu pako odgovori: da se sve zemaljsko mienja; pa s toga, da svaki čovjek, bio kako mu drago bogat, dok je živ, može dočekati svakojakih sgodah i nesgodah. Zato, doda Solon, valja uviek gledati, kakvim će koncem tko dokončati; jer je Bog srušio jur mnoge, koji su bili doterali već na vrh zemaljske sreće. — Krezo kraljevaše 14 godinah. Iznenada pako osvoje Perzi grad Sardes, a Kreza zarobe živa i dovedu pred svoga kralja Cira. Ciro zapovjedi: da naprave vojnici golemu lomaču i sažgu Kreza. Budué već na lomači

Bog je posvudan, reći će: da je posvuda: na nebu, na zemlji i na svakom mjestu.

Bila vi kod kuće d. d., u crkvi, u učioni ili gdje vam drago, svako vas je samo na jednom mjestu. Ako li vam se hoće drugamo, morate sadanje mjesto ostaviti i na drugo poći. Tako vam neradi Bog dragi. Bog nije ovdje ili ondje, nego je svagdje: u isti mah na nebu, na zemlji i na svakom mjestu. Ovo si pako nesmijemo tako misliti, kao da je jedan dio božanstva božjega na nebu, drugi na zemlji itd., jer se Bog nemože dieliti; nego je posvuda cio i podpun, nerazdieljen na svakom mjestu. — Niti Bog nije samo na jednom dielu prostora, kao što smo mi ljudi. „Nije li mene“ govori sam Bog „puno nebo i zemlja?“ Jerem. 23, 24. Niti smijemo tako uzeti, da je Bog nebom i zemljom ogradjen, kao n. p. voda spužvom; nego se bitnost njegova stere daleko preko neba i zemlje; jer se stere preko praga, svake medje i mjere, — ona mu je neizmjerna. Kad bi dakle Bog stvorio još tisuću mnogo većih svjetovah, nego li je današnji; ipak bi je svojom bitnošću i božanstvom mnogo većma napunio i obkolio; nego li more spužvu, koja bi se unj bacila. — Pa zato, učeć katolička crkva: „da je sin božji za nas ljude i radi našega spasa s neba sašao i čovjekom postao,“ neće tim da kaže: da se je Bog razstao s nebom, da bude mogao doći na zemlju; pa onda po kakovih ljestvah ili stepenih sašao, jerbo to nije moguće Bogu. Crkva tim hoće samo da nam što bliže donese pred oči ljubav, koja je sklonula Višnjega, te se je tako duboko snizio do nas, primiv našu slabu narav.

Budnć dakle Bog posvudan, te kao što uči apoštol „nije daleko od nas ikoga; jer u njem živemo, mičemo se i jesmo,“ to i čuje i vidi Bog sve, štogod radimo ili govorimo. Neima tako skrovna mjesta, tako guste šume, tako duboka podruma, tako tamne noći, gdje nebi Bog prisutan bio i sve vidio.

Jedno oko uviek gleda,
Kom' se sakrit ništa neda.

Krezo i sve gotovo, da upale lomaču, te videć, gdje će toli nemilo i kukavno poginuti; a jednoć se držao posve srećnim radi svoga golemoga blaga, sjeti se riečih Solonovih o nestalnosti zemaljske sreće. Uzdahnuv gorko Krezo poviče do tri puta: Solone, Solone, Solone! (Herodot. poviest. 1. knjiga, gl. 30. 86.) Na to mu prosti Ciro.

Zato radite svagda i svagdje, ako vas i nevidi itko, marljivije i bolje, nego li rade djeca i učenici na očigled roditeljem i učiteljem. A zašto? Zato, jer vas Bog gleda. Budite zatim pristojna i čedna i po najskrovnijih mjestih. Vladajte se čedno jutrom i večerom, kada se oblačite i svlačite i neidite ikada nepristojno obučena na oči roditeljem, braći i sestram. Čuvajte se svakoga grieha; ako vas nevidi ijedan čovjek, vidi vas Bog.* Suzanu hćedoše dva zlikovca zavesti na težki grieh. Ako neuzhćedne ona na grieh pristati, odlučili bješe krivo ju obtužiti i dati ju smaknuti. Na to uzdahne Suzana i reče: „Sa svih stranah sletila me je nevolja: Ili ću ja sagriešiti te od Boga odbačena biti, ili neću sagriešiti te će me ljudi prezirati i na smrt osuditi.“ Kuda li, kamo li će Suzana? „Radje ću bez grieha pasti vam u šake“ reče „nego li sagriešiti na očigled Bogu.“ Na to stade plakati iza glasa, da došavši joj u pomoć služkinje, nebude zavedena na grieh.

Bog je sveznajuć, reći će: da zna sve podpuno i od vieka; zna što je bilo, što je sada i što će biti, pak i najtajnije naše misli.

Bog znade sve, pa bilo i najmanje, štogod se i gdjegod dogodi. Niti šušne listak na drvetu, niti se makne crvak u prahu, niti spane vlas sa glave, da nezna Bog. Mi ljudi znademo malo što, pa i to malo neznademo podpuno. Mi vidimo samo nješto, samo površje, kako nam stvari udaraju u oči. Uzrok pako, razlog najdublji svemu: što jest i što se dogadja, znade samo Bog. Vidimo istina, gdje titraju za vedre noći nebrojene zviezde na

---

* Njeki dječko dodje si k vrstnjaku, da ga povede u učionu. Stupiv u sobu, nezateče ni žive duše; ali mu odmah udari u oči uz prozor košara puna jabukah. Ala krasnih mi jabukah, pomisli u sebi i odmah se primaknu bliže košari. Na to ga povuče još više želja i domala pruži već ruku u košaru. — „Ali ipak neću“ reče „grehota je; nesmijem. Ako me i nevidi itko, vidi me Bog! Bog vidi sve!“ — Odmaknuv se od košare, krene natrag. — „Čekaj, čekaj,“ povikne njetko u sobi. Djećko se strese od straha i sav protrne! Kad al' eto ti iz zapećka sjedoglava starca, te se primakne k djećku. „Neboj se sinko,“ reče starac djećku „vidim da si čestit i pošten, jerbo si Boga na pameti imao i nisi sam uzeo jabukah; uzmi si sada slobodno za dragu volju i natrpaj si pune džepove; pa si pamti, doklegod budeš živio:

Gdjegod bio što l' radio,
Bog me vidi — otac mio.

nebu. Ali koliko jih upravo imade i kolike su goleme, od česa se sastoje, imadu li i one stanovnikah, kao zemlja, — o tom se sluti mnogo, sigurno pako štogod reći nezna itko. Bog ipak znade s v e podpuno. Mi nadalje vidimo i poznamo mnogo ljudih. Ovaj je bogat, onaj siromah; ovomu je dobro, onomu zlo; ovaj umre prerano, onaj dočeka siedu starost. A zašto? Sam Bog zna. Tako bi se dalo dugo pripoviedati o koječem; gdje moramo uviek kazati: mi to neznamo, a Bog zna sve. Sve je dakle naše znanje nepodpuno i manjkavo. Samo Bog znade sve; Bog znade sve p o d p u n o i znade sve podpuno o d v i e k a. Mi neznamo išta, kada se na sviet rodimo. Ako ćemo što da znamo, valja nam učiti. Opet neda se na jedan mah sve naučiti, nego moramo malo po malo napredovati i mučiti se; — zar ne? Poslovica kaže: Bez muke nî nauke. Bog pako nije ikada što učio, a niti mu treba učiti; jer Bog zna sve podpuno i od vieka. Sve, što je sada; sve, što se dogadja igdje na širokom svietu; — sve je to znao Bog prije, nego li je išto stvorio, znao je svagda, od vieka, i to tako dobro, tako sigurno i podpuno, kaogod što sada zna, gdje jest što i što se dogadja. — Nemora li nam dakle drago biti, da nas niti ikakva žalost niti nesreća može snaći, da nezna Bog, otac nam nebeski? B li kako mu drago siromašni i nemario itko za nas, čini li nam ljudi, što jim drago, na žao; mislili zlo o nas, ogovarali i ružili kako jim drago, — Bog znade, on nam može pomoći i sve izgubljeno stostruko vratiti. On me neće zaboraviti, u njega se uzdam i ufam, k njemu se utičem. Ovako je mislila i govorila S u z a n a, obtužena od ona dva zlikovca, da su ju zatekli u zlu poslu. Jerbo bijahu njeni tužitelji starješine i sudci, povjerova jim sud, te odsude Suzanu na smrt. Suzana pako stade govoriti iza glasa: „Vječni Bože, koji poznadeš i skrovno i sve znadeš; znadeš takodjer, da su krivo svjedočili proti meni.“ Gospodin Bog, kao što znadete iz bibličke povjestnice, usliša Suzaninu molitvu, te joj oslobodi poštenje i život od propasti.

Bog znade, kako smo se upravo osvjedočili, s v e š t o j e s a d a, t. j. sve, što ovaj čas jest i što se dogadja. Ali znade isto tako podpuno s v e, š t o j e b i l o, što je naime prije obstojalo i dogodilo se. Znade nadalje Bog s v e, š t o ć e b i t i, i dogoditi se. Tà pravo rekuć, niti neima Bogu što prošlo ili buduće. Jer ono, što mi kažemo: da je bilo ili da će biti, tako je pred Bogom očevidno, kao da je upravo sada. Odovuda morate razabrati, da Bog nemože zaboraviti išta, što je bilo, i da bi krivo imao, tko bi mislio, da Bog pogadja, ili sluti samo što će biti. Ono, što će biti, tako je jasno Bogu, kao da upravo već sada biva; a ono što je već davno prošlo, kao da stopram sada biva. Kolika opet golema razlika izmedju božjega i ljudskoga znanja. Koli malo znademo mi ob onom, što se je jučer dogodilo na svietu, što lani, što li prije sto, tisuću i više godinah! O kako neznamo pravo koješta! Koliko nam treba posla i vremena, dok se išta naučimo! A pokraj svega toga, koliko opet zaboravimo! — Kud i kamo manje znademo pako, što ć e b i t i. Tko može kazati, kako će dugo živjeti; kada, kako li će umrieti? Koliko će se još ljudih roditi na sviet, koliko će dugo koji živjeti, što će koji sve raditi i kakvom će smrću umrieti? Toga nezna ijedan čovjek, ijedan angjeo, nego sam Bog. — Dà, Bog zna ne samo ono, što će se dogoditi po naravnih zakonih; nego i ono, što stoji do slobodne volje i odluke čovječje. Tko bi rekao, da će upravo Petar zatajiti božanskoga učitelja svojega, one iste noći, od straha pred ljudmi, u oči koje tvrdio je sveto, da će s Isusom živ i mrtav ostati, a zatim na Maslinovcu junački popao mač i sjekao? Pa ipak kazao mu je Isus razgovietno i točno naprvo: k a d a i koliko će ga putah zatajiti.

Bogu nije ništa sakriveno. Bog znade ne samo što ljudi skrovno rade; nego, kao što uči katekizam i n a j t a j n i j e n a š e m i s l i. „Božje su oči daleko vedrije od sunca i motre najdublje ponore srca čovječjega.“ Isus je znao, što mu neprijatelji misle, farizeji i pismoznanci. On jim je u srce virio. Često, kada bi neprijatelji o njem zlo mislili u srcu, rekao bi jim Isus: „Zašto mislite tako u srcu.“ Mark. 2, 8. Došav Isus jednoć na vazam u Jeruzalem, povjerovaše mnogi u njega, da je on mesija. Ova pako vjera bila je samo posljedica čudesah Isusovih. Zato jim se ipak Isus nepredade u ruke. A tko je kazao Isusu, da vjera ove svjetine nebijaše iskrena ni osbiljna? Liepo nam i istinito odgovara na to sv. Ivan: „Njemu nebijaše od potrebe, da mu tko posvjedoči, kakav je koji čovjek; jerbo je sam znao, što je u čovjeku.“ Iv. 2, 24. Srce je čovječje njemu otvoreno.

*

Bog zna sinko i tvoje najtajnije misli. Ako te je dakle samo ljudih strah griešiti; a nije strah Boga: zlo misliti i željeti, nalik si farizejem. A kako je nemilo korio spasitelj dragi farizeje! Koli je liep kadšto grob nakićen mirisnim cviećem; a na čelu mu se sjaji dragocien križ. Ljepota ti ga je pogledati izvana. A tko je željan zaviriti unutar? tko li otvoriti grob i lies čovjeka, nedavno zakopana? „Izvana se (ovi grobovi)“ govori spasitelj „čine liepi; ali su unutar puni mrtvačkih kostih i smrada.“ Mat. 23, 27. Ovim smo grobovom nalik mi, ako se čuvamo samo griešnih riečih i djelah, a nečuvamo se griešnih mislih i željah. Pred ljudmi je slobodno misliti, štogod dodje komu na pamet; ali nije slobodno pred Bogom. — Ako li je odurno misliti što zla pred Bogom, to je misliti što dobra pred Bogom, povoljno Bogu. Bog zna za svaku dobru misao i bilježi svaku. Bog zna i bilježi sve i nesjetno, što mi kadšto i neopazimo. Bog zna sve težkoće naše, kojimi se moramo boriti. Bog zna i broji svaki korak, što ga napravimo iduć ob zimu ili po mećavi u crkvu ili u učionu. Bog zna kako se dugo mora gdjekoje diete napinjati, učeć zadaću; pa ipak nemože kadšto ni na pol dobro odgovoriti, kao drugo diete, komu zadaća ide lahko u glavu. Bog znade to sve i bilježi točno. *

Bog je p r e m u d a r, reći će: da zna prema svojoj odluci sve tako urediti, da nemože biti bolje.

Djeca, a kadšto i odrasli neznaju razlikovati: što je sveznanost, što li premudrost božja. Bog je sveznajuć, zašto? Zato; jer zna sve. Premudar pako, jer u r e d j u j e i r a v n a sve prema svojoj odluci. Buduć naime Bog neizmjerno savršen, može samo dobro hotiti; a da postigne

* Ova puna utjehe istina, da Bog nezaboravlja i najmanje stvari, koju je čovjeku za ljubav stvorio, i da sve naplaćuje, pokazuje nam se liepo u životu njekoga pustinjaka staroga vieka. Odlučiv ovaj svetac, na daleko od ljudih živjeti, zakloni se u pustinju. Vrutak, odkuda je vodu nosio, bijaše mu daleko od kolibice. Hoteć si njekoga vrućega dana donieti vode, umori se uzput i malo da neskapa od truda. Na to uzdahne i reče: „Ah što se mučim tako ljuto? pametnije bi bilo, da si sagradim kolibicu bližje vrutka i uza nju se nastanim.“ Govoreć tako, obazre se i smotri, gdje ide njetko uzastopce za njim. Na to zapita inostranca: „Tko si?“ A inostranac mu odgovori: „Ja sam angjeo, poslan od Boga, da ti brojim korake i plaću odmjerim.“ Čuvši to pustinjak, okriepi se i podje dragovoljno dalje. Vrativ se u kolibicu, preseli se još dalje od vode, nego li je prije bio.

dobro, što hoće, umije i znade uviek najsgodnija i najkrepčija sredstva rabiti. Zato ga zovemo premudrim. Jeste li kadgod motrila uru iznutar? Jeste li motrila, kako se vrte nnutar kolešca, kao da bi živa bila? Sva ova kolešca i sprave pristaju jedno uz drugo, jedno tera drugo; a sva skupa kazaljke i to tako spretno i pravilno, da se po njih mogu razabrati ne samo ure, nego i časovi. Morao je biti njegdje mudar urar, koji je tako mudro sklopio uru, da nam točno pokazuje vrieme. Ali kud i kamo bolje, umjetnije i ljepše uredio je Bog sviet! Kako ga zato zovemo? Dobro; p r e m u d r i m. Mudrost božja ukazuje nam se ne samo u neizmjernom svemiru, u gibanju nebeskih tjelesah, u ljepoti sunca, mjeseca i zviezdah; nego i u najmanjih stvarih. Koli umjetno sastavljena je ista travka, po kojoj gazimo. Da vam ju je jednoć samo pogledati na sitnozor; al' biste se njegdje čudom čudila, kako je mudro složena. Koli umjetno, spretno i čudnovato složeno je tielo svake i nesjetne životinje. Koli čudovita je pčela, koja sisa med po polju. A da vam joj je vidjeti na sitnozor gubicu, kako je spretno uredjena, da može sisati med! Najpametniji su joj se ljudi čudili i iskreno izpovjedili: da nikada i nipošto nebi mogli svi umjetnici skupa, — takova šta izmisliti, a kamo li napraviti. Uzmimo sada pauka. Koli umjetno si prede mrežu, gdje lovi muhe. Nebi mi bilo kraja ni konca, da bih vam uzeo opisivati samo jedan cviet, jednu ribu ili pticu, izmedju tisućah i tisućah zemaljskih stvarih. Koli golema su čudesa mudrosti i slave božje, što nam se u njih pokazuju!

Čudom se čudeć moramo uzkliknuti s Davidom:

„Koli golema su ti djela, Gospodine, sve si mudro ustrojio.“

Ali koli spretno i čudnovato je ustrojeno tielo čovječje? Mogao bi koji mudrac cieloga života proučavati samo tielo čovječje. Uzmimo samo malo na um: kako je svaki član na svom mjestu: oči, uši, usta itd. — Promotrimo oči. * Čemu ti je Bog dao

* Neda mi se srcu odoljeti, a da nenavedem rieči jednoga od najučenijih matematikah i prirodoslovacah prošloga vieka, gdje govori o čudesih i mudrosti božjoj, što se pokazuje u očijuh čovječjih i načinu, kako biva, da čovjek vidi. „Sada sam kadar“, govori veliki L e o n a r d o E u l e r, njekoj njemačkoj kneginji, „vašoj visosti razložiti, kako biva, da čovjek vidi, što je sigurno najveće čudo, do koga se je mogao uzviti duh čovječji. Akoprem nepoznamo još podpuno ovoga prizora, dosta je i to malo, što znamo, da se osvjedočimo o svemožnosti i n e i z m j e r n o j m u d r o s t i božjoj; a ova čudesa

oči? Bi li ti sasvim dosta bilo samo jedno oko? Čemu je dobro, što se oči miču; a nisu posve tvrdo u glavu ubijene? Ako pogledaš komu oštro u oko, vidjet ćeš si spodobu, kao u zrcalu. Tako se zrcali u oku i sve, štogod motriš, planine i doline, livade i cvieće, kuće i drveće i to ne samo na površju oka, nego i unutar u oku (na bjelkastom zastoru odzad oka, koji se zove mrena). Nemora li nam se to na čudo dati? A da se stvari nezrcale tako, nebismo niti vidjeli što. Može li se tko zrcaliti u zamazanu i izglodanu zrcalu? Nuto, zato nam se je brinuti, da nam budu oči sveudilj čiste i nepomućene. A što misliš, bi li dobro bilo, da te nebole oči, kada jih se dotakneš, kao što te nebole nokti, kada jih režeš? Nebi misliš dobro bilo, jer bi si mogao čovjek lahko osakatiti oči. A da nam se to nedogodi, dao je Bog dragi, da čovjeka boli, čim se najmanje dirne u oči. A možda bi dobro bilo, da su posve proste i otvorene? Nebi; jer bi mogao curiti znoj s čela unutar i prah ulećeti; a tako bi nam bile oči uviek mutne i nebismo mogli pravo vidjeti. Da opet toga nebude, dao nam je mudri Bog obrve iznad očijuh; i radi veće sjegurnosti i zaštite očijuh, zaklopce, — vedje i trepavice. Još vas pitam: što vam se čini, nebi li bilo bolje, da stoje oči za palac više iznad glave? Mogao bi čovjek bolje svakamo gledati; a nebi mu trebalo uviek glavom micati. Nebi bolje bilo. Mogao bi se čovjek lahko potepsti i udariti, te si i oči ozlediti. Koliko bi djece osliepilo još učeć se hodati. Kako se opet Bog i glede toga mudro pobrinuo, ogradiv svako oko trima kostima, kao trima zidovima. Popipajte samo malko; jedna je kost iznad oka, druga izpod oka, treća izmedju obadviuh očiuh uz nos. Mnogo drugo koješta, gdje se još čudnovatije vidi svemudrost božja u ustroju oka, učit ćete s vremenom. A tako, kao glede oka, imade se čovjek čuditi mudrosti božjoj i glede svih drugih stvarih od najvećih do najmanjih.

Imade istina koješta na svietu, gdje se nemožemo na prvi mah domisliti mudrosti božjoj, pače imade koješta, što nam se bezkoristno čini, da nereknemo škodljivo. Često škodi čovjeku grom, mećava, tuča, poplava, požar, otrovno bilje i životinje. Ali grom i mećava čiste zrak od škodljivih hlapovah i prieče mnoge bolesti. Požarom je većinom kriva zloća i nebriga ljudska. Otrovno bilje poznade se lahko i moći mu je odoljeti, doskočiti. Uza to

moraju nas prinukati, da se čistim srcem klanjamo višnjemu Bogu. U ustroju oka opažamo toliko umjetnosti, da joj i najrazsvjetljeniji um nemože na kraj doći; a i najveći umjetnik nemože složiti stroja, da mu nebi u svaku ruku bio daleko lošiji od onoga, što nam se u oku ukazuje.« (Euler. listovi, prev. njem. Müller. I. dio br. 41. str. 107.)

treba otrovnoga bilja lieku, pravi se od njega mastilo i drugo koješta. Mnogim stvarim neznademo dosele koristi; ali ne zato, što nebi imale koristi, nego jer joj nisu ljudi došli u trag. Prije njekoliko godinah držano je koješta nekoristnim; a danas se znade, da je jako od koristi. Tako će biti i u napredak. Ako dakle neznademo kojoj stvari, čemu je, krivimo si slabi um; a netužimo se na Boga.*

Božja mudrost pokazuje se osobito u sudbinah i djelih ljudskih. Koliko imade primjerah u svetom pismu, ob-

* Koli je bezumno, ako se čovjek slabouman tuži na mudrost božju, vidjet ćete iz ovih pripoviestih: Njeki vojvoda nemogaše pod živu glavu trpiti muhah i paukah. Često običavaše govoriti: »Čemu li je stvorio Bog muhe i pauke? Ova gamaz nekoristi imalo čovjeku!« — Njekoć morade ovaj vojvoda uzmicati pred neprijateljem. Iznemogav, svali se u šumi pod jedno drvo i zaspi. Ali domala dopre kradomice do njega jedan neprijateljski vojnik, golim mačem u ruci i hćede, da mu odsieče glavu. U isti pako mah ugrize vojvodu u obraz muha i on se probudi. Sada skoči vojvoda na noge i tegne u bieg. Bježeć namjeri se na jedno duplje i tû se sakrije pred neprijateljem. Obnoć sprede pauk mrežu pred dupljem. Zorom dodju ga tražiti dva vojnika i stanu upravo pred duplje. »Ovdje« reče jedan »sigurno ga neima; jer uvlačeć se u duplje, raztepao bi paučine.« Na to krenu vojnici dalje. Vojvoda pako uzdahnu pobožno u duplju i mišljaše si: »Bože fala ti. Jučer si me oslobodio smrti muhom, a danas paukom. Koli je golema tvoja mudrost i kako je dobro sve, što si stvorio.« — Njeki seljak svali se u hlad pod dub. Ležeć, speti bundevski vriež, a na njem bundevu (misiraču) veću od svoje glave. Na to uze razmišljati sam sobom: »Nuto, kolišni je vriež, a kolika je urodila na njem bundeva. Dub je pako toli visok i debeo, pa nuto kolišni rodi žir na njem. Bilo bi ipak prikladnije, da bundeve rode na dubu, a sitni žir na vriežu.« Još seljak tako razmišlja, kad al, eto duhne vjetar, potrese granjem i čvrkac njemu žir na nos, te poteče krv. »Fala Bogu« uzdahne i otare si krv, »da nerode bundeve na dubu, kao što se je činilo prikladnije meni. Jer da mi je s ovoga visokoga duba udarila bundeva u glavu, mjesto žira, ubila bi me bar na pol, ako ne do smrti.« — Zapamtimo si još opomenu njekoga pobožnoga umjetnika. Ovaj umjetnik slušaše jednoć seljaka, gdje kune nebo i zemlju s vrućine, muhah i drugoga gada: »Oh Bože!« govoraše seljak »tâ čemu si stvorio ove nemani na sviet, da samo napastuju živine i ljude! Gdje li ti je mudrost.« Sliedeće nedjelje dodje seljak u tvornicu umjetnikovu. Čudom se začudi seljak, razmatrajuć kojekakve umjetničke sprave. »Vam su na čudo ove stvari« reče umjetnik seljaku, »a sigurno nebiste pogodio, da vas upitam: čemu je koja?« »Dakako da nebih«, odvrati seljak, »kako će seljak znati, što treba umjetniku?« Na to reče osbiljno umjetnik seljaku: »Vidite, tako vam je bilo, kada ste vi onomadne kleo na polju, tužeć se proti Bogu, što je tolike nemani stvorio, koje samo napastuju čovjeka. Da biste vi mogao razabrati, čemu je mudrost božja koju stvar stvorila, spoznao biste takodjer, da su iste muhe — orudje u rukuh višnjega i premudroga tvorca nebeskoga.«

ćoj poviesti, pače i u svakdanjem životu, odkuda je moći razabrati, da Bog prema svojoj odluci sve tako uredjuje, da nemože biti bolje. Iste stranputice i zapreke, o kojih nam se čini, da će osujetiti odluku božju, vidi se na po tragu, da su najprikladnije i najuspješnije prema odluci. Kako je čudnovato vodila ruka božja pobožnoga patriarka Josipa. Okrutna braća prodadu ga u Egipat, gospodarica ga nedužna ozlobi i dade u tamnicu metnuti, kao zlotvora; radi toga, što se uzmače griehu s ljubavi prama Bogu. Čovječji sudeć, rekao bi, da je sudbina Josipova krenula priekim putem k propasti. Ali božja mudrost svrati sve ove nevolje na sreću Josipu. Josip, moradši gladovati njekoć, dieli kruh u izobilju siročadi; Josip, služiv njekoć kao sužanj, vlada mudro. Mjesto željeznih okovah, kiti ga častni lanac; mjesto tamnice, sjedi u državnih kolih. — Kći kralja egipatskoga namjeri se na košaru od site i u njoj na Mojsiju, a tim se spasi Mojsiji život i pruži prilika, usposobiti se za osloboditelja i usrećitelja cielih narodah. — Kralju Asveru nedade se spavati; a usljed ovoga neznatnoga dogadjaja, oslobodi se smrti Mardokej i svi židovi, zasužnjeni u Babilonu. (Sr. bibl. poviest.) U istinu čudnovato je sve, štogod Bog radi. Bog imade svagdje svoju odluku i postigne ju često upravo onda, kada najmanje slutimo.*

Bog je svemoguć, reći će: da sve može i da što bude, treba mu samo hotiti.

Tko može mnogo, moguć je; te čim tko više može, tim je mogućniji; a tko sve može, svemoguć je. Sam je Bog svemoguć. Budać da kralji mogu koješta, što drugi ljudi nemogu, zovu se mogući. Ali gdje ćemo naći koga

* To nam potvrdjuje dogadjaj iz života svetoga Aleksandra, biskupa komanskoga. Budać odlična roda i pristala obličja, poboja se, da neće moći doma nevinosti sačuvati. Zato sklonuv se u samoću, postade ugljarom. Medjutim odluči grad Komana izabrati si biskupa. Občina komanska pozva svetoga Grgura čudotvorca, da jim ide na ruku, te si izaberu dostojna muža, biskupom. Došav Grgur u Komanu, uze faliti gradjane s njihove gorljivosti u vjeri i nagovarati je, da izabirući si biskupa, više gledaju na svetost života, nego li na pleme i znanosti. Na to reče jedan gradjanin šaleć se: »Ako je sbilja tako, izaberimo Aleksandra ugljara.« »A tko je taj Aleksander?« upita sveti Grgur. »Evo ga« reče jedan i pokaza ga svim, smijuć se. Aleksander bijaše sav cunjav, a lice mu i ruke garave od uglja. Smotrivši ga, udare svi u smjeh; Aleksander pako nereče ni crne ni biele; nego se držaše posve mirno. Ovo se držanje dade na čudo svetomu Grguru; s toga zapovjedi Aleksandru, da kaže po duši: tko je. Odgovarajuć Aleksander na pitanja svetomu Grguru, spoznade narod i sbilja, da se nije prevario u Aleksandru. Pošto se je dakle umio i preobukao, bude i sbilja posvećen Aleksander u biskupa komanskoga. Zapovjediv mu sveti Grgur, besjedjaše Aleksandar i besjeda mu se dopade narodu. Aleksander bijaše po izbor biskup i razširi daleko kršćansku vjeru. Napokon pošto je 10 godinah revnovao za spasenje povjerenih si dušah, bude kao mučenik sažgan. — Nuto, kako je mudri Bog skrovno svjetlo, — svetoga Aleksandra, — u sgodno vrieme i iznenada iznio na vidjelo. Bog napravi od ugljara, biskupa i svetca.

pod nebom, koji bi mogao stvoriti, makar samo zrnce pieska, ili kakav cviet? Imade li koga na ovom svietu, koj bi mogao samo crvića mrtva oživiti? Nisu dakle i najmogućniji ljudi, svemogući. A zašto? Jer nemogu sve učiniti; tà niti mogu ono malo, što mogu, sami od sebe. Mogu samo toliko, koliko jim Bog dade, da mogu. Jedini Bog može sve i sam po sebi. „Bogu nije išta nemoguće.“ I dočim ljudem onomu malo, što mogu, treba mnogo vremena i silnoga napora duševnoga i tjelesnoga, treba Bogu, da što bude, samo — hotiti.

Čim Bog »budi« izgovori,
Nebo s' zemlja umah stvori.

Pa da bi Bog samo hotio, mogao bi milijune još većih svietah stvoriti, nego li je sadanji, i nebi mu trebalo kamena, pieska, ili pomoćnika, kao što treba nam ljudem, ako hoćemo kakvugod kolibicu da sagradimo. — Kao što je Bog stvorio sviet svojom svemogućom voljom, tako bi mu i trebalo samo hotiti, pa bi se sve i pretvorilo. Lotu se preobrati žena u stup od soli, kada je Bog hotio. Mojsiji preobrati se palica u zmiju, a zmija opet u palicu; pa tako i voda u krv, na očigled Faraonu, jer je Bog hotio. Šest sudovah vode pretvori se u vino, na piru u Kani jedino s toga, što je tako bila volja dragoga spasitelja. Lahko bi takodjer bilo Bogu uništiti sve do kraja, da bi hotio. Tako je dà: Bogu je sve moguće. Jedno je samo, što nemože Bog, a to se razumije po sebi: Bog nemože krivo raditi, jer toga niti hotiti može. To pako nije nemoć, nego je savršenstvo. Što mogu ljudi krivo raditi, griešiti, lagati, nije moć i jakost, nego slabost ljudske naravi.

Svi su ljudi, isti carevi i kraljevi, nemoćni, a Bog je svemoguć. To smo sada vidjeli. Kud će dakle veća bez-

umnost, nego li znati i vjerovati ovu istinu, pa se ipak starati više: doći u milost ili pasti u nemilost bogatu ili odličnu čovjeku, — nego li Bogu? Kud će veća bezumnost, nego li, kada se kršćani vole zamjeriti Bogu, nego se zamjeriti kakovu zemaljskomu gospodaru? A ipak kaže Isus naročito: „Nebojte se onih, koji tielo ubiju, a duše nemogu ubiti, nego bojte se pače onoga, koji može i tielo i dušu strmoglaviti u pakao.“ Mat. 10, 28.*

Bog je svet, reći će: da ljubi i hoće samo, što je dobro, a mrzi na zlo.

Svetost božja spominje se često u svetom pismu, da ju razmatramo. Svetost božju slave ponajprije srećni nebesnici u svojih pjesmah. Sveti Ivan apoštol gledao je jednoć otvoreno nebo i u njem priestol božji. Okolo priestola božjega bijahu poredani najodličniji angjeli, kerubini i serafini, te pjevali dan i noć: „Svet, svet, svet je Bog gospodin, svemogući.“ Obj. 4, 8. Isti prizor gledao bješe više stoljećah prije prorok Izaija. — Bog je svetiji, nego li se ikada dade reći ili pomisliti — Bog je neizmjerno svet. Crkva nazivlje za slavospjeva pod svetom misom Boga jedino svetim, a to potvrdjuje i sveto pismo, pišuć: »Sam si ti svet Gospodine!“ Obj. 15,4. Bog se zove jedino (ili sam) svetim, jedno s toga, što je svetost božja toli golema i uzvišena, da se svetost svih angjelah i svetacah niti s daleka s njom uzporediti može; drugo, što je jedino Bog svet od naravi; angjeli pako i ljudi nisu od naravi sveti, nego samo po božjoj pomoći i

* Matatija, pradjed plemena Makabejskoga, uzprotivi se prvi odlučno sirskomu kralju Antioku Epifanu. Ovaj bezbožni kralj hćede utamaniti židovsku vjeru i sve židove zavesti na krivobožtvo. Matatija uzprotivi se ovoj opakoj odluci kraljevskoj; akoprem mu bješe obećao kralj, da će njemu i porodici njegovoj prijatelj biti i pokloniti jim silno zlato i srebro i bogate darove. Matatija opominjaše si još na samrti sinove: da se kralju za volju, neiznevjere svomu zakonu i Bogu. I ovaj vierni i plemeniti sluga božji, neznade si krepčije sinove opominjati na uztrajnost i odvažnost, nego sjećajuć jih nemoći kraljeve i svemogućnosti božje. »Promislite« govoraše jim „da neće itko propasti, tko se u njega (svemogućega) uzda. Zato se nebojte riečih griešnoga čovjeka, jer njegova slava blato je i crvi. Danas je uzvišen, a sutra neće ga biti na svietu, jerbo se je vratio u zemlju i uspomena mu je ugasnula. Zato sinci! budite srčani i radite po zakonu kano ljudi.« Sinovi mu takodjer ostadoše vierni Bogu svemogućemu i svojoj vjeri do smrti. Koli liepa primjera i za nas! —

milosti. Jedino su naime postali sveti i ostali do kraja po božjoj milosti. Bog je dakle sama svetost i izvor svake svetosti: vječni, neizcrpivi izvor. A što će reći: Bog je svet? Reći će: ljubi i hoće samo, što je dobro; a mrzi na zlo. „Ljubiš pravdu“ govori pjesnik, „a mrziš na nepravdu.« Bogu se dopada, gdjegod je što dobra, a mrzko mu je zlo, svagda i svagdje. Zato motri Bog radostno dobre ljude, a odvraća se od zlih i uzteže jim svoju ljubav, milost i prijateljstvo. „Oči su božje nad pravednici i uši mu slušaju njihovu molitvu; ali je lice božje nad zlotvori, da jim skonča uspomenu sa zemlje.« 1. Petr. 3, 12. — Budući Bog od naravi svet, nemože pod nipošto ljubiti zlo, pače niti mu može biti svejedno — dobro i zlo. Bog mora na svaku ruku mrziti na zlo. Kaogod što nemože biti oganj i voda zajedno, nemože još manje prionuti Bog uza zlo. Zato nemože ikada što nečista doći u nebo, niti ikoji griešnik drag biti Bogu.

Budući Bog svet, te sama svetost, mora zahtievati, da budemo sveti i mi. Pa i sbilja zahtieva razgovietnimi riečmi: „Budite sveti, jer sam ja svet“ 3. Mojs. 11, 44. A kaogod u starom, tako i u novom zakonu. „To je božja volja“ piše sveti apoštol, „vaša svetost.“ 1. Sol. 4, 3. S toga valja i nam ljubiti i hotiti dobro, a mrziti na zlo. — A što je dobro, što li je zlo? Dobro je, što je drago Bogu i što Bog zapovieda; zlo je, što je mrzko Bogu i što Bog zabranjuje. Ako se dakle želimo i hoćemo spasiti, moramo držati božje zapoviedi i na sve mrziti i kloniti se svega, što je protivno zapoviedim božjim, t. j. grieha. Čim se više budemo klonili grieha i čim savršenije obdržavali zapoviedi božje, tim ćemo sličniji bivati Bogu i tim ćemo se užje sjediniti s Bogom na nebu. A što budemo većma gazili zapoviedi božje, tim ćemo nespodobniji bivati Bogu i tim dalje morat će nas Bog u vječnosti odbiti od sebe: »Odilazite od mene.«

Što Bog čini polag svete volje,
Pravedno je, — a bit nem're bolje;
I ja ću se svedj trsiti
Prost od grieha i svet biti. *

* Joinville bijaše duže vremena pouzdan prijatelj svetomu Ljudevitu, kralju francuzkomu. On mu je i žiće opisao. Medju ostalim piše Joinville tako iskreno, da se neda ni najmanje dvojiti o istini, kako je sveti Ljudevit mrzio na grieh. Piše ovako; »Jednoć me pozva k sebi pobožni kralj, te me na očigled više osobah uze pitati: „»Što

Bog je pravedan, reći će: da po zaslugi naplaćuje dobro, a kazni zlo.

Ako dade gospodar slugi manje plaće, nego je zavriedio i nego mu je dužan, nepravedan je prama slugi. Ako odmjeri sudac krivcu veću kaznu, nego je zavriedio, nepravedan je prama krivcu. Pravedan će dakle biti, koji svakomu dade, što ga ide: koga plaća, plaću; koga kazna, kaznu i to ne manje plaće, niti više kazne, nego li koga ide. Bog je pravedan reći će dakle: da po zaslugi naplaćuje dobro, a kazni zlo. — Kažemo: Bog naplaćuje p o z a s l u g i. Nego nesmijete tû misliti, da mogu ljudi po sebi štogod od Boga zaslužiti. Sve je naime božje, što god čovjek ima: duša i tielo i sve, štogod čovjek može učiniti, ili i sbilja učini. Čija je voćka, toga je i voće. Ako si ti diete! pokorno svojim roditeljem, ako je slušaš marljivo, ipak ti oni s toga nisu ikakve plaće dužni. Ako li ti ipak kadšto plaću dadu, dadu ti ju dragovoljno, što su ti možebit plaću obećali za kakav posao, da budeš marljivije. Tako može Bog i nam dužan biti plaću, što se je sam drage volje na to sklonuo i obećao nam plsću. Štogod nas dakle Bog naplaćuje i to obiljno i darežljivo naplaćuje, tomu je uzrok jedino njegova slobodna (draga) volja. — Sasvim drugčije moramo suditi o griehu. Grieh ide kazna, sve da se i nije Bog zagrozio. Tko li bi se smio potužiti na Boga, kada sagrieši; pa ga Bog kazni? U istinu pravedno je i mora biti grieh kažnjen; jer da se griešnik neboji kazne, griešio bi sve drzovitije od dana do dana,

bi volio, biti šugav i gubav, ili biti u smrtnom griehu?«“ Ja pako, nehoteć prevariti kralja, odgovorih mu: »Volio bih biti u trideset smrtnih griehah, nego li biti gubav.“ Pošto su drugi otišli iz sobe, zapovjedi mi kralj, da mu uz noge sjednem i reče mi: „»Kako si se usudio reći ono, što si rekao? Kukavče, al' si lud. Zar neznaš, da ijedna guba nije tako mrzka, kao što je mrzak grieh? Duša u smrtnom griehu, nalika je vragu paklenomu. Niti ima tjelesne gube ubitačnije od smrtnoga grieha; jer kada umre čovjek, prost je od svake tjelesne gube. Ali kada umre čovjek u smrtnom griehu, nemože sigurno znati, je li se ikada za života tako pokajao za smrtni grieh, da bi mu ga Bog mogao oprostiti. Zato mora strah biti čovjeka u smrtnom griehu, da će dugo i predugo ostati gubav, pače tako dugo, doklegod bude Bog na nebu. Za to te molim, da si ovo, što ti rekoh, iz ljubavi prama Bogu, duboko usadiš u srce, te budeš volio, da te guba i sve tjelesne nevolje snadju; nego li da si ijednim smrtnim griehom, tom najgadnijom gubom, okaljaš dušu.«“ (Joinville, žiće sv. Ljudevita §. 7.)

a nebi se imalo starao za Boga i njegove svete zapoviedi. A tko će zdrave pameti moći misliti, da će Bog, neizmjerno svet i pravedan, davati svoje zapoviedi, pa onda bez brige gledati, da li ga tko, izvršujuć mu zapoviedi, štuje; ili gazeć mu zapoviedi, prkosi?

Buduć dakle da je Bog pravedan, s toga niti manje naplaćuje dobro, što tko čini; niti većma kazni zlo, što tko radi, nego je vriedno plaće ili kazne. Istina i ljudi kazne zlo, a naplaćuju dobro. Ali koliko imade dobra i zla, o čem ljudi neznaju išta. Koji li će čovjek naplatiti ili kazniti misli, odluke, potajna djela — dobra i zla? Što pako nemogu ljudi, to će naplatiti ili kazniti Bog, »koji motri srca i bubrege.“ Nemogu, istina, carevi i kraljevi vazda sami kazniti, jer imade buntovnikah odviše. Pa tako imade i mnogo kršćanah, koji se varaju, da nješto nije grieh, jerbo skoro svi tako rade; pa tobož, da neće moći i Bog svih kazniti. Zar su zaboravili ludjaci ili neznaju, da je Bog potopom skončao cieli sviet, do njekolicine, kojim se je smilovala njegova dobrota? Zar su zaboravili ili neznaju, da je Bog skončao ognjem s neba gradove Sodomu i Gomoru sa svimi žitelji radi sramotnih opačinah, do jedinoga pobožnoga Lota i njegove porodice? Koli često neće ili nemogu svjetovne oblasti kazniti ljude visoka roda, te jim moraju gledati kroz prste? Koliko jih se izgovori, pobjegne u inostrane krajeve, ili podmitivši sudce, bude riešeno kazne? Takova šta nije i s daleka pomisliti moći o Bogu. Nije itko prejak i previsoka roda svemogućemu; nitko lje neuteče posvudnomu; nitko nezataji išta sveznajućemu Bogu; nitko nepodmiti pravednoga Boga. »Svakomu će vratiti po njegovih djelih. Jer se Bog neobazire na osobu čovjeka.“ Bogu nije ništa premalo. Bog naplaćuje i kupicu vode, a kazni otajnu sumnju Mojsijinu. Bog pofali i naplati siromašnu udovu, a pokara nemilo griešnike — kraljeve zemaljske, kao što znamo o Faraonu, Akabu i Irudu. *

* Znamenit primjer božje pravednosti pripovieda se u životu cara Mavritija. U njekoj borbi s kanom arapskim, bude car Mavritij pobiedjen, a mnogo mu vojnikah dodje u roblje neprijateljem Bnduć car skupac, nehćede si vojnikah odkupiti. S toga budu ovi sužnji godine 600 od neprijateljah svi do jednoga nemilo poubijani. Koliko li njegdje bilo otacah i materah, kojim je gubitak svojih sinovah, ljuto parao srce! Ali kazna nepromaši ni cara Njeki plemić Mavritijeve carevine, imenom Foka, dobavi se privrženikah, pobuni se proti caru,

„Nuder“ dakle d. d., činimo mnogo, činimo što više „dobra i nemojmo popustiti, jer ćemo žeti u svoje vrieme ako nepopustimo.“ Gal. 6, 9. Ako li m. d. zlo činite, bojte se i drhćite; jer imadė pravedan sudac na nebu, koji će kazniti svako zlo, a nije mu moći uteći.

Istina, nekazni Bog uviek na svietu očevidno; ali će tim ljuća kazna stići nepokorna griešnika u vječnosti. Jer: kakva sjetva ovdje, žetva takva ondje!

Bog će svakoga podpuno naplatiti tekar na drugom svietu.

Živ primjer ove istine imademo u pripoviesti o bogatcu razkošniku i siromaku Lazaru. Razkošnik bijaše skup i tvrd čovjek, te življaše proždrljivo i bezbožno; no ipak nestiže ga na zemlji nikakva očevidna kazna. Pače imadjaše svega za dragu volju, odievaše se u tanko platno i davaše dan na dan čast. Lazar usuprot služaše vierno Bogu i snošaše za čudo trpljivo svoju nevolju. Pa ipak nebijaše Lazaru na ovom svietu očevidno naplaćena kriepost. Do smrti ranami zastrt, ležeć gladan na pragu, hćede si smiriti glad mrvicami, koje su spadale sa stola razkošnikova; ali mu nedade nitko. Nu Bog nedopusti, da tako ostane na vieke. Primače se doba podpunoj naplati. Siromak umre i bude prenešen u krilo Abrahamovo. Ali umre i bogatac i bude zakopan u pakao. Ginuć od jada, povikne tamo iz ognja paklenoga bogatac razkošnik: „Oče Abrahame, smiluj mi se, te pošalji ovamo Lazara, da si namoči prste u vodi i malko mi razhladi jezik; jer pogiboh od težkih mukah u ovom ognju.“ Ali mu odgovori Abraham: „Pamti sinko, da si se dobra uživao, dok si na svietu bio, a Lazar usuprot zla. Sada se pako ovaj uživa, a ti se mučiš.“ Luk. 16, 24. 25. Doista, „strašno je; pasti

ote caru izdajstvom priestol, te ga zarobi skupa sa ženom i osmero djece. Na skoro dade Foka zapovied, da bude na očigled caru pogubljena ciela obitelj. Nitko i rieči neprogovori proti ovoj okrutnoj naredbi. Car morade svojima očima gledati, gdje mu se gube djeca i sam osjećati, kako boli očinsko srce, gdje mu se ubijaju rodjena djeca. Mavritij razabra takodjer u tom nemilom činu osvetu božju. Kadgod bi kojemu djetetu pala glava s ramena, rekao bi car: „Pravedan si gospodine i pravedni su ti sudovi!“ Napokon pruživ i sam, — zadnji stup plemena si, — vrat, da mu odsjeku glavu, govoraše, pun bola i žalosti radi svoje grehote, iste rieči. — Blago ipak onim, koji kao car Mavritij priznadu svoju nepravdu i pravednost božju, te si ju obrate na spas!

u ruke živomu Bogu“ kao što piše apoštol. A to će se sigurno dogoditi svakomu bezbožniku po smrti. Kako li je nadalje brza smrt, — pripravna predati nas Bogu u ruke, — vidimo dan na dan. Koliko se putah čuje: Ovoga su ubili, onoga proboli, treći se je utopio. Ovaj je spao s krova i utrgao si vrat, onaj je poginuo na željeznici, trećemu je udarila kap za stolom. Jedan je umro mlad, drugi podpuno zreo, treći sied. Tako snadje čovjeka smrt, gdje se nenada. Poslje smrti pako ide sud, a za njim podpuna naplata: vječna plaća onomu, tko je dobro činio; vječna kazna onomu, tko je zlo činio za života. Plaća ili kazna bit će tim veća, čim je više tko dobra ili zla činio.

Nu već niti na ovom svietu nije bezbožnik pravo srećan, niti pravednik zbilja nesrećan. Zaista, nijedan bezbožnik nije pravo srećan. Usadimo si duboko u srce, što griešnici sami izpoviedaju u svetom pismu: „Umorili smo se na putu zloće i propasti i išli težkim putem“ Mudr. 5, 7. Težkim je putem išao bratomorac Kain, odmetnik Absalom, bezbožnik Akab, svetogrdnik Antiok, okrutnik Irud. Kakva jim bijaše sudbina, pošto jim je parala srce nenavist, mržnja, slavohlepnost, osveta i cielo jato drugih kojekakvih strastih. Gdje su mogli srećni biti, kada jih je sveudilj duša grizla, i napokon su se strmoglavili u propast? Tako bijaše jim dakle život pun nemira, straha, srčbe i očajanosti; akoprem su tobož postigli, što su tražili. Kako su napokon zaglavili? Komu, da se nesgrozi? Kain umre, proklet od Boga i ljudih, Absalom obješen i trima kopjima proboden, Antioka i Iruda izjedoše živa crvi. Ne, nijedan bezbožnik nije pravo srećan; ali niti pravednik zbilja nesrećan. Akoprem pravednik imade kadšto silnih napastih i ljutih nevoljah, tješi ga ipak čista duša, veseo je, kad pomisli na Boga, kao diete na oca, nada se budućemu spasenju, kriepi ga milost božja, znade i siguran je, da su i nevolje dar oca nebeskoga. Može klicati s apoštolom: „Pun sam u izobilju utjehe i prepun veselja u svih svojih nevoljah.“ 2. Kor. 7, 4. Zato govoraše Tobija sinu si: „Neboj se sinko, istina siromašno živemo; ali ćemo primiti dosta dobra, ako se budemo Boga bojali i svega se grieha klonili i dobro činili.*

* Ako uzmemo motriti nevolje po nauku naše svete vjere, nije kršćanin nesrećan u najvećoj napasti i siromaštvu. To nam pokazuje sljedeći dogodjaj, koji nam pripovieda jedan svećenik o njekoj gospodji,

Bog je dobrotiv, reći će: da je iz ljubavi dobar svim stvorovom, pak nam i dieli iz same ljubavi nebrojene blagodati.

Tko nam je naklon i privržen, tko nam je dobru rad, te i pripravan dobro nam činiti; pa nam i sbilja što dobra tvori, — kažemo da nam je dobar, dobrotiv. A čim je tko više drugomu dobru rad, čim više drugomu dobra čini i čim mu je nesebičnija ljubav, iz koje dobro dieli, tim je dobrotiviji. Kolika li je dakle dobrotivost božja! Bog je nam i svim stvorovom dobru rad. „Ti (Bože) ljubiš gdjegod je što" govori sveto pismo »i ništa ti nije mrzko, štogod si stvorio.« Kaogod sunce što svietli i grije od naravi, tako i još daleko više dobru je rad Bog od naravi svakomu svomu stvori. „Bog je ljubav." 1. Iv. 4, 8. — A što dolikuje ljubavi više, nego biti dobru rad onomu, koga ljubiš. »Bog je ljubav." Ljubav dakle, iz koje nam je Bog dobru rad, neizmjerna, vječna je, kao i sam Bog; a s toga i nadkriljuje ljubav božja, ljubav svih stvorovah na nebu i na zemlji. Golema je ljubav oca prama djeci. Komu se netopi srce od milinja, čitajuć o nježnoj ljubavi patriarka Jakoba prama sinu si Josipu? Absalom vrati si ocu Davidu ljubav nezafalnošću i izdajstvom; pa ipak, koli gorko dade se Davidu na žao, čuvši, da mu je sin poginuo! „Absalome, sinko moj," naricaše David, „kamo sreće, da sam ja umro mjesto tebe!" 2. kralj. 18, 33. Još je nježnija od ljubavi očinske, ljubav materinska. Tko nije čuo pripoviedati o kakvomgod junačkom primjeru materinske ljubavi, ili čitao, kako silno može mati ljubiti si diete? „Može li si zaboraviti mati čedo?« pita Bog dragi. „Pa ako i zaboravi mati čedo svoje, neću ipak ja" potvrdjuje sam Bog, „zaboraviti tebe. Zabilježio sam te (s toga) u ruke svoje." Kamo sreće, da bi samo svi ljudi prionuli uza ljubezne

---

koju je on sam poznavao. U njekom gradu življaše istina siromašna, ali veoma kriepostna gospodja. U istom gradu zidana je krasna crkva. I ova gospodja hćede ka gradnji nješto doprinieti, što si je rukama zaslužila, a od ustijuh otrgla. Svećenik, komu je svoj darak pružila, nehćede ga uzeti, nego joj pače odvrati: da bi mu dražje bilo, da ona od njega uzme što na dar; jer joj vidi na odjeći, da je veoma siromašna. Na to mu odgovori gospodja, puna za čudo vjere: »Što, ja siromašna?! Nisam li ja kršćanka, kći velikoga kralja, i baštinica velikoga kraljestva?«

odluke božje! Ali koliko jih imade naopako, koji svojom zloćom sile Boga, da je sudi i kazni oštro: a on bi jim rad biti ljubezan otac. Pa tako sami će si biti krivi; ako jih Bog na uvieke odbaci i prokune.

Ipak nam nepokazuje išta bolje, koli neizgovorno je dobrotiv Bog, nego li nebrojene blagodati, što jih dieli nam i svim stvorovom neprestance. Ili imade li igdje na nebu i na zemlji išto dobra, što nebi od Boga bilo? Nije li Bog izvor svega dobra, što smo već primili, ili se još ufamo primiti? „Svaki dobar dar i savršen poklon," piše sveti Jakob 1, 17 »s gora je, od oca (t. j. praizvora) svjetalah." Tko li nam je nad glavom razastro krasni svod nebeski, te ga nakitio suncem, mjesecom i nebrojenimi zviezdami, da nam svietle i naviešťaju svemogućnost božju? Tko li nam je zastro zemlju mirisnimi sagovi od cvieća i zapovjedio joj, da nam rodi svakojakim povrtaljem, biljem i sladkim voćem? Pitaj sinje more, neka ti kaže: tko ga je napunio ribami; zrak, tko ga je pticami; zemlju, tko ju životinjami, tebi na hasan? Tko drugi, odgovaraju svi jednoglasno, nego li tvoj dobrotivi otac? Zemlja, što nas nosi; oganj, što nas grije; voda, što nas napaja; zrak, što nas kriepi; svjetlo, što nam svieti, negovori li nam sve i nesjetno: ah, koli dobrotiv vam je Bog, otac, stvoriv nas radi vas. Za koga li drugoga, nego za nas izlazi i zalazi sunce, teku vrela i potoci, rodi zemlja pšenicom, voćke voćem, hrani voda ribe; komu drugomu daju životinje i ptice meso, da se njim hrani, nego li nam? Tko će izbrojiti sve blagodati, što smo dosele primili od Boga dragoga? Kolika je dobrota božja, što nam je Bog tielo stvorio. Tko li nam je drugi, nego li Bog, uza zdravlje podielio pravne članove: oči, uši, jezik i govor? A što je sve to napram duši, bez koje bi nam bilo uzalud sve drugo? Duša sa svimi svojimi moćmi: umom, slobodnom voljom, pameću? Duša, slika i prilika božja, kojom smo uzdignuti nad zemaljštinom, kao nebo nad zemljom? I tko će nam izbrojiti sve blagodati, što smo jih s dušom dobili? Lakše i prije će tko izbrojiti, koliko imade zrnacah pieska na obali morskoj, nego li blagodati i milosti, što smo jih primili od Boga.

Nije li nam pako Bog i neizmjerno više dao, nego li je sve blago ovoga svieta, nije li nam toliko dao, da nemože više dati, akoprem je Bog? Ili bi nam mogao što

više dati Bog, od svoga jedinorodjenca sina? Pa zar ga nije dao, da za nas nemilo pogine na križu? Nije li i danas pripravan Bog, dati istoga jedinorodjenca za hranu duše svojoj djeci? Dà „tako je ljubio Bog sviet, da je svoga jedinorodjenca dao.“ Iv. 3, 16. „U tom se je pokazala (najviše) ljubav božja prama nam,“ uči apoštol ljubljeni, „što je Bog poslao svoga jedinorodjenca na sviet, da po njem budemo živjeli.“ 1. Iv. 4, 9. Jest, da budemo živjeli po njem ovdje na zemlji u milosti božjoj, te uzmognemo živjeti viekom po smrti u slavi nebeskoj, u postojbini svetacah, gdje neima traga žalosti, bolu, ni suzam, nego je sama radost, veselje, slast i uživanje neizrecive sreće.

A što ćemo početi, spoznavši toli golemu, djelotvornu i nesebičnu ljubav božju? Što drugo, d. d., nego li faliti Bogu i od srca ga ljubiti? Čuvši Žapanci prvi put, što je Bog učinio za nas ljude, te kako je hotio za naše spasenje trpiti i umrieti, uzdahnuvši, rekoše: „O kolik je Bog! koli dobar i ljubezan je Bog kršćanski!“ A čuvši, da ipak imade kršćanah, koji neljube, dapače vriedjaju i psuju Boga; razjareni rekoše: „Ah, zlih ljudih! o nezafalna naroda! Je li moguće, da su kršćani tako nemile ćudi? U kojoj zemlji žive taj goropadni i bezumni narod?“ Tako mišljahu neznabožci! Što li mislite, što li ćutite vi m. d.? Da li se i vam topi srce od milinja i zafalnosti, slušajući, gdje se pripovieda o dobroti božjoj? „Morat ću malko odahnuti i grudi si razhladiti“ reče sveti Stanko, mladić od sedamnajest godinah, glavaru svojemu „jer mi se je razžarilo srce za razmatranja, što sam upravo dokončao.“ — Doista neka nas stid bude ne samo neznabožacah, nego i nerazložnih živinah, ako nam neima u srcu ljubavi i zafalnosti prama Bogu.*

---

* Ljudevit iz Granade pripovieda u svojoj krasnoj knjizi: „Vodilica griešnikah“ više primjerah o zafalnosti životinjskoj. — Njeki Helpis iz Samosa, zabludi na obalu afrikansku. Izkrcav se, udari na njega lav, otvorenih raljah. Brže bolje otisnu se Helpis u bjeg i pope na drvo. Lav se svali pod drvo i uze nemilo ručati, dok neopazi Helpis, da je lavu zapala golema kost u ralje. Sašav na to Helpis, izvadi lavu kost iz grla. Lavu ostade u glavi ova blagodat; te nosaše osloboditelju si i njegovim drugovom dan na dan dovoljno pliena za hranu, doklegod moradoše boraviti na obali. — Drugi njeki lav borio se je jednoć sa zmijom. Lav nemogaše zmiji odoljeti i bio bi smrvljen, da se nije namjerio jedan lovac i zmiju ubio. Zafalna

Bog je milosrdan, reći će: da oprašta svakomu griešniku koji se skrušeno pokaje.

Sveto je pismo, toli staroga, koli novoga zakona, puno svjedočanstvah, koja nam potvrdjuju što riečmi, što dogodjaji, neizgovorno milosrdje božje. „Tako mi života“, govori Bog, »neželim smrti griešnikove, nego da se griešnik obrati s puta svoga i da žive.“ A da ijedan griešnik nepomisli, da mu neće Bog prostiti, govori Bog: „Da su vam griesi kao skrlet, pobielit će kao vuna.“ Izaij. 1, 18. Poslav pako Bog sina si na zemlju, propoviedaše mu sin: da je došao spasit griešnike, koji hoće, da se obrate. Sin božji prispodablja se pastiru, koji našav izgubljenu si ovcu, uprti ju radostno o ramena i nosi kući; zatim ženi, koja izgubiv drahmu, traži ju dokle ju nenadje; a na to si sazove susjede i prijateljice, da se vesele s njom. Sin božji uči nas, da je veće veselje u nebu nad jednim obraćenim griešnikom, nego li nad devetdeset i devet pravednikah, kojim netreba pokore. Što li znamenuje ona ljubka priča o sinu razmetnom, koga je toli nježno i ljubezno dočekao otac, kada se je s daleka kući vratio; — što drugo, nego li milosrdje božje prama griešnikom? Niti s daleka imade traga kakovu ukoru; nego s mjesta, kao da nije sin s vlastite krivnje, nego s tudje zloće dopao nevolje, zapovieda otac slugam: „Dajte brže donosite

---

ova zvier pratila je odsele svakamo osloboditelja si po lovu i nehćede ga se nipošto ostaviti. Pošto se je pako lovac napokon ukrcao, te lava na obali ostavio, skoči lav u more i uze plivati za brodom, dok nije iznemogao i poginuo u vodi prije, nego li bi mu brodari u pomoć pritekli. — O psih, pripovieda se takodjer koješta, što se čovjeku na prvi mah čini, da nije vjerovatno. Plinij pripovieda nješto o jednom psu, što se dogodilo u njegovo doba u Rimu za konzula Apija Junija i Publija Silija. Ovomu psu bio je gospodar njeki Rimljanin, na smrt osudjen i u tamnici zatvoren. Pas nehćede nikamo izpred tamnice, gdje mu bijaše zatvoren gospodar, pače i kada mu bijaše poginuo gospodar, nehćede se razstati pas od trupla mrtva si gospodara, nego uze nemilo vijati i urlikati. Davši njetko od naroda naokolo stojećega psu komad, primi pas zubmi i prinese komad k ustima mrtva si gospodara, nebi li ga tobož oživio. Pošto bude napokon mrtvo tielo gospodarovo bačeno u Tever, skoči pas za njim, te se uze napinjati, što je igda mogao, nebi li si spasio gospodara, da se neutopi. — A neimade li takodjer pràvo ovaj spisatelj, što konačno, navedši ove i druge još primjere zafalnosti, pita: »Što li ćemo kazati na to, što su živine često zafalnije od nas?« Dužnost, zafalnim biti, toli je obćenita i činila se je Bogu od potrebe, te je dao i samim živinam nagon, da budu zafalne.

*

najljepšu cpravu, i obucite ga, i dajte mu prsten na ruku i obuću na noge. Izvedite napolje ugojeno tele, te zakoljite, da jedemo i da se veselimo; jer ovaj mi sin bijaše mrtav, pa je oživio.« Luk. 15, 22—24. Što nas je pako Bog učio riečmi i pričami, to je i potvrdio primjeri. Ovdje ću mukom mimoići primjere, što jih imade u izobilju u knjigah staroga zakona, te vas samo sjećam, koli dragovoljno je prostio spasitelj griehe Zakeju i Mateju; kako je štedio Mandaljenu; kako milostivno se je obazrio na svetoga Petra; kako radostno oprostio skrušenomu razbojniku. Može li nam se još dati na čudo, što su posvuda pratili griešnici sina božjega i što su ga neprijatelji potvarali, da obći s griešnici i pače s njimi jede? Možda li se je Isus pobrinuo samo za griešnike svoje dobe? Ne; nego je, narediv otajstvo pokore, dao sgodu griešnikom svih vjekovah, osloboditi se svojih griehah. U otajstvu pokore praštaju se svi griesi, poslje krsta počinjeni; ako se samo griešnik za griehe iskreno pokaje, ako je iskreno izpovjedi i uzima stalnu odluku, poboljšati se. Gdje ćemo pod nebom naći toli milostiva vladara, koji bi svimkolikim sudcem svoje pokrajine dao oblast, da pomiluju sve buntovnike i izdajice, pače nadare je blagodatmi, ako iskreno očituju svoje zločine? *

* Za francuzkoga prevrata življaše čovjek u Lijonu, koji zametnuv svu vjeru, nehćede i čuti što o pobožnosti. Ovaj nesrećnik susrete jednoć svećenika, koji je išao s presvetom popntbinom k bolestniku. Pomisliv ovaj bezbožnik, da mu je ipak radi pristojnosti dužnost, skinuti kapu pred otajstvom, dodje u golemu nepriliku, te zlovoljan s ovoga susreta, uze mofati od jedne ulice do druge. Ali gle čuda! Svećenik podje za njim u poćeru od jedne ulice do druge, ne što bi ga htio upravo progoniti, nego što je morao istim pravcem ići k bolestniku. Nevjerniku se napokon dozlogrdi bježati, te s toga brže bolje svrati se u otvorenu kuću. Ali eto ti domala skrene i svećenik u istu kuću, jerbo je upravo u toj kući ležao bolestnik. Na jednoć naleže puk, prateći presveto otajstvo, oko nevjernika. Došav u sto putah veću nepriliku, nego li je bio, snuždi se na to nevjernik, isti mah ganu ga milost, te uze u sebi misliti. »Što, ja bježim pred Bogom, a Bog toli milostivo ide za mnom?! Neću gospodine, neću ti se više protiviti. Odričem se svoje nevjere; a tebi ću se klanjati i u ljubavi ti služiti do smrti.« — Komu nisu došle na pamet, slušajuć ovu pripoviest, rieči Isusove, gdje se prispodablja dobromu pastiru, tražećemu izgubljenu ovcu?

Bog je trpljiv, reći će: da trpi često griešnika dugo, dajuć mu vremena, da se obrati.

„Trpljiv si prama ljudskim griehom“, piše knjiga „mudrosti“ o Bogu; dodaje pako i razlog: „radi pokore“ t. j. da budu imali vremena, pokoru činiti. „Trpljiv je Bog i neće, da tko pogine, nego da se svi obrate.“ Tako piše sv. Petar. Pače s izobilja svoje dobrote, traži sam Bog okorjela griešnika, nudi mu oproštenje i nagovara ga ljubezno, da se obrati. Koli trpljiv bijaše Bog prama opakomu gradu Ninivi! Koli milostiv i trpljiv bijaše prama bezbožnomu kralju Manasesu. * — Sjećate li se, koli trpljiv bijaše Isus prama nesretniku Judi. Što li nije kušao Isus, da mu gane srce i oči otvori? Kako li se je držao Isus prama nezafalnomu i okorjelomu gradu Jeruzalemu? Nije li tija plakao na cvjetnicu nad ovim gradom i njegovimi žitelji, pošto je uzalud prošlo sve, što je učinio, da ga spasi?! „Da bi jednoć i ti spoznao, i to današnji tvoj dan, što ti je na mir,“ govoraše Isus. Dragovoljno prostio bi mu Isus svu prvašnju zloću i smilovao se! Toli je milosrdan i trpljiv Bog! Nismo li i mi sami već imali sgode, spoznati milosrdje i trpljivost božju? Hoće li pako Bog uviek čekati? Neće; nego će biti jednoć dosta; te čim dulje, tim grozovitije po onoga, koga je čekao. Odgodjena kazna neće minuti, nego će se podvostručiti. Primjeri neka ti pokažu. — Dugo je čekao Bog za Noema, ali je tim bila i grozovitija kazna. Dugo je čekao Bog i na Jeruzalem; ali kada ga je jednoć sastigla kazna, uništila ga je takodjer, te preko milijun ljudih zaglavi nemilo. — A kako dugo čeka Bog? Neznamo. Jednoga čeka dvie godine, drugoga tri, trećega deset, a gdjekoga i dulje. Ali, pazite se, gdjekoga nimalo nečeka; nego ga strmoglavi s mjesta u pakao, čim prvi put težko sagrieši. Znadete, da je Bog angjele odmah iza prvoga grieha za vieke strmoglavio. Zato i uči katekizam: Bog trpi i čeka „često“, a neveli: „uviek“. Ananija i Safira padoše mrtvi,

* Ovaj Manases bijaše kralj židovski, sin i nasljednik pobožnoga kralja Ezekije na priestolu, ali ga nenasljedi u pobožnosti. Manases je onesvetio hram božji, prionuo uza najružnije krivobožtvo i puk na krivobožtvo zaveo. Uza to je Manases terao paklenu vračoriju, mnogo nedužnih glavah dao pogubiti, mnogo prorokah smaknuti, pače proroka Izaiju živa prepiliti. Pa ga je ipak Bog dugo trpio i napokon mu udielio milost pravoga obraćenja.

čim su slagali. Tri godine čekao je gospodar vinograda, da mu urodi smokva, te pošto neurodi, hćede ju dati posjeći, da nestoji uzalud. Nu pošto bi uzeo moliti vrtlar za nju, pusti ju gospodar još jednu godinu, da vidi, hoće li bar u njeke uroditi.

Čuvaj se sinko, da nesagriešiš ikada, jer iza prvoga grieha možeš odmah umrieti i za uvieke propasti. Bog te nije dužan čekati na pokoru. Pa da i znaš, da će te Bog čekati na pokoru radi svoje dobrote; zar da ti naopako radiš, što je Bog dobar? Nipošto negrieši, uzdajuć se drzovito u milosrdje i trpljivost božju, niti misli: Mogu još dugo živjeti, a Bog je dobar i oprostit će mi, kada se iza objestne i griešne mladosti k njemu obratim. Što se dogodilo tisućam takovih griešnikah može se dogoditi i tebi, da jih je naime smrt zatekla u griehu i tako su viekom propali. Čuvaj se sinko i prvi put sagriešiti.*

Bog je istinit, reći će: da nada sve ljubi istinu, a na laž mrzi.

Svaki se čovjek može prevariti, pa i težko bi našao čovjeka, koji se nije kadgod prevario. Svaki čovjek može i lagati, jer svi idu na zlo; akoprem svi nelažu upravo, t. j. nekažu hotice, što nije istina. Čitajuć životopise svetacah, namjeri se čovjek na više primjerah, gdje su sveci radje poginuli, nego li i najmanju laž rekli. Bog se pako

* Njeki mlad čovjek življaše posve razpušteno; a povrh toga bacaše u nemar sve spasonosne opomene. Tako piše jedan, koji je poznavao ovoga mladića. »Morao bi lud biti,« govoraše ovaj mladić, »da bi htio postati svecem ovih svojih liepih godinah; svecem mogu postati i kašnje.« Ali, što se dogodi jednoć iznenada? Opivši se jednoć, sruši se sa stepenah na pločnik i osta mrtav na mjestu. — Damokles bude jednoć pozvan na gostbu k Dioniziju, vladaru u Sirakuzi. Tim se odlikovanjem ponese veoma Damokles. Ali iznenada presjede Damoklesu jelo i pilo, probliedi kao krpa, uzdrhta se i hladan mu znoj probi čelo. Što li mu se dogodilo? Slučajno bijaše okom mahnuo u vis, pa što je žalostan ugledao? Strašan mač, viseć samo o tankoj svilenoj niti, trepti mu iznad glave. Svaki čas može se nit otrgnuti, pa eto mu spala glava sa ramenah. A nije li tvoja sudbina još užasnija, griešniče, koji griešiš, oslanjajuć se drzovito na milosrdje i trpljivost božju? Svaki čas može ti puknuti nit života, svaki čas možeš plienom postati vječne smrti. Uzdrmaj se, sjećajuć se nenadane smrti onoga griešnika mladića. Čuvaj se grieha. Ako li si u griehu, netrpaj grieh na grieh, nego „neodvlači obratiti se Gospodinu, neodgadjaj od dana do dana; jer će iznenada udariti srčba njegova, i u čas osvete skončat će te.“

nemože varati, jer je sveznajuć; a niti lagati, jer je neizmjerno svet. „Nemoguće je Bogu lagati,“ govori sveti Pavao. Pošto dakle Bog nemože varati se niti lagati, to nemože i nas prevariti i zavesti u bludnju. S toga sve je istina, što je Bog objavio. — Buduć dakle Bog istinit, t. j. samo istinu objaviti može, moramo takodjer tvrdo i bez ikakve dvojbe držati za istinu sve, što je Bog objavio; bilo nam koliko mu drago nedokučljivo, ili nam se koliko mu drago činilo nemoguće.

Bog je vjeran, reći će: da drži rieč, kada što obeća ili zaprieti.

Vjernim zovemo ponajprije onoga, koji izpuni, što obeća. Vojnik je vjeran, koji drži vjerno položenu prisegu, te joj se neće iznevjereti i prebjeći, makar glavom platio. Bog je vjeran, jer drži stalno, što obeća. Bog je pako obećao, da neće dati napastovati ijednoga čovjeka više, nego li može podnieti, te da onim ide sve na dobro, koji ga ljube, da nam i vlas neće s glave pasti bez njegove volje. Bog je obećao onim, koji mu zapoviedi obdržavaju, vječnu sreću, pače i griešnikom oproštenje, koji si griehe skrušeno izpovjede i odluče, poboljšati se. Bog je vjeran i drži sigurno svoju rieč. »Nebo će i zemlja proći«, govori sam Bog, „ali moje rieči neće proći.“ Uzdajmo se dakle tvrdo u Boga. Budimo mi stalni u vjeri, držimo vjerno zapoviedi božje i crkvene, vršimo dužnosti svojega zvanja, pa će bit i Bog nam vjeran i izpunit preobilno sve, što je obećao. — Ali nedrži Bog rieč samo, kada što obeća; nego i kada što zaprieti. Kao što sigurno plaća, što obeća; tako i kazni sigurno, kada zaprieti. I to razumievamo, kada velimo, da je Bog vjeran. U tom smislu govori i sveto pismo, gdjeno (5. Mojs. 7, 9.) kaže: „Znaj, da je gospodin, Bog tvoj, jak i vjeran Bog, koji drži zavjet svoj i svoje milosrdje ukažuje onim, koji ga ljube i zapoviedi mu drže; one pako, koji nanj mrze, u brzo tako naplaćuje, da je skonča i nepopušta, dok jim dade, što zaslužuju.“ Tako je prošao Jeruzalem. Nemareć za ljubezne opomene Isusove i osbiljne prietnje, stigoše ga sve nevolje, kojimi se je Bog zagrozio. Bog se i griešnikom tako grozi vječnim prokletstvom, ako umru u nemilosti i u tom će sigurno držati svoju rieč: »Nebo će i zemlja proći, ali njegove rieči neće proći«, nego će se izpuniti.

Imade, istina, ljudih, koji si utvaraju, da jih neće Bog tako strogo kazniti, kao što jim se groze svećenici na kršćanskom nauku i s propoviedaonice. Bog se grozi, misle si ovi, vječnom kaznom, da se samo ljudi straše griešiti; ali će ipak jednoć, poput zemaljskih kraljevah, pomilovati te strašnu osudu: „Odlazite od mene prokletnici u oganj vječni,“ ublažiti. Ali ove izmišljotine pokazuju samo, kako se dade griešnik zavesti i od najludje i najsmješnije tlapnje, da sama sebe prevari, te se bar išto smiri opako živuć.*

Boga nemožemo vidjeti tjelesnima očima, jer je duh.

Što neima tiela, to nemožemo vidjeti tjelesnima očima. Bog je već po svojoj božanskoj naravi i sućtvu čist duh, pa zato neima ikakva tiela. S toga nam se dakle nesmije dati na čudo, što Boga nemožemo vidjeti očima. Dà, Bog je po svojoj naravi i sućtvu uzvišen nada sve, štogod je gdje stvoreno, te ga nemože ijedan stvor vidjeti ili gledati i najviši praangjeo, n a r a v n i m vidom. No ipak znademo posve sigurno, da ima Bog, sigurnije i tvrdje vjerujemo ovu istinu, nego li da ga vidimo tjelesnima očima; jer

Bog se je objavio ljudem na više načinah

1) p o v i d l j i v o m s v i e t u, š t o g a j e B o g s t v o r i o i s v e u d i l j u p r a v l j a; pošto svaki čovjek zdrave pameti mora suditi, da se sviet nije sam stvorio, ili da je red, što nam udara u oči svagdje na svietu, sam sobom postao.

---

* Za naukom o savršenstvih božjih ide u većini katekizamah pitanje: »Na što nas imadu osobito sjećati svojstva božja?« A na ovo se pitanje odgovara: „Imadu nas osobiti sjećati, da 1) Bogu v j e r u j e m o, jerbo je istinit i vjeran; 2) u Boga se u f a m o, jerbo je premudar i svemoguć; 3) Boga l j u b i m o, jerbo je vječan i nepromjenljiv, neizmjerno dobar i milosrdan; 4) Boga se b o j i m o, jerbo je svet i pravedan; 5) n e u s u d i m o s e i u p o t a j i g r i e š i t i, jerbo je Bog sveznajuć i posvudan.« Piscu katekizma nije nipošto bilo na pameti, pokazati tim kateheti, da stopram o v d j e razlaže djeci, koju korist za život imadu crpsti iz nauka pojedinih savršenstvah. Shodne opomene neka se dapače odmah pridodaju svakomu savršenstvu. Pošto je pako početni katekizam prekratak, te se nedadu uvrstiti još dva tri pitanja i odgovora za svakim savršenstvom, da se izvedu dotične opomene, to se ovaj posao izruča katehetom. Pomenuto pako pitanje i odgovor pruža djetetu sgodu naučiti se lakše i u glavi zadržati opomene, što jih je kateheta na dotičnom mjestu priobćio.

a) Ili, što biste rekla čovjeku, koji bi vam pokazao krasnu crkvu, te posve osbiljno na to tvrdio: da je ta crkva od sebe sagradjena; — da se je iznenada tako pravilno sletilo kamenje, onda vapno, opeke itd.; a kada se je zid dosta visoko sám uzidao, sletio se je i stán i grede za krov, pa zatim i criep. Napokon sagradio se je i toranj sam i priskrbio si tri golema i milozučna zvona, koja su upravo unutar pristala. Zar vam se nebi činilo, da je ovaj čovjek ili poludio, ili misli, da ste vi poludila, te vas može varati kako mu volja? Neima pod nebom crkve i kuće, da se nije tko taj prije postarao za kamen, za vapno, za opeke i da nije, tko taj, kamen otesao, složio i mortom uglavio. — A što je crkva prema svemiru? Kako je golema već sama zemlja! Koliko je veće od zemlje sunce i toliki milijuni zviezdah! Pà to sve, da je postalo od ništa — od sebe?! Što ćemo reći čovjeku, koji kaže da ovu šalu vjeruje? Vidjeli dakle Boga tjelesnima očima ili nevidjeli, poznademo ga svakako motreći sviet. A kako ga poznademo. Tako, kao što motreći umjetno sagradjenu crkvu, poznademo joj slikara. Zato piše sveti Pavao, da neznabožcem neima izgovora; jer se »njegovo (božje) nevidljivo biće, naime njegova vječna snaga i božanstvo, poznaje i vidi u stvorenih stvarih.« Kako moguć, kako mudar mora njegdje Bog biti, koji je stvorio cieli sviet iz ništa!

Svrni okom kud ti volja
Potok, voćku, krasna polja;
Ptice i to milo cvîće
»Bog je!« sve ti gromko viče.*

---

* Njeki mlad mudrac, svršiv upravo izpit, dodje u pohode pobožnomu djevojčetu, koje je upravo čitalo njeki nabožni spis i reče mu: Sve je narav, sve je od sebe postalo. To je on naučio u svojih učenih školah. Za stola uze kći jaje i zametnu sa mladim učenjakom sljedeći razgovor: »Odkud ovo jaje?« »Al' čudna mi pitanja«, odgovori mudrac, „od kokoši“. — »Dobro; a kokoš odkuda?« »No, od jaja.« — „Odkud pako prvo jaje?« Odgovor: „Od kokoši.« — »A odkud kokoš, koja je snesla prvo jaje?“ — Mladi mudrac zapne, uzbuni se i počme mučati: »Kokoš, kokoš, od prvoga jaja.« »A odkud opet prvo jaje; jer budi da je kokoš prije bila ili jaje, pita se, odkuda su? Iz zemlje nisu niknula, a niti na glogu urodila.« Mladi mudrac, koji je onomadne na sveučilištu odgovarao, neznade odgovoriti prostomu čeljadetu, koje je samo katekizam izučilo. »Ja ću vam kazati« nastavi djevojče »prvu je kokoš stvorio Bog dragi, o kojem sam ja čitala, kada ste vi došao. Bog je stvorio i sve, gdjegod je što, i obdario narav svimi silami, štogod jih igdje ima na svietu.

b) Bog upravlja takodjer sviet. — Kada bi nam tko pripoviedao, da se svake godine otisne jedan brod iz Lizabona, morem preplovi cielu zemlju, te uzprkos olujam i mećavi, čitav se ipak u stanoviti rok u Lizabon vrati, a nitko ga neravna; činila bi nam se ova pripoviest smiešnom i neslanom. Ali nuto, zemlja se vrti već od pamtivieka, dan na dan oko sebe i godinu za godinom oko sunca, pa ipak nije ikada zaostala, i zašla sa svoga pravca, akoprem joj je put više nego li sto tisućah milijunah miljah dug. Nije li dakle smušeno, reći: da to sve ide od sebe, nitko da neravna ovo putovanje, te ovo toli pravilno kretanje da biva slučajno?! — Da bi se tko namjerio na uru, koja bi osim urah i časovah, pokazivala takodjer točno kretanje zemlje oko sebe i oko sunca, tečaj mjeseca, predhodnicah, repaticah, zatim godišnje dobe, pomrčanje sunca i mjeseca i drugo koješta: — tko bi se pametan ikada usudio reći, da se je ova ura slučajno sama sklopila? Nebi li se pače svatko morao diviti izvanrednomu umu umjetnika, koji ju je složio? Nu takove ure nije dosele itko sklopio, jerbo joj se nije još u toliko domislio čovječji um, da ju samo u malo osnuje. Usuprot pako imade i sbilja sunčani sustav; a unj spadaju ona ogromna tjelesa, koja nam dan na dan kolišaju nad glavami, te prema kojim bi ona umjetna ura, da joj se ikada domisli um čovječji, bila samo mala slika, samo zrno pieska napram zemlji. Pa sva ova tjelesa nebeska vrte se u neizmjernom svemiru toli pravilno, po nepromjenljivih zakonih, da se dade proračunati na čas mnogo godinah unapried, kada će sunce i mjesec izaći i zaći, kada će sunce i mjesec pomrčati i drugo koješta. — Isti čudnovati red i zakon vlada takodjer svagdje u svietu. Vlada u životinjah, bilju i rudah. Čim više motre učene glave po svietu, čim više i točnije poznavaju svojstva različ tih živinah, drveća, cvieća i bilja, tim se pokazuje sigurnije, da nebiva ište slučajno na svietu; nego da je sve uredjeno prema stanovitomu cilju, sve po mudrih zakonih osnovano i uglavljeno. Da se čovjek osvjedoči o tom, netreba mu goleme učenosti. I najprostiji zdravi razum vidi, da se ciela narav drži sigurnih i stalnih zakonah. Tko li od vas ide d. d. tražiti grožđja na glogu? Tko li se nada, da mu se iz kokošjega jaja izleže zec? Zašto neslute ljudi takova šta? Zato neslute, jer svaki čovjek znade, da imade zakonah naravnih, koji se

nemienjaju od sebe. — Gdje pako vlada zakon, tudjer ima i zakonodavac; i gdje vladaju toli mudri zakoni, da jim se isti bezbožci moraju diviti, tudjer mora biti i za čudo mudar zakonodavac. A taj je zakonodavac mudri i svemogući Bog, gospodar neba i zemlje. Jest, pravo ima sveti Atanazij, kad kaže: »Cieli sviet pokazuje uredjenjem i skladom, kao pismeni, svoga gospodara i stvoritelja.“ (Proti neznabožcem gl. 34.) »Budale su svi ljudi“, govori sveto pismo, „koji nepoznaju Boga, koji nepoznaju umjetnika po njegovu djelu; jer po ljepoti i veličini stvorovah, dade se prilično procieniti njihov stvoritelj.« Mudr. 13, 1. 5. — Boga i njegova savršenstva spoznali su ljudi nadalje

2) p o g l a s u s a v j e s t i, koja nas opominje, da se bojimo nevidljivoga sudca i da se nadamo plaći. — Neda se tajiti, da ima zakon u nas, što ga već njeki neznabožac zove „obćim, nepromjenljivim, vječnim zakonom.“ * To je onaj zakon, kojim smo kadri, razlikovati dobro od zla, što je pravo i nepravo, bez duga mozganja. Ovaj zakon nose sveudilj uza se kraljevi, koji su uzdignuti daleko nad ljudskim sudom, i podanici, koji idu pod ljudski sud; ljudi, koji su pobožno odhranjeni, i ljudi koji su divji odrasli medju neznabožci ili kršćani. Nalazi se taj zakon u ljudih, koji ga štuju i slušaju i u ljudih, koji bi ga se radi riešiti, koji mu se zlobno protive. Imade dakle zakon svakomu u srce usadjen, svakomu prirodjen. Gdje ima pako zakon, tû mora biti i on, tko ga je dao. A tko je taj zakonodavac, koji je isti zakon »upisao u srce“ kraljevom i podložnikom, razuzdanim divjakom i prosvječenim gradjanom; narodom, koji su dosele živjeli na svietu i koji sada živu? Nitko drugi, nego Bog, neizmjerno pravedni Bog. Bog, koji već na ovom svietu prekršaj upisanoga u srce zakona kazni odsudjujućim glasom savjesti. Ili si je možebit čovjek sam postavio ovoga dosadnoga sudca, koji proti čovjeku svjedoči, straši ga, progoni, muči, te mu kvari veselje i slast, što si griešeć misli siromah dobaviti? Dakle nam svjedoči savjest očevidno: Imade biće, sveto, pravedno, sveznajuće, nevidljivo, koje nam je stvorilo srce, unj naravni zakon ubilježilo i nepodmitljiva sudca postavilo, pred kojim drhće i najgorji

* Cicero o državi knj. 1. br. 17.

bezbožac. To biće je — Bog.* Kaogod pako što savjest kazni i muči griešnika, tako i naplaćuje i miluje pravednika. Odtuda pravedniku pokoj i sladka utjeha, ako i nemari itko za njegovo poštenje ili mu pače nezafalnošću, potvaranjem i progonstvom naplaćuje zasluge. Jest, navlastito pravednik osjeća u srcu si Boga; znade, da mu je Bog blizu, veseli se dan na dan nad ljubavlju i zaštitom božjom. S toga i vjeruje tvrdje: da ima Bog, nego li da Boga očima gleda.

Svatko dakle, kojemu je samo prava volja, može spoznati Boga, jer nam se javlja Bog stvaranjem i upravljanjem svieta i glasom savjesti. Kakvo čudo dakle, što priznaju i izpoviedaju svi narodi, od najprostijega do najprosvjećenijega, da ima Bog? Kakvo čudo, što se ipak slažu u vjeri u Boga, akoprem se inače daleko razlikuju glede ćudi, gradjanskih ustavah i zakonah, glede podnebja i običajah? „Neima naroda pod nebom“ piše neznabožac Cicero „tako razuzdana i divjega, da nebi znao, da ima štovati Boga, akoprem nezna, kojega upravo“. Osobito su pako spoznali ljudi Boga

3) po objavi božjoj, koju nam je dao Bog po prorocih i napokon po sinu svojem. — Bog se je objavio već prvim ljudem u raju zemaljskom: kano dobri otac udieliv im dobra u izobilju, te obćeć s njimi kao otac s djecom; kano pravedan sudac, kazniv je radi grieha i proterav iz raja zemaljskoga; kano milosrdni Bog, obećav jim odkupitelja. I kako ljubezno zauze se za nedužno ubijenoga Abela, proti Kainu! Kako pravedan, dobrotiv i trpljiv ukaza se Bog za Noema! Koli veličanstveno i uz-

* Prije svojih desetak godinah vraćahu se obnoć kući mesar i židov. Mesar spazi, da mu suputnik imade mnogo novacah. Na krstopuću ubije mesar židova, otme mu novce i baci ga mrtva u Rajnu. Židovu nebijaše traga, nego se ipak kašnje namjere ljudi nanj; a nitko neznade kazati, tko ga je ubio. Njekoliko godinah kasnije podje isti mesar, s njekoliko drugovah, istim putem. Došavši do krstopuća, stade mesar te poče drhtati i što ga grlo nosilo, vikati: »S puta židove! s puta! Što radiš tudier?« Drugovi se prestraše i misle, što bi mogla znamenovati ova vika. Mesar pako još sveudilj viče: »S puta židove!« i smušen zovne židova imenom. Na to domisle se drugovi, da je valjda mesar ubio židova i dovedu ga na sud. Mesar priznade s mjesta, da je ubio židova na krstopuću i kako mu se je pričinilo, da mu se židov hoće osvetiti na krstopuću, gdje ga je ubio. Piscu ovoga katekizma pripoviedao je ovaj dogodjaj čovjek, koji je poznavao obodvojicu — židova i mesara.

nosito ukaza se Mojsiji u gorućem trnjaku i očitova svoje ime: „Ja sam, koji jesam;“ a kašnje za grmljavine i sievanja munjah, na očigled svemu puku, na gori Sinaju i predav Mojsiji deset zapoviedih, na dvie kamenite ploče. Još razgovjetnije priobći Bog svoju objavu židovom preko prorokah. U istinu „mnogo putah i na više načinah govorio je Bog njekoć ocem (staroga zakona) po prorocih;“ a kada je došla doba, poslao je Bog sina, da nam objavi podpunu istinu i milost. „Boga nije itko vidio ikad; jedinorodjenac sin, koji je u krilu oca, on nam je pripoviedao.“ — Kako zafalni dakle imademo biti Bogu, što nas je Bog odlikovao nad krivobožci, židovi i turci; pošto nas nije naučao samo po naravi i po glasu savjesti, ne samo po svetih ljudih, kao što židove; nego po istom svom sinu! Nemora li nam se dakle na žao dati, slušajući, gdjeno mnogi kršćani, što zasljepljeni ohološću, što propali u opačine, bezobrazno taje svemogućega, premudroga i predobroga Boga, te sami sebe i druge varaju: da je vjera u Boga izmišljotina ljudska. Koli duboko morao je takav kršćanin ugreznuti u zlo, koli zasljepljen mora biti — nehoteć vjerovati, što vjeruju skrajni divljaci, pače i sam vrag!

Jedan je samo Bog.

„Ja sam Bog, i neima Boga do mene i nije mi itko jednak,“ tako govori sam Bog po ustih proroka Izaije 46, 9. Gospodin Bog naš, jedan je jedini Bog. Dakle po ovih i drugih mjestih svetoga pisma, golema je grehota držati: da ima više bogovah, kao što drže jadni krivobožci Ali je i smiešno i ludo držati, da ima više bogovah. Jer i sami možete si misliti ovako: Ovi tobožnji bogovi ili su jedan drugom jednak ili nisu. Ako su jednak jedan drugomu, to nemože ijedan izmedju njih biti najviši, dakle niti može biti Bog. Ili nisu jedan drugomu jednak, pa će u pravom smislu biti samo onaj Bog, koji je najviši i najsavršeniji. — Čudnovato je takodjer djeco! da su i krivobožci, kada jih je popala kakva nevolja, pogibelj, strah, Boga (jednoga) u pomoć zvali, kao i mi kršćani: „Veliki Bože, dobri Bože, pomozi Bože!“ itd. To nam svjedoče Tertulijan, sveti Ciprijan i drugi crkveni oci, koji su živjeli krivobožkih vremenah, te čuli ove rieči upravo iz ustah krivobožacah. Odtuda vidimo takodjer, da krivobožtvo nepolazi od uma čovječjega, nego od skvarena srca.

Opomena.

Rada biste srećna bila, d. d. — Pravo srećna bit ćete samo onda, kada budete srećna od srca. Predajte dakle srce Bogu u ruke, ljubeći ga od srca i njemu podpuno služeći. Tko li će vam usrećiti srce, do Bog? Ljubite dakle iskreno Boga. Bog vas sam moli, da mu predadete srce: „Sinko, daj mi srce svoje!« Komu li biste drugomu hotila i mogla srce svoje dati, nego vječnomu, neizmjerno liepomu, bogatomu, dobrotivomu, viernomu Bogu?! Ali predajte mu ga odmah za djetinstva sada. Sveti Stanko, bivši k otomu sin veoma odličnih i bogatih roditeljah, pripoviedaše jednoć sam, da je prvom misli, koju bješe zamislio, Boga slavio i Bogu se ljubavlju predao. I blažena Marija Bagnezi govoraše već za nejake dobe mnogo i često: kako je rada Boga ljubiti i njemu služiti, kao što su mu služili sveci. Ako li joj nebi vjerovali ljudi, kada bi jim to pripoviedala, popala bi nejako djevojče tolika tuga, da su joj curkom pocurile suze niz obraz. Dajte i vi tako radite d. d.! Počmite sada Boga ljubiti, bez ikakve odvlake. Obećajte Bogu, da ćete za uviek biti njegova i da mu nećete prestati služiti, doklegod budete živjela. Predajte mu cielo srce d. d.! Bog neište od vas srce, kao da bi ga njemu trebalo, ili da vi Boga njim usrećite — ne; nego Bog traži srce od vas jedino da vas usreći i spasi!

§. 2. Tri božanske osobe.

„Vjerujem u Boga oca.“

Kažemo: Vjerujem u Boga oca,

1) jer je Bog naš nevidljivi otac na nebu. Bog je otac svih ljudih na zemlji, jer je svim ljudem dao život, sve uzdržaje i za nje se skrbi kao otac za svoju djecu. Zato govori prorok Malakija 2, 10.: „Zar nam nije svim jedan otac na nebu? Zar nas nije stvorio jedan Bog?« Osobito je pako Bog otac svih kršćanah; pošto jih je Bog radi zaslugah Isusovih od preobilne ljubavi za djecu si posvojio i baštinike svoga nebeskoga kraljestva napravio. U tom smislu piše sveti Ivan: „Nuto, koliku nam je ljubav ukazao otac, da se zovemo djecom

božjom i jesmo.“ 1. Iv. 3, 1. „A kada smo djeca«, piše sveti Pavao, »to smo i baštinici, naime baštinici božji, a subaštinici Isusovi.« Rimlj. 8, 17. — Ali navlastito zove se Bog u vjerovanju apoštolskom „otac“, jer

2) ima u Bogu više osobah, a prva se od njih zove otac. I to

u Bogu su tri osobe: otac, sin i duh sveti.

Ovaj dakle odgovor uči nas, da su u Bogu ili, što je svejedno, u božanstvu tri osobe, od kojih se prva zove otac, druga sin, a treća duh sveti. »Trojica su, koja svjedoče u nebu“ govori sveti Ivan „otac, rieč (tim imenom zove sveti Ivan sina božjega, kao što se vidi na početku njegova evangjelja) i duh sveti, i ova su trojica jedno.« 1. Iv. 5, 7. — Da ima Bog i da taj Bog može samo jedan biti, to je takova istina, koju nas neuči samo vjera; nego, kako ste čula i zdrav razum, savjest i cieli sviet. Da su pako u jednom Bogu tri osobe, to vam je tajna, kojoj se nebismo mogli nikada domisliti, da nam ju Bog nije premilostivo objavio. — U starom zakonu samo je natuknuo Bog ovo otajstvo. Govori naime u množini: „Stvorimo čovjeka na našu sliku i priliku;“ zatim govori Bog: „Nuto Adam je postao kao jedan od nas.“ Bog nehćede židovom priobćiti ovu tajnu, da nebi kakogod, po prirodjenoj si surovosti i sklonosti, zašli u krivobožtvo. — Što je pako Bog židovom pokazao samo kano u pupoljku, to je Isus razvio crkvi svojoj poput cvieta, kada se razcvate u svojoj krasoti. Počam Isus naučati, objavi se svečano ova tajna. Za krštenja naime Isusova otvori se nebo i duh sveti lebdijaše u slici goluba nad Isusom: »I nuto! ču se glas s neba: Ovo je sin moj ljubljeni, koji mi je omilio.“ Ovdje slušamo, gdje govori Bog otac s neba, gledamo, gdje se krsti sin u Jordanu i gdje lebdi nad Isusom duh sveti u spodobi goluba. Za svoga trogodišnjega javnoga naučanja govoraše Isus mnogo putah, što o Bogu, svom ocu; što o sebi sinu, da je jednak ocu; što o duhu svetom, duhu istine, da će ga otac i on (sin) poslati na sviet. Konačno, uzalazeć na nebesa, zaglavi Isus božanski svoj nauk koli razgovjetno i nedvojbeno, toli svečano govoreć učenikom: »Naučajte sve narode i krstite je u ime oca i sina i duha svetoga.« Mat. 28, 19. Isus kaže: »u ime“ (a ne u imena) da nam pokaže, da

je Bog jedan u božanstvu iliti naravi; ali u toj naravi jednoj, razlikuje tri osobe: oca, sina i duha svetoga.

Tako pišu i *apoštoli* u svojih listovih na kršćanske obćine. Apoštoli počimaju i svršuju često listove svoje, želeći kršćanom blagoslov u ime oca itd. Ovaj su nauk izpoviedali iduć na grozne muke *mučenici* i konačno smrću zapečatili.* Ovaj božanski nauk primili su *crkveni oci* od apoštolah, te su ga jednoglasno toli ustmeno, koli pismeno prenieli na svoje nasljednike. Više crkvenih otacah, a imenito sveti Hilarij i sveti Augustin, pisali su ciele knjige jedino ob ovoj tajni. — Ovaj božanski nauk širila je katolička *crkva* od postanka svoga i to dvostruko. U jednu ruku branila je ovaj nauk vazda proti krivovjercem, hotećim nagrditi ili pobiti ovu tajnu; u drugu pako ruku brinula se je vazda, ovu presvetu tajnu na pameti nam držati i što dublje u srce usaditi. U ime presvete trojice počima svećenik svetu misu, a dočima ju dieleć blagoslov opet u ime presvete trojice. Riečmi: „po (istom) Isusu, sinu tvom“ itd. ili ovim sličnimi, dočima crkva svoje molitve. U ime presvete trojice sveti i blagoslivlje vazda, dieli na svetom krstu život milosti, prašta griehe. A koju pjesmu i koju molitvu više je čuti, nego li: „Slava ocu i sinu i duhu svetomu?“ itd.

Otac je pravi Bog, sin je pravi Bog i duh sveti je pravi Bog.

To će reći, da je svaka božanska osoba u pravom i podpunom smislu u istinu — Bog: kako otac, tako sin, tako i duh sveti. Da je otac pravi Bog, netaji itko, tkogod vjeruje, da ima Bog. A da je isto tako i sin Bog, pokazat ćemo u 2. članku vjere; a da je isto tako i duh sveti Bog, pokazat ćemo u 8. članku.

---

* Od mnogih primjerah uzimamo samo jedan. Sveti *Vinko* bijaše radi katoličke vjere težkimi lanci ovezan oko vrata i rukuh, mučen nemilim gladom, iz Saragosse odveden u Valenciju i tudier u tamnicu bačen. Carskomu namjestniku Dacijanu, bijaše Vinka žao, jedno radi Vinkova odlična plemena, a drugo radi njegove mladosti. S toga hćede Dacijan pustiti Vinka na slobodu, ako se odrekne kršćanske vjere. Ali Vinko ostade stalan. Dacijan dade zatim Vinka na muke udariti i željeznimi pandžami drapati. Vinko pako govoraše veseo: „Vjerujem u Isusa, jedinoga sina jedinoga oca, i u duha svetoga, jedinoga Boga.“ Izpovjediv ovako trojednoga Boga, bude Vinko na usjan roštilj posadjen, od glave do pete usjanim limom paljen i napokon mu rane solju ribane. Sveti mučenik pako uztraja u vjeri i molitvi, dok neizdahnu od silnih mukah god. 304. u tamnici.

Ove su tri božanske osobe ipak samo jedan Bog; jer sve tri imaju jednu te istu božansku narav.

Ovako nas uči razgovjetno katolička crkva i sveto pismo. „Otac je Bog, sin je Bog i duh sveti je Bog; pa ipak nisu tri Boga, nego je samo jedan Bog. Tako uči Atanasijeva vjeroizpoviest, koja je od uvieke vrlo cienjena u katoličkoj crkvi. — Glede svakoga Bogom objavljenoga nauka od potrebe je držati se riečih, kojimi nam ga katolička crkva predlaže vjerovati; a osobito je od potrebe ovo pravilo, gdje se razlaže nauk o presvetoj trojici; zato vam valja dobro paziti na pojedine rieči. Crkva pako uči: otac je pravi Bog, sin je pravi Bog i duh je sveti pravi Bog. Zatim: otac je božanska osoba, sin je božanska osoba, i duh sveti je božanska osoba. Krivo bi se pako reklo: otac je jedan Bog, sin je jedan Bog, duh sveti je jedan Bog. Jer bi onda bila tri Boga; a tri Boga nemogu biti jedan Bog. Mogu pako tri božanske osobe biti jedan Bog i jesu sbilja, jer sve tri imadu jednu te istu božansku narav. — Ja ću vam to ponješto ruzbistriti; sasvim dakako nemožemo to razumjeti. Čovjek ima dušu i tielo, a to mu je upravo narav. Svaki čovjek ima tielo i dušu, te u toliko imadu svi ljudi istu narav; ali neimadu svi ljudi jedno te isto tielo, jednu te istu dušu; nego svaki čovjek ima svoje vlastito tielo, svoju vlastitu dušu. Zato niti je samo *jedan* čovjek na zemlji, nego jih imade toliko, koliko imade tjelesah s dušom sjedinjenih. Posve je druga, kada se govori o Bogu. U Bogu imadu sve tri osobe jednu te istu božansku narav, jedno te isto božansko biće, i zato ima samo jedan Bog. Ova pako jedna te ista božanska narav nije razdjeljena medju tri osobe, nego svaka izmedju njih imade ovu jednu božansku narav i to ovu božansku narav podpunoma, nerazdjelno i savršeno. Jer božansko biće niti se *dade* dieliti; nego je neizmjerno, jednostavno i nerazdjelno. Odovud vidite, da je razlika izmedju čovječanske i božanske osobe neizmjerno velika. Zato nam se nesmije na čudo dati, što nerazumijemo ove tajne; niti pojmimo, kako da su tri božanske osobe samo jedan Bog. To ćemo razumjeti istom u nebu, gledajući Boga u njegovoj naravi i biću. Tomu se pako hoće, da ovu tajnu ponizno vjerujemo na zemlji i tako budemo vriedni, jednoć gledati ovu tajnu licem u lice.

Sve tri su osobe od vieka, sve tri jednako mogućne, dobre i savršene, jer su sve tri samo jedan Bog.

Buduć da su sve tri osobe samo jedan Bog, a božanstvo je, kako rekosmo, nerazdjeljivo; nemože nipošto jedna osoba biti mogućnija od druge. Kaogod što je dakle otac vječan, svemoguć, sveznajuć, premudar, riečju: neizmjerno dobar i savršen, tako je upravo i sin i duh sveti. Jer sve tri su osobe samo jedan te isti, jedan vječni, svemogući, neizmjerno dobri i savršeni Bog.

Otac, sin i duh sveti razlikuju se samo osobom; a po naravi nerazlikuju se.

„Otac je osoba ina, sin je osoba ina i duh sveti je opet osoba ina.“ Tako govori vjeroizpoviest, koja se pripisuje svetomu Atanasiju. Druga je dakle osoba mogla primiti čovječju narav (pa i sbilja primila ju je), a da nije primila prva i treća. To pako nebi bilo moguće, da nebi bilo prave razlike izmedju tri božanske osobe. Pa akoprem su tri razlučene osobe, ipak je uviek samo jedna moć, jedan život, jedna volja, samo jedan Bog. — Ako li dakle pitamo, po čem se razlikuju tri božanske osobe medju sobom, odgovara nam katekizam:

Otac je sam od sebe; sin je rodjen od oca, a duh sveti izlazi od oca i sina.

Tri božanske osobe imadu dakle jednu te istu božansku narav i sva savršenstva, što joj pripadaju. U tom pogledu nerazlikuju se nimalo; nego se razlikuju u tom, da prva niti je rodjena niti neizlazi od koje ine osobe; druga je pako njekim otajstvenim, po nas dakako nerazumljivim načinom od prve r o d j e n a; treća pako opet otajstvenim, po nas nerazumljivim načinom, od prve i druge zajedno i z l a z i. S toga se podpuno istinito zove prva osoba otac, druga sin, a treća duh sveti. Dakle si dobro pamtite. Otac niti je od koga stvoren, niti rodjen, niti izlazi, nego je sam od sebe. Sin je od oca rodjen, a nije stvoren. Duh sveti pako od oca i sina izlazi, a niti je od koga stvoren, niti rodjen. Tko nevidi dakle, da ima i mora da bude prava razlika medju Bogom ocem, koji je rodio sina, medju Bogom sinom, koji je rodjen i Bogom duhom svetim, koji izlazi od oca i sina?

Ipak nesmijete misliti, da je tako u Boga, kao što je na zemlji; da je naime otac stariji od sina, i ono što izlazi od koga, mladje od onoga, od koga izlazi. Nipošto

Nijedna osoba nije starija i mogućnija od koje ine, jer je sin od vieka rodjen, a i duh sveti izlazi od vieka.

Što je od prije, oganj ili svjetlo? U isto je doba oboje. Je li oganj od svjetla, ili je svjetlo od ognja? Svjetlo je od ognja; pa su ipak u isto doba. Da bismo dakle imali oganj od vieka, kakvo bismo imali svjetlo? Vječno svjetlo. Nuto, evo nam slabe prispodobe o Bogu. Tako je rodjen Bog sin od oca, i tako izlazi i duh sveti od oca i sina, te nije ijedna osoba prije bila od ine, nego su toli sin koli otac, toli duh sveti koli otac i sin, bez početka, vječni i nestvoreni.

Ako li nije ijedna osoba starija i mogućnija od koje ine, mogla biste pitati: Zašto se dakle kaže, da je otac p r v a osoba, sin d r u g a, a duh sveti t r e ć a? Sigurno ne s toga, da pokažemo veće štovanje ocu od sina i duha svetoga, ili da ga više odlikujemo, kao što i sama možete razabrati odonud, što smo dosele učili; nego pokazujemo samo, kojim redom izlazi jedna osoba od druge od vieka.

Ocu se osobito pripisuje stvaranje, sinu odkupljenje, duhu svetomu posvećenje, premda su ovo zajednička djela sve trojice.

Znadete li još dobro na pamet mali katekizam? Znadete. No kaži mi dakle: Tko te je stvorio? Bog otac me je stvorio. Tko te je odkupio? Bog sin me je odkupio. Tko te je posvetio? Bog duh me je posvetio. Dobro — dobro si zapamtilo. Nuto d. d., što uči mali katekizam u ova tri pitanja, uči takodjer veliki u ovom pitanju i odgovoru. Pripisati ocu stvaranje, nije išta drugo, nego da je stvorio Bog otac tebe i vas sve i gdjegod je što. To isto valja glede odkupljenja i posvećenja. Taj se nauk osniva na ugledu katoličke crkve i svetoga pisma. Ovo se možete lahko naučiti i iz vjerovanja apoštolskoga. Kažemo: „Vjerujem u Boga oca;“ a što ide zatim? „svemogućega stvoritelja neba i zemlje.“ U drugom članku opet kažemo: „U Isukrsta, sina njegova jedinorodjenoga,“ a zatim izpoviedamo, da je čovjekom postao, propet i umro, t. j. da nas je odkupio. A rekavši: „Vjerujem u duha

svetoga, dodajemo odmah: „svetu crkvu katoličku;" jer nam duh sveti u katoličkoj crkvi dieli sve milosti posvećenja. — Što pako pripisujemo stvaranje ocu, tomu je razlog već rieč „otac". Tà svim nam je jedan otac na nebu i zato ga zovemo ovim sladkim imenom, jer ponajprije imademo se zafaliti njemu, što jesmo i što živemo. Zato je i pravo, da osobito Bogu ocu pripisujemo stvaranje, odkuda potiče štogod je na svietu i što žive. Bogu sinu pripisujemo odkupljenje, jerbo je Bog sin, a ne Bog otac i Bog duh sveti, čovjekom postao, da nas odkupi te za nas u neizgovornih mukah umre na križu. Bogu duhu svetomu pripisujemo osobito posvećenje, jer se posvećujemo ulievanjem svete ljubavi. „Ljubav je (pako) ulivena u srca naša po duhu svetom, koji nam je dan." Rimlj. 5, 5. — Akoprem se pako osobito pripisuje ocu stvaranje, sinu odkupljenje, a duhu svetomu posvećenje, ipak su ova djela zajednička djela svoj trojici; jer su sve tri osobe samo jedan Bog; pa s toga imadu takodjer samo jednu volju, pa s toga i djeluju zajednički izvana. Glede stvaranja i posvećenja razumije se po sebi, da je ovo dvoje zajedničko; što se pako tiče odkupljenja, to je, kako rekosmo, sin pravi odkupitelj; no ipak je i odkupljenje zajedničko svima trima osobama, jer su sve tri odlučile od vieka čovjeka odkupiti, i jer je otac sina dao, da nas odkupi; a duh sveti dobavlja nam milosti, koje je sin, odkupiv nas, pribavio.

Jedno božanstvo u tri osobe zove se jednim imenom presveto trojstvo iliti presveta trojica.

Rieči: „presveto trojstvo", „presveta trojica", znamenuju jedno te isto, naime jednoga Boga u tri osobe. Trojstvo znamenuje ponajprije jednu narav u tri osobe; a trojica tri osobe jedne te iste naravi.

Opomena.

Čuvajte dakle vierno d. d. nauk o presvetoj trojici, u koje ste ime kršćena, i kojoj ste od narodjenja posvećena; a na samrti će vas tješiti, na pragu vječnosti. Što vam se čini, kako će moliti svećenik jednoć vam na samrti, moleć Boga, da vam se smiluje i griehe oprosti? Slušajte. „Smiluj se gospodine" molit će „smiluj duši ovoj, koju si odkupio krvlju svojom i nesjećaj se griehah

prvašnjeg joj života. Jer premda je sgriešila, ipak nije tajila oca, sina i duha svetoga, nego je vjeru izpoviedala i Bogu se klanjala, stvoritelju svega." Doista važnih riečih i punih utjehe; vriednih, da je dobro naučite i često molite. — Budite zafalna Bogu, što nam je očitovao tajnu presvete trojice i pokažite, da veoma cienite ovu vjeru. Molite, kolikogod se putah budete križala, pobožno rieči: „U ime oca" itd. Molite takodjer često, ali vazda pobožno, liepu i kratku molitvu: „Slava ocu" itd. te prikažite svaki put sve svoje misli, rieči i djela na čast presvetoj trojici.

§. 3. Stvaranje i upravljanje svieta.

„Stvoritelja neba i zemlje."

Boga zovemo stvoriteljem neba i zemlje, jer je Bog stvorio sav sviet, nebo i zemlju i sve gdjegod je što.

Razlažuć ovo pitanje i odgovor, neka ponovi kateheta i što dublje u srce usadi djeci, što se o tom govori u bibličkoj poviesti i ovdje gore o svemogućnosti božjoj. Neka mu se pako razlaganje vrti osobito oko sljedeće tri točke, 1) što je sviet t. j. nebo i zemlja, 2) što će reći stvoriti i 3) kako je Bog stvorio sve gdjegod je što, jedino svemogućom svojom voljom t. j. samo je hotio i sve je postalo od ništa.

Bog je stvorio sviet u šest danah.

Razlažuć i ovaj odgovor, neka pripovieda kateheta djeci iz bibličke povjestnice, što je Bog stvorio koji dan. No svakako neka spomene djeci, da Bogu nije zato trebalo šest danah, kao da nije mogao prije gotov biti stvarajuć (kao što bi lahko moglo djetetu doći u glavu), nego jedino zato, jerbo se je tako htilo Bogu. Netreba nam se dati na čudo, što je Bog stvorio sviet u šest danah, premda je mogao stvoriti sve u jedan trenutak. Tà svaki dan gledamo, kako u prirodi, u bilinskom i živinskom carstvu, raste, razvija se i napreduje sve pomalo, a nebiva išta namah. Tako se i čovjek rodi na sviet nejak, malen i surov, te malo po malo razvijaju mu se tjelesne i duševne moći, dok nedoraste do podpuna muža. Tako hćede i Bog, stvarajuć sviet, postupno raditi.

Bog je stvorio sviet

1) sebi na slavu. — Bog je dakle stvorio sviet ponajprije zato, da ga sviet slavi, t. j. da stvorovi Boga poznadu, štuju, slave i ljube. „Meni na slavu" govori sam Bog, „stvorio sam ga (čovjeka), ustrojio sam ga, napravio sam ga." Izaij. 43, 7. Ali ne samo da je Bog čovjeka stvorio sebi na slavu, nego i sve druge stvorove. „Sve je Bog stvorio radi sebe." Posl. 16, 4. Lahko nam je dokučiti, da je Bog, odlučiv sviet stvoriti, odlučio takodjer stvoriti ga sebi na slavu. Jer buduć Bog neizmjerno savršen, mora takodjer svagda, kada što radi, najsavršeniji cilj imati. Nije pako neizmjerno savršeno išto do Bog; zato i nemože Bog, kada što radi, što drugo tražiti do samoga sebe. „Ja sam" govori gospodin Bog, „prvi i posljednji, početak i konac." Obj. 22, 13. Kao god dakle što je sigurno, da je Bog sve stvorio, tako je i sigurno, da je Bog cilj svim stvorovom.

Čula ste već, kako možemo, po stvorovih na svietu, spoznati Boga i njegova savršenstva, Boga — svemogućega, premudroga, predobroga — i kako, spoznavši, moramo ga slaviti, ljubiti i služiti mu, ili izvršavati mu svetu volju. (Ali da vidimo, je li vam to još na pameti, pitat ću vas malko . . . . .) — Nebo i nemlja imadu nam dakle biti knjigom iliti zrcalom, gdje nam valja čitati ili gledati jim stvoritelja. „Nebesa pripoviedaju slavu božju, a svod nebeski naviešta djela rukuh njegovih. Pjes. 18, 2.* Zato će i sveci, kako uči sveto pismo, Višnjemu, „po sve vieke prikazivati slavu čast i falu." Obj. 4, 9. i pjevajući mu slavospjeve, skidaju svi krune pred priestoljem njegovim i govore: „Vriedan si, gospodine Bože naš, primati slavu i čast i moć; jer si ti stvorio gdjegod je što, i po tvojoj volji jest i postalo je." Ipak nije dosta spoznati samo Boga po stvorovih i diviti mu se, ili ga samo ustima faliti i slaviti; nego nam valja takodjer štovati Boga pokoravajući mu se i vierno izvršujući mu zapovjedi. Jer tim ćemo stopram pokazati, da ga u istinu priznajemo svojim gospodarom i Bogom, svojim vrhovnim zakonodavcem, vječnim kazniteljem zla, a naplatiteljem dobra. — Bog je stvorio sviet zatim

2) stvorovom za dobro. t. j. da i stvorovom udieli nješto od izobilja svojih dobarah. Dà, cieli sviet, svjetovno blago i sjajnost neide Bogu u prilog, nego jedino nam i ostalim stvorovom. Jer morate znati d. d., da Bogu nije trebalo one slave, na koju je sebi stvorio sviet, ili da je srećniji s toga ili savršeniji, što ga slave stvorovi. Nipošto, jer kako je mogao biti Bog od vieka (prije nego li je stvorio sviet) bez ove slave, a nije mu išta manjkalo? Bog je neizmjerno podpuna sreća; pače jedini vječni i neizcrpivi vrutak, svake prave sreće, tako, da je svaka sreća, koja nedolazi od Boga, pusta sjena i tlapnja himbena. Ludo bi dakle bilo reći, da je Bog stvorio sviet

* Motrite sunce. Sunce vam se čini, istina, samo kao kakav okrugao, usjan kotač; ali je sunce kruglja, reć bi, neizmjerno golema. Što ti se čini Ivo koliko je sunce? Toliko je, da bi se od njega dalo milijun i skoro još pol milijuna napraviti krugaljah, a svaka bi bila kolika je naša zemlja. Pa ipak bi trebalo, 10.800 urah, doklam bi tko obašao zemlju. Znat ćete, da je svaka stvar tim manja, čim ju s daljega motrimo. Ako li je sunce tako golemo, pa nam se ipak čini tako maleno, koliko li će morati biti daleko od nas? Nuto i to su proračunali pametni ljudi, pa su dokazali, da je sunce skoro 42 milijuna urah od nas daleko; a milijun nije tisuća, nego tisuć putah tisuća. Da bi išla koja željeznica tako brzo, te bi svake ure prevalila put od osam urah i ova željeznica da bi neprestance trčala dan i noć, trebala bi skoro 600 godinah, dok bi do sunca doterala. Da je Adam mogao putovati u sunce, te svaki dan putovao po 10 urah (ob noć morao bi dakako spavati) ipak bi dosele prevalio jedva nješto više od pol puta, a imao bi skoro još tako dugo putovati, dok bi sfatio do sunca. Vam se dakako čini taj put dug; a zar neima igdje duljega puta? Ima — ima; da kojim bi se putem moralo ići u zviezde? Slušajte! Gdje željeznici treba 600 godinah, zrnu topovskomu 17 god., tu netreba svjetlu više od osam časovah. A što vam se čini, koliko treba svjetlu dok dodje od najbližje zviezde stajačice do nas? Možda dvanajest časovah? Više. Dvadeset? Više; — više od dvadeset urah; pače danah, mjesecih; — treba mu tri godine i pol. Ova je dakle najbližja stajačica skoro 215 tisućah dalje od sunca, a imade stajačicah zviezdah, koje su još tisuću putah dalje od ove. Koli goleme moraju ipak ove biti, kada je još vidimo! A takovih zviezdah d. m. imade na milijune. Valjda ste vidjela već onaj liepi svjetli pás na svodu nebeskom. Zove se mliečni put ili rimska cesta. Misle ljudi, da imade sam mliečni put svojih 18 milijunah zviezdah, što se vide; a tko zna, koliko još možda imade nevidljivih? Koli golema, koli neizmjerna mora biti moć božja, koja je stvorila sva ova tjelesa nebeska jedino svojom voljom. „On reče i stvorena su." Sada ćete razumjeti d. d. kako je istina, što govori kralj David: „Nebesa pripoviedaju slavu božju (svjedoče o njegovoj moći i mudrosti), a svod nebeski naviešta djela rukuh njegovih? Na drugom pako mjestu: „Pogledam li nebo, djelo prstih tvojih, mjesec i zviezde, što si jih stvorio: što je čovjek, da misliš na njega i sin čovječji, da pogledaš u njega?" Pjes. 8, 4. 5.

sebi na dobro ili korist. Pa upravo s toga, što Bogu ne treba sviet, nije i dužan bio drugim dieliti svoja dobra; bilo mu je sasvim na volju, stvoriti sviet ili nestvoriti, stvoriti ovako, kako je stvoren, ili inače. Njegovoj dakle dobroti imademo faliti, što živemo i što je tolike ljepote i krasote za nas stvorio.

Rekoh za nas. Jer poglavito radi čovjeka stvorio je Bog sviet. Čovjek je najljepši i najplemenitiji stvor božji na zemlji. Čovjeku je od koristi oganj. Oganj grije čovjeka, kuha mu jelo, svietli mu obnoć, tali mu rude i pomaže kovati kojekakvo posudje. Čovjeku je od koristi zrak, neobhodni uvjet života, ploditelj (provodić) zvuka. Čovjeku je od koristi blagotvorna voda, sve bilje, što ga hrani, kriepi, lieči ili ga nasladjuje svojom ljepotom i mirisom. Čovjeku su od koristi ribe, ptice i sve ostale životinje, pitome i divje; u kratko: gdjegod je što na zemlji, u zraku i u vodi. „Stvorimo čovjeka“ govori Bog, »pa neka gospodari nad ribami u moru i pticami nebeskimi i životinjom i nad cielom zemljom.“

Ali valja nam takodjer sveudilj imati na pameti d. d., da je Bog, osim vidljivoga svieta, stvorio i nevidljivi sviet, iliti kraljestvo nebesko. A i ovaj nevidljivi sviet stvoren je radi nas. Zato će jednoć na sudnjem danu reći božanski spasitelj viernim si slugam: »Hodite blagoslovljeni oca moga, primite kraljestvo, što vam je pripravljeno od postanka svieta.“ Mat. 25, 34. Žalibože, imade ljudih, koji niti misle na to; jer da misle, nebi jim ikada moglo u glavu doći, ovako govoriti: Ako je Bog stvorio sve na svietu, da bude čovjeku od koristi; čemu toliko zla na svietu, čemu škodljive životinje, suša, mećava, tuča, poplava, požar, potres zemlje itd.? Upravo zato čovječe, da nepomisliš, da si stvoren samo za zemaljsku sreću, nego da se sjetiš kadšto svoje nebeske postojbine, da ti ju srce kadšto poželi, te svom silom uza nju prioneš. A da se jednoć uzmognemo preseliti mirno u tu postojbinu, treba nam već na zemlji Boga slaviti t. j. spoznati ga, ljubiti i služiti mu, kako sam vam već prije razlagao. Tako nam se neće činiti zemlja stalnom postojbinom, nego samo svratištem, gojilištem, kušalištem i pripravilištem, gdje se spremamo na put u pravu, vječnu i srećnu postojbinu — u nebo.

Bog uzdržava takodjer sviet, t. j. Bog čini, da sviet obstoji, dokle i kako je njemu drago.

Sazidav graditelj kuću, nije ga dalje briga, jer će kuća stojati i bez njega; ali nije tako glede ovoga svieta. Sviet nebi jednoga trenutka stajao, da Bog okrene svoju ruku od njega; kaogod što će kamen pasti u ponor, ako ga držiš nad ponorom, pa zatim odmakneš ruku izpod njega. „Kako bi moglo štogod postojati“, govori sveto pismo „bez tvoje volje« (Bože!)? Mudr. 11, 26. A sveti Pavao uči: „da sve po Bogu postoji.« Kološ. 1, 17. Nesmije dakle itko misliti, da štogod postoji bez božje pomoći, odkada je Bog sviet stvorio; jer bi sve opet u ništo propalo, da Bog nedrži sve istom moći svoje volje, kojom je u prvi kraj sve stvorio.

Govoreći pako: Bog čini, da sviet obstoji, nećemo da rečemo, da će sve na svietu onako do vieka ostati, kao što je Bog stvorio, ili da će kako mu drago do vieka stojati. Nipošto, nego cvieće, što danas cvate, usahne sutra; ptice, koje danas milozučno pjevaju, sutra su možebit poginule. Ali ne samo da se bilje i životinje mienjaju po božjoj volji, nego uči sveti Petar, da će se jednoć pretvoriti sav koliki vidljivi sviet, i sama zemlja i ogromna tjelesa nebeska: „Nebo i zemlja, koja sada jesu, čuvaju se i pridržavaju istom rečju (božjom, kojom su postala) za oganj na sudnji dan . . . . Doći će dan gospodnji . . . . te će nestati nebesah (zraka i zviezdah na nebu) silnim praskom, počela (svieta) raztopit će se od žestine, i zemlja skupa s djeli (prirodnimi i umotvornimi proizvodi) na njoj, izgorjeti.« 2. Petr. 3, 7. 10. Premda nam je duša neumrla i premda će se tielo jednoć s dušom za uvieke sdružiti, ipak će nam tielo umrieti, prije, nego li se s dušom za uvieke sdruži, te strunuti u grobu. To nas sve uči katekizam, govoreć: da sviet obstoji, dokle i kako je njemu (Bogu) drago. „Buduć dakle«, piše sveti Petar dalje, »da će sve to proći, kako silno morate se trsiti, sveto i pobožno živući, žuriti u susret dolazku dana gospodnjega; da vas zateče nevine i bezprikorne.“ To će reći: Sjećajte se sveudilj toga, te falite Bogu na životu i svemu dobru; ali se i bojte uvriediti Boga, koji nas može svakoga trenutka strmoglaviti u propast.

Bog upravlja sviet, t. j. Bog skrbi za sve i ravna po svojoj svetoj volji.

1) Bog skrbi za sve, ne samo za ono, što se čovjeku čini golemo i dragocieno, nego i za ono, što se čovjeku čini neznatno i lošo. Jer „Bog je stvorio malena kao i golema, i skrbi za sve jednako." Što je čovjeku neznatnije ili lošije od vrabca, ili cvieta na polju, po kojem čovjek gazi, ili vlasi na glavi? Pa ipak se Bog za to skrbi. Kažider mi ti, što govori Isus o brigi za vrabce, (Luk. 12, 6. i Mat. 10, 29.); a ti, što govori Isus o brigi za ptice nebeske i liere poljske (Mat. 6, 26—29.); a ti, što o brigi za vlasi na glavi? (Mat. 10, 30.) — Koji misle, da se Bog nemože baviti tako neznatnimi stvarmi, nemisle, da Bogu pravo rekuć nije išta golemo; jer „cieli okrug zemaljski", govori sveto pismo „pred Bogom je kano prašak na tezulji, kano kap jutarnje rose, koja kapne na zemlju." Mudr. 11, 23. Bezumno je zatim misliti, da je Bog nalik kakovu kralju zemaljskomu, koji često s oholosti nemari za malene stvari, ili se za nje nemože skrbiti radi prečjih posalah. Nješto veoma liepa piše o tom sveti Ambrozij. (Sveti Ambrozij obratio je uz milost božju svetoga Augustina na pravu vjeru, a živio je već prije 14 stotinah godinah). „Ako se nepristoji Bogu" piše „skrbiti za male stvari, kako mu se je pristojalo stvoriti je?" Kada se je pako svidjelo Bogu stvoriti male stvari, zašto mu se nebi svidjelo i skrbiti za nje? Zato govori sveto pismo: „Bog je stvorio malena kao i" itd.

2) Bog ravna sve po svojoj svetoj volji. A što je božja volja sa svietom, iliti čemu je stvorio Bog sviet, što je htio postići Bog, kada je stvorio sviet? Dobro. Htio je sebe proslaviti, a stvorove usrećiti, iliti kako uči katekizam: Bog je stvorio sviet: 1) sebi na slavu, 2) stvorovom za dobro. Zato nebiva išta na svietu slučajno, išta iznenada, išta što neće Bog da bude, ili bar s premudrih i pravednih razlogah nepripusti. Bez volje božje nepadne nam i vlas s glave. Božja skrb pako djeluje možno mudro i dobrotivo O tom govori sveto pismo na mnogih mjestih: „Ona (mudrost božja) djeluje od jednoga kraja do drugoga možno i uredjuje sve ljubezno." Mudr. 8, 1. Akoprem se Bog skrbi za svaki i nesjetni stvor i sve ravna neograničeno, zato ostaje ipak čovjeku slobodna

volja, te pripušta Bog svakomu stvoru, djelovati prema svojim tjelesnim i duševnim moćim; Bog pako ravna i vodi mudro i dobrotivo ujedno sve stvorove i opet u isti mah svaki stvor napose k svomu cilju, prema silam svakoga stvora. Ljudem je veoma različan glas; da bi svaki pjevao, kako bi se upravo njemu svidjelo, čovjeku bi bridile uši; ali vješt pjevač umije pustiti svakomu svoj glas, pa ipak sastaviti od svih glasovah složnu i milozvučnu glasbu. * — Slavimo dakle d. d. gospodina Boga sveudilj, što se toli očinski brine za nas, kako se nebi mogli brinuti svi oci na svietu za jedno jedincato diete. Zafalno i pouzdano molimo se svaki dan Bogu: „Gospodin ravna me i neće mi išta uzmanjkati. . . . . Ako budem hodao sried sjene smrtne, neću se bojati zla, jer si ti (Gospodine) uza me." Pjes. 22. Ako nam se dakle što dogodi; a neznamo upravo odkud i zašto, te mislimo, da je slučajno došlo iznenada, to se čini samo našemu plitkomu umu slučajno i iznenada, Bog je pako sve unapried mudro odlučio. **

---

* Koli čudnovato ravna Bog sve sebi na slavu, a viernim si slugam na dobro; pokazuje nam sljedeći dogodjaj iz svetoga pisma. Njeki Aman dotera do najveće časti u kraljestvu Assuerovu. Aman ozlobi nemilo Mardokeja i sve židove, što nehćede Mardokej, židov, pokleknuti pred njim kao pred Bogom. Aman nagovori kralja, pod izlikom, da židovi bunu dižu, da izdade okrutnu zapovied, po kojoj bi se imali, u jedan dan, pogubiti svi židovi, staro i mlado, malo i veliko, a imetak jim se osvojit. Mardokeju dade Aman pripraviti 50 lakatah visoka vješala, uzdajuć se, da će mu ga dopustiti kralj objesiti. Židovi dakako udare nemilo u plač radi ove okrutne zapoviedi. A kako prodje ova naredba? Upravo onako, kako je Bog odlučio od vieka sebi na slavu, a svomu izabranomu puku na dobro. Bijaše naime njeka jako pobožna židovka, imenom Esther, koju je pobožni Mardokej odhranio, a kralj Assuer uzeo za ženu si. Čuvši Esther, da je kralj Assuer odlučio pogubiti dati sve židove, usudi se — ostala, propala — doći nepozvana pred kralja. Ali Bog dade, te ju blagovoljno dočeka kralj i dodje k njoj, pošto bi ga pozvala, u dva puta na objed i obeća joj učiniti, štogod ga zamoli. Na to progovori Esther: „Ako sam stekla milost pred licem tvojim, o kralju, oprosti meni i momu narodu život; jer ćemo biti svi poklani i smrvljeni. Naš neprijatelj i protivnik ovaj je goropadni Aman." Na to opozove kralj brže bolje izdanu strašnu naredbu. Svi židovi budu oslobodjeni i dodju nanovo kralju u milost. Mardokej bude uzvišen do velike časti i službe, Aman pako obješen na vešala, koja bješe pripravio Mardokeju.

** Očevidan primjer pruža nam sgoda, kojom je Saul postao kraljem izraelskim. Bog bijaše odlučio dati Izraelcem kralja, kao što su tražili. Izabrao bijaše pako Bog Saula, da bude kraljem, a proroka

Kada Bog uredjuje i ravna sve na svietu; odkuda dakle zlo na svietu?

Zla neće Bog, ali ga ipak pripušta.

Da biva mnogo zla, žalibože jako mnogo zla na svietu, vidimo svaki dan. Zla pako neće Bog i nemože hotiti, jerbo je neizmjerno svet. Niti dopušta Bog zla, nego mrzi nanj, zabranjuje zlo i kazni. Ali ipak neprieči Bog zla; pripušta, da bude zlih ljudih na svietu i da zlo čine, 1) jer je dao čovjeku slobodnu volju i neće, da mu otme slobodnu volju. — Bog je s početka čovjeka stvorio slobodna i dao mu, da prosto razabire (izmedju dobra i zla). Crk. 15, 14. Zato je čovjeku takodjer na volju, mjesto dobra odabrati zlo. Bog naime neće da sili čovjeka na dobro, tako da čovjek nebude mogao drugo činiti, nego li dobro. Bog hoće usuprot, da čovjek svojevoljno dobro čini, a zla se kloni. Jer tko se pod moraš zla kloni, n. p. tko nekrade, jer u tamnici čami, ruke mu tvrdo svezane, ili jer neima što ukrasti, — toga valjda neće itko pofaliti, a još manje nagraditi. Bogu dakle bijaše dosta, zapovjediti čovjeku dobro činiti, a zabraniti zlo činiti, dati mu na volju plaću i kazan, »život i smrt“, a „što uzhćedne, dat će mu se.“ Crk. 15, 18. Premda zlorabe ljudi slobodu na grieh, te s toga dobavljaju sebi i

Samuela, da ga kraljem pomaže. Niti je poznavao Samuel Saula, niti Saul Samuela, niti je slutio Saul, da će kraljem postati. Kako će se dakle i gdje sastati obadvojica? Ovako bijaše Bog odlučio. Nestade magaricah Cisu, ocu Saulovu, s toga reče Cis Saulu: »Povedi si jednoga slugu, pa tražite magarice.« Prodje Saul sa slugom više krajevah; ali uzalud. Saul hćede se kući vratiti; ali nehćede sluga, nego mu reče: »Ovdje u gradu imade muž božji; štogod on rekne, dogodi se sigurno. Ajdemo k njemu, možebit će nam kazati, gdje ćemo naći magarice.« Jedva u njeke posluša Saul slugu. Uzmu dakle tražiti Samuela, a kada Samuel speti Saula, reče Bog Samuelu: „Evo ti čovjeka, o kojem sam ti rekao, da će vladati nad pukom mojim.« Saul pako primaknuv se k Samuelu, reče: „Kaži mi, gdje je kuća gledaočeva (prorokova);« još dakle nije Saul poznao Samuela. Samuel mu odgovori: »Ja sam gledalac. Nebrini se za magarice, jer su nadjene.« Samuel pozove Saula na objed i posadi ga na častno mjesto; jer bijaše osim njega pozvano do trideset ljudih. Sutradan pako uzme Samuel posudicu s uljem, izlije ju Saulu na glavu govoreć: „Nuto gospodin te je pomazao nada baštinu svoju (izabrani narod svoj) vladarom, i ti ćeš narod njegov osloboditi iz rukuh neprijateljah njegovih, što su na okolo.« Tako je dakle ravnao Bog ono, što se nam čini posve slučajno, te Saul tražeć magarice, nadje kraljevsku čast.

drugim tolike nesreće i nevolje, ipak je sloboda velik dar božji, na kojem imademo sveudilj faliti Bogu. Sloboda je ipak dar božji, što nas diže nad sve na zemlji, nad nerazložne životinje, neimajuće slobodne volje. Na slobodnoj volji osnivaju se dobra djela, ili zasluge, koje će jednoć plaću dobiti u nebu. Zar ćemo proklinjati oganj, što je s požara tolike porodice nesreća snašla, ili s toga da nefalimo Bogu, što je stvorio oganj? Nije li ipak veća korist od ognja, nego li šteta? Tako nam valja suditi i o slobodnoj volji. Koliko je dobra poteklo od slobodne volje, a koliko potiče i danas u plemenitih i svetih ljudih! Kolika slava ide Boga odtuda, što mu toliki miljuni svojevoljno služe i sasvim mu se žrtvuju! Ako li gdjekojim iz slobodne volje potiče zlo na ovom svietu, a na drugom vječna propast, to se sbiva samo onim, koji sami hoće. — Bog pripušta zlo i zato, jer

2) umije i zlo obratiti na dobro. — Bog nepripušta zla za to, da zlo obrati na dobro. „Bog nebi ipak ikako dopustio“, govori sveti Augustin, „da bude štogod zla u njegovih stvorovih, da nebi Bog bio dovoljno moguć i dobar, te mogao i zlo obratiti na dobro.« Bilo koliko mu drago griešnikah na svietu, te griešili koliko i kako jim drago, Bog umije njihove griehe obratiti i sbilja obraća na dobro. „Onim, koji Boga ljube, ide sve na dobro.“ Čula ste, kako su braća mrzila na brata si Josipa i progonila ga i prodala u tudju zemlju. A to je Bog sve obratio na dobro viernomu si Josipu. Zato reče Josip braći si: »Vi ste mislili zlo po mene, ali Bog obrati to na dobro.“ I. Mojs. 50, 20.

Čovjek snuje,
a Bog boguje.

Nadalje, mi poznajemo Boga i slavimo ga ponajviše s toga, što nam Bog objavlja svoja savršenstva. A da nebi Bog grieha pripuštao, nebismo znali za gdjekoja njegova savršenstva, kao što je trpljivost, milosrdje itd., ili nam se bar nebi ukazivala tako jasno, kao što se ukazuju sada. Gledajući gdje griešnik tovari grieh na grieh, pa ga ipak Bog trpi i daje mu vrieme za pokoru, koje nam se savršenstvo božje ukazuje tada? Božja trpljivost. A kada zatim primi Bog u milost griešnika i oprosti mu griehe, onda nam Bog očituje svoje milosrdje Kada pako Bog kazni ljuto koga griešnika, budi na ovom svietu, budi

vječnom paklenom mukom po smrti; što nam očituje tim Bog? Svoju pravednost, a tim opominje i nas, da negriešimo, preuzetno uzdajući se u njegovo milosrdje. Kada se konačno dignu listom zadruge, pače cieli narodi proti crkvi, na čelu jim prvaci i silnici, kao što se je već mnogo putah dogodilo, hoteći ju himbom i nasiljem srušiti; te uprav onda, kada misle, da su nadvladali crkvu, Bog je suzbije i ono, čim su mislili crkvu skončati, okrene iznenada crkvi na slavu, — onda se bjelodano vidi, da je Bog mudriji od svih mudracah, a mogućniji od svih vladarah zemaljskih. — Pita li tko nadalje: odkuda toliko suprotivštinah na svietu, kada Bog sve uredjuje i ravna, evo mu odgovora:

Bog šalje suprotivštine

1) da se griešnici obrate, te viekom nepropjdu po zlu.

Sjećate li se priče o razmetnom sinu. Kada se je vratio onaj sin k ocu, od kojega se tako neharno odružio? Glad, piše sveti Ivan zlatoustnik, vratio je onoga k ocu, koga je izobilje s ocem razstavilo. Nisu li pripoznala braća Josipova griehe svoje ter se pokajala, što su si prodala brata, kada su u Egiptu prividno tlačena bila? Što su rekla jedan drugomu? „Pravo nam je, što trpimo, jer smo sagriešili proti bratu svojemu“ Nuto d. d. tako radi i Bog, otac naš, s nami; on nas kazni šibom bolnom, da nas ponizi i popravi. „Dobro mi je, da si me ponizio.“ (Pjes. 118, 71.), tako moramo i mi govoriti s Davidom u nevoljah. A čemu je dobro? „Da se učim pravednosti tvoje;“ t. j. da se učim držati tvoje zapoviedi. Ako neće tko, da mu se rak ili druga kakva rana širi, ter zdravo meso izjede, treba da mu izreže liečnik trulo meso i nagriženu kost. To dakako boli nemilo, te bi čovjek gotovo poludio; ali liečnik reže, da ozdravi bolestnika Tako radi Bog i s nami, koji bolujemo na duši. Zato i govori Job o Bogu: „On nas rani i lieči, on nas udara, a i ruke njegove daju zdravlje.“ Job. 5, 18. — Vi ste možebit već čula govoriti: ovomu bolestniku neima pomoći. A pita li tko, zašto; odgovaraju mu drugi: liečnici mu nedaju ikakova lieka; dopuštaju mu raditi, štogod mu volja, odkreću se od njega. A gdje je ikakve nade, da ima pomoći bolestniku, nerade liečnici ovako. Odovud možete

lahko razabrati, kako bezumno rade ljudi, tužeći se na Boga, da jim nije dobru rad ili da je progoni, kada jim šalje Bog za liek duše kakvu nevolju, bolest, biedu ili tugu. Nije li ovaj duševni liek od Boga upravo dokazom, da neda premudri, nebeski liečnik, poginuti bolestnu griešniku; nego da čeka pouzdano, doklam ga podpuno ozdravi i popravi? Zato govorimo često sa svetim Augustinom:

Ovdje pali na sve muke djeni,
U vječnosti samo prosti meni. *

---

* Kako Bog dragi nevoljami djecu svoju k sebi privlači, imademo mnogo očevidnih primjerah. Poslušajte izmedju njih samo jedan, o blaženom Lanfranku. On bijaše rodom iz Pavije u Italiji, a roditelji mu bijahu ugledni. Lanfranko bijaše jako pohlepan za naukom i učaše vrlo mnogo, te je domala došao na glas sa svoje učenosti. Ali učeć kojekakve znanosti, zaboravi Lanfranko na Boga i dušu svoju. Buduć ipak inače dobre ćudi, odluči Bog Lanfranka k sebi privući, a to se sbude ovako. Lanfranko udari jednoć na put u Rouen (u Francuzkoj). Uzput ga slete razbojnici, opliene ga i zavežu mu oči; ruke mu zatim zavežu odtrag, zavedu ga s puta u gusto šikarje i ostave. S početka udari Lanfranko u plač sa svoje nesreće; domala pako spoznade svoju nemarnost u službi božjoj i skrušeno stade kajati se. Kako li ga je u ovoj pustoši morao njegdje mučiti strah, da bi mogao ovdje umrieti i doći na sud pred Boga, gdje malo vriedi znanost bez kriepost. Ovako razmišljajuć, dodje napokon k sebi i reče: „Oslobodi me gospodine iz ove nevolje, odlučujem po milosti tvojoj popraviti se i odsele tebi samomu služiti.“ Tako sprovede cielu noć u ljutom strahu i brigi. Sutradan zorom začu s daleka, da ljudi prolaze, te udari vikati, što ga grlo nosi, da mu dodju u pomoć. Nadošli ljudi razvežu ga i oslobode. Na to zamoli Lanfranko ljude, da mu pokažu gdjegod siromašan i zabitan samostan; a oni ga napute u Bek, gdje se je upravo imao zidati siromašan i malen samostan. Došav Lanfranko u samostan, zateče opata, gdje svojima rukama zidje. Lanfranko zamoli opata, da ga primi u samostan; a opat ga s mjesta primi. Ovdje proživi Lanfranko više godinah skrovno i bogoljubno, čitajuć duhovne knjige, moleć se Bogu i poslujuć rukama. Lanfranku bi najdražje bilo, da nečuje itko ikada što o njem; ali radi njegove svetosti i učenosti naprave ga glavarom samostanskim. Sam ga papa imenuje poklisarom u Englezkoj i naredi, da Lanfranko, koji se je prije sam uztručavao biti biskupom, bude nadbiskup kanterburski i prvostolnik svih biskupijah u Englezkoj; pa to i bude Lanfranko, premda se bješe dugo branio. Kralj englezki i vojvoda normadijski cienjaše tako visoko Lanfranka, te je svaki put, kada je kamo putovao, njemu predao vladu i na samrti ga molio, da mu poslje smrti okruni sina Vilima i tako se i sbude. Buduć nadbiskupom, brao je Lanfranko silne dohodke, ali je živio vrlo siromašno za sebe; a tim više gradio crkve, učione, samostane, bolnice i ubožnice za siromake i putnike. Napokon umre Lanfranko, obilan zaslugami i dobrimi djeli, god. 1089. — Nuto, kako mu je na dobro bila ona, prividno strašna, nesreća, što je dopao razbojničkih šakah; ali ne samo njemu, nego i

2) Da si pravednici pribave više zaslugah, a po tom i veću nagradu u nebu.

Jeste li vidjela, kako se krasno cakli iza kiše kap na lišću, kada grane sunce? krasnije se cakli od ikakove dragulje. Ali se još krasnije sjaji duša, kada ju oblije dažd tuge, nevolje i progonstva; a zatim ju obasja sunce božje milosti i ljubavi; — sjaji se tako milo i krepko, da ju ikakav vihar i oluja potamniti nemože. Kako je nezgroman kadšto balvan od kamena ili drva; a kako krasnu sliku umije vještak iztesati iz njega svojim dlietom ili nožem. A još ljepšu sliku umije Bog dragi napraviti od duše naše, kada ju oteše nevoljami, izgladi progonstvom ili obreže bolešću. Bog dragi izteše, izgladi i izreže nam od duše krasnu i svetu sliku, koja će jednoć sjati u nebu, kao angjeo pred priestolom božjim, ako samo uztrajemo mi u miru i trpljivosti. U istinu: „blago vam“ govori spasitelj, „ako vas ruže ljudi i progone i sve zlo nepravedno proti vam govore radi mene. Radujte se i veselite; jer vam je plaća velika u nebu.“ *

---

tisućam drugih ljudih, što su se, budi po njem, budi po učenicih mu i spisih, spasili. (Boland. 28. svibnja str. 832. sll.)

* Bog prepušta, da i nedužni trpe, kada navali kakva kazna ili nevolja na ciele gradove ili narode; ali ne zato, da je kazni, nego da je kuša i proslavi. Liep primjer o tom daje nam Tobija. Kad je asirski kralj Salmanassar odveo u sužanjstvo u grad Ninive židove, što su se odmetnuli od Boga i bezbožno počeli živjeti, dopusti Bog, te ova nesreća snadje i Tobiju sa ženom i sinčićem; premda je Tobija već od mladih noguh Bogu vierno služio. Kada bi naime židovi išli klanjati se zlatnim telićem, klonio bi se jedini on njihova družtva, te išao u Jeruzalem u hram božji i klanjao se ondje gospodinu, jedino pravomu Bogu izraelskomu. Paće u sužanjstvu obdržavaše sdušno sve zapovjedi i propise gospodnje, premda nisu tako radili ostali židovi. Uza to obilazio bi svaki dan cielu rodbinu, tješio ju i dielio svakomu milostinju od svoga imetka, koliko je mogao. Gladne bi hranio, gole zaodievao. A i mrtvace bi i pogubljenike sahranjivao brižljivo i tim sam opasnosti dopao. Jer tako nemila bijaše sudbina židovah, da nisu samo mnogi pogubljeni; nego je bilo i pod smrt zabranjeno, sahraniti koga. I sbilja odluči kralj smaknuti i Tobiju. Zato pobježe Tobija sa ženom i djetetom, te življaše samotno, pošto mu je oteto i ono malo imetka, što mu je preostalo. Napokon dopusti Bog, te osliepi Tobija; paće, što mu se je moralo više na žao dati od same sljepote, uzeše mu se rugati isti rodjaci, govoreći: „Gdje ti je ufanje tvoje, radi kojega si dielio milostinju i mrtvace sahranjivao?“ — Pitamo sada: zašto je Bog Tobiji poslao ove nevolje? Je li možebit zato, da ga kazni? Slušajte, što mu reče praangjeo Gabriel: „Budući da si mio bio Bogu, bilo je od potrebe, da te napast prokuša.“ Tob. 12, 13. Trebalo je, da se kriepost Tobijina

Valja nam dakle suprotivštine primati kao dar iz ruke božje.

Znademo dakle, da Bog uredjuje i ravna sve nam na dobro, i da svaka nevolja, koja nas snadje, dolazi iz ruke Boga, našega predobroga oca. Zato nam valja svaku nevolju i suprotivštinu primiti kao dar iz ruke Boga, našega nebeskoga oca. Ova istina neka nas prati i tješi u svih suprotivštinah, došle odkuda goder! Kako bi vas njegdje strah bilo, kad biste znala, da vas sveudilj prati kakav neprijatelj, hoteć vas skončati?! Ali kad biste znala, da vam nemože išta učiniti, a da nekaže prije milim vašim roditeljem, što je naumio: — kako biste slabo zanj marila, kako biste ga se malo bojala, kako biste sigurno i spokojno spavala! Pa nuto, Bog vas dragi kud i kamo ljubi više, nego roditelji vaši. Da vam pokaže, kako vas goruće ljubi i kako vam je dobru rad, poslao je Bog svoga jedinca sina na sviet, da umre za vas. A niti vas može snaći ikakva nevolja; a da za nju nezna i da jê neće taj predobri otac. „Što te može snaći drugo, nego što se svidjelo višnjemu?“ Crk. 41, 6. A: „sreća i nesreća, život i smrt, siromaštvo i bogatstvo dolazi od Boga.“ Crk. 11, 14. — Istina, kada nam škode opaki ljudi, neće Bog, da nam drugi zlo rade, nego pripušta samo. Bog pako pripušta zlo, ne kao da mora pripustiti, nego jer hoće da pripusti. Lahko bi bilo Bogu ukloniti sve, odkuda izviru po nas nevolje i vremenita zla; ali neće, jerbo nas ljubi u istinu, kao dobar otac, i zato hoće da nam bude nevolja na dobro. „Otac“, govori sveti Ivan zlatoustnik (govor o uzetniku) „nije samo onda pravi otac, kada si sina miluje, nego i onda, kada ga kori, kazni i bije; dà, takovom sgodom nije manje rad sinu si dobru, nego li kada si sinu dieli darove.“ To valja i glede Boga: „Koga Bog rad ima, toga i kara.“ Kako će Bog da radi, moramo njemu dati na volju. Tko li će se usuditi Boga na odgovor zvati, što nas kazni prirodom, ljudmi ili istim vragom? Svejedno je, poslao Bog tuču, koja samo

---

u nevolji bolje pokaže, učvrsti i usavrši. Pa i sbilja, Tobija „nepotuži se Bogu, što je osliepio, nego uztraja stalan u strahu božjem i falijaše svaki dan života, Bogu.“ Tob. 2, 13. 14. Koliku je njegdje plaću primio Tobija, od Boga na nebu, za svoju uztrajnost, kada ga je Bog kašnje već na zemlji obilno blagoslovio? Ovu plaću na nebu uživa Tobija već više stotinah godinah i uživat će ju do vieka.

od njega može doći, te nam napravi kvara od svojih 50—100 stotinjakah; ili pripustio, da nam opak čovjek napravi toliko kvara. Usuprot možemo više kod Boga zaslužiti, kada nam koji čovjek kvar napravi, jer nam tim više treba vjere pokazati i trpiti. — Znadete li pripoviedati o Jobu; nuderte, kako je on radio? Dobro. Kada bješe Bog dopustio, da je po volji vragovoj nestalo Jobu cieloga imetka, svojih 500 jarmovah volovah, svojih 500 magaricah, svojih 7000 ovacah, svojih 3000 devah, povrh toga srušila mu se kuća, pritisnula i do smrti ubila sedam sinovah i tri kćeri; a napokon udario mu vrag na isto tielo, te ga gubom nakazio od vrh glave, do dna pete i ljudi ga morali radi smrada iznieti na smetlište; kada su ga tako gubava i iznemogla uzela ružiti tri prijatelja i vlastita mu žena — što je govorio? Je li možebit govorio, kao što običavaju govoriti gdjekoji danas: da mi je ova nevolja od Boga, trpio bih — kako tako, pa makar neživio dulje; ali to mi je učinio ovaj ili onaj opaki čovjek? — Ili je govorio, kao što govore danas opet drugi: Bog mi je dao, a vrag mi je uzeo? Ništa — jedno ni drugo; nego znajuć dobro, da nas nemože snaći ikakva nevolja, ako ju Bog nepripusti, rekao je pun vjere i odanja u volju božju: „Gospodin mi je dao, gospodin uzeo. Kako se je svidjelo gospodinu, tako se je dogodilo! Ime gospodnje bilo blagoslovljeno!“ Job. 1, 21.*

* Kako su smatrali sveci i najmanje nevolje, koje su jih snašle tobože slučajno ili s nemarnosti, pokazat će nam sljedeći dogodjaj, kakovih u ostalom imade bez broja u životu svetacah. — Njeki pustinjak bolovaše jednoć i nemogaše mnogo jesti. Pošto mu je malko odlahnula bolest, zamoli ga učenik, da mu smije pripraviti što jela, kako će se — ponješto okriepiti. Pustinjak pristade na to, a učenik ode i spravi mu sočivicu. O stieni pako u kolibici visijaše posudica jedna s medom, a druga s repinim uljem, koje je jako neugodna teka bilo i za drugo nije valjalo, nego za svjetiljku. Učenik se pako prevari, te uzme mjesto meda smradno ulje i začini njim jelo. Pustinjak pokuša varivo te ga mućeć potroši. Na to ga stane nagovarati učenik, da još jede, a starina uze i sbilja po drugi put. Učenik ponudi starcu jelo i po treći put; a na to mu odgovori starac: »Dragi sinko, dosta mi je.« Učenik nehćede se smiriti, nego nagovaraše starca i nadalje: „Dragi oče, uzmi još malko; liepo sam ti spravio, pa se okriepi; nuder i ja ću nješto s tobom založiti.« Učenik prinese jelo k ustima; ali nuto sada istom spoznade, što je uradio, te kleknuv uze moliti starca: »Jao si ga meni dragi oče, što sam uradio! ja te hćedoh okriepiti, a možda sam te ubio, što si kušao jelo.« Starac mu pako odgovori: »Neplači sinko, da je Bog htio, da jedem što boljega, dao bi sigurno, da uzmeš med, mjesto ulja.«

Opomena.

D. d. Svatko na svietu ima nješto trpiti, njetko mnogo njetko malo, njetko dugo i skoro neprestance, njekomu ipak odlahne kadšto. Ako li nam pruži Bog kalež tuge i nevolje, primimo ga dragovoljno iz ruke božje. Tim pako nebudi rečeno, da se nesmijemo moliti Bogu, da odvrati od nas nevolju. Dakako da smijemo; pošto nam u tom pogledu daje sam Isus primjer na Maslinovcu. „Oče“ moljaše u tri puta Isus, „ako je moguće, neka me mimoidje ovaj kalež“. Molimo se i mi ovako Bogu; ali nezaboravimo dodati: »Ali ipak ne, kao što ja hoću, nego kao što ti.“ Mat. 26, 39. Pa ako nas neoslobodi Bog dragi nevolje, budimo tvrdo osvjedočeni, da su nam od potrebe, ili da se Bog proslavi, a mi si veliku plaću dobavimo; ili su od potrebe, da nas očiste od ljagah griešnih ili nas od grieha sačuvaju. Zato kriepimo se u nevoljah, sjećajući se vječnih, neizgovornih dobarah na nebu, koja si nevoljami možemo i sigurno hoćemo zaslužiti, ako je polag odluke božje budemo primali, podnosili i u njih uztrajali.

§. 4. Angjeli.

Najplemenitiji stvorovi božji jesu angjeli i ljudi.

Izmedju svih stvorovah odlikovao je Bog angjele na nebu i ljude na zemlji osobitimi darovi. »Što je čovjek“ pjeva David » . . . . „samo si ga malko zapostavio angjelom.« Ovdje dakle, slavi David Boga, što je odlikovao čovjeka i spominje ujedno, da su angjeli još plemenitiji od čovjeka; zato takodjer uči crkva, da su angjeli najplemenitiji stvorovi božji, a zatim idu ljudi. Da se pako bolje upoznamo s angjeli, uči nas sljedeći odgovor, da su

Angjeli čisti duhovi, koji imaju razum i slobodnu volju, a tielo neimaju.

Rieč „angjeo“ grčkoga je izvora i znamenuje naški »glasonoša“, „poslanik“, „poklisar“. Angjeo božji, znamenuje dakle »glasonoša božji.“ Odtuda možete razabrati, da je ime »angjeo“ ime službe angjeoske, a ne ime naravi angjeoske; kao što je ime »učenik“ ime službe, a ne

*

naravi učeničke. Angjeo je po svojoj naravi: „čist duh". Liepo govori o tom sveti Augustin: „Pitaš li me, kako je angjelu po naravi ime, odgovaram ti: duh. Pitaš li me, kako mu je po službi ime, odgovaram ti: „angjeo." A sveti Pavao piše: »Zar nisu (angjeli) svi služeći duhovi, poslani na službu onim, koji će baštiniti spasenje?" Žid 1, 14.

Angjelah imade mnogo, jako mnogo; a to nam svjedoči sveto pismo. Kazati upravo, koliko jih imade, nemože dakako itko do Boga. Sveti Ivan evangjelista, kojemu je slobodno bilo zagledati u nebo, piše u svojoj knjizi otajnici: „I vidjeh i čuh glas angjelah mnogih oko priestola . . . i bješe broj njihov tisuće tisućah." (5, 11.) A još prije vidio je Danijel nebo otvoreno i Boga sjedeć na sudačkoj stolici i dodaje: „Tisuća putah tisuća (angjelah) služilo mu je i deset tisućah putah sto tisućah stojalo je uz njega.« Dan. 7, 10 Ovako ili inače brojeć angjele nekaže nam sveto pismo, koliko je upravo svih skupa angjelah; nego nam samo hoće da kaže, da jih je jako mnogo. Nu zašto zovemo angjele čistimi duhovi, kada su se ipak ljudem na očigled ukazivali, kao što blaženoj djev. Mariji, svetomu Josipu i drugim? Kako li su se mogli ukazati, kada neimaju tiela? — Imali su istina tielo, ali nipošto prirodjeno si tielo, nego samo prisvojeno i prividno. Zato kaže praangjeo Rafajel Tobiji starijemu i mladjemu: „Ja sam se pričinio, da jedem s vami, ali ja jedem nevidljivo jelo . . . . došlo doba, da se vratim k onomu, koji me je poslao." Tob. 12, 19. 20. Kada dakle budete vidjela gdje kakvu sliku angjela razširenih krilah, nemojte misliti, da su angjeli sbilja krilati; nego ta krila znamenuju samo, da su angjeli uviek spremni služiti Bogu i s mjesta mu zapovjedi izvršivati.

Sveto pismo daje angjelom više imenah, odkud razabiremo, da imade razlika medju angjeli, iliti, da su njeki većega dostojanstva od drugih. Sudeć po svetom pismu imade devet razredah, — ili kako se obično kaže — korah angjeoskih. Njekoji su vam poznati i čula ste jih više putah imenovati. Tko će nam je izbrojiti? Pravo; angjeli, praangjeli, kerubi i serafi; to su četiri najpoznatija razreda. Sada ću vam ja izbrojiti svih devet razredah, kako se sada obično uzimaju. Slušajte: angjeli, praangjeli, glavarstva, vlasti, sile, gospodstva, priestoli, kerubi, serafi.

Izmedju svetih angjelah znamo njeke poimence. Kažider je? Dobro; ime jim je: Mihalj, Gabrijel, Rafajel.

Angjeli su bili s početka dobri i srećni, te izvrstnimi darovi obdareni.

Presveti i predobri Bog, kako se po sebi razumije, nije zla i nesrećna stvorio ijednoga angjela; nego jih je stvorio sve do jednoga, čiste, dobre, pravedne i svete. Svi su bili srećni i zadovoljni čim su stvoreni i nije išta jim priečilo sreće. — Bog jih je obdario izvrstnimi darovi. Bijahu od naravi uznosita i oštra uma, te spoznavahu lahko Boga po njegovih stvorovih. Njihov um i znanje nadkriljuje daleko čovječji um i znanje. Slaveć mudra žena iz Tekue znanje Davidovo, reče mu: „Gospodine moj kralju, mudar si kao angjeo božji i motriš sve na zemlji.« 2. kralj. 14, 20. Takodjer bijahu angjeli skloni, ljubiti Boga prema svomu znanju i osobito sposobni, izvršivati mu volju „Falite Gospodina svi angjeli njegovi, silni kriepošću, koji izvršujete volju njegovu." Pjes. 102, 20. Angjeli su nadalje za čudo jaki izvršivati sudjenu od Boga komu kaznu, kao što nam svjedoči poraz asirskoga kralja Senakeriba, o kojem govori sveto pismo: „Na to izadje angjeo gospodnji i potuče u taboru asirskom (jedne noći) sto trideset pet tisućah ljudih." Izaj. 37, 36. — Uza to bijahu angjeli obilno obdareni prekonaravnimi darovi. Bog jih naime obdario posvećujućom milošću; a tim su uzvišeni do prekonaravnoga, uzkoga obćenja s Bogom, budući djeca i ljubimčad božja, svimi kriepostmi nakićeni i dragocjenimi darovi duha svetoga obdareni.

Nisu ostali svi angjeli dobri i srećni, mnogi su sagriešili, zato su bačeni u pakao. Ovi se zovu „zli duhovi« ili „vragovi."

Angjeli bijahu od Boga obilno obdareni i usrećeni, ali nebijahu još sasvim doterali do nebeske t. j. one savršene sreće, koja se sastoji u tom, da tko gleda Boga licem u lice, da se ga podpuno uživa, te se nikada nerazstavi od ljubavi njegove. Ovu su si neizrecivu sreću imali angjeli zaslužiti svojevoljnom uztrajnošću u dobru, kao što i praroditelji naši. Ali Lucifer i uzanj mnogi drugi nebeski duhovi, dadoše se zanieti od oholosti, mjesto da

fale Bogu na podieljenih si odličnih darovih; jer „oholost je“, kaže sveto pismo, „početak svega zla.« Crk. 10, 15. Ovi se dusi pobuniše proti Bogu i nehćedoše mu se više pokoravati. Zato jih je i Bog na vieke od sebe odbacio, te sada pate u paklu, što su se od Boga odmetnuli. „Bog neprosti angjelom koji su sagriešili«, piše sveti Petar, „nego jih u paklenih okovih strmoglavi u ponor i predade na muke.“ Ovi dakle odmetni angjeli „zli su angjeli“ i zovu se „vragovi“ ili »sotone i napastnici“, ili »hudobe paklene.“* Odovud možete lahko razabrati, kakova je grehota: od Boga se odmetnuti, nehćeti se Bogu pokoravati, kada je Bog radi nepokornosti tako strašno i na vieke kaznio angjele.

Dobri angjeli imadu nas rado; zato nam čuvaju dušu i tielo, mole za nas i nukaju nas na dobro.

Dobri angjeli, koje je Bog radi uztrajnosti u dobru naplatio vječnom srećom u nebu, ljube nas, od srca su nam privrženi i dobru radi. To će pako mnogo reći, mnogo više, nego li da su nam dobru radi svi kraljevi i velikaši zemaljski; jer su angjeli velikaši nebeski, ljubimci božji. Velikaši zemaljski ljube kadšto one, od kojih se čemu nadaju; angjeli pako nebeski neimadu se od nas ičemu nadati, niti se imadu što bojati. Oni nas ljube samo radi Boga, što smo naime slika i prilika božja, pa upravo zato nas ljube tim većma, čim bistrije poznaju u nas sliku i priliku božju. A budué da znadu, da imamo svladati mnogo napastih i zapriekah na putu u vječno kraljestvo, a k tomu da smo slabi i krhki, zato nas podupiru ljubezno. S toga dragovoljno čine, što jim je, kako kaže sveto pismo, otac nebeski »zapovjedio da nas čuvaju po svih putevih i na rukuh nose.« Pjes. 90, 11. 12. — Pa i sbilja dobivamo nebrojena dobročinstva po svetih angjelih. Idu nam svakom sgodom na ruku, kao što nam svjedoči sveto pismo i temeljito obrazloženi dogodjaji iz života svetacah. Zar nam nepripovieda sveto pismo, da je jedan

* Jednoć zapita njetko troje djece njekoga gospodina: „Tko je stvorio angjele?“ S mjesta odgovore djeca: „Bog dragi.« »A tko je stvorio vraga?« Djeca neznadoše odgovoriti. Jednomu djetetu nehćede u glavu: da je Bog i vraga stvorio. (Što misliš ti?) Na to će najstarije, kao da mu je tko iznenada nadahnuo: »Znam, Bog je stvorio angjela, a angjeo je sam po sebi postao vragom.« (Guillois knjig. vjer.)

angjeo vodio i pratio mladoga Tobiju, da je išao sam u Rages, od Gabela donio Tobiji novce, i kad su se obodvojica vratila kući, izliečio sliepoga starca Tobiju? Zar nepripovieda nadalje sveto pismo: da je angjeo donašao Iliji proroku u pustinji jelo i pilo; da je jedan angjeo Danijelu objed priskrbio; da je jedan angjeo branio hram jeruzalemski, da nebude onesvećen i Heliodoru branio oplieniti ga; a tako i u više sgodah i nesgodah? Zar nam nesvjedoči crkvena poviest, da su angjeli radili svetomu Ivanu od Boga u kući i kuhinji, da su mu hranu dobavljali, da su ga podupirali noseći bolestnike, da su mu po noći svietili, da ga je jedan angjeo kriepio na samrti i očevidno mu se ukazao? Zar nam nesvjedoči crkvena poviest, da su angjeli pomagali obdjelavati polje svetomu Izidoru, a svetoga Stanka Kostku u dva puta pričestili? A još više drugih uslugah angjeoskih čitati je u životopisih svetacah. Izmedju različitih uslugah angjeoskih, učinjenih ljudem, spominje katekizam naročito četiri:

1) A n g j e l i n a m č u v a j u t i e l o. Angjeli izvedoše Lota i porodicu mu iz opakoga grada Sodome, prije nego li je oganj s neba skončao grad. Praangjeo Rafajel ote mladoga Tobiju u dva puta smrti. Jedan angjeo sačuva tri hebrejska mladića od ognja u naloženoj peći u Babilonu. „Angjeo učini usred peći kao da vjetar s rosom duva i oganj jih se nedotaknu nimalo, niti jih nerazžali niti jim nedotežča.« Dan. 3, 49. 50. Angjeli bijahu vojvode Judi i vojsci mu: „Dvojica izmedju njih uzeše Makabejca u sredinu i štićahu ga svojim oružjem te ostade neoštećen; na neprijatelje pako hitahu strielje i gromove te padahu (neprijatelji) sasvim smućeni. Ovdje je poubijano 20.500 pješakah i 600 konjanikah.« 2. Makab. 10. Jedan se je angjeo ukazao svetomu Petru u tamnici, raztepao mu okove i oteo ga bjesnoći Irudovoj. — A zar se i danas nepotvrdjuje ovaj nauk očevidnimi dogadjaji? Tko će izbrojiti pogibelji, koje priete dan na dan životu nejake i nesmotrene djece? Koliko bi se djece utopilo, koliko bi jih kola pregazila, konji satrli, ili kojim drugim načinom poginulo ili osakaćeno bilo, da ju nebrane angjeli čuvari?*

* Dne 13. veljače, god. 1856., pišu novine, udare na larmu zvona u 11 urah noći u Zamsu, u Tirolu. Dvie, skoro najveće kuće u selu stadoše gorjeti skupa sa stajami. Za toga se sbude ovaj čudnovati dogadjaj. Žitelji jedne ove kuće probude se, kada jim je upravo nad

2) Angjeli nas čuvaju u pogibeljih duše. — Kada se tako jako brinu angjeli za naše tielo, možemo si lahko misliti, da se kud i kamo više brinu za neumrlu nam dušu. Kao što je Bogu ponajprije do spasenja naše duše, i zato Isus dragocjenu krv svoju prolio; tako je i angjelom ponajprije do spasenja duše naše. Kada dakle udare pakleni dusi napastmi na nas, onda nas brane angjeli božji, podupiru nas u borbi i otimaju nas. „Naša bi slabost težko odoljeti mogla, toli silnim napastim, da nas nebrane dobri angjeli.“ Tako piše sveti Hilarij, crkveni naučitelj. (O pjesni 134 br. 17.) — Osobito će nam biti angjeli u pomoći na samrti;* kada budu napeli dusi

glavom gorjelo, te jedva izmakoše preko stepenah na ulicu. Od straha zaborave, da jim je ostalo dvoje djece spavajući pod krovom u sobi. Neusudi se itko od ognja po nje, da je oslobodi. Ovo dvoje djece, dvie djevojčice, jednoj od prilike dvanajest godinah, drugoj osam, prenuše se stopram od praska, kada se sruši tavan nad njimi. Brže bolje skoče obadvie i udare na vrata. Ali kuda, kamo li će, kada sukne na vrata plamen tako žestoko, da su jedva jedvice mogle opet zatvoriti vrata?! Tko li će nam opisati sada njihov strah i lelek?! Djeca udare vriskati, plakati i rukama mahati. „Jao“ govorahu »eto ćemo žive izgorjeti; a koliko će nas ova smrt stojati bola i muke?« Manja djevojčica predade se brzo svojoj sudbini, te se vrati u postelj govoreć: „Volim u postelji umrieti, nego li na podu.“ Veća pako otvori prozor, da skoči, ali neće joj se bez sestre, koja neće s postelje nikamo. Na to stane starija sestra silom trgati mladju sa postelje i nagovarati ju, da skoči kroz prozor. Ali mladja govoraše kroz plač: »Neusudjujem se, odviše je visoko.« Na to će joj opet starija: »Gledaj, ja ću prije skočit, pa ako meni nebude ništa, zar ne, onda ćeš i ti? Je l' de, da ćeš?“ Ivka (po tirolski Hanerl) obeća sestri, drhćuć od straha kao šiba na vodi, da hoće. Na to skoči starija govoreć: „Angjele čuvare, budi mi u pomoći!« sa trećega sprata dolje na tvrdi tarac. Stojeće okolo ljudstvo gledaše s užasom ovaj prizor. Ali, nuto ti čudnovate pomoći angjela čuvara, djevojčica posve zdrava zdravcata na zemlji i zove si veselo sestru, da skoči i ona kroz prozor, govoreć: »Nuder skoči Ivko, meni nije ništa!“ (Po tirolski: Hanerl komm! Mir hot's noits thon.) I zbilja, evo ti do mala i Ivke dolje — zdrave zdravcate. Tko li će nam opisati sada radost ovih dvijuh sestarah, tko li radost roditeljah njihovih? Kako li su njegdje goruće falile angjelu si čuvaru, od kojega su sačuvane zdrave sried tolike pogibelji?!

* Sveti Stanko Kostka bijaše na naucih u Beču. Za toga oboli opasno, te svi liečnici mišljahu, da neće preboljeti. No daleko više, nego li radi bola i smrti, žalostio se je ovaj sveti mladić, što će morati umrieti bez svete poputbine, sluteć, da mu protestant gospodar, kod kojega je po volji lahkoumna brata na stanu bio, neće dopustiti, da mu se u kuću donese sveta poputbina. Uzalud bijaše Stanku moliti si brata i obskrbnika; zato se utekne u pomoć Bogu

pakleni sve sile, da nas svladaju u onoj odlučnoj borbi; te ako uztrajemo stalni na razstanku s ovim svietom, pratit će nam veselo dušu u krilo božje, kao što su pratili dušu siromašnoga Lazara u krilo Abrahamovo. Vjerujuć pobožno i tvrdo, da sveti angjeli prate u nebo duše preminulih u Gospodinu, moli sveta crkva u molitvah za pokojne više putah za tu milost. Puna materinske ljubavi moli: „Dočekao ju (dušu) sveti praangjeo Mihalj, vojvoda nebeskih četah, sjajni joj sbor angjeoski došao u susret i uveo ju u nebeski Jeruzalem.“

3) Angjeli mole za nas. — To nas uči sveto pismo, pripoviedajuć dogodjaje pune utjehe. Budući Izraelci već 70 godinah u sužanjstvu babilonskom, vidje prorok Zakarija za jednoga prikazanja, kako se moli Bogu angjeo, bdijuć nad Jeruzalemom i židovskimi gradovi. „Angjeo božji govoraše“, veli prorok: „Gospodine četah, kako dugo nećeš se smilovati Jeruzalemu i gradovom Judinim?« Zak. 1. A niti mu bijaše uzalud molitva; jer mu stiže odgovor od Boga, da će se opet obazreti milosrdno na svoj puk. Tà i sam praangjeo Rafajel reče starcu Tobiji: »Kada si se, suze roneć Bogu molio, prikazivao sam ti molitvu Gospodinu“, t. j. ja sam pridruživao svoju molitvu tvojoj pred priestolom božjim i podupirao sam ju svojim zagovorom.

4) Angjeli nas pobudjuju na dobro. — Dobri nas angjeli svjetuj i svojimi opomenami, nukaju i potiču nas na dobro, olahkoćuju nam dužnosti nutarnjom utjehom i pokojem i vraćaju nas, ako možebit kakogod zakrenemo

i bude napokon uslišan. Jedne noći prene se iznenada Stanko, pozva si obskrbnika, koji je bdio kod njega, misleć, da neće Stanko zore živ dočekati, da klekne i pokloni se presvetomu otajstvu, koje je donešeno u sobu. Izustiv ove rieči, predigne se Stanko bez ičije podpore, premda na smrt onemogao, klekne u postelji, počme u tri puta govoriti: »Gospodine nisam vriedan“ i primi smjerno tielo gospodnje od jednoga izmedju angjelah, koji su mu ga donieli. Na to legne Stanko opet u postelj, a lice mu bijaše preobraženo od pobožnosti. Ovaj dogodjaj pripoviedao je Stanko istom kašnje i to pod zapovied, pošto je stupio u red Isusovački. Ovo je potvrdio i to pod zakletvu dvorjanik Stankov primjetiv još: „Ja sam ga slušao, gledao sam sve, što je radio i znam sigurno, da niti je bio u nesvjesti prije, niti za, niti poslje ove ure.« (Tako piše Bartoli, životopisac svetoga Stanka). Svetomu Stanku bijaše onda po prilici 16 godinah. Akoprem nije umro Stanko u ovoj bolesti, nego je čudnovato ozdravio, ipak razabiremo iz ovoga dogodjaja, kako su nam u pomoći angjeli za težke i opasne bolesti.

stazom nevjerstva ili grieha.* „Vrati se k svojoj gospodarici i ponizi se pod njezinom rukom“, govoraše angjeo Agari, službinji Sarinoj i opomenu ju na dužnost. 1. Mojs. 16, 9. — Rafajel nagovara Tobiju, kako da se bogoljubno zaruči, kako da skupa s roditelji Boga fali i slavi. Tob. 6. i 12. Angjeli oglasiše pastirom Betlehemskim narodjenje spasiteljevo, pokazaše jim, gdje počiva i zapovjediše, da hodočaste k jaslicam božanskoga djetešca. Pa tako je jedan angjeo opomenuo rimskoga satnika Kornelija, da

* Izvanredan dogodjaj ove vrsti imademo u životu svetoga L a n d e l i n a, mladića odlične porodice u Francuzkoj. Sveti Auberto, prabiskup kambrajski, bješe držao Landelina na krstu, a zatim mu se skrbio za pobožno odgojenje i nauke. Na to odluči ga posvetiti crkvi, ufajuć se, da će Landelin danas sutra postati revnim svećenikom. Landelin primi svećeničko odielo i dade se ostrići; ali to nebijaše po volji rodbini Landelinovoj, te napokon odgovore nesmotrenoga mladića od svećeničkoga stališa. Prabiskupu dade se na žao, što se je Landelin iznevjerio svomu zvanju, pa zato je, suze roneć, Bogu se molio i žrtvu prikazivao, da se Landelin opet svrati na pravi put. Medjutim je padao Landelin dublje i dublje u griehe sa svojimi drugovi, doklam je napokon otišao s njimi u razbojnike; pače dotera napokon Landelin do harambaše, pošto se je više putah odlikovao svojom hrabrošću. Jednoć izadju razbojnici, na čelu jim Landelin, na plien u kuću veoma bogata gospodara; kad al' iznenada umre jim jedan drug. Landelin udari u plač i tugu radi smrti ovoga razbojnika, te do skora svlada ga tako nemilo žalost, da su ga izdale sve tjelesne sile i od goleme tuge obuzeo ga napokon san. Stopram što bi sklopio oči, prikaza se Landelinu, kako vrazi obaraju dušu nesrećnoga mu prijatelja, u pakao. Landelin protrnu sav od velika straha; ali eto do mala ukaže mu se vlastiti angjeo čuvar u spodobi mladića liepa obličja i govoraše mu ovako: »Gledaj Landeline, što si uradio, gledaj gdje se obara duša drugara ti u jaz pakleni. Izabiraj, što ti se bolje dopada: da li propasti u paklene muke, ili se s nami na nebu veseliti. Okani se dakle vražjega posla, i počmi služiti Isusu; bježi s mjesta iz sužanjstva vražjega, da budeš mogao jednoč s Isusom kraljevati po smrti. Idi natrag kući, javi se biskupu Aubertu, uzmi si ga za duhovnoga oca, te slušaj mudre nauke iz ustijuh njegovih. Jer ćeš se samo onda moći oteti paklu, te se sa mnom i svimi angjeli uživati rajskoga veselja; ako se odrečeš svojih opakih djelah i uzslušaš njegove spasonosne opomene.« Landelin se prene, razstane sa svojom družbom, sbaci svoju divju ćud i vrati se k svetomu biskupu. Biskup ga dočeka veoma veseo. Landelin izpripovieda sve svoje opačine na svetoj izpovjedi, opra svoju krivicu krvlju božanskoga jaganjca i svojimi pokorničkimi suzami. Pošto je mnogo godinah sproveo u ljutoj pokori, bude redjen u svećenika. Kašnje življaše Landelin sveto, putovaše u tri puta u Rim, sazida četiri samostana, postade opatom i Bog ga proslavi darom čudesah. Umro je god. 707. (Boland. Lipanj. svez. 2. str. 1065. sll.)

potraži svetoga Petra, te se od njega dade poučiti u kršćanskoj vjeri. Djel. apošt. 10.

Angjeli, za čuvare nam odredjeni, zovu se sveti angjeli-čuvari.

Sveti angjeli dakle, koji nam ljudem toliko dobra ukazuju i mnogo zla od nas odvraćaju, zovu se posve pravedno „angjeli čuvari.« Bog je svakomu od nas već od narodjenja dao takova angjela, da nas prati svuda. Zato kaže Isus: »Gledajte, da nesmutite koje od ovih malenih; jer kažem vam: a n g j e l i n j i h o v i na nebu, gledaju sveudilj lice oca mojega, koji je na nebesih.« Mat. 18, 10. Kaogod što roditelji, daju pratioce i pomoćnike djeci, kada ju šalju na opasan put; tako je dao i nebeski otac, od neizmjerne svoje ljubavi, angjela nam, nebeskoga vodju, da nas prati, kamogod krenuli; čim se na sviet rodimo, pa sve dok neizdahnemo, da nepromašimo put u nebesku domovinu. Kako draga mora nam dakle biti misao, da nas prati svuda angjeo, čuvajuć nam tielo i dušu, moleć se za nas i opominjajuć nas na dobro! Patriarsi staroga zakona mislili su uviek na ovu istinu. Starac Tobija odpremi si ljubeznoga sina i pratioca mu, govoreć: „Srećno putovali, Bog bio s vam na putu i angjeo vas njegov pratio!« — Tob. 5, 21. — Juda Makabejac moljaše si od Boga, prije nego li je pošao u boj s neprijatelji, da mu dodje u pomoć dobar angjeo: „Gospodine neba i zemlje«, moljaše ovaj pobožni vojvoda, »pošalji svoga dobroga angjela pred nas sa strahom i užasom.« 2 Makab. 15, 23. Obadva, kao i mnogi drugi, bili su uslišani i mogli govoriti, kao njekoć Judita: „Tako mi živoga Gospodina (Boga), njegov me je angjeo čuvao, kada sam odavle išla tamo, kada sam tamo boravila i odanle se opet ovamo vraćala.“ Judit. 13, 20. *

* Bilo je u novom zakonu pobožnih dušah, koje su mislile na ovu blagu istinu. Njekoliko smo primjerah već pripoviedali. Osim toga imade nebrojenih drugih, od kojih ćemo samo jedan napomenuti, iz života blažene I v k e i z O r v i e t a, reda svetoga Dominika. Ovoj pobožnoj službenici božjoj pomrše već za malih noguh roditelji. Kada se je njekomu na žao dala ova nejaka sirotica, što su joj tako rano pomrli otac i majka, pokaza nevina djevojčica prstom na sliku angjela si čuvara i progovori pobožno djetinjim glasom: »Zar neznaš, da mi je sada angjeo čuvar i otac i majka, te da će mi on biti bolja majka od one, koju mi je uzeo nebeski otac?“

Dužni smo svoga angjela čuvara

1) štovati. — Dužni smo svoje angjele čuvare smjerno štovati. To zaslužuje njihova odlična svetost, mnoga preimućtva, kojimi su od Boga obdareni i njihovo visoko dostojanstvo, na koje su uzvišeni od Boga. Pošto je očitovao sveti praangjeo Rafajel starcu Tobiji i sinu mu, da je on jedan izmedju angjelah, koji stoje pred priestolom božjim, padoše od straha obadva ničice. Tob. 12, 15. 16. Tako su revno i pobožno štovali angjela božjega. — Kako li je možemo najbolje štovati? Prvo, da se sveudilj sjećamo, da nas angjeli svuda prate; a s toga da se neusudimo ikada štogod reći, učiniti, pače misliti, čim bismo jim se mogli zamjeriti. Kako li bi se njegdje držali pristojno, da bismo došli pred kojega velikaša, ili samoga kralja. Pà ipak je njihovo dostojanstvo kud i kamo manje od dostojanstva najnižega angjela. Zato m. d. budite uviek pobožna, krotka i stidljiva, jer znadete, da vas motri neprestance angjeo čuvar. Takodjer kad ste na samu, pače i po noći, stoji uz vas ovaj nebeski velikaš. Zato budite na oprezu, da vam se neizmakne ikada i igdje kakovagod rieč, ili da neučinite štogod, čim biste se zamjerila ovomu nebeskomu prijatelju * — Drugo, štujemo takodjer svete angjele, kad jim se pobožno molimo, kad jim se pouzdano u pomoć utičemo, kad je zazivamo u nevoljah i napastih. Slušajte opomenu svetoga Bernarda, te zazivajte često i pouzdano angjela si čuvara, molite mu se osobito jutrom, da vas čuva obdan i zle ljude od vas odvraća.

Molite mu se i večerom, da vas čuva obnoć i brani vas, da vam nenahudi pakleni neprijatelj u snu; u svakoj biedi i nevolji, u pogibelji tiela i duše zovite ga bar kratkom molitvicom u pomoć.

O angjele sveti moj,
Daj da budem vazda tvoj.
Da od grieha mogu biti
Prost — i Bogu ugoditi. * *

* Zapitan jednoć njeki pobožni pustinjak stare dobe: što radi, da je tako sveudilj uredan, krotak i veseo, odgovori: »Češće se obaziram na angjela si čuvara, koji me neprestance prati, uviek mi kazuje, što mi treba govoriti i činiti, a zatim bilježi mi svaki posao što i kako sam ga obavio. Ovaj pogled sjeća me, da se imam sveudilj smjerno držati, te da mi valja biti opreznu, da nereknem štogod ili neučinim, čim bi mu se zamjerio.«

* * Osobito vam preporučam, da molite po danu, navlastito jutrom i večerom molitvicu, s kojom je skopčala sveta mati crkva oprost od

2) Angjelu čuvaru dužni smo biti zafalni. — Kamo sreće, da biste, kao i Tobija i vi sveudilj zafalna bila angjelu si čuvaru.* I vam je mnogo već dobra učinio dragi vaš angjeo čuvar. Svagda i svagdje pratio vas je ljubezno, branio, prijazno vas opominjao na dobro, a ozbiljno vas odgovarao oda zla. Bdjela vi ili spavala, radila ili se igrala, uviek pazi na vas marljivo. Kamogod išla ili hodila, u crkvu ili u učionu, kući ili na polje, svagdje vas motri njegovo brižljivo oko. On vam prinosi molitvu Bogu, kada se molite; a kad ga Bog saslуša, vraća se opet veselo k vam. Kakvu li ćete mu plaću dati, ili čim ćete mu dobročinstva naknaditi, kako je zaslužio? Nije li pravedno, da mu falite dan na dan? A kada je naredila crkva blagdan svetih angjelah čuvarah, sjećajuć nas angjelah i njihovih nebrojenih dobročinstvah, nije li dostojno da slavimo ovaj liepi blagdan revno gorućom pobožnošću i zafalnim veseljem?!

3) Dužni smo svoga angjela čuvara ponuke slušati. — Bog traži od nas naročito, da slušamo sdušno opomene svetoga si angjela čuvara. »Nuto, ja šaljem angjela svoga,“ govori Bog Izraelcem, a po njih nam svim, „da ide pred tobom i čuva te putem i vodi te u mjesto, koje sam ti pripravio. Motri ga i slušaj mu glas i nemisli, da ti ga je slobodno prezirati.“ 2. Mojs. 23, 20. 21. Ako li se tko usudi, uzprkos ovoj očinskoj zapoviedi božjoj, u nemar bacati opomene svetoga si angjela čuvara, stignut će ga težka osuda božja, a tužit će ga angjeo čuvar jednoć na sudu božjemu.

100 danah. Ova molitvica glasi: »Angjele božji, čuvaru moj, razsvietli, čuvaj, ravnaj i vladaj mene, preporučena ti milošću višnjom.«

* Kada bi se naime dogovarao mladi Tobija, kao što pripovieda sveto pismo, sa ocem, što bi poklonili svetomu mladiću, koji ga bješe toli vierno pratio, reče: „Oče, koliko ćemo njemu platiti, ili čim ćemo njemu naknaditi dobročinstva, kao što zaslužuje?“ A zatim hoteć kazati ocu, što mu je sve i koliko dobra učinio, uze ocu pripoviedati: »Cielim putem pratio me je i zdrava kući doveo, on je sam digao novce od Gabela, on me je oženio i od žene mi oterao duha paklenoga; oslobodio me je, što me nije progutala riba, tebi je dao, te si ugledao nanovo svjetlo nebesko: dà svakoga nam je dobra dao u izobilju. Što ćemo dati njemu prikladna? Molim te oče, nagovaraj ga, da se udostoji primiti za sebe polovicu svega, što smo donieli.“ Tob. 12

Zli dusi napastuju nas iz zlobe i zavisti, da nas navedu na grieh te rinu u vječnu propast.

Kao što nas ljube dobri angjeli, tako su zlobni na nas zli dusi. Oni na nas prekomjerno mrze, jer mrze na Boga, što jih Bog viekom kazni u paklu; a radi Boga mrze i na nas, motreći sliku božju u nas. Oni mrze tim više na nas, čim nam je čistija duša i nevinija, t. j. čim nam je sličnija duša Bogu, ili čim se više, makar samo trsimo, biti slični Bogu. Zato, znade se, da zli dusi više napastuju ljude, koji pobožno živu, nego li bezbrižne i nemarne. Zato se i tuže gdjekoji ljudi, da jim više dosadjuju pakleni dusi, odkada su se obratili k Bogu, nego li prije. — Zli dusi puni su zatim zavisti proti nam i paklena jih zavist proti nam grize; ne samo zato, što vide, kako nam Bog dragi dieli tjelovna i duhovna dobročinstva, nego ponajviše zato, što smo mi odredjeni, da sjednemo na mjesta u nebu, koja su oni neharno izgubili. — S ove neizgovorne zlobe i zavisti zanešeni, gledaju zli dusi dan i noć, gdje bi nam nahudili. „Zlobom vražjom došla je smrt na sviet.“ Mudr. 2, 24. Ponajprije ipak gledaju, da nas, navedši na grieh, rinu u paklenu propast. S toga piše sveti Petar (1. list 5, 9.): „Protivnik vaš, vrag, obilazi kao ručeći lav; tražeć, koga bi proždro.“ A sveti Pavao piše: „Neimamo se boriti (samo) proti mesu i krvi (t. j. proti ljudem) nego (takodjer) . . . . . . proti duhom zloće u zraku.“ Efež. 6, 12. Sveto nam pismo svjedoči, da je vrag naveo Judu, da zataji božanskoga si učitelja (Iv. 13, 27.) i Ananiju, da slaže duhu svetomu. Djel. apošt. 5, 3. Na samoga Boga-čovjeka usudi se udariti pakleni napastnik. Mat. 4. Odovud vidimo, da i sveci nisu prosti od napasti paklenih duhovah, a kamo li tko drugi.

Bog pripušta, da nas napastuju zli duhovi, jer znade obratiti njihove zasjede sebi na slavu, a nam na spas.

Zli duhovi mogu nam istina nadahnuti griešne misli, mogu nam koješta ugodno i dražestno pred oči donieti, mogu nas obsjenjivati, da nije grieh ovo ili ono; t. j. mogu nas napastovati; ali nemogu ikoga na grieh prisiliti, dà niti djeteta, — tako su slabi. Sveti Augustin prispodablja vraga psu na lancu, koji istina može lajati

što ga grlo nosi, te čovjeku nepriličan biti; ali nemože ugrizti, van ako mu tko od objesti ili nesmotrenosti dodje blizu. Tako je Bog privezao vraga, te nemože čovjeku nahuditi, ako se ga samo čuva uz božju milost. Bog dragi neda čovjeku više biti napastovanu, nego li je kadar svladati; jer čim Bog dade više oblasti duhu paklenomu, tim više daje i čovjeku milosti; tako, da čovjek u svako doba može dobiti toliko milosti i snage, koliko mu je od potrebe, da vraga svlada i protera od sebe. Ako li dakle vrag svlada čovjeka, nije Bog imalo kriv, nego si je kriv sam čovjek. — Ali mogao bi tko pitati: Zašto ipak daje Bog vragu ikakvu oblast, da napastuje čovjeka ili da mu iole nahudi? Njegdje prije ste čula, da Bog pripušta zlo i suprotivštine, a zašto? Pravo; jer znade po svojoj svemogućnosti i mudrosti obratiti sve zlo i suprotivštine sebi na slavu, a stvorovom na dobro. To valja i glede zasjedah i napastih vražjih; jer premudri i svemogući Bog obraća i nje

1) sebi na slavu. — Kad je Isus oslobodio u Kafarnaumu čovjeka, obsjednuta od vraga, „popade strah sve, te govorahu medju sobom: »Kakva li je to rieč, te silom i snagom zapovieda nečistim duhovom, pa izlaze? I glas o njem puknu svuda po cieloj zemlji.“ Luk. 4, 36. 37. Nuto, kako ista zloća duha paklenoga širi glas o Isusovoj božanskoj moći. Tako je i moć, kojom su apoštoli i učenici Isusovi zapoviedali vragovom, krčila put njihovu nauku. Sveto pismo govori: „Narod je slušao jednodušno, što je Filip govorio;“ a zašto? „jer su čudesa slušali i gledali, što je tvorio; jerbo jih je mnogo imalo nečiste duhove, koji su, vičući iza glasa, izlazili.“ Djel. apošt. 8, 6. 7. Ne samo prve dobe kršćanstva, nego i svagda, istih posljednih stoljećah, rušila je oblast katoličkih vjeroviestnikah, nad paklenimi dusi, krivobožtva, a krčila put katoličkoj vjeri po Žapanu, Tonkinu i Kokinkini. Pà kada bi prigovorili krivobožci katolikom, da imadu od vraga moć tvoriti čudesa, kao što su farizeji njekoć prigovarali spasitelju, odgovorili bi jim katolici, kao spasitelj, da se njihovimi čudesi krši, a nepodupire moć vražja. Pà budući da ova moć proti vragu, može samo od Boga polaziti, to mora i vjera, kojom se ova čudesa tvore, polaziti samo od Boga; mora dakle biti vjera božanska. Sudite sada: bi li božanstvo Isusovo, božanska moć i istina katoličke,

od Isusa utemeljene crkve, ikada toli bjelodano ljudem u oči udarila, da nije Bog vragu ikakve oblasti dao? Odovuda je takodjer lahko razabrati, zašto je Bog dao, osobito za dobe Isusove; za vjekovah i po mjestih, gdje se je vjera katolička medju krivobožci širila, da budu gdjekoji ljudi obsjednuti od vraga.

Što valja o tjelesnih nevoljah, valja i o napastih i borbah, koje polaze od vragovah. Čim češće i žešće navaljuju na nas ove borbe, tim je očevidnija slava onoga, za koga se borimo i koji nam daje snagu, da svladamo. Da se je mladić David borio samo s prostim vojnikom, vrstnjakom si, nebi mu borba i pobjeda sigurno toliko ljudem u oči udarila: pošto se je pako borio s jakim za strahotu neprijateljem, s goropadnim Goliatom, te ga podpuno svladao: to je ova pobjeda bila kud i kamo sjajnija. Pà s toga upravo bila je ova pobjeda i na veću slavu Bogu, u čije se je ime David borio. Sveto pismo svjedoči naročito, da je David pošao u boj „u ime", t. j. na slavu i jakošću Gospodina četah, Boga naroda izraelskoga.

2) Zasjede su vražje i ljudem na spas. — Isus je, istina, svladao vraga, ali ga nije izagnao s ovoga svieta; Isus mu je oteo plien, ali mu nije oteo sve oblasti. Zašto nije? Zato nije, odgovara sveti Augustin, da nam dade priliku, boriti se proti njemu, te kao Isus borbom si osvojiti krunu; jer nepristoji se, da si članovi (kršćani) drugčije osvoje vječni život, nego li glava njihova (Isus). Povrh toga pružaju nam napasti duha paklenoga najljepšu sgodu, da pokažemo ljubav svoju i viernost prama Bogu i napredujemo u svih kršćanskih kriepostih, navlastito u trpljivosti. Job nebi ikada doterao do tolikoga savršenstva, radi kojega je od samoga Boga postavljen uzorom trpljivosti (Tob. 2, 12.), da nije Bog dao, da bude tako nemilo napastovan od vraga.

Da nam napasti vražje nenahude, nego budu na spas, treba nam

1) moliti. — To nas uči Isus, govoreć: „Bdijte i molite, da nepadnete u napast" Zato molimo svaki dan u „oče našu": „Neuvedi nas u napast." Molitva je jako i sigurno oružje proti našim napastnikom. Nevješt oružju i običnoj borbi, sprema se David u boj „u ime Gospodina četah" i svlada goropadnoga Goliata. Tako neće moći i

nam nahuditi vrag uza svoju silu i himbu, ako mu podjemo u susret oružani molitvom, t. j. u ime božje. — Ako nas dakle napastuje vrag, valja nam se pobožno moliti Bogu, valja nam zazivati sveto ime „Isus" i „Marija" i preporučiti se svetomu angjelu čuvaru. Ako te na samu snadje napast, a ti se prekriži. Vrlo je dobro takodjer, osobito kada žešće navali napast, ili dulje traje, poškropiti se svetom vodom. „Neima išta sigurnijega, čim bi moći proterati zle duhove", kaže sveta Terezija, „od svete vode". „To nije prazna utvora," govori dalje svetica, „ja sam se dosta putah o tom osvjedočila." — Treba nam

2) napasti na grieh postojano odbijati, t. j. nikada privoljiti na grieh, udarila napast na nas žestoko i trajala dugo koliko joj drago. „Protivite se vragu" govori sveti Jakob, „pa će bježati od vas." Veoma je od potrebe, da se već unapried napasti uklonimo i odlučno joj se opremo; a da se nebavimo lahkoumno i nemarno, kada smo u napasti. Valjda ste vidjela kadgod mušicu, kako zuca i mota se oko svieće, dok joj napokon izgore krila, te padne na stol i pogine. Tako se godi i onim, koji se neopiru odmah s početka napasti i neklone se pogibelji. Ako li se tko s mjesta i odlučno opre, bježi pakleni duh obično odmah od njega. Ali ipak nepobjegne za uvieke. Sada obilazi kojekuda i motri, gdje bi te mogao najlaglje popasti, t. j. gdje si najslabiji. Svaki je čovjek sa njeke strane tanak iliti slab, t. j. sklon je na kakovu pogrešku, pa ako ga tko s one strane popane, bit će odmah savladan. Jedan je čovjek slavohlepan, drugi je skup, treći je gizdav, ljubi razkošje i zabave, četvrti je lien, peti srdit, šesti zavidan. Kada dakle pogodi vrag jednoć gdje čiju tanku stranu, iliti na koju je strast sklon, onda mu se laska, zavodi ga s početka samo na malene griehe u toj struci; ali ga sveudilj vodi na veće griehe, doklam ga zavede u smrtni grieh, i tako ga ulovi u svoju zamku ili mrežu. Zato je od potrebe, da bude svatko na oprezu, te kroti svoje strasti, učeć se, uviek protivno raditi, nego li ga vuče strast. — Napasti su, istina, kadšto veoma dosadne, traju kadšto dugo, vraćaju se kadšto; ali kada je vrag stalan napastujuć nas, budimo mi još stalniji opirući mu se. Vidi li zatim napastnik, da nam uza svu svoju himbu i silu, nemože nahuditi; nego nam dapače svojim silnim napastovanjem umnožava zasluge, razsrdit će se i

osramotiti samo, pa otići. Isus pako motri nas ljubezno i veselo, kao vojvoda, kada motri hrabre i vierne si junake; a tako i sveti angjeli čuvari. — Ako li se usuprot dademo nagovoriti od vraga na grieh, to preotima sve više mah vražja sila nad nami i vrag neprestaje napastovati nas, dok nas nestrmoglavi u propast. Uplašiv se mladi Tobija, da će mu zli duh nahuditi, umiri ga nebeski mu vodja Rafajel, govoreć: da vrag samo onim nahuditi može, „koji Boga iz sebe i iz srca svojega izključuju“ te se povadjaju za požudami. Tob. 6.

Opomena.

Čula ste dakle d. d. kako su mnogi angjeli sagriešili, podignuvši se oholo proti Bogu, nehoteći Boga ljubiti i nehoteći mu služiti; čula ste, kako su nesretni postali ovi angjeli sa svoje nepokornosti, kako su nebo izgubili, te za uvieke strmoglavljeni u muke paklene; kako su nemilo izopačeni, te traže i uživaju se veselja, kada čovjeka obore u grieh i nesreću. Ali zato su i omrzili svakomu, te ljudi neznaju, kojim bi imenom zvali gdjegod se što na zemlji najgore, najodurnije i najzlobnije dogodi, nego li imenom vražjim. — Zato čuvajte se d. d. da svojom nepokornošću proti roditeljem i glavarom nepostanete slična vragovom. Čuvajte se sada i cieloga vieka, da nepostanete namjestnici ili pomoćnici vražji, smućujući ili zavadjajući si braću i sestre, saučenike, ili druge ljude. „Tko smuti jedno od ovih malenih (zavodeć ga ili mu dajuć zao primjer),“ govori Isus, „bolje bi mu bilo, da mu se objesi o vrat mlinski kamen, i da utone u dubinu morsku.“ Mat. 18, 6. — Budite pače svakomu, s kim obćite, dobri angjeli. Budite krotka, čedna i stidljiva svagdje: doma, u učioni, na ulici i gdjegod bila, u razgovoru, igri i držanju, da se bude svatko na kriepost pobudjivao, tkogod vas bude vidio. Ako li budete vidjela, da tko zlo radi ili hoće i vas na zlo da zavede, odgovarajte ga, sjetite ga. da ga gleda Bog i sveti angjeli čuvari i kako će biti žao Bogu i angjelom, ako sagrieši.* Tako ćete i vi izpuniti božju volju kao angjeli na nebu; pa kada se budete razstajala s ovim svietom, pratit će vam dušu do priestola božjega ne samo vaši angjeli čuvari, nego i angjeli čuvari svih onih, koje ste na dobro poticala, ili od zla odvraćala, te će vas veselo uvesti u dvore nebeske. Čudna li njegdje veselja onda i sreće po vas, pa još k tomu veselja i sreće bez kraja i konca!

* Uzmite si primjer njekoga kitajskoga dječaka kršćanina. Ovo, što ću vam sada pripoviedati, pisao je vjerovjestnik, koji je bio glavom u Kitaju. Njekoć, igrajući se krivobožka i kršćanska djeca, kad jim nije bio nazočan učitelj, udari iznenada na daleko „tam-tam“ (kitajska glasba). „Evo lakrdijašah“, reče njeki krivobožki dječak, „odimo gledat.“ Na to hćede sobom odvesti njekoga dječaka kršćanina, imenom Pavla. Pavao nije mu se odmah protivio, nego mu se zametnula borba u srcu, te nije znao kud i kamo. U jednu ruku vukla ga je želja gledati lakrdijaše, u drugu ruku bojao se je Boga uvriediti; jer one lakrdije većinom vriedjaju pristojnost, pa zato i nedopuštaju vjerovjestnici kršćanom ići na nje. Doklam se je Pavao smišljao: bi li nebi li išao, motrijaše ga manji brat, komu bijaše sedam godinah, imenom Lovro, mučeć, kao da bi mu hotio reći: Pazi se, da neotidješ, jer ću kazati materi. Krivobožkomu dječaku pade u oči Lovrino držanje, pa zato mu obeća njekoliko sapekah (kitajskih novacah), da nekaže materi. Pavao kao da se je s njim slágao. Ali na to, razjariv se Lovro, reče si bratu: „Ja, da svoju dušu i tvoju prodadem vragu za njekoliko sapekah! Ne, nikada, nipošto. . . . . Idi samo na lakrdiju, ja ću već kazati materi; a ona će te valjda odmah stignuti, čim tamo dodješ.“ Pavao se neusudi na lakrdiju ići i tako izmače kazni, koje bi sigurno dopao od matere, da je išao; jerbo je Lovro materi sve pripoviedao. „Nije li stariji mi brat s pameti sašao,“ govoraše mali Lovro više putah, „nuto da nebijaše mene, težko bi sagriešio.“ — Kažite mi sada djeco, mjesto kojega angjela bijaše mali Lovro bratu si Pavlu; a mjesto kojega angjela bijaše Pavlu krivobožki dječak? Za kojim ćete se vi povesti?

§. 5. Prvi čovjek i grieh iztočni.

Najplemenitiji stvor božji na zemlji jest čovjek.

Ovdje vam djeco treba dvoje na pameti imati: prvo, da je čovjek stvor božji; a drugo, da je čovjek stvor najplemenitiji na zemlji. Čovjek je stvor božji. Kada je Bog stvorio svu zemlju, nalik na kakvu veličanstvenu kraljevsku palaču, reče: „Stvorimo čovjeka . . . . . I Bog stvori čovjeka . . . . . Muža i ženu stvori jih.“ 1 Mojs. 1, 26. 27. — Čovjek je najplemenitiji stvor božji na zemlji. To nam svjedoče rieči svetoga pisma, što smo jih malo prije spomenuli. Stvarajuć druge stvari, govoraše Bog: „Budi;“ a sada: „Stvorimo čovjeka“. Odtuda razabiremo, da se ovdje radi o nječem osobitom. Zato je Bog stvorio čovjeka najposlje, hoteć reć bi okruniti sve, što je stvorio. A da pokaže Bog još jasnije, da ide čovjeka prvenstvo nad svimi vidljivimi stvorovi, napravi ga gospo-

*

darom i kraljem svih stvorovah, govoreć mu: „Napunite zemlju i pokorite si ju, gospodujte nad ribami morskimi i pticami nebeskimi i nad svimi živinami, što se miču na zemlji.“ 1. Mojs. 1, 28. Istinito i liepo svjedoči nam David (pjes. 8.) o čovjeku: „Samo si ga malo manje ponizio od angjelah. slavom si ga i časti okrunio i postavio nada djela rukuh tvojih. Sve si podložio njegovima nogama, ovce i goveda sva, povrh toga životinje na polju, ptice nebeske i ribe morske.“ Koliko nam dakle valja i koli goruće faliti Bogu stvoritelju! A kako da mu se najbolje zafalimo? Sigurno tako, da se svega uživamo samo po njegovoj svetoj volji, naime služeći Bogu i njega slaveći. „Jest, da ja tebi služim o Bože“, govori sveti Augustin, „dao si ti, da sve služi meni, štogod si stvorio.“

Bog je napravio Adamu tielo od zemlje i nadahnuo mu neumrlu dušu, pa tako je prvi čovjek stvoren. — Bog je uspavao Adama, izvadio mu rebro i od njega stvorio Evu.

Čovječje tielo satvoreno je od zemlje, pa zato se i zove prvi čovjek Adam, t. j. „zemljanin“. Ovo pako čovječje tielo imalo je oči, a nije vidjelo; uši, a nije čulo; ruke i noge, ali niti je mahalo oko sebe, niti hodalo; nije živjelo ni osjećalo. — Na to „udahnu mu Bog u lice dah života“ t. j. stvori mu dušu i sdruži s tielom; sada stopram oživi čovjek. Sveto pismo zove dušu dahom života, jer čovjek bez duše nemože dihati, nemože živjeti. Nadalje kaže sveto pismo: „Bog mu udahnu,“ da pokaže, da duša nije stvorena kao tielo od kakve zemaljske tvari; zatim pako, da je duša slična Bogu, da je naravi duhovne, da je duh. — Tielo žene nije stvorio Bog od zemlje, kao Adamovo, nego od rebra spavajućega muža; jerbo je htio, da svi ljudi po tjelesnoj naravi polaze od Adama, te da Adam bude praocem svega roda ljudskoga i jerbo je htio, da u ženitbi muž i žena, doklegod živu, budu zajedno i ljube se, kao jedno tielo i jedna duša. To je pako ponajviše radi djece Bog odredio. Kako bi vam njegdje zlo bilo, da vam nebi morali otac i mati do smrti zajedno živjeti! Nebiste ikoga na svietu imali, tko bi se za vas tako ljubezno i dragovoljno brinuo i odhranjivao vas, kao otac i majka. — Adam nadjenu ženi svojoj ime Eva t. j. „mati živućih.“ Svi dakle ljudi, bili crni ili bieli, živjeli u Ameriki, ili Australiji, ili Afriki, ili u drugih krajevih

svieta, vuku lozu od jednoga muža i žene, t. j. od Adama i Eve. Kaogod što je Adam praotac, tako je Eva pramati svihkolikih ljudih. *

Čovjek se dakle sastoji od tiela i duše.

Da svako od vas imade tielo, to vidite i osjećate. Duša pako nemože se vidjeti očima, i pipati rukama, jer je duša duh. Nego ipak znadete sigurno, da svaki čovjek imade dušu, kao što imade tielo. To neznademo samo mi kršćani, nego to su znali, a i danas znadu židovi, turci i neznabožci. — A što je duša? Duša je od Boga stvoren neumrli duh, bez kojega nebismo mogli ni misliti ni živjeti. Onomadne sam vam kazao: da rieči: „Bog je udahnuo dah života“ itd., znamenuju: „Bog je stvorio dušu i to sebi sličnu, t. j. duhovne naravi i sdružio ju s tielom, koje bješe stvorio od zemlje; nadalje, da se duša zove „dahom života“, što bez duše nebismo mogli dihati ni živjeti. Kada se dakle razstavi duša s tielom, — tielo je mrtvo: nemiče se, ukočeno je, zaudara, počima vehnuti i trunuti. Duša pako neumre ikada, jer duša je dah božji, stvorena, da viekom žive. Zato kaže sveto pismo: „Prah se vraća u svoju zemlju od koje je bio, a duh se vraća k Bogu, koji ga je dao“ (Prop. 12, 7.) da primi od Boga plaću ili kaznu. Bez duše, nemožemo misliti, kao što nemožemo bez nje živjeti; jer tielo bez duše nemože misliti. Znademo po sebi i nemožemo tajiti, da u nas imade nješto što misli, što razabire, što sudi: da li je što pravo ili krivo, što hoće, što ljubi ili mrzi, što tielom po volji miče, što zapovieda tielu, pače sili ga: sjedjeti ili stajati, hodati ili ležati, raditi ili mirovati; riečju: u nas ima nješto osim tiela, što nije tielo.

* Današnji dan dokazano je sigurno, da se radi razlike u masti tjelesnoj i radi daljine Amerike od Europe, nemože tvrditi, da ljudi na svietu imadu različite praroditelje. Nemože se tvrditi radi razlike u masti tjelesnoj. „Neima tomu 400 godinah, što su se Portugizi naselili u Indiji; pa nuto potomci njihovi oženivši se s indijankami, pravi su crnci danas. To isto vidi se na zapadnih i sjevernih Azijatih, kavkazkoga poriekla, koji već više vjekovah živu u Indiji. Premda se nežene s indijankami, ipak jim je koža mrka, kao i ostalim Indijancem.“ Tako piše pokojni Gfrörer, jedan od najglasovitiji novih povjestničarah. — Što se tiče Amerike, znade se, da nije dalje od 13 urah iz Amerike u sjevernu Aziju, te zimi, kada se smrzne ovaj predjel morski, moći je pješice preko leda doći iz Azije u Ameriku. Pače imade razlogah, tvrditi: da se je njekoć Amerika s Azijom skupa držala.

Kolika je grehota dakle, usuditi se sama sebe varati ili druge: da neima čovjek duhovnu, neumrlu dušu, da je svemu konac, kada čovjek umre! Kolika nezafalnost proti Bogu, prezirati ili tajiti dušu, ovaj najdragocjeniji dar nebeskoga stvoritelja! Pa kako onesvećuje takov nezafalnik samoga sebe! Duša čini čovjeka čovjekom, krunom i kraljem svih stvorovah. Dušom se razlikuje čovjek od nerazložne živine, koja nemisli, te žive bez slobode i nestane je, kada crkne, za vieke. Zato niti ima čovjeku veće poruge, nego kada ga tko uzporedi živini, ili mu kaže, da je nerazložno živinče, magarac ili pas. Tko pako tvrdi: „kada umrem, onda je svemu konac, onda samo pàra izadje iz mene, kao iz svake druge živine,“ taj se sam uzporedjuje sa živinom; taj meće sam sebe na ruglo svietu. Netiču li se ovakova čovjeka rieči svetoga pisma: „Čovjek, kad je u časti, nerazumije to; uzporedjuje se (po svojih riečih) sa stokom nerazložnom i bude njoj nalik.“ Pjes. 48, 13.* Da ovakvi brbljavci sami nedrže za istinu, što govore, vidi se odtuda, što bi jim se na žao dalo i sramotu, kad bi jim tko nadjenuo ime koje živine! — A kako je stopram pogubna takova tlapnja! Jer tko nevjeruje, da je čovječja duša neumrla, taj i nevjeruje, da ima kakva plaća ili kazna poslje smrti: a po tom je gotov na svakakvo zlo. Štogod ovakov čovjek misli, traži ili čini, tiče se jedino zemaljštine, putenosti i tiela, ide samo na to, da bude mogao udobno i po volji živjeti, riečju: sav će mu život proći, služeć trbuhu. Ovakov će čovjek biti nemio proti bližnjemu, ako samo njemu bude išlo sve po volji. Ovakovu čovjeku neće išta biti grehota; za njega neima vječne kazne, kao ni za živinu. Njega je samo strah, da ga redarstvo neulovi ili nekazni. Neumjereno jesti, piti i tielu si goditi, strah ga je samo zato, što bi morao prije reda zaglaviti. Zar ne d. d., da vas groza fata, već slušajući samo takove bezbožne govore; a tako fata i svakoga, koji imade još

* Jednoć se vozio poštom mlad gospodin, koji se držao veoma učenim i prosvietljenim, te htio silom družtvu si na kolih dokazati, da je duša samo izmišljotina i da je svemu konac, kada čovjek umre. Na to mu odgovori jedna gospodja, valjda rugajuć se njemu i drugim mu vrstnjakom brbljavcem radi nedotupavosti: „Odviše ste se namučili, dokazujuć nam, da ste živinče.“ — Moses Mendelsohn, židovski pisac, govori: „Ako nam je duša umrla, to smo stvoreni na zemlju, da se kao živina hranimo i crknemo; onda država slobodnih, razložnih bićah, nije drugo, nego li čopor nerazložnih životinjah, a čovjek — groza me fata, misliti ga si u tolikoj potištenosti — bez nade u vječnost, ovo čudo medju stvorovi, najbiednija je životinja na zemlji, koja na svoju nesreću još mora misliti o svojem stanju, smrti se bojati i očajati.“

iole poštenja i srama. Što mislite, kamo bi morala dopasti zemlja, u kojoj bi sami takovi ljudi živjeli? Što li bi bila takova zemlja, nego li pusta špilja razbojnička i čorda marve u ljudskoj spodobi? Niti bi takovi ljudi dugo mogli obstati, jer bi klao jedan drugoga. A kada bi udarila nevolja na takove ljude (nevolji pako nije moći na ovom svietu uteći, kao ni smrti) kuda, kamo li bi se krenuli da nadju utjehu? Zato se i često dogadja, da ljudi bez vjere očajaju u nevolji i samrti, te nečekaju, dok jim smrt sama dodje, nego se sami ubiju iz puške ili se utope, ili si drugčije skončaju život, kako neradi nijedno živinče. — Kako li su usuprot ljudi, koji vjeruju, puni utjehe, kada je snadje kakva nevolja, ili jim dodje smrt! Oni znadu, da jim duša neće umrieti; nego da će na uvieke živjeti i to, ako trpljivo i Bogu za volju budu podnosili nevolje i ako budu vierno i uztrajno Bogu služili, da će jim duša primiti vječnu plaću na nebu.*

* U njekoj posve pustoj pokrajini u Kanadi, gdje prije dvanajest ili petnajest godinah nije bilo vidjeti skoro išta do divjih krivobožacah, obrati jedan vjerovjestnik porodicu jednu na kršćansku vjeru. O toj porodici pripovieda vjerovjestnik ovo: Nebude tomu dugo, umre ovoj porodici najstariji dječak. Otac i mati udare istina u plač, ali ipak neklonu duhom. Domala dodje na samrt i drugo jim diete; dječak, kojemu je bilo devet godinah. Otac nebijaše doma; a mati, videć, da će joj diete umrieti, uzme ga pripravljati na smrt. „Sada si sinko“, govoraše mu mati, „diete božje, pošto si okršten: Isus ti je otac, a Marija mati; kada umreš, ugledat ćeš jih i kod njih naći ćeš si braca.“ Na to iznemogne mati i udari nemilo u plač. Zatim progleda umirući dječak, te videć si mater iznemoglu od žalosti, progovori: „Zašto plačeš, što ja idem k Mariji, majki svojoj? Kaži i ocu, neka neplače, jer je i Isus otac moj i ja ću doskoro ugledati njega i braca si“.

Sveti Alojzijo, sin margrofa Gonzage, dopao je, dvoreć siromašnim kužnikom, potajne groznice i osjeti, da mu je blizu smrt. Na to napiše materi si dva lista, a medju ostalim piše joj ovako: „Prije mjesec danah, skoro mi je pala u dio od Boga najdragocjenija milost, milost naime: umrieti u ljubavi božjoj, kako sam se ufao. Ali se je svidjelo Bogu produljiti moju bolest. Nego ipak živem u sladkoj nadi, da će me Bog za koji mjesec preseliti sa zemlje mrtvih, u zemlju živih; iz družtva na zemlji živućih ljudih, u družtvo angjelah i blaženih; iz kruga zemaljskih i taštih stvarih, u nebo, gdje ću gledati Boga, neizmjernu dobrotu. Ova će misao tješiti sigurno i Vas, draga majko, jer me ljubite i dobru ste mi rada. Molim Vas, molite se Bogu za mene i gledajte, da se i drugi mole, da dospijem u zemlju obećanu, te budem Boga gledao i u njem se viekoma veselio.“ U drugom pako listu, upravo pred smrt, piše materi: „Vaš me je list još živa zatekao u zemlji mrtvih. Ali se je primaklo vrieme, da se teda negda požurim u nebo, faliti Boga viekoma u zemlji živih. Naš razstanak neće dugo trajati: u nebu ćemo se opet sastati i uži-

Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku.

U svem, što je Bog stvorio, odsieva se božja slika, u toliko u koliko se može razabrati u svih stvorovih, da ima Bog, da je svemogué, premudar, predobar itd. Ipak imade samo čovjek, izmedju svih stvorovah, sliku i priliku božju; t. j. nalik je Bogu, dakako ne podpunoma, jer bi inače bio Bogu jednak, kao što je sin božji. Zato i reče Bog, stvarajuć čovjeka: „Stvorimo čovjeka na sliku i priliku našu." 1. Mojs. 1, 26. A sveto pismo dodaje odmah: „I Bog stvori čovjeka na svoju sliku, na sliku Boga stvori ga." Stvarajuć Bog ostale vidljive stvorove, nije igdje govorio tako. — Je li pako čovjek slika i prilika božja po tielu ili po duši? Čovjek je slika i prilika božja po duši; akoprem je čovjek i po tielu (u koliko naime imade tielo) uzvišen nada sve vidljive stvari. Čovječje tielo negleda u zemlju, kao životinjsko; čovjek stoji pravno, lice mu gleda u nebo; a cielo mu držanje svjedoči, da je gospodar nada svimi stvorovi. Samo čovjek može govoriti, misli si i čuvstva drugim priobćiti; govorom je kadar druge tješiti, usloboditi i usrećiti. Uza sve to pako nemože čovjek po tielu biti Bogu sličan, jer Bog neima tielo; nego je čovjek sličan Bogu po duši, jer je duša duh.

Prvi čovjek bio je slika i prilika božja po naravnih i vrhunaravnih darovih, kojimi je postao sličan Bogu.

Prije svega treba nam znati, što je naravno, što li vrhunaravno. Pazite samo dobro. Naravnimi darovi zovemo one, koji pripadaju čovječjoj naravi, dakle one darove, koje nam je podielio Bog već tim, što nas je stvorio da smo ljudi. Naravni su dakle darovi tielo i duša, zatim sve moći i sposobnosti tiela i duše, kojimi mislimo, hoćemo, govorimo, slušamo, gledamo, dalje sposobnosti za nauke, za kojekakve rukotvore, umotvore itd. — Vrhunaravnimi darovi zovemo one božje darove, koje neimamo po naravi, iliti koji nam nepripadaju po naravi, nego koje nam je Bog pridodao iz preobilne svoje dobrote i koji su nada sve, što smo dobili po naravi ili što nas ide po naravi. Ovakove nam je osobite darove poklonio

---

vati se sveudiljne radosti, — sdruženi s našim odkupiteljem, faleći svimi silami i slaveći mu viekoma milosrdje."

Bog, da nas povisi do užjega obćenja sa sobom, do višega srodstva s njim, nego li nam pripada po naravi. Samo se po sebi razumije, da Bog ovakove darove po volji i kako mu se svidi može dati i opet uzeti. Tà i zemaljski kralj može po volji podložnikom milosti dieliti, može koga plemićem proglasiti, ako mu i nije to dužan; a može opet komu uzeti plemstvo, ako plemić neizvršuje stavljene uvjete, pa tim neće pogaziti prava niti plemića, niti djece njegove. — Naravnimi je darovi postao čovjek naravnom slikom božjom; a vrhunaravnimi postao je vrhunaravnom.

Naravni su darovi osobito, što nam je duša: 1) neumrli, 2) razumom i slobodnom voljom nadareni duh.

Bog je duh, a i duša je čovječja duh, te se dušom odlikuje čovjek nada sve vidljive stvari. Naravni je pako dar duši, što je neumrla, a k tomu imade razum i slobodnu volju.

1. Čovječja je duša neumrla. Čovječje tielo sastavljeno, složeno je od mesa i krvi, od kože i kostih itd.; zato se može u ove dielove opet razstaviti, razložiti, može sprhnuti i strunuti. Pa i sbilja trune, čim se od njega po smrti oddieli duša. Duša je pako posve jednostavna i duhovna; pa zato se niti dade razstaviti. Duša je jednostavna te neumire ikada; pa i s toga je nalika Bogu, koji neumire ikada, nego viekoma žive. Ipak duša nije tako neumrla, kao što je neumrl Bog; jer Bog je neumrl sam po sebi, a duša je neumrla po svemogućnosti božjoj. Bog bi ju dakako mogao skončati kad bi htio; ali neće da ju skonča. Da Bog neće dušu da skonča, izpoviedamo svaki dan, kolikogod putah molimo u vjerovanju apoštolskom: „vjerujem život vječni." — Tko kaže, da je čovječja duša umrla, nije kršćanin više, pače gorji je od krivobožca. Jer svaki čovjek, koji vjeruje u Boga i providnost božju, koja svietom ravna, mora vjerovati takodjer, da Bog po zaslugi dobro naplaćuje, a zlo kazni. A koliko se putah dogadja na ovom svietu, da je pobožnik prezren, potlačen i siromašan; bezbožnik pako čašćen, uzvišen i bogat u izobilju? Zato nam kaže isti razum, da mora biti drugi život na onom svietu, gdje će Bog po zaslugi i dobro naplatiti i zlo kazniti.

2) Čovječja je duša obdarena razumom i slobodnom voljom. — Govoreći, da ima čovječja duša razum i slobodnu volju, nemislimo, da je duša sastavljena ili složena od razuma i slobodne volje, kao što je kadšto n. p. novac sastavljen od srebra i bakra; nego su razum i slobodna volja, moći, iliti sposobnosti čovječje duše. Razum je moć, kojom može duša poznati što je istina i dobro, što li Bog, najveća istina i dobrota, pralik i izvor sve istine i dobrote; razabirati, što je pravo što li krivo, što dobro, što li zlo. Ovim neocjenljivim darom duše nalik je čovjek Bogu osobito, jer Bog znade sve, što je istinito i dobro. — Slobodna je volja moć duše, kojom možemo ljubiti dobro, što smo jednom spoznali i činiti ga, a da nas itko na to nesili i na to netera neodoljiv nagon; kao što nas tera, nagon jesti, piti, spavati. Nadalje, kaogod što možemo od slobodne volje, iliti hotomice ljubiti i činiti dobro, tako možemo hotomice mrziti na zlo i kloniti ga se. I ovim dakle darom slobode, kojega nijedan drugi stvor pod nebom neima, ni životinja, nalik smo Bogu, koji je u svih svojih djelih slobodan i nezavisan od svake sile i potrebe.

Vrhunaravni darovi ponajglavniji su ovi: 1) što je čovjek bio u posvećujućoj milosti; 2) što mu je bio razum obdaren obilnim znanjem; a nije ga napastovala zla požuda; 3) što nikada nebi bio trpio muke ni boli, niti bi kada bio umro.

Da uzmognete bolje razumjeti ovaj odgovor, pripoviedat ću vam najprije jednu priču. Jednoć zateče veoma bogat i dobrotvoran kralj u jutro na vratih svoje palače posve siromašno i nejako diete, i uzanj listić artije, na kojem bijaše napisano, da je ovo diete sinčić jednoga nadničara, te da ga nadničar moli, da mu se smiluje dietetu, jer da će drugčije morati diete poginuti od glada. Kralj primi dragovoljno ovo diete pod svoje. Kako li će kralj ovo diete odhraniti dati? Hoće li ga možebit povjeriti siromašnu nadničaru, da ga odhrani prema svojemu stališu, te kada odraste od malih noguh, reći mu po prilici ovako: „Nuto sada si dobro odrastao i jak si; brini se dakle odsele sam za se; radi kako rade drugi nadničari. Ako budeš radin i pošten, neću i odsele zaboraviti na te; što ti uztreba, gledat ću ti ja pribaviti, pa ćeš srećno

živjeti.“ Da kralj neučini išta više ovomu siromašnomu dietetu i to bi dosta bilo. — Ali da bi se kralj pokazao još dobrotvornijim i milosrdnijim! Da bi s osobite milosti posinio diete onoga siromaka nadničara Da bi ga uzeo k sebi u dvor, plemićem proglasio, dao mu dvoranike, da ga prate svakuda, dao ga kraljevski odhraniti i nauke učiti, te odredio, da baštini s jedincem kraljevim danas sutra cielu imovinu! Što vam se čini sada; bi li ikada moglo ovo siromašno diete podpuno vratiti kralju toliku ljubav i dobrotu? Medjutim takove ljubavi i dobrote nepokaza nijedan zemaljski kralj od postanka svieta do danas.

Bog se je pako prama nam još neizgovorno blagotvornijim pokazao. Prije nego li je stvorio Bog čovjeka, bio je čovjek ništetniji od najbjednijega dieteta, — bio je ništa. Od same pako ljubavi i dobrote izveo je Bog čovjeka iz ničesa, stvorio ga i obdario životom, tielom i dušom i nakitio raznimi moćmi i sposobnostmi tiela i duše. Nadariv tako čovjeka. mogao mu je Bog po prilici ovako reći: „Nuto, dosta sam ti dao! Stvorio sam te od ničesa, nadario te, kako nisam nadario ijednoga stvora pod nebom. Služi se valjano darovi, koje sam ti darovao od velike moje darežljivosti, služi se valjano svojim razumom, voljom, pameću, osjetili i svimi moćmi tiela i duše. Ja ću ti biti sveudilj u pomoć. Ako budeš činio, što je pravedno u mojih očijuh, dat ću ti sve, što ćete nadovoljiti u ovom zemaljskom životu, a po smrti usrećiti na vieke.“ Tako bi mogao bio Bog reći, te obećati čovjeku i dati čovječjim moćim i sposobnostim primjerenu t. j. naravnu sreću; a čovjek bi dužan bio viekoma Bogu faliti na toj sreći. Ali je Bog kud i kamo više čovjeku učinio; jer je čovjeka, kao što već spomenusmo (str. 8. i sll) stvorio, da se uživa vrhunaravne sreće. Čovjeku je odredjeno viekoma Boga gledati, ne samo, kako se pokazuje Bog u zrcalu stvorovah, nego „kao što jest“ Bog (1 Iv. 3, 2.), u nebeskoj, neizrecivoj svojoj slavi i veličanstvu, a time dielnik biti s Bogom u njegovoj sreći. U tu svrhu obdario je Bog čovjeka već na ovom svietu vrhunaravnimi darovi. Bog uzvisi naime čovjeka do božanskoga plemstva, zaodjenu ga odjećom vrhunaravne svetosti i pravednosti, odredi da ga na ovom svietu posvuda prate i brane angjeli, dvoranici nebeski, učaše ga svojom božanskom objavom, uzgojavaše ga svojimi božanskimi propisi i uredbami, te

odluči, da čovjek, malo prije ništa, a sada mu posinak, baštini jednoć njegovo kraljestvo i to u zadruzi s Isusom, jedincem njegovim božanskim. — Sada ste valjda željna još znati, kako je čovjek uzvišen do božanskoga plemstva, kako li je odjenut odjećom vrhunaravne svetosti i pravednosti? — Slušajte dakle pazljivo dalje!

1) Bog obdari prvoga čovjeka posvećujućom milošću. — Ovom pako milošću bude čovjek u zadruzi s Bogom, božje naravi (2. Petr. 1, 4.), bude dakle božjega plemstva. Ako kralj koga uzvisi u plemića, dobiva plemić samo vanjska prava i povlastice, dobiva vanjske naslove i počasti; a pokraj svega toga može ostati po ćudi isti čovjek, koji i prije. Komu pako podieli Bog posvećujuću milost, bude dušom i u istinu plemenit, preobražen, da se o njem može i mora podpuno pravo reći: da je počeo nov, nebeski život živjeti, da je preporodjen. Kaogod što se oplemeni divljaka i postane novom, pitomom voćkom, kada se u nju uciepi pitoma grančica, tako dobiva i čovjek viši nebeski život, koji se zove „život milosti“, kada mu se svrati u dušu milost božja, — korien novoga, vrhunaravnoga života. — Po milosti posvećujućoj dobavio se je prvi čovjek i nutarnje svetosti i pravednosti; a zato se i zove ova milost upravo posvećujuća. Jer je Bog podielio čovjeku po ovoj milosti sve bogoslovne krieposti, sve darove duha svetoga, kojih se nebi ikada dobaviti mogao naravnom snagom i trudom. To je božanska odjeća svetosti i pravednosti, kojom je zaodjenuo Bog prvoga čovjeka, kada mu je božansko plemstvo darovao. Ovimi je kriepostmi postao prvi čovjek nalik u toliko Bogu, da je sva naravna haličnost, pa bila savršena koliko joj drago, mnogo nižja od ove vrhunaravne, nižja nego li zemlja od neba. Kada dakle sveto pismo govori o prvom čovjeku (Prop. 7, 30.), da je „stvoren pravedan“, ili (Efež. 4, 24.), da je „stvoren u pravednosti i pravoj svetosti“, to se neimaju ove rieči tako uzeti, da je Adam stvoren samo nevin, t. j. bez grieha; nego se imadu uzeti tako, da je Adam stvoren i od Boga nadaren vrhunaravnom pravednošću i svetošću, vrhunaravnimi i božanskimi kriepostmi.

Nadariv Bog prvoga čovjeka vrhunaravnim plemstvom, uze si ga osobitom milošću, ne samo za prijatelja, nego za sina i to toli uzvišenim načinom, koji se nemože s

daleka uzporediti s načinom, po kojem su svi ljudi sinovi božji, s toga što su od Boga stvoreni. — Posiniv pako Bog čovjeka, zajamčio mu je ujedno i dao mu pravo na očinsku baštinu, t. j. kraljestvo nebesko. Jer tko je sin i baštinik je. Zato piše sveti Pavao: „Ako smo sinovi, i baštinici, i to baštinici Boga i subaštinici Isusa.“ Rimlj. 8, 7. — Posvećujuća milost prvi je dakle i najodličniji vrhunaravni dar, kojim je čovjek u istinu plemenit, te svetošću i pravednošću odjeven i nakićen. Ali je Bog nadario prvoga čovjeka i drugimi vrhunaravnimi darovi: naime

2) što mu je bio razum obdaren obilnim znanjem. — Da su prvi ljudi obdareni bili osobitim znanjem, može se razabrati iz riečih svetoga pisma, gdje se spominje, da Bog prvim ljudem nije dao samo razum, govor i osjetila, nego jih i „napunio mudrim naukom, priobćio jim duhovno znanje i pokazao dobro i zlo.“ Crk. 17, 5. 6. Bog jih je razsvietlio i podučio, te su veoma ubaviešteni bili o Bogu i njegovih savršenstvih, o svojem postanku i svojem uzvišenom, vrhunaravnom odredjenju. Da su nadalje i o vidljivom svietu osobito ubaviešteni bili, napominje sveto pismo, gdje pripovieda da je Adam prikladnim imenom imenovao“ svako živinče i svaku pticu nebesku i svaku zvier poljsku.“ 1. Mojs. 2, 20. A nebi mogao bio Adam prikladna imena nadjeti svim životinjam, da jim nije znao bitne biljege.

Nadalje nije napastovala Adama zla požuda. — U nas se búdi, ako i ne s voljom, pače i proti volji, srčba, mržnja, oholost, zavist, skupost i neumjerena želja za jelom i pićem itd.; zatim bludne i sramne misli, požude i pohlepe, nad kojimi se samu čovjeku gadi i sama se sebe stidi. Pa ako su nam ove misli i pohlepe i dosadne, ipak nam kadšto i proti volji dugo u glavi i srcu ostanu. Ali tako nebijaše Adamu i Evi; oni neznadoše ništa o napastih nutarnjih. Božjom milošću bili su Adam i Eva podpuni gospodari nada svimi putenimi požudami i pohlepami, te jim nemogahu ikada svladati volje, koja se posvema slagala s voljom božjom. Samo vanjski nazlobni stvor, samo duh pakleni mogao je, pošto mu je Bog dopustio, prve ljude napastovati i na grieh mamiti, kao što je napastovao i boga-čovjeka — Isusa.

3) Da bude što veća sreća prvih ljudih, nehćede predobri Bog dati, da išto trpeni muke, ni boli, niti

da ikada umru. Adam, ljubimac božji na zemlji, nebi morao ikada umrieti, nego bi se iz zemaljskoga raja preselio u nebeski. Kaogod nadalje, što ga nebi strah bilo smrti, tako ga i nebi ikada što bolilo, i nebi ga ikada popala kakva muka, niti glad, niti žedja, niti vrućina, niti zima, niti žalost, niti nemoć. „Sve mu je bilo lahko«, govori sveti Augustin, „sa svih ga je stranah susretala slast i radost.“ (Grad božji 14. gl. 26.)

Sva preimućtva, koja nabrojismo ovdje, bijahu prvim ljudem od Boga podieljena vrhunaravnimi darovi, koji čovječjoj naravi nisu pripadali. Tako uči sveta katolička crkva. Bog je dakle mogao stvoriti čovjeka, a nedati mu niti jednoga vrhunaravnoga dara, kao što se i danas radjaju ljudi na sviet bez ovih darovah, kako ćemo učiti doskora.

Ove vrhunaravne darove nije dao Bog samo prvomu čovjeku, nego mu jih je dao, kao praocu i za potomke; zato bi ove darove baštinili i svi ljudi od Adama, da nije Adam sagriešio.

Praotac Adam sačinjavao je s početka sav rod ljudski, kaogod što klica sačinjava bilinu, koja se s vremenom iz nje razvije. „U Adamu«, govori sveti Augustin,* »bili su svi ljudi jedan.“ Što je dakle Adam primio od Boga vrhunaravne darove, primio jih je u njem i s njim sav rod ljudski. U njem nije primio samo pojedini čovjek, nego je primila, kao što uči sabor oranijski,** »sva narav ljudska spas“ (darove spasa). Zato bi imao s praoca Adama prelaziti na potomke mu uza naravni život i vrhunaravni, t. j. život milosti sa svimi darovi i povlasticami, skopčanimi sa vrhunaravnim životom, do konca svieta. Dakle bismo se i mi i svi ljudi radjali na sviet kao djeca božja: sveti, pravedni, oplemenjeni posvećujućom milošću, obilujući vrhunaravnimi darovi, o kojih smo dosele govorili. Tako bješe hotio i odlučio Bog; a s toga i nije Bog podielio samo Adamu za sebe onih dragocjenih darovah, nego i za sve mu potomke.

* De peccat. meritis lib. 3 cp. 7.

** Kan. 19. Ovaj crkveni sabor, držan od galijskih biskupah god. 529. u Oraniji (Orange) nije, istina, obćenit; nego mu se ipak izreke drže naukom crkvenim; jer su potvrdjene od pape, a po tom priznane od ciele crkve.

Ali ćete se takodjer domisliti d. d., da bi morao bio Adam čuvati brižljivo darove, koje bje primio od Boga dragoga, te imao prenieti na potomke svoje. Iz vrela nemože voda izvirati, kada sámo vrelo presahne; a tako nemože i otac zapisati djeci svojoj, česa sam neima. Što je Adam izgubio od povjerenih si darovah za sebe, izgubio je dosljedno i za svoju djecu. Zato bismo mogli i mi, potomci i baštinici Adamovi, samo onda baštiniti podieljene Adamu, praocu našemu, vrhunaravne darove, da nije Adam sagriešio. Jer tko samo jedanput smrtno sagrieši, gubi život milosti, iliti posvećujuću milost. Nemože itko u isti mah biti pred Bogom svet i nesvet, pravedan i griešan. Izgubiv dakle Adam posvećujuću milost, morao je izgubiti i sve ostale vrhunaravne darove; jer je samo poradi milosti posvećujuće primio sve tê vrhunaravne darove; svi tî darovi bili su tako rekuć nanizani na posvećujuću milost. — Tako se dakle razumievaju rieči katekizma, gdje se veli: „da bismo mi svi baštinili od Adama vrhunaravne darove, da nije sagriešio Adam.“

Sagriešivši prvi ljudi, izgubili su za sebe i potomke svoje sve vrhunaravne darove, a tim su sebe i vas rod ljudski oborili u najveću nevolju.

Baciv u nemar nebrojene blagodati božje, iznevjeri se Adam Bogu; sagrieši, a tako i žena mu Eva. Obodvoje njih prekršiše zapovied božju, a po tom izgubiše i sve dragocjene darove, kojimi bjehu nadareni od predobroga si stvoritelja. Već nisu djeca niti ljubimčad božja, bježe pred Bogom, te hoće da se sakriju pred njim, koji je posvudan; — ah kolika sljepoća! Stid jih je samih sebe; a drhćući slušaju rieči sveznajućega i pravednoga Boga, gdje jim kao sudac izriče smrtnu osudu: „Prah si i u prah ćeš se pretvoriti.“ Izterani iz raja razkošnoga, hrane se i muče uza znoj svoga lica, te uza mnoge tegobe i nevolje jedu hljeb. — Ali ne samo sebe, nego i sve potomke svoje obori nesretni praotac u najveću nevolju, pošto je, sagriešiv, sav rod ljudski lišio vrhunaravnih darovah, koje bi polag odluke božje imao prenieti na sve potomke svoje. — Ovako uči sveta katolička crkva, zabranjujuć ujedno pod kazan prokletstva inače učiti. „Ako tko uztvrdi“, rieči su sabora tridentinskoga, »da je grieh prekršaja Adamova samo njemu (Adamu), a ne (i) potomstvu

njegovu nahudio i da je Adam primljenu od Boga svetost i pravednost, koju je izgubio, za sebe samo, a ne i za nas izgubio, proklet bio.“ Sjedn. 5. gl. 2.

Što su pako sagriešili Adam i Eva, znadete već. Katekizam spominje samo u kratko ovaj grieh, veleć:

Povjerovali su više zmiji nego Bogu, ter su jeli zabranjeno voće.

Adam i Eva nebi imali umrieti ikada, ali niti ostati viekoma u raju zemaljskom. Iza duga, preradostna života na zemlji, imali bi se preseliti u kraljestvo nebesko, gdje jih je čekala još kud i kamo veća sreća. Ovu pako nebesku sreću valjalo jim je dakako zaslužiti, pokoravajući se dragovoljno Bogu, svomu stvoritelju i vrhovnomu gospodaru. Zato jim dade Bog zapovied: „Nejedi sa stabla poznanja dobra i zla; jer onaj dan, kada budeš jeo s njega, smrću ćeš umrieti“, t. j. pasti ćeš pod oblast smrti, bit ćeš umrl. (Sada ćete mi pripoviedati, kako su se dali na grieh zavesti Adam i Eva. Tko zna dobro pripoviedati taj dogodjaj? Daj pripoviedaj, ali razgovietno i polagano. . . . . . Dobro.)

Tako da; velik bijaše taj grieh; jer jim bješe Bog posve lahku zapovied dao; k tomu spoznali su dobro Boga; nadalje, povjerovavši više lažljivoj zmiji, nego Bogu, neizmjernoj istini, te nezadovoljni mnogimi, podieljenimi si od Boga darovi i hoteći biti kao Bog, — grdo su uvriedili Boga.

Grieh i zle njegove posljedice prešle su s Adama na sve ljude, tako, da mi svi s g r i e h o m dolazimo na sviet.

Nije dakle dosta vjerovati samo, da je s Adama prešla na nas samo kazna iliti posljedica grieha, kao što je smrt tiela i mnoge druge nevolje, boli, tegobe itd. Treba nam nadalje tvrdo i bezdvojbeno vjerovati, da je na nas i sve ljude s obćenitoga nam praoca prešao i sam g r i e h. To nas uči razgovietno i naročito crkva u saboru tridentinskom, sjedn. 5. gl. 2.: „Ako tko uztvrdi“, govori sabor „da je Adam griehom nepokornosti prenio samo smrt i kazne tjelesne na sav rod ljudski, a ne i g r i e h, koji je smrt duše, proklet bio. Jer protuslovi apoštolu, koji kaže (Rimlj. 5. 12.): „„Po jednom čovjeku dodje grieh na sviet i po griehu smrt; i tako smrt predje na sve ljude, jer su u njem svi sagriešili.““ Zato se nije ijedan čovjek rodio na sviet bez toga grieha; neima ga, koji nije u prvom trenutku života okaljan njim. O svetom Ivanu krstitelju i Jeremiji proroku pripovieda sveto pismo i crkveno predanje, da su prije narodjenja očišćeni od iztočnoga grieha. Ako li bijaše od potrebe, da se očiste od grieha, sliedi, da su bili griehom okaljani. Taj pako grieh nije mogao očevidno biti ikoji drugi, nego iztočni. Samo jednu razliku priznaje sveta crkva: a to glede blažene i vazda blagoslovljene djevice i božje matere M a r i j e. Nu o tom ćemo doskora sboriti.

Nauk o prvom griehu, kao i o nevolji i krivnji, koja je po njem prešla na sav rod ljudski, dopire do drevne starosti. Jer svi neznabožki narodi staroga i novoga vieka, toli po Ameriki, koli po Aziji i Afriki, pričaju o podpunoj sreći prvoga čovjeka, koje da je nestalo radi grieha i odkuda da se je kao iz otrovna vrela, duševna tmina, opačina i nevolja razlila na sve ljude. Odatle i običaj nemalo u svih neznabožkih narodah: kakvim takvim obredom čistiti novorodjenu djecu. Promatrajući nevolju ljudskoga života, te kako posvuda vlada zlo na ovom svietu, dodjoše neznabožki mudraci na misao (akoprem krivu): da smo se mi na sviet rodili zato, da činimo pokoru za griehe, koje smo počinili u drugom, prošlom životu.

Mi pako kršćani vjerujemo ovaj nauk o iztočnom griehu zato, što nam je od Boga objavljen. David se tuži Bogu: „Nuto, u nepravdi sam začet, i u griesih zanosila me je mati.“ Pjes. 50, 7. Navlastito pako i bezdvojbeno uči sveti apoštol Pavao ovu istinu u listu na Rimljane. „Po jednom čovjeku dodje grieh na sviet i po griehu smrt i tako smrt predje na sve ljude, jer su u njem svi sagriešili.“ Rimlj. 5, 12. Gdje ćemo naći razgovjetnijih riečih od ovih? S v i ljudi, odrasli i djeca, umiraju radi grieha jednoga čovjeka, jer su u ovom jednom čovjeku, naime Adamu, svi sagriešili. Ovaj isti nauk ponavlja sveti Pavao u istoj glavi r. 17—19. — Crkva je zatim ovaj nauk sveudilj vjerovala i učila, a svaki nauk, koji se nije slagao s ovim, ili je protuslovio ovomu, odbila je i naročito zabacila. Posve pravedno mogao je odgovoriti sveti Augustin njekomu krivovjercu, koji je tajio grieh iztočni: „Nisam ja izmislio grieh iztočni, katolička ga je crkva uviek priznavala; ali ti, tajeć ga, pravi si novotar.“ * A na drugom mjestu ** piše:

* Lib. 2, de nupt. et concup. c. 12.
** Lib. 3. de peccat. merit. et remiss. c. 6.

„Nisu išto ino pismoznanci od postanka crkve pisali o griehu iztočnom, nego li ja; išto ino nisu naučili od svojih predjah; išto ino nisu povjerili potomkom svojim.“ „Što su našli u crkvi, držali su, što su se naučili, učili su i druge“ (Knjig. pr. Jul. gl. 7.) Da je crkva vjerovala grieh iztočni, svjedoče još obredi njeni. U tom pogledu znamenit je običaj, polazeći od postanka crkve: krstiti djecu, čim se na sviet rode. Ovaj običaj pridržali su nemalo svi krivovjerci; a onu njekolicinu, koji su ga zabacili, drži ne samo crkva za krivovjerce, nego i nekatolici, koji još hoće da budu kršćani. Buduć pako sveti krst, po riečih svetoga pisma (Djel. apošt. 2, 28.) i nicejskoga vjeroizpoviedanja, naredjen za „oproštenje griehah“, nebi katolička crkva djece krstiti dala, da neimaju i djeca grieh. Ali su djeca prenejaka još, te nemogu hotomice sagriešiti; dakle su morala grieh baštiniti. A da nije tomu i sbilja tako, bilo bi suvišno, pače puko praznovjerje: otajstvo svetoga krsta, kao i sve molitve i obredi, koje crkva propisuje i rabi, kada se krste djeca.

Grieh, s kojim svi dolazimo na sviet, zovemo grieh iztočni, jer od naših praroditeljah iztiče, te prelazi na sve nas.

Grieh, koji čovjek hotomice učini, zove se osobni; jer se pripisuje vlastitoj — osobnoj — volji čovječjoj. Grieh pako s kojim svi dolazimo na sviet, nismo mi učinili hotomice. Zašto nismo? Zato, što nemogavši se služiti umom i slobodnom voljom, nemogosmo i razabrati zla od dobra, niti se hotomice odlučiti na zlo iliti grieh. Taj grieh, s kojim svi dolazimo na sviet, iztiče naime od Adama, obćenitoga nam praoca; pa zato se i zove grieh iztočni, krivnja iztočna. — Jeste li željna znati, kako iztiče ovaj grieh od Adama na sve nas, ili kako je prešao na nas ovaj grieh? To biva po „rodjenju od Adama“, t. j. tim, što smo djeca Adamova, što je ljudska narav prešla s Adama na nas. Ljudska narav, kao što ste učila, oplemenjena bješe u Adamu, praocu našem, nadarena svetošću, pravednošću i mnogimi drugimi vrhunaravnimi darovi; po griehu pako Adamovu izgubila je narav ljudska svoje plemstvo, izopačena je, lišena svih vrhunaravnih darovah, izgubila svetost i pravednost, te tako izopačena i nagrdjena, prešla je na nas. Uzmimo oca, kako mu drago bogata, koji se zadužio na svoj imetak; kako će moći ovaj otac inače, nego sa dugom zapisati imetak svojoj djeci? Tako nismo mogli i mi od obćenitoga si

praoca Adama, iza njegova grieha, baštiniti ljudske naravi inače, nego sa dúgom iliti krivnjom grieha. Kaogod dakle što dolazimo s ljudskom naravi na sviet, tako se i radjamo na sviet s griehom ljudske naravi; premda prije narodjenja niti smo osobno sagriešili, niti smo mogli sagriešiti. Zato pazite dobro:

Iztočni grieh, premda nije osobni grieh, ipak je istiniti i pravi grieh, koji crkva zove „smrt duše.“ (Sabor trid. sjedn. 5.)

Liepo govori sveti Augustin: „Premda nemožemo nauka ob iztočnom griehu, niti umom pojmiti niti riečmi razložiti: ipak je stalno, što je sveudilj prava katolička vjera učila i u svoj katoličkoj crkvi držano za istinu,“ da smo naime baštinili od Adama ne samo tjelesnu smrt, koja je kazna grieha, nego i sam grieh, koji je duševna smrt, „smrt duše“. Ali ću vam ja ipak, koliko se može razložiti: što je grieh iztočni, da nebudete o njem krivo mislila, kao oni, koji rugajući se katoličkomu nauku o griehu iztočnom, meću na ruglo samo svoju tlapnju, neznanstvo i surovost. — Gdjegod je naime govor o griehu, treba razlikovati dvoje: čin (griešni) grieha, koji bude i prodje; zatim stanje griešno, koje ostaje iza grieha. Ako smatramo čin grieha, to je grieh: svojevoljan, (hotomičan) prestupak zapoviedi božje, kao što ste već učila; ako li smatramo grieh kao stanje, to je grieh: smrt duše. Jer kolikogod putah čovjek smrtno sagrieši, gubi posvećujuću milost i s njom život milosti, dakle mu je duša u očijuh božjih za nebo mrtva, doklegod traje to stanje griešno: duša je njegova Bogu mrzka, i doklam milošću božjom posvećujućom neožive nanovo, nemože išta raditi za nebo, odmetnuta je od Boga, odružena te iz neba izključena. — S toga je izgubio i Adam život milosti i postao duhovno mrtav, kad je prekršio zapovied božju, kad je sagriešio činom, buduć je o zabranjeno voće. Znadete nadalje, da je Adam primio milost božju posvećujuću za savkolik rod ljudski. Kada je dakle Adam izgubio milost božju posvećujuću, izgubili smo ju i mi po Adamu. Po tom je prešla s Adama na nas i smrt duše, kaogod što bi prešao s Adama na nas i vrhunaravni život, da nije Adam sagriešio. Pa upravo ova smrt duše, po riečih sabora oranijskoga i tridentinskoga — ova smrt duše je: grieh iztočni, s kojim svi dolazimo

na sviet. U ovom stanju nismo više djeca božja, kao što bismo imali biti po odluki božjoj, nismo kadri zaslužiti si nebo, niti vrhunaravni cilj postići, za koji smo stvoreni od Boga. Ovo stanje smrti traje dotle, doklam na svetom krstu nedobijemo milost božju posvećujuću. Ovo stanje pripustio je istina Bog; ali ga nije hotio, kaogod što nije hotio da Adam sagrieši: to je stanje poteklo iz odpora praoca našega Adama proti božjoj zapoviedi, pa to je stanje kao i onaj odpor protivno volji i naredbi božjoj. Što je pako protivno volji i naredbi božjoj, to je zlo, to je „u istinu i pravi grieh.“ * A pošto je ovaj grieh po griešnoj ljudskoj naravi prešao od Adama na nas, govori apoštol Pavao, da smo od naravi sinovi srčbe t. j. da smo od naravi mrzki Bogu.

Jedina prečista djevica Marija sačuvana je po osobitoj milosti božjoj radi zaslugah Isusovih, ne samo od svakoga osobnoga grieha, nego i od svake ljage grieha iztočnoga.

Premda je, kako smo pokazali, crkva vazda učila, da je iztočni grieh prešao na s v e ljude; nije ipak ikada učila, da je i prečista djevica i majka božja M a r i j a okaljana bila makar samo jedan trenutak, iztočnim griehom. Već sveti Augustin govori (knj o griehu i milosti), da „ondje, gdje se razpravlja o griehu, nemože biti govora o svetoj djevici Mariji, pošto je njoj veća milost podieljena, da uzmogne svestrano grieh svladati.“ A sabor tridentinski dodao je nauku: da je s Adama grieh prešao na sve ljude, naročito očitovanje, da nije namjera sabora tvrditi to i o blaženoj i prečistoj djevici Mariji. Tako su se brinuli i pape, da ostane nauk o prečistom začeću blažene djevice Marije sveudilj čist i neoštećen. Pape su branili, da se neusudi itko ovomu nauku išto prigovarati ili ga kuditi a povrh toga zabranili su strogo, budi javno budi sukrom;no, braniti protivni nauk. Napokon su više putah proglasili: da je nauk o neokaljanom začeću blažene djevice Marije sbilja i podpuno u suglasju sa kršćanskim bogoštovjem i bogoslužjem. Napokon proglasi svečano i

* Razumieva se po sebi, da samo o n o može biti pravi grieh, što je po duhovnoj, z a k r i v n j u s p o s o b n o j (culpae susceptiva) naravi, protivno volji i naredbi božjoj. Tjelesna dakle smrt, koja po prvobitnoj naredbi božjoj nebi ikada sastigla čovjeka, nije grieh, nego samo kazna grieha. Conf. S. Thom. de malo 9. 4. a. 2.

odlučno na veliku radost svemu kršćanstvu sveti otac Pio deveti, osmoga prosinca god. 1854.: „Nauk, koji tvrdo vjeruje, da je blažena djevica Marija od prvoga trenutka svoga začeća, po osobitoj milosti i povlasti svemogućega Boga, radi predvidjenih zaslugah Isusa, odkupitelja svieta, sačuvana od svake ljage iztočne krivnje, — da je od Boga objavljen te upravo zato, da se ima tvrdo i stalno vjerovati od svih pravovjernikah.“ Od toga dakle časa nemože biti više ikakve dvojbe. Tko nedrži za istinu ovaj članak vjere, taj je, kako piše sveti otac, prevrnuo vjerom i odmetnuo se od jedinstva crkve.

Ova odluka apoštolske stolice, osniva se, kao što dokazuje i apoštolsko pismo, na svetom pismu i častnom predanju, zatim na sjajnom suglasju katoličkih biskupah i vjernikah.

1) U s v e t o m p i s m u kaže se o prečistoj djevici Mariji, da će ona „s a t r t i g l a v u“ staroj zmiji, t. j. da će ju podpuno savladati 1. Mojs. 3, 15. Tko satre zmiji tielo, a glavu joj čitavu ostavi, taj ju neubije. Kada dakle kaže pismo, da će Marija zmiji satrti glavu, kaže: da će Marija zmiju sasvim pobjediti, da će ju ubiti. A kako bi moglo biti govora o podpunoj pobjedi Marijinoj nad neprijateljem ljudskoga roda, da je samo trenutak časa bila u griehu iztočnom, dakle u sužanjstvu vražjem? Nadalje pozdravio je praangjeo Mariju, nazivljuć ju: „milosti puna.“ Luk. 1, 28. Kako se pako može pomisliti: da nije Marija imala milost prvobitne svetosti i pravednosti, koja je bila najkrasniji ures tjelesne naše majke Eve?

2) U u s t m e n o m p r e d a n j u. Oci i crkveni učitelji (govori apoštolsko pismo), oslanjajući se na nebeske izreke, nisu se za ništa toliko brinuli, koliko da proslave, bi reć natjecajući se, uzvišenu svetost Marijinu, njezinu čistoću od svake ljage griešne. Zato zovu majku božju sada lierom medju trnjem, sada čistom golubicom, sada sasvim netaknutom, djevičanskom, vazda blagoslovljenom, od svake ljage griešne prostom majkom, — zemljom, od koje je satvoren novi Adam (Isus). Nauk o prečistom začeću blažene djevice Marije (govori dalje apoštolsko pismo), tako si je osvojio um i srce predjah naših, te često zovu majku božju neokaljanom, nevinom i nedužnom, nepotlačenom i posve bistrom, svetom i posve čistom od svake ljage griešne; posve čistom, posve nepozledjenom, presvetom

jedino svetom; posve čistom na duši i tielu; onom, koja je nadkrilila svaku nevinost i djevičanstvo, koja je po naravi ljepša, krasnija i svetija i od samih kerubah i serafah i svega sbora angjeoskoga; onom, koje nemogu dosta nafaliti jezici nebeski i zemaljski. — Zato možete se takodjer lahko domisliti, zašto su naredili pape, — vrhovni čuvari vjere i promicatelji kršćanskoga života, — da se svagdje slavi blagdan prečistoga začeća, tako svečano, kao i blagdan njezina narodjenja. Zatim trsili su se pape i drugčije promicati štovanje prečistoga začeća blažene djevice Marije, gdjegod se je pružila sgoda. Radostno potvrdjivali su pobožnosti i nabožne zadruge na čast prečistoga začeća svete bogorodice; falili i poticali pisce i učitelje, koji su branili i širili nauk o prečistom začeću, pa i one, koji su na čast prečistoga začeća blažene djevice Marije, crkve i žrtvenike gradili, ili druge, inače spasonosne zavode, dizali.

3) Nauk o prečistom začeću osniva se napokon: na suglasju biskupah i viernikah cieloga svieta. — Prije nego li je sveti otac Pio IX. proglasio: da imadu svi kršćani nauk o prečistom začeću, kao od Boga objavljen, tvrdo i stalno vjerovati, pisao bješe na sve biskupe katoličkoga svieta, da mu jave što sami, što li jim viernici drže o prečistom začeću blažene djevice Marije. Svi biskupi odgovoriše, da i sami i vierno jim stado vjeruju i pobožno štuju prečisto začeće svete bogorodice. Nemalo svi biskupi zamoliše ujedno svetoga oca: da bi kao namjestnik Isusov na zemlji, nauk o prečistom začeću blažene djevice Marije svojim vrhovnim ugledom i svojom konačnom izrekom, proglasio **člankom vjere** i tako uklonio svaku dvojbu iz srdacah viernikah. Očevidno suglasje u vjeri i željah, izadje takodjer na vidjelo, kada je sveti otac Pio IX. sazvao u konačno vieće u Rim stožernike, prabiskupe, biskupe i bogoslovce sa svih krajevah svieta. Okružen i zamoljen od cieloga katoličkoga svieta, mogaše dakle nasljednik Petrov sigurno proglasiti odlučno vjeru o prečistom začeću. Namjestnik Isusov proglasi ovu vjeru; a cieli katolički sviet iznese na vidjelo suglasje svoje neopisom radošću i klicanjem.

Uzvišeno odlikovanje blažene djevice Marije, što je radi zaslugah Isusovih začeta bez iztočnoga grieha i što je veoma drago svetoj bogorodici; — neka vas sjeća i potiče d. d., da si čuvate srce od svakoga grieha, a navlastito od svake nečistoće tiela i duše. A kako da i bude milo prečistoj i neokaljanoj majki griešno i nečisto srce?* Na to neka vas osobito sjeća kolajnica prečistoga začeća, koju valjda svako vas o vratu nosi. Što je na kolajnici pisano uči vas, da se morate uteći u milost Mariji, ako hoćete da si sačuvate čisto tielo i dušu. U tom će vas takodjer kriepiti sljedeća kratka molitvica: „Po svojem presvetom djevičanstvu i prečistom začeću djevice Marijo, čuvaj mi srce i tielo čisto od svakoga grieha, u ime oca i sina i duha svetoga.“ Da budu što češće, pobožnije i skrušenije kršćani molili ovu molitvu, obdario ju je sveti otac — oprostmi.**

Sa griehom iztočnim prešle su i zle njegove posljedice s Adama na sve ljude; navlastito

1) Pali smo u nemilost Boga i prestali biti njegova djeca, te izgubili pravo na nebo. — Po griehu prvoga čovjeka izgubili smo mi i svi ljudi, kao što već znadete, posvećujuću milost, koju nam je Bog od neizmjerne ljubavi dragovoljno podielio u Adamu, praocu roda ljudskoga.

---

* U jednoj knjizi, pisanoj već prije više sto godinah, čita se priča, koja upravo ovamo spada: „Bio čovjek, veoma opaka života; no ipak veoma ljubio i štovao prečistu djevicu Mariju. Jednoć idjaše ovaj čovjek veoma gladan preko polja. Na to ukaže se naša Gospa i s njom mnogo svetacah, — u rukuh jim izabrana jela; ali u nečistih zdjelah. Gospa mu reče: Uzmi pa jedi sinko. A on će Gospi: Jelo je izabrano, ali mi se gadi jesti, što su tako nečiste zdjele. Gospa mu draga na to odgovori: Fala i molitva, kojom se meni utičeš, dobra je u sebi; ali jerbo ti je srce tako nečisto, nemili mi se. Na to nestane Gospe i svetacah; a čovjek se obrati s mjesta k Bogu i služaše gorljivo Gospi našoj, doklegod življaše.“ (Alb. Stolz, Legende, Christmonat str. 121).

** Slušajte kako je postao običaj kovati i nositi ovu kolajnicu. — Godine 1830. ukaza se pobožnoj redovnîci u Parizu za molitve čudnovata slika naše Gospe drage, kao što imadete na kolajnici. Gospa draga razkrilila ruke, a iz rukuh joj sipaju svjetli traci na sve strane. U isti mah čuje redovnica glas ovaj: „Ovi traci znamenuju milosti, što jih Bog dieli ljudem po zagovoru Marijinu.“ Okolo slike bila je napisana zlatnimi pismeni molitvica: „O Marijo, bez grieha začeta, moli za nas, koji se utičemo k tebi.“ Domala preokrene se slika; a redovnici udari s traga u oči pime M., kojemu u sredini bijaše nataknut križ, s dola pako presveto srce Isusovo i Marijino. Razmotriv sve točno, čuje redovnica opet tajni glas: „Po ovoj slici neka se skuje kolajnica; a koji ju budu blagoslovljenu nosili i pobožno onu molitvicu molili, one ću ja osobito štititi i braniti.“ — Ovo prikazanje ponovilo se je više putah, zatim je točno iztraga vodjena, te konačno, pošto je sve istinito dokazano, dao je prabiskup parižki kovati kolajnice po ovom primjeru.

Tim smo pali u nemilost kod Boga, kao što sam vam već jednoć razlagao. Jer čovjek, rodiv se u griehu na sviet i toga radi duhovno mrtav, nemože Bogu biti mio. Po tom smo pako izgubili i božansko plemstvo, te prestali biti djeca božja, kao što bismo imali biti po Adamu. Po ovom gubitku izgubili smo ujedno pravo na nebo, pače niti bismo si ga mogli zaslužiti. — Izgubiv pako milost božju, izgubio je čovjek i sve druge vrhunaravne darove, koji su, kao karike u verigah, s njom spojene bile. Navlastito potamnilo mu je ono vrhunaravno svjetlo, što je praroditeljem našim čudnovato razsvjetljivalo razum, i izginula podpuna vlast nad putenimi nagnući i nagoni. Odtuda je došlo, što nam je

2) potamnio razum, a volja nam se nagnula na zlo. — Ove zle posljedice preotele su tim većma mah, pošto su po izgubljenoj milosti božjoj iznemogle i naravne moći čovječje; jer je svjetlo čovječjega razuma sada potamnilo, a slobodna volja oslabila. Kako je daleko zabludio duh čovječji u božanskih istinah, svjedoče nam neznabožki narodi, klanjajući se, više viekovah, drvju i kamenju, pače životinjam i bilju, mjesto svemogućemu, vječnomu Bogu. Rimlj. 1, 23. Premda je pako svjetlo razuma potamnilo, nije ipak ugasnulo. Zato govori sveti Pavao: da se neznabožci izgovoriti nemogu; jer su ipak mogli spoznati Boga po stvorovih. — Što nam se je volja nagnula na zlo, o tom govori sveto pismo: „Ćud i misli ljudskoga srca, nagnute su na zlo od djetinstva.“ 1. Mojs. 8, 21. Ta već najstarijega sina praroditeljah naših, Kaina, zavela je zloba, te je ubio pobožnoga si brata Abela. Da negovorimo dalje, zar nevidimo svaki dan, gdje već nejaka djeca od objesti zadirkivaju u druge, draže jih i štetu jim nanose? Kako li se opet vesele gdjekoja djeca, ako mogu samo kakogod slabije diete turiti, udariti, prkositi mu, ili ga mučiti? A zar neima takodjer djece, koja imaju kod svoje kuće svega za dragu volju, pa se ipak zavlače potajno u tudje voćnjake, nebi li si kakogod zasitili glad zabranjenim voćem? A koliko je putah vidjeti kako i nejaka djeca rado lažu, taje, pretvaraju se, srde se, prkose, groze se itd.? Doista, o mnogoj djeci može se reći i danas, što piše sveti Augustin o svojih vrstnjacih:

Maleni smo jošter bili,
Al veliki zlimi dili.

Kako zafalna treba dakle da budu djeca roditeljem si i učiteljem, što paze na nju; pače ako ju i kazne ljuto, kada strastveno ili opetovano što skrive. Šiba je veoma koristan liek, da u srcu djetinjem zacieli rana požudah. „Šiba i kazna daju mudrost“, kaže sveto pismo. Posl. 29, 15.

Premda nam je slobodna volja po iztočnom griehu osakaćena i nemoćna, ipak je posve nerazložno tvrditi, da je čovjek po iztočnom griehu posve zao, za svako dobro iznemogao, da mu je volja glede duhovnih stvarih sasvim okorjela kao panj, ili otvrdnula kao kamen. Taj nauk, koji je Luther prije tri sto godinah skovao, zabacila je katolička crkva, učeć na saboru tridentinskom, da je slobodna volja Adamova (i potomakah njegovih) „po griehu iztočnom istina oslabila i nagnuta, ali nipošto uništena.“ To nam svjedoče i rieči božje, kojimi je opominjao Kaina: „Svladaj griešnu požudu i budi joj gospodar.“ 1. Mojs. 4, 7. — Bog nebi sigurno tako govorio, da je čovjek lišen slobodne volje.

3) Stigle su nas svakojake nevolje, boli i muke, a napokon ćemo umrieti. — „Mnogo je nevoljah“, govori sveto pismo »prirodjeno svim ljudem. Težki jaram tišti djecu Adamovu od dana, kada izadju iz krila materina (rode se), ća do dana, kada budu zakopani u zemlju, koja nam je svim mati. . . . . Tako onaj, koji na veličanstvenu priestolu sjedi, kao i onaj, koji je ponižen do praha; i onaj, koji u plavetnoj (kraljevskoj) opravi hodi i krunu nosi, i onaj, koga pokriva debelo platno.“ Crk. 40, 1.—4. Što nam ovdje i drugdje pripovieda sveto pismo, to gledamo dan na dan na sebi i drugih. Tako je danas, a tako je bilo uviek, odkada je grieh na svietu. Kazat ću vam samo, što je o tom pisao njeki neznabožac (Plinij) već prije 1800 godinah. „Svezanih rukuh i noguh, t. j. u povojih zamotan, — leži plačući stvor, — čovjek, — koj ima gospodovati nad ostalimi stvorovi i počima živjeti u nevolji.« „O budalastih ljudih“! piše ovaj neznabožac dalje, »koji iza takova početka, misle da su rodjeni na oholost« A tako je u istinu lud i onaj čovjek, koji misli, da je rodjen na sviet, da živе u veselju i razkošju, te da mu mora već na ovom svietu procvasti vječna sreća! Tuge i nevolje, koje dan na dan navaljuju na čovjeka, morale bi ipak trgnuti i najvećega driemalicu oda sna. — Da nam je sudjeno napokon i umrieti znademo i onako. Što li

je, pravo rekuć, ciela zemlja, nego li široko groblje. Težko bi čovjek našao mjestance na zemlji, gdje nije koji toji mrtvac ležao, ili je zakopan. Smrt drži tisuće naraštajah ljudskih u robstvu do sudnjega dana, kada će svemogući Bog skršiti oblast smrti, t. j. pobuditi mrtve na život.

Ove i druge zle posljedice iztočnoga grieha tlačile su ljude svih viekovah i svagdje sve do danas; a niti će ikoga minuti do konca svieta, bio siromak ili bogat, bio prostak ili velikaš. Ali možebit pitate: pa zašto se je dao Adam zavesti, te sagriešio? Kako su mogli Adam i Eva tako sliepi i lahkoumni biti, te se samo u razgovor pustiti s lukavim vragom; da nepitamo: kako su se mogli dati od njega na grieh nagovoriti? — Što mislite, biste li vi pametnije bila radila? Mislite li, da biste vi Bogu pokornija bila? Pazite, da se nezareknete, kao drugi, koji su takodjer tako govorili; pa se ipak prevarili.* — A sada vas pitam: radite li vi bolje? Adam i Eva nisu za onda još znali, kao što vi sada znadete, „kako je zlo i gorko ostaviti Boga, gospodara svoga." Jerem. 2, 19. Nisu za onda još znali, „s grieha dolazi nevolja u narode." Posl. 14, 34. Oni nisu za onda još vidjeli i čuli, kao što mi vidimo i čujemo svaki dan, kako nemilo kara Bog radi grieha ne samo pojedine ljude, nego i ciele porodice, pače i narode. Oni nisu znali za obći potop, za propast Sodome i Gomore, grada Ninive i Jeruzalema; gdjeno usuprot mi za sve ovo znademo, pa ipak griešimo, griešimo često i ljuto! Adam, padši u nevolju radi prvoga grieha, činio je pokoru, pokoru dugotrajnu i težku. A što rade mnogi ljudi, koji ne samo gledaju i slušaju, nego i osjećaju, da su griešeći lišeni nevinosti, pali u nevolju i propast, da jim razum potamnio, sreće i pokoja nestalo, a srce jim nalik na more uzburkano od vrh do dna? Mjesto da se stide pred Bogom, kao što se je stidio Adam, mjesto da drhću pred Bogom kao Adam, mjesto da pokoru čine, tovare grieh na grieh, te se bacaju iz jednoga ponora grieha u drugi. — Zatim nemislite d. d., da nebismo mi napastovani bili, da nije Adam sagriešio; ili da nebismo i sbilja sagriešili. Nemislite toga nipošto. A što vam se čini, biste li vi svladala napast? Pa da bi napast vas svladala, kako biste vi prošla? Kamo biste dospjela? Što je zaslužio Adam sagriešiv osobno? Izgubio je u jednu ruku nebo; u drugu zaslužio je pakao. Mi smo istina po griehu iztočnom lišeni neba; ali radi iztočnoga grieha i po griehu

* Bogat vlastelin slušaše jednoć, kako je jedan siromak sjekao drva u njegovoj šumi, te kolikogod bi putah sjekirom mahnuo, toliko bi putah zakašljao. Vlastelin upita siromaka: što mu je, da tako kašlje; a siromak mu odgovori posve ozbiljno i turobno: »Vaša milosti, Adam je u meni! Da nije Adam sagriešio, nebi sigurno ni meni trebalo tako nemilo kašljati, i tako si mučno služiti zalogaj hljeba. Kako su mogli biti tako nedotupavi Adam i Eva, pa prestupiti onako lahku zapovied božju? Ja i žena mi, nebismo sigurno tako budalasti bili i toliko nevoljah na sviet donieli.« »Misliš li ti i sbilja tako, ili se samo šališ?« upita ga na to vlastelin. »E dobro, ti mi služiš vierno i pošteno već 20 godinah; zato ću te nagraditi. Od danas nećeš se imati potužiti na išto. U dvoru ćeš mom obitavati sa ženom, a sa mnom za jednim stolom blagovati. Doklegod budeš živio po mojoj volji, neće ti išta uzmanjkati i odsele ćeš srećno i pokojno živjeti, kao Adam u raju zemaljskom.« To rekav, odkrene se vlastelin i ode. Zanešen od težke radosti odtrča srećni nadničar kući, noseć si ženi ove vesele glase. Sutradan krenu u svečanih opravah u široki dvor vlastelinski. Vlastelin je dočeka ljubezno i pozdravi, zatim pokaza jim liep stan i reče: da svaki dan dodju za njegov stol. Ah, kuda će jim sada ljepše sreće! Presahnuše jim suze i znoj, nevolji pako i tegobam nestade traga. Štogod bi jim srce zaželjelo, to bi imali. — Ali evo ti u njeke napasti. Jednoga velikoga blagdana dade vlastelin k objedu donieti po izbor jelah; a medju jeli takodjer jedno zaklopcem pokriveno. Ovo jelo dodje upravo sried stola, a vlastelin reče: »Nuto, jedite, koliko vam drago od svih jelah, štogod su na stolu; ali od ovoga zaklopcem pokrivenoga jela sried stola, nesmijete jesti; dok se ja nevratim; pače se nesmijete i taknuti zdjele! Čim prekršite ovu moju zapovied, nestalo vam je sreće.« To rekav vlastelin ode. Muž i žena najedoše se za dragu volju svih jelah; ali neima jim te neima gospodara natrag. Željno ga izgledahu svaki čas, hoteći vidjeti, kakvo je ono jelo sried stola. Ali još neprogovori ijedno ista. Čekaju i čekaju, da se gospodar vrati, ali ga još sveudilj neima; a čim je više gospodar oklevao, tim više jih je želja napastovala, tako, da je žena napokon rekla: „Što li bi moglo biti u ovoj zdjeli? Što ti se čini, mužu, bi li moglo s gorega biti, da samo malko podignem zaklopac i zavirim u zdjelu? Gospodar i onako neće znati." „Pazi ženo", odgovori joj muž, „mogli bismo s toga nesreće dopasti; nemoj dizati zaklopca." I još sveudilj neima gospodara kući; a tim je još više kipila ženi želja; pače bijaše se i mužu uzbudila, te već nije odgovarao ženu. Žena podigne polagano zaklopac, a muž gledaše mirno, što će se sgoditi. — Ali nuto čuda, na jedan mah prhne iz zdjele krasna ptica i eto ti je u isti čas na prozor napolje!! — Koliki strah popadne na to obodvoje; od srama zarumeni jim se lice, te jim je mogao svatko u obrazu čitati, da su sagriešili. Eto ti sada upravo i gospodara kući; spozna, da su mu prekršili zapovied te — ni pet ni šest — nego jim osbiljno reče, da nisu i oni vriedni uživati se raja zemaljskoga, kaogod što nebijahu vriedni Adam i Eva; oni su napastovani kao Adam i Eva, ali su kao i oni sagriešili. Zato neka se u napredak netuže na Adama i Evu, nego si uza znoj lica služe hljeb, kao i dosele. — Oborivši od srama oči, izseliše se muž i žena iz svoga dosadanjega raja i vratiše u svoju kukavnu kolibicu, siromašniji i nevoljniji, nego li ikada prije. — Ni vi se d. d. netužite više na Adama i Evu, i neka vam nikada nedodje u glavu, držati se krepostnijimi ili vjernijimi od njih!

iztočnom, nismo osudjeni na muke paklene. To bi nam se pako u istinu sgodilo, da je Adam svladao bio napast; a mi da je nesvladamo. Nebi li nam po takovu bila gorja sudbina, nego li je sada? Okanimo se dakle tužbe proti Adamu, te budimo radje ponizni, čuvajmo se što pazljivije grieha, klonimo se prigodah griešnih i zavoditeljah i protivimo se, kada nas napast snadje.

Da se nije smilovao Bog, nebi mogao ijedan čovjek naći milost kod Boga, a po tom niti se spasiti.

Po griehu Adamovu, lišen je sav rod ljudski svih vrhunaravnih milostih i darovah, primljenih od Boga, — dakle i života milosti; s toga bijaše duhovno mrtav. To ste već toliko putah čula od mene. Mrtvo tielo niti se može kamo maknuti s mjesta, niti koračiti; pa tako nemože koračiti i čovjek, na putu u kraljestvo nebesko, sam po sebi, kada je duhovno mrtav. Duša, istina, nije lišena naravnoga života; jer je i poslije grieha ostala neumrla, ostao joj je razum i slobodna volja. Ovi pako naravni darovi nebijahu čovjeku dosta, da postigne vječnu, vrhunaravnu sreću; kao što nepomažu ptici noge, kada hoće u zrak da uzleti, ako joj se odrežu krila. Božja milost treba da nam bude u pomoći, treba da nas uzdigne, treba da nas oplemeni vrhunaravnom svetošću i pravednošću, treba da nas napravi sinovi božjimi i baštinici neba. — A kaogod što si tielom mrtvac, nemože dati sam naravni život, tako i još manje može si čovjek sam dati duševni život, kada ga je jednom lišen. Zato, kako uči katekizam: nebi ijedan čovjek mogao naći milost u Boga, a po tom niti se spasiti iza iztočnoga grieha, da mu se nije Bog smilovao.

Budalasto pako bilo bi misliti, kao što gdjekoji pače govore, da nam je krivo učinjeno, što smo radi grieha naših praroditeljah izgubili milost božju. Da bi se koji bogat gospodar svojom krivnjom zadužio, te došao zatim na sud; a sudac dosudio, da mu se proda kuća i kućište i dug namiri, — bi li mogla na to djeca mu skočiti i reći, da jim je sudac krivo sudio? Bi li djeca mogla reći: „Tà kud će veća krivica, nego li da se nam nedužnim otima kuća i kućište, zato što nam je otac svojom krivnjom prorajtao imetak?“ — Govore li pravo ova djeca? Nipošto. Čovjeku se istina na žao daju ova biedna djeca, koja su se nadala obilnoj baštini od bogata si oca, pa su tako nemilo iznenada stradala; ali tko će smjeti reći, da jim je sudac krivo učinio? A kud i kamo manje možemo se mi tužiti na Boga, da nam je

krivo učinio. Radi česa li ćemo podići tužbu, kad je sav imetak, koji smo bili mogli baštiniti od praroditeljah, puki dar milosti božje? — Pomislite si, — da vam još jednu priču kažem, — da proglasi koji kralj, kakvagod siromašna nadničara plemićem, a nadničar da neima ikakova prava na plemstvo. Od puke dobrote povisi kralj na ovo dostojanstvo ne samo njega, nego i porodicu mu i sve potomke, t. j. da plemstvo prelazi s nadničara na djecu mu i sve potomke. Plemiću pako tomu nebudi to dosta, nego on traži više i diže bunu proti kralju dobročincu si. Na to otme mu kralj plemstvo, a tim budu lišena plemstva djeca mu i potomci. Mogu li se sada djeca tužiti na kralja, da jim je krivo učinio? Sigurno ne; jer kralju nije dužnost bila proglasiti jim oca plemićem; a još manje bijaše kralju dužnost, prenieti plemstvo na djecu, kada ju je otac nevjernošću prorajtao. Pomislite napokon, da smo po griehu Adamovu lišeni samo vrhunaravnih darovah, koje nam Bog nije trebao dati, kada smo na sviet stvoreni — kao što smo već više putah spominjali.

Nebi ijedan čovjek mogao naći milosti kod Boga, jer je božja pravednost zahtievala za grieh podpunu zadovoljštinu; podpune pako zadovoljštine nemogaše dati ijedan stvor, a najmanje čovjek, padši tako duboko.

Čovjek bijaše mrtav po griehu. Izgubljenoga života milosti nemogaše si sam dati, a niti si ga zaslužiti. — To se o mrtvacu razumieva samo po sebi. Ako će se dakle ikada prenuti od mrtvila, to će se prenuti moći i prvašnji život natrag dobaviti samo po neizmjernoj, dragovoljnoj dobroti Boga, koji mu je i u prvi kraj darovao taj vrhunaravni život od neizmjerne, dragovoljne dobrote. Kako li će mu Bog vratiti taj život natrag? Bog je pravedan prama sebi, kao i prama drugim. Tko drugim daje, što jih ide, pravedan je prama drugim; a tko samu sebi daje, što ga ide, pravedan je prama sebi. Bog je pako pravedan prama sebi; pa s toga daje sebi, što ga ide, t. j. spoznaje sama sebe kao najveće dobro i ljubi sebe, te zahtieva i od svih umnih stvorovah, da ga spoznaju, da ga ljube, da mu se klanjaju i pokoravaju. Premda je dakle bio sklon Bog radi svoje neizmjerne dobrote i milosrdja prostiti nam ljudem, zahtievao je ipak, kako bi pokazao i svoju neizmjernu pravednost, da bude ili grieh navieke kažnjen, ili da se božjemu veličanstvu radi učinjene uvrede podpuno zadovolji; t. j. da se podpuno naknadi oteto Bogu

poštenje. U istinu posve je bilo pravedno i primjerno božjoj mudrosti, da se u očigled cieloga neba i zemlje pokaže, koliku kaznu zaslužuje odpor proti višnjemu i presvetomu veličanstvu božjemu. — A svatko se može lahko domisliti, da tim veća mora biti zadovoljština, čim je veća uvreda. Pogrdi li gradjanin gradjanina, dužan je onaj, koji učini pogrdu, pogrdjenomu primjerno vratiti poštenje. Pogrdi li pako gradjanin kraljevskoga činovnika, ili samoga kralja, morat će, jerbo je ovdje uvreda mnogo veća, veća biti i zadovoljština. Zašto? — Tako da; jer druga je uvriediti kralja ili njegova činovnika, a druga prosta podložnika. Uvreda je tim veća, čim je veći onaj, tko je uvredjen; a čim je prostiji ili nižji onaj, tko uvriedi. Buduć pako, da grieh potiče iz zle volje biednoga stvora zemaljskoga; a vriedja višnjega stvoritelja; sliedi, da je grieh tolika uvreda, od koje se veća nemože i pomisliti. S toga pako, što je veličanstvo božje neizmjerno, sliedi nadalje, da je njekim načinom i uvreda, Bogu nanešena, neizmjerna. Da se dakle podpuno zadovolji Bogu za uvredu, mora i zadovoljština biti veća od ikoje druge, koja se ikada pomisliti može, mora — neizmjerna biti. Neizmjerno pako zadovoljiti nemože i najvišji i najsvetiji angjeo, niti svi sborovi angjeoski zajedno. Zašto? Zato, jer kao stvorovi nisu neizmjerni, pa s toga niti su kadri neizmjerno zadovoljiti. Tim manje je dakle mogao po griehu tako duboko pali čovjek, valjano zadovoljiti, ljuto uvriedjenomu stvoritelju svomu. — Sgriešiv dakle čovjek, bio bi viekom propao, da mu se nije Bog smilovao i pomogao. Zato kaže sveto pismo: „Milosrdje je božje što nismo propali.“ Plač Jerem. 3, 22. Zatim „Po svom milosrdju oslobodio nas je Bog.“ Tit. 3, 5.

Bog se smilova padšemu čovjeku, obećav mu odkupitelja, koji će podpuno zadovoljiti uvriedjenomu Bogu; a po tom riešiti čovjeka grieha i dobaviti mu natrag izgubljenu milost i pravo na nebo.

Bog neprotera čovjeka iz raja zemaljskoga bez ikakve utjehe i nade. Zato reče Bog zmiji: „Neprijateljstvo ću metnuti medju tebe i ženu, medju tvoje sjeme i sjeme njezino; ona će ti glavu satrti, a ti ćeš joj vrebati na petu.“ 1. Mojs. 3, 15. Ovimi riečmi obećaje Bog ljudem odkupitelja, koji će se roditi od žene, te svladati vraga,

kojemu je čovjek sagriešiv pao u sužanjstvo, pošto se je odmetnuo od Boga, a pristao uz vraga. Taj je obećani odkupitelj kao što znadete — Isus — rodjen od Marije, blagoslovljene medju ženami. On je podpuno zadovoljio Bogu radi uvrede, Adamom učinjene, kad je primio čovječju narav i u njoj, poniziv se i pokoriv ća do smrti na križu, vratio Bogu poštenje, oteto mu ohološću i nepokornošću prvoga čovjeka. Tim pako ne samo, da nas je odkupio od grieha i vječnoga prokletstva, nego nam je dobavio i obilnije milosti i darove od onih, koje bjesmo izgubili po Adamu, kako uči sveti Pavao. Efež. 1, 3. 7. 8. i Rimlj. 5, 15. 21.

Opomena.

Čovjek je stvoren na sliku i priliku božju, kao što govori katekizam na početku ovoga odsjeka i kao što sam vam tumačio. Sgriešiv izgubio je vrhunaravnu sliku i priliku; naravne, istina, nije izgubio, ali mu je osakaćena, pošto mu je razum potamnio, a volja se nagnula na zlo. Tako smo došli i mi na sviet. No fala Bogu na neizmjernoj dobroti, dobili smo opet vrhunaravnu sliku božju bez naše pripomoći na svetom krstu, kao što ju bjesmo izgubili bez naše pripomoći. Falimo nadalje Bog , što nam je božanskim naukom, koji je sin božji na sviet donio, opet razsvietljen razum, a obilnimi milostmi, koje nam je sin božji na križu zaslužio, okriepljena volja proti svim napastim. — Vi ste d. d. postala na svetom krstu opet liepa, uzorita slika i prilika božja. Bogu, nebeskomu svomu ocu, veoma ste draga, doklegod uztrajete u nevinosti. Pa i sbilja, duša, nakićena posvećujućom milošću, nadkriljuje ljepotom svojom sve stvorove na nebu i zemlji. Bogu je veoma draga i mila, jerbo je posvećujućom milošću Bogu veoma nalika, pače njekim načinom božje naravi. 2. Petr. 1, 4. — Budite dakle d. d. i ostanite sveudilj sveta, nevina, liepa slika i prilika božja, čuvajući brižljivo u srcu si tu božansku sliku i priliku. Tâ slika i prilika božanska budi vam najveće bogatstvo, najdragocienije blago, najveća čast i ponos, najsigurnija sreća. Znajte, da su mnogi sveci u pogledu toga nebeskoga blaga, za ništo držali bogatstvo, krunu i žezlo, sve časti i udobnosti. Znajte, da su se sto putah radje odrekli svega bogatstva, svih častih, pače zdravlja i života, nego

li da si i najmanjim griehom okaljaju tu božansku sliku duše. *

§. 6. Od grieha iztočnoga do došašća odkupiteljeva.

Neće trebati tumačiti ovdje za katehete pitanje za pitanjem; pošto bismo morali ponavljati koješta, što imade u svakoj bibličkoj povjestnici. Nego pobrinut će se kateketa, tumačeć pitanja i odgovore ovoga odsjeka, da privede u sklad dogadjaje bibličke povjesti, koji se tiču budućega odkupitelja, a djeca je i onako već na pamet znadu. Valjda neće trebati ovom prigodom spominjati, da se kateheti nevalja držati kakova mu drago, budi vlastitoga budi tudjega tobože veleumnoga sustava; nego da mu se valja ravnati po napredku i darovitosti dotične djece, te udariti što prostijim i naravnijim pravcem. Samo će ovim načinom doterati do cilja ovih, u sebi nipošto suvišnih pitanjah i odgovorah. Mi ćemo medjutim iztaknuti gdjekoje važnije pitanje, te protumačiti, što nam se je težje činilo.

Bog je davao ljudem (i neznabožcem) radi budućega odkupitelja obilate milosti, da se spase, pa uza to raznovrstno opominjao na pokoru. Mudr. 12. Jon. itd. Djel. apošt, 14, 16.

Premda su se ljudi bili veoma izopačili, nije jih ipak Bog ikada ostavio; nego jim je davao sveudilj dovoljno milostih, da se spase, ako dragovoljno uzhćednu. Jer »neima čovjeka tako skvarena“, kaže sveti Augustin, „komu nebi Bog u srcu govorio“, t. j. nutarnjimi opomenami oda zla ga odvraćao, a na dobro nagovarao; k tomu je Bog dao

* Sveti S t a n k o, plemić visoke i starinske porodice poljske, cienio je nada sve plemenštinu posvećujuće milosti, koju nam je dobavio Isus svojom krvavom smrću. »Jedina plemenština, koja i sbilja zaslužuje zvati se plemenštinom, ona je, koju smo dobili po krvi sina božjega, kojom nas je on pobratio, te po kojoj ćemo jednoć s njim baštiniti nebo.« Tako govoraše ovaj svetac, koji je istina mlad u godinah (18 godinah), ali star u svetosti umro. A da si sačuva ovu plemenštinu slike i prilike božje, posveti se Bogu već za nejakoga djetinstva. Stanko bijaše, kao što svjedoči star dvorjanik očinske mu kuće, već sedme godine života tako pobožan, čedan, krotak i pokoran, kao da je već bio sjedoglav svetac. Da nedodje u nepriliku, gdje bi se mogao lišiti ove božanske plemenštine, dao se je radje dvie godine danah od brata svojega i vrstnjakah grditi, progoniti, pače mrcvariti i nogama gazati, nego li, — budi samo jedanput ići na zabavu, koja bi mu mogla iole biti opasna, ako u sebi i nebijaše imalo griešna. (Životop. od Bartoli-a).

i svakomu čovjeku angjela čuvara. Ove milosti davao je Bog ljudem radi zaslugah Isusa, odkupitelja. Nije za onda još doduše tekla krv Isusova; ali pred Bogom, kojemu je tisuća godinah kao dan, bijaše ona sveudilj nazočna; bijahu od početka vremenah pet ranah sina njegova, ona vrela, iz kojih je svim ljudem tekla milost. Osim toga usadio je Bog svakomu čovjeku naravni zakon (što je dobro, što li zlo) i dao mu savjest, da ga na dobro pobudjuje, a oda zla suzbija. Nije zatim „Bog ikada« kao što izrikom uči sveti Pavao, „prestao (i neznabožcem) svjedočiti sam o sebi, dieleć blagodati s neba, kišu i plodna vremena, te jelom i veseljem puneć nam srca.“ Djel. apošt. 14, 16. Ako dakle uza sve to nisu ljudi spoznali Boga, svemožnoga i brižljivoga si stvoritelja, niti njega, najvećega si dobročinca ljubili, — sami su krivi, a ne Bog. Ali kao što se je Bog ukazao u jednu ruku, dieleć blagodati, predobrim ocem; tako se je ukazao u drugu ruku pravednim sudcem, vodeć kaznami natrag k sebi one, koji su se od njega odmetnuli. Čim su strašnije bile ove kazne, tim su jih dulje pamtili ljudi. Kako se je Bog sveudilj brinuo, da zabludivše ljude dovede natrag na pravu stazu, svjedoči nam sveto pismo ovimi liepimi riečmi: „Kako ti je dobar i sladak duh Gospodine u svih stvarih! Ti kazniš zabludivše malo po malo; nagovaraš je, da se okane zloće i vjeruju u tebe Gospodine!« Mudr. 12, 1. 2. — Čula ste sigurno već, kako je Bog bezbožnim Ninivićanom poslao Jonu proroka, da je opominje na pokoru; a tako ste valjda slušala i čudesa, koja je Bog tvorio u Babilonu, medju neznabožci, da jih odvrati oda zla.

Pošto su ljudi sve dublje u grieh propadali, odabrao si je Bog posebni narod, da sačuva u njem pravu vjeru i ufanje u odkupitelja, te je s njim i sklopio osobit ugovor.

Ljudi bivali su, uzprkos svim blagodatim i kaznam božjim, sve gorji. Krivobožtvo širilo se je svuda po zemlji i nemalo svi se ljudi odmetnuli od Boga, tako, da je skoro nestalo vjere u jedinoga pravoga Boga. Da se dakle sačuva prava vjera i ufanje u odkupitelja, već u raju zemaljskom praroditeljem našim obećanoga, odluči Bog, odabrati si poseban narod. Taj narod trebalo je razstaviti od ostalih krivobožacah, te u posebnu zemlju naseliti.

Nadalje odluči Bog javljati se osobitim načinom ovomu narodu preko svetih ljudih i tako čuvati vjeru i ufanje u budućega odkupitelja, doklam sam odkupitelj dodje. Napokon, da si što bolje pridruži ovaj narod, sklopi Bog s njim osobit ugovor. Ovaj pako odabrani narod, zove se narod židovski ili izraelski, a vuče lozu od Abrahama. Ugovor, sklopljen najprije s Abrahamom, i ponovljen sa sinom mu Izakom i unukom Jakobom, sklopi Bog na posljedku s cielim narodom, — s potomci pomenutih pradjedovah.

Ugovor, sklopljen s narodom izraelskim sastojao se je u tom:

1) što je Bog obećao narodu, da će ga osobito štititi i blagoslov mu dieliti, kao svomu odabranomu narodu, te da će se od njegova koljena roditi obećani odkupitelj. — Bog objavi naime Izraelcem preko viernoga si sluge Mojsije, da si je odabire izmedju svih narodah za svoj puk; da će njim osobito biti gospodar i kralj, te je braniti u svih nepogodah i proti svim neprijateljem. Mojsija jim mogaše dakle podpuno pravo reći: „Ti si svet narod gospodinu Bogu svomu. Tebe si je odabrao gospodin Bog tvoj, da mu budeš vlastitim narodom od svih narodah, što su na zemlji." 5. Mojs. 7, 6. Obećao jim je nadalje Bog, dieliti blagoslov tjelovni (vremeniti) i duševni. Tjelovni (vremeniti), obećav, naseliti je u prekrasnu i veoma plodnu zemlju Kanan, toli bogatu i obilnu, da su jim uhode donieli glas: „U ovoj zemlji teče mlieko i med." Obilnije uza to dielio jim je Bog duševni blagoslov; obećav jim navlastito, da će se od njihova koljena roditi odkupitelj (mesija), „po kojem će blagoslovljeni biti svi narodi."

2) Što su Izraelci obećali, da će štovati jedinoga pravoga Boga i sve njegove zapoviedi podpuno obdržavati. — Ovaj svečani ugovor, iliti zavjet, sklopljen je izpod Sinaja. Prije nego je Mojsija u božje ime s narodom ugovor sklopio, popisa na božju zapovied, zakon božji u knjigu, knjigu zakona. Zatim napravi žrtvenik, prikaza Bogu žrtvu paljenicu, spravi polovicu krvi u zdjelice, a polovicu izli na žrtvenik. Na to pročita svemu puku zakon božji iz knjige zakona, a puk odgovori jednoglasno: „Sve što je Gospodin rekao, činit ćemo i bit ćemo pokorni." Napokon uze Mojsija krv iz zdjelicah, te poškropi njom narod,

govoreć: „To je krv zakona (ugovora) koji je Gospodin sklopio s vami." 2. Mojs. 7—8. — Tko da se sada nesjeti svečanih riečih, koje izusti božanski spasitelj, kad je pretvorio vino u dragocjenu svoju krv, i dao učenikom da piju: „Ovo je krv moja, novoga zakona, koja će se proliti za vas i za mnoge na oproštenje griehah." Kako smo dakle srećni i odlikovani mi kršćani od svih narodah! Kada se sklapa stari zakon, toči se živinska krv i prikazuje na žrtveniku; a kad se sklapa novi zakon, toči se krv Isusa, sina božjega i prikazuje na žrtveniku križnom. U starom zakonu škropio se narod živinskom krvlju, u novom pako zakonu napaja se kršćanski narod dragocjenom krvlju Boga-čovjeka, blagujuć na svetoj pričesti, pravo tielo i pravu krv Isusovu.

Što se tiče pralikah, valja najprije pamtiti, da su mnogi znameniti čini, čudesa i dogodjaji staroga zakona, imali otajstveno znamenovanje, kojim su unapried slikovali (znamenovali) Isusa i po njem utemeljeni novi zakon. Jer ciela povorka dogodjajah staroga zakona nije samo pripravljala ljude na novi zakon, nego ga je i unapried slikovala. — Uprtiv pokorno na rame drvah za žrtvu i noseć jih na brdo Moriju, da bude sam žrtvovan, — bijaše Izak pralik budućega odkupitelja, koji pokorno uprti drvo križa i nosaše na brdo Kalvariju, da se žrtvuje za nas na križu. Nadalje bijaše vrhovni svećenik Melkisedek, žrtvujuć Bogu kruh i vino, pralik vrhovnoga božanskoga svećenika — Isusa, koji je na posljednoj večeri žrtvovao pod spodobami kruha i vina svoje presveto tielo i svoju dragocienu krv. Zato se zove žrtva Izakova pralikom krvave žrtve Isusove na križu; a žrtva Melkisedekova, pralikom nekrvave žrtve svete mise. Mana, koju bješe Bog Izraelcem s neba dao u pustinji, bijaše pralikom živoga nebeskoga kruha Isusova; a voda, što je čudesno procurila iz stiene, pralikom bijaše žive vode, koju je Isus obećao dati Samarićanki, (Iv. 4, 10. 14.), naime vrelo milosti, što izvire iz Isusa, te se prelieva ća u vječni život. Zato nazivlje i sveti Pavao manu duhovnom hranom, a vodu iz stiene duhovnim pilom. 1. Kor. 10, 3. 4. — Mjedena (tučena) zmija, koju bješe Mojsija na zapovied božju u pustinji uzdigao, da svatko, koga ugrize otrovna zmija, pogleda u mjedenu zmiju te se izlieči, bijaše pralikom propetoga na križu Boga-čovjeka, pošto se po njegovih zaslugah mogu spasiti svi, koji su od grieha smrtno ranjeni. (Iv. 3, 14. 15.) Tako je bilo i više pralikah staroga zakona, kojih nemožemo svih ovdje izbrojiti, od kojih će ipak biti kod tumačenja ovdje ondje govor.

Krasno sbori sveti Ivan zlatoustnik o pralicih, da Bog, odlučiv što činiti, što se čovjeku nebi dalo na prvi mah vjerovati, šalje čovjeku naprvo lik i sjenu od toga; da bude čovjek pripravan prigrliti istinu, kada ona sama dodje, te nezatvori pred njom srca i pameti, tobož da je iznenada na vidjelo izašla.

Proroci su mnogo proricali o budućem odkupitelju, a navlastito

1) kada i gdje će se roditi. — Već patriarha Jakob rekao je, da će mesija, spasitelj svieta, doći onda, kada bude žezlo, t. j. vladarska oblast nad židovi, sasvim oduzeta od plemena sina njegova, Jude, te prešla na tudjega vladara. Prorok Danijel prorekao je upravo godinu, koje će se roditi na sviet. A prorok Agej tješio je židove, tugujuće, što hram, za Zorobabela sagradjen, ni s daleka nebijaše tako krasan, kao što hram, sagradjen za Salamona. Pa kako jih je tješio? Proreče jim, da će u ovaj hram doći mesija; a kad dodje mesija unutar, bit će slavniji ovaj potonji hram od prvašnjega. Kaogod što je prorečeno, kada će se roditi mesija, tako je prorečeno i gdje će se roditi. Mikeja, prorekav kojega će koljena biti mesija, koje porodice, proreče takodjer razgovietno: da će se roditi mesija na sviet u Betlehemu, neznatnu gradiću Judeje.

2) Kako će živjeti, muku trpiti i umrieti. — Proroci su unapried opisali svojstva i djela mesijina, tako razgovietno, kao da su ga gledali. Malakija pripovieda, kako ide pred mesijom sveti Ivan krstitelj; Izaija pripovieda: kako obilazi mesija sela i gradove, tužne tješi, duhom klonule bodri, sužnje oslobadja. Nadalje motri i pripovieda unapried, kako se na zapovied mesijinu sliepcem otvaraju oči, gluhim uši, niemim rješava jezik, a kljasti skaču kao jeleni. Zakarija, kao da prati Isusa, gdje slavno ulazi u Jeruzalem, kliče: „Veselo kćeri Jeruzalemska! Nuto, evo ti dolazi kralj pravedan i spasitelj. Siromak je i jaši na magarici, na mladu magaretu." — U pogledu muke i smrti budućega mesije, prorekli su proroci skoro sve dogodjaje na dlaku. Kako težke muke, zašto i na koji način će trpiti, piše veoma oštro i žalostno Izaija prorok: „Neima mu (od težke muke nagrdjenu odkupitelju) spodobe; motrimo ga, ali mu neima ugleda. U istinu, on nosi naše bolesti (muke, koje smo mi zaslužili) i uprtio si je naše boli. Mi ga držimo za gubavca, udarena i potlačena od Boga; ali je on ranjen radi naših zločah, izprebijan radi griehah naših, radi mira našega udarila je kazan na njega, a njegovimi masnicami izlječeni smo mi . . . . Kao ovca vodi se na klanje, a múči kao jagnje pred onim, koji ga striže« itd. Zakarija motri, gdje za mesiju nude 30 srebrenjakah i gdje ga za te novce prodaju; David ga motri od učenika izdana, od puka kano crva tlačena, prezrena i naružena; Izaija — pljuskana, počupana, popljuvana i medju zločince uvršćena. David ga nadalje motri i oglašuje: ranami i ruglom obasuta, žučju i octom opojena, rukuh i noguh probodenih, klimanjem glavah na ruglo opsovana, odjeće lišena (a na nju mu se kocke bacaju) i od samoga Boga ostavljena; Danijel napokon motri ga ubijena.

3) Da će uzkrsnuti, uzaći u nebo i duha svetoga poslati. — »Nećeš« govori David Bogu mjesto mesije, „ostaviti mi duše u predpaklu i svecu svomu (meni) dati gledati truhlost." Zato, dodaje Izaija, „bit će mu slavan grob." — David gleda nadalje, kako mesija uzilazi na nebo, vodeć uza se odkupljene pravednike slavodobitno iz predpakla, te pozivlje vrata nebeska, da se otvore, te puštaju u kraljestvo mesiju slave, „kralja slave.« U kraljestvu motri David mesiju, gdje sjedi ob desnu oca i čeka, „dok budu položeni neprijatelji njegovi za podnožje nogama njegovima. — Prorok Joel motri, gdje mesija šalje duha svetoga, livajuć nada sve ljude čudesne darove, o kojih govori sveti Pavao (1. Kor. 12.): „Nada svu put izlit ću duha svojega, te će vam proricati sinovi i kćeri; pače i nad svoje sluge i službenice izaslat ću duha svojega onih danah."

4) Da će se poslje njegove smrti razoriti Jeruzalem, židovi odmetnuti, a neznabožci obratiti. — Kada bude Isus ubijen, kaže Danijel unapried (Dan. 9, 26.), doći će tudji narod sa svojim vojvodom, „te razoriti grad i svetište; a konac će mu biti pustoš." Potvrdjujuć ovo, govori prorok nadalje: »žrtva i prinos prestat će: u hramu bit će strahota pustoši do skrajnjega konca." Izaija reče unapried, da će za mesije zavržena biti židovska sbornica s narodom, da će joj se proklinjajući ime spominjati; a pravi sluge božji zvati se drugim imenom. — Glavnom biljegom došašća mesijina spominjaju proroci obraćanje neznabožacah

Već Abrahamu obeća Bog potomka „po kojem će biti blagoslovljeni svi narodi (dakle i neznabožci) na zemlji.« Mesiji govori Bog po ustih proroka Izaije: »Nuto, dajem te na svjetlo neznabožcem, da nosiš moj spas do na kraj svieta.« Obraćanje neznabožacah spominje takodjer David u svojih svetih pjesnih: »Vratit će se ka Gospodinu svi krajevi svieta i klanjat se pred licem njegovim sva plemena neznabožacah; jer je kraljestvo gospodinovo i vladat će nad neznabožci.“

5) Da će utemeljiti crkvu, koja će trajati do vieka. — Proroci prispodabljaju crkvu sada kući na vrh planinah, u koju grnu narodi, govoreći: „Hajdete, selimo se na brdo gospodnje i u kuću Boga Jakobova, da nas uči puteve svoje, te da idemo njegovom stazom« (Izaija 2, 3.); sada kraljestvu, „koje će se sterati od mora do mora do na kraj zemlje, te neće ikada propasti.“ Pjes. 71. Dan. 2.

Sva ova i još mnoga druga proročanstva o mesiji, bila su proglašena već davno prije Isusa. To možete vidjeti već odtuda, što je posljednji prorok, Malakija, živio 400 godinah prije Isusa. Drugi proroci živjeli su dakle svakako još davnije. Patriarka Jakob, kao što ćete valjda znati iz bibličke poviesti, živio je po prilici 1700 godinah prije Isusa. Sva ova proročanstva o mesiji i kraljestvu njegovu, bila su popisana više stoljećah prije Isusa, od židovah čuvana i čitana, u druge jezike prevedena, pače i medju neznabožce razpačana.

Obećani odkupitelj došao je stopram od prilike četiri tisuće godinah poslje stvorenja svieta; da ljudi spoznaju prije, u koliku su nevoliu pali griehom i da je iz nje nitko do Boga izbaviti nije mogao.

Lazar ležaše bolestan na smrt; a Isus nehćede ići da ga izlječi, dok nije umro. Zašto nehćede? Na to nam odgovara sam Isus, veleć: „da je ostao na mjestu „na slavu božju“ da bude tim proslavljen sin božji.“ Kada je izdahnuo Lazar, oglasi se Isus učenikom, pozvav jih na put u Judeju te primjetiv: »Drago mi je radi vas, da me nije ondje bilo (da ga bolestna izlječim), da uzvjerujete (kada ga uzkrisim od mrtvih).« Iv. 11. Nebi li pako bilo takodjer na slavu božju i nebi li učenici takodjer vjerovali, da je Isus na smrt bolestna Lazara u jedan mah ozdravio? Sigurno; ali Isus hćede čekati, dok bude Lazar

već četir dana mrtav u grobu ležao i počeo truhnuti. Sigurno zato, da se tim više proslavi Bog, da budu apoštoli tim tvrdje vjerovali i uzdali se, tim stalnije ljubili Isusa i falili mu, čim bude očevidnije i vjerodostojnije čudo uzkrsnuća Lazareva. — Tako su bili i svi ljudi prije dolazka odkupiteljeva glede duše iznemogli, puni ljutih ranah, pače na smrt bolestni. Bog znadijaše, da su ljudske rane smrtonosne, te jim neima lieka igdje na svietu od naravnih moćih. Što će dakle početi Bog? Hoće li poslati obećanoga odkupitelja, odmah? Ili će dati prije, da se osvjedoče ljudi, kako si nemogu pomoći sami, da vide, u koliku nevolju propadaju bez Boga, te tim željnije izgledaju pomoć od njega? Bog odluči potonje, te dade, da ljudi čekaju četiri tisuće godinah na odkupitelja. Mnogi kušahu ove četiri tisuće godinah spasiti i izlječiti rod ljudski. Najglasovitiji zakonodavci, najučeniji mudraci, najpametniji i najsilniji vladari kušahu doskočiti nevolji; ali mjesto da sviet okrene na bolje, idjaše sve na gorje. Iza mnogih bezuspješnih naporah moradoše se i sami sliepi neznabožci osvjedočiti, da se sigurne pomoći nije nadati moći od ljudih, nego jedino sgora od Boga. Sada tekar, pošto su se osvjedočili, da neima pomoći u ljudih, moglo se je suditi, da će sviet spoznati dar božji, te zafalno prifatiti ruku božju, nudeću mu spas. Tako umije najbolje cieniti zdravlje onaj, koji je dugo bolovao; a slobodu onaj, koji je dugo u tamnici čamio. Da je pako odkupitelj došao s neba na zemlju odmah iza grieha iztočnoga, rod bi ljudski slabo cienio, a s toga i u nemar metao spas i odkupljenje, neimajuć vremena i sgode osvjedočiti se, da je nevolja, koje bje s grieha dopao, bezkrajna, te ga iz nje izbaviti nije mogao itko do Bog. Pače nebi li tada zasliepljeni ljudi pripisivali spasenje i odkupljenje samim sebi, svojim moćim i naporu, a ne Bogu i odkupitelju svomu? — Kada imade danas ljudih, koji neće da vjeruju, da imademo na svem spasu i sreći faliti božanskomu spasitelju, pače kojih nije stid, tvrditi: da išta ili bar jedva što sigurna znademo o Isusu; što bi oni istom tada radili, kad bi Isus bio na svietu prije četiri ili šest tisućah, mjesto prije 18 stotinah godinah?

Za dolazka Isusova čamio je vas sviet u krivobožtvu i opačinah; jedini su židovi poznavali pravoga Boga.

Kao što sunce po volji božjoj od postanka i sveudilj svietli i grije zemlju, tako je i Bog puštao svjetlo i snagu svoje milosti u srce pojedinim ljudem, da spoznadu njega, jedinoga pravoga Boga neba i zemlje, ljube ga i služe mu. „Ali ljudi ljubljahu više tmine, nego svjetlo.“ Iv 3, 19. „Rekoše Bogu: „Idi od nas, znanje tvojih putevah nećemo mi. Tko je taj svemogući, da mu služimo?“ Job. 21, 14. 15. Ala drzovita, objestna, bezbožna govora! Tko bi ikada vjerovao, tko li bi mislio, da je moguće tako govoriti, da nam nejamči sveto pismo, da su istinite ove rieči? — Ovdje se je pokazalo, kako duboko može ugreznuti čovjek u zloću, kada se otme izpod ruke božje, te udari svojim putem. Živući razuzdano i hoteći razuzdano živjeti, satvoriše si bogove, pred kojimi nije jim se sramiti ni bojati; propadoše u gadno krivobožtvo, a zatim sve dublje u grehote i opačine. Krivobožci, kao što svjedoči sveti Pavao, bili su: »puni svake nepravde, zloće bludnosti, hinbe, zlobe, umorstva, svadje, lukavštine, — nemili, nevjerni, nemilosrdni.“ Rimlj. 1, 29—31. — Rimljani i Grci odlikovali su se medju neznabožci svojom obraženošću i običaji; ali su jim većinom drugi ljudi robovali, koje su mogli kao niemu živinu od objesti mrcvariti, tući, nogama gaziti, pače do smrti ubiti. Tako su bili bezdušni, okrutni i nemili, da jim je bilo težko naći veće zabave, nego li gledati, kako se ljudi bore sa lavi, risi, bikovi, te kako budu od ove divje zvieradi na komade trgani. Pà tako su se gledajući zabavljali i najodličniji ljudi, dà, plemenite gospodje i djevojke. — Neznabožka vjera kvarila jih je samo sve gore, mjesto da jih popravi. I samo svetkovanje blagdanah bilo je često tako gadno, te je zamelo trag svakoj krieposti, pristojnosti i sramežljivosti. — Svi su krivobožki narodi žrtvovali ljude: pače njekoji su silili roditelje žrtvovati rodjenu si djecu. Molok ili Bal bio je kip krivoga boga, saliven od mjeda (tuča) sa volovskom glavom i dvima razastrtima ramenima; a iznutra šupalj. Iznutra naložili bi oganj; a kada bi se kip živo ugrijao i usjao, bacili mu u naručaj diete, prikazano ovoj grdobi. Iz naručaja skotrljalo bi se diete u oganj kroz zjalo, koje bješe toj nakazi nasred prsah. Za ovoga

grozovitoga prizora, morala je mati djetinja prisutna biti, ali nije smjela niti plakati, niti uzdahnuti od žalosti, niti se ikako potužiti; jer ako bi se iole snuždila, izgubila bi poštenje. Djetinja cika bijaše udušena zvekom sviralah i bubnjevah.

Svrnemo li okom na židovski narod, namjerit ćemo se i ovdje na golemu putenost i skvarenost. Sveti Pavao spominje, da se židovah tiču rieči svetoga pjesnika: „Nema ikoga pravedna, ikoga razborita, ikoga, tko bi Boga tražio. Svi su zašli, svi do jednoga nekoristni postali, nema ga, tko bi dobro radio. . . . . Strah božji nije jim pred očima.« Rimlj. 3, 10—12. A sam jim Isus u oči kaže, da su vriedni veće kazne od krivobožacah. „Ljudi Ninivićani«, govori Isus, »dignut će se na sudnji dan proti ovomu plemenu i osudit će ga“. Mat. 12, 41. — Židovi su, istina, za Isusa poznavali jedinoga pravoga Boga i revnovali za božji zakon; ali većinom samo na izliku, od slavohlepja, objesti i licumjerstva. »Ciedili su mušicu, a devu su gutali;“ nehćedoše stupiti pod krov kojega neznabožca, tobož, da se neoskvrnu; a nebijaše jih strah Isusa propeti na križ, Stjepana kamenovati, sljedbenike Isusove zlobiti, proganiti i napokon pogubiti. — Sigurno znali su židovi za Isusa, da je došlo doba, da se rodi na sviet obećani i odavna željno očekivani mesija. Željno ga izgledahu onoga vremena svećenici i narod; ali su mu se nadali nemalo svi, da jim donese dobra zemaljska. Nadali su se, da će biti mesija kakav silan kralj, koji će se roditi na sviet veličanstveno i slavno, te silnom vojskom podjarmiti neznabožke narode, a utemeljiti novo židovsko kraljestvo, koje će se sterati od kraja do kraja svieta; svi narodi da će jim biti podložni, a sve zlato i srebro sgrnuti se u njihove blagajne. Ova pohlepa bijaše uzrokom, što su se oholi i skupi židovi odmetnuli od siromašna i ponizna mesije. Ovo bijaše uzrokom, te su se izpunile rieči Isusove: „Ja vam kažem, mnogi će doći s iztoka i zapada te sjedjeti za stolom s Abrahamom, Izakom i Jakobom; sinovi pako kraljestva bit će bačeni u tminje vanjske.“ Mat. 8, 11. 12.

Opomena.

Poznadete več odkupitelja, kojega bješe Bog obečao u raju zemaljskom, kojega pralikovi znamenovao i po prorocih razgovjetno oglasio. Milijuni ljudih nisu ga ipak

spoznali, niti ikada čuli što o njem. Milijuni niti danas nepoznadu ga, niti čuju što o njem. Nije li dakle velika milost po vas d. d što slušate svaki dan nauk Isusov, što reć bi Isusa očima pratite, slušajući pripoviedati kuda je putovao, kakva je čudesa tvorio, što je radio, kako i gdje je živio od narodjenja do smrti! Spasitelj je srećnimi zvao one, koji su ga gledali i slušali. »Mnogi proroci i kraljevi", govori Isus, »hotili su gledati, što vi gledate, pa nisu gledali, a slušati što vi slušate, pa nisu slušali." Luk. 10, 24. Pa nemorate li se i vi srećnimi zvati, slušajući što je učio odkupitelj, te kao što prije rekoh, prateći ga očima svojima? Dà, m. d. nismo li mi srećniji od starih patriarkah i kraljevah? Tà imamo i samoga Isusa sred nas u istinu prisutna u presvetom otajstvu, koji nas što sam, što po svetih otajstvih tješi, kriepi, lieči, u nevoljah pomaže i svè nam blagodati u izobilju pruža. Falite dakle od srca Bogu na ovoj velikoj milosti, i pokažite mu svoju zafalnost, živo želeći već sada, da se u sljedećih člancih vjerovanja naučite Isusa još bolje poznavati i srdačnije ga ljubiti, iskreno uza to želeći Isusu što sličnija i prava djeca božja postati.*

Kako željno izgledali su obećanoga odkupitelja svieta sveti patriarsi i proroci. „Uzbudi moć svoju Gospodine" vapi David »te dodji nas odkupit." Pjes. 79, 3. „Ukaži nam milosrdje svoje i pokloni nam spas svoj«, t. j. spasitelja. Pjes. 84, 8. Izaija pako kliče, pun goruće želje za mesijom: „Kamo sreće, da raztrgaš nebo te sadješ!" Izaij. 64, 1. Zatim: „Rosite nebesa, sgora, oblaci daždite pravednika; zemlja neka se raztvori i potera spasitelja!" Izaij. 45, 8. — Da se i nam u srcu uzbudi želja za Isusom, naredila je sveta mati crkva, prije božića, kada se slavi narodjenje spasiteljevo, sveto prišašće iliti advenat. Prišašće traje četiri tjedna, na uspomenu četiri tisućah godinah, za kojih se je sviet pripravljao na dolazak Isusov.

---

* Sveti Stanko, o kojem mi je drago uviek vam pripoviedati jer je već onda bio velik svetac, kada je bio vaše dobe, slušaše veoma pazljivo pripoviedati o Isusu i moljaše goruće Isusa, da mu očituje, što bi rad imati od njega, što li ima činiti, da bude što sličniji Isusu. Od srca moljaše se Stanko Bogu, neka se neuztručava zapoviedati mu što ga volja, niti da gleda, što je Stanko premalen ili premlad i govoraše, da je pripravan sve učiniti, što mu Bog rekne. »Pripravno mi je srce — pripravno o Bože", moljaše diete, »činiti sve, štogod zaželiš."

Gdješto drži se za prišašća svaki dan „zornica" t. j. sveta misa na čast blažene djevice Marije. „Zornica« se zove ova sveta misa zato, što se pjeva u zoru. Valja dakle da se i mi pripravljamo za prišašća na dolazak Isusov, moleći goruće, po nakani svete crkve, da nam što više milostih od Isusa u dio padne. Jer tko želi primiti od Boga milost, treba mu se poniziti i goruće moliti. Zato molite d. d. ponajprije za prišašća ili i drugda, često Isusa, da dodje k vam, da se svrati k vam svojom milošću, da prebiva i ostane u vašem srcu. Odlučite i obećajte mu sasvim pokloniti srce svoje; a zato ću vam dati sljedeće dvie liepe kitice, da si je dobro na pamet naučite, a zatim često molite:

Mil' Isuse, dodji, dodj'
Grieh iz srca vrzi proć,
Da u nebo mogu doć.

Srce moje tak je malo,
Dieto Isus, kad bi odabralo,
Samo ono unj' bi stalo.

Drugi članak vjere.

„I u Isukrsta, sìna njegova jedinorodjenoga, Gospodina našega."

Drugi članak vjere uči: da je odkupitelj, koga nam je Bog obećao i poslao, jedinorodjeni sin božji Isu-Krst, naš Gospodin.

Kao što već spomenusmo, počima ovim drugim člankom vjerovanja apoštolskoga nauk o drugoj osobi u božanstvu, te ob odkupljenju roda ljudskoga. Vjerujemo naime u jednoga Boga, a Bog je troj u osobah. Zato kažemo u prvom članku: »Vjerujem u Boga oca;" u drugom članku: »I u Isu-Krsta, sina njegova jedinorodjenoga, Gospodina našega", t. j.: Vjerujem u Isu-Krsta, sina božjega, isto tako, kao što vjerujem u Boga oca.

Isus znači spasitelj ili odkupitelj.

Ime „Isus« pripada u pravom smislu sinu božjemu, kako nepripada ikomu do njega. To kažem zato, jerbo se je više ljudih staroga zakona tako zvalo. Jozua ili Jezus, sin Nunov, uvede po Mojsiji oslobodjeni iz sužanjstva egipatskoga narod izraelski u obećanu zemlju; Jezus, sin Josedekov, dovede sa Zorobabelom židove iz sužanjstva

babilonskoga natrag u domovinu. To su bili odkupitelji, spasitelji, ali samo jednoga naroda, a i tomu su narodu pribavili samo zemaljski spas, oslobodili ga samo vremenitoga sužanjstva. Pa zato jim pripada samo ponješto ime Isus ili spasitelj, odkupitelj. Isus pako, naš spasitelj ili odkupitelj, odkupio je ili oslobodio sve narode na zemlji i to na vieke. Isus se je rodio na sviet, da odkupi sve narode iz sužanjstva vražjega, sve ljude od grieha i ljutih nevoljah, što su griehom došle na sviet, da je oslobodi od vječne smrti i propasti. Zato reče angjeo svetomu Josipu: »Nadjeni mu ime Isus, jer će on odkupiti narod svoj od njegovih griehah.“ Mat. 1, 21. Ime „Isus“ pripada dakle našemu odkupitelju u najodličnijem i najpravednijem smislu, u najpodpunijoj mjeri. — Ime »Isus« sveto je i častno. Sam Bog nadjenuo ga je, priobćiv ga po angjelu najprije blaženoj djevici Mariji, a zatim svetomu Josipu. U to sveto ime tvorili su golema čudesa apoštoli i sveci: bolestnike ozdravljali, vragove terali, mrtvace na život budili. „Ovim imenom obratio se je sviet, sužanjstvo skončalo, vrag nogama satrt, a nebo otvoreno.“ Tako sbori sveti Zlatoustnik.

Isus zove se takodjer Krst, t. j. pomazanik, jer su staroga zakona proroci, poglavice svećenički i kraljevi mazani uljem; a Isus je naš najveći prorok, svećenik i kralj.

„Krst“ je grčka rieč, te znači „pomazanik;« u židovskom pako jeziku znači krst „mesija.“ — Znademo iz svetoga pisma, da su staroga zakona proroci, svećenici i kraljevi mazani uljem. Bog reče Iliji: »Idi u Damask, pa došav tamo, pomaži Hazajela u kralja sirskoga, a Jehu-a u kralja izraelskoga, Elizeja pako u proroka namjesto sebe.« 3. kralj. 19, 15. 16. Tako je pomazao i Mojsija na zapovied božju Arona u poglavicu svećeničkoga, a sinove mu u svećenike. Bog reče Mojsiji: „Takodjer Arona i sinove mu pomaži i posveti, da mi budu služili kano svećenici.« 2. Mojs. 30, 30. Ime „pomazanik“ jest dakle ime dostojanstva i službe, a mazanje znamenovalo je, da je Bog pomazaniku povjerio koju od one tri službe. — Ovo ime pripada ponajprije i u odličnom smislu Isusu, najvećemu proroku, svećeniku i kralju. Nipošto pako nemislite, da je Isusa uljem pomazao izvana koji umrl čovjek tobož poglavica svećenički. Isus je usuprot pomazan

iznutra, kad mu je nebeski otac izlio obilje svih darovah i milostih duha svetoga u čovječju dušu, u onaj čas, kada se je uzko i nerazdruživo sjedinila s božanskom naravi. „Bog je«, uči sveti Pavao »pomazao Isusa Nazarenca duhom svetim i snagom.“ Djel. apošt. 10, 38.

Isus se zove i doista jest

1) naš prorok, pošto nam očitova tajne božje. — Isus je prorok ne samo zato, što je različite dogodjaje unapried kazivao iliti proricao, što je istina glavna biljega proročka; nego takodjer, što je učeć, očitovao ljudem tajne božje, te riečju i primjerom pokazao jim, što jim treba vjerovati, ufati se i činiti, da se spase. Potonje je druga bitna biljega proročtva.

2) Naš svećenik, pošto se sam na križu žrtvova za nas i svaki dan žrtvuje se na žrtveniku, a viekom nam je u nebu posrednik i zagovornik. — Dužnost je svećenika žrtvovati za puk i Bogu se moliti. Isus žrtvova se sam na križu za nas, a žrtvuje se povrh toga svaki dan za svete mise pod spodobami kruha i vina do konca svieta. Zato se i zove Isus „svećenik na vieke, po redu Mekisedekovu“; a Melkisedek je žrtvovao kruh i vino. A koliko se je putah, živuć na svietu, Isus molio Bogu za nas, te kao što govori sveti Pavao, »žive još sveudilj, da se moli (ocu nebeskomu) za nas.“ Žid. 7, 25.

3) Naš kralj, pošto utemelji duhovno kraljestvo, t. j. crkvu, kojoj je on vrhovni glavar i bit će viekoma. — Upitav naročito Isusa rimski namjestnik Pilat, da li je on kralj, odgovori mu Isus opet naročito: „Ti kažeš; ja sam kralj.« Ujedno razloži Isus: „Kraljestvo moje nije s ovoga svieta« t. j. nije zemaljsko, nego je prekozemaljsko, nebesko. Kraljestvo Isusovo je sveta, katolička crkva, kojoj je Isus vrhovni glavar i bit će viekoma.

Da je Isus i sbilja najveći prorok, svećenik i kralj, visoko uzvišen nada sve druge, sliedi takodjer odtuda, što je Isus Bog i čovjek ujedno, — dosljedno takodjer božanski prorok, božanski svećenik, božanski kralj. Proroci, svećenici i kraljevi staroga zakona bili su mu glasonoše i pralikovi; a proroci, svećenici i kraljevi novoga zakona, jesu mu namjestnici i s toga jim je dužnost, biti pâlikovi t. j. nasljednici, izvršujući si od njega povjerene službe.

Isus se zove jedinorodjeni sin božji, jer Isus, buduć druga osoba presvetoga trojstva, jedini je i pravi sin božji, t. j. sin božji po naravi i od vieka.

Isus je jedinac, t. j. jedinorodjeni sin božji, jer je on jedini, sin božji i ujedno pravi Bog. I mi kršćani zovemo se i jesmo, istina, »djeca božja"; ali nismo tako i u istom smislu, kako i u kojem je smislu Isus. Isus je sin božji po naravi i od vieka, ali mi usuprot nismo djeca božja po naravi, nego samo po milosti, ulivenoj nam po svetom duhu na krstu. Mi nismo zatim djeca božja od vieka, kao što je Isus, nego smo postali stopram vremenom, pošto nas je Bog milostivo posinio. Velika je razlika, da li je tko rodjeni sin kojega vladara, ili ga je vladar tekar posinio. Ali je kud i kamo još veća razlika izmedju Isusa, rodjenoga i pravoga sina božjega po naravi, te izmedju nas, posinjenih samo od Boga. Isus je Bog, a mi smo božji stvorovi; u Isusa je božja narav sa svimi božjimi svojstvi, a mi jesmo usuprot i ostajemo biedni ljudi.

Isus je spasitelj, kojega nam je Bog obećao, jer se na njem izpunilo sve, što su proroci proricali o spasitelju.

Da uzmognu ljudi lahko spoznati obećanoga odkupitelja, kada dodje, te se neprevare nehotice, opisao ga je Bog sasvim točno unapried. Proroci, razsvietljeni duhom svetim, kazali su potanko sve o njem unapried, kao što ste se onomad učila. (Nuder kaži nam koje vas, što su proroci proricali o njem? Dobro; vrieme kada i mjesto, gdje će se roditi na sviet? Nuder koje god dalje. Dobro; kako će živjeti, muku trpiti i umrieti itd.) Proroci su i drugo koješta o njem proricali, što nije u katekizmu, niti sam vam imao kada ja pripoviedati. Štogod su pako proricali o budućem odkupitelju proroci, izpunilo se je na Isusu i to jedino na njem, kao što potvrdjuje njegov život. Pa zato i jest on i to jedino on, odkupitelj, kojega nam je Bog obećao. Zato je podpuno pravo mogao Isus židovom reći: „Pregledajte pisma (Mojsijina i drugih prorokah), ona su, koja svjedoče o men." Iv. 5, 39. S toga se i osvrću evangjeliste i apoštoli često na proroke.

Da je Isus sin božji, pravi Bog, svjedoče nam

1) proroci. — Proroci zovu obećanoga spasitelja: „Bog, Bog s nami, presveti, čudotvorac, otac budućega vieka." — Izaija govori unapried: „Diete nam se rodilo . . . ., a zove mu se ime: čudotvorac, savjetnik, Bog, snažan junak, otac budućega vieka." Izaij. 9. A bodreć duhom klonuli narod, svraća mu pamet na obećanoga mesiju govoreć: „Kažite klonulim: veselite se i nebojte se . . . . Bog će sam doći i spasiti vas.« Iz. 35.

2) Svjedoči nam nebeski njegov otac. — Kada se je Isus krstio u Jordanu i preobrazio na gori Taboru, čuo se je glas s neba: „Ovo je moj sin ljubezni, koji mi je omilio." Mat. 3. i 17. Na ovo se svjedočanstvo poziva sveti Petar u drugom svom listu (2 Pet. 16—18.) potvrdjujuć, da je Isus pravi Bog. »Bjesmo svjedoci njegove slave", piše sveti Petar »jer je primio od Boga oca čast i slavu, pošto se iz veličanstvene slave (za preobraženja) spusti glas nada njega: Ovo je sin moj ljubezni, koji mi je omilio, njega slušajte. I ovaj glas, koji se je s neba spustio, čuli smo mi, kada smo bili s njim na svetom brdu.«

3) Svjedoči nam sam Isus. — Isus je sam

a) učio, da je sin božji i pravi Bog, kao i otac. — Njekoje izreke Isusove, kojimi je učio, da je pravi Bog, izvadjene su iz svetoga pisma i zabilježene u katekizmu, te jih možete čitati i ozbiljno uvažiti. Ovdje ćemo samo dodati, da Isus nije ikoga drugoga zvao ocem svojim do Boga. Sama je sebe zvao sinom božjim i to jedincem. »Tako je Bog ljubio sviet, te je sina svoga, jedinca, dao, da nepogine itko, tko vjeruje u njega, nego da ima život vječni.« Iv. 3, 16. — Isus je tako otvoreno pred židovi učio, da je Bog, da su ga morali podpuno razumjeti. Rekav Isus: „Ja sam i otac jedno", razumjeli su židovi dobro, da uči: da je pravi Bog kao i otac, te se hćedoše tim naukom oprati od krivice, što su ga odlučili kamenovati. „Nekamenujemo te radi dobra djela", odgovore mu »nego radi psovke, što se gradiš Bogom." Iv. 10, 33. Isus pako, mjesto da jim kaže, da su ga krivo razumjeli, tvrdi i nadalje kao u prvi kraj, da je pravi Bog, sin božji, jedno s ocem, jer je otac u njem, a on u ocu. Iv. 10, 38. Izlječiv sveti Pavao u Listri hroma od narodjenja čudom, hćedoše ljudi njemu i svetomu Barnabi klanjati se kao bogovom. Čuvši pako Pavao i Barnaba, što je naumio narod, potrgaše od žalosti i užasa opravu sa sebe, skočiše na noge, te uzeše besjediti:

„Što ste počeli raditi? Tà i mi smo umrli ljudi, kao i vi. Mi vam navieštamo, da se obratite živomu Bogu, koji je stvorio nebo i zemlju, more i sve, što je u njih.“ Djel. apošt. 14. Isus pako niti se je držao tako, niti se je mogao držati, jer je i sbilja bio Bog. Zato nije odbijao od sebe, kada mu se tko klanjao kao Bogu. Izpovjediv sveti Petar: „Ti si krst, sin Boga živoga“; a sveti Toma: „Gospodin moj i Bog moj;“ potvrdi jim Isus rieči i primieti svetomu Petru, da mu nije svjedočanstvo čovječansko, nego nadahnuto od Boga, nebeskoga oca. — Dalo bi vam se navesti mnogo drugih izrekah, odkuda biste razabrala, da je Isus pripisivao sebi takodjer svojstva i djela, koja pripadaju samomu Bogu — gospodstvo i svemogućnost božju. Svetomu Petru predade Isus ključe kraljestva nebeskoga i obreče: da će biti riešeno i svezano na nebu, štogod on rieši ili sveže na zemlji. Isus predade apoštolom i učenikom svojim oblast u njegovo ime vragove terati i čudesa tvoriti. Isus neprašta jedino svojom moći griehe, nego podieli i apoštolom milost, griehe praštati. A tko drugi do Boga imade oblast nad nebom, tko li može moć dati čudesa tvoriti i griehe praštati, osim Boga?

b) Isus je potvrdio ovaj nauk božjimi djeli. Pod „božjimi djeli“ rvzumievamo ovdje čudesa, što je tvorio Isus. — Čula ste već mnogo o čudesih Isusovih, a u buduće čut ćete još više. Sve da nije Isus ikakovo drugo čudo stvorio, nego što je od mrtvih uzkrsnuo i u nebo uzašao, bilo bi dosta svakomu čovjeku zdrava razuma, da vjeruje, da je Isus pravi Bog. Da je pako Isus toli svojim uzkrsnućem i uzašašćem, koli ostalimi čudesi hotio potvrditi, da je pravi Bog, vidi se odtuda, što se je s toga pozivao na svoja čudesa. Kad su mu naime prigovarali židovi, da se gradi Bogom, odgovori jim Isus: „Ako netvorim djela svoga oca (koja tvori samo moj otac), nevjerujte mi; ako li tvorim, vjerujte djelom, kada nećete meni (riečim mojim), da vjerujete, te priznajte i vjerujte, da je otac u men, a ja u ocu“ t. j. da sam ja jednak po naravi ocu. Iv. 10, 37. 38.

c) Isus je zapečatio ovaj nauk svojom smrću. — Ne samo pred svojimi učenici i pukom, nego i pred visokim viećem, kojemu je pripadala oblast suditi o nauku Isusovu, zakleo se je Isus svečano, da je sin božji. Jer kada je vrhovni svećenik Kaifa službeno saslušavao Isusa

te rekao: „Zaklinjem te živim Bogom, da nam kažeš, jesi li ti krst, sin božji“, odgovori mu Isus: „Ja jesam.“ Mark. 14, 62. Na to graknu svi: „Ti si dakle sin božji?“ A Isus ponovi, što je malo prije rekao: „Vi kažete; (t. j. tako je, kao što vi kažete) jerbo jesam.“ Luk. 22, 70. Premda su Isusa radi ovoga govora okrivili, da psuje Boga i na smrt osudili, ipak neuze Isus rieči svoje natrag. Niti poslje opozva Isus rieči ove, kada bi ga vrhovni svećenici i pisci predali namjestniku Ponciju Pilatu, govoreći: „Mi imademo zakon i po ovom zakonu mora poginuti; jer se sam gradi sinom božjim.“ Iv. 19, 7. — Isus, kako rekosmo, neopozva išta, jer nesmjede opozvati istinu. Nadalje potvrdio je Isus više putah mučeć svoje božanstvo, a ovo svjedočanstvo potvrdio je svojom krvlju, pošto je radi toga podnio smrt na križu.

4) **Apoštoli su izrikom učili** da je 1) Isus pravi Bog; 2) u njem obilje božanstva i neizmjerna svojstva božja; 3) da mu se imaju klanjati svi stvorovi. Mjesta svetoga pisma, na kojih se osniva ovaj nauk apoštolski, te od kojih se spominju njekoja i u katekizmu, tako su jasna, da jih nije od potrebe razlagati. Nedade se naime krepčije i razgovjetnije očitovati božanstvo Isusovo, nego li očitovaše apoštoli, govoreći o Isusu, da je „sin božji“, da je ovaj sin božji „pravi Bog“, „Bog blagoslovljen u vieke;“ da je u njem „obilje božanstva“, t. j. da su u njega sva svojstva božja, podpuna božja narav i biće; da se „u njegovo ime imadu klanjati sva koljena na nebu, na zemlji i izpod zemlje“, pače o kojem naprosto pišu: „Neka mu se klanjaju svi angjeli božji.“ Nije li strašna grehota, ikomu se drugomu klanjati nego Bogu? Nadalje uči sveti Ivan izrikom, da je po njem, sinu božjem, sve stvoreno; a bez njega da nije postalo išta, gdjegod je što postalo. A tako uči i sveti Pavao (Kološ. 1, 16.), da je „po Isusu sve stvoreno, gdjegod je što na nebu i na zemlji, što se vidi i nevidi.“ Ako li je sve, gdjegod je što stvoreno, po Isusu stvoreno, to Isus nije stvoren, nego je od vieka, dakle Bog. — A da su apoštoli učili istinu; — potvrdio je Bog nebrojenimi čudesi, koja su apoštoli tvorili u ime Isusovo. Najveće je ipak čudo i najviše udara u oči, što su apoštoli obratili krivobožki sviet na vjeru Isusovu. Za ovu vjeru i ovaj nauk bili su pripravni apoštoli podnieti sve nevolje. Pa kolike su i sbilja podnieli nevolje i tegobe

za taj božanski nauk za života, a napokon su zanj nemilo poginuli. Svi su apoštoli, osim svetoga Ivana, poginuli mučeničkom smrću; a i sam sveti Ivan trpio je toli nemile muke, te bi sigurno od njih poginuo, da ga nije Bog čudnovato oslobodio. *

5) **Nauk katoličke crkve o božanstvu Isusovu.** Katolička je crkva učila od postanka svoga, da je Isus pravi Bog i jedne naravi s Bogom ocem. Imade sve do danas

* Ne samo za apoštolah, nego i sljedećih viekovah potvrdio je i proslavio Bog mnogimi sjajnimi čudesi nauk o božanstvu Isusovu. Budi dosta spomenuti samo jedno čudo. Hunerik, kralj vandalski, osvoji Tipasu, grad u današnjoj državi algirskoj Ovaj biesni krvolok nebijaše istina neznabožac, ali je pripadao sljedbi arijevskoj, koja je tajila Isusu božanstvo, te je silio svoje podanike, da pristanu uz Arijevce. S toga odasla glasonošu sa četom vojnikah u Tipasu, davši nalog, da svim žiteljem u Tipasi odsieku desnu ruku i jezik odrežu do koriena, ako nepristanu uz Arijevce. Po javnih mjestih bude svim (a brojili su se na tisuće) proglašena ova osuda, primjetivši, da će svatko pomilovan biti, tkogod predje s mjesta na arijevsku sljedbu. Medju tolikimi nenadje se ipak nitko, tko bi izdajica bio svoje vjere. Ni pet ni šest dakle, nego s mjesta bude izvedena krvava zapovied. Ali na to se svidje Višnjemu, proslaviti se svojimi viernimi slugami. Svi, kojimgod je jezik odrezan, govorahu — bez jezika, — tako glasno, razgovietno i brzo, kao i dosele. Pače jedan, prije gluhoniem, koji je dosele samo blebetao, dobi od Boga dar govora, te uze na glas Boga slaviti. Mnogo ovih izpovjednikah uzmače zatim iz vandalskoga kraljestva, te razišavši se, po svem, za onda poznatom, svietu, življahu još dugo, kano putujući spomenici milosrdnoga Boga, kojemu su čudesa i svemogućnost posvuda širili, te živi svjedoci Isusova božanstva, radi kojega su imali govora lišeni biti. Šestdeset po prilici izmedju njih, medju kojimi bijaše njekoliko biskupah i svećenikah, došlo je u Càrigrad i tudier odlično dočekano. Osobito bijaše od Boga nadaren medju njimi poddjakon Reparat, te ga je car Zeno češće pozivao k sebi u carski dvor. — Da je pako ovaj čudnovati dogodjaj i sbilja istinit, nemože itko dvojiti, jerbo imade mnogo i važnih svjedokah, koji ga potvrdjuju. „Tko nevjeruje“, kaže biskup vitanski Viktor, „neka ide u Carigrad; pa će se namjeriti u carskom dvoru na poddjakona Reparata, koji govori razgovietno i podpuno, kao svaki drugi čovjek, premda mu je odrezan jezik, kao što se može svatko osvjedočiti svojima očima. U isto vrieme, kada su ovi osakaćenici došli u Carigrad, živio je u Carigradu njeki mudrac, imenom Eneja Gazanskí, koji se je, bivši krivobožac, pokrstio. Ovaj govori: „Ja sam je na ove svoje oči gledao i na ove svoje uši slušao govoriti i sám se s njimi razgovarao. Ja sam željno iztraživao, nedolazi li ovaj glasni i razgovietni govor od drugud, pošto jim je jezik odrezan. Zato sam jim dao usta otvarati, pa sam vidio, da jim je i sbilja jezik odrezan do koriena. Za čudo je upravo, ne samo, što govore bez jezika, nego i što živu izza toli okrutnih mukah.“ (Slolb. Poviestn. vjere Is. svez. 18. str. 231—236.)

nebrojenih spisah i spomenikah, koji svjedoče, da katolička crkva nije ikada drugčije učila. Ako li su pako bezbožni novotari kadagod krivi nauk širili o božanstvu Isusovu, protivila jim se je crkva katolička svom silom. Godine 325. poslje Isusa, sastalo se je na saboru crkvenom u Niceji 318 biskupah. Mnogim biskupom poznale su se još brazgotine od ranah, podnešenih za vjeru; gdjekoji su čudesa tvorili, te izvanredno sveto živjeli. Pa što učiniše ovi biskupi? Izrekoše prokletstvo nad bezbožnim Arijem, jerbo je ovaj ohološću zaslieplјeni čovjek učio, da je Isus istina uzvišen nada sve angjele i ljude, ali ipak nije pravi Bog, kao što otac. Ujedno proglasiše biskupi svečano, da je Isus u istinu pravi Bog i jednoga bića s ocem. Ovako, rekoše biskupi, učila je od postanka katolička crkva kao temeljni nauk kršćanstva. Tko nevjeruje božanstva Isusova, pa bio kršćen i zvao se kršćaninom, niti imade kršćanske vjere, niti će se moći spasiti. „Tko vjeruje u sina (božjega), imade život vječni. Tko pako nevjeruje sinu, neće vidjeti život, nego srčba božja ostaje nad njim.“ Iv. 3, 36. — Po takovu možemo dokučiti, zašto je tisuć i tisuć svetih mučenikah radje izpoviedalo ovu vjeru, nemilom ju mučeničkom smrću radje zapečatilo, sve dragovoljno trpilo i pregorjelo, nego li iole od ove vjere popustilo. *

* Mjesto mnogih svjedočanstvah kršćanskoga junačtva i neuzkolebive stalnosti u vjeri, budi dosta samo jedan napomenuti. Medju žitelji u Kartagu, koji nehćedoše odstupiti od vjere u božanstvo Isusovo, te s toga bijahu od krvoločnoga vandalskoga kralja Hunerika prognani u strašne pustoši Mavritanijske, bijaše takodjer dvanajest dječakah pjevačah, koji su se odlikovali milozučnim glasom. Sudije odluče, da se neteraju ovi mladići u prognanstvo kao drugi, misleći, da će jih kakogod nagovoriti, da odpadnu od vjere, te jih zatim uvježbati, da pjevaju za arijevske službe božje. Čuvši dječaci ovu odluku, obufate, plačući i naricajući, koljena srećnijih si drugovah, koji su bili već vodjeni u pustoši. Krvoločni arijevci navale na dječake toljagami i ražnjevi, ali uzalud. Dječaci govorahu: da će se dati prije udaviti, nego li se razstaviti od prijateljah i suvjerenikah svojih. Budući uzalud sve obmame i nagovori, bace jih krvoloci u podzemne špilje, da pomru od ljutoga glada. Drugoga su dana sada bičevani, sada šibani i palicami bijeni. Ali je Bog jak u slabih, te u ustih malenih umije si pripraviti slavu. Kadagod bi jih, kako jim drago nemilo, mrcvarili, vikali bi dječaci: „Možete nam slobodno tielo sjeći na peke, pače i do smrti mučiti; ali nam nećete ikada oteti svete vjere u Isusa, pravoga sina božjega; niti ćete nas prisiliti, da se iznevjerimo savezu, koji smo sklopili na svetom krstu s Bogom,

Isus se zove i jest naš gospodin, jerbo je

1) Bog, gospodar i stvoritelj neba i zemlje.

Kano Bog jednak je Isus ocu, jedan je te isti s njim vrhovni gospodar, stvoriv od ništa nebo i zemlju te uzdržavajuć i upravljajuć predobrotivom mudrošću i svemogućtvom, koli sve druge stvorove, i nas. On je vječna rieč, koja je sam Bog, po njem je sve postalo, a bez njega nije išta postalo, štogod je postalo. Iv. 1, 3 Mi smo dakle tielom i dušom, razumom i voljom, svagda i svagdje, njegovi, njegovi sluge u pravom i podpunom smislu. — Isus je naš gospodin, jer je

2) naš odkupitelj, pošto nas je odkupio svojom krvlju.
— „Zar neznate", piše sveti Pavao, »da niste svoji? Skupom ste cienom odkupljeni." 1 Kor. 6. Kojom cienom, pitate me? „Niste taštim zlatom i srebrom«, odgovara sveti Petar, „nego dragocienom krvlju Isusa, kano jaganjca neokaljanoga i neporočnoga." 1 Petr. 1, 18. 19. Buduć nas pako Isus skupocienom svojom krvlju odkupio iz sužanjstva vražjega, plativ odkupninu za nas, pravedno i zakonito smo postali njegovi.

Opomena.

Ime »Isus« sveto je i slavno ime, koje nemožemo dosta faliti. Sveci su ime »Isus" izgovarali najnježnijom pobožnošću.* Katolička crkva daje nam u tom liep primjer,

i njegovom crkvom.« Na posljedku moradoše prestati krvnici; a na to sklope ti junaci ugovor, da se nikada neće razstati jedan od drugoga. Živući zatim pobožno u zadruzi, bili su uzorom svemu gradu, kaogod što su prije uzor bili gradu izpoviedajući stalno i odvažno svetu vjeru. Zato su odsele zvani: dvanajest malih apoštolah kartažkih. (Stolb. Povjest. vjere str. 220. 221.)

* Svetomu Pavlu bijaše sveudilj na pameti ime Isusovo, te iz obilja pobožnoga mu srca, prelievaše mu se ovo ime u govor i listove. U listovih svetoga Pavla zabilježeno je ovo presveto ime dviesta i devetnajest putah. Tkogod pazljivo pročita listove svetoga Pavla, osvjedočit će se dovoljno o dubokom štovanju ovoga apoštola prama presvetom imenu Isusovu, pošto ga apoštol toliko putah i tako pobožno spominje. — Mnogi sveci dadoše si, s obilja ljubavi prama presvetomu imenu Isusovu, užeći usjanim kovom, ili urezati oštrom spravom, ovo ime na grudi. Tako je uradio sveti Suzo. Urezav si presveto ime Isusovo, kleknu pred propelo, te moljaše ovako: „Nuto Gospodine, jedina ljubavi srca moga! jedino za tobom ginem. Ureži sebe i presveto ime svoje u srce moje tako duboko, da te nikada neizgubim."

zapoviedajuć svećenikom, da smjerno prignu glavu, koliko god putah za svete mise izuste ovo presveto ime. Sveta crkva neslavi ovo ime samo na blagdan obrezovanja gospodnjega, nego je njemu na slavu naredila posebni blagdan, koji se slavi drugu nedjelju po bogojavljenju i zove se blagdan presvetoga imena Isusova. Osim toga opominje nas sveta mati crkva na više načinah, da pobožno slavimo i zazivamo ovo presveto ime. S toga valja nam se marljivo trsiti, da srcem i ustima slavimo presveto ime našega odkupitelja, te da ga često zazivamo nutarnjom pobožnošću i vanjskom smjernošću. Zazivajte*dakle d. d. po više putah na dan pobožno, pouzdano i smjerno presveto ime Isusovo, kadagod se primate kakova posla, u pogibelji tjelesnoj i duševnoj, u svih napastih, zatim u jutro, kada se probudite, u večer, prije nego li zaspite; pa ćete se i sama kao milijuni drugih kršćanah osvjedočiti, koli čudnovata je moć ovoga presvetoga imena. Pozdravljajte jedno drugo, kada se susretnete ili sastanete, ili vam se inače pruži sgoda, pobožno govoreć: „Faljen Isus — u vieke! Amen." *

* Ob ovom liepom katoličkom običaju piše Klopstok, protestant, pjesnik, 6. siečnja 1767. Denisu, svećeniku družbe Isusove, takodjer pjesniku: „Putujuć u Švajcarsku, pješice, liepa dana, zaostadoh malko za suputnici. Medjutim susretne me njekoliko katolikah, muževah iz Švabske, te svaki me pozdravi govoreć: »Faljen Isus!« Ja neznadoh, da me ovi ljudi timi riečmi pozdravljaju, pa zato jim niti znadoh odzdraviti. Nemogu vam kazati, kako mi se je ovaj pozdrav kosnuo srca. Kašnje dočuh, da se odzdravlja: »u vieke,« pa taj mi se je odzdrav tako pristao činio, te sam se čudio, kako se nisam mogao domisliti od sebe toli primjerenu odgovoru.« — Njeka pobožna baka bijaše na smrt bolestna. Izpovjednik njezin, koji je stopram prije desetak godinah umro, bijaše uzanj tješeć ju, te sjećajuć na radosti nebeske, koje će za koji čas početi uživati. Baka bijaše takodjer posve pokojna i Bogu se sasvim predala; nebojeć se koračiti u vječnost, pošto je Boga ljubila svesrdno i služila mu u vremenu. »Samo nješto mi je još na srcu«, reče prostodušno baka. »Ah, dragi oče, naučite me još, što ću kazati, — ja, priprost stvor božji, — kada dodjem u nebo na očigled Bogu? Odkud ću riečih smoći?« „Nebrini se kćerko«, odgovori joj izpovjednik, toli priprost i krotak, koli učen, muž, »kada dodješ u nebo pred priestol božji, reci samo: „Faljen Isus!« a svi će ti dvoranici nebeski odgovoriti : »U vieke — u vieke — u vieke.« — U istinu neima ljepšega pozdrava u nebu i pod nebom, od pozdrava: „Faljen Isus!« (Kruna nebeska od Stögera.) Da budu pravovjernici za života i na samrti pobožno srcem i ustima zazivali ime »Isus« i »Marija«, podielili su pape sljedeće oproste: 1) sto danah oprosta, kolikogod putah tko koga pozdravi

Treći članak vjere.

„Koji je začet po Duhu svetom, rodjen od Marije djevice.“

Treći članak vjere uči nas poglavito, da je sin božji kriepošću duha svetoga postao čovjekom, t. j. da je primio tielo i dušu, kao što i mi ljudi imamo.

Razlažuć vam drugi članak, čula ste d. d. kako je ime odkupitelju našemu i što mu znamenuje ime; nadalje čula ste, da je odkupitelj jedinorodjeni sin božji i pravi Bog, kao što mu je otac; zatim, da je Isus i sbilja obećani odkupitelj, jerbo su se na njem izpunila sva proročanstva proročka o mesiji; napokon čula ste, da je Isus „naš gospodin.“ Treći članak uči nas pako, da je jedinorodjeni sin božji primio i čovječju narav i rodio se od Marije djevice. — Došlo naime vrieme, odredjeno od Boga, kada da bude odkupljen rod ljudski; vrieme, za kojim su toli goruće čeznuli patriarsi, a proroci ga odavna proricali; vrieme milosti i pomilovanja, u koje odluči Bog otac poslati na sviet jedinorodjenca sina svojega. U vrieme ovo življaše u malenu gradiću Nazaretu, Marija, djevica kraljevskoga roda Davidova. Ona bijaše zaručena s njekim siromašnim tesarom, a to bijaše sveti Josip. Marija bijaše siromašna zemaljskim blagom, ali tim bogatija strahom božjim i poniznošću. Uza ostale bogoljubne duše onoga vremena, koje su iskreno ljubile Boga i njemu služile, čeznula je i Marija pouzdano, da dodje na sviet obećani, božanski odkupitelj. Moleć se njekoć Bogu u priprostoj sobici, dodje iznenada u pohode Mariji . . . . (pripoviedaj ti sada dalje.) A kada je Marija rekla: »Nuto službenice gospodnje“ itd., isti čas sadje s neba (a ipak neostavi neba) radi nas ljudih i spasenja našega na zemlju sin božji;

nazvav mu »Faljen Isus«, a toliko i svim, koji odgovore: »U vieke Amen« ili: »Uviek faljen.« Zatim 2) dvadeset pet danah oprosta, kolikogod se putah pobožno zazove ime »Isus, Marija.« Nadalje 3) podpun oprost na samrti onim, koji su navadni bili češće za života pobožno zazivati presveto ime »Isus« i »Marija« ili su susretajući druge navadni bili nazivati jim: „Faljen Isus«, ako u ovaj odlučan važan čas barem u srcu zazovu presveto ime »Isus“ i »Marija« kada nebi mogli ustima. Ovi oprosti podieljeni su takodjer svim (svećenikom, učiteljem itd.), koji šire ovaj pobožni običaj, t. j. druge opominju, da se pozdravljaju, nazivajući jedan drugomu: »Faljen Isus“ te i često zazivajuć ime „Isus« i »Marija.«

druga osoba presvetoga trojstva te primi čudnovato, kriepošću duha svetoga, meso i krv od Marije, prečiste i prevete djevice. „I rieč« (jedinorodjenac oca) piše sveti Ivan „postala je tielom.“ On je „postao tielom“ reći će: „postao je čovjekom.“ Jer primiv tielo, primio je ujedno i dušu, koju mu je Bog u isti mah stvorio i s tielom sjedinio. Velika je tajna, što je Isus primio čovječje tielo i dušu, što je sjedinio čovječju narav s božanskom, te tajnu ovu nemože dokučiti ljudski um; a ta uzvišena i nedokučiva tajna, zove se tajna utjelovljenja (ili uputjenja) sina božjega — Isusa.

Vjerujuć tajnu utjelovljenja sina božjega, vjerujemo: da je Isus zajedno pravi Bog i pravi čovjek: Bog je Isus od vieka, a čovjekom je postao u vremenu.

Isus je pravi Bog; jer Isus je, kao što čuste, kada sam onomadne razlagao drugi članak vjere, jedinorodjeni sin božji, druga osoba presvetoga trojstva. Isus je i pravi čovjek. Isus nije primio samo spodobu čovječju, niti samo prividno tielo, kao što smo učili o angjelih, kada su se ljudem ukazivali; nego je Isus primio pravo tielo čovječje. Isus se je rodio kano pravo diete, jeo je, pio, spavao, gladovao i žedjao, trudio se, vezan je, udaran, propet i umoren. »Gledajte moje ruke i noge« govoraše učenikom si, »pipajte i motrite; jer duh neima meso i kosti, kao što vidite u mene.“ Luk. 24, 39. Uza tielo primio je Isus i pravu, čovječju dušu, dušu, koja je imala razum i slobodnu volju. U duši osjećao je Isus radost, ljubav i pomilovanje, strah, užas i žalost. Nereče li sam Isus: „Žalostna mi je duša na smrt?“ Mat. 26, 38. Osim toga proklela je crkva naročito bludnju: kad bi tko vjerovao, da Isus nije imao pravu čovječju dušu, nego da mu je bilo božanstvo na mjesto duše.

Budući dakle da je jedinorodjeni sin božji (a niti otac niti duh sveti) postao čovjekom, dakle jedini on zajedno pravi Bog i pravi čovjek, to se Isus posve pravo i pristojno zove Bog-čovjek. Isus je Bog od vieka, prije svega vremena, bez kraja i konca. Čovjekom je pako postao Isus u vremenu, primiv naime prije 1800 i nješto više godinah čovječju narav i porodiv se od Marije djevice. Sin božji nije dakle Bog-čovjek od vieka, nego će ostati Bog-čovjek navieke; jer primiv jednoć narav čovječju, neće

ju ikada izgubiti. — Buduć Isus Bog i čovjek zajedno, govori sam o sebi sad kano Bog, t. j. obziruć se na svoju božansku, sad kano čovjek, obziruć se, na svoju čovječansku narav. Kano Bog imade Isus istu narav te ista svojstva, kao što mu imade otac. Govoreć dakle Isus: „Ja sam i otac jedno“ (Iv. 10, 30.), „sve, što imade otac, moje je“ (Iv. 16, 15.); govori o sebi kano Bogu. Kano čovjek nije Isus vječan, niti svemoguć kao što mu je otac, riečju: kano čovjek neima Isus niti božansku narav, niti božanska svojstva. Govoreć dakle Isus: „Otac je veći od mene“ (Iv. 14, 18.), govori o sebi kano čovjeku, jerbo je kano čovjek stvor, s toga i manji od oca. — Tà i mi govorimo dvostruko o sebi. Govorimo drugčije o sebi, obzirući se na dušu, obzirući se na duševnu si narav; a opet drugčije, obzirući se na tielo, na tjelesnu si narav. Što je čovjek? Crv zemaljski, prah i pepeo; odgovaramo, obzirući se na tielo čovječje i to posve pravo. Usuprot kažemo: čovjek je kruna vidljivih stvorovah, neumrla slika božja, nemalo jednak angjelom. A i taj je odgovor valjan; jer govoreći ovako, obaziremo se na dušu, koja neće poginuti ikada, a k tomu ima razum i slobodnu volju.

U Isusu imadu dakle dvie naravi: božanska narav, jer je Bog; i čovječanska, jer je čovjek.

Božanska je narav u Isusu njegovo božanstvo, a čovječanska narav njegovo čovječanstvo. Božansku narav imade Isus, jerbo se je od vieka rodio od oca, „Bog od Boga, svjetlo od svjetla, pravi Bog od pravoga Boga.“ Čovječansku narav imade Isus, jerbo je rodjen od Marije djevice, a s toga je takodjer pravi čovječji sin; jer Isus nije kao Adam načinjen od zemlje, a zatim mu udahnuta duša, niti si je donio tielo s neba, nego je primio tielo kriepošću duha svetoga od Marije djevice. — Premda su pako u Isusu ove dvie naravi uzko sjedinjene, ipak sjedinjujući se, nisu se smiešale, tako, da bi se ove dvie naravi stopile u jednu jedincatu treću, jednu, — tobož bogočovječju narav; nego su i sjedinivši se, ostale bitno razlučene jedna od druge. Božanska narav ostala je sveudilj u Isusu, što je bila od vieka, te sjediniv se s čovječjom, nije išta izgubila. Ali ni čovječanska narav nije se stopila u božansku; niti se izgubila u božanskoj, kao kaplja ulja u sinjem moru. Kaogod što se nemože pretvoriti

božanska narav u čovječansku, tako se nemože pretvoriti i čovječanska u božansku.

Kao što su u Isusu dvie naravi, božanska i čovječanska, tako su i dvie razlučene volje u njem.

Vi si dakako mislite: Tà već se razumije po sebi, da su i dvie volje u Isusu — božanska volja i čovječanska — kaogod što su i dvie naravi u njem, božanska i čovječanska. Pà i pravo mislite, jerbo je i sbilja tako. Isus, kano Bog, imade sva božanska svojstva; pa s toga imade takodjer neizmjerno savršenu, božansku volju. Zatim kano čovjek imade Isus i čovječansku dušu; a duša čovječanska imade svakako razum i volju. Isus imade dakle toli božansku, koli čovječansku volju. Budući u Isusu dvie volje, viša i niža, božanska i čovječanska volja, mogaše Isus i pokoran biti: „bijaše pokoran do smrti“ piše sveti Pavao. Filip. 2, 8. Pokoran biti reći će naime: raditi po volji drugoga, višega od sebe, — podložiti svoju volju volji višega od sebe. Kano Bog nemogaše se Isus podložiti volji višega od sebe; jer Bog otac, sin i duh sveti, imadu jednu narav, jedan život, a s toga jednu te istu božansku volju. Božanska dakle volja Isusova nemogaše se pokor ti, ali se mogaše čovječanska. Buduć dakle Isus pokoran do smrti, pokorila mu se je čovječanska volja, božanskoj. S toga je podpuno pravo radila katolička crkva, kada je, oslanjajuć se na ugled svetoga pisma î ustmenoga predanja, proklela krivi nauk, koji tvrdi: da je samo jedna volja u Isusu i to božanska. — Zatim, kaogod što je u Isusu razlučena božanska narav od čovječanske, tako su razlučene i dvie volje, jedna od druge. Jer božanska je volja u Isusu naravi božanske, a čovječanska je naravi čovječanske. Nego nesmijete ipak misliti, da se je čovječanska volja u Isusu opirala ili ikada uzprotivila božanskoj. Takova bi misao bila psovka Boga. Nipošto, nije se ikada uzprotivila u Isusu čovječanska volja božanskoj, nego se je svagda pokorila i posve podložna bila čovječanska volja božanskoj. Zato govoraše Isus naročito: „Ja netražim svoju volju, nego volju onoga, koji me je poslao.“ Iv. 5, 30. Nadalje Iv. 6, 38.: „Ja sam s neba došao, ne da činim svoju volju, nego volju onoga, koji me je poslao.“ I za smrtne stiske na Maslinovcu, kada mu se je čovječanska narav sgražala pred

gorkimi i smrtnimi mukami, podloži mu se čovječanska volja božanskoj, te moljaše: »Oče moj, ako je moguće, neka me mine ovaj kalež: ali ne, kako ja hoću, nego kako ti hoćeš.“ Mat. 26, 39.

Premda je Isus zajedno Bog i čovjek, ipak je on samo jedna osoba i to božanska; jerbo su obadvie naravi nerazdielno sdružene u jednoj osobi sina božjega.

Ovdje vam treba osobito dvie stvari na pameti imati. Prvo, da su obadvie naravi u jednoj osobi nerazdielno sdružene; drugo, da je ova jedna osoba božanska, pravi naime sin božji, druga osoba presvetoga trojstva.

1) Crkva uči u tako zvanoj Atanasijevoj vjeroizpoviesti: »Akoprem je Isus Bog i čovjek, nisu ipak dva, nego samo jedan Isus.« Jer Isus nije drugi kano čovjek, a drugi kano Bog; nego je Bog i čovjek posve ista osoba, posve jedan te isti Isus, jedan te isti sin božji, blagoslovljen u vieke. Zato vjerujemo i govorimo po nauku katoličke crkve, da je Isus vječan, svemoguć, da je stvorio sviet, premda ovo pripada samo njegovu božanstvu. O istom Isusu govorimo, da se je rodio, muku trpio, umro, premda se tako govoriti može samo o njegovu čovječanstvu. Uviek govorimo: »Isus“ upravo zato, što ima samo jedan te isti Isus, koji je vječan, a ipak se rodio; neumrl, a ipak je umro; svemoguć, a leži kano nejako diete u jaslicah. — Ovo otajstvo razlaže nam se u Atanasijevoj vjeroizpoviesti, sljedećom prispodobom: „Kaogod što je razumna duša i tielo samo jedan čovjek, tako je i Bog i čovjek samo jedan Isus.“ Duša pako nesjedi u tielu, kao možebit čovjek, koji sjedi u kući, u kojoj obitava; nego duša dopire po cielom tielu i oživljuje tielo i tako je sjedinjena s tielom, da je obodvoje samo jedan čovjek, jedna osoba. Zato i govorimo: čovjek je umrl, premda je samo tielo umrlo, a nije duša; nadalje: čovjek je razuman stvor, premda je samo duša razumna, a nije tielo. Tako je i božanska i čovječanska narav u Isusu sjedinjena u jednoj osobi; jer božanstvo nije se samo nastanilo u Isusu, kao što se nastani u srcu svakoga pravednika, po riečih Isusovih: „Ako tko bude ljubio mene, ljubit će i njega moj otac i mi ćemo k njemu doći i kod njega se nastaniti« (Iv. 14, 23.); nego se je sjedinilo božanstvo tako neizgovorno uzko s čovječanstvom, da je Bog i čovjek

samo jedan Isus. — Buduć dakle Isus pravi Bog i čovjek, vjerujemo i govorimo podpuno pravo: Bog je za nas muku trpio, Bog za nas umro, kao što to govorimo o Isusu. — Prispodabljajući pako sjedinjenje božanske i čovječanske naravi u Isusu; sa sjedinjenjem duše i tiela u čovjeku, valja nam ipak na pameti imati, da nisu u čovjeku sjedinjena duša i tielo nerazdružno; jer se duša i tielo razstaju, kada čovjek umre. Primiv pako Isus narav čovječansku sjedinio si ju je nerazdružno za vieke, tako, da je božanstvo sdruženo ostalo toli s tielom koli s dušnom i po smrti, kada se je duša Isusova razstala od tiela. — Ovo je nauk crkve katoličke, što nam valja dobro pamtiti, jer kaogod što su u presvetoj trojici tri osobe u jednoj naravi, tako su u Isusu dvie naravi u jednoj te istoj osobi.

2) Nadalje treba pamtiti, da je ova jedna osoba božanska. Ova jedna osoba naime jest druga božanska osoba presvetoga trojstva, vječni jedinorodjeni sin božji, koji, ostavši što je prije bio, primi čovječje tielo i dušu, te jih obodvoje u isti mah sjedini u svojoj osobi, sa božanskom svojom naravi. Jedna dakle te ista božanska osoba presvetoga trojstva, jest osoba obadvajuh naravih, božanske i čovječanske, jer ova osoba sjedinjuje u sebi obadvie naravi.

Sin božji primio je čovječansku narav od Marije prečiste djevice, zato se i zove Marija majka božja ili bogorodica.

U ovom odgovoru imadu tri članka vjere, toli slavna po Mariju, koli radostna po nas. Ovaj odgovor naime uči nas:

1) da je sin božji primio čovječansku narav od Marije. — Ovdje nam netreba dalje razlagati. Već ste čula, da si Isus nije donio tielo s neba, nego je primio tielo od Marije. A znadete takodjer već odavna, da se je Isus rodio u Betlehemu od Marije. Marija je dakle u istinu prava mati Isusova. — Primivši pako Isus čovječansku narav, te po nauku svetoga Pavla u svem, izim grieha, postavši nam jednak, — ostao je naš gospodin i Bog i ujedno postao nam brat. Pa i sbilja „nije bilo stid Isusa“, govori isti apoštol, ljude »braćom svojom zvati, govoreć (ocu): „Ime tvoje naviještat ću braći svojoj“ (t. j. ljudem). Žid. 2, 11. 12. A zar neće i na sudnji dan, pokazujuć na

one, koji su na zemlji gladovali i bolovali, reći: „Štogod najmanjim izmedju ove braće moje niste učinili, to niste učinili meni?“ Pazite, nigdje nezove Isus angjele svojom braćom, nego samo svojimi poslanici; nas pako zove braćom svojom, jer kao što uči sveti Pavao, nije primio Isus narav angjeosku, nego čovječansku. Kolika čast, kolika sreća po nas, što Isus, kralj neba i zemlje, nas biedne stvorove, zove braćom svojom! Koli pouzdano dakle možemo se uteći k njemu u svakoj nevolji i pogibelji! Ako se je pako Isus udostojio pobratiti nas, nismo li mi dužni smatrati i cieniti ostale ljude kano braću Isusovu? Kakvo čudo napokon, što Isus smatra i plaća svaku službu, koju bližnjemu izkažemo, tako, kao da smo ju izkazali njemu samomu?

2) Marija se zove prečista i vazda djevica, jerbo je bila djevica kako prije poroda, tako u porodu i poslje poroda sina božjega. — Prorok Izaija prorekao je već 700 godinah prije, nego li se je rodila Marija na sviet, da će se dogoditi čudo; da će djevica zanositi i postati materom sinu. Izaij. 7, 13. 14. A sveti Luka pripovieda: „Poslan je angjeo Gabrijel od Boga u grad Nazaret, k djevici . . . . . a djevici bilo je ime Marija.“ A što reče angjeo: »Nuto«, reče Mariji, „zanosit ćeš i roditi sina.“ Budć pako Marija bila i odlučila ostati djevicom, upita angjela, kako će se to sgoditi. Angjeo joj na to odgovori i reče: „Duh sveti saći će nada te i moć Višnjega osjenit će te.“ Luk. 1, 35. Marija je dakle vrhunaravski, kriepošću duha svetoga zanosila sina božjega. To se ipak nesmije tako razumjeti, da se utjelovljenje sina božjega imade pripisati samo duhu svetomu, nego se imade pripisati svim trim božanskim osobam, premda je samo sin postao čovjekom. A budć da se u tajni utjelovljenja ukazuje ponajviše ljubav i milost božja, to se utjelovljenje pripisuje ponajprije duhu svetomu, jerbo je on duh ljubavi i dielitelj milosti. — Ovo dakle odlikovanje: ostati djevicom, a postati kriepošću duha svetoga majkom, dopalo je samo Mariji, niti će ikada dopasti kojoj drugoj. Zato se Marija prečistom djevicom. — Nego se Marija zove podpuno i pravedno takodjer: vazda djevica. Tako uči crkva naročito. Sabor lateranski (držan god. 649.) izobćuje svakoga „tko nevjeruje, da je Marija vazda djevica.“ Zato moramo tvrdo i nedvojbeno vjerovati, ne samo da

Marija nije imala ikakve ljage grieha iztočnoga, niti ikakva drugoga grieha, nego i da je osim toga bila čista i vazda djevica. Crkva istina štuje mnogo sveticah, koje su djevičanstvo čisto i neokaljano sačuvale, ali nije ikoju glede nevinosti i svetosti uzporedila s Marijom; nije je ijedne, koja bi djevičanstvo i materinstvo skupa spojila, do Marije. Ovo izvanredno odlikovanje, ovo golemo čudo, dogodilo se je samo radi Marije, koju je Bog izmedju svih kćerih Evinih odabrao, da bude majkom božjom. „Marija je dakle ona presveta djevica“, piše sveti Lovro Justiniani, »koja je, budć svimi kriepostmi nakićena, obiljem milostih obdarena, te čudnovatimi nebeskimi darovi ukrašena, svojim ugodnim mirisom nebeskoga kralja k sebi pritegnula. Gdjegod je kakva čast ili dostojanstvo, kakva zasluga, kakva milost ili slava — sve je u Marije. Velika se je rodila, ali još veća je, kada je sina božjega zanosila. Svagda i svagdje bila je sveta, svagda i svagdje puna milosti, svagda i svagdje bez ljage.“ *

Što se pako spominju u svetom pismu braća Isusova, neimade se tako razumjeti, da su ovo bila rodjena i prava braća Isusova. Jer bi se moralo kazati, da je Marija

* Zato nam preporuča sveti Ambrozij posve pravo Mariju kano savršen uzor ne samo neokaljanoga djevojaćtva, nego i ostalih kriepostih. Budi vam dakle na pameti Marija, prečista i presveta, kadagod što radite. — Primjerom vam budi diete od četiri godine. Iz El-Biara pisa prije njekoliko godinah jedna redovnica ovako: Dne 15. studenoga primismo u svoj zavod jednu djevojčicu od četiri godine na čast bl. dj. Marije. Od prije nije se znala Bogu moliti, pače niti se prekrižiti. Medju ostalim dovedemo ju pred kip bl. dj. Marije s djetetom Isusom, te joj rečemo, neka prikaže srce svoje blaženoj djevici Mariji i obeća joj, da će ju uviek rado imati i neka moli, da blažena djevica prikaže njezino srce dragomu djetetu Isusu. Odtada govori djevojčica neprestano o blaženoj djevici. Već prve ure zatim naučila je nemalo sav „oče naš;“ za toga bi se uviek ogledala na kip blažene djevice u učioni, te djetinji pitala: „Zar ne i sveta Marija znade molitvu i pismena?“ Kadagod joj tko rekne, da što radi, pita s mjesta: »Je li to i blažena djevica radila?“ pa kada joj se odgovori: »da“, podpuno je zadovoljna i radi odmah sve veselo, štogod joj se kaže. — Budite djeco i vi jednaka toj djevojčici, te nasljedujte kao ona Mariju, prostodušno i gorljivo. Kako brzo pokazao bi se tada sveti život bogorodičin u vašem životu! Koli nevina postala bi doskora djeca tielom i dušom, koli ponizna i krotka srca, koli uljudna i čedna u govoru, kako bi se trsila dopasti jedino Bogu, kako dragovoljno slušala bi roditelje i učitelje, nebi ikomu na žao radila, svim bi dobru rada bila, na grieh bi mrzila, a kriepost cienila i ljubila!

rodila djecu i poslje rodjenja Isusova. To pako nije istina i taj je nauk crkva proklela. Ova tako zvana braća Isusova nisu drugo, nego li samo rodjaci Isusovi; a bližnji rodjaci zovu se često »braća« u svetom pismu. Tako se zovu po više putah Abraham i Lot braća; pa ipak se znade izvjestno, da Lot nije bio Abrahamov brat, nego sinovac.

3) **Blažena djevica Marija zove se punim pravom** **_majka božja_** **iliti** **_bogorodica_**. To nam svjedoče rieči angjelove: „Sveto, što se bude od tebe (Marije) rodilo, zvat će se *sin božji*.“ Luk. 1. 35. To nam svjedoči zatim vjerovanje apoštolsko, gdje se moli: „Vjerujem u Isusa, sina njegova (t. j. božjega) jedinoga, koji je rodjen od Marije djevice.« »Jer« pita sveti Augustin (govor 186.) „kako bismo mogli po pravilu naše apoštolske vjere izpoviedati, da vjer jemo u sina božjega, rodjena od Marije djevice, da se nije božji sin, nego samo čovječji sin rodio od Marije djevice?« Veoma krasno i istinito kaže sveti Ambrozij (o utjelovljenju gl. 5.): „Nije rodjen drugi od oca, a drugi od djevice, nego je rodjen jedan te *isti* drugčije od oca, a drugčije od djevice.« Tako nam dakle svjedoči sveto pismo i sveti oci, da se Marija zove posve pravo „majka božja«, premda je Isus primio od Marije samo čovječanstvo. — Tako je katolička crkva od postanka vjerovala, učila i svečano izpoviedala. Kada je dakle petoga stoljeća uzeo Nestorij, patriarka carigradski, javno učiti, da se nesmije zvati Marija „majkom božjom“, nego samo „majkom Isusovom«, nadje se u čudu vas kršćanski narod, s ove nečuvene novosti. Domala se saberu 200 biskupah u Efezu, te prokunu svakoga, »tko nevjeruje, da je sveta djevica *majka božja*.* A tako je i

* Liep je primjer djetinje pobožnosti i ljubavi prama Mariji i tvrde vjere o njezinu dostojanstvu, kano majke božje, pokaza narod u Efezu onoga dana, kada su sabrani biskupi proti Nestorijevu nauku proglasili: da je blažena djevica i sbilja majka božja. Sjednica saborska trajaše od jutra do mraka; a pravovjerni puk Efežki stajaše neprestano pred vrati crkvenimi, gdje su viećali biskupi, te pouzdano čekaše, moleći se Bogu, na adluku. Kada bude konačno proglašeno, da je krivi nauk zabačen, Nestorij svih duhovnih častih lišen, a Marija, prečista djevica, proglašena pravom majkom božjom; stade sav puk iza glasa klicati bez kraja i konca: Neprijatelj slavne djevice potućen je hametom, živila slavna i nepobjediva majka božja! Bez prestanka slavljaše puk Boga i presvetu bogorodicu, a blagoslivljaše, roneći od radosti suze, svete oce na saboru. U jedan mah

skoro zatim obdržavani peti obćeniti sabor crkveni, prokleo svakoga „koji nevjeruje, da je Marija u podpunom i pravom smislu bogorodica.“

Marija je dakle u istinu majka božja. Tako ju pozdravljamo i mi liepom molitvom, koju je složila sama crkva, a mi ju dan na dan molimo. „Sveta Marijo, majko božja! moli za nas“ itd. — D. d., koli uzorita čast ukazuje se ovim nazivom! Kano majka božja imade Marija najvišu čast na nebu i na zemlji. „Mogao je Bog istina“ kaže sveti Bonaventura, „stvoriti veće nebo i veću zemlju, ali veću, uzorítiju majku, od majke božje, nije mogao stvoriti;“ jer, kao što primjećuje sveti Toma, neima išta većega od Boga. — Marija, majka božja! Koli gorljivo valja nam ju dakle častiti, koli pouzdano u njezinu se pomoć ufati! Kano majka božja dobit će od Boga, za štogod ga zamoli. A pošto je Isus, njezin božanski sin, kao što ste već učila, primiv čovječju narav, — pobratio nas, dao nam je ujedno svoju majku, da bude i nam majka. „*Majka božja, moja je majka*“, ovako govoraše maleni sveti Stanko po sto putah ustima i srcem. Majka božja, moja je majka: ovo neka bude i nam slast za života, utjeha u nevolji, ufanje na samrti. — Kada je pako Marija naša majka, to smo i mi njezina djeca. Ljubimo dakle kao dobra djeca majku si, štujmo i zazivajmo ju često i pouzdano.* Sliedite i primjer njezin, te joj se trsite slična postati. Inače bi

razsvietli se grad na sve krajeve, a narod se uzruja po gradu od veselja. Izlazeći biskupi na crkvena vrata, dočekani su kano angjeli s neba, te uza goruće baklje praćeni u svoj stan. Najuglednjiji i najodličniji gradjani idjahu napried; gospodje i gospodjice stupahu izpred biskupah, kadeći dragocjenim tamjanom, a na tisuće ustah orilo se: »Sveta Marijo, *majko božja*, moli za nas.« Ovako slavljahu kršćani prvih vjekovah svetu bogorodicu.

* Sveti *Stanko Kostka* domišljao bi se uviek novim pozdravom i nazivom u slavu blažene djevice Marije. Imao bi nadalje sveudilj u pripravi novih riečih, da uzmogne što bolje priobćiti drugim, što bi sam mislio i osjećao. Ali, govorio Stanko i domišljao se koliko mu drago u slavu blažene djevice Marije, nebi znao više kazati, te bi umuknuo, kada bi ju nazvao *svojom majkom*. Nazvavši ovo ime, osjećao bi toliku slast u srcu, da bi mu iznemogao glas. Jednoć kad je išao u crkvu, Mariji posvećenu, upita ga uzput njeki stari redovnik, koji ga je pratio: ljubi li Mariju? Na to preobrazi se Stanku lice, suza radosti kane mu iz nevina oka, te progovori nježnim glasom djetinje pobožnosti: „Kako da neljubim Mariju, tà ona mi je majka!«

vam mogla odgovoriti Marija, što je odgovorila njekomu koji ju je istina revno štovao, ali uza to opako živio. „Pokaži", moljaše ovaj grieśnik, „pokaži, da si mi majka." A Marija mu odgovori: „Pokaži ti prije, da si mi diete", t. j. počmi već u njeke srcem i činom mrziti na grieh i kršćanski živjeti.

Kano čovjek Isus nije imao oca, jer je Josip, zaručnik blažene djevice Marije, bio samo hranitelj Isusov.

Kano Bog ima Isus oca, naime Boga oca, od kojega je rodjen od vieka. Kano čovjek pako neima Isus oca, nego samo majku, — naime prečistu djevicu Mariju, od koje primi čovječju narav. Židovi, istina, „držahu Isusa", kao što piše sveti Luka (3, 23.) „sinom Josipovim". Josip pako nebijaše i sbilja otac Isusov, nebijaše otac u pravom i podpunom smislu. Josip bijaše samo djevičanski zaručnik Marijin, te s toga samo hranitelj Isusov. Bog hćede i odredi naime, da se djevičanska majka njegova sina, zaruči sa Josipom, koji bijaše istina prosti tesar; ali uza sve siromaštvo i prostotu bijaše Davidova koljena i k tomu još kriepostan i svet čovjek. Buduć dakle Josip djevičanski zaručnik i svet muž, bijaše ujedno prikladan, biti pratiocem, čuvarom i braniteljem Marije i božanskoga joj sina, navlastito, kada morade sveta porodica bježati u Egipat pred Irudom. — Kao što je po Mariju izvanredna i golema milost bila, postati majkom božanskoga sina, tako je bila i po svetoga Josipa velika milost, postati zaručnikom Marijinim i hraniteljem Isusovim. Dade li se veća čast naći, od časti majke božje? Sveti Ivan Damascen (govor o porodu Marijinu) kaže: da je neizgovorna čast, biti „zaručnikom Marijinim." A što ćemo reći o časti „hranitelja" sina božjega? S ovom časti spojena je oblast svetoga Josipa, kojoj neima para pod nebom, oblast naime, kraljici i kralju neba i zemlja zapoviedati, te s njimi najuže i najpouzdanije obćiti. Na ovoj časti osniva se takodjer golema moć svetoga Josipa na nebu. Jer kako će Isus uzkratiti molbu svetomu Josipu, koji se za njega toli očinski brinuo za umrla života i ljubezno pazeć ga, svaku mu želju pogodio i izpunio? Sveta Terezija kaže odprto: „kao što je sin božji bio u svem pokoran svetomu Josipu, tako da mu je pripravan i u nebu izpuniti svaku želju." Tako govori sveta Terezija, osvjedočiv se sama o toj istini.

„Nesjećam se", govoraše, „da sam za išto molila svetoga Josipa, a da nisam dobila. Čudom bi se začudio, tko bi me slušao, da uzmem nabrajati svakovrstne milosti, što sam od Boga primila, te pogibelji tiela i duše, kojih me je Bog oslobodio po zagovoru svetoga Josipa . . . . . Osvjedočiv se sama, koli je čudnovata moć svetoga Josipa kod Boga, rada bih sav sviet nagovorila, da štuje osobito ovoga slavnoga sveca. Izmedju svih dušah, koje u istinu i pobožno štuju svetoga Josipa, nepoznam ijedne, koja nebi dan na dan napredovala u kriepostì; jer ovaj nebeski zaštitnik pospješuje za čudo duhovni napredak dušah, koje se njemu preporučuju. Navadna sam već mnogo godinah zaprositi od svetoga Josipa na njegov blagdan kakvu posebnu milost i dosele sam ju svaki put dobila." *

Sin božji postao je čovjekom:

1) da može za nas trpiti i umrieti; jer kano Bog nije mogao trpiti ni umrieti. — Isus hćede trpiti i umrieti, da izbavi nas ljude od grieha i vječne kazne grieha; kao

---

* Neizbrojne su milosti, što je od Boga izprosio sveti Josip, svim, koji su ga u istinu štovali i u pomoć zazivali. Imade istina mnogo čudnovatih dogodjajah, pobilježenih u knjigah o svetom Josipu; a kud i kamo više, što nisu zabilježeni. Izmedju mnogih dogodjajah, pobilježenih u knjižici: „Pobožnost svetomu Josipu od o. Jos. Patrignani", pripoviedat ću vam samo dva. Godine 1638. biesnio je pomor u Lijonu. Pomor, kao što ste valjda već čula, nepita: je li tko bogat ili siromak, star ili mlad. Tako popade ljuta bol i jednoga dječka od četiri godine. Ime mu bijaše Martin. U Martina bijaše pako pobožna majka, rada, da joj dobri Martin poživi još koju godinu; ali od ljudih nemogaše se uzdati više nikakvoj pomoći. Zato ju stanu nagovarati prijatelji, da se utekne u pomoć nebeskomu ljećniku, svetomu Josipu. „Dobro, dobro", odgovori majka „drage volje preporučit ću si diete svetomu Josipu; jer se je na njegov blagdan i rodilo." S mjesta zazva majka svetoga Josipa u pomoć. Kad je zatim poslje dvie ure otac prigledao bolestnomu sinu, učini mu se tako iznemogao, da će za koji čas izdahnuti. Otac napomenu to materi i ona povjerova. Ipak neklonu majka duhom, nego klečeć uza postelju sinka, zazivaše još sveudilj u pomoć svetoga Josipa. Pà nuto, još nebijaše izmolila ciele molitve, kada se na jedanput dječak prenu, zaiska jesti i hćede ustati s postelje; bješe bo sasvim zdrav. Iz zafalnosti prama svetomu Josipu, što joj je dječka ozdravio, prikaza vesela majka na žrtveniku svetoga Josipa sliku, na kojoj bijaše naslikano, kako je mali Martin obolio i kako je ozdravio. — A i sveta Terezija pripovieda, da je djetetom bolovala zasebice tri godine, te nije imala igdje mira i pokoja, niti se je ufala ikada ozdraviti. S toga se je utekla u pomoć svetomu Josipu i po njegovu zagovoru čudnovato ozdravila.

što ćete potanje učiti u sljedećem četvrtom članku apoštolskoga vjerovanja. Kano Bog, iliti po svojoj božanskoj naravi, nemogaše Isus trpiti ni umrieti, kako se po sebi razumije. Tà niti sveci na nebu, gledajući licem u lice Boga, nemogu išto trpiti; a kako da popane bol i smrt Boga, koji je izvor sve sreće i svoju vlastitu neizmjernu ljepotu gleda od vieka do vieka, pa je tim bezkrajno blažen? Hoteć dakle sin božji trpiti i umrieti, morao je primiti takovu narav, koja je kadra trpiti i umrieti. S toga primi sin božji narav našu, sdruži sa sobom narav č o v j e č j u, prikladnu za bol i smrt, da po njoj zadovolji valjano i podpuno za griehe ljudske. Jer „kaogod što je po griehu jednoga (Adama) došlo prokletsvo na sve ljude, tako je i po pravednosti jednoga (Isusa), došlo opravdanje života na sve ljude.“ Rimlj. 5, 18. Jedan čovjek bješe sagriešio i pribavio nam nemilost božju; pa s toga dolikovaše, da nas opet jedan (Bog-) čovjek zagovara pred božanskom pravicom i grieha liši.

2) da nam primjerom svoga života i svojim naukom pokaže, kako valja kriepostno i sveto živjeti na zemlji. — Svojom mukom i smrću hćede nam Isus otvoriti nebo, koje bješe zatvoreno radi griehah ljudskih, te uzmognemo opet u nebo dospjeti. Ali ljudi više neznadoše puta, koji vodi u nebo; a još se manje usudiše udariti tim putem. Bez prave krieposti i nutarnje svetosti nemoguće je dospjeti u nebo. Sviet pako, zagreznuv u grieh i zloću, jedva mogaše razabrati, što je kriepost, što li svetost. Kriepost bijaše samo obsjena; nutarnjoj pako jezgri krieposti, — pravoj ljubavi Boga i bližnjega, — nebijaše traga niti u č e s t i t i h neznabožacah. Pà sve ako jim i nebijaše ugasnulo svjetlo razuma, niti umuknuo glas savjesti, te su bar ponješto spoznavali i prianjali uza dobro; nebijahu ipak kadri odoljeti nagonu na zlo, te sliediti trag razuma. Što je njeki neznabožac rekao: „Vidim što je bolje i odobravam, ali idem za gorjim“, — . o su više manje osjećali svi neznabožci, premda nisu svi tako razgovietno o tom govorili. — Hoteć dakle Bog jednoć na kraj stati toli golemoj nevolji, nebijaše mu dosta, slati samo proroke na sviet; ili svete ljude, kano Abrahama, Joba, Tobiju, uzorom u kriepostі drugim postaviti; nego uze sam našu čovječju narav, življaše medju ljudmi, kano čovjek, da jim pokaže put u nebo; da pokaže, kako jim valja kriepostno i sveto živjeti na zemlji.

Pà ne samo, da nam je pokazao svojim naukom, kako nam valja živjeti, premda bi i to bila već velika milost; nego nam je pokazao i primjerom svojim, znajuć dobro, da mi slabi ljudi prianjamo više uza primjer, nego li uza rieči. Zato hćede roditi se kano nejako diete, ostati na zemlji do trideset i treće godine; da budu imale sve dobe i striliši: djeca, mladež i odrasli primjer, kako valja živjeti na zemlji. Pokazav nam dakle put, može nam reći: Želja vas vuče, da budete slični Bogu; a vi sliedite moj trag, budite pokorni, kao ja, ponizni i krotki, kao ja, puni ljubavi prama Bogu i bližnjemu, kao ja, revni u molitvi, trpljivi u mukah, pripravni neprijateljem prostiti; na zlo mrzite, pobožnost i kriepost ljubite, kao što sam vam ja pokazao; pa ćete postati slični meni i ujedno Bogu. Jer „tko vidi mene, vidi oca.“

Opomena.

Koli goruće dužna ste d. d. faliti Isusu, jedinorodjenomu sinu božjemu, što je sašao s neba i kano nejako diete rodio se u Betlehemu, radi vas i spasa vašega. Rodio se je kano nejako, siromašno diete, da nebude ikoga strah, bio koliko mu drago siromašan i prost, doći k njemu. Kano nejako diete leži u jaslicah, da nas sve privuče k sebi; jer što ima ljubeznije i milije od nejaka djetešca? Od onoga časa, kada su angjeli opjevali narodjenje ovoga djetešca, od kada su mu siromašni pastiri došli u pohode, od kada su mu se poklonila sveta tri kralja i darove prikazala, od kada ga je starac Simeun veseo i presrećan u naručaj primio, — štovalo je i ljubilo nježno, tisuće i tisuće ljudih, ovo djetešce. Želeć, da što većma budu štovali i ljubili ljudi djetešce Isusa, sagradi sveti F r a n j o A s i j s k i u šumi štalicu i napravi u njoj jaslice s djetetom Isusom. Ovdje je slavio sveti Franjo božić s pobožnom svojom braćom redovnici. S bliza i daleka grnuo bi kršćanski narod k štalici; a sveti Franjo propoviedao izpred jaslicah toli goruće i tronuto, te bi sav narod naokolo udario u plač i pun ljubavi i skrušenja vraćao se kući. „Ljubimo ovo djetešce, što nam se rodilo u Betlehemu,“ govoraše sveti Franjo, „ljubimo ga, što nam je ukazalo toliku ljubav, da osvoji srce naše! Ljubimo ga dakle, vraćajuć mu ljubav za ljubav, neizmjernu ljubav, za njegovu bezkrajnu

*

ljubav!«* Crkva pako, zabrinuta, da joj djeca ljube i štuju Isusa, opominje nas u tri puta na dan, u jutro, podne i večer, tako zvanim pozdravljenjem, da se djetinjim srcem zafalimo Isusu, što je iz ljubavi prama nam postao nejakim, siromašnim djetetom. Ali pokažite i drugda d. d. da ljubite i da vam je drago djetešce Isus, kao što su pokazali brat Franjo i pobožna Ivka. Mislite često na ovo maleno djetešce, molite mu se i ljubite ga svesrdno; onda će i ono ljubiti vas, kao što je ljubilo Franju i Ivku i vam će udieliti, kako je udielilo njim mnogo i velikih milostih, da uzmognete sveto živjeti i srećno umrieti.

Betlehemska štala
Djetešce nam dala,
Duša mâ ga odabrala
Da joj bude njena fala.

Ljubav Njeg'va nek me grije
Dok u grudih srce bije;
Srce ću Mu prikazati
Sve što imam Njemu dati.

O djetešce ljubit ću Te
Ufati se samo u Te:
U veselju i radosti,
I u tugi i žalosti.

Daj mi k tomu Svê pomoći,
To Te molim iz sve moći,
Da mâ duša živjet može,
Samo Tebi sladki Bože!

---

* Ob ovoj gorućoj ljubavi i osobitom štovanju djetešca Isusa pripoviedat ćemo još samo dva primjera. — Brat Franjo, podvornik u bolnici i karmelitanac u Španjolskoj, gojio je toli goruću ljubav prama djetetu Isusu, te su ga prozvali: »brat Franjo od djetešca Isusa.« Buduć dan na dan u poslu u bolnici, nemogaše tako često i tako dugo klečati u crkvi pred presvetim otajstvom. Buduć posve siromašan, neimadjaše u sobici išta, do kip djeteta Isusa, izrezan od drva. U ovo djetešce pretočio je svoju pobožnu ljubav i pouzdanje, te grleć ovo djetešce, činilo mu se, da grli sav rod ljudski, navlastito sve nesrećnike, nevoljnike i bolestnike, koje bješe prozvao dvoranici božanskoga si djetešca. Ovaj mu se kip činio, da je živ; s njim se razgovarao, njemu se tužio, od njega tražio pomoć u nevolji, od njega se nadao čudesom božje svemožnosti. I sbilja udostoji se Bog, pod ovim kipom ukazati mu se živim. Pripoviedaju se izvanredni dogodjaji ob ovom djetinjem, prostodušnom pouzdanju. »Faljeno djetešce Isus!« pozdravljao bi svagda i svagdje, kada bi koga susreo. Svakoga božića držao bi čast dvoranikom svoga dragoga djetešca Isusa, na koju su pozvani siromaci ne samo grada Alkale, nego i obližnjih krajevah. Trošak u ime ove časti bijaše mu deveta briga. On pristupi k svomu djetešcu i ovako mu probesjedi: »Gospodine, primiče se tvoj rodjeni dan; zato moramo držati čast, kakva dolikuje tebi; tvoji sveti dvoranici moraju se častiti i darivati. Ja sam već naručio koješta; nabavljači su obećali, da će biti sve gotovo. A tebi se valja brinuti, da budem mogao namiriti trošak.« I sbilja pobrinu se diete Isus, da se sve naplati. Sa svih stranah grnuše novci, što su mu pružali ili pošiljali ljudi, koje i nije molio. Siromakah bješe se nabralo na jedan put do svojih 1200. Ne samo, da se je

Život Isusov na zemlji.

Ovdje svraćamo katehete opet na bibličku poviest, te ćemo samo nješto primietiti i razbistriti gdjekoje pitanje.

Poznato je, da je danas težački i rukotvorski stališ nezadovoljan svojom sudbinom. Ovoj nevolji može samo kršćanska vjera doskočiti, sjećajuć sveudilj narod, nauka i primjera Isusova. Razlažuć dakle i pripoviedajuć o rodjenju i skrovnom životu Isusovu, iztaknut će kateheta i pokazati djeci, kako je Isus odabirao i ljubio sveudilj siromaštvo. Isus, sin božji, gospodar neba i zemlje, neodabra si palaču, gdje će se roditi, nego štalicu; za mater si neodabra kraljicu, nego siromašnu djevicu, kojoj bi tim ljuće moralo biti siromaštvo, čim joj bogatiji i mogućiji bijahu djedovi, kraljevi David i Salamun. A gdje sprovede Isus nemalo sav život? U siromašnoj, tesarskoj radionici, služeć si uza znoj lica i žuljeve, svagdanji komadić hljeba. Odkada je Isus odabrao dragovoljno siromaštvo i podnosio, od onda je siromaštvo posvećeno i stališem postalo, kojega ide najveća čast, a ne ruglo. Zato nemojmo se tužiti i naricati, ako se nije svidjelo mudrosti božjoj, zemaljskim blagom obasuti nas, nemojmo zavidjeti bogataru; nego podnosimo siromaštvo trpljivo iz ljubavi prama onomu, koji si je iz ljubavi prama nam odabrao siromaštvo mjesto bogatstva

---

svaki za dragu volju nasitio; nego je povrh toga dobio svaki novčani dar. (Daumer, krasne duše).

U Burgosu, u Španjolskoj, življaše koncem šestnajestoga vieka pobožno i milošću od Boga obdareno diete, Ivka Rodriguez. Već četvrte godine života pokaza Ivka izvanrednu ćud pobožnosti. Roditelji joj imadjahu liepu, ukusnu crkvicu u kući, gdje je na priestolu sjedilo veleliepo diete Isus. Ovo djetešce bješe si posve osvojilo srce male Ivke. Često bi se Ivka razstavila od drugaricah i sakrila u praznu crkvicu, te se tu na samu prostodušno i pouzdano razgovarala s dragim djetetom Isusom. Klečeć ovako pobožno pred slikom, činilo joj se, da se Isus s njom razgovara, te mu uze pripoviedati Ivka bez kraja i konca, kako joj je drag. Jednoć stade Ivka djetinji moliti, kao što je slušala, da mole u sboru redovnice svete Klare u susjedstvu. Na to ukaza joj se Isus i upita ju: Kćeri, što radiš ovdje? Molim se Bogu sa svetim Dominikom, odgovori Ivka. Dobro, reče nadalje Isus; ali kaži mi: jesam li ti drag? Meni je drago samo djetešce Isus, što ga ima otac u crkvici, odvrati Ivka. To sam ti ja, doda Isus, ja sam onaj, čija je ta slika; a ti moraš samo zato ljubiti sliku, jerbo je moja slika. Zatim izruči Isus Ivki Mariju, da joj bude majkom i zaštitnicom i zapovjedi joj, da u svem sluša Mariju. Ivka činjaše, kako joj bješe zapovjedio Isus, sjećaše se sveudilj svoga dragoga Isusa, dobi mnoge izvanredne milosti od njega, te napredovaše dan na dan u krieposti i milosti do blažene smrti. (Görres, mistika sv. 1. str. 335).

i sniženost mjesto slave, te pribavljajmo si nebesko bogatstvo. Tko podnosi tako svoje siromaštvo, sretniji je od bogatara. Pače mnogi bogatari i sami kraljevi i kneginje sašli su s visine svoga stališa, gledeći na „siromašni život Isusov“, te postavši dragovoljno siromašni, postadoše stopram bogati i sretni. A koliko je carevah zavidjelo siromakom Isusovim sreću, nemogavši se sami oteti priestolu?!*

Da budu djeca pravo razumjela, kako je Isus razaslao po svietu apoštole, valjat će ovako razlagati. Nauk Isusov nije opredieljen samo za židove, nego za savkolik rod ljudski. Isus je sašao s neba na zemlju, da bude učitelj svih narodah, svjetlo neznabožacah i nauk božanski imao se je razširiti po svem svietu. A Isus sám „bješe poslan (pripoviedat) samo k izgubljenim ovcam kuće Izraelove“ (Mat. 15, 24.), á ne k neznabožcem. Hoteć si dakle razširiti nauk medju sve narode, odabra Isus dvanajest apoštolah. Ove dakle sabra bliže oko sebe, da budu svjedoci njegovih djelah; a uza to dopru dublje u duh i smisao njegova nauka i tajnah božanskih. Njim zapovjedi Isus, da se poslje njegova uzašašća razidju na sve krajeve svieta, propoviedajući, što su vidjeli i čuli od njega, te na potomke prenesu objave, od njega primljene. „I bit ćete mi svjedoci“, govoraše jim Isus, „u Jeruzalemu, i po cieloj Židovskoj i Samariji i do

* Blizu Carigrada življaše pustinjak, za Teodozija, cara iztočnoga i zapadnoga. Čuvši car za ovoga pustinjaka i doznav, da neizlazi ikada iz sobice, podje jednoć upravo onamo šetat, gdje je taj pustinjak prebivao. Teodozij zabrani dvoranikom primaći se ka kućici pustinjakovoj, te sam pristupi k njoj i pokuca na vratih. Pustinjak otvori vrata, te nepoznav cara, pusti ga unutar; a zatim pomolivši se Bogu po običaju pustinjačkom, sjednu jedan do drugoga. Razgledav se car po sobici, nesmotri išta do malo suha kruha na stieni u košari, te reče pustinjaku: »Blagoslovi me oče, pa hajde da štogod založimo skupa.“ Pustinjak prifati se s mjesta posla, donese vode i soli, te udrobi suha kruha. Tako blagovahu zajedno; a pustinjak pruži mu k tomu pehar vode i car se napije. Na to reče car poslje ručka pustinjaku: »Znaš li, tko sam ja?“ Pustinjak odgovori: »Neznam tko si gospodine moj!“ Onda će mu car: »Ja sam car Teodozij.« Čuvši to, ustade pustinjak s mjesta na noge, te se duboko nakloni caru. A car mu reče: »Vi ste pustinjaci srećni, živući slobodno, prosto od zemaljskih brigah, mirno i pokojno, brinući se jedino za spas duše, kako ćete sigurno dospjeti u vječni život i plaću od Boga primiti. U istinu, kažem ti, ja sam porodice carske, a sada sam car; ali nejedem igda bez brige.« Na to ga pozdravi car još uljudno i tako se razstade s njim. Pustinjak pako, pobojavši se, da bi mu možebit po primjeru carevu i drugi dolazili u pohode i slavili ga, preseli se još iste noći dalje u pustinju k svetim ocem. (Samostani i samostanski život str. 10.)

kraja zemlje.“ Djel. apošt. 1, 8. Zato pozva apoštole, t. j. poslanike, glasnike ili punomoćnike. Već za života svoga uputi je Isus u njihovo odlično zvanje, razaslav je medju dvanajest plemenah Izraelovih, da jim pripoviedaju evangjele o kraljestvu božjem. Kašnje priluči jim Isus 72 učenika, te jih odasla dva a dva po svih gradovih i selih, kamo bješe odlučio sam doći, da priprave ljude za njegov dolazak. Da bude pako znao svatko, kako valja dočekati učenike na mjesto njega i nauk njihov slušati, doda naročito Isus: „Tko vas sluša, mene sluša; a tko vas prezire, mene prezire: a tko mene prezire, prezire onoga, koji je mene poslao. Tko pako vas primi, mene primi: a tko mene primi, primi onoga, koji je mene poslao.“ Mat. 10. Luk. 10. Gradu pako, koji nebi htio primiti njegove poslanike i nauk jim slušati, grozi se Isus najljućom kaznom: „U istinu kažem vam“, govori Isus, „bolje će proći na dan sudnji pokrajine Sodome i Gomore, od onoga grada.“ Mat. 10, 15.

Za pitanja o nauku Isusovu neimade se dakako sav nauk Isus obširno razlagati, jer to spada na cieli katekizam. Trebat će ovdje ponajprije iztaknuti dragocjenost ovoga nauka, pokazav u jednu ruku, kako bi prošli pojedini ljudi i cieli narodi bez ovoga nauka, kako li danas prolaze; u drugu pako, kolikim je blagoslovom, kolikom srećom i spasom urodio nauk Isusov po svakoga čovjeka i ciele narode, kolikim li i danas rodi, po one, koji se ovomu nauku pokoravaju i dragovoljno ga obdržavaju. Trebat će sjetiti djecu strašnih tminah, koje bjehu zastrle prije dolazka Isusova sve narode na svietu, izuzam razmjerno neznatni narod izraelski. Nije li svladalo posvuda ružno krivoboštvo i divja opačina? (str. 184. i sl.) Tà bijaše nestalo traga znanju o jedinom pravom Bogu, vječnom životu i putu, koji u vječni život vodi. A kako je bilo prije dolazka Isusova i za njega, medju neznabožci, tako je i danas. Indijanci n. p. prastari su i prosviećen narod, neskiću se kao zvjerad po šumah, niti jedu ljudsko meso; nego obitavaju po kućah, grade si gradove i sela, imadu svoje kraljeve, svećenike, pače tako zvane svete knjige. Pà ovaj narod čami još duboko u krivoboštvu. Indijanci teraju upravo gadno krivoboštvo, klanjaju se mnogim bogovom; a ponajviše klanjaju se kravam, te svi, počamši od kralja pa do pastira, misle, da će samo onda srećno umrieti, ako budu na samrti imali tu svetu živinu uza se, te umirući dotaknuli joj se repa. Još god. 1863., kada je kraljica Bundelpoor u Indiji na smrt oboljela, dade si kravu u palaču dovesti, gdje je na samrti ležala, te na očigled brahminom, svećenikom i mudracem narodnim, popade klicajuć od

radosti kravu za rep, te držeć ga u ruci, izdahne. S toga neka nam se nedade na čudo, što je Indijancem golema grehota, ubiti kravu. Tko izmedju Indijanacah ubije kravu, kazni se tako strogo, kao da bi si ubio rodjenoga oca ili mater. Ali ne samo, da se Indijanci klanjaju kravam, nego se klanjaju i zmijam, a ženam je dužnost dvoriti i gojiti tobožnje svete zmije. Ove svete zmije malene su, otrovne; a žene jim nose u polje dan na dan mlieko, brašno i med, hraneći je ujedno i obožavajući. (Pisac ove knjige potvrdjuje, da mu je ove dogodjaje pripoviedao jedan vjerovjestnik, koji je duže vremena boravio u Indiji, te se navlaš zanimao, da prouči nabožne i ćudoredne običaje Indijanacah.) — Odovud vidite d. d., koliko nam treba faliti božanskomu spasitelju na njegovu nauku! Spasitelj je došao na sviet i učio nas, što nam treba vjerovati o jednom Bogu u tri osobe, te nas oslobodio strašnih bludnjah neznabožkih. Učio nas je i pokazao nam, vrhunaravno odredjenje naše, pokazao nam vječni, srećni život, kojemu se imamo nadati. Pokazao nam je put, kojim imademo udariti i dao zapoviedi, koje imademo obdržavati, da dospijemo do ovoga vrhunaravnoga odredjenja. Od goleme ljubavi prama nam prednjačio nam je on sam svojim primjerom, znajuć, da mi kukavni ljudi radje prianjamo uza primjer, nego li uza nauk. Osim toga pruža nam još milost svoju, koja nas razsvjetljuje i kriepi, te nam bude lakše vjerovati, ufati se, ljubiti i spasiti se.

Nauk Isusov nije samo temelj i vrutak vrhunaravne, nego takodjer naravne, vremenite sreće. Poviest svjedoči, a svagdanji život potvrdjuje, da svagdje, toli u obitelji, koli obćini i državi, gdje gine nauk Isusov, izčezava i blagoslov i sreća. Mjesto mira, pokoja i sloge, leže se nemir i nesloga i sve ide po zlu. Darežljivosti nestaje, a sebičnost, tvrdokornost i nevolja, preotimlje mah. Za bolestnike, djecu, udove i sirote, nemari itko; pače gadna lukavština gleda, da jih liši i onoga, što imaju. Riečju: sviet propada natrag u ljuto neznabožtvo. Neznabožci su siromake, nejake i sakate, predali samovolji bogatarah i velikašah. Čula ste valjda, kako su životarili jadni robovi i kolik jim bijaše broj. A koli nemila bijaše sudbina neznabožke, biedne djece! Ocu je bilo kadšto na volju, pomoriti si djecu. Na volju mu je bilo djecu si prodati, odmetnuti; a mnogo je djece, odmah iza rodjenja, navlastito slabe i sakate, na ulicu bačeno. Pà i danas utaplja se u ogromnom carstvu kitajskom na tisuće svake godine djece, ili se baca na ulicu, da ju potrgaju svinje ili psi. A kolike strahote zavladaše koncem prošloga vieka u Francuzkoj, kada su zasliepljeni ljudi, pod izlikom prosvjete, odlučili skončati kršćansku vjeru.

Jedva je igdje naći dobe u poviesti, gdje bi čitavo kršćansko koje kraljestvo groznije bilo patilo; u toliko su ljudi, odmetnuvši se od Boga, pogazili svako ljudsko čuvstvo. Svako je právo tlačeno, krv je na potoke tekla, pače i žene i nejaka djeca mrcvarena. A zašto su neznabožci i bezbožci tako goropadni prama siromakom, nevoljnikom i djeci? Jer neznadu nauk Isusov: da su svi ljudi bez razlike djeca božja, djeca jednoga nebeskoga oca, — s toga svi braća i sestre jedne obitelji, koja se imadu medjusobno ljubiti i cieniti, koja od srca jedno drugomu imadu priteći u pomoć. — Ako li svratimo sada pogled u one zemlje, gdje narod u istinu vjeruje, cieni i obdržava nauk Isusov, ili se vratimo pameću u ona vremena, kad su ljudi nauk Isusov priznavali i slušali. Koliko je blagotvornih zavodah utemeljeno onda, za podporu nevoljnikom, siromakom i bolestnikom! Tko će pobrojiti bolnice, sirotišta i gojišta, što je utemeljila kršćanska, blagotvorna ruka? Koliko je mladićah i djevojakah dragovoljno ostavilo oca i majku, braću i sestre, bogatstvo i razkošje, časti, pače i sam priestol i žezlo, ne kano da je nebi srce za tim vuklo, nego što su nješto drugo više cienili od toga. A što su cienili? Slušati nauk Isusov i njegov primjer sliediti, svieta se odreći, bolestnike dvoriti, siromake hraniti i odievati, sirotčad ili od roditeljah zanemarenu djecu gojiti, ili odrasle, u svietu već skvarene ljude, na pravi put voditi.

Glede čudesah primietit ćemo nješto. Propiše li liečnik kakav liek bolestniku, korenje ili drugo što, te dodje li bolestnik malo po malo k sebi iza lieka, — to je naravno, pošto je Bog onomu korenju ili lieku moć podielio, da čovjek bolestan od njega ozdravi. Kada je pako Isus rekao čovjeku, koji je trideset i osam godinah bolovao: „Ustaj, uzmi si postelj pa hodaj", te ovaj bolestnik s mjesta ustao zdrav sa postelje i išao kući, uprtiv si postelju — to nije naravno, nego je preko svih silah naravnih — to je čudo. Nadalje kada liečnik izreže vješto komu jačmenac s oka, te napole sliep čovjek progleda, to je naravno. Kada je pako Isus, pljunuv na zemlju, te napraviv maz od pljuvanke i praha, ovom mazi pomazao oči rodjenomu sliepcu i rekao mu: „Idi, pa se operi u vodi Siloe;" sliepac pako otišao i oprav se, zdrav se vratio, — to nije opet naravno, nego je čudo. Jer i pljuvanka i prah nemogu po sebi sliepca izliečiti, inače niti bi bilo igdje sliepca na svietu; usuprot svatko se pazi pljuvanke i praha, ako je i zdravih očijuh; a kamo li ne, ako je slabih i bolestnih. — Kao što znadete tvorio je Isus i mnogo drugih čudesah: čudesah, u jednu ruku, kojim neima uzroka u naravnih

silah; u drugu ruku čudesah, upravo protivnih naravnim silam, n. p. kada je uzkrisio mrtva Lazara; jer je sasvim protivno naravnim silam, da mrtvac oživе, mjesto da struhne. Dogodi li se dakle štogod, što nije prema naravnim silam, moramo uzeti, da je u tom dogodjaju djelovala neposredno moć božja. Tako moramo nadalje uzeti, da je Bog neposredno djelovao, ako se što dogodi upravo protivno naravnim silam; jer sile naravne nemože itko ukinuti ili osujetiti, nego Bog, koji je narav stvorio i sveudilj ravna. Zato uči katekizam: „Čudesa su izvanredna djela, koja se nemogu tvoriti naravnimi silami, nego samo po svemogućnosti božjoj.“

Da tkogod dodje k vam, te rekne: da vam nosi kakve glase od Boga; nebiste mu dakako morala odmah vjerovati, jer tko zna, nebi li vas možebit varao. Druga bi dakako bila, ako bi taj čovjek vam na očigled mrtvaca oživio, kako bi vam pokazao, da sbilja istinu govori. Tomu biste svakako morala vjerovati, jer se neda i misliti, da bi Bog, neizmjerno svet, tvorio čudo, da potvrdi laž. Upravo je tomu tako glede Isusa. Isus je učio, da je sin božji, da je nauk njegov božanstven; a tvorio je mnoga i golema čudesa, da potvrdi svoj nauk. Tko je smio dakle onda, tko li još danas smije, iole dvojiti, da je nauk Isusov u istinu božanstven, a da se neokrivi griešnom drzovitošću? Samo ćemo jedan primjer spomenuti. U Kafarnaumu dovedu k Isusu uzetnika, da ga izlieči. Isus reče bolestniku: „Neboj se sinko, praštaju ti se griesi.“ Na to se uzlovolje gdjekoji i reknu: „Ovaj psuje Boga (prisvajajuć si božansku moć, gradeć se Bogom); jer tko može praštati griehe van Bog.“ Hoteć pako uzlovoljene pobiti, t. j. potvrditi: da istinu govori, da je i sbilja Bog te ima oblast praštati griehe — što učini Isus? Učini njim na očigled čudo, t. j. učini nješto, što može samo Bog učiniti, što su pako mogli u isti mah svi vidjeti — izlječi uzetnika s mjesta, dodav ove znamenite rieči: „Da budete znali (bi reć očima gledali), da sin čovječji (ja) imadem oblast praštati griehe na zemlji, reče uzetniku: „Ustaj uprti postelj, pa idi kući.“ Mat. 9, 6. — Buduć pako, da je ustao i otišao kući i sbilja uzetnik, tko smjede iole dvojiti, da je Isus i sbilja istinu govorio? Ova moć tvoriti čudesa potvrdjivala je tako nedvojbeno istinu nauka Isusova, da je Isus odprto rekao židovom: „Ako netvorim djela oca svoga, nemojte mi vjerovati“, a zatim primieti: „Ako li tvorim, to vjerujte djelom, kada nećete, da vjerujete meni (riečim mojim).“ Iv. 10, 37. 38. — Nu ta čudesa i jesu bila toli nepobitan dokaz božanstvenosti njegova nauka, da je Isus grozni

„jao“ izrekao nad onimi, koji su gledali ova čudesa, pa ipak nisu hotjeli vjerovati. „Jao si ga tebi Korozaine, jao si ga tebi Bethsaido, jer da su u Tiru i Sidonu tvorena čudesa, koja su u tebi tvorena, njekoć bi bili u vreći i pepelu pokoru činili.“ Mat. 11, 21. Pà i sbilja prifatiše pošteni Izraelci nauk Isusov. Sa Nikodemom mogahu reći Isusu: „Meštre, znademo, da si učitelj, poslan od Boga; jer nemože itko tvoriti čudesa, što ti tvoriš, ako nije Bog s njim.“ Iv. 3, 2. Svatko dakle, komu nije vlastitom krivnjom otvrdnulo srce, morao se je osvjedočiti, gledajuć čudesa, — da je nauk Isusov božanstven. Kaogod što vladar, odpremajuć poslanika k drugomu vladaru, daje mu svoj vlastiti pečat, neka se bude znalo, da ga je on poslao; tako su i čudesa pečat božanski, kojimi Bog pokazuje i potvrdjuje, kada odabere koga poslanikom svojim medju ljudmi.

Isto potvrdjuju proročanstva Isusova. Isus je koješta prorekao, što je mogao znati sam Bog, čemu se nijedan čovjek po sebi nebi mogao domisliti. Ako kaže koji zvjezdoznanac pomrčanje sunca za mnogo godinah unapried, pa se dogodi i sbilja pomrčanje, upravo onoga dana i one ure, za kada je prorečeno, — to nije proročanstvo, jer se može po naravnih zakonih proračunati, kada će se dogoditi pomrčanje. Vidi li se dugo vremena, da tko krade ili previše pije, da uzprkos svim opomenam neće da se popravi, to je moći nemalo za sigurno unapried reći, da će ovaj čovjek opet ukrasti ili opiti se, kada se pruži ova ili ona sgoda. Niti to nije proročanstvo, nego samo slutnja. Posve druga je glede proročanstvah Isusovih. Isus nereče uvjetno, nego odrešito, da će ga Juda zatajiti. Nadalje Petru reče posve razgovietno: „Ove noći, prije nego kokot dva puta zapjeva, zatajit ćeš me ti tri puta“. Komu bi došlo u glavu, da će Petar i sbilja poslje dvie ure zatajiti Isusa, slušajuć kako iskreno uvjerava Isusa, da je pripravan s njim u tamnicu i na smrt ići?! Pa ipak se dogodi upravo onako, kao što je Isus prorekao. Već prije bješe rekao Isus apoštolom: „Čovječji sin (on) predan će biti glavarom svećeničkim i pismoznancem i na smrt će ga osuditi. Predat će ga neznabožcem, popljuvat će ga, bičevati i na križ propeti, a treći dan će uzkrsnuti.“ Mat. 20, 18. 19. Sudeći kao ljudi učenici, činjaše jim se ovo proročanstvo toli nevjerovatnim, da ga niti razumješe. Luk. 18, 34. Pà ipak se je podpuno izpunilo. Zatim proročanstva: „da će treći dan uzkrsnuti, da će na očigled učenikom uzaći na nebo (Iv. 6, 63.) i poslati jim duha svetoga (Iv. 16, 7.), izpunila su se točno, premda je stojalo jedino do božje volje, da se izpune. A tko drugi može

razabrati nedokučivu odluku božju, nego sám Bog ili onaj, komu Bog od osobite milosti objavi? Kao što je naime moguće čudesa tvoriti jedino po svemogućnosti božjoj, tako je i proročanstva kazivati jedino moguće po sveznanosti božjoj. S toga se i potvrdjuje nauk Isusov toli proročanstvi koli čudesi.

Božanski učitelj prorekao je koješta, što se i dan danas dogadja, a visi jedino o volji božjoj. — 1) Isus je prorekao, da će se evangjelje o kraljestvu božjem propoviedati po cielom svietu. Mat. 24, 14. i 26, 13. Uzmemo li u jednu ruku u obzir ondašnji sviet, te kako je nauk Isusov ondašnjim nazorom i ćudi unatoč bio; u drugu pako ruku klevete i progonstvo, kojimi su i sami svećenici i tumačitelji Mojsijina zakona priečili širenje evangjelja, — činit će nam se ovo proročanstvo već u sebi veoma smiono, a njegovo izpunjenje veoma nevjerojatno. Pače, kada je Isus poslje uzkrsnuća svoga ovo proročanstvo ponovio, rekav apoštolom: „Bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu i po svoj Židovskoj i Samariji i do krajevah zemlje“, (djel. apošt. 1, 8.), moralo se je svakomu ovo proročanstvo izprazno činiti, tko nebi računao na osobitu pomoć božju. Po ljudskom sudu nemoguće je, da dvanajest siromašnih, prostih i neukih ribarah, razprši gustu tminu bludnjah, koja bješe prikrila sviet; da uzprkos ljudskoj i vražjoj sili poruše strahote krivobožtva, te sviet, ugreznuli skroz u opačine, obrate u kršćanski. Pà ipak razidjoše se apoštoli po svietu, propoviedajući i krsteći, poslje njihove pako smrti do danas širio se je nauk Isusov sve dalje i dalje i širi se još sveudilj do na kraj svieta. A kamogod dopre nauk Isusov, ruše se krivi bogovi, ljudski pako rod obnavlja se i oplemenjuje. — 2) Drugo proročanstvo, koje se sveudilj, nam na očigled, izpunjava, glasi: „Ti si Petar, i na ovoj stieni sagradit ću crkvu svoju i vrata (moć) paklena neće ju svladati.“ Mat. 16, 18. Dizalo se je proti stieni, na kojoj je Isus crkvu sagradio, neznabožtvo svojimi dražestmi i mukami; krivovjerstvo sa svojom lukavštinom i zloćom; varvarstvo svojimi strahotami i grozotami; ali ju nisu uzdrmali. Svi neprijatelji, koji na nju udarahu, razbijeni su. I u naše vrieme digli su se velikaši, silnici, vladari i narodi proti ovoj stieni, ali su si ljuto razbili čelo. Sve oluje ohologa nevjerstva, prekomjerne sebičnosti, divje obiesti, raztepst će se i u buduće na ovoj stieni, kao mjehurići od sapuna, na vjetru. Dà, kao dosele i sada, tako će i u napredak najodličniji i najplemenitiji ljudi, koji se žele sačuvati od obće propasti, dragovoljno prianjati uza nauk crkve, sagradjene na neoborivoj stieni, svetom Petru. — 3) Tako svjedoči sve do danas još do temelja razoreni hram židovski u Jeruzalemu sveudilj očevidno, da je istina, što je prorekao Isus Mark. 13, 1. 2. Pokazav naime jedan učenik na hram, reče Isusu: „Gle učitelju, kakvo kamenje i kakve sgrade“! A Isus mu na to odgovori tronuto: „Vidiš li ove goleme sgrade? Neće ostati kamen na kamenu, da nebude smrvljen.“ Poviest svjedoči, kako se grozovito izpunilo ovo proročanstvo Isusovo, po prilici trideset i sedam godinah, pošto je prorečeno. Istina, rimski vojvoda Tito zapovjedi, kada je grad osvajao, da nediraju vojnici u hram; ali za žestoka boja popadne njeki rimski vojnik goruću baklju i baci ju na prozor u sgrade, okolo svetišta. U isti mah bukne silni požar. Tito pohiti bližje, zapovjedi, da se gasi oganj, namakne sve sprave; ali uzalud. Krasni hram pretvori se, kao što bješe prorečeno, u prah i pepeo. Kašnje dopusti car Julijan odmetnik, židovskomu narodu, da si nanovo gradi hram; ali uzalud. Mjesto da podje za rukom, kao što bješe naumio, osujetiti proročanstvo Isusovo, upravo ga potvrdi do slova. Kada su naime više putah počeli nanovo zidati, prodre, usljed čudnovatoga potresa, kamenje iz temelja prvašnjega hrama napolje, te u istinu neostade kamen na kamenu. Silni vjetrovi raznesoše pripravljenu gradju, a gromovi raztepoše orudje i strojeve. I sám neznabožac Amijan Marcelin, suvremenik i prijatelj Julijanov, piše o tom ovako: „Kad su se marljivo latili posla, udari po više putah ognjevito zrnje iz temelja, opeče njekoliko putah poslenike, te nedade nikomu primaći se gradilištu. Usljed ovih opetovanih ognjometah, zamete se pomalo započeti posao.

Za opomene neka pokaže kateheta svakako, da treba i djeci napredovati poput Isusa, ne samo u godinah, nego i u krieposti, u mudrosti i milosti. Treba zatim pokazati, da nije Isus mogao u pravom smislu napredovati u mudrosti i milosti; jer budući Bog, bijaše Isus sama neizmjerna mudrost i milost; kano čovjek pako primio je Isus u isti mah, kada je s neba sašao, obilje sve mudrosti, milosti i svetosti, koliko je igda duša njegova primiti mogla; jer se je naime njegova čovječja narav s božanskom posve u jednoj božanskoj osobi ujedinila. Kada dakle sveto pismo veli: „Isus napredovaše u dobi, u mudrosti i milosti“, (Luk. 2, 52.) razlažu nam sveti oci ove rieči ovako: Isus nije napredovao u tom smislu, da je primao u duši više i više mudrosti i milosti; pošto je s mjesta, čim je počeo živjeti na svietu, bio podpuno mudar i svet; nego da je rastuć u dobi, razvijao više i više svoju mudrost, milost i svetost, nalik suncu na izlazku, — sipajuć trake nutarnjega svjetla, istine i pravde, sve dalje na okolo i sjajnije. A sigurno i s toga hćede Isus malo po malo, napre-

dujuć u dobi, svoje božansko svjetlo širiti, da nam bude uzorom sveudiljnoga napredka u kriepostі. U tom smislu kaže opomena: „Gledaj (po primjeru Isusovu) napredovati u mudrosti i milosti, kao što napreduješ u dobi.“ Gledajmo dakle, što se ikada dade više, po opomeni glavara apoštolskoga (2. Petr. 3, 18.), napredujući u godinah „napredovati u milosti i znanju gospodina našega i spasitelja Isusa“, te što sličniji postati njemu, božanskomu našemu uzoru. *

Četvrti članak vjere.

„Mučen pod Poncijom Pilatom, propet, umro i pokopan.«

Četvrti članak vjere uči, da je Isus trpio za nas, na križu umro i bio u grob položen.

Treći članak vjere učio nas je: da je sin božji postao čovjekom (zato), da može za nas trpiti i umrieti; a četvrti nas uči, da je sin božji, postav čovjekom, od neizgovorne ljubavi prama nam i sbilja trpio i na križu umro, da nas odkupi. Ova neizgovorna ljubav Isusova, vriedna je u istinu, da ju što bolje upoznamo, te se često i ozbiljno nje sjećamo; s toga vriedno je takodjer, da što marljivije i pazljivije slušate, kada se bude razlagala muka i smrt Isusova. Sveti Pavao falio se je, da nezna išta drugo do Isusa, propetoga. — Rieči su četvrtoga članka razgovietne i netreba jih napose razlagati. Ovdje nam je samo razlagati: po kojoj naravi, što i kako; zatim zašto je Isus trpio, te koje su posljedice muke i smrti Isusove.

Isus je trpio kao čovjek, t. j. po svojoj čovječjoj naravi.

Kazali smo već više putah, da su u Isusu božanska i čovječanska narav, sdružene u jednoj božanskoj osobi. Sdruživši se pako ove dvie naravi, nije izčeznula od njih ijedna; niti je — ijednoj njih izčeznulo ikoje svojstvo. Svaka je za sebe podpuna i u svojem naravnom radu neodvisna. Odtuda sliedi, da je Isus mogao po svojoj čovječjoj naravi muku trpiti, a da muka nije dofatila božansku narav. Pače božanska narav niti mogaše trpiti (str. 210). Čovječje tielo Isusovo trpilo je bol od bičevah, trnove krune itd., čovječja duša Isusova žalost i strah; ali božanstvo Isusovo nedofati ijedna ova muka. — Premda je pako Isus trpio po svojoj čovječjoj naravi, ipak je istina i pravo velimo, da je Bog trpio za nas, da je Bog umro za nas. Jer onaj, koji je trpio i umro na križu i isti taj je jedinorodjeni sin božji, pravi Bog. Golema li čuda božanske dobrote i milosrdja! Bog, stvoritelj neba i zemlje, trpi muku za svoje stvorove, kralj i gospodar svega, za sluge svoje; Bog, izvor svega života, umire za nas, koji bjesmo sapeti verigami vječne smrti. — Njekoć posla Bog Tobiji angjela, da ga prati i čuva na daleku putu, pa kolika blagodat bijaše to božja?! Nam pako posla svoga jedinorodjenoga sina, kralja svih angjelah, da trpi muku za nas i umre. Tko je podoban ocieniti tu veliku milost?!

* Ovdje će kateheta prifatiti sgodu, zavesti (prema mjestnim okolnostim) medju mladeži društvo „Malenoga Isusa“ za odkupljenje neznabožčadi, na temelju knjižice istoga naslova.

Isus je trpio svega života svoga neizmjerno mnogo. Najposlje potio se je od straha krvavim potom na gori maslinskoj, bio je od Jude izdan, zatim ufaćen, obružen i popljuvan, bičevan, trnjem okrunjen, a napokon razpet.

Čula ste d. d. već često, da je Isus svega života svoga neizmjerno mnogo trpio. Sjetite se samo, kako se je rodio u štalici, kako je bježao u Egipat, kako su ga progonili farizeji, kada je javno naučao, kako je siromašno i oskudno živio, te se sam ovako potužio: „Lisice imadu špilje, a ptice nebeske gniezda; sin pako čovječji neima, gdje bi naslonio glavu.« Luk. 9, 58. Nego ipak kud i kamo grozovitija bijaše muka Isusova prije smrti. „Toliko nije ijedan čovjek trpio“, veli sveti Toma, „koliko Isus, spasitelj naš.“ Zato se posve pravedno uzimaju o Isusu rieči, spjevane u »plaču Jeremijinu« : „Gledajte i motrite, imade li bola, kakov je moj bol“, (Plač 1, 12.), zatim: „Golema je nevolja moja, kao more.“ Ist. 2, 13. — Neopisiva je žalost i strah, koji je podnio Isus na gori maslinskoj. A odkuda tolika žalost i strah? Ponajprije od bola radi silnih griehah ljudskih; a i od bola radi vaših griehah, kojimi je natovaren bio. Čita se, da su gdjekoji sveci u nesvjest pali, spazivši, da je tko smrtno sagriešio, ili pače slušajući samo propoviedati o smrtnom griehu. Ljubeći naime goruće Boga, spoznali su ujedno, kako ga ljuto vriedja smrtni grieh. Isus pako ljubljaše neizmjerno više Boga, nego li svi sveci skupa; a zato je i poznao zloću grieha razgovjetnije od njih, zatim je imao na pameti sve griehe, koje su ljudi počinili od postanka i koje

će još počiniti do konca svieta. Pa s toga morala je i žalost Isusova biti kud i kamo veća od ičije žalosti. K ovoj se žalosti pridruži takodjer žalost, što je Isus vidio unapried, da će mnogim i mnogim ljudem biti uzalud njegova muka, što će ipak mnogi i mnogi uztrajati u nepokori, te na uvieke propasti. Koli ljuto morala je ta žalost parati njegdje božansko srce Isusovo?! Da se uzmognete bar ponješto domisliti toj žalosti, pomislite si pobožnu i za spas djece veoma zabrinutu majku, te da ova majka posve sigurno unapried znade na samrti, da će joj njekoja ljubljena djeca poslje njezine smrti, na griešne stranputice zaći i napokon nemilo poginuti. Što vam se čini, koliku bi žalost osjećalo s toga jadno materinsko srce? Prenesimo ovo na miloga nam spasitelja. Mili naš spasitelj ljubi nas tako goruće, da bi dragovoljno još tisuću putah toliko trpio, ako bi od potrebe bilo za naše spasenje; pa nuto, mleć na maslinskoj gori, znadijaše posve izvjestno, da će ipak mnogo ljudih propasti u jaz pakleni za uvieke. — K tomu popade ga još naravni strah pred nebrojenimi mukami i gorkom smrću, koju je tako jasno pred sobom gledao, kako ju nije gledao nijedan čovjek. Od straha i žalosti popade toli ljuta groza krvlju oblivena odkupitelja, te bi od nje same morao već izdahnuti, da ga nije božanstvo sačuvalo od smrti, da uzmogne od ljubavi prama nam trpiti još veće muke. „Žalostna mi je duša“ reče Isus »na smrt.“ Mat. 26, 38. Ako li je uspomena na buduće muke već toli gorka bila, koli gorke morale su biti istom same muke?!

Nije ikada itko tolike nezafalnosti dočekao, toliko ruglo trpio, koliko upravo Isus. Koliku je nezafalnost dočekao Isus ne samo od naroda izraelskoga i grada Jeruzalema, nego i od svojih učenikah i pouzdanih prijateljah! Jedan ga od učenikah predade izdajstvom neprijateljem u šake; drugi zataji ga tri puta i to jedan put prisegom; ostali pobjegoše kukavno kojekuda, kada je nadošla pogibelj. — A kakvo ruglo snadje Isusa, komu se imade klanjati svaki stvor na nebu i zemlji! Kao zlotvora vode ga ufaćena i užeti sapeta, uza kriku i psovke po ulicah jeruzalemskih k Ani i Kaifi. Kako li bi njegdje vas stid bilo, da vas po selu teraju redari ili vojnici, kao zlotvore?! Nebi li vam bila svaka kazan dražja, od ovoga rugla?! A što smo mi biedni i nevoljni griešnici prama

nedužnomu i presvetomu Isusu? Visokim viećem bude osudjen radi tobožnje psovke na smrt, neznabožcu namjestniku predan, pred njim na sudu krivo tužen, od kralja Iruda porugljivom opravom odjeven; od surovih vojnikah i prostoga naroda pogrdjen, popljuvan, razčupan, ćuškami po obrazu udaran; od svega naroda ubojici Barabi zapostavljen; od Pilata napokon, usljed silovite krike naroda osudjen na smrt križa, o kojem je pisano: „Proklet svatko, tko visi na drvu.“ Gal. 3, 13. — Bezbrojne su zatim boli, što je trpio Bog-čovjek, po svih članih svoga svetoga tiela. Mislite samo malko, kako je nemilo Isus mrcvaren od okrutnih slugah, kada su ga tukli bičevi, koji su na kraju imali željezne šiljke, ili zrnje od olova, da mu je s cieloga tiela krv curila. Kako li ga je bolilo, kada su mu nabijali na glavu trnovu krunu! Kako li biste njegdje vriskala vi, da vam tko samo jedan trn ubode u glavu! Kako je dakle moralo Isusa boliti, kada su mu uboli mnogo trnja u glavu, pače cielu trnovu krunu na glavu mu nabili, te dugačko, oštro trnje palicom u glavu ubijali! Od težkoga bičevanja bio je Isus tako izmrcvaren, od okrutnoga krunisanja trnjem tako izprebijan, te ga je Pilat misleć, da će se tako izranjen narodu na žao dati, pokazao narodu govoreć: »Eto čovjeka!“ Iv. 19, 5. A tko bi mogao opisati, što je trpio Isus, kad je nosio na ramenu težki križ na brdo Kalvariju, a odasvuda ga nemilo turali i bili; što li je pretrpio, kada su mu zatim na stratištu silom odjeću sadrli i sve rane otvorili, kada su ga na križ bacili, ruke mu i noge proboli, kada je tri ure visio na križu u grozovitoj muki, od ljute žedje sahnuo, pogrdjen i psovan na sramotnom drvu smrću se borio, te nije izpustio duše prije, dok nije, napojen žučju i octom, — izkapio do dna čašu svoje muke?! — Istina trpili su i mučenici mnoge i težke muke; ali jim Bog ublaži muke nebeskom utjehom u toliko, da su kadšto klicali sred neopisivih mukah, govoreći sa svetim Pavlom: „Pun sam utjehe, prepun veselja uza svu našu tugu.“ 2. Kor. 7, 4. Ali neima slasti, da ublaži gorku čašu muke, koju je pio Isus. Samo on podnosi najljuće boli bez ikakve utjehe, bez ikakve pomoći. Nam za ljubav dade Isus, da mu čovječja narav trpi svakojake muke, kao da je samo čovjek, a ne ujedno Bog. To znamenuje onaj užasni vapaj: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?“ Mat. 27, 46.

Isus je bio razpet na brdu Kalvariji, blizu Jeruzalema.

Brdo Kalvarija, od latinske rieči calvaria, lubanja, takodjer lubanjište, a židovski Golgota prozvano, bijaše za Isusa brežuljak blizu grada, na sjevernom zapadu od Jeruzalema. Ovdje izdahnu spasitelj za griehe naše i natopi zemlju svojom dragocjenom krvlju za spasenje ljudih. Ovdje je usadjeno drvo križa, i postalo je drvom života, pod čijim zelenim i sveudilj širećim se granjem, tražili su već od dvie tisuće skoro godinah, milijuni i milijuni utjehu, pokoj, spas i nalazili; traže i nalaze danas, a tražit će i nalaziti do vieka.

Grieh nam križno j' drvo dao,
Al' križ grieh je nadvladao.

Danas je Golgota unutar novoga grada Jeruzalema, sagradjenoga na podrtinah staroga grada. Na stratištu, gdje je Isus umro i gdje je sahranjen, sagradjena je tako zvana crkva s v e t o g a g r o b a. Sveta Jelena, mati cara Konštantina, dala je n a j p r i j e ovdje krasnu crkvu sagraditi, kada je njezinim trudom, blizu svetoga groba, našast križ Isusov.*

* Sveto križno drvo, na kojem je Isus prikazao žrtvu života svojega i naše odkupljenje dovršio, izgubilo se je bilo i sve do godine 326. nije mu se u trag ušlo. Židovi i krivobožci gledali su po sve načine na put stati kršćanom, da nebudu mogli obilaziti sveta mjesta, gdje je Isus podnio muku. Godine 326. krene pobožna carica Jelena, osamdesete godine svoga života, na put u svetu zemlju, želeć goruće, iznieti na vidjelo sveto križno drvo. Prispjev u svetu zemlju, dade odmah kopati na mjestu, o kojem su slutili ondješni žitelji, da je bilo stratištem Isusovim. Domala namjere se kopači na pećinu svetoga groba, zasutu od židovah i neznabožacah. Ne daleko odtud nadju se i tri križa, oštećen nadpis Pilatov i čavli. Da se pako razaznade pravi križ, na kojem je umro Isus, stade na koljenih moliti M a k a r i j, jeruzalemski biskup, neka se udostoji Bog pokazati koji je pravi križ Isusov. Zatim dotakne se Makarij jedne na smrt bolestne žene jednim križem, dotakne drugim, ali ženi neodlahnu. Nu jedva što se dotaknu trećim križem, bolest posve presta i žena zdrava zdravcata ustade. Na to kliknu od radosti sav narod i stade faliti Bogu, što je toli očevidnim i nedvojbenim čudom pokazao pravi križ Isusov. Jedan komad svetoga križa bude na poklon poslan Konštantinu, drugi pako i mnogo veći, okovan je srebrom i predan jeruzalemskomu biskupu, da ga čuva. Na mjestu pako, gdje bješe Isus propet, u grob položen i uzkrsnuo, stade se na zapovied carevu, te uz pripomoć matere njegove, graditi krasna i golema crkva. Cakleć se od zlata i mramora, bude svedena velebna kuća božja nad grobom odkupiteljevim, a carskom darežljivošću obdari ju Konštantin. Kašnje porušili su istina bezbožni silnici ovu crkvu; ali je svaki put nanovo i krasno sagra-

Tri ure visio je Isus na križu u grozovitoj muki duše i tiela, dokle nakloni glavu i izpusti dušu.

Iznemogao i na smrt slab dospje Isus na Kalvariju. Ni časa nepočasivši, sadru mu odjeću s tiela, prilieplјenu na otvorene rane. Usljed toga otvorile su se opet rane i bol ponovila. Sjećate li se, kako boli, kada se komu krpica odmota sa bolestna prsta, ako se prije nenakvasi mlakom vodom? Ali što je bolestan prst, kada se s njega odmata krpica, ako se uzporedi sa surovošću, kojom je dragomu spasitelju sadrta odjeća s tiela? Sada stopram dolazi najljuća muka. Spasitelja vode na križ! Krvnici laćaju se kladivca i čavalah. Čavli su debeli, dugoljasti i uglasti. Jednim ovakovim čavlom probodu najprije Isusu desnu ruku i pribiju na križ, zatim drugim čavlom probodu lievu ruku, napokon noge. Tko li će opisati bol, što ju podnese naš spasitelj za ovoga pribijanja? Kakva li bi nas njegdje groza tresla, da nam tko samo iglom probode ruku ili nogu; što je dakle stopram trpio Isus, kada su mu ruke i noge toli težkimi čavli probodene? A tko će moći dokučiti, koli strašne muke trpio je Isus, one tri ure, što je visio na križu? Člani su mu se izčenuli, te su mu se mogle, kao što spominje prorok, brojiti kosti. „Proboli su mi ruke i noge“, govori David, okrunjeni prorok, namjesto Isusa, „i pobrojili mi kosti.“ Pjes. 21, 17. 18. Pà mjesto da se komu dade na žao muka Isusova, kao što se dade na žao muka nemalo svakoga zlotvora, kada podje na smrt; rugaju mu se, kunu ga i psuju zadnjega trenutka pred smrću. No premda skapao od težkoga rugla i muke, goji još sveudilj spasitelj u srcu ljubav i pomilovanje pram ljudem. Goruće moli za ubojice svoje: „Oče, prosti jim, jer neznaju, što rade.“ Razbojniku, koji ga je malo prije psovao, a sada za milost prosi, obećaje raj. Sav rod ljudski preporuča, u

djena. Godine 1808. izgorjela je crkva nad svetim grobom, nu sveti je grob čudnovato sačuvan od ognja. Jer velika kuba na crkvi, sagradjena od cedrova drva i obložena pločami od olova, sruši se i probi kubu crkvice (kapelice) svetoga groba, upravo izpod nje. Premda je usljed toga sveti grob bió z a s u t g o r e ć i m i r u š e v i n a m i i r a z t o p l j e n i m o l o v o m, našast je ipak posve č i t a v i h l a d a n, kada je oganj utrnut; pače niti su d r v e n a vrata na svetom grobu oštećena. Sadanja crkva nad svetim grobom sagradjena je u oblik križa, 125 korakah duga, a 70 široka, te obsiže sva mjesta, znamenita sa smrti ili uzkrsnuća Isusova.

*

svom preljubljenom učeniku Ivanu, majki svojoj polag križa. — Oko podne razpet je Isus, a tri ure visio je u grozovitoj muki na križu. Napokon viknu iza glasa: „Dovršeno je! Oče u ruke tvoje preporučam dušu svoju", — nakloni glavu i izpusti dušu.

Isus je u istinu umro, jer se je duša njegova u istinu odielila od tiela, božanska osoba pako ostala je uviek sa tielom i dušom nerazdruživo sjedinjena.

Sva četiri evangjeliste pišu naročito, „da je Isus izdahnuo" „da je dušu izpustio". Nadalje potvrdio je satnik neznabožac, koji je gledao, kada je Isus umirao, upitan službeno od Pilata, — da je Isus umro. Mark. 15, 45. A tko da i podvoji o smrti Isusovoj? Tà zar nije, da nebude ikakve prevare, „jedan od vojnikah Isusu probô kopjem rebra?" Ova pako ràna bila je tako velika i duboka, da je Isus rekao Tomi: „Pruži ruku svoju ovamo i utakni ju u rebra moja." Iv. 20, 27. Da nebudu napokon židovi kazati mogli, da je Isus samo prividno umro, dade se Isus najprije pokopati i u grob zatvoriti, te ostade tri dana u grobu, a treći dan istom uzkrsnu od mrtvih.

Premda se je pako kod smrti odielila duša Isusova od tiela, nije se ipak odielilo božanstvo; nego je ostalo sdruženo (božanstvo) koli s dušom u predpaklu, toli s tielom u grobu. Jer primiv druga osoba u božanstvu jednoć čovječju narav, nerazstavi se ova osoba ikada više niti od tiela njezina, niti od duše. Vjerovanje apoštolsko uči nas naime naročito: „da je jedinorodjeni sin božji ne samo rodjen od Marije djevice i mučen pod Poncijem Pilatom, nego takodjer, da je i umro, pokopan i sašao nad pakao". A da se je kod smrti Isusove božanstvo odielilo, budi od tiela budi od duše, nebi se moglo kazati, da je s i n b o ž j i pokopan ili sašao nad pakao; nego bi se moralo kazati: tielo je Isusovo pokopano, a duša je Isusova sašla u predpakao. — Buduć pako božanstvo Isusovo sdruženo ostalo s tielom, bila bi očevidna grehota reći: da je tielo Isusovo u grobu sagnjilo, ili da su ga izjeli crvi. Moramo usuprot bezdvojbeno držati, da tielo Isusovo n i j e m o g l o sprhnuti niti sagnjiti u grobu, po riečih prorokovih: „Nećeš dati, da ti svetac ugleda (dočeka) truhlost." Pjes. 15, 10.

Čudesa, što su se dogodila kod smrti Isusove, dokazuju, da je Isus u istinu sin božji, kao što izpovjediše satnik i vojnici, koji su stajali kod križa.

Kad je Isus visio na križu, „nastade" pripovieda sveti evangjelista Matej, „tmina po svoj zemlji od šeste ure, pa do devete."* A kad je prignuo glavu Isus i izdahnuo: „Nuto razdre se zastor hrama od vrh do dna po pole;** zemlja se potrese, a stiene razpucaše;*** grobovi se otvoriše, i mnoga tjelesa svetacah, koji bjehu usnuli, digoše se." Mat. 27. 45—52. — Ova čudesa svjedoče bjelodano, da je Isus pravi Bog. Sveto pismo svjedoči, da je neznabožac satnik, stojeć kod križa sa vojnici, „gledeć što se dogadja" javno izpovjedio: „U istinu, ovaj pravednik bio je sin božji." Mat. 27, 54. Mark. 15, 39.

Isus je osudjen na smrt od rimskoga namjestnika u židovskoj zemlji, Poncija Pilata; ali je ipak dragovoljno trpio muku i umro.

Odkada je židovska zemlja pala pod rimsku oblast, podčinjena je bila sirskomu upravitelju; ali je ipak po osobitoj milosti rimskoga cara, upravljana od posebnoga namjestnika. U vrieme kad je Isus muku trpio i umro, bio je Poncij Pilat namjestnik židovske zemlje. A zašto se spominje u vjerovanju apoštolskom naročito Poncij

---

* Ova tmina (pomrčina sunca) trajala je, po našem razredjenju dana, od dvanajste do treće ure po podne; a nije postala po naravnih zakonih, nego je bila izvanredna, bila je pravo čudo. Jer onda je bio pun mjesec, gdje nemože mjesec doći medju zemlju i sunce, te s toga niti potamniti zemlju. S toga su se i sami neznabožci čudili ovomu pomrčanju. F l e g o n, krivobožac i povjestničar, piše: „Četvrte godine dvie sta i druge olimpijade (a to je po našem računu upravo ona godina, kada je Isus umro) bilo je najveće i najčudnije pomrčanje sunca, kakovo ikad bijaše. Oko šeste (po našem računu pôdne) ure pretvori se dan u noć, te su se vidjele zviezde."

** Gusti, veoma dragocjeni zastor izmedju svetišta i presvetišta, razdro se je od vrha do dna; a to znamenuje, da je smrću Isusovom dokinut stari zakon, žrtve i običaji, a da je nastao novi zakon, zakon milosti i nebo da je otvoreno.

*** Sve do danas vidjeti je na brdu Kalvariji ove stiene, a učeni naravoslovci držali su na istom mjestu o tom iztragu i dokazali, da ove pukotine nisu mogle nastati od običnog potresa, nego da je morala tudier djelovati vrhunaravna sila. Ove pukotine neidu naime pravcem žilah, kao što biva za običnoga potresa, nego sieku žile pravcem raznolikih kutovah.

Pilat? Da bude muka i smrt Isusova tim izvjestnija, čim joj se točnije opredieli vrieme i okolnosti. Odtuda vidimo takodjer, da se je do slova izpunilo proročanstvo Isusovo, da će biti predan krivobožcem, da će ga naružiti, bičevati i razpeti. Pilat i služinčad mu, bili su krivobožci. Budući namjestnik, bijaše Pilatu slobodno, svakoga, tko zasluži, osuditi na smrt. Zato predadoše židovi Isusa Pilatu. — Ali je ipak Isus trpio muku i smrt dragovoljno, na koju ga je osudio Pilat od straha pred židovi. Nebi mogao ijedan čovjek Isusa prisiliti, da trpi muku i umre, nebi ga se ijedan čovjek mogao niti dotaknuti, da se nije on dragovoljno dao. »Žrtvovan je, jerbo je sam hotio“, kaže sveto pismo. Više putah hćeli su ga židovi ubiti, ali jim se nije dao; nego kada je došla ura, od oca mu opredeljena, onda jim se je dao. Zato reče Isus na brdu maslinskom onim, koji su ga svezali: „To je vaša ura i oblast tminah.“ Luk. 22, 53. A davno još prije rekao je: „Nemože mi itko oteti života, nego ja ga predajem sam; imam oblast, predati ga i imam oblast, uzeti ga natrag.« Iv. 10, 18. — Istina, Isus je umro iz pokornosti prama svomu nebeskomu ocu. „Da sviet bude znao«, reče Isus, »da ljubim oca i radim onako, kao što mi je zapovjedio otac; ustajte, hajdemo.« Iv. 14, 31. A sveti Pavao piše: „Bio je pokoran do na smrt, dà do na smrt na križu.“ Isus je ipak dragovoljno bio pokoran. Bio je pokoran, jerbo je sam hotio; a hotio je biti pokoran od ljubavi prama Bogu, svomu ocu, kao što sam svjedoči (Iv. 14, 31.), te od ljubavi prama nam. »Živem u vjeri u sina božjega“, govori sveti Pavao, „koji me je ljubio i sam sebe za mene predao.« Gal. 2, 20.*

* Isus je neizmjerno mnogo trpio za nas; komu dakle da bude težko, trpiti iz ljubavi prama Isusu, što mu Bog pošalje ili pripusti, da trpi? Tà sveci su čeznuli za mukom, da budu sličniji Isusu; a kako sveci tako i tisuće drugih pobožnih ljudih. — Častna Ivka od križa bila je puna veselja u svojih silnih i bolnih mukah. »Kamo sreće«, govoraše ona često, »da bi mogla ovo njekoliko kapljicah krvi, što mi je preostalo, proliti od ljubavi prama tebi, spasitelju svieta! Daj mi još više križevah Gospodine, još više tuge i nevolje: jer trpim za tebe, sladka, propeta ljubavi!« Jednoć, navlastito ob noć, ljuto bolestna, reče: „Kako liepo prolazi ova noć, neima mi zdrava ni jednog člana na tielu, svako me boli drugčije. Fala ti spasitelju na ovoj gorkoj muki, to mi je najveća milost na svietu. Ako li mi dadeš trpiti do konca svieta, trpit ću neizgovorno radostno“. Kada su pako stale duhovne joj sestre plakati nad njezinim bolom, odgovori jim: »Drage sestre, pustite, da trpim te postanem slična odkupitelju, koji je za mene trpio. Razpinjaj me na križ Isuse“, govoraše dalje, »ali mi sám ti budi križ! Na tebi ću biti dragovoljno pribita, u tebe hoću da se pretvorim. Živa hoću da budem zakopana, ali u tvojem božanskom srcu. U čistilištu voljna sam biti sav viek svoj, ali u čistilištu tvoje božanske ljubavi.« (Tirolske propoviedi od B. Webera str. 230.) — Sveta Elizabeta, vojvodkinja hasenska i turinžka, gledala je na svakojake ruke to trapljenjem, to poniženjem, postati slična Isusu. Jednoć podje sa dviema kneginjama u Eisenach u crkvu. Bijaše upravo blagdan »velike gospe«; pa s toga se bijahu sve tri što ljepše obukle i zlatne si krune na glavu metnule. Stupivši u crkvu, kleknu u klecala pred veliko propelo. No jedva što ugleda Elizabeta propelo i na njem Isusa s trnovom krunom, nedade joj se zlatna kruna dulje na glavi držati. Mlada Elizabeta u dvanajstoj tekar godini, skinu si krunu sa glave i pade ničice na zemlju. Jedna ju kneginja stane koriti s toga. Ali joj Elizabeta, odgovori mirno: »Draga gospodjo, nemojte mi zamjeriti. Evo preda mnom milostivoga, sladkoga i krotkoga spasitelja, trnjem okrunjena. Ruglo bi po njega bilo, da ja klečim pred njim sa krunom od bisera, zlata i dragog kamenja.“ Na to baci se Elizabeta opet na zemlju, moleć se Bogu i plačuć od žalosti za Isusom. — Elizabeta morade i drugo koješta trpiti od kneginjah i svojih dvoranikah, kojim nehćede u glavu ići, što je Elizabeta gledala uviek, da bude slična siromašnomu, poniznomu i trpećemu Isusu. Ali je Elizabeta snosila sve uvrede posve ponizno i trpljivo.

Isus je hotio trpiti i umrieti, da zadovolji pravdi božjoj za naše griehe, te nas svojom smrću odkupi i spasi.

Čovjek je sgriešio, uvriedio božje veličanstvo, pošto nehćede Bogu vjerovati ni pokoran biti, nego se drzovito od Boga odmetnuo. Griehom je čovjek neizmjernu krivnju naprtio na sebe; a za kaznu zaslužio, da bude na vieke od Boga zabačen. Ako bi čovjek hotio saprati krivnju sa sebe i riešiti se vječne kazne, morao bi naknaditi uvredu, nanešenu previšnjemu Bogu. Čovjek bi imao Bogu podpuno zadovoljiti, t. j. namiriti toliko Bogu, koliko je od potrebe, da se podpuno naknadi učinjena uvreda. Ovu zadovoljštinu tražio je Bog od čovjeka, jerbo njega ide, a po nas bijaše spasonosno. Zadovoljština dakle morala je biti primjerena uvredi: trebalo je, da se izbriše naša krivnja, — Bogu, podpuno vratiti oteto poštenje. Nije pako ijedan stvor mogao tako podpuno zadovoljiti Bogu. Jer čim je osoba malovrednija, tim je i manje ciene poštenje, izkazano častniku kojemu od ove osobe; a čim je usuprot viša osoba, koja izkazuje poštenje, tim više vriedi i poštenje. Veće je poštenje vladaru, ako mu se ničice pokloni drugi vladar; nego li, ako mu se ničice pokloni

prosti podložnik. Koli malovriedni su pako svi stvorovi prema višnjemu stvoritelju! Kako li će biedni stvorovi naknaditi Bogu poštenje, oteto griehom, gdjeno je grieh u pogledu neizmjernoga veličanstva božjega toli golema uvreda, da ju niti dokučiti valjano možemo, te zaslužuje svakako vječnu kaznu. Odtuda vidimo, da je samo božanska osoba mogla podpuno naknaditi uvredu, koju je čovjek griehom nanio Bogu. (Str. 173 sl.) S toga sadje sin božji s neba, primi čovječju narav i bijaše ocu svomu nebeskomu pokoran do na smrt, a to do na smrt na križu, da mjesto nas zadovolji uvriedjenomu veličanstvu božjemu; te je po takovu podpuno i preobilno naknadio božanskomu veličanstvu oteto mu poštenje i učinjenu uvredu od nas ljudih; a nas ujedno odkupio od zaslužene vječne kazne. Zato kaže apoštol Pavao: »Kaogod što su s nepokornosti jednoga čovjeka (Adama) mnogi postali griešnici, tako postaju pokornošću jednoga (Isusa) mnogi pravednici.« Rimlj. 5, 19. — Što je dakle Isus trpio i umro, nije trpio i umro kao da bi imao trpiti za sebe, jer to reći, bila bi težka grehota; nego je trpio i umro, što je uzeo na sebe naše griehe i za nje zadovoljio. „On, koji nesagrieši išta, nosio je griehe naše na tielu svom na drvu križa, da mi, umrievši griehu, pravdi živemo; njegovimi masnicami izliečeni ste.“ 1. Petr. 2, 22. 24. A skoro istimi riečmi govori prorok: „U istinu, on podnese naše bolesti i uprti na se naše boli. Radi zloćah naših ranjen je, radi griehah naših udaran je.« Izaij. 53, 4. 5.

Isus je zadovoljio za griehe svega svieta, za grieh iztočni i sve druge griehe.

U tom smislu piše sveti Ivan: „Isus je pomirenje za naše griehe; a ne samo za naše, nego i za griehe svega svieta.“ 1. Iv. 2, 2. Isus je dakle podpuno i preobilno zadovoljio nebeskomu si ocu za sve ljudske griehe, dakle ne samo za grieh, koji baštinimo od praroditeljah svojih: nego i za silne griehe, koje smo počinili osobno, s vlastito zloće. Sve griehe naše uprtio je Isus na sebe, te mjesto nas pretrpio zasluženu kaznu. — Odtuda možete lahke razabrati, s kojega je uzroka podnio sin božji gorku muku. „Osim iztočne ljage prvih roditeljah, najglavniji su uzrok tomu griesi i opačine, što su počinili ljudi od postanka svieta do današnjega dana i nadalje će počiniti do

konca. Jer to je sin božji, naš odkupitelj, imao pred očima za svoje muke i smrti, da odkupi sviet od grieha, da griehe skonča i za nje obilno i preobilno zadovolji ocu.“ * — Vidite d. d. i vaši su griesi uzrok gorke muke i smrti Isusove. Radi vašega ponosa krunjen je Isus trnjem; radi vaše objesti poružen je, nagrdjen i popljuvan; radi vaše proždrljivosti napajan je žučju i octom; radi vaše lakomosti probodene su mu ruke i noge, te je i gol na križ prikovan . . . . . . U istinu može svako izmedju vas kazati: Ja sam krivo predragi odkupitelju, doista ja, što si ti nečuvene muke trpio, što si sramotno na križu umro. Kako da nas ovo nedirne ljuto u srce, kako da nas nepopadne s toga nemila bol i težka žalost! Bogoljubnim dušam, koje goruće ljube Isusa, dade se svaki put veoma na žao, kad god uzmu promatrati muku Isusovu.**

Isus odkupio nas je svojom mukom i smrću: 1) od grieha, 2) od sužanjstva vražjega i 3) od vječnoga prokletstva.

1) Isus odkupio nas je od grieha. — Da nije Isus zadovoljio za griehe naše, nebismo se mogli ikada nadati, da će nam Bog griehe prostiti. Niti pokajanje, niti suze, niti post, niti molitva, niti milostinja, niti trapnja, riečju: nikakva pokora, što bi ju čovjek trpio, nebi mogla i najmanje krivnju ikoga grieha izbrisati. Što nam se dakle sada po svetom krstu prašta iztočni grieh; a po iskrenoj i skrušenoj izpoviedi svi učinjeni ili osobni griesi, dolazi odtuda, što je Isus svojom gorkom mukom i smrću

* Rimski kat I. dio član. 4. br. 14.

** Kolikogod bi putah sveta Angjela Foligni ugledala, naslikanu koju tajnu gorke muke Isusove i uvažila, da je ona kriva što je spasitelj tolike muke trpio, oboljela bi od težke žalosti i ljute boli. — Pripovieda se nadalje o pobožnu hodočastniku iz grada Dinanta u lutičkom kraju, da je godine 1216. polazio sveta mjesta, koja je Bog-čovjek natopio krvlju svojom. Prispjev na brdo Kalvariju, te sjetiv se muke gospodnje i svojih griehah, udare mu curkom suze na oči, te stane plakati iza glasa. No srce mu nemogaše odoljeti žalosti, nego pukne; a pobožni hodočastnik sruši se mrtav na mjestu. (Spondan za god. 1216.) — Jedan brat u samostanu, spaziv svetoga Dominika, gdje se vraća od križa, nabreknutih očijuh od plača, upita ga, zašto je plakao kod križa? A sveti Dominik odgovori mu: »Kako da neplačem? Križ je moja zadužnica — knjiga gdje čitam, što sam se zadužio i što sam primio! Zadužio sam se mnogimi griesi, koje je moj gospodin morao krvavo platiti! Primie sam mnogo milostih, za koje nisam dovoljno zafalio! Pa zar da neplačem s toga kod križa?! (Hungari, sveti spomenici.)

preobilno zadovoljio za naše silne i težke griehe. Pravedno dakle govoraše sveti Ivan krstitelj o Isusu: „Nuto jaganjca božjega, nuto koji uzima griehe svieta!“ Iv. 1, 29. Jer da nas neodkupi Isus, morio bi nas grieh sveudilj. — Pošto je pako Isus navlastito svojom gorkom mukom i smrću, t. j. proliv svoju dragocjenu krv, — sviet odkupio od grieha; pripisuje se oproštenje griehah ponajprije krvi Isusovoj. Zato reče Isus, na posljednoj večeri, pružajuć učenikom kalež presvete svoje krvi: „Ovo je krv moja novoga zakona, koja će se za mnoge (t. j. za sve ljude) proliti na proštenje griehah.“ Mat. 26, 28. A sveti Ivan uči: da nas je Isus „ljubio i oprao od griehah naših svojom krvlju.“ Očit. Iv. 1, 5.

2) Isus odkupio nas je od sužanjstva vražjega. — Ljudi dali su se zasliepiti od vraga i na grieh navesti, pa s toga dopali su sužanjstva vražjega; „jer“, piše sveti Petar, „od koga je tko svladan, onoga je sužanj.“ 2. Petr. 2, 19. Ljudi nehćedoše služiti više Bogu, svomu gospodaru i stvoritelju; pa služahu duhu paklenomu, koji je s ljute zlobe gledao, koliko je igda mogao, da je prevari i strmoglavi u vječnu propast. Već bješe dotlje doterao svojom himbom, te je cieli sviet zaveo u gadno krivoboštvo; ali dodje Isus, pa budući jačji, ote silnomu oružaniku plien i oružje, u koje se je uzdao. Luk. 11, 22. Jer Isus je svojom mukom i smrću skršio moć vražju, a nas oslobodio od vražje oblasti. Zato reče Isus njekoliko danah prije svoje muke i smrti: „Sada dolazi sud svieta, sada će biti bačen napolje vladar ovoga svieta. A ja, kada budem uzdignut nad zemlju, povući ću sve k sebi.“ Iv. 12, 31. 32. Da nije Isus došao razorit kraljestvo vladara paklenoga, ostali bi za uvieke u njegovu sužanjstvu. — Istina i sada pripušta Bog, da nas napastuju pakleni dusi i navode na grieh; ali nam nemogu nahuditi, ako nećemo mi sami. Uza božju pomoć, možemo pobjedu održati, pa čim je žešća borba, tim će nam biti i kruna sjajnija. „Nuto“, govori Isus učenikom, „predajem vam oblast gaziti po zmijah i zmajevih i nada svu silu neprijateljsku, i ništa vam neće nahuditi.“ Luk. 10, 19. — Nije išta toliko preporučao sveti Antun pustinjak svojim sljedbenikom, koliko: da se neboje zlih duhovah „Pošto je Isus“ govoraše jim svetac „skršio moć vražju, netreba nam se bojati vragovah. Tà imademo proti njim jako oružje, naime

vjeru i pobožan život . . . . . Samo strašljivice boje se vraga, zato može i vrag samo nje prestrašiti. Znamenujte se svetim križem, pa idete veselo.“ Na samrti preporuči jim sveti Antun isto pravilo. „Zazovite samo ime Isusovo“, reče jim, „i uzdajte se u njegovu moć, pa će pobjeći bez traga zli duhovi.“ Taj svetac opominjao je toli ozbiljno učenike si na ovu borbu, što je po sebi znao, da zli dusi navaljuju najviše na one, koji su odlučili živjeti u pokori i bogoljubnosti. On sam borio se je više godinah zasebice proti duhovom paklenim, koji su jatomice udarali na njega, gledajući, da ga silnimi napastmi i noćnimi strašili, zavedu u očajanje, ili ga proteraju iz samoće. Antun jim se pako rugao, govoreć: „Nuder vas neprijatelji božji simo na mejdan s Antunom, neprijateljem vašim! Nije njega strah s vami se ogledati. Udarajte na mene, koliko vam drago; ja znam, da me neće razstaviti išta od ljubavi, koja je u Isusu.“ Zatim bi zapjevao sveti Antun dvadeset i šestu pjesan: „Neka se digne tabor proti meni, neće se ipak bojati srce moje.“

3) Isus odkupio nas je od vječnoga prokletstva. — „Nadarbina (kazan) grieha“, piše sveti Pavao (Rimlj. 6, 23.) „jest smrt“, toli tiela koli duše i to ne samo vremenita, nego i vječna smrt, t. j. prokletstvo pakleno. A budući nas Isus odkupio od grieha, oslobodio nas je ujedno od kazni grieha, t. j. vječnoga prokletstva. Zato govori sveti Pavao: „Bog nas nije odredio na srčbu (prokletstvo), nego da zadobijemo spasenje po gospodinu našemu Isusu, koji je umro za nas.“ 1. Sol. 5, 9. A zatim: „Neima dakle prokletstva onim, koji su u Isusu, koji neživu više po puti“ (Rimlj. 8, 1.), to će reći: koji su vjerom i krstom Isusu utjelovljeni, neimaju se bojati prokletstva. I sama vremenita smrt, premda sveudilj traje kano kazna grieha, pravedniku je prelaz u bolji život, na koji će jednoć i tielo uzkrsnuti po Isusu. — Koli zafalni dakle treba d. d. da budemo božanskomu spasitelju, što je za nas podnio gorku muku i smrt! Koli bismo zafalni bili čovjeku, koji bi nas oslobodio od smrti, ako i nebi oslobadjajuć nas, dopao sam kakve nesgode. Kud i kamo veća bila bi pako zafalnost naša, kada bi koji čovjek, oslobadjajuć nas, dopao boli ili kakve druge nevolje, ili pače očevidne pogibelji života. Isus je pako daleko više za nas pretrpio. Ne samo da je odkupljujuć nas dopao

pogibelji života; nego je i sbilja za nas izgubio život, prolio je zadnju kap krvi svoje dragocjene, te nas tako oslobodio vječne smrti i neugasljivoga ognja paklenoga.

Da pako što valjanije upoznamo blagodati, izviruće iz muke i smrti božanskoga nam spasitelja, nije dosta uvažiti samo zlo, česa smo oslobodjeni; nego moramo na um uzeti i dobro, što nam je Isus dobavio svojom gorkom mukom i smrću. Zato ide odmah pitanje u katekizmu: što nam je Isus povrh toga pribavio svojom mukom; a odgovor glasi:

1) Pomirio nas je s Bogom, 2) otvorio nam je nebo, i 3) zaslužio obilne milosti, da se možemo posvetiti i spasiti.

1) Isus pomirio nas je s Bogom. — Griehom zametnulo se je neprijateljstvo medju Bogom i ljudmi; jer Bog, buduć najsvetiji, mrzi neizgovorno na grieh. Već po iztočnom griehu postali smo svi „od naravi sinovi srčbe", pali smo u nemilost božju i tako okaljani griehom, nismo smjeli pokazati se pred licem božjim. Koli nesrećna, koli jadna bijaše ova sudbina po nas! I samomu opakomu Absalonu dade se na žao, kad se je razsrdio na njega otac mu David i zabranio mu doći na oči. »Nuder« govoraše Joabu, »ustaj, te moli, da mi bude slobodno gledati lice kraljevo (očevo). Ako li mu je još na pameti moja zloća, neka me ubije.« 2. kralj. 14, 32. Voli dakle poginuti Absalon, nego živjeti u nemilosti u oca. Tko će nam dakle opisati biedu čovjeka, pala u nemilost kod Boga? U istinu, čovjek u nemilosti kod Boga, najkukavniji je stvor na zemlji, te niti môre suzah bilo bi dovoljno, oplakati njegovu nemilu sudbinu. — Isus nas je pako oslobodio ove nemile sudbine i podpuno pomirio s Bogom. Jer, piše sveti Pavao, „bivši još neprijatelji, pomireni smo s Bogom, smrću njegova sina." Pomireni smo, ne samo tako, da je Isus odvratio od nas zasluženu srčbu, nemilost i kaznu božju; nego takodjer, da se je Višnji sklonuo, primiti nas opet pod svoju djecu, te nam obilnije, nego li prije, dieliti svoje milosti. Jer proliv na križu Isus svoju dragocjenu krv, prikazao je višnjemu svomu ocu neprocjenljivu žrtvu, žrtvu najugodniju Bogu, po nauku svetoga Pavla, koji piše u listu Efežanom: „Isus ljubio nas je i predao sebe za nas kano dar i žrtvu ugodna mirisa." Ovom dakle toli dragocjenom žrtvom, koju je prikazao

Isus za nas i na mjesto nas; pomireni smo podpuno s Bogom. Po Isusu dakle primili smo nanovo duh djetinstva, u kojem vapimo: „Abba, oče.« Rimlj. 8, 15.

2) Isus otvorio nam je nebo. — Iza grieha praroditeljah naših, zatvoreno je nebo svim ljudem, i bilo bi viekoma zatvoreno, da nije Isus, svojom smrću na križu, zadovoljio za griehe naše, s Bogom nas pomirio, te izhodio nam, da nas Bog primi pod svoju djecu. Sve naše brige, molitve i suze, bile bi uzalud; jedino Isusu, božanskomu spasitelju i posredniku, imademo faliti, što nam je slobodno vratiti se natrag u kuću očinsku, te što nam je povraćeno pravo na očinsku baštinu, t. j. nebo. Zato piše sveti Pavao: „Imademo sigurnu nadu, dospjeti u svetište (nebo) krvlju Isusovom, kamo nam je on pripravio nov i živ put." Žid. 10, 19. 20. Pravo dakle zove sveti zlatoustnik križ Isusov, ufanjem kršćanina, ključem raja.

3) Isus pribavio nam je obilne milosti, da se možemo posvetiti i spasiti. — Kao što je Adam, buduć tjelovni praotac svih ljudih, svojom nepokornošću izgubio milost božju za sve ljude, tako je Isus, buduć duhovni praotac novoga roda ljudskoga, svojom dragovoljnom pokornošću do na smrt, pribavio nam ne samo dovoljne, nego obilne, pače preobilne milosti za vječno spasenje. „Isus" uči sveti Zlatoustnik, „nije samo toliko popravio, koliko je Adam sagriešio, nego više i u punijoj mjeri." (hom. 10. o listu Rimlj.) A sveti Lav (1. gov. o uzaš.): »Više smo dobili po neizgovornoj milosti Isusovoj, nego li smo izgubili po vražjoj zavisti." Kao što golema rieka, n. p. Nil u Africi, kadikad poplavi cielu okolicu i tom poplavom obilno uzplodi zemlju, tako je Isus reć bi poplavio nas svojimi milostmi i duhovnimi blagodatmi, pošto je za nas trpio muku i umro. U istinu primili smo po Isusu »obilje milosti, blagodatih i pravednosti.« Rimlj. 5, 17. Istina bili smo djeca božja i po Adamu, po Isusu pako ne samo da smo djeca božja, nego smo i braća jedinorodjenoga sina božjega. Pošto je u Isusu proslavljena narav čovječja, uzvišena je ova čovječja narav nada sve sbore angjeoske, sjedi ob desnicu božju; a mi smo po svojoj naravi, kao što uči sveti Pavao, „zajedno posadjeni u nebo." Efež. 2, 6. Nadalje kud i kamo veće su ciene naša dobra djela kod Boga, pošto smo, kao člani sjedinjeni s Isusom, glavom našom i duhom njegovim nadahnuti,

nego li bi inače bila. Uzmimo, da su nam dobra djela nalik na bielu vunu, koja je u cieni, to će nam biti dobra djela, pošto smo odkupljeni, nalik na grimiz, kojemu je daleko veća ciena, ne od vune, nego od dragocjene masti, u koju je umočen. Nisu li dobra djela kršćanina umočena u dragocjenu krv Isusovu? Pà zar nemora ovim djelom biti daleko veća ciena odtuda, što su znamenovana krvlju preljubljenoga sina božjega? Izgubili smo, istina, raj zemaljski i s njim obilje zemaljskih darovah; Isus pako utemeljio je i otvorio nam crkvu, gdje nam se uza svaki korak pruža obilje, ako ne zemaljskih, a to nebeskih blagodatih. Istina, da smo uztrajali u nevinosti, lahko bi nam bilo odoljeti napasti, te bismo se bez smrti tjelesne preselili u nebo; iza grieha pako prieti nam žestoka, sveudiljna borba s nutra i s vana, primiče nam se dan na dan smrt i grozi s nebrojenimi biedami i nevoljami. Ali čim je žešća i dugotrajnija borba, tim je krepčija milost Isusova, tim je slavnija pobjeda i sjajnija nagrada. Čim je ljuća, tim je dragocjenija pred Bogom smrt pravednika, tim sladje i blaženije uzkrsnuće.

Isus zaslužio je milost i vječno blaženstvo ne samo onim, koji se sbilja spase; nego je zaslužio svim ljudem bez iznimke, kao što je za sve i umro.

Istina je, kao što već znadete, da se neće svi ljudi spasiti i u nebo dospjeti: njekoji će ljudi biti svojom krivnjom prokleti viekom, te bačeni u oganj pakleni, koji neće nikada ugasnuti. U tom pogledu zabludiše njeki krivovjerci, učeći, da se njeki ljudi neće s toga spasiti, što Isus nije zaslužio milosti i blaženstva svim ljudem; nego samo izabranikom i podpunim pravednikom. Proti ovim krivovjercem naperen je dakle ovaj odgovor katekizma, koji uči, da je Isus zaslužio milost i vječno blaženstvo svim ljudem bez iznimke. — I pravo je, što tako vjerujemo i izpoviedamo Jer sveto pismo svjedoči naročito na mnogih mjestih, da je Isus predan od oca za sve ljude, te da se je takodjer Isus za sve predao i umro, naime, da svim zasluži milost i vječno blaženstvo. Zato je i crkva u jednu ruku sveudilj učila suglasno sa svetim pismom i svetimi oci: da je Isus »odkupitelj svieta«, da je »pomirenje za griehe svega svieta;« u drugu pako ruku proglasila je bezbožnim, pogrdnim i krivovjerskim

nauk: »da je Isus umro samo za spasenje odabranikah, ili unapried opredjeljenikah.«

Premda je Isus zaslužio vječno blaženstvo svim ljudem, ipak se neće svi spasiti, jer nečine svi ljudi od svoje strane što treba za spasenje, t. j. nevjeruju nauk Isusov, neobdržavaju njegovi zapovjedi i neprimaju njegove milosti.

Bog hoće, da se svi ljudi viekoma spase. A da nikomu neuzmanjka k spasenju potrebite milosti, zaslužio je Isus svim ljudem milost i to u izobilju. Nego Bog nesili nikoga, da se spasi; Bog neće spasiti ljude bez njihove volje, a još manje proti njihovoj volji. Bog je premudro odlučio, da svaki pojedini čovjek sudjeluje k svojemu spasenju. »Bog te je stvorio bez tebe« govori sveti Augustin »ali te neće spasiti bez tebe;« t. j. nećeš dostići spasenje, što ti je zaslužio Isus, ako se i sam zanj nepobrineš. Što će ti hasniti vrelo, odkuda izvire voda svim za dragu volju, ako sam nepoteknеš k vrelu i nepiješ? Što ti hasni prostrt i dragocienimi jestvinami nakićen stol, ako nejedeš ništa? Što ti hasni majdan od zlata, gdje istina svi kopaju i blago si sabiraju, a ti se vraćaš praznih rukuh, jer si lien kopati? Što li hasne bolestniku kupelji, ako niti nezna za nje? Što mu hasne, ako i zna za nje; ali neće, ili nema odkuda putovati u nje? Što mu hasne, ako i zna i putuje u nje; ali došav neće da se kupa, nego dangubi, ili naopako radi, a ne kako mu je liečnik propisao? — A što je činiti onomu, koji odluči dobaviti se zaslugah Isusovih i vječnoga spasenja? To nam i ovdje spominje katekizam, što smo odmah s početka učili? „Ako se želimo spasiti, treba nam sve vjerovati, što je Bog objavio, obdržavati sve zapovjedi, primati milosti, od Boga za spasenje naredjene.“ Samo onim je „Isus početnikom vječnoga blaženstva, koji su mu pokorni« Žid. 5, 9. Prvo, što Isus traži od nas, da se spasimo, jest, da vjerujemo u njega: „Tko nebude vjerovao, bit će proklet.“ Mark. 16, 16. Vjera pako nevalja mrtva, nego treba da bude živa. A kada je vjera živa? (Str. 57—58). Je li dakle živa vjera u onoga, koji neobdržaje zapovjedi? Doista nije. Dakle je od potrebe i zapovjedi obdržavati. „Ako hoćes uljezti u život, obdržavaj zapovjedi. Mat. 19, 17. Ali nam valja takodjer primati milosti i sveta otajstva. To traži od nas Isus; jer k tomu je naredio sveta otajstva. O svetom krstu

uči Isus, da je neobhodno od potrebe za spasenje: „Ako se tko nebude preporodio po vodi i duhu svetom, neće uljezti u kraljestvo božje.“ Iv. 3, 5. A tko sagrieši poslje svetoga krsta smrtno, nemože se spasiti bez svete pokore. Pa tako su za stanovitih sgodah i pod njekojimi uvjeti od potrebe i druga sveta otajstva. Nadalje znadete već, da je Isus, to riečmi to primjerom, učio: da je od potrebe molitva, da zadobijemo od Boga njekoje milosti, — takodjer potrebite za spasenje. Zato zovemo molitvu, po nauku svetoga Augustina, ključem nebeskim. Tko imade ključ od kuće, tomu je lahko otvoriti i unutar ići; pa nuto molitva je takav ključ, kojim se otvara nebo. — Kolika dakle sreća po nas, što je Bog spasenje naše ostavio nam na volju! A jao si ga onom, koji s lahkoumja, zloće ili drugoga uzroka, zaigra spasenje svoje! Na žao nam se daje, ako tko umre od glada ili žedje, s oskudice jela i pila; ali nikomu neće se dati na žao, ako tko pogine od glada i žedje, sjedeć uz vrutak ili prostrt stol, što s lahkoumja ili zloće nije hotio jesti ili piti. Pa tako je i pravo. To valja pako i glede duhovnih blagodatih i spasonosnih milostih, što nam je zaslužio Isus, proliv za nas dragocienu krv svoju. Bog pruža u katoličkoj crkvi svakomu ove milosti; a svakomu je i lagan put do njih. Ako li ipak tko pogine, uzprkos ovomu obilju, komu će se pravedno na žao dati ovaj lahkoumnik, stigla ga koliko mu drago težka kazna?

Opomena.

Slušala ste d. d. u ovom članku, koli težku i gorku muku trpio je Isus na tielu i duši, od poroda svoga, pa do sramotne, ljute i nemile smrti na križu. To je sve od dragovoljne pokornosti, i ljubavi prama nam trpio Isus. „Po tom spoznali smo ljubav Boga, što je on život svoj položio za nas.“ 1. Iv. 3, 16. Isus je pako trpio i umro ne samo za sve ljude popreko, neobziruć se na pojedine; nego je trpio tako za svakoga napose, kao što za sve namah. Isus naime ljubi svakoga pojedinoga tako savršeno i podpuno, kao sve skupa. A niti bi jednoga više ili podpunije odkupio Isus, da je za njega samoga svoju dragocienu krv prolio; kaogod što niti sunce nebi čovjeku više svietlilo, niti ga više grijalo, da je jedan samo čovjek na svietu. Covjek nebi tim ništa izgubio od sunca, da je još

sto putah više ljudih na zemlji; a niti bi dobio, da je sam jedan na svietu. Sveti Pavao govori o Isusu i njegovoj smrti tako, kao da je Isus samo za njega umro. „Ljubio je m e n e i samoga sebe predao za m e n e.“ Gal. 2, 20. Što sveti Pavao govori o sebi, može svatko kazati o sebi. „Jer“ primjećuje sveti crkveni naučitelj, Zlatoustnik (o list. Gal. 2.) „Isus nebi se uztručavao, za volju jednoga jedinoga, čovjekom postati (dakle i umrieti); pošto i pojedinca ljubi toli goruće, koli cieli sviet.« Da bi se koji kraljević, za volju prosjaku odrekao kraljevskoga dvora i svega kraljevskoga veselja i udobnosti, pa bi se naselio u prosjačku kolibicu, te životario sa prosjakom zajedno, — o kako bismo se mi tomu čudili i divili! A nuto, Isus je kralj nad kraljevi, kud i kamo veći od svih kraljevah; a mi smo svi skupa, kada se s njim uzporedimo, kud i kamo manji od najbjednijega prosjaka, kada se uzporedi s kraljem. Pa što da reknemo, promatrajući, da je ipak taj vječni, božanski kraljević, od ljubavi prama nam, sašao s neba na zemlju, primio čovječju narav, za nas kukavno, tužno i žalostno životario, te napokon, u najljućoj boli, iztočio za nas do kaplje svoju dragocienu krv? Nije li to ljubav bez mjere? Nemoramo li, promatrajući ovo, vapiti sa svetim Bernardom: »Dragi Isuse, što radiš? Mi bismo morali umrieti, a ti umireš mjesto nas! Mi smo sgriešili, a ti trpiš pokoru! U istinu neima ti igdje para ljubavi tvojoj neima mjere“! — Isus, sin božji, izvor života, dade se na križ prikovati i umre na križu, da pribavi blaženstvo nebesko i vječni život nam ljudem, griešnikom, koji smo se pobunili proti svetim zakonom njegova oca. Isus dade si trnovu krunu pribiti na glavu, da jednoć okruni nas sjajnimi zviezdami u svojem kraljestvu. Isus dade se ogrnuti pogrdnim plaštem, pače dade se svući do gola, da uzmogne pribaviti nam nebesku pirnu opravu, opravu pravednosti i svetosti. Isus nasiti se svih jadah i čemerah ljudske zloće, da uzmogne nasititi nas slastih svoga božanstva. Toliko je Isus radio i trpio za svako izmedju vas; a što ste vi učinila, ili pretrpila, dosele za njega; a što morate, što li hoćete odsele činiti i trpiti za njega? Ponajprije treba da svedilj zafalno mislite na ovu muku i da ju pobožno slavite.*

* Isus očitova jednoć svetoj Gertrudi ovo: Kolikogod putah pogleda čovjek propelo, neka stalno i živahno misli, da mu govori Isus ovako u srcu: »Gledaj, kako sam ja od ljubavi prama tebi gol, na ru-

Susretnuvši uzput propelo, pozdravite ga nutarnjom i spoljašnjom pobožnošću i štovanjem i molite pobožno koju kratku molitvicu, n. p.

Falu dajem o Isuse tebi,
Što si za me umro ti;
Ah, da muka, da krv tvoja nebi
Uzaludu bila mî!

Promatrajući zatim, kako se je Isus predao za svakoga izmedju nas, treba da se i mi sasvim predano njemu, moleći po prilici:

Ti si za me sebe dao,
Sveg' se za me žrtvovao.
O Isuse tvoj biti ću
S tobom uviek živjeti ću!

Navlastito je pako korizma, u korizmi veliki tjedan; a preko godine svaki petak, posvećen uspomeni na muku i smrt Isusovu. Prifatite liepi običaj mnogih pobožnih katolikah, češće, a osobito pomenutih danah, moliti **križni put**, uz kratke molitve i pobožno razmatranje kod svake postaje. Ova u istinu katolička pobožnost, obdarena je mnogimi oposti.* Nemrsite po petkih i subotah. Obilazite zadnja dva dana velikoga tjedna pobožno sveti grob. Po gdjekojih mjestih običaj je zvoniti u četvrtak na večer, na uspomenu smrtne stiske Isusove na brdu maslinskom, a u petak na uspomenu, da se je duša Isusova razstavila s tielom. Dobra djeca prifatit će radostno ove sgode, te faliti Isusu na svem, što je činio i trpio za naše spasenje; a tim si pribaviti mnoge milosti, da uzmognu kršćanski živjeti na zemlji i jednoć dospjeti srećno u nebo.

žen, te sam pripravan u svaki čas za tebe **samoga** pretrpiti sve, što se može pomisliti i štogod sam ikada trpio za sav sviet, da bi od potrebe bilo za spasenje tvoje, a nebi bio drugi način za tvoj odkup.“ Ovako razmatrajuć neka fali kršćanin od srca Isusu, te mu neće biti nikada uzalud pogledati u razpelo.

* Preporuča se u tu svrhu knjižica: „**Razmatranje muke Isusove**“ od Ivana Ferića.

Peti članak vjere.

„Sašao nad pakao, treći dan uzkrsnuo od mrtvih.“

Rieči: „Sašao nad pakao“ znamenuju, da je duša Isusova poslje njegove smrti sašla u predpakao, t. j. u ono mjesto, gdje su bile duše preminulih pravednikah.

Kad je umro Isus, u tri ure popodne, razstavi mu se duša s tielom. Duša, sdružena posve s božanstvom, sadje, razstavši se s tielom, u predpakao; tielo pako, takodjer nerazdružno sjedinjeno s božanstvom, sahranjeno bje još iste večeri u grob. Grob je poklonio Isusu, Josip Arimatijski, ugledan i bogat viećnik, davši ga već prije izdubsti sebi od kamena. Josip navaliv još golem kamen na ulaz groba, ode. Sutradan pako, osvjedočivši se židovi, da je tielo Isusovo doista sahranjeno u grobu, metnu stražu na grob, pa da se možebit nebudu vojnici dali kakogod podmititi, ili odnieti tielo Isusovo, zapečate grob. Premda su za ovu stražu uzeti po izbor vojnici, koji su znali, što jim je dužnost, ipak da nebude najmanje sumnje, zapečatili su grob. A razkinuti, javni, službeni pečat, bilo je zabranjeno pod najstrožiju kaznu. — Govoreći: da je Isus sašao nad pakao, nesmije itko pomisliti, da se ovdje uzima pravi pakao, — mjesto, gdje se prokletnici, sred vječnoga ognja muče, te plaču i zubmi škripaju, niti se ovdje razumieva čistilište, gdje pate duše pravednikah, koje nisu još posve čiste; nego se razumieva mjesto, kamo su dospievale duše pobožnih patriarkah, prorokah i svih pravednikah staroga zakona, budi odmah po smrti, budi pošto su pretrpile vremenite kazni u čistilištu, ako jim je trebalo. — U ovo mjesto sašla je duša Isusova, odmah po smrti na križu, i to ne samo svojom jakošću i snagom; nego je zbilja duša sáma ondje bila nazočna. Kaogod dakle što je tielo sbilja i u istinu sahranjeno, tako je i duša Isusova sbilja i u istinu sašla u predpakao. To nam svjedoče ne samo sveti oci; nego i sveto pismo, toli staroga, koli novoga zakona. Naročito sveti Petar govori o tom razgovietno. „Isus bijaše istina ubijen,“ veli sveti Petar, „tielom, ali dušom dodje duhovom, koji bijahu u tamnici i propoviedaše jim“, t. j. navjesti jim izbavljenje. Predpakao nebijaše pusta tamnica, nego ipak tamnica; jerbo su duše tudier zaustavljane i oslobodjenje čekale.

Duše preminulih pravednikah bile su u predpaklu, jer su bila zatvorena vrata nebeska radi grieha i tekar jih Isus imao otvoriti.

Griehom Adamovim zatvorena su odmah vrata nebeska, ne samo njemu, nego i svim njegovim potomkom. Živio dakle koji pravednik staroga zakona, kako mu drago sveto, nemogaše ipak, kada je umro, doći u nebo; nego morade čekati na njekom, nepoznatom nam mjestu, doklam nedodje obećani odkupitelj i nedovrši žrtve svoje na križu. Ovo mjesto zove se p r e d p a k a o, obično „limba" (limbus), ili „krilo Abrahamovo." Stopram kada je Isus dovršio svoju žrtvu na križu, otvoreno je nanovo ljudem nebo.

Isus sašao je u predpakao:

1) da tješi i oslobodi duše pravednikah. — U predpaklu nebijaše, istina, ikakvih pravih kaznah i mukah, niti vremenitih, kao u čistilištu; a kamo li vječnih kao u paklu; ali nebijaše i prave i podpune sreće kao u nebu. U predpaklu nemogahu pravednici gledati lice božje, a bez toga neima prave i podpune sreće. Čitajući, kako su gdjekoji sveci novoga zakona, dok su još na zemlji živjeli, čeznuli za Bogom, te su neprestance vapili, sa svetim Pavlom: »Želim razstaviti se i s Isusom biti" (Filip 1, 23.); možemo si misliti, kako su goruće čeznuli njegdje pravednici u predpaklu za Bogom, osobito kada uzmemo na um, da jim se nije ičim raztresti mogla pamet. Kada su patriarsi, proroci i svi pravednici staroga zakona, počamši od Adama, Noema, Abrahama, pa sve do posljednjega, već za života, nebrojeno putah vapili za odkupiteljem, govoreći: „Rosite nebesa s gora, daždite oblaci pravednika; razpukni se zemljo, te neka nikne iz tebe spasitelj" (Izaij 45, 8.): kako li su sada, riešeni zemaljskih okovah, njegdje čeznuli za Bogom, izvorom svake sreće? — Pa nuto, pošto su viekove vapili, ugledaše iznenada Isusa, u svojoj sredini, puna božanske sjajnosti, gdje jim nosi vesele glase, da je on sin božji i da je upravo sada dovršio odkupljenje svieta. O sladke li utjehe i radosti pravednikom u onaj čas, kad ugledaše licem u lice Boga, za kojim su tako dugo čeznuli. Jer premda nisu mogli s mjesta unići u nebo, buduć se pristojalo, da glava, — Isus, unidje prije,

nego li člani; to su ipak mogli licem u lice gledati Boga, pošto je žrtvom na križu odkupljenje dovršeno i zid se razpao izmedju Boga i njih. Znademo naime, da i angjeli, koji su nam dani na obranu i prate nas posvuda na zemlji, gledaju ipak neprestance Boga, licem u lice, kao što svjedoči sam Isus. Papa Benedikt XII. (u svojoj naredb. Blagoslovljen Bog" od god. 1336), proglasio je naročito »apoštolskom punomoći«, da su duše pravednikah, preminulih prije smrti Isusove, istom poslje uzašašća Isusova, uljezle u nebo; ali da su već u vrieme medju smrću Isusovom i njegovim uzašašćem, spoznale Boga i gledale licem u lice.* — Od onoga časa dakle, kada je Isus stupio u predpakao, riešene su duše pravednikah tamnice; jer božanski spasitelj nije došao samo, da je tješi, nego da je o s l o b o d i. Sveti oci, a naročito sveti Ciril jeruzalemski (14. kat.), sveti Epifanij (kriv. 77. br. 35.), uče posve razgovietno: »da je sin božji, istina, s a m sašao u predpakao; ali je treći dan izašao, izašao praćen velikom četom, praćen četom uznikah, koje bješe oslobodio.« — Isus je sašao nad pakao,

2. da i ondje pokaže svoju moć i slavu. — Dosele pokazivao je Isus samo na zemlji svoju božansku moć. Ovdje pokazao se je gospodarom naravi, zapoviedajuć vjetrom i valovom, uzkrisujuć mrtvace; gospodarom duhovah, goneć vragove, a služeć se angjeli. Na gori Taboru gledali su mu učenici slavu, kada je zaorio glas iz svjetla oblaka: »Ovo je sin moj ljubljeni, koji mi je omilio.« — A sada dodje red, da se i u predpaklu pokaže moć i slava Isusova. Kralj pakleni poradova se, kada je umro Isus; već pomisli, da mu neće itko oteti pliena: a sada nuto, — sam je svladan. Slavno salazi Isus u predpakao, da izbavi sužnje i povede sa sobom u kraljestvo nebesko. Kako li su se njegdje začudili pobožni pravednici, kakvi li sveti strah morao jih popasti, kada jim je rekao Isus: »Ja sam Isus, sin božji. Proliv krv svoju, oslobodio sam od grieha rod ljudski i vas sam odkupio smrću na križu"! Smjesta padoše svi ničice predanj, klanjajući mu se, faleći ga i slaveći, radostno od srca; a sile paklene uzdrhtavši i protrnuvši od straha, pobjegoše. Isus dakle bijaše proslavljen ne samo na nebu i zemlji, nego i u paklu,

* Divinam essentiam visione intuitiva viderunt.

te se izpuni, što reče sveti Pavao kašnje: „U ime Isusovo neka se klanja svako koljeno, svih na nebu, na zemlji i pod zemljom.“ Filip. 2, 10.

Rieči: „Treći dan uzkrsnuo od mrtvih“, uče nas: da je Isus treći dan po svojoj smrti, vlastitom snagom, sdružio opet dušu svoju s tielom, te slavno i neumrlo, kao što je prorekao, uzkrsnuo iz zatvorena groba.

Isus je, tri posljednje godine svoga živcta, više putah prorekao, da će, istina, umrieti; ali treći dan opet uzkrsnuti od mrtvih. (Kažiderte mi štogod o tom. Da; prispodablja se Joni [Mat. 12, 36. 40], govori, da će razoriti crkvu i nanovo sagraditi Iv. 3, 19—22.). Isus je tako razgovietno i točno proricao, da će uzkrsnuti, da su farizeji i glavari svećenički išli poslje smrti njegove k namjestniku Pilatu i kazali mu: »Gospodine, sjetili smo se, da je ovaj smutljivac (tako su zvali od zavisti Isusa i da ga ozloglase) rekao još za života: Poslje tri dana opet ću uzkrsnuti! Zapovjedi dakle, da se straži do trećega dana na grobu, da nebi kakogod došli učenici njegovi, ukrali ga i puku kazali: Uzkrsnuo je od mrtvih! te nebude posljednja bludnja gorja od prve“. Mat. 27, 63. 64. Pilat uradi po njihovoj volji i dade jim stražu. „Oni pako odoše, smjestiše stražu i zapečatiše kamen«, (ondje r. 66.), koji bješe navaljen na vrata groba. Ovdje dakle počivaše presveto tielo gospodinovo, petak na večer, subotu cielu i nedjelju u jutro. Ali nuto čuda golemoga! Treći dan zorom, u nedjelju, izadje duša Isusova iz predpakla, sdruži se s njegovim svetim, nesagnjilim tielom u grobu, te Isus uzkrsnuo živ opet iz groba. (Pripoviedaj nam ti, po bibličkoj povjesti, što se je dogodilo, kada je Isus uzkrsnuo; ali na glas i razgovietno, da budu sva djeca mogla razumjeti). Nepripovieda, istina, sveto pismo, da se je Isus, uzkrsnuvši, takodjer i ponajprije ukazao svojoj presvetoj majki, valjda zato, što se i tako, po sebi razumije. Kada se vrati čestit sin iz tudje zemlje, željan vidjeti roditelje, u svoju domovinu; pa podje rodbini si u pohode, čuti je, gdje se fale njeki rodjaci, govoreći: „Nam je najprije došao u pohode.“ Ali slušajuć to, svatko si misli: da je ovim iza roditeljah najprije došao u pohode. Tako je i katolička crkva od postanka učila i vjerovala, da se je Isus, poslje uzkrsnuća svoga, najprije ukazao blaženoj djevici

Mariji, svojoj presvetoj majki, premda sveto pismo o tom, nespominja išta.

Znadete nadalje, da su i prije i poslje uzkrsnuća, mnogi mrtvaci oživjeli. (Kažite mi njekoje. Dobro: Lazar, kći Jairova, mladić u Naimu itd.) Jesu li pako ovi ili drugi od sebe oživjeli? Nisu; svi su uzkrišeni, a nije se sam nijedan uzkrisio; jer neima po sebi ijedan čovjek tu moć, niti je Bog ikomu tu moć dao. Jedini Isus uzkrisio se je vlastitom, dakako ne čovječjom, nego božanskom moći. Isus govori sam: „Ja imam moć predati svoj život, a opet imadem moć, uzeti si ga natrag“ Iv. 10, 18. Buduć pako, da je ova božanska moć istovietna sa svemogućnošću očevom i buduć, da sin imade sve od oca, to se i ocu pripisuje uzkrišenje sinovo. „Bog otac“ piše sveti Pavao „uzkrisio ga (Isusa) je od mrtvih. „Gal. 1. 1. — Isus je ustao, i to, kako uče jednoglasno sveti oci iz zatvorenoga groba; kao što je kašnje dolazio na zatvorena vrata, ukazujuć se učenikom. Nije Isus razkinuo pečat, niti odvalio kamen s groba; nego angjeo, pošto je uzkrsnuo Isus. Isus uzkrsnu slavno iz groba; pa zato i kažete moleći krunicu: »koji je slavno uzkrsnuo.“ Njegovu preobraženu tielu, koje se je, božanskom moći, opet sdružilo s dušom, pripadoše svojstva, ili bolje rekuć vrline, duhovne naravi. Sjajno kao sunce, brzo kao misao, svakamo dopiruć kao duh, nemogašo tielo Isusovo odsele trpiti niti umrieti. — Što je Isus, kako svjedoči sveto pismo, poslje uzkrsnuća, na očigled svojim učenikom jeo, neima se razumievati, da mu je od potrebe bila hrana; nego jedino, da jih očevidno uvjeri, kako je u istinu i sbilja tjelovno iliti tielom uzkrsnuo. Nadalje, uvjeravajuć učenike, da je istim tielom uzkrsnuo, kojim je trpio, pridržao je Isus poslje uzkrsnuća rane u rukuh, noguh i ranu u boku. Tko će mi izmedju vas znati kazati, da je to i sbilja istina? Odkuda znadeš? Tako je; Isus reče apoštolu Tomi, koji nehtede vjerovati, da je uzkrsnuo: »Utakni prste svoje“ itd. Iv. 20, 27.

Učenici vidjeli su više putah Isusa, kada je uzkrsnuo, pače doticali ga se, s njim govorili i blagovali i napokon podnieli smrt, da potvrde njegovo uzkrsnuće.

Isus ukazao se je poslje uzkrsnuća, ne samo Mariji Mandaljeni i pobožnim ženam; nego i mnogim drugim,

koji su mu se pridržili za njegova umrla života i u njega vjerovali. Mnogo bijaše svjedokah, kojim se je ukazao. Sveti Pavao pripovieda, da se je ukazao Isus svetomu Petru i drugim apoštolom, ter dodaje: „Zatim ukazao se je u jedan mah, preko pet stotinah braći, od kojih su mnogi živu sve do danas.“ Ovako je pisao sveti Pavao 23. ili 24. godine poslje uzkrsnuća Isusova iz Efeza Korinćanom (1. l. 15, 6.). Isus ukazivao se je apoštolom i učenikom ne samo jedan ili dva puta, nego opetovano. Ukazivao se je u razne dnevne dobe. u jutro, u večer i u pol biela dana. Ukazivao jim se je ne kao munja, kada iznenada sine, pa jê s mjesta i nestane; nego je postajao i boravio s njimi. Isus putuje s njimi. Isus putuje s dvojicom učenikah u Emaus, ukazuje se jedanajestorici, kori je u dva puta s nevjere, razgovara se s njimi o kraljestvu božjem, kaže jim, da ga pipaju, i blaguje s njimi. Riečju: uztručavajući se s početka apoštoli i učenici vjerovati, da je Isus uzkrsnuo, nemogahu, razborito više ino, nego ničice pasti predanj, te uzkliknuti sa svetim Tomom: „Gospodin moj i Bog moj.«

Apoštoli i učenici morali su u istinu i za čudo stalno osvjedočeni biti, da je Isus i sbilja uzkrsnuo od mrtvih. Jer istina je i nedade se tajiti, da su apoštoli i učenici Isusovi, toli gorljivo, toli srčano, toli stalno i uztrajno širili evangjelje, da jim u tom poslu neima para pod nebom; niti je igda itko trpio tako dragovoljno nevolje, ruglo i progonstvo niti junački poginuo, za svoje osvjedočenje, kako oni. Kako li bi se usudili bili apoštoli i učenici, propoviedati ne samo u dalekih krajevih ili skrovnih sastancih, ili možebit poslje desetak godinah, da je Isus uzkrsnuo; nego u samom Jeruzalemu, iza njekoliko tjedanah i to javno na sva usta? Sveti Petar propovieda na duhovo, dakle 50 danah posle uzkrsnuća Isusova, javno u Jeruzalemu, a sluša ga silno ljudstvo: »Bog je uzkrisio Isusa od mrtvih, kojega ste vi propeli, mi smo svjedoci toga svi.« To jim ponavlja sveti Petar i dokazuje, kako su proroci proricali, da će obećani odkupitelj uzkrsnuti i kako su se ova proročanstva izpunila u Isusu. Pa što se sbude odtuda? Prigovori li mu itko ili reče: da nije istina? Nitko; a kako će prigovoriti, kada se je ovaj dogodjaj sbio istom prije sedam tjedanah i svakomu bijaše prosto, na očigled osvjedočiti se, da je uzprkos straži i pečatu

prazan grob. Istina bijaše očevidna, a propovied apoštolska nepobitna. Što se sbude dakle? Sveto pismo kaže: «Čuvši ovo židovi, kosnu jim se srca, te rekoše Petru: Što ćemo početi? Petar jim pako odgovori: Činite pokoru i svaki od vas neka se pokrsti u ime Isusovo na proštenje griehah.“ Djel apošt, 2, 37. 38. Pà sbilja prifati do svojih tri tisuće ljudih svetoga Petra rieč i nauk o uzkrsnuću Isusovu i dade se isti dan pokrstiti. Komu li može i na kraj pameti doći, da bi ne samo apoštoli, nego i ove tisuće svjetine, što su pokrstili apoštoli, hteli dragovoljno podnositi ruglo od naroda, progonstvo od glavarah svećeničkih i sve druge nevolje radi kršćanske vjere, da nije nauk o uzkrsnuću Isusovu bio isto tako istinit i nepobitan, kako nauk o Isusovoj muki i smrti? — To valja takodjer o svih ljudih i narodih, koji su, sliedećih viekovah, pristali uz Isusa i nauk njegove svete crkve, te vjerujući i braneći ovaj nauk, lišeni bili časti i ugleda, pače i krv svoju iztočili. Jer da nije i sbilja očevidno dokazano, nebi ikomu od sebe moglo u glavu doći, da je onaj treći dan od mrtvih uzkrsnuo, koji je na očigled svim kao zlotvor pogubljen. Svi dakle kršćani svjedoče do jednoga, da je istinit nauk, koji su širili apoštoli o uzkrsnuću Isusovu, dočim su prifaćali i prifaćaju nauk o uzkrsnuću. * — A

---

* Izmedju tisuće svjedokah, navadjamo samo jednoga. Sveta M a r g a r i t a, mučenica u Antiokiji, upitana od krivobožca Olibrija, gradskoga glavara: koje je vjere, odgovori srčano i odrešito, da je kršćanka. »Što« ! primieti glavar, razjaren s ovoga odvažnoga odgovora, »zar se nesramiš biti kršćankom ? Jesi li poludila, te držiš bogom čovjeka, koji je umro kao zlotvor na križu medju dva ubojice« ? „A odkuda znadeš« upita ga plemenita djevojka »da je Isus, kojemu se ja klanjam kano Bogu, na križ razapet'? „To piše evangjelje vaše, a ja sam čitao sám na svoje oči«, odvrati Olibrij. »Pravo imaš« nastavi Margarita; „ali čitaj daljc evangjelje. Iste knjige, koje pišu o muki i smrti na križu mojega odkupitelja, pišu takodjer, da je treći dan uzkrsnuo od mrtvih i vlastitom snagom uzašao na nebesa, gdje sjedi ob desnicu Boga, svoga oca. Sram bilo v a s, što vidite samo ruglo u Isusa, moga Boga i gospodina; a sliepi ste, kada čitate o slavi njegovoj i sjajnosti njegova božanstva. Ja vjerujem božanstvo Isusovo, ne što je on muku trpio i umro, nego što je vlastitom snagom slavno uzkrsnuo iz groba. Zato sam prikazala srce svoje njemu, pa da imadem tisuću životah, dragovoljno bih svih tisuću žrtvovala njemu.« Tako govoraše srčana, junačka djevojka. Sve naokolo slušaše ju tronuto; ali razjaren tim glavar još većma, dade svetu djevojku dugo i ljuto mučiti, a kada ju niti mukami nemogaše odvratiti od vjere, dade joj odrubiti glavu.

tako jamči i preobilna blagodat, koja je kršćansku vjeru svagdje i svagda pratila, a i danas prati, — da je istinit nauk apoštolski o uzkrsnuću Isusovu. Buduć naime, da se kršćanska vjera osniva ponajprije, na dogodjaju uzkrsnuća Isusova, kano neoborivu temelju, sliedi, da je ovaj dogodjaj istinit; jer vjera, koja rodi toli plemenitim rodom svetosti i sreće, kako katolička, mora da je osnovana na istini.

Isus ostade poslje uzkrsnuća svoga još četrdeset danah na zemlji; a za toga dielio je svojim apoštolom, osobito Petru, razne povlastice i obučao jih, kako će urediti crkvu.

Isus je mogao odmah poslje svoga uzkrsnuća dušom i tielom uzaći u nebo; kao što je mogao i poslje smrti svoje odmah uzkrsnuti. Nego kaogod što je ostao u grobu do trećega dana, za dokaz svim, da je sbilja umro; tako htede i poslje uzkrsnuća svoga, u prilog učenikom, ostati još četrdeset danah na zemlji. Isus nije samo zato ostao četrdeset danah poslje uzkrsnuća svoga na zemlji, kako bi osvjedočio apoštole i učenike, da je sbilja uzkrsnuo od mrtvih, nego jih je za toga takodjer obučavao. Isus nije se ipak 40 danah neprestance družio s apoštoli i učenici; nego je dolazio i ukazivao jim se samo kadagod. Gdje li je pako upravo boravio ovo 40 danah, neznademo; kao god što niti znademo, gdje su boravile duše, oslobodjene na uskrs iz predpakla, od uzkrsa do uzašašća (spasova) Isusova na nebesa. Nu to i jesu prazna pitanja, kojimi bi se mogla nadovoljiti samo znaličnost, a za spasenje nisu imalo od potrebe. Ukazujuć se poslje uzkrsnuća apoštolom i učenikom, razlagao jim je Isus pismo; govorio, kao što piše sveti Luka (djel. apošt. 1, 3.), o k r a l j e s t v u b o ž j e m, t j. obučavao je, kako će urediti i ravnati crkvu, i o svem, što spada na ovu spasionicu novoga zakona. Ujedno dielio je apoštolom potrebite povlastice, da uzmognu valjano i dostojno obavljati sveta otajstva i ravnati crkvu. „Kao što je otac poslao mene,“ govoraše Isus, „tako šaljem ja vas.« Nadahnuv je, dade jim oblast praštati griehe te rekav: »Primite duha svetoga, kojim odpustite griehe, odpuštaju jim se; a kojim zadržite, zadržani su.« Iv. 20, 21—23. Svetoga Petra postavi namjestnikom svojim na zemlji, ter glavarom sve svoje crkve, rekav mu: „Pasi

jaganjce moje, pasi ovce moje.“ Iv. 21. Upravo prije uzlazka svoga na nebo, potvrdi odkupitelj još jednoć svečano apoštolom povjerenu službu, predade jim sav široki sviet, da ga obdjelavaju, obeća jim dar čudesah i jezikah; ostati sveudilj, do konca svieta, s njimi i nasljednici njihovimi. Tješi jih radi razstanka svoga s ovim svietom, obeća jim poslati u pomoć duha svetoga, kojim razsvietljeni i objačeni, moći će izpuniti sve, što jim je zapovjedio. »Primit ćete jakost duha svetoga,“ reče jim, „koji će nada vas doći i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu i po svoj Judeji i Samariji i tja do na kraj svieta „Djel. apošt. 1, 8.

Opomena.

Isus je slavno uzkrsnuo od mrtvih, niti će ikada više umrieti. Koli sladke i vesele viesti po nas! Ova nam je viest pečat vjere, temelj ufanja i ljubavi. Kako čudo dakle, što se uzkrsna nedjelja, uspomena uzkrsnuća Isusova, slavi najvećim veseljem i svečanošću po svem širokom svietu, te što sveti oci nemogu nasmagati riečih, opominjući pravovjernike, da slave ovaj blagdan? »Blagdan svih blagdanah« zovu ovaj dan. „Medju svimi dani“ kaže sveti Lav „uzkrs je najveći i najslavniji, od kojega dobivaju svi ostali blagdani svoju čast i ugled“. Svetomu Grguru Nazianzu, uzkrsni, je blagdan kralj svih danah; a svetomu Grguru velikomu, najodličnija svečanost, koja nadkriljuje sjajnošću sve ostale. Običaj je gdjegdje sa vrh zvonika ovu svečanost glasbom na sva četiri kraja svieta, bi reć svemu kolikomu svietu, raztrubiti. Drugdje je običaj na uzkrs, da se kršćani, susretnuvši se, pozdravljaju: „Isus uzkrsnuo je u istinu od mrtvih, Alleluja“! a odzdravljaju »uzkrsnuo je u istinu, Alleluja«! Taj se običaj do danas uzdržao u iztočno-grčkoj crkvi. — Želimo li pako jednoć slaviti uzkrs u nebu, te viekom pjevati „Alleluja“ s angjeli i sveci: treba nam pamtiti, što piše sveti Pavao: »Kao što je Isus uzkrsnuo, tako valja i nam putovati u novom životu“ Ovaj novi, bogoljubni život, počeli smo, istina, već na svetom krstu, obećavši, da ćemo ga voditi uztrajno, — kada smo se odrekli svečano vraga i grieha i preporodili i posvetili se, kano novi stvor na vječni život. Ako li smo s kakve nesreće izgubili milost, dobivenu na

svetom krstu, nepočasimo časa, nego trgnimo se iz groba grieha, te po svetoj pokori uzkrsnimo na novi život. Na to nas potiče sveta mati crkva ciele godine, na to nas opominje naročito o uzkrsu ljubezno i osbiljno, niti joj ima veće želje, nego da joj se sva djeca za korizme iskrenom pokorom pripravljaju na novo uzkrsnuće s Isusom.

Šesti članak vjere.

„Uzašao na nebesa, sjedi ob desnu Boga oca svemogućega."

Rieči „Uzašao na nebesa" uče nas, da je Isus svojom snagom s dušom i tielom uzašao na nebesa.

Četrdeseti dan, poslje uzkrsnuća svojega, ukaza se Isus posljednji put u Jeruzalemu apoštolom. (Nego sada mi pripoviedaj ti iz bibličke poviesti, što se je dalje dogodilo prije uzašašća Isusova i za njega [t. j. uzašašća]? Pravo; ali nije Isus uzašao u nebo po svojoj božanskoj naravi. A zašto ne po božanskoj naravi? Tà kano Bog, ili po božanskoj naravi, niti je ostavio nebo. Istina, mi ljudi, hoteći s jednoga mjesta doći na drugo, moramo se micati; ali mora li se i Bog tako micati? Doista ne; jer Bog je posvudan i zato netreba mu se micati s jednoga mjesta na drugo, ako mu se hoće gdjegod biti. Isus dakle uzašao je na nebo po čovječjoj svojoj naravi, t. j. čovječja duša i čovječje tielo Isusovo, s kojimi bijaše nerazdružno ujedinjeno božanstvo, uzašla su sa zemlje u nebo. — Isus je svojom vlastitom snagom uzašao u nebo. Prorok Ilija uzašao je na vatrenih kolih; ali nije uzašao svojom, nego božanskom snagom. Prorok Habakuk odnešen bje u oka trenutak po zraku veoma daleko. Kamo? K Danijelu u lavsku jamu, blizu Babilona. Je li odnešen svojom snagom? Nije, nego ga je nosio angjeo; dakle tudjom je snagom odnešen. Isus je pako svojom snagom uzašao sa zemlje u nebo. Ovu snagu imao je Isus, ne samo kano Bog, nego i kano čovjek. Isus naime, uzkrsnuv od mrtvih, ostao je sveudilj preobražen; a preobražena duša Isusova, kao i svaka preobražena duša, mogla je, — preobraženo tielo micati, kamogod joj volja, dakle i sobom uznieti u nebo. Ovakovu snagu imat će jednoć i naša duša, ako nas zapadne sreća, te uzkrsnemo slavno od mrtvih. — To vam je d. d. tajna uzašašća Isusova na nebo, ili spasova, što slavimo svake godine četrdeseti dan poslje uzkrsa — sjećajući se ove tajne godinu za godinom. Na taj se blagdan ugasi i odnese uzkrsna svieća; a to znači, da je uzkrsnuli Isus, kojega nam predstavlja uzkrsna svieća, ostavio zemlju i preselio se u nebo.

Isus nije sam uzašao u nebo, nego je sa sobom uveo takodjer duše pravednikah, oslobodjene iz predpakla.

Isus uzašao je na nebesa, praćen veselim množtvom svetih patriarkah i prorokah, ter svih pravednikah, oslobodjenih iz predpakla. „Uzašav u visinu", veli apoštol, „zarobio je roblje." Efež. 4, 8. S ovom sjajnom pratnjom slavio je Isus ulaz u nebeski Jeruzalem. Veselo klicajući, idjaše mu u sasret sbor svetih angjelah i doprati ga do „nebesah nad nebesa", t. j. nada sve nebeske dvoranike, na desnicu njegova nebeskog oca.

Isus je uzašao na nebesa na maslinskoj gori, na čigled svojim učenikom.

Maslinska gora stere se na iztoku Jeruzalemu, onkraj potoka Cedrona. Na podnožju maslinske gore nalazi se vrt Gethsemane. Imade i danas maslinah od onoga vieka, kada je Isus u smrtnoj stiski molio i krvavim se znojem znojio. Gora imade tri vrška, a srednji je najviši. S ovoga vrška uzašao je Isus, na očigled svojim učenikom, blagosloviv je, u nebo. Na maslinskoj gori počeo je Isus svoju muku. Ovdje je, padši ničice, u tri puta molio ponizno svoga oca, da ukloni od njega gorki kalež i ovdje se od prevelike smrtne muke krvlju znojio. Ovdje je nadalje izdan, od nevjernoga si apoštola; a zatim kano kakov razbojnik i ubojica, od zlotvorah úfaćen, svezan, i vodjen pred bezdušne sudce. Ovo mjesto svoga najdubljega poniženja, odobra si Isus mjestom svoje najveće slave. Isus htjede s gore maslinske uzaći u nebo, da nam pokaže, kako nam muka, tuga, nevolja i sramota steru put u nebesko veselje i slavu, ako je dragovoljno podnosimo na ovom svietu od ljubavi prama Bogu. Isus htjede s gore maslinske uzaći u nebo, na očigled svojim učenikom, da je utvrdi u vjeri

u budućih nevoljah. Učenikom bijaše dužnost ići po svem svietu i širiti evangjelje o kraljestvu božjem. Težke borbe, svakojake neprilike i ljuta progonstva čekala su apoštole i učenike gospodnje. Tim što je uzašao na očigled učenikom, kano da jim reče Isus: „Nebojte se, slugi nemože biti bolje nego li gospodaru; neklonite duhom, ja ću vam biti u pomoći u svih tugah i nevoljah. Sjećajte se, da je kratka žalost na ovom svietu, ter ćemo se do mala opet vidjeti i za uvieke sastati u nebu, kamo ja sada naprvo idem.“ — I danas poznade se mjesto na gori maslinskoj, s kojega je Isus uzašao na nebo; jer su ostale iza njega stope na kamenu, odkuda se je uzdignuo u vis. Sveti Jeronim pripovieda, da je na svoje oči gledao ove stope. Danas je vidjeti, kao što pripoviedaju putnici, samo lievu stopu; a desnu, kažu, da su Turci oko polovine sedmoga vieka snimili i danas da ju čuvaju i štuju u svojoj džamiji. Stopa, koja se je sačuvala sve do danas, ogradjena je zidom; a turski derviš (samostanac) čuva, da ju tko nepogazi. — Na ovom mjestu dala je sveta Jelena sagraditi krasnu crkvu. Pripoviedaju sveti Jeronim, sveti Pavlin i drugi, da se nije mogla svezati (zazidati) kuba na onom mjestu, na koje se je Isus u vis uzdignuo, niti pôd popločati mramorom, na onom mjestu, na kojem su bile stope Isusove.*

Isus je uzašao na nebesa,

1) **da poprimi svoje gospodstvo.** — Isus je svojom smrću svladao smrt, skršio moć paklenu i plien joj oteo, a nam osvojio i otvorio nebo. Kao što dakle kralj, iza krvava boja i održane pobjede, slavodobitno ulazi u osvojeno kraljestvo i poprima gospodstvo nad osvojenim kraljestvom; tako je Isus, kralj nad kraljeve, pobjediv smrt i pakao, unišao u kraljestvo nebesko, da poprimi vječno i neoborivo gospodstvo. Ovo gospodstvo netiče se božanstva Isusova, nego čovječanstva Isusova. Jer kano Bog nije se Isus lišio ikada gospodstva nebeskoga, niti se može lišiti; dakle kano čovjek poprimio je ovo gospodstvo. Primio je ovo gospodstvo kano odlikovanje za svoju pobjedu, kano plaću za svoj posao i trud.

2) **Da nam bude zagovornik kod oca.** — Isus je vjekoviti svećenik, kaže sveti Pavao, „koji sveudilj žive, da moli za nas.“ Žid. 7, 25 Isus je za života molio za nas, a prije smrti svoje tvrdio je naročito, da će moliti za nas oca nebeskoga, Iv. 14, 16. A kako da neusliša otac ovu molitvu, kada mu sin pokaže rane, kojih je dopao radi nas; kada ga sjeti preobilnih svojih zaslugah, pribavljenih svojim životom na zemlji, svojom mukom i smrću! Kako li će itko očajati, znajuć i vjerujuć ovo, bili mu griesi crveni, kao skerlet ili bezbrojni kao piesak na obali morskoj? Kako da se nenada proštenju i milosti, ako samo ponizno i skrušeno moli od Boga proštenje i pripravan je činiti, što je naredio Isus? S toga držimo u pameti rieči ljubimca učenika Ivana i slušajmo, što nas opominje: „Dječice, to vam pišem da negriešite. Ako li je tko sagriešio, imademo zagovornika kod oca, Isusa pravednoga; i on je pomirenje za griehe naše.“ 1 Iv. 2, 1. 2.

3) **Da i nam pripravi mjesto u nebu.** — Isus govori sam za posljednje večere učenikom: „U kući oca moga imade mnogo stanovah. . . . Ja idem, pripravit vam mjesto.

* Pobožan je plemić iz Provence hodočastio, u Palestinu, pripovieda sveti Bernardin Sienski i obišao ondje sva mjesta, posvećena nazočnošću Isusovom. Najprije uputi se u Nazaret, gdje se je dogodila tajna utjelovljenja sina božjega. Zatim otidje u Betlehem, te pade ničice pred jaslice, gdje je njekoć počivao spasitelj. Odavuda krene na Jordan, gdje je Isus kršten, prevali pustinju, gdje je Isus postio 40 danah i noćih; zatim obidje sveti grob i sva druga sveta mjesta. Napokon udari iz Jeruzalema preko Betanije na goru maslinsku i dopre do mjesta, s kojega je Isus, odkupitelj naš, uzašao u nebo i stane motriti kamen, na kojem su ubilježene bile stope Isusove. Na to padne ničice čestiti ovaj hodočastnik, poljubi pobožno svete stope, uzdigne oči i ruke prama nebu i stane moliti: „Isuse, ljubavi srca moga, kamo hoćeš, da se još uputim? Obišao sam sva mjesta, koja si se dostojao ti obilaziti za svoga umrloga životu: Nazaret, Betlehem, Jordan, pustinju, Jeruzalem, Kalvariju; a evo me sada na mjestu, odkuda si uzašao u nebo. Kamo sada da se uputim, nego li k tebi Bože?! Udieli mi dakle milost, živote moj i sve moje, da se za tobom uputim u nebo“. — Iza ovih riečih prigne hodočastnik glavu, srce mu pukne, umre; a duša mu se uzdigne u nebo na istom mjestu, gdje je Isus uzašao u nebo. Kamo sreće da bi se i nam uzbudila takova želja u srcu! Kamo sreće da i mi uzdignemo često srce i oči k Isusu u nebu, vapeći goruće s apoštolom: „Želim se razstaviti, a biti s Isusom.“ Filip. 1, 23.

Pa kada ja otidjem i pripravim vam mjesto, doći ću opet i odvesti vas k meni, da i vi budete, gdje sam ja.“ Iv. 14, 2. 3. To je svečano molio za posljednje večere od oca: „Oče, hoću da, gdje sam ja i ovi budu uza me, koje si mi dao.“ Iv. 17, 24. — Koli sladke utjehe u riečih ovih! Koli mirno možemo živjeti u vjeri ovoj, koli pokojno umrieti, ako ostanemo vierni Isusu u vjeri, milosti i ljubavi! Onda možemo na samrti pouzdano pogledati na Isusa, te zaufano upirati oči u mjesto, što nam je pripravljeno u nebu.

Rieči: „Sjedi ob desnu Boga“ znače, da je Isus i kano čovjek dielnik moći i slave božje.

Bog je duh, te neima tiela, dakle niti desnu ruku. Mi pako ljudi, govoreći o neizmjernoj i nedokučivoj slavi božjoj, govorimo o Bogu, kao što govorimo o vladarih svjetovnih. Mislimo si naime: kao da Višnji Bog, sjedi u nebu na uzvišenu priestolu, u ruki mu žezlo, a sjajna kruna na glavi. Ali svatko će se lako domisliti, da se ovako govori samo u prispodobi, gdje se kaže na oči, što želimo kazati o Bogu. To isto valja ob ovih riečih vjerovanja apoštolskoga, uzetih iz svetoga pisma: „Sjedi ob desnu Boga.“ Običaj je na ovom svietu, da velikaši nude sebi ob desnu mjesto onim, koje hoće, da odlikuju, ili da jim dopusti uza se vladati. Tako je radio već mudri Salomun, kada bi mu došla predanj mati Betsabe. Salomun dade si materi napraviti priestol, „i ona mu sjedjaše ob desnu“ spominje naročito sveto pismo. 3. kralj, 2, 19. Govoreći dakle: Isus sjedi ob desnu Bogu, hoćemo da rečemo, da je Isus i kano čovjek uzvišen nada sve stvorove, te primio najveću oblast i gospodstvo od Boga oca. Zato piše apoštol, očevidno o čovječjoj naravi Isusovoj, Efežanom (1, 20—22.): „On (Bog otac) uzkrisio ga je od mrtvih i posadio ob desnu svoju na nebu, nada svako poglavarstvo i oblast i silu i svako gospodstvo, koje se spominje ne samo na ovom svietu, nego i u budućem. Sve je podložio njemu pod noge i njega postavio glavom nada svu crkvu, koja je tielo njegovo.“ Ovu moć i gospodstvo primio je Isus, kako rekosmo, kano čovjek; jer kano Bog od vieka je neizmjerno srećan i premoguć, te glede moći i gospodstva niti može išto primiti niti izgubiti. Ovu

moći i gospodstvo primio je Isus kano čovjek u ime plaće za svoju pokornost tja do sramotne smrti na križu. I mi smo dielnici ove slave naše glave — Isusa, u koliko smo vjerom i ljubavlju s njim sdruženi. A kamo sreće, da se nebismo ikada ukazali nevriednimi tolike časti!

Opomena.

Isus, sin božji, naša glava, odveo je čovječju narav sobom u nebo. Tim je pokazao, da je odsele i čovjeku otvoren put u nebo. Nebo nam je stalna otačbina, tà dan na dan molimo: „Oče naš, koji jesi na nebesih“; a gdje nam je otac, ondje nam je i otačbina. Kao što se suncokret neprestano okreće prama suncu, tako treba da i kršćanin sveudilj upire pogled i srce u nebo. Na to nas spominje sveta mati crkva za svake svete mise riečmi: Sursum corda, t. j. „u vis srca.“ — Znadem d. d. — da vas sve, — kolike vuče želja doći u nebo; a niti ima pod nebom čovjeka, koji bi se dragovoljno odrekao nebeskoga veselja. Ali nije dosta samo želiti nebo onomu, tko je i sbilja rad u nebo doći. Tomu se hoće još i drugo nješto; jer „kraljestvo nebesko trpi silu i samo si ga osvoje silnici.“ Mat. 11, 12.— Pà da sve učinimo, pretrpimo, kvarujemo i žrtvujemo za nebo, ipak je premalo. Sveti A l o j z i j o, baštinik bogate i prostrane markgrofije, služio je od malih noguh, toli vierno Bogu, da se nezna sigurno, je li ikada hotice samo lahko sagriešio. Uza to postio je svakoga tjedna po više danah o vodi i suhu kruhu, ustajao obnoć s postelje, uzprkos najljućoj zimi, te molio tri, četiri, da i pet urah klečeć. Sedamnajeste godine odrekao se je vesela srca i radostna lica svega zemaljskoga imetka i svjetovne slave, te pošao u samostan, dok su svi oko njega jecali i plakali. Možete si sama misliti, da je i u samostanu strogo živio. Kad je kuga zavladala u Rimu, služio je Alojzijo kužnikom po bolnicah, s česa je dopao i sam kuge, te do mala umro. Ovdje nam se ipak mora najviše dati na čudo, što Alojzijo, uzprkos toli nevinu životu, a toli strogoj pokori, ipak nije mogao na samrti dosta faliti Bogu, što ga tako zarana prima u nebo, jer da je dosele toli malo zanj rodio. O tom pisao je sveti Alojzijo materi si: „Po istini vam kažem, draga majko, da sam sasvim zanešen, razmatrajuć vječnu dobrotu božju, kao da bih utonuo u

sinje more. Božja dobrota zove me, iza tako kratkoga posla, u vječni pokoj, da se veselim bez kraja i konca; a ja sam tako malo vriedan onoga veselja! Božja dobrota pruža mi vječnu plaću, za ono malo suzah, što sam jê prolio.“ Kada je sveti Alojzijo tako za čudo mnogo činio, trpio i žrtvovao; pa ipak mislio, da je to sve ništa napram onomu, što ga je čekalo u nebu; — kako da sliedeći njegov primjer, neprionemo i mi svojski za posao, borbu i nevolju, pošto znademo, da je nebo milijun putah više vriedno? Doista u nebu naplatit će nam se preobilno sve, štogod činimo, trpimo ili kvarujemo na zemlji.

Sedmi članak vjere.

„Odonud ima doći sudit žive i mrtve.“

Sedmi članak vjere uči: da će Isus na koncu svieta opet doći s neba velikom silom i slavom, sudit sve ljude, dobre i zle.

Ovo je posljedni članak vjerovanja apoštolskoga, koji govori ob osobi sina božjega, o drugoj osobi presvetoga trojstva. „Kada su učenici,“ pripovieda sveto pismo, „gledali za Isusom, gdje uzilazi u nebo, nuto stajahu uza nje dva čovjeka u bieloj opravi te jim rekoše: „Vi Galilejci, što stojite ovdje gledajući u nebo? Ovaj Isus, koji je uzet od vas u nebo, opet će ovako doći, kao što ga vidjeste, da ide u nebo.“ Djel. apošt. 1, 10. 11. Zato izpoviedamo u vjerovanju apoštolskom: „Uzašao na nebesa, . . . odonud (t. j. s onoga mjesta) ima doći sudit“ itd. Ovaj drugi dolazak Isusov bit će na koncu svieta. „Onda će,“ kaže sveti Petar, propasti uza silni prasak nebo, počêla će se raztopiti od vrućine, a zemlja će skupa s djeli na njoj izgorjeti.“ 2. Petr. 3. 10. Sviet će dakle ovaj, pozorište tolikih grehotah i u nebo vapijućih zločah, propasti jednoć sa svojom slavom i ponosom! — Zatim će Isus vidljivo saći s neba, kao što je vidljivo uzašao na nebo. To svjedoče angjeli, govoreći učenikom: „Opet će tako doći, kao što ga vidjeste da ide u nebo.“ Isus će doći na sviet u svojem svetom čovječanstvu, u kojem bješe preziran, ružen mučen i na križ propet; doći će sudit sviet, ne samo kano Bog, nego i kano čovjek.

Jer „otac je njemu (sinu) dao oblast, sudit, buduć sin čovječji.“ Tako govori sam Isus. Iv. 5, 27. — Nuto kolika razlika izmedju prvoga i sada drugoga dolazka Isusova na sviet! Prvi put dodje Isus na sviet, kano nejako diete, siromašan, progonjen od krvoloka Iruda; drugi će put usuprot doći, kano kralj svemira s velikom silom i slavom, praćen svojimi nebeskimi dvoranici. Prvi put dodje tražit i spasit ljude; drugi put doći će sudit ljude, ter svakoga naplatiti, kako je dobro ili zlo upotriebio milost odkupljenja. — Doći će sudit žive i mrtve, t. j. sve ljudi bez razlike, dobre, koji su sačuvali milost božju u sebi, pa zato su duhovno živi; i zle, koji su izgubili život milosti i zato su duhovno mrtvi.

Da će biti na koncu svieta obćeniti sud, takodjer „sudnji dan“ zvani, gdje će se suditi svim ljudem skupa, — objavio je Bog ljudem odmah s početka. Već Henok, za kojega je živio još Adam, navieštaše suvremenikom svojim ovaj sud. Jud. 14. Najrazgovjetnije ipak govori Isus o sudnjem danu. „Sin čojvečji“, govori Isus, „doći će u slavi svoga oca s angjeli svojimi i vratit će svakomu po djelih njegovih“. Mat. 16, 27. Ovaj nauk razložio je Isus znamenitom pričom o kukolju, koji je posijao neprijatelj sred pšenice Mat. 13. (Pripoviedaj nam ti ovu priču po bibličkoj poviesti. A sada nam kaži: tiče li se ova priča sudnjega dana? Tako; spasitelj je sam tako razlagao. Pripoviedaj nam dalje, kako je Isus razlagao ovu priču o sudnjem danu.) — Da se ljudi što tvrdje uvjere ob istini sudnjeg dana, naviestio je Isus sudnji dan zajedno sa razorom Jeruzalema grada. Usljed toga je razor Jeruzalema, ne samo slika, nego i jamčevina razora svieta, a zatim sudnjega dana. — Po zapoviedi Isusovoj pripoviedali su i apoštoli posvuda sudnji dan. Glavar apoštolski, sveti Petar, govoraše naročito na očigled neznabožcem i židovom: da jim je zapovjedio Isus Nazarenac, „propoviedati narodu i svjedočiti, da je on odredjen od Boga, biti sudac živih i mrtvih.“ Djel. apošt 10, 42. — Kolikogod je ipak izvjestno u jednu ruku, da će biti sudnji dan; toliko je u drugu ruku neizvjestno, kada će biti i gdje. Neznaju ni angjeli, kada će biti sudnji dan, a kamo li ljudi. „Radi naše koristi“, govori sveti Augustin, „drži Bog u potaji ovaj dan, da bude čovjek sveudilj pripravan, dočekati, što znade, da će sigurno doći.“

*

Isus sudit će ljude o svakoj misli, rieči i djelu i dobru, što su propustili.

Svjetski sudac nemože suditi o mislih i odlukah, a niti o potajnih riečih i djelih. Pred ljudmi misliti je slobodno, što je komu drago, ali pred Bogom nije; jer sudac božanski, koji »izpituje srca i bubrege,« znade takodjer naše najtajnije misli, najskrovniju odluku i zloću. Na sudnji dan odgovarat će ljudi i sudjeni biti o mislih; jer u božjih prevedrih očijuh odurne su i ružne: ne samo zle rieči i djela, nego i najtajnije zle misli i želje. To potvrdjuje knjiga mudrosti, gdje se (1, 9.) piše: „Misli bezbožnikove izpituju se i rieči doći će mu na božji sud, da mu kažnjene bude opačine.“ Kao što dolaze na božji sud misli bezbožnikove, tako mu dolazi i govor, pače svaka rieč, koju je ikada čovjek izustio u životu. To uči naročito sam Isus. „Kažem vam, da će ljudi razlog morati dati na sudnji dan o svakoj rieči, što progovore.« Mat. 12, 36. Odatle se razumieva nadalje po sebi, da ćemo morati strogo odgovarati za svako djelo, a sveti Pavao govori naročito: „Svi moramo doći na sud pred stolicu Isusovu, da primi svaki, kako je u tielu (umrlom životu) svom, činio dobro ili zlo.“ Ali nesamo da ćemo sudjeni biti ob onom, što smo mislili, govorili i činili, nego i o dobru, što smo dužni bili činiti, pa smo propustili. — Svi ljudi, toli kraljevi koli prosjaci, bogataši koli siromaci, promašila je na zemlji svetovna pravica ili nepromašila, svi, — dà svi, bit će sudjeni. — A i vi ćete d. d. odgovarati morati dragomu Bogu za sve, što ste zla mislila, govorila, činila ili dobro propustila. Morat ćete odgovarati za sve, što ste sagriešila kod kuće proti roditeljem, braći, sestram, služinčadi; u učioni proti učitelju i saučenikom; na ulici proti bližnjemu; na polju ili u šumi; na samu ili u družtvu s drugimi; za sve zlo, na što ste druge nagovarala, u čem drugim pripomogla, ili inače druge smutila. Nadalje morat ćete razlog davati o vremenu, što ste uzalud potratila, o službi božjoj i molitvah, što ste zanemarila; o nemarnosti u nauku, o raztrešenosti, kada vam se nauk daje u učioni. Ako li samo brže bolje preletite u pameti, što vam rekoh, lahko ćete se domisliti, kako će njegdje strog biti sudnji dan. Zato d. d. sudite sada često sama sebe, da nebudete osudjena na sudnji dan i prokleta.

Bog će očitovati na sudnji dan sve dobro i zlo, pače i najtajnije misli svakoga čovjeka, a tako i milosti, što je komu udielio, da cieli sviet spozna pravednost njegovu.

Jednoć razmatrao je sveti Antun pustinjak odluke i naredbe božje, te nije ikako mogao doterati do kraja. Zavapiv k Bogu reče: »Bože, odakle to, da njeki ljudi umru odmah na početku života, a njeki doteraju do siede starosti? Zašto li su njeki biedni i siromašni, a drugi su odviše bogati? Odakle opet, da su nepravednici često bogati i svega imadu u izobilju, a pravednici da ginu od siromaštva i nevolje“? Na to dodje glas s neba govoreć: „Antune, to su skrovni putevi božji, nepristoji se, da je ti znadeš; brini se samo za sebe“! Ovi će božanski putevi, kojim se nemožemo domisliti za ovoga života, izaći na sudnji dan na svjetlo. Za sada vjerujmo, da Bog premudro ravna sviet i upravlja; a na sudnji dan spoznat ćemo i razumjeti jasno ovu istinu. Na sudnji dan pokazat će Bog nam i svim ljudem, koli mudro i pravedno je radio, dieleć griešnikom vremenitu sreću, visoke časti i razkošje za života; kad su usuprot pravednici trpili svakojake nepogode, nevolje i nuždu, pače bili prezirani i tlačeni. O koli razgovietno spoznat ćemo onda, da je sve bilo mudro i pravedno osnovano, što se je dogodilo na svietu, pače i ono, što se na prvi pogled nečini imalo pravedno i mudro. Dà, osvjedočeni, koli čudnovato i mudro ravnao je Bog u obće rod ljudski i svakoga čovjeka napose, slavit ćemo na sudnji dan Boga i klicati s Davidom: „Pravedan si Gospodine! i pravan sud tvoj.“ Pjes. 118, 137.* — Bog će takodjer pokazati na sudnji dan, kako

---

* Pripovieda se o jednom pustinjaku, koji je takodjer molio Boga, da mu očituje svoje tajne odluke i puteve, pa, — srećniji od svetoga Antuna, da se ga i namolio. — Pobožan pustinjak u Egiptu, pripovieda se, moljaše se jednoć Bogu, da mu pokaže svoje puteve. Na to se ukaže pustinjaku angjeo, nalik na sieda starca i reče mu: »Hajdemo u pustinju u pohode svetim ocem i od njih ćemo tražiti koju poučnu rieč i blagoslov.“ Putujući po pustinji, namjere se na starca, koji je radostno dočeka i počasti. Sutradan zorom krenu dalje; angjeo pako ponese u potaji sa sobom zdjelicu, iz koje su jeli i pili. Na to pomisli pustinjak: »Kako može moj pratilac, o kojem neznadijaše, da je angjeo, ukrasti zdjelicu, pobožnomu čovjeku, koji nas toli gostoljubivo počastio? Kad su odmaknuli, posla za njimi u poteru starac pustinjak svoga učenika, da traži od njih natrag zdjelicu. Ali nuto angjeo popadne učenika i baci ga preko stiene, te je ostao na

pravedno sudi, nagradjujuć viekoma pravednike, a kazneć viekoma zle. S toga će očitovati sve dobro i zlo, pače i najtajnije misli svakoga čovjeka; a tako će očitovati i milosti, koje bješe komu udielio. Koliki će na sudnji dan izaći na vidjelo kano licumjerci, kada jim Bog odkrije otajne griehe, sramotne misli i požude, himbene namjere, gdje su i dobra što učinili; a mislio bi, da će doći na desnu stranu. Onda se neće ikomu dati na čudo, što je takov došao na lievu stranu. Ali niti će se ikomu na čudo dati, kada ugleda gdjekoje na desnoj strani, koji su na zemlji zlobno ocrnjivani i ogovarani, ili nije njihovo obraćenje i pokora na svietu komu u oči pala; pošto naime Bog na vidjelo iznese njihovu otajnu milostinju, molitvu, bdienje, post, njihovo iskreno pokajanje i pokoru. Jer „kada dodje Gospodin“ piše sveti Pavao (1. Kor. 4. 5.) „razsvietlit će skrovnosti tminah (dobro i zlo) i odkriti odluke srdacah i onda će svaki primiti svoju falu“ (ili ukor). — Što hasni dakle djeci tajiti griehe pred roditelji, ili pače na izpoviedi? Koliko imade žalibože djece, koju drže za iskrenu roditelji, i svećenici, a ona su možda licumjerna. Kako li će se

mjestu mrtav. To se dade pustinjaku na žao, to nemogaše odsele ni živa gledati svoga pratioca. Nu morade ipak dalje putovati s njim; a sada se namjere na drugoga starca i uzanj dva učenika. Zamole pustinjaka, da jim otvori vrata; ali jim pustinjak nedade unutar, premda se bilo već smrklo, a naokolo je rúčala zvjerad. Srdito je i porugljivo otera pustinjak, izpred vratah. Napokon kad nisu hoteli otići, pokaza jim staju, gdje mogu prenoćiti; a nedade jim ni svieće ni zalogaja kruha. Sutradan pokloni angjeo tomu surovomu čovjeku na razstanku ukradjenu zdjelicu. Razjaren s toga pustinjak, reče svomu pratiocu: „Idi mi s očijuh; s tobom neću za živu glavu dalje putovati.“ „A zašto ne“? odgovori angjeo. Na to će opet pustinjak angjelu. „Onomu gostoljubivomu starcu, koji nas je toli ljubezno počastio, ukrao si zdjelicu i sina pogubio; a ovoga goropadnoga čovjeka, koji niti se boji Boga, niti se ikomu hoće da smiluje, nagradio si za konak u kukavnoj staji i poklonio mu dragocienu zdjelicu.“ Zatim pokaže se angjeo i reče pustinjaku: „Nisi li se ti molio Bogu, da ti pokaže svoje puteve? Nuto, ja sam došao, da ti je pokažen. Ona zdjelica nije dobra bila po onoga čovjeka, komu sam ju odnio, jer mu je bila odviše draga; ja sam ju odnio njemu, da se odrekne svih zemaljskih požudah, te samo Boga ljubi. Učenika sam mu strmoglavio sa stiene i poginio je; jer za sada je bio nevin i dobar, a kašnje ubio bi oca. Onomu opakomu čovjeku poklonio sam zdjelicu, da mu platim, makar i nevaljalû, konak; jer će na drugom svietu biti proklet, radi svoje tvrdokornosti.“ Iza ovoga govora nestade angjela, a pustinjak pade ničice, spoznav, da su odluke i putevi božji skrovni, ali i pravedni.

njegdje čuditi roditelji i učitelji ove djece na sudjni dan, kada sveznajući Bog odkrije sve griehe njihove. „To se nebismo nadali“ reći će ob ovom ili onom djetetu; nebismo ikada mislili, da bi nas ovo diete moglo tako lukavo prevariti, da je tako nevaljalo i pokvareno.“

Božanski sudac izreći će ovako sud: 1) dobrim će reći: „Hodite blagoslovljeni oca mojega, primite kraljestvo, koje vam je pripravljeno od postanka svieta“; 2) zlim pako: „Odilazite od mene prokleti u oganj vječnji, koji je pripravljen vragu i angjelom njegovim.“

Ne samo konačnu osudu, koja će se izreći nad dobre i zle; nego i drugo koješta naviestili su nam Isus i apoštoli, što se tiče sudnjega dana. Kada se primakne konac svieta, bit će golema tuga i nevolja na zemlji. Narodi i kraljestva uzbunit će se jedno proti drugomu. Tvorit će se mnoga kriva znamenja i čudesa, da se pomute kršćani u vjeri, te ako bi se dalo, zavedu i izabranici. Ukazat će se naime antikrst na svietu, „čovjek grieha, sin propasti“ kao što ga zove sveti Pavao, „koji se protivi i diže nada sve, što se zove Bog i štuje božanski . . . . Njegov dolazak biva uz pripomoć vražju, kojekakvom silom, znamenji i lažnimi čudesi i kojekakvom prevarom, na zlo po one, koji će propasti.“ 2. Sol. 2, 3—10. Zatim će i gospodin Bog slati čudesa na nebu: „Sunce će pomrčati, mjesec neće više svietliti . . . . sile nebeske uzdrmat će se (Mat. 24, 29.), a ljudi će sahnuti od straha, čekajući, što će doći na sviet.“ Luk. 21, 26.

Kada se sbudu ove strahote, kada svane od vieka odredjeni sudnji dan; onda će poslati Bog „svoje angjele,“ ne kao dosele, kano glasonoše mira, nego kano sluge njegove stroge i nemile pravde. Krenut će izpred priestola božjega i zatrubiti u trublje govoreći: „Ustajte, mrtvaci na sud!“ Na silni glas ovih trubljah, otvorit će se grobovi, duše će se sjediniti s tjelesi i svi ljudi, od Adama do posljednjega, uzkrsnut će iz grobovah na sud. Divna li pogleda, kada iznenada u jedan mah uzkrsnu mrtvaci, te se oda svih krajevah i dolinah, svi, stari i mladi, kraljevi i prosjaci, dobri i zli, roditelji i djeca sastanu i ugledaju! A nuto, koli golema razlika; dobri preobraženi i proslavljeni, zli ružni i sramotni! — Iznenada zatim ukazat će

se „znamenje sina čovječjega na nebu“ sveti križ, svjetao i sjajan u oblacih, — griešnikom, kojim bijaše za života križ ludorija i smutnja, na strah i užas; pravednikom pako, koji su ga štovali i ljubili, na utjehu. Na to otvorit će se nebo, te s velikom silom i slavom saći na sviet, — sudac Isus, praćen od svih sborovah nebeskih duhovah. Koliki li će popasti sada strah griešnike, a kako će se veselo poradovati pravednici! Zatim će Isus sa svoga priestola narode „lučiti, kao što pastir luči ovce od jaracah.“ Mat. 25, 31. 32. Koli užasna razstanka po bezbožnike! Lučit će se dobri od zlih, dobri će doći ob desnu, zli ob lievu. Lučit će se djeca i roditelji, braća i sestre, znanci i rodjaci, učenici i učitelj, učenici od učenikah, prijatelji od prijateljah, — lučit će se za navieke. Razmatrajuć ovaj užasni razstanak, komu da neudare suze na oči, te nezavapi sa crkvom:

Zlu me družtvu neizruči
Uz ovce me daj priiuči
Na desni me kraj prikuči

Tko li od vas neželi od srca d. d., na sudnji dan doći ob desnu Isusovu i uz ovce prilučen biti? Ali neće itko drugčije doći na sud, nego li umre; a umriet će svatko onako, kao što žive. Budite dakle sada za života prave ovce Isusove; slušajte sada vierno i poslušno glas dobroga, nebeskoga pastira; budite ponizna, krotka, trpljiva, nevina; budite svaki dan sličnija djetetu Isusu, božanskomu jaganjcu, pa ćete sigurno jednoć doći na desnu stranu.

Sada će se otvoriti savjest svakoga čovjeka, kao što ste već čula. O tom govori sveti Ivan, nadahnut Bogom, kada piše: „Gledao sam mrtvace, malo i veliko pred priestolom (božanskoga jaganjca). I knjige su otvorene (t. j. savesti su odkrite, tako, da je mogao svatko po osobitoj, razsvjeti božjoj, čitati sve dobro i zlo, kao iz otvorene knjige) i opet je otvorena knjiga, knjiga života (knjiga sveznanstva božjega) i mrtvaci su sudjeni po onom, što je pisano u knjigah, po djelih svojih.“ Obj. 20, 12. 13. Koliki će sram popasti zatim bezbožnike! Kako bi gdjekoji od srama dragovoljno u zemlju propao, kad bi mu mogao svatko čitati na čelu, sve što je ikada zla mislio, govorio i činio. Pa ipak d. d., prava je istina, ne samo da ću ja, nego će i vaši roditelji, braća i sestre, saučenici

na sudnji dan sve to znati. O nemislite ikada: nevidi me itko, nečuje itko, nezna itko, što ja zla mislim ili u potaji zlo govorim ili činim. Jer „sve, štogod se dogadja, bilo dobro ili zlo, izniet će Bog jednoć na sud svoj.“ Prop. 12, 14. Oko budućega sudca vašega, vidi sve, njegovo uho čuje sve, njegova pamet drži sve i nezaboravi išta; a njegova pravda sudi sve, bez ikakva obzira, bez milosti i pomilovanja, bez odvlake. Izgovoriti mu se nije moći, jer je sveznajuć; uteći mu nije moći, jer je posvudan; oteti mu se nije moći, jer je svemoguć; podmititi ga nije moći, jer je neizmjerno pravedan. Ali možebit ćete se ipak moći izpričati? A kako? Možebit, što niste znala? Nipošto; jer koliko vam je rečeno, da se okanite zla, a dobro da činite; ako li pako sagriešite, da se iskreno pokajete i izpovjedite, jer će inače Bog na sudnji dan griehe vaše očitovati pred cielim svietom i dati vas na muke paklene? Ili ćete se možebit izpričati slabošću? Ali će Bog izbrojiti vam na očigled sve milosti, koje vam je udielio, da uzmognete kršćanski živjeti i sveta otajstva dostojno primati. Bog će vam druge pokazati, koji nisu toliko milostih primili, a više su od vas napastovani; pa su ipak kršćanski živjeli i srećno umrli. Nipošto dakle d. d. nećete se moći izpričavati, niti zagovarati; ali vas niti drugi neće moći niti hćeti zagovarati niti zastupati. Ne, sama morate na sud doći, sama odgovarati, sama osramotiti se pred cielim svietom. — Onda će dakako griešnici, kao što svjedoči sveto pismo, „skrušeno u sebi govoriti i od tjeskobe duha vapiti: dakle smo zabludili s puta istine. Umorili smo se na putu zloće i propasti, i putovali smo težkim putem: a put gospodnji nismo poznali. Što nam je pomogla oholost? što li nam je doniela nadutost s bogatstva? Nestalo je toga svega, kao sjene, kao hitrokrila glasonoše“. Mudr. 5, 3—9. — Ali kasno se je kajati onda i uzdisati; nestalo je vrieme milosti, a nastalo vrieme pravde.

Kada se iznese točno na vidjelo sve dobro i zlo, izreći će s mjesta osudu božanski sudac. Isus će se najprije okrenuti k pravednikom, te pogledav je prijazno, ljubko i milostivo, reći će jim: »Hodite, blagoslovljeni“ itd. Zatim će se okrenuti lievo, k bezbožnikom, te pogledati je toli strašno, da će na ovaj pogled sahnuti i vehnuti od straha. „Odilazite od mene,“ reći će jim zatim plamtećega lica, a gromovitim glasom, »prokleti, u oganj vječni“ itd.

Grozna li na ove rieči straha i trepeta, za sve, koji na lievoj strani stoje! Grozna straha i trepeta za svako izmedju vas, koje bi, sačuvaj Bože, takodjer stajalo na lievoj strani. Odilazite od mene, mogao bi Bog kazati takovim nesrećnikom; ja sam radio, što sam ikada mogao, da vas spasim na vieke, pa sve bijaše uzalud. Dao sam vam dobre roditelje i dobre učitelje, koji nisu štedili truda i brige, da vas kršćanski odhrane i obuče. Da je biedna neznabožčad imala takove roditelje, takove učitelje i takvu obuku, ljubila bi me i vierno mi služila; a vi ste se odmetnula i bježala od mene. Zato odilazite sada i vi od mene prokleti. Prokleti od Boga oca, čiju ste sliku nagrdili; od Boga sina, čiju ste krv nogama pogazili; od Boga duha svetoga, čiji ste hram naružili i onesvetili. Prokleti od angjelah i ljudih, koji su se uzalud brinuli za vas; prokleti od onih, koje ste na grieh zaveli; prokleti od svih stvorovah, koje ste zlo upotrebljavali. Odatle prokleti, u oganj vječni, koji bješe stvoren vragu. Ovo mjesto odabrali ste si sami; pa tu i ostanite na vieke. — Tko će opisati bol i sramotu, što će osjećati prokleti iza ovih riečih? A tko veselje i slavu pravednikah, kada budu čuli iz ustijuh Isusovih: »Hodite k meni blagoslovljeni« itd.?

Čim prestane Isus govoriti, izvršit će se osuda. Otvorit će se vrata nebeska, a pravednici selit će se s tielom i dušom, klicajući od radosti, s Isusom u grad nebeski: „Uljezti će u život vječni.“ Pakao će zinuti te prождrti plien grieha i opačine; zli „uljezti će u vječne muke.“ Mat. 25, 46. — Kakva li će onda sudbina nas stignuti? Neznam; ali znam, da do nas stoji. Odaberite si, ali tako, da dospijete u nebo; a ne u pakao. A da što sigurnije odaberete, mislite često: što je pakao, a što nebo.

Pakao je, po nauku Isusovu, neugašljivi oganj, gdje će biti plač i škripa zubih.

„Bolje ti je“ govori Isus kod svetoga Marka, »sakatu i hromu i jednooku uljezti u život, nego li imajuć dvie ruke ili dvie noge ili dva oka, — bačenu biti u oganj neugašljivi, gdje crv njihov neumre i oganj neugasne.“ Ovo je pako pravi oganj, koji gori; a nije tobož izmišljen, ili naslikan, ili samo znak ognja. »Odilazite od mene prokleti u oganj vječni«, govori božanski sudac bezbožnikom.

Sudac pako neizriče osude preterano ili zakučasto; nego razgovietno i točno, da znadu krivci podpuno, što jim je trpiti. Razgovjetnije i točnije nemože pako sudac izreći osudu, nego li ju izriče ovimi riečmi božanski sudac. — Ovaj oganj negori samo sto ili tisuću godinah, ili možebit samo do konca svieta; nego gori uviek, — ovo je, kako svjedoči sveto pismo „neugašljiv oganj, koji neugasne.“ Koji pako gore u ovom ognju, plaču od težka bola i škripaju zubimi od ljute bjesnoće.

Nebo je mjesto, gdje odabrani uživaju vječno blaženstvo.

Kao što je pakao mjesto najljuće, mjesto vječne muke; tako je nebo mjesto vječnoga, podpunoga blaženstva. Ovo nebesko blaženstvo veće je od svega, što se igdje na svietu može naći liepa, dobra i vesela. „Jer, govori sveti Pavao, „niti je oko ikada vidjelo, niti uho čulo, niti je došlo čovjeku na srce, što je Bog pripravio onim, koji ga ljube.“ 1 Kor. 2, 9. Jest, blaženstvo nebesko veće je od svega, što se liepa može vidjeti, ugodna čuti, vesela osjetiti. Blaženstvo nebesko toliko je, da ga niti može čovječji, niti angjeoski jezik, izkazati. Nješto ste već čula s početka ob ovom blaženstvu, a kašnje ću vam obširnije pripoviedati o njem.

Osim obćenitoga suda ima još posebni sud, na kojem se svakomu čovjeku poseb sudi umah po smrti.

Čim izdahne čojek, a duša mu se razstavi s tielom, ide duša odmah na drugi sviet, pred priestol Boga, gospodara i sudca svoga. Pred priestolom božjim mora duša s mjesta odgovarati za sve zlo, što je na zemlji počinila i sve dobro, što je bila dužna činiti, pa je hotice propustila. Ovaj sud, na kojem odgovara pojedini čovjek Bogu, — upravljatelj, gospodaru, — zove se posebni sud; upravo s toga, jerbo je na ovom sudu sam Bog i duša svakoga pojedinoga čovjeka, a drugoga svjedoka neima ijednoga. — Da ide čovjek na sud odmah po smrti, uči nas sveto pismo; gdje spominje, da će Bog »svakomu (već) na dan smrti platiti po djelih«. Crk. 11, 28. O posebnom sudu razumievaju mnogi sveti oci i rieči svetoga Pavla: „Sudjeno je čovjeku jednoć umrieti, a zatim ide sud.“ Žid. 9, 27.

— O posebnom sudu, kao što vidite, visi vjekovita sreća ili nesreća. Vječno prokletstvo, kako se dosudi komu na posebnom sudu, nemienja se više; a tako i vječna plaća. „Sruši li se drvo prama jugu ili sjeveru, ostaje ondje, kamo padne." Prop. 11, 3. Ovomu nauku svetoga pisma neprotuslovi, što gdjekoje duše idu po smrti u čistilište. Jer duše u čistilištu, odredjene su za vječno blaženstvo, samo jim se treba prije očistiti vremenitimi kaznami. Promislite d. d., taj odlučni trenutak, kad ćete prvi put doći pred sudca svoga. Taj će trenutak doći tako sigurno, kao što će sigurno doći smrt, možebit bržje, nego li mu se nadate; doći će iznenada kao tat obnoć, možebit već danas. O trenutka, o kojem visi vječna sudbina. Tko može misliti na taj trenutak, pa ipak griešiti?!

Ako li se osuda, na posebnom sudu izrečena, nemienja, čemu onda još obćeniti sud? Neće li se ipak ova osuda što promieniti? Neće, jer neće biti obćeniti sud zato, da se promieni osuda posebnoga suda, nego će biti obćeniti sud i od potrebe je s drugih razlogah. Prvo zato, kao što spomenuh onomadne, da spoznadu svi ljudi mudrost i pravednost božanskih naredbah i putevah. Drugo, proslavit će se na obćem sudu Isus, pred svim svietom. Svi neprijatelji Isusovi, koji su Isusa na zemlji prezirali, tajili, psovali, — bit će poniženi i njemu podloženi. Konačno, primit će bogoljubni zasluženu čast, što su na zemlji od bezbožnih ruženi, progonjeni, pače poubijani, kano nevriedni, da živu na zemlji. Bezbožni će pako biti osramoćeni pred svim svietom. Onda će, kao što piše sveto pismo, gledajući odlikovane pobožnike, vapiti: „Evo jih, kojim smo se smijali i rugali ružnimi riečmi. Mi budale držasmo njihov život mahnitim i konac njihov nečastnim. Pa gle, kako su pribrojeni sinovom božjim i baština jim je medju sveci." „Zato, nebudi nam žao", govori sveti Zlatoustnik, „kad motrimo neprijatelje božje u razkošju; jer neprijatelji božji, ponosili se koliko jim drago, ginu kao dim, čim se dignu u vis. Hom. 39. o 1. Kor.

Poslje posebnoga suda ide duše ili u nebo, ili u pakao, ili u čistilište.

Duša čovjeka pravedna, buduć posve čista od svakoga grieha, a neimajuć što trpiti dalje, ide poslje smrti i

posebnoga suda, odmah u nebo. Duša pako, okaljana smrtnim griehom, ide odmah poslje smrti i posebnoga suda, u pakao. Zato govori Isus o bogatom razkošniku: „Umre bogatac i bude zakopan u pakao". Luk. 16, 22. A koje duše idu u čistilište?

U čistilište idu duše pravednikah, koji su s ovoga svieta preminuli u božjoj milosti, ali nisu još posve čiste od grieha, ili nisu još pravici božjoj posve zadovoljile.

U čistilište idu dakle: 1) duše, koje istina nisu preminule u smrtnih, ali su preminule u malih griesih. Neide itko u nebo, ako nije posve čist; a u pakao ide samo onaj, tko umre u griehu smrtnom. Buduć pako, da umre mnogo ljudih, koji imadu još pokoru trpiti za male griehe, te s toga nemogu odmah uljezti u nebo, a Bog jih nemože u pakao baciti, jer nisu umrli u smrtnom griehu; s toga mora biti treće mjesto, u sredini izmedju neba i pakla, kamo idu duše, koje nisu još posve čiste, premda su preminule s ovoga svieta u milosti božjoj, doklam se očiste od malih griehah, te zavriede doći u nebo. — 2) U čistilište idu i one duše, koje su istina preminule s ovoga svieta bez ikakova grieha, ali nisu još pravici božjoj posve zadovoljile. Vi odrasla djeco znadete već, a vi manja učit ćete s vremenom, da se u otajstvu pokore prašta istina vječna kazna za grieh, ali se neprašta uviek zajedno sa griehom i vremenita kazna. Ove dakle vremenite kazne valja pretrpiti prije, nego li bude komu slobodno uljezti u nebo, — ili ovdje na zemlji, ili u čistilištu. Ovako je sveudilj učila katolička crkva, a uči i danas; zato i vlada u katoličkoj crkvi od pamtivieka običaj, moliti i prikazivati svetu misu za pokojne. Jer toga nije činila crkva ikada za one, koji su u nebu, jer ovim netreba; a niti za one, koji su u paklu, jer ovim neima pomoći. Crkva je dakle jedino zato uvela ovaj običaj, što je podpuno uvjerena, da imade čistilište, odakle se duše oslobadjaju i prelaze u nobo. Krivovjerci, zabacivši nauk crkve o čistilištu, stali su dokazivati, da nije od postanka vladao običaj u crkvi moliti za pokojne; ali jih je pobio već sveti Augustin pišuć ovako: „Prigovarali krivovjerci, što jim drago proti tomu; prastari je običaj crkve moliti za po-

kojne i žrtvovati.“ (Knjiga o kriv. gl. 53.)* — Ovo su vjerovali već židovi staroga zakona. Čitamo o Judi Makabejcu, da je sabirao novce za ljude, pale u bitki i poslao dvanajest tisućah drahamah srebra u Jeruzalem, da se prikaže za pokojne pomirna žrtva, te se rieše griehah. Ovu vjeru potvrdjuje spasitelj, učeć, da se gdjekoji grešnici neće prije osloboditi tamnice, dok nenamire posljednji novčić svoga duga. Koju li je tamnicu mislio spasitelj govoreć ovako? Da li nebo? Ne, jer oni, koji se oslobode tamnice, — imadu se preseliti u nebo. A niti je nebo kakva kazniona ili tamnica, gdje se dug plaća. Da li pakao? Ne; jer iz paklenih mukah neima oslobodjenja. Tamnica ova dakle je treće njeko mjesto, različno od neba i pakla, tamnica ova je — čistilište. Kao što je učio božanski učitelj, tako su učili i vjerovali ovaj nauk i apoštoli. Sveti Pavao govori: da će se na drugom svietu njekoji „spasiti, ali kano ognjem“ (1 Kor. 3, 15.); a ovdje može se uzeti samo čistilište.

Poslje obćenitoga suda biti će samo nebo i pakao.

Na sudnji dan stajat će svi ljudi, na desnoj ili na lievoj strani, božanskoga sudca, kako su činili dobro ili zlo. Zato će se takodjer samo dvostruka osuda izreći, osuda vječne sreće, ili vječnoga prokletstvo. Tako govori i sveto pismo, spominjuć: da će zli (poslje obćenitoga suda) ići u muke vječne (u pakao); dobri pako u vječni život.“ Mat. 25, 46. O trećem mjestu poslje sudnjega dana, ili o čistilištu, neima igdje više govora, niti traga; zato upravo, što prestaje čistilište poslje sudnjega dana, te samo ostaje nebo i pakao do vieka.

Opomena.

Nebo ili pakao! Vječna radost ili vječna muka! Jedno ili drugo dopast će svakomu od vas! Ovdje nije moći uteći, niti se mienjati, niti izabirati! Doista osbiljna i varna istina. Imajući ovu istina na pameti, morate se pitati: Kamo ću jednoć dospjeti? Gdje ću na vieke stanovati, — da li veselo u kraljestvu nebeskom, da li u ognjevitom jazu paklenom? Jeste li željna znati? Slušajte! Svetomu Tomi akvinskomu, pisala je jednoć sestra, i pitala ga, kako bi se mogla spasiti. Učeni pako i sveti brat odgovori joj u kratko „Spasit ćeš se, ako hoćeš.“ A i vi ćete se d. d. spasiti, ako hoćete, sbilja i uztrajno. Milosti božje neće vam uzmanjkati ikada; kamo sreće samo, da vam neuzmanjka dobre volje. Da vam je dobra volja, pokazat ćete, ako se budete trsila vjerovati, ljubiti Boga i njemu služiti, i to vam bude najprečja briga. Spasiti se, doći u nebo — to vam treba svaki dan, pače neprestance, imati na pameti. Zaista je velika ludost, što toliki ljudi, pače i gdjekoja djeca, uviek misle, kako će s vremenom obogatiti, kako će jih drugi cieniti i štovati, te tako ludujući, čini jim se, da imadu već sada svega u izobilju i da drugi, neznam koliko, drže do njih; a deveta jim briga za spasenje duše i nebo. Da se sačuvate ove budalaštine slušajte istinit dogodjaj, što ću vam pripoviedati. Jednoć dodje u pohode k svetomu Filipu Neriju mladić, imenom Franjo Zazzara, i stade mu pripoviedati, skačuć od radosti, da će ići učiti prâva, što si je već odavna goruće želio; te da neće štediti ni truda ni marljivosti, da svrši što prije i što odličnije nauke. „A onda?“ upita ga prijazno i mirno svetac. „Onda ću,“ odgovori mladić, „postati doktorom i odvjetnikom“. „A onda?“ upita ga Filip dalje. „Onda ću voditi kojekakve zamršene parnice; pa ću na glas doći sa svojih besjedah, oštroumja i vještine“. „A onda?“ „Onda ću doterati do častih, odlikovanja i bogatstva.“ „A onda?“ „Onda ću živjeti po volji, slavno“ te mirno čekati starosti. „A onda?“ upita ga svetac još. „Onda-onda“ usupnu mladić te progovori tronut „a onda ću umrieti.“ „A onda“? nastavi Filip oštro i osbiljno, „a onda? Što ćete početi onda, kada doterate do zadnje svoje parnice, gdje ćete sam obtužen biti; a sveznajući bit će vam sudac, nebo ili pako konačna osuda“? Mladić se ukoči na to, niti znade dalje rieč pro-

---

* Liepo potvrdjuje nadalje sveti učitelj ovaj nauk u svojih izpoviedih (knj. 9. gl. 13.), gdje piše o smrti svoje majke, svete Monike. „Premda mi je mati“ ovako se moli Bogu sveti Augustin, „tako živjela, da je njezinom vjerom i urednim žićem mnogostručno slavljeno tvoje ime; nesmijem ipak reći, da nije od onda ijedne rieči izustila proti zapoviedi tvojoj, odkada si ju svetim krstom ponovio . . . . Zato molim ti se sada radi griehah matere moje . . . . Prosti je Gospodine, prosti je; molim te, nesudi ju. Došav joj čas smrti, preporučala nam je samo jedno, da se je neprestance sjećamo na tvom žrtveniku.“.

sloviti. Zadnje pitanje: »a onda?« ošinulo ga je kano grom s neba i ranilo mu srce. Do skora odreče se mladić pravnih naukah, stupi u duhovni red, gdje življaše sveto i pobožno do smrti. Kamo sreće d. d., da biste se i vi pitala, kad — god padnete u kakvu napast, ili idete na svetu izpovied, pače kadgod se primite kakova važnijega posla, a navlastito kašnje, kada podjete na nauk kakovu rukotvorcu, ili u službu kojemu gospodaru, ili si budete izabirala nov stališ: »A onda«? „a onda«? O tada vas sigurno nebi zatekla nepripravnu — smrt i sud božji.

Osmi članak vjere.

„Vjerujem u duha svetoga.«

Osmi članak uči, da je duh sveti treća božanska osoba, iste naravi s ocem i sinom.

Ovim odgovorom počima nauk o trećoj božanskoj osobi, svetom duhu. Kada smo govorili o presvetom trojstvu, kazao sam vam, da je samo jedan Bog; a u Bogu su tri osobe. Kako se zovu ove tri osobe? . . . . Duh sveti je iste naravi, dakle: 1) pravi Bog s ocem i sinom. Ovo je tako uznosita istina, da smo ju samo objavom mogli spoznati. Pa sbilja uči sveto pismo na različit način, da je duh sveti Bog. U jednu ruku zove duha svetoga, kao što oca i sina, izrikom i naprosto — Bog. „Zašto je vrag napastovao tvoje srce,« govori sveti Petar, „lagati duhu svetomu«? A duha svetoga zove odmah zatim „Bogom«, dodav: „Nisi lagao ljudem, nego Bogu.« Djel. apošt. 5, 3. 4. I sveti Pavao zove izrikom duha svetoga Bogom. „Neznate li,« piše sveti Pavao, »da su vam člani hram duha svetoga, koji je u vas“? A da se bude znalo, tko je duh sveti, dodaje: »Slavite i nosite Boga u tielu svojem«. 1. Kor. 6, 19. 20. — U drugu ruku pripisuje sveto pismo svetomu duhu božja savršenstva, kao i ocu i sinu. Pripisuje mu svemogućnost, pošto uči sveti Pavao, da sveti duh dieli moć liečiti i čudesa tvoriti, 1. Kor. 12, 9. 10. Zatim pripisuje sveti Pavao duhu svetomu božje spoznanje i sveznanost, pišuć o njem: »Duh sveti izpituje sve i dubljine božje.« 1. Kor. 2, 10. 11. Na drugih mjestih pripisuje sveti Pavao duhu svetomu

vječno gospodstvo, svetost i neizmjernost. — Gdješto pripovieda sveto pismo, da sveti duh tvori božja djela. Duh sveti, govori sveto pismo stvara i oživljuje nanovo sve (pjes. 103, 30.); čovjek se preporadja po duhu svetom, na Bogu sličan život, kojim je vriedan dospjeti u nebo (Iv. 3, 5.); duh sveti nas posvećuje itd. 1. Kor. 6, 11.

2) Duh sveti se razlikuje osobom od oca i sina. — Ovo ćete lahko razabrati iz riečih, koje je rekao Isus apoštolom (Iv. 14, 16.), »Ja ću moliti oca, i on će vam poslati drugoga tješitelja, da ostane s vami na vieke, duha istine.« Kako se razlikuju ovdje tri osobe? Dobro; sin moli, a to oca, da pošalje — duha svetoga. Pripoviedaj nam još, kako su se različno objavile tri božanske osobe za krštenja Isusova u Jordanu. (Sr. str. 111.)

Ovaj nauk vjerovala je i katolička crkva od postanka svoga i branila proti svim krivovjercem. Koncem četvrtoga stoljeća uze tajiti krivovjerac Macedonij, da je duh sveti pravi Bog. S toga je držan crkveni sabor u Carigradu godine 381. Na ovom saboru potvrdjeno je nanovo vjeroizpoviedanje nicejsko i dodano mu još naročito u pogledu nauka o duhu svetom: „Vjerujem u duha svetoga, koji se ujedno s ocem i sinom štuje i slavi.“

Duh sveti izlazi od oca i sina, kao iz jednoga izvora.

Ove rieči izkazuju dva važna nauka vjere, kojih nam se je držati nepomično. Izkazuju naime: 1) da duh sveti neizlazi samo od oca, nego izlazi i od sina. Ovaj nauk uči nas sveto pismo naročito. Sveto pismo uči u jednu ruku, da je duh sveti duh oca: »Niste vi“ govori Isus učenikom, „koji govorite, nego je duh oca moga.“ (Mat. 10, 20.); u drugu ruku zove ga duhom sina: „Bog posla duha svoga sina u srca vaša.“ Gal. 4, 6. — Ovaj nauk izpovieda i uči sveta katolička crkva, posve razgovietno, u tako zvanom nicejskom vjeroizpoviedanju, gdje se kaže: „Vjerujem u duhu svetoga, koji od oca i sina izlazi;“ zatim u tako zvanom Atanasijinu vjeroizpoviedanju, gdje se kaže: »Duh sveti nije stvoren od oca i sina, niti rodjen, nego izlazi.“ Obćeniti crkveni sabor, drugi u Lionu, držan god. 1274. za pape Grgura X., proglasi ovaj nauk staro-

drevnim i članku vjere. „Izpoviedamo stalno i pobožno," govore sabrani oci, »da sveti duh izlazi od oca i sina. Ovo je sveta rimska crkva, mati i učiteljica svih pravovjernikah, do današnjega dana izpoviedala, naviešťala i učila. Ovo sveudilj drži stalno, naviešta, izpovieda i uči ona. Ovo je nepromjenljivi i istiniti nauk pravovjernih otacah i učiteljah, toli Latinacah, koli Grkah." — Katolička crkva uči 2): da duh sveti izlazi od oca i sina kao iz jednoga izvora. Duh sveti neizlazi najprije od oca, pa zatim od sina, kao da bi imao duh sveti dvostruki izvor, dva izvora; nego duh sveti izlazi od oca i sina zajedno, kao iz jednoga izvora. Znadete već, da su sve tri božanske osobe stvorile sviet, premda se stvaranje pripisuje ponajprije ocu. Pa ipak neima sviet trostruki izvor, nego samo jedan; jerbo je postao sviet jednim, svima trim osobama zajedničkim, djelom stvarajuće svemožnosti božje.

A kada je duh sveti, kako smo onomadne govorili, pravi Bog, kao i otac i sin, razumije se po sebi, da je i posvudan. Nego ipak uči katolička crkva, oslanjajući se na sveto pismo, da je duh sveti osobito u katoličkoj crkvi i u dušah pravednikah. Ovo će nam pokazati sljedeće pitanje i odgovor.

Duh sveti kao posvudni Bog, svagdje je; ali kao početnik i darovnik milostih osobito u katoličkoj crkvi i u duši pravednikah.

Bog je, kao što već znadete, po svojoj božanskoj naravi iliti sućtvu svagdje, na svakom mjestu, — posvudan. Bog je cio i nerazdieljen ne samo u svemiru, nego takodjer cio i nerazdieljen u svakom posebnom dielku svemira. Pa ipak možemo reći, da je Bog na ovom ili onom mjestu prisutan osobitim načinom, kada naime Bog gdjegod obilnije dieli svoje milosti i blagodati, t. j. pokazuje očevidno, da je gdjegod prisutan. Sveti Jakob patriarh znao je, kao što znademo i mi, da je Bog posvudan; pa ipak reče: „U istinu ovdje je Bog. . . Ovdje nije drugo, nego kuća božja"; što ga je naime upravo ondje zatekla izvanredna sreća: gledati nebeske ljestve, a na njih Boga, gdje stoji i angjele, gdje se uzpinju i silaze. — Tako govorimo, kadšto i mi, da je Bog u nebu, što se naime u nebu izvanredno ukazuje slava božja. Upravo

tako govori se i o duhu svetom. I duh sveti, budući Bog, posvudan je. Nego ipak, može se podpuno pravo reći: da je „kao darovnik milostih osobito u katoličkoj crkvi i u duši pravednikah;" jer ovdje pokazuje izvanredno, da je prisutan. Jer, kao što ćemo do skora slušati, dieli duh sveti ponajprije i obilno svoje božanske milosti i blagodati katoličkoj crkvi i dušam pravednikah. A budući da nas milosti, koje nam dieli duh sveti, posvećuju, kažemo podpuno pravo: »da je duh sveti, kao početnik milostih," osobito u katoličkoj crkvi i u dušah pravednikah. — A kada je duh sveti, kojega je obećao Isus crkvi, poslan?

Duh sveti poslan je crkvi petdeseti dan poslje uzkrsnuća Isusova na duhovo, kadno je sašao u prilici gorućih jezikah nad apoštole.

Već znadete iz bibličke poviesti, kako je sašao duh sveti čudno nad apoštole; pa zato ću vas samo popitati, da vidim, jeste li dobro razumjela i upamtila. Kaži nam ti kamo su išli apoštoli poslje uzašašća Isusova u nebo? A ti, koga su čekali u Jeruzalemu? Ti, kako su se pripravljali, da dočekaju duha svetoga? Napokon ti, kada i kako je došao duh sveti? Ovi gorući jezici bili su dakako samo vidljiva spodoba, koja je znamenovala došašće duha svetoga. Oganj naime svietli, čisti, grije, pali. Sašav dakle duh sveti u spodobi ognja nad apoštole, pokazao je, da će jih razsvietliti, od svih griehah očistite, ter božanskom ljubavlju upaliti i ugrijati. Nije sašao duh sveti nad apoštole u spodobi munje i groma, kao što se bješe Bog njekoć židovom ukazao na gori Sinaju; jer surove i okorjele židove trebalo je strahom prinukati, da obdržavaju zapoviedi božje; a kršćani treba da se na to sklone dragovoljno od ljubavi. Duh sveti sašao je u spodobi jezikah; jer je naime propoviedju apoštolah ljude razsvietlio, očistio, upalio i ugrijao. — Duh sveti pako nije samo poslan apoštolom, nego cieloj crkvi Isusovoj za sva buduća vremena. Tako su proricali već proroci, a napose Isus. Pa sbilja je, kako primjećuje sveti Augustin (1. govor na duhovo) „u blagovalištu, u Jeruzalemu, sabrana bila crkva, ciela crkva primi ondje duha svetoga.« Jer crkva je, u kratko govoreć, vidljiva obćina svih pravovjernih kršćanah na zemlji, pod obćenitim vidljivim, vrhovnim glavarom. Ovaj pako vrhovni glavar

bijaše onda sveti Petar sam. Duh sveti, poslan jednoć crkvi, imade po volji i naredbi Isusovoj, ostati u crkvi viekom. Jer Isus znadijaše veoma dobro, da je pravovjernikom sveudilj od potrebe duh sveti, kako će s njim i ocem sjedinjeni ostati i u vječni život dospjeti. — Dan, kada je duh sveti sašao nad apoštole, žove se duhovo. Sjetimo se dakle na duhovo, da je sašao duh sveti. Veselimo se, što nas je duh sveti posvetio na svetom krstu i uveo u katoličku crkvu, u kojoj se jedino možemo spasiti. Falimo duhu svetomu na ovih blagodatih i molimo se njemu gorući, da nas u katoličkoj vjeri uzdrži, te da mu opomene i ponuke marljivo slušamo.

Duh sveti uči, posvećuje i ravna nevidljivo sveudilj crkvu do konca svieta.

1) Duh sveti uči crkvu. — Isus je obećao crkvi svojoj u osobi apoštolah, da će joj poslati „duha istine, da ostane s njom uvieke." Iv. 14, 16. 17. i 16, 13. Što je pako Isus obećao toli nedvojbeno, izpunio je takodjer sigurno. Dakle je bio svagda, a i danas je duh sveti u katoličkoj crkvi, sveudilj ju razsvjetljujuć, učeć i uzdržavajuć u njoj pravu vjeru. Imamo se dakle duhu svetomu zafaliti, što je katolička crkva objavljeni božanski nauk sveudilj nepokvaren sačuvala, kako ga je primila od Isusa i apoštolah; što nije ikada dopustila budi najmanje promieniti, izkriviti ili pokvariti istinu, te što je i danas cielo katoličko kršćanstvo složno u vjeri. — Kako li je posve drugčije kod nekatoličkih sliedbah! Nigdje sloge i jedinstva u nauku. Danas zabacuju, što su jučer vjevali; a neznaju, hoće li sutra isto vjerovati, što danas. Očevidno tumaraju od bludnje do bludnje, dok se konačno strmoglave u ponor nevjerstva i praznovjerstva. Pà i kakvo čudo; pošto odciepivši se od crkve, odciepljeni su i od duha svetoga, duha istine.

2) Duh sveti posvećuje crkvu. — „Što je duša tielu čovječjemu, to je duh sveti duši", govori sveti Augustin (1. govor na duhovo); »te što djeluje duša po svih članih tiela, to djeluje duh sveti u crkvi." Duša je po svih članih tiela, daje svim članom život u istih mah i usposobljuje sve članove, kriepi jih, da mogu rasti i razvijati se.

A tako djeluje i duh sveti u crkvi. Duh sveti dieli svim članovom crkve život milosti; od njega izvire posvećujuća snaga po svih članovih crkve, kao što naravna sila od srca po svih članovih tiela. Od svetoga duha potekle su sve vrhunaravne blagodati i krieposti, kojimi su se odlikovali pojedini člani od postanka crkve, ili se danas odlikuju, svaka svetost i napredak u svetosti. — Istina dobavlja crkva svetost svojim članom iz različitih izvorah milosti, naročito iz svetih otajstvah. Ali pita se nadalje, odkuda moć svetim otajstvom? Odkuda n. p. vodi, oprati dušu od svih griehah i posvetiti ju na svetom krstu? Neima ovu moć dakako od sebe, ali ju ima od duha svetoga. — Odkuda li katoličkoj crkvi takove djece, koja su se od postanka njezina divnim junačtvom odlikovala, služeć Bogu i bližnjemu, a i danas se odlikuju? Odkuda joj milijuni junačkih mučenikah, sbori čistih angjeoskih djevicah, silna povorka svetacah svake dobe, svakoga stališa i spola, povorka blišteća sjajem krieposti tokom svih kršćanskih vjekovah? Odkuda joj redovnički sborovi, kojim je jedina životna zadaća, podpuno i dragovoljno nasljedovati, siromašnoga, naruženoga i trpećega spasitelja te postati sličnimi razpetomu Bogu-čovjeku? Komu ćemo inomu pripisati ovo, do li duhu svetomu? Može li se ikoja druga sljedba pofaliti ovakovim uresom, osim katoličke crkve? Upravo to dokazuje, da je katolička crkva utemeljena od Isusa, te da je samo u njoj sveudilj duh sveti.

3) Duh sveti ravna crkvu. — »Nesumnja itko, da crkvu ravna duh sveti; izvan tko odpade od vjere u evangjelje Isusovo." Ovako je pisao po prilici prije 300 godinah nadbiskup rochesterski, Ivan Fischer, koji je istinu katoličke vjere svojom krvlju podpisao, a svojom smrću zapečatio. Istina, papa, rimski biskup, vidljiv je glavar crkve, te ju ravna vidljivo. A tako je opet Isus nevidljiv glavar crkve i ravna ju nevidljivo. Nego kažemo ipak podpuno pravo, da crkvu nevidljivo ravna duh sveti; jer Isus crkvu ravna po duhu svetom, koji je i njegov duh, dočim i od njega je poslan, kao i od oca. — Sabravši se apoštoli sa svetim Petrom, svojim vrhovnim glavarom, na sabor u Jeruzalemu, izdadoše shodne naredbe za cielu crkvu, a na čelu ovim naredbam bjehu ove rieči: »Svidjelo se duhu svetomu i nam", itd. Tako su radili i svi crkveni sabori potonjih viekovah, kad su izdavali naredbe,

budući uvjereni, da je ravna duh sveti. — Kako se je dakle ljubezno pobrinuo Isus za crkvu svoju, neostaviv ju kao sirotu bez oca i majke, nego poslav joj duha svetoga! Kako zafalni nadalje treba da budemo duhu svetomu, što učeć crkvu, čuva nas svake sumnje i bludnje! Kako zahvalni treba da budemo njemu, što dieleć obilno svoje milosti u katoličkoj crkvi, posvećuje nas; što brani, kriepi i ravna crkvu, sred svih olujah i progonstvah. A kako srećnimi moramo se takodjer scieniti, što smo djeca ove crkve!

Duh sveti razsvjetljuje, posvećuje, kriepi i tješi duše; zato se i zove posvetitelj i tješitelj.

Duh sveti razsvjetljuje nas, da spoznamo, što je u istinu dobro, spasonosno i Bogu ugodno; jer gdje neima toga svjetla, uzalud je svaka druga pouka o spasenju vječnom. To nam pokazuju očevidno apoštoli. Nije li jih tri godine danah naučao božanski spasitelj ljubezno i razgovietno, kao što nauča otac diete si, ili učitelj učenika? Nije li prihvatio brižljivo svaku sgodu, da jim popravi putene misli, predsude i bludnje? Pà ipak, koliko jih je putah morao koriti, s nerazboritosti i lakoumnosti? — A kad je sašao na nje duh sveti, koli razsvietljeni postadoše! Mudrost i znanje njihovo, dade se na čudo učenjakom na glasu; te naukom ovih prije neukih, prosvietli se vaskoliki sviet, kao što nestaje noćne tmine, a dan zabieli po cieloj zemlji, kada ograne sunce u jutro s iztoka. Ako li je apoštolom bio od potrebe duh sveti, premda jih je naučavao sam Isus; tko će izmedju vas smjeti oholo pomisliti, da mu netreba svjetla duha svetoga? Ako li nam je od potrebe svjetlo duha svetoga, to nam valja i moliti za ovo svjetlo, kako su molili apoštoli. S toga i zazivate svaki dan prije nauka, duha svetoga; a od potrebe je, da tako radite i kod kuće prije, nego počmete učiti katekizam, ili se latite koga drugoga školskoga posla. Tako su radila sva pobožna djeca, a i najveći bogoslovci držali su se ovoga običaja; pa su takodjer tvrdili, da su od duha svetoga razsvietljeni, više naučili, nego li iz svih knjigah. — A sav viek vaš od potrebe vam je duh sveti, da vas uči nebesku mudrost, koja će vas pratiti preko lukavoga zemaljskoga života u nebo i sveudilj čuvati od pogubnih zamkah

svjetskih i vražjih. To je imao na pameti Salomun, kada je postao kraljem; pa zato se je toli goruće molio Bogu: „Ti si Bože odabrao kraljem, mene, slugu svoga; a ja sam posve malen dječak . . . . Spusti svoju mudrost sa svojih nebesah i s priestola svoga veličanstva, da bude sa mnom i sa mnom radi, te budem poznao, što je tebi povoljno. Jer tko će pogoditi, što je tebi drago, ako ti neudieliš mudrost i nepošalješ svoga svetoga duha s visinah“. 3. kralj. 3.; Mudr. 9. Ova molitva omili Bogu jako i buduć Salomun više cienio mudrost od bogatstva, duga života, ljepote, časti i svih zemaljskih dobarah; udieli mu Bog ne samo mudrost, za koju ga bješe molio, nego i bogatstvo i čast veću, nego ijednomu kralju do njega. S toga mogaše Salomun posve pravo govoriti: »Molio sam i udieljen mi je razbor; zazivao sam i sašao je u me duh mudrosti I držao sam do nje više, nego li do žezla i priestola, a bogatstvo činilo mi se je ništa, sravniv ga s njom; niti sam ju uzporedio s dragim kamenjem, jer sve zlato, sravniv ga s njom, sitan je piesak, a kao blato prezire se srebro, sravniv ga s njom.“ A zatim i doda znamenite veoma rieči: »Sve dobro dodje mi ujedno s njom i nebrojeno blago po njezinih rukuh.« Mudr. 7. — I vam će dati Bog ovoga duha mudrosti, ako mu se budete zanj molila. To uči božanski spasitelj govoreć: »Ako vi umijete djeci svojoj davati dobre darove; kud i kamo više, dat će vaš otac u nebu dobroga duha onim, koji ga mole.« Luk. 11, 13. Na to nas opominje i sveti Jakob, pišuć: »Treba li komu od vas mudrosti, neka si ju moli od Boga, koji dieli svim obilno i neprigovara i dat će mu se.« Jak. 1, 5.

Duh sveti nas posvećuje. »Milošću duha svetoga,“ govori sveti Zlatoustnik, »postane čovjek od sunca vedriji i sjajniji, koji je malo prije okaljan bio griehom.“ (Hom. 2. o duhov.). Duh sveti naime, početnik je svetosti i dielitelj milosti, potrebite za svetost. O divnoj posvećujućoj moći duha svetoga, osvjedočit ćemo se, ako se samo i ovdje obazremo na apoštole. Tko će jim izbrojiti mane i pogreške prije, nego li je sašao duh sveti? Slavohlepno prepirahu se, tko će izmedju njih biti najveći i prvi u kraljestvu Isusovu, koje držahu posve zemaljskim. Ivan i Jakob, sinovi Zebedejevi, odaslaše si pače mater, neka moli Isusa, da jim ustupi prva mjesta u svojem kraljestvu.

Ostali se učenici, smotrivši to, razljutiše na ovu dvojicu. — Njeki gradić nehćede Isusa s učenici primiti na konak; s mjesta odluče učenici osvetiti se gradjanom i sazivaju oganj s neba, da se sažge. Takove pogreške imadjahu apoštoli, prije nego li je sašao na nje duh sveti. A kako se promieniše, kad je sašao na nje duh sveti? Postadoše puni poniznosti, puni krotkosti, puni ljubavi medjusobno i prama drugim. Odsele nemare za ikakvu čast, ikakvo dostojanstvo; svaki gleda samo, gdje bi drugomu poslužio. Puni duha Isusova, može svaki od njih reći, kao sveti Pavao: „S Isusom razapet sam na križ; živem ja, ali ne već ja, nego Isus živе u meni.« Gal. 2, 19. 20. — Niste li i vi rada d. d. živjeti pobožno i sveto? Molite se dakle goruće svaki dan duhu svetomu. Ali opet nije dosta samo moliti; nego valja vam se takodjer brižljivo čuvati grieha, čuvati se zle djece, zlih ljudih i drugih zlih prigodah. Zatim treba vam svaki dan izpitivati savjest i češće ići na svetu izpovied. To je najljepši način sačuvati se grieha, pogreške svoje popraviti, te bogoljubno živjeti.

Duh sveti nas k r i e p i. »Milošću duha svetoga kriepi se čovjek proti svakoj napasti, utvrdjuje se i slobodi.“ Tako uči sveti Bernardo, jaki i hrabri vojnik Isusov. Pomislite opet na apoštole. Koli slabi, strašljivi i kukavni bijahu prije, nego li su primili duha svetoga. Petar, koji je malo prije iskreno i srčano uvjeravao Isusa, da će s njim ići u tamnicu i na smrt, prestraši se službinje i nesmjede Isusa izpovjediti. Drugi su učenici, pobjegli kada je Isus ufaćen. Pače poslje uzkrsnuća Isusovа drhću još od straha, da je nebi tko pripoznao za učenike Isusove, te na smrt dao; s toga, kad bi jim se ukazao Isus, zatekao bi je za zatvorenimi vrati. Kad je pako sašao na nje duh sveti, minu je strah, te se srčano i neustrašno razidjoše po cielom svietu uzprkos svim nepogodam, i nebojeći se, — sročio se proti njim cieli sviet. Smiono govori svaki izmedju njih sa svetim Pavlom: »Tko će nas razstaviti od ljubavi Isusove? Nevolja? ili strah? ili glad? ili golota? ili pogibelj? ili progonstvo? ili mač?« Rimlj. 8. — Mi smo takodjer djeca katoličke crkve, kojoj je poslan duh sveti za uvieke, da kriepi pravovjernike u izvršivanju dužnostih njihovih, proti svim napastim. S toga nemože se itko izgovarati kad sagrieši, tobož da nije mogao drugčije raditi, ili da je bila napast prežestoka. Bili po naravi

koliko mu drago slabi, okriepljeni milošću duha svetoga, možemo svladati i pobiediti sve duševne neprijatelje. „Sve mogu,“ možemo kazati sa svetim Pavlom, »po onom, koji me kriepi.« Filip. 4, 13. *

Duh sveti nas t j e š i. Tuge, nevolje i brige, svakdanja su hrana zemaljskomu životu. Svaki čovjek imade koješta trpiti, bio siromamah ili bogat, sjedio u palači na priestolu, ili čamio u prosjačkoj kolibi. Tko će ga tješiti u ovih biedah? Ljudi, kadikad nikako, a kadikad težko mogu tješiti. S toga nam treba drugoga tješitelja, onoga tješitelja, kojega je Isus na razstanku obećao učenikom svojim, govoreć: „Ja ću moliti oca, pa će vam poslati drugoga t j e š i t e l j a, da viekoma ostane s vami.“ Iv. 14, 16. Zato nas uči crkva moliti: „Dodji duše sveti, tješitelju najbolji, sladki goste duše, sladke okrepo“! — Pogledajmo samo na apoštole, pa ćemo se osvjedočiti, da je duh sveti i sbilja Bogom poslani tješitelj. Kako su žalostni, tronuti, za

* Već sam vam pripoviedao više primjerah o stalnosti kršćanske djece. Nego ću vam ipak još gdjekoje pripoviedati iz prošloga vieka, da budete vidjela, što je kadar kršćanin, okriepljen duhom svetim. — Prve polovice prošloga vieka buknu u Kitaju progonstvo proti kršćanom, te je dugo trajalo; a za njega poginulo je mnogo tisućah nemilo radi vjere. Medju poginulimi bilo je takodjer djece, pače djevojčicah. Kad su doveli djevojku, kojoj je bilo devetnaest godinah, na sud, porumeni joj obraz od veselja, što ju je Bog udostojao, izpovjediti u mukah, ime Isusovo. Davši se sudcu na čudo ovo držanje djevojke, reče joj: »Zar neznaš, da imam oblast na smrt te osuditi?« Na to će mu djevojka: »Evo ti moje glave, odsieci ju, veliko će mi biti veselje, poginuti.« Ovoj stalnosti imademo se tim više čuditi, što se znade, da su Kitajci mehkoputan i strašljiv narod. I sami princevi i princezice, koji su se tek obratili na kršćansku vjeru, a obikli bili od prije živjeti u razkošju i izobilju, te od najviših častnikah na koljenih biti dvoreni, pretrpiše duge i strašne muke. Ovakav jedan princ morade radi vjere nositi okove, sedamdeset funtih težke. Usljed toga oglodano mu je tielo gdješto do kosti i rane su ga grozno pekle. Hoteć mu bol utažiti, ponudi mu se njeki dvoranik, da će mu platna metnuti izpod okovah. Ali mu nedade princ, nego odvrati: „Gdje si ikada čuo, da je Gospodin naš kušao riešiti okove, kojimi je svezan one noći, kada je ufaćen, ili da si je podmetnuo zavoje, da ga okovi neglodaju? To bijaše Bog-čovjek i trpio je za nas grieśnike, a mi netrpimo za ikoga, do sami za sebe.« I princeze carske porodice pokazaše, sred tugah i mukah, čudnu trpljivost i stalnost. »Ove odlično gospodične« piše jedan p r o t e s t a n t, »prognane su u pust predjel Tatarske; princeze bile su u pogibelji, poginuti od ljute zime i glada.« Pa uza sve te nevolje, svjedoči drugi očevidac, podnesoše princeze mnogo godinah najokrutniju biedu i nevolju, posve stalno, nepotuživši se najmanje. (Marschal kršć. poslan. svez. 1. gl. 2.

muke i smrti Isusove! Kako se turobno drže dva učenika, putujuća u Emaus, premda su čula, da je uzkrsnuo Isus! Ništa, niti sàmo uzašašće Isusovo u nebo, mogaše je podpuno razveseliti. Ali gle, sašav duh sveti na duhovo, donese u izobilju utjehe i veselja. Visoko vieće, razljutiv se do zla, što propoviedaju apoštoli Isusa razpetoga i uzkrsnuloga, dade je uloviti i šibati kao zločince. Ali uzprkos toli sramotnoj i bolnoj kazni, puni su apoštoli utjehe duha svetoga, te se „vraćaju veselo sa visokoga vieća, što su bili dostojni, za ime Isusovo sramotu trpiti.“ Djel. apošt. 5, 41. Veselo i odlučno primaju se na to prvašnjega težkoga posla, podnose i nadalje drage volje sve biede i tegobe, govoreći sa svetim Pavlom: »Puni smo utjehe, puni u izobilju veselja u svih svojih biedah“. 2. Kor. 7. 4. — Čitala ste valjda već i sama o svetih mučenici, kako su sred najljućih mukah slavili Boga, hvalu mu pjevali; a svi naokolo divili se njihovoj stalnosti, njihovu pokoju i veselju. „Ali nam se ova mučenička uztrajnost nesmije na čudo dati,“ piše sveti Augustin »jer Bog duh sveti bješe u njih.“ Duh sveti jih tješio, on jim već unapried u srce ulievao nebeske radosti, te su mučenici klicali od veselja, gdje bi drugi, nekušajući utjehe duha svetoga, samo cvilili od vaja i bola. — Ovaj duh sveti i medju nami je. On nas tješi u svih nevoljah, tegobah i progonstvih i osladjuje nam je svojom utjehom. Nam kršćanom je mnogo koješta trpiti i podnositi, što se skroz svjetskim ljudem nemoguće čini. Ali takovim je ljudem na pameti samo spoljašnost, gorkost; jezgra pako, slast božanske utjehe, nije im na pameti. Jezgru pozna samo onaj, koji ju kuša, budi u siromaštvu ili bolesti, budi u vanjskom progonstvu, budi pače na samrti.*

* Znadete već, koli je sladku utjehu osjećao sveti Stjepan u svojih mukah i na samrti. Takovu utjehu osjećao je i sveti Lovrinac, djevojčica sveta Agneza i tisuće drugih. Još ću vam pripoviedati jedan primjer iz dobe pomenutoga progonstva kršćanskoga u Kitaju. Biskup Sankez bude ulovljen, na sud doveden, te dobi s mjesta dvadeset pet udaracah u obraz, zatim još sedamdeset i dva, a konačno bude 26. svibnja god. 1747. na smrt mučen. Posljednje rieči, koje je rekao svomu vlastitomu krvniku, pokazuju, da je nebeskim pokojem nadahnut bio. »Prijatelju« reče krvniku »ja polazim u nebo; kamo sreće, da bih i tebe mogao povest.“ (Marshal svez. 1.) — Ovomu primjeru dodat ću još jedan, odakle ćete razabrati, koli čudno olahkoćuje i sladi božanski duh i ljute bolesti i liečničke operacije, nebeskom utje-

Ali nam duh sveti nedieli samo svoju milost, razsvjetljujuć nas, posvećujuć, kriepeć i tješeć, nego i prebiva nam u srcu. Da,

Duh sveti prebiva u duši, dok je čista od svakoga težkoga grieha; a smrtni grieh tjera duha svetoga iz duše.

Duh sveti, duh je ljubavi. On nas ljubi, te od ljubavi prama nam, hoće da se nastani u srcu našem. To vam je objavio duh sveti već staroga zakona, po ustih mudroga Salomuna: „Veselje mi je biti sa sinovi ljudskimi.“ Posl. 8, 31. A Isus govori naročito: „Ako me ljubi tko, ljubit će i otac moj njega, i doći ćemo k njemu i kod njega se nastaniti.“ Iv. 14, 23. To valja i ob osobi duha svetoga, kao i ob ocu i sinu, budući sve tri božanske osobe, imajući istu narav, nerazdružne. Tako razgovietno piše i sveti Pavao: „Zar neznate, da su vam članovi hram duha svetoga, koji je u vas, kojega ste primili od Boga„ ? 1. Kor. 3, 16. i 6, 19.*

Ali neprebiva duh sveti u svih ljudih, pače niti u svakom kršćaninu; nego, kao što prije spomenuh, samo u

hom. Njeka pobožna redovnica u Francuzkoj, imenom Elizabeta, udari ob noć u tmini toli nemilo njegdje o ugao, te si je sasvim smrskala oko. Nebude dugo i cielo se oko upali kao živ ugljen. Njezine sestre redovnice stanu lievati suze od žalosti; ona pako bijaše puna veselja, što joj se pružila sgoda, da može za odkupitelja štogod trpiti. Liečnici se saberu, da joj izkopaju oko. Dvjema oštrima iglama kopali su joj oko, a žile su joj rezane škarama. Elizabeta stajaše na miru kao jagnje, a liečnici nemogahu se načuditi njezinoj trpljivosti. Dovršivši posao, upitaše ju liečnici: »Zašto se nije potužila?“ A ona odgovori: »Ja se nemogoh potužit; jer sam se neprestano razgovarala s odkupiteljem, te sam do sto putah rekla: »Spasitelju moi, koli sladka je prisutnost tvoja! Koliko veselje lievaš mi u srce“! — Vidite, bijaše vam to milost duha svetoga, što je Elizabeta osjećala prisutnost božanskoga spasitelja i odtuda toli sladku utjehu crpila. (Hungari sveti spomenici str. 485.)

* Tako je od postanka vjerovala crkva. Sveti biskup i mučenik Ignatij, koji je poginuo god. 106., upitan od krivobožca cara Trajana, kako mu je ime, odgovori: „Teofor« t. j. »bogonoša“, što nosi u srcu Boga. Pa tako može se ponositi i svaki kršćanin, u milosti božjoj: da je bogonoša, što nosi u istinu duha svetoga u srcu. — Pripovieda se o svetom Leonidi, ocu velikoga crkvenoga učitelja Origena, da si je sina, još u kolievci, često i smierno ljubio u prsa. A kada bi ga pitali, zašto ga tako ljubi, odgovorio bi: »Srce djeteta moga hram je duha svetoga«. — A to kažem i ja vam d. d. dokle god budete sačuvala nevinost, primljenu na svetom krstu.

srcu onih, koji su bez težka grieha. „Duh sveti«, govori sveto pismo, „neulazi u opaku dušu, niti prebiva u tielu, koje robuje griehu i zloći: jer duh sveti bježi izpred licumjerca,« t. j. izpred čovjeka, koji ga, istina, izvanjski štuje, ali griešnim životom onesvećuje. Mudr. 1, 4. 5. A kako da i prebiva duh sveti u nečistu srcu; kad Bog toli nemilo mrzi na grieh, te si mi ove mržnje valjano niti pomisliti možemo. Spominju životopisci, da je Bog pokazao jednoć svetoj Tereziji dušu, nagrdjenu gubom grieha. Ovaj se pogled tako kosnuo svete Terezije, te je sama češće govorila: da bi radje po sve vieke bosonoga hodila preko živoga ugljenja, nego li budi pol ure gledala rugotu duše u smrtnom griehu. Kada su dakle sveci, razsvietljeni samo slabim trakom božanskoga sunca, toli ljuto mrzili na grieh, koli neće mrziti na grieh neizmjerno sveti Bog? — Smrtni grieh dakle tera duha svetoga, onesvećuje i pogrdjuje živi hram božji. Zato dodaje sveti Pavao gore navedenim riečim: „Zar neznate, da ste hram božji," ove strašne rieči: »Ako li tko onesveti hram božji, skončat će ga Bog; jer je hram božji svet, a taj ste vi.« 1. Kor. 3, 17.

Opomena.

Baltazar, kralj babilonski, osmjeli se za gostbe, na koju bijahu se sabrali najodličniji dostojanstvenici, budući pijan, donieti na stol srebreno i zlatno posudje, što mu je njekoć zaplienio djed njegov u hramu jeruzalemskom. On prvi uze piti iz ovoga posudja, a za njim ostali gosti. Ali nuto! u isti mah ukaže se na stieni ruka, pišuća njekoje rieči. Ugledavši ruku, protrnuše od straha gosti do jednoga. Kralj pobliedi kao krpa i stade drhtati od težka straha. Na to pozove mudrace svoga dvora, da mu protumače ove tajne rieči; ali se nanajde itko, da je protumači. Sada pozovu proroka Danijela pred kralja, a on mu reče slobodno i odprto: „Ti si se kralju uzdigao proti gospodaru neba. Nebijaše ti dosta, što ti je djed porobio sveto posudje. Ti si ga dao donieti, da piješ iz njega sa svojimi velikaši. Zato je Bog dao ovo pisati na stieni. Rieči pako glase: „Mane" t. j. pobrojio ti je Bog kraljestvo i skončat će ga. „Thekel«, t. j. podielit će ti se kraljestvo, te predat Medom i Perzom.« Ovo se izpuni odmah sljedeću noć; jer je Baltazar ubijen, a Medi i Perzi podieliše si

njegovo kraljestvo. Tako je dakle skončao Bog onoga, koji je onesvetio i pogrdio posudje, u kojem je čuvana njekoć krv žrtvovanih jaganjacah i govedah. Ali ovo posudje od srebra i zlata, niti s daleka bijaše tako sveto, kako živi hram srca našega, u koje se nastanio sam duh sveti. Kako strašno li će dakle njekoć skončati Bog onoga, koji onesveti ili pogrdi ovaj hram smrtnim griehom? Sveti Pavao govori pako, ne samo, da je duša naša hram duha svetoga; nego i člani tiela našega, jer prebiva duša u tielu. Kako je dužan dakle kršćanin, svoje tielo osobito čuvati u poštenju; te nikada zlo upotrebljavati osjećala tiela, svoje oči, svoje ruke, svoj jezik itd. Klonite se dakle grieha moja djeco! Presiecite griehu put u srce svoje, bojeći se sveudilj Boga, da vam se nepodkrade kakogod napastnik pakleni u srce i neosvoji ga; a duh sveti da nepobjegne. Čuvajte se griešnih mislih, predstavah i požudah; klonite se nesramnih govorah i zlih djelah. Nežalostite duha svetoga, negasite si u srcu ljubavi božje; nego ju brižljivo čuvajte i gojite, te se sveudilj razsvjetljujte, posvećujte, kriepite i tješite, pa si tecite sve veću plaću na nebu!

Deveti članak vjere.

„Svetu crkvu katoličku, svetih obćinstvo."

§. 1. Crkva u obće.

Primiv duha svetoga, razišli su se apoštoli po cielom svietu, propoviedali su i krstili i udruživali sve oko sebe; koji su vjerovali i dali se krstiti.

Pred uzašašće svoje, reče Isus učenikom si: „Primit ćete jakost duha svetoga i bit ćete mi svjedoci po svoj Židovskoj i Samariji i do na kraj zemlje.« Djel. apošt. 1, 8. Duh sveti dodje za deset danah poslje, te napuni apoštole i druge s njimi sabrane u Jeruzalemu. S mjesta skoči sveti Petar na noge, te stade, na očigled strkavšemu se i usljed čuda zapanjenomu narodu, svjedočit o ukrsnuću Isusovu. Na propovied njegovu prime tri tisuće naroda kršćansku vjeru. Ovi budu kršćeni te udruženi kršćanskoj obćini u Jeruzalemu. Iza druge propoviedi svetoga

Petra udruženo je pet tisućah ovoj obćini. Dà, pripoviedaju djela apošt. »umnožao jim je dan na dán broj Gospodin.« — Od Jeruzalema počamši, nastavljali su apoštoli dalje svoj posao po svoj Židovskoj i Samariji; te kao što su u Jeruzalemu, tako su i ovdje krstili one, koji su primili njihovu rieč, i udružili sve, koji su vjerovali i dali se krstiti, sklopivši kršćanske obćine iliti zadruge. Napokon krenuli su i u neznabožke zemlje i prevalili do na kraj, za onda poznatoga, svieta. Svagdje su propoviedali i krstili sve, koji su vjerovali nauk njihov, čudesi praćen, te prigrlili dragovoljno vjeru Isusovu.

Tako su se sklopile u mnogih mjestih kršćanske obćine, kojim su glavari bili apoštoli.

Ovakove su obćine sklopljene ne samo u Jeruzalemu, nego i u Antiokiji, Korintu, Solunu, Efezu, Rimu i po drugih mjestih. Sveto pismo spominje o jeruzalemskoj obćini, da je »množini pravovjernikah bilo jedno srce i jedna duša," te da su »pravovjernici uztrajali u nauku apoštolskom«; a to se može tvrditi i ob ostalih prvih kršćanskih obćinah. Ovu slogu držali su apoštoli, budući glavari ovim obćinam. Apoštoli su u jednu ruku propoviedali, sveta otajstva dielili i svetu misu prikazivali; u drugu pako ruku obćine ravnali, zakone krojili, zle porabe ukidali, nemirnjakom i buntovnikom prietili, da će jih iz crkve izobćiti; zlotvore napokon i izobćili, a pokornike natrag primali. Pravovjernici su priznavali i štovali apoštole kano zakonite, od Boga postavljene, glavare. Pravovjernici slušali su apoštole, obdržavali njihove propise, primali od njih kazne, i trsili se posve zadovoljiti njihovim naredbam.

Kada su se pomnožile kršćanske obćine, redili su apoštoli starješine u biskupe i postavili je za glavare novim obćinam, naloživši jim, da oni opet rede i postavljaju druge.

Kršćanske obćine pomnožale su se doskora u toliko, te ono malo apoštolah nemogaše dospjeti, da je sami s v e ravnaju, a to tim manje, pošto bješe zapovjedio Isus apoštolom da »idu po svem širokom svietu, propoviedajući evangjelje svim stvorovom.« Mark. 16, 15. S toga si oda-

braše apoštoli vriedne, u vjeri i krieposti stalne, obično zrelije dobe, — muževe, rediše u biskupe, i podieliše jim službu i oblast, koju bjehu sami primili od Isusa, naime: učiti, sveta otajstva dieliti, kršćanske obćine ravnati, nove sklapati, te vrstne muževe rediti u svećenike i biskupe. Pavao i Barnaba, govori sveto pismo, »redili su pravovjernikom, uza molitvu i post starješine, po svih obćinah." Djel. apošt. 14, 22. A sveti Psvao, utemeljiv kršćansku vjeru na otoku Kreti, te postaviv Tita glavarom iliti biskupom ovdje, piše mu ovako: „Zato sam te ostavio u Kreti, da rediš starješine od grada do grada." Tit. 1, 5.

Sve ove obćine bile su opet medju sobom spojene: izpovjedajući jednu te istu vjeru, primajući jedna te ista otajstva, držeći se sve skupa i budući jedna velika kršćanska obćina pod jednim obćenitim glavarom, svetim Petrom.

Kao što su spojeni medju sobom člani jedne obćine, tako su se skupa držale kršćanske obćine, razsute po svem svietu. Sve obćine, bile kakogodjer daleko jedna od druge, dielilo jih more ili kopno, izpoviedale su naime jednu te istu kršćansko-katoličku vjeru, kako su je naučili apoštoli ili učenici apoštolski; po svih obćinah prikazivana je jedna te ista sveta misa, dieljena jedna te ista sveta otajstva, i sve su priznavale, sa svojim biskupom, jednoga te istoga vrhovnoga glavara, svetoga Petra, kojega je sam Isus postavio obćenitim, vidljivim glavarom svoj crkvi. Ovako dakle bijahu sve kršćanske obćine po svem širokom svietu, udružene u jednu veliku kršćansku obćinu.

Ova velika kršćanska obćina pod jednim obćenitim glavarom, zvala se je k a t o l i č k a t. j, obćenita crkva ili naprosto, c r k v a.

Govoreći dakle »crkva", nerazumievamo ovdje mjesto ili sgradu, gdje se skupljaju pravovjernici na službu božju, niti razumievamo pojedine kršćanske obćine, niti koju biskupiju, kojoj je na čelu biskup; nego razumievamo sbor svih kršćansko-katoličkih obćinah, svih kršćanah na svietu. Crkva je naime nalik dobro uredjenu kraljestvu, u kojem su razne pokrajine, bile kakogod daleko jedna od druge, udružene u jednu državu; jer imadu iste zakone i uredbe, te jednoga vrhovnoga glavara — kralja ili cara.

Po tom je dakle crkva, obćina svih kršćanah na zemlji, koji su, izpovjedajući istu vjeru i primajući ista otajstva, sdruženi pod jednim obćenitim vrhovnim glavarom (papom, kano nasljednikom svetoga Petra) i njemu podredjenimi biskupi (kano nasljednici ostalih apoštolah.)

Crkva je dakle obćina (sbor, zadruga) ljudih. Crkva je obćina, kojoj su članovi razasuti po svem svietu. Crkva se sastoji od ljudih, kršćenih i pravo vjerujućih u Isusa, te koji su ne samo nutarnje, vezom medjusobne ljubavi; nego i vanjski, t. j. vidljivo medjusobno sdruženi. Ova pako vanjska veza sastoji se u tom, što: prvo, izpoviedaju jednu te istu vjeru javno riečju i djelom; drugo, primaju vidljive izvore milosti iliti sveta otajstva; treće, što se pokoravaju u svem, što se tiče vjere i kršćanskoga života, jednomu te istomu vidljivomu obćenitomu glavaru, rimskomu papi (kano namjestniku Isusovu, a nasljedniku svetoga Petra), te svojim biskupom (kano nasljednikom ostalih apoštolah), od pape postavljenim i njemu podredjenim.

Ovako je uredjo crkvu sam Isus, njezin utemeljitelj; apošteli su samo ovršili njegovu volju.

Veoma je važno, što ste učila o crkvi dosele. Učila ste, da su u crkvi jedni propoviedali, dielili sveta otajstva, ravnali i upravljali kršćanske obćine u duhovnih poslovih; a drugi su marljivo slušali rieč božju, primali sveta otajstva, te se pokorno podlagali naredbam svojih duhovnih glavarah. Tako je bilo već s početka mnogo kršćanskih obćinah, upravljanih od kojega apoštola ili drugoga zakonito redjenoga biskupa; a ove su obćine skupa s glavari svojimi, podredjene bile jednomu obćenitomu glavaru, svetomu Petru. Odatle što dosele rekosmo, vidite, da već od postanka crkve nisu si svi njezini člani bili jednaka, niti su dobili svi isto pravo, istu oblast i čast; nego da je bio medju njimi koji višji, koji niži, koji predpostavljen, koji podredjen. A to bijaše i od potrebe. Sam spasitelj uči, da mu je crkva nalik kraljestvu. Nemože li pako postojat i najmanje kraljestvo, bez vrhovnoga glavara i bez podredjenih mu činovnikah, kako će moći bez vrhovnoga glavara i podredjenih mu činovnikah, postojati crkva, koja se stere po svih krajevih svieta? — A sada pitamo d. d.

tko je uredio ovako crkvu, kao što je postojala odmah s prvine? Jesu li apoštoli, ili je sam Isus? Na to odgovara valjano katekizam. Deder kaži nam ti. Pravo: „Ovako je uredio crkvu sam Isus“ itd. Drugo niti se može misliti, znajuć u jednu ruku, da je premudar Isus; u drugu ruku, da je htio neka mu se crkva prostre po svem širokom svietu i uztraje do sudnjega dana. Tko li bi ini znao i mogao ustrojiti crkvu osim Isusa? Uredjenje dakle, ustrojstvo, iliti sustav crkve, što nam od postanka njezina do danas u oči udara, polazi od Isusa. Apoštoli su samo sačuvali ovu naredbu Isusovu i ovršili njegovu volju, a k tomu su dobili od Isusa oblast. »Apoštoli gospodnji« piše Tertulijan (o zagod. gl. 6.) „jamče nam, da ono, što su uredili, nisu svojevoljno napravili, nego su vierno predali narodom sustav, što su primili od Isusa.“ Tertulijan mogao je to posve dobro znati; jer buduć rodjen god. 160. poslje Isusa, mogao je poznati učenike apoštolske. Povrh toga bio je veoma darovit muž, te mogao sve potanko razumjeti. — Pitamo nadalje: odkuda znamo za sigurno, da je Isus u istinu ovako uredio crkvu, ili pitamo, kao što katekizam: „Po čem je Isus svoju crkvu tako uredio«?

Isus je svoju crkvu tako uredio, po tom, što je predao apoštolom svoju vlastitu oblast (učiteljsku, svećeničku i pastirsku), te jih poslao posvuda: 1) propoviedat, 2) krstit, 3) kršćene vladat pod vrhovnom upravom svetoga Petra.

Boraveć Isus na svietu, učio je ljude sam, što jim treba vjerovati i činiti, da se spase, praštao je skrušenim griehe sam, te kao dobar pastir ravnao pravovjernike sam; riečju: obnašao je učiteljsku, svećeničku i pastirsku službu. Ovu službu odluči Isus poslje svoga uzašašća na nebo ovršivati po svojih namjestnicih na zemlji. Za ovaj posao neodabra Isus kršćane ili pravovjernike s reda, nego odabra svetoga Petra i ostale apoštole. Ove je napose odabrao izmedju svojih učenikah, te jih kao dobar učitelj za njihovu važnu službu pripravljao, pače i poslje svoga uzkrsnuća razpravljao s njimi o kraljestvu božjem. Njim je predao svoju oblast. „Kao što je otac poslao mene,“ govori Isus apoštolom, „tako šaljem ja vas.“ Iv. 20, 21. To će reći: Kao što je poslao mene otac s neba na zemlju, da naučam

ljude, posvećujem i ravnam na putu spasa, tako šaljem ja vas, da nastavite posao, koji povjeri otac meni, t. j. naučat ljude, posvećivat i ravnat na putu spasa. Prije nego li se Isus razstao s ovim svietom, vraćajuć se k ocu, reće jim još svečano: „Dana mi je sva oblast na nebu i zemlji. Zato idete, naučajte sve narode, i krstite je u ime oca i sina i duha svetoga i učite je držati sve, što sam vam rekao." Mat. 28, 18—20.

Po oblasti dakle primljenoj od Isusa i u njegovo ime, imali su apoštoli odsele obavljati službu učiteljsku, imali su propoviedati božanski nauk po svem širokom svietu, da uzmogne svatko pràvo spoznati Boga ter se spasiti. Usljed povjerene si učiteljske službe imali si apoštoli právo i dužnost, božansku istinu svuda širiti, krivovjerstvo osudjivati, te porodivše se razpre glede vjere, valjano riešavati. — A kao što čuste već, apoštoli su ovu dužnost vierno obavljali. Apoštoli propoviedali su ne samo po Židovskoj i Samariji, nego po svih krajevih svieta. Apoštoli su takodjer osudjivali protivne nauke; rješavali razpre, zametnuvše se u pojedinih občinah, glede ovoga ili onoga nauka, pobijali krivovjerce, izpravljali krive misli, te tražili, da svi vjeruju ono, što oni naučaju. „Ako li vam angjeo s neba" (t. j. tkogod, tko bi se gradio angjelom s neba), piše sveti Pavao Galaćanom, „drugo propoviedao, nego li smo vam mi propoviedali, proklet bio." Gal 1, 8. — Usljed oblasti, primljene od Isusa, imali su apoštoli obavljati svećeničku službu. U to ime zapovjedio je Isus apoštolom dieliti sveta otajstva, a ponajprije primati po svetom krstu narode, koji budu vjerovali, u ovčarnicu Isusovu, t. j. katoličku crkvu. Zatim predade Isus apoštolom oblast, koja samo Boga ide, oblast naime, griehe praštati: „Kojim prostite griehe«, govori jim Isus „prošteni su jim.« Pače što više. Obrativši na posljednjoj večeri Isus kruh i vino, u svoje presveto tielo i krv, te prikazavši obodvoje svomu nebeskomu ocu i davši apoštolom blagovati, reče jim: „Ovo činite, meni na uspomenu.« Tim hćede reći spasitelj: Što sam ja sada upravo činio, naime, što sam kruh i vino obratio u svoje tielo i krv, što sam svoje tielo i krv prikazao svomu ocu nebeskomu i drugim dao da blaguju, to činite odsele i vi; k tomu dajem vam oblast i zapovied. — Vierno su obavljali apoštoli svećeničku službu.

Služili su svetu misu, dielili svetu pričest, krstili su, potvrdjivali, polažući ruke krštenim, odabirali vrstne muževe i redili je u djakone, svećenike i biskupe, praštali skrušenim griehe i zapoviedali bolestnikom, da si »dovedu svećenike crkve, te mole nad njimi i pomažu je svetim uljem u ime gospodnje.« Jak. 5, 14. Pravo dakle imade sveti Pavao, pišuć reć bi u ime svih ostalih apoštolah: „Tako nas neka drži čovjek, kano sluge Isusove i djelitelje božanskih otajstvah". 1. Kor. 4, 1. — Napokon imadu apoštoli obavljati pastirsku službu. Rieči Isusove: „Učite je držati sve, što sam vam kazao," potvrdjuju nepobitno ovu istinu. Ovimi riečmi dao je Isus apoštolom oblast i právo, zapoviedati vjernikom, da obdržavaju zapoviedi Isusove, da kršćanski živu i da se njim pokoravaju. I u našem jeziku znači kadšto rieč »učiti", zapoviedati. N. p. učiti (koga) rano ustajati. — Nadalje rieči: „Štogod svežete na zemlji . . ." znamenuju, da je Isus predao apoštolom takodjer oblast, opornike duhovno kazniti. A da su apoštoli tako radili, da su spasonosne naredbe izdavali, te zapoviedali, da se ove naredbe obdržavaju, pače opornike kaznili, svjedoče nam bjelodano toli njihovi listovi, koli djela apoštolska, spisana od svetoga Luke.

Apoštoli imali su pako obavljati svoju službu samo pod vrhovnom upravom svetoga Petra; jerbo je Isus postavio svetoga Petra sebi za namjestnika i vidljivoga glavara cieloj crkvi.

S toga, što su se apoštoli, po zapoviedi Isusovoj, razišli po svem širokom svietu, te sklapali posvuda kršćanske občine, postavljali biskupe i dielili jim oblast, da i oni mogu sklapljati kršćanske občine, umnožavale su se sveudilj po svih krajevih na svietu kršćanske občine. Usljed toga bilo bi istina mnogo kršćanskih občinah na svietu, ali nebi bilo katoličke crkve, da nije bilo medju pojedinimi občinami opet kakve zajedničke spone, t. j. da nije bilo občenitoga glavara, koji bi, ove po svem širokom svietu razsute občine, spojio u jednu crkvu, za sve narode i puke, t. j. u jednu katoličku crkvu. Isus pako nije hotio, da se sklope nebrojene, jedna od druge odciepljene i neodvisne crkve, nego da se svi pravovjernici udruže u jednu crkvu. Zato je i dao Isus svojoj crkvi jednoga občenitoga

vrhovnoga glavara, u osobi glavara apoštolskoga, svetoga Petra. Isus postavi svetoga Petra svojim namjestnikom na zemlji, t. j. Isus naredi, da sveti Petar, na mjesto njega, rukovodi i upravlja crkvu; a svetomu Petru, da budu podložni svi ostali apoštoli i svi drugi biskupi, skupa sá podčinjenimi si obćinami, kano svomu obćenitomu, vrhovnomu glavaru. — Nego bi mogao tko pitati: Zar nije Isus obćeniti vrhovni glavar svih kršćanah na zemlji?

Isus je istina sam vrhovni glavar crkve, ali nevidljivi. Buduć pako crkva vidljiva obćina ili tielo, treba joj, kao što svakomu vidljivomu tielu, takodjer vidljive glave (glavara).

Isus je nevidljivi glavar crkve, te kano takav bdije nad crkvom, rukovodi ju i upravlja. Ali odtuda, što Isus kano nevidljivi vrhovni glavar, upravlja crkvu, nesliedi, da crkvi netreba vidljivoga glavara, ili da nemože crkva imati vidljivoga glavara, ili da je vidljivi glavar u crkvi suvišan. Ovo ćete lahko razabrati moći iz ove prispodobe. Zar ne, da Bog, nevidljivi vladar svieta, ravna sudbinom svega svieta i svih ljudih? Zar ne, da Bog ravna nevidljivo svimi kraljestvi i narodi, svimi obćinami, pojedinimi porodicami i pojedinimi osobami? Zar ne, da Bog ravna jednako pticami, što plove po zraku i brodovi, što jadre preko valovah ponositoga mora u luku? Nije li Bog ravnatelj bojevah, tko li pruža vojski snagu i pobjedu? A komu je ikada došlo u glavu, tvrditi, da netreba vojski vidljiva vojvode, državi vladara, obćini glavara, brodu kormilara, kući gospodara; tobož zato, jer Bog nevidljivo svim ravna, i brodom, i kraljestvi, obiteljmi, obćinami, pojedinim momkom i cielom vojskom? Ukinite vojvodu u vojski, kormilara na brodu, pa gledajte, kako će proći vojska, kako li brod. Neka otidje od kuće gospodar samo na njekoliko danah, ili možebit na više tjedanah, pa ćemo čuti tužne glase: „U ovoj kući udarilo je sve naopako, vidjeti je, da neima gospodara doma.“ A kako li bi stopram sve naopako udarilo, da i neima u kući zakonita gospodara; nego da bi išli kuda koji svi, sluge i služkinje, braća i sestre? Kako bi bez vidljivoga glavara po zlu udarila obćina, države, kako li stopram crkva razasuta po svem širokom svietu? Ukinuti kormilara na brodu, reći će, upropastiti brod; ukinuti vojvodu u vojski, reći će, predati momčad neprijatelju; da neima vladara u državi, poklali bi ljudi jedan drugoga. A tako bi nestalo i u crkvi jedinstva i sloge, da nestane obćenitoga, vrhovnoga glavara, oko kojega se sav red vrti. — Odkuda znamo pako, da je Isus postavio svetoga Petra za vrhovnoga glavara svojoj crkvi?

Da je Isus postavio svetoga Petra za vrhovnoga glavara svojoj crkvi znamo odtuda, što je Isus:

1) postavio svetoga Petra za pravi temeljni kamen svojoj crkvi. — Svrativ se Isus u grad Cezareju Filipovu, upita si učenike: »Za koga drže ljudi sina čovječjega“ (t. j. mene)? A učenici mu odgovoriše: „Njeki za Ivana krstitelja, njeki za Iliju, njekí za Jeremiju ili drugoga kojega proroka“. Isus jim reče: »Vi pako, za koga me držite“? Na to odgovori Šimun Petar i reče: »Ti si Krst, sin Boga živoga“. A Isus mu odgovori i reče: „Blago tebi, Šimune, sine Jonin; jer meso i krv nije ti toga objavila, nego otac moj, koji je u nebesih. I ja kažem tebi: »T i s i P e t a r (stiena) i n a t o j ć u s t i e n i s a g r a d i t i c r k v u s v o j u i v r a t a p a k l e n a n e ć e j u n a d v l a d a t i. I tebi ću predati ključeve kraljestva nebeskoga. Štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i u nebu, a što god riešiš na zemlji, bit će riešeno i u nebu.“ Mat. 16, 13—19. Buduć Petar sam izpovjedio svečano, da je Isus Bog; a za toga mučali ostali apoštoli, zato hćede takodjer odlikovati Isus Petra izmedju ostalih apoštolah. To je pako učinio Isus najprije tim, što je postavio Petra pravim temeljem svojoj crkvi. Što je kraljestvu kralj, to je sgradi temelj (kamen), na kojem je sagradjena. Bude li kralj nadvladan, nadvladano je cielo kraljestvo; propadne li temelj, propala je ciela sgrada. Tim dakle, što je Isus postavio svetoga Petra za temelj svojoj crkvi, postavio ga je takodjer za vrhovnoga glavara crkvi. S toga nadalje, što je Isus hotio, da bude Petar crkvi nepomičnim temeljem, molio je takodjer Isus napose za njega, da mu „vjera nesmalaksa“ i zapovjedio mu, „da si jednoć utvrdi braću.“ — Isus je istina pripustio, te je Petar, pouzdav se preuzetno u se, od slabosti sagriešio i zatajio od straha Isusa. Nego u srcu nije i najmanje posumnjao o Isusu, kao što uče sveti oci. Odtuda se vidi, da se je Petar s mjesta takodjer pokajao i svega vieka oplakivao taj grieh.

2) Petru napose predao ključeve kraljestva nebeskoga. — Malo prije kazah vam, da je Isus postavio svetoga Petra za temeljni kamen svojoj crkvi i obećao, predati mu ključeve kraljestva nebeskoga. „I tebi ću predati ključeve kraljestva nebeskoga.“ Predati komu ključeve gradske ili kućne, reći će, po smislu navadnoga govora i smislu svetoga pisma, predati komu vrhovnu upravu i oblast nad gradom ili kućom. Kada dakle Isus obećava svetomu Petru ključeve kraljestva nebeskoga, predaje mu tim vrhovnu oblast, vrhovnu upravu, nad svim svojim kraljestvom, nad svom crkvom — Ovim riečim dodade Isus sljedeće: „Što god svežeš na zemlji, bit će svezano i u nebu; a što god riešiš na zemlji, bit će riešeno i u nebu.“ Vezati i riešiti, reći će ponajprije griehe praštati, iliti odpuštati: zatim primati u kršćansku obćinu, katoličku crkvu, ili odpuštati iz nje, za nju krojiti zakone, ili je ukidati, kada je od potrebe. — Primili su istina i ostali apoštoli oblast vezati i riešavati, griehe praštati ili zadržavati. Ali su primili ostali apoštoli ovu oblast svi namah; nije ijedan od njih kojemu predpostavljen; niti je ikoji izmedju njih primio vrhovnu oblast, nego su primili svi jednaku. Sigurno nije hotio Isus, kad je predao ostalim apoštolom oblast riešavati i vezati, oteti ili uzkratiti svetomu Petru ono, što mu je jur prije bio predao, ili obećao. Postaviv pako jednoć svetoga Petra za temelj svojoj crkvi, te predav mu ključe kraljestva nebeskoga, predao bješe jur prije njemu samomu vrhovnu, neomedjašemu oblast u crkvi. Jer, kao što piše sveti Ciril Aleksandrinski, „Petru predao je Isus podpunu oblast nad svom crkvom, kao što ju je on (Isus) primio od oca i nikomu drugomu nego njemu.“

3) Jedinomu Petru zapovjedio je Isus pasti cielo stado. — Poslje uzkrsnuća svoga ukaza se Isus apoštolom na jezeru tiberijadskom, te pošto je s njimi blagovao, stade pitati Šimuna Petra: „Šimune, sine Jonin, ljubiš li me više, nego ovi“? Odgovori Petar Isusu: „Gospodine, ti znaš, da te ljubim.“ Isus mu reče: „Pasi jaganjce moje“! Opet ga upita: „Šimune, sine Jonin, ljubiš li me“? Reče mu: „Gospodine, ti znaš, da te ljubim.“ Isus mu reče: „Pasi jaganjce moje“! Isus mu reče po treći put: „Šimune, sine Jonin, ljubiš li me“? Na to razžali se Petru, što ga po treći put pita Isus: Ljubiš li me, i odgovori Isusu: „Gospodine, ti znaš sve, ti znaš da te ljubim.“ Isus mu reče: „Pasi ovce moje.“ Iv. 21, 15. 16. 17. Ove rieči svjedoče očevidno, da je Isus jedinomu Petru zapovjedio pasti jaganjce i pasti sve stado. Ovo stado pako nije sigurno drugo, nego li crkva Isusova. Zato piše veoma liepo njeki stari crkveni otac: „Isus nije samo za pastira postavio svetoga Petra, nego za pastira nad pastire. Petar nepase samo jaganjce, nego i ovce; on ravna podložnike i poglavare: on je pastir nada sve, buduć se crkva sastoji samo od jaganjacah i ovacah.“

Crkvi je trebalo vazda i po svetom Petru vidljivoga glavara.

Sveti Petar nije živio vazda na zemlji, nego je umro. Ali kad je umro sveti Petar, nije umrla njegova služba. Služba svetoga Petra, kano vrhovnoga glavara crkve, mora trajati do konca svieta. Isus je utemeljio svoju crkvu za sve vjekove i sve ljude; crkva imade obstojati, doklegod obstoji sviet. Zato je od potrebe, da obstoji i temeljni kamen, na kojem je sagradjena crkva i bez kojega bi se morala porušiti, kao kuća bez temelja. Ovaj temelj crkve jest, kao što sam vam jur razložio, služba vrhovnoga glavara crkve, predana od Isusa svetomu Petru. Služba vrhovnoga glavara ili vrhovnoga pastira, bila je, po smrti svetoga Petra, pače više od potrebe, nego li za njegova života. A zašto? Što se je po smrti svetoga Petra kud i kamo dalje razširilo stado Isusovo po svietu; a navalilo takodjer mnogo više i silnijih neprijateljah nanj. Nije li pako ludo, misliti, da se je Isus, bolje pobrinuo za pastira malenomu stadu, nego li golemomu; premda je znao, da će golemo težjih biedah dopasti? —

Po smrti svetoga Petra vidljivi je glavar crkve, sveti otac, papa, koji je zakoniti nasljednik svetoga Petra na biskupskoj stolici rimskoj, te s toga sveudilj priznavan vidljivim, vrhovnim glavarom crkve i namjestnikom Isusovim na zemlji.

Služba, kako rekosmo, neumire; nego umire samo onaj, koji službu obavlja. Umre li tko, koji službu obavlja, ili mu se inače mjesto izprazni, eto postavi se tko

drugi na prazno mjesto. Ovaj drugi prima sve oblasti i dužnosti, skopčane sa službom, koje mu je predšastnik imao. Tako biva u kraljestvu, kada umre kralj ili car; a tako je i u crkvi, glede svetoga Petra i nasljednika njegova. Nasljednik svetoga Petra obavlja istu službu, koju sveti Petar, pa zato imade sve povlastice, skopčane sa službom svetoga Petra. — A tko je nasljednik svetoga Petra? Od pamtivieka — biskup rimski; jer je sveti Petar živio pod konac svoga vieka u Rimu i umro kano rimski biskup. Istina, sveti Petar neimadjaše s početka stalnu stolicu, nego je obilazio kojekuda, šireć evangjelje; zatim zasjeo biskupsku stolicu u Antiokiji i biskupovao u ovoj obćini. Kašnje postavio je drugoga biskupom antiokijskim, a sam preselio se u Rim. U Rimu, glavnom gradu svieta, utemelji sveti Petar kršćansku obćinu, te upravljaše njom sve do mučeničke svoje smrti. Bio pako gdje mu drago, u Jeruzalemu ili Antiokoji ili Rimu, svagdje bijaše sveti Petar vrhovni glavar crkve. Jer ova služba svetoga Petra nestoji do kojega mjesta ili grada, nego do njegove osobe. Buduć pako sveti Petar bio na posljedku biskupom u Rimu i ondje poginuo, to mu je svaki rimski biskup nasljednik, a dosljedno i vrhovni glavar crkve. Taj rimski biskup zove se „sveti otac“ ili „papa,“ t. j. obćeniti otac svih kršćanah na svietu.

Svi kršćani na svietu priznavali su takodjer sveudilj rimskoga biskupa, iliti papu, namjestnikom Isusovim i vrhovnim glavarom crkve na zemlji, riečju i činom. Liep primjer u tom pogledu pripovieda nam crkvena poviest, već prvoga stoljeća crkve. U Korintu zametnu se razpra medju kršćani. Nemogavši si sami riešiti ove razpre, što mislite, kamo se obratiše? Za onda življaše još sveti Ivan apoštol i bijaše biskupom u gradu Efezu, blizu Korinta. Lahko, da vam se vrti misao po glavi, da su se Korinćani obratili na svetoga Ivana u Efez, s ovom razprom. Ali nije tako; nego obratili su se Korinćani u Rim, mnogo dalje od Korinta, nego li Efez, moleći rimskoga biskupa, da jim konačno rieši razpru. U to vrieme nebijaše pako sveti Petar rimskim biskupom, pošto je Petar već odavna bio umro; niti bijaše sveti Lino, koji je poslje svetoga Petra zasjeo rimsku stolicu; niti sveti Kleto, koji bijaše drugi rimski biskup za svetim Petrom; nego bijaše sveti Klemente, koji je bio već treći rimski biskup za svetim

Petrom. Kud će nam sigurnijega svjedočanstva, da su ovi prvi kršćani držali rimskoga biskupa vrhovnim pastirom? Drugoga vieka zametnu se medju kršćanskimi obćinami u Aziji razpra radi uzkrsa, kada se imade slaviti; pošto su njeke obćine slavile ovda uzkrs, a druge onda. Usljed toga odluči sveti Viktor, buduć onda rimskim biskupom iliti papom, na temelju vrhovne svoje oblasti, koji dan imadu kršćani posvuda slaviti uzkrs; a tako se slavi sve do danas. — Kad su se zametnula krivovjerstva u isto vrieme, ustade proti krivovjercem sveti Irenej, biskup lijonski, pozivljuć se na papu, rimskoga biskupa. „Od potrebe je,“ piše sveti Irenej, „da se s ovom crkvom, radi njezina odličnoga prvenstva, slaže svaka crkva, t. j. svi pravovjernici, gdjegod jih ima.“ Irenej bijaše pako učenik svetoga Polikarpa; a Polikarp bijaše opet učenik svetoga Ivana apoštola. Kao sveti Irenej, učili su sveti Atanasij, Basilij, Jeronim, Optat, Augustin, Ambrozij, riečju: svi crkveni oci do jednoga. A kao što su sveti oci priznavali papu vrhovnim crkvenim glavarom i nasljednikom svetoga Petra, tako su ga priznavali i svi obćeniti crkveni sabori. Nije ikada držan obćeniti crkveni sabor, da mu nebi predsiedao papa, budi glavom budi po svojih zastupnicih. Niti je ikada obćenito valjanom držana kakva crkvena odluka, dok ju nije potvrdio papa, premda bi ju izdalo koliko jim drago učenih bogoslovacah, ili pače biskupah. — Godine 1438. sabra se mnogo grčkih i latinskih biskupah, a njim se pridruži mnogo bogoslovacah, na obće crkveno vieće u grad Fiorencu; pa slušajte samo, što govore jednoglasno o prvenstvu svetoga oca pape: „Odlučujemo“ govore, „da sveta apoštolska stolica, rimski papa, imade prvenstvo na svem svietu, te da je rimski papa, nasljednik svetoga Petra, glavara apoštolskoga, pravi namjestnik Isusov i glavar sve crkve i otac i učitelj svih kršćanah i da je njemu u osobi svetoga Petra podpuna oblast: svu crkvu pasti, ravnati i rukovoditi, predana od gospodina našega Isusa.“ Ali možebit su ovi sabrani biskupi izmislili tu odluku, a prije nije itko o tom znao štogod? Nipošto, nego je taj sabor samo potvrdio stari, nepromjenljivi nauk crkve. Zato izdavši biskupi ovu odluku, dodali su joj ove rieči: „Tako govore naredbe i razprave obćenitih crkvenih saborah.“

Kao što vjeruje i uči crkveni sabor u Fiorenci, tako je dakle od postanka vjerovala i učila katolička crkva; pa tako treba d. d., da vjerujemo i mi; jer tko se odciepi od pape, tko nepriznaje papu za vrhovnoga, vidljivoga, od Isusa postavljenoga glavara sve crkve, taj nije katolik. „Tko se odkrene od stolice Petrove, na kojoj je utemeljena crkva“, piše sveti biskup i mučenik Ciprijan, „taj nespada više u crkvu“; a sveti Jeronim govori: „Tko nedrži s papom, nedrži s Isusom“. Pa i sbilja, od postanka držali su pravovjernici one za odpadnike od crkve, koji su odpali od rimske stolice. Tko pako odpadne od crkve, tko nespada u crkvu, nemože biti Isusov; jer crkva je, kao što uči sveti Pavao, otajstveno tielo Isusovo. Odtuda dolazi, što su kršćani na tisuće radje pregorjeli sva vremenita dobra, časti i ugled, pače krv i život, nego li se odrekli obćinstva s papom *

Isus je dakle postavio svetoga Petra, kao što ste učila, svojim namjestnikom na zemlji. Zato je samo njemu povjerio Isus vrhovnu učiteljsku, svećeničku i pastirsku službu u crkvi. Ipak nebijaše Petar jedini učitelj, svećenik i pastir; jer je zapovjedio Isus i apoštolom, da idući po svietu, obavljaju ovu trovrstnu službu u njegovo ime. S toga pitamo sada, imade li i ova trovrstna, apoštolom povjerana služba, obstojati do vieka? Na to nam odgovara katekizam ovako:

* Već sam vam pripoviedao onomadne o učenom i pobožnom kancelaru englezkom, Tomi Moru, da ga je dao pogubiti kralj Henrik VIII., što nije htio priznati kralja vrhovnim glavarom crkve, mjesto pape. Ali nije Moro jedini poginuo, nego i mnogo tisućah trpilo je kojekakve nevolje i poginulo u Englezkoj, što za Henrika, što za goropadne mu kćeri i nasljednice na priestolu, Elizabete. Odpadnik Henrik zapovjedi, neka se proglašuje po nedjeljah i blagdanih sa svih propoviedaonicah, da nije papa vrhovni glavar crkve u Englezkoj, nego je kralj. Koji ga nehćedoše priznati vrhovnim glavarom, dopadoše ljutih mukah. Imovina jim bijaše zaplienjena, a oni pozatvorani u tamnice, kao da su smaknuli kralja, nemilo na muke metani i konačno pogubljeni. Više i ljuće, nego li za Henrika, proganjani su i ginuli privrženici papini za kraljice Elizabete. Objesivši je na vješala, odrezali bi jim uže oko vrata prije, nego li bi izdahnuli; zatim bi jim utrobu razporili, izvadili crieva i sažgali jim na očigled. Stopram iza ovih goropadnih mukah, odsjekli bi jim glavu i na četvero je razciepili. (Gl. Milner listovi na jednoga zadušbinara. 4 list.).

Trebalo je, da sveudilj obstoji i trovrstna, svim apoštolom predana služba; jer po naredbi Isusovoj imala je ova služba preći s apoštolah na njihove nasljednike i po njih sveudilj obstojati do konca svieta.

Sigurno je dragi spasitelj predao apoštolom ovu trovrstnu službu, na korist crkve i spas ljudih. Zato je takodjer hotio, da ova služba obstoji i po smrti apoštolah, doklegod bude od potrebe crkvi i ljudem, t. j. do konca svieta. Jer kaogod što je bilo za apoštolah od potrebe, da se propovieda nauk Isusov, da ljudi primaju milosti Isusove i zapoviedi obdržavaju, tako je od potrebe i u svako doba. Da je Isus i sbilja tako hotio, svjedoče nam njegove rieči na razstanku s apoštoli: „Idite po svem svietu, učite sve narode, krstite jih i učite držati sve . . . I nuto, ja sam s vami po sve dane do konca svieta.“ Odovud vidimo bjelodano, da po naredbi Isusovoj imade trovrstna služba preći s apoštolah na njihove nasljednike i po njih sveudilj obstojati do konca svieta. Jer ove rieči nemogu se nipošto ticati samo apoštolah, kad njim nebijaše sudjeno živjeti do konca svieta, pa zato tiču se ove rieči očevidno i nasljednikah njihovih.

Nasljednici apoštolah jesu biskupi, koji su zakonito redjeni i s papom u svezi, t. j. biskupi katoličke crkve.

Što su činili apoštoli, pošto su se već za života njihova umnožale kršćanske obćine u toliko, da oni nisu mogli sami odpačavati sve poslove? Izabrali su ljude stalne vjere i krieposti, redili je u biskupe, predali jim svoju oblast i postavili svojimi namjestnici i glavari kršćanskim obćinam. Koga je redio sveti Pavao u biskupa i postavio glavarom kršćanskim obćinam po otoku Kreti? Je l' te Tita? a Titu je takodjer dao oblast i zapovjedio druge rediti u biskupe i postavljati glavare. Sveto pismo pripovieda nadalje o svetih apoštolih Pavlu i Barnabi: da su i njih dvojica postavljala biskupe po maloj Aziji. — Tako je bivalo i poslje smrti apoštolah, kao što svjedoče sveti oci i crkveni spisatelji, tako i sljedećih vjekovah neprekidno do danas. — Tko hoće pako, da bude nasljednik apoštolski, od potrebe mu je, da bude zakonito redjen u biskupa, t. j. da bude redjen od biskupa, koji je sam valjano redjen; jer samo biskup može valjano drugoga

rediti u biskupa. Nadalje, da bude biskup pravi nasljednik apoštolski, od potrebe mu je, da bude s papom, obćenitim glavarom katoličke crkve, u svezi. Nije dakle dosta biskupu, da je valjano redjen, niti mu je dosta, da je biskupom u kojem gradu, gdje je njekoć kojigod apoštol biskupom bio, kao što je n. p. sveti apoštol Jakob bio biskupom u Jeruzalemu, a sveti Ivan biskupom u Efezu; nego je takodjer od potrebe, da svaki biskup bude s papom u svezi, ako hoće, da bude pravim nasljednikom apoštolskim. Jer, kako govori sveti Ambrozij i posvuda se stalno drži, „gdje je Petar (t. j. papa), ondje je crkva.“ Tko se dakle odciepi od pape, tko nije u svezi s papom, taj nije u crkvi. A kako se usudjuje graditi nasljednikom apoštolskim, tko niti je u crkvi? Imadu i Rusi biskupe, ali jim nisu biskupi nasljednici apoštolski, jer nepriznaju papu vrhovnim svojim glavarom. A još manje su nasljednici apoštolski, tako zvani biskupi državne crkve u Englezkoj, ili protestantske crkve u Njemačkoj, nebudući redjeni.

Pošto dakle biskupi kano nasljednici apoštolah obavljaju službu učiteljsku, svećeničku i pastirsku, to upravljaju polag božjeg odredbi i oni crkvu. Sveti Pavao govori, da je duh sveti postavio biskupe, „da upravljaju crkvu božju“ (Djel. apošt. 20, 28.); a sveti Petar opominje jih govoreć: „Pasite povjereno si stado božje.“ 1. Pet. 5, 2. Nego oblast papina proteže se na svu crkvu, a oblast pojedinih biskupah samo u toliko, u koliko hoće papa, t. j. na veći ili manji dio cjelokupne crkve, koji se zove biskupija, te ga povjeri papa pojedinim biskupom, dakako pod svojom vrhovnom upravom. Biskupije nazivlju se obično i luče jedna od druge, po imenih gradovah, gdje stoluje biskup. Tako brojimo kod nas biskupiju zagrebačku, djakovačku, senjsku, križevačku. — Kadšto sazove papa biskupe u vieće, gdje se pod predsjedničtvom papinim, ili njegovih zastupnikah, razpravljaju crkveni poslovi, dokidaju zle porabe, ili osudjuju krivi nauci. Ovakovo vieće zove se obći crkveni sabor.

Biskupom pomažu u njihovoj službi, u pojedinih obćinah, (župah) biskupije, podredjeni im svećenici ili duhovni pastiri (župnici).

U biskupiji imade obično mnogo župah. Biskup nemože dakako obavljati službu po svih župah, nemože svaki

dan ili svake nedjelje služiti svetu misu po svih župah, propoviedati svake nedjelje i svakoga blagdana, krstiti svu djecu, što se rode, izpoviedati sve odrasle, svim bolestnim dieliti otajstva; svu djecu učiti katekizam. Zato mu treba pomoćnikah, koji će po njegovu nalogu, te po oblasti od njega dobivenoj, obavljati poslove u pojedinih župah. Ovi pomoćnici biskupovi zovu se duhovni pastiri. Već su apoštoli redili uza biskupe i svećenike, te su svećenici išli na ruku biskupom, obavljajućim povjerenu si trostruku službu. Ovako radili su apoštoli po primjeru Isusovu, koji je odabrao osim apoštolah još 72 učenika, u pomoć apoštolom, te „jih razaslao dva a dva pred sobom naprvo u sve gradove i mjesta, kamo bješe odlučio sam doći.“ Luk. 10, 1. A što reče Isus učenikom razašiljajuć je? Je li razaslao propoviedat, — bez brige, slušao je tko ili neslušao? Nipošto. „Tko vas sluša, mene sluša“, reče jim; a da nepomisli itko: da je svejedno prezirati učenike i s toga neslušati, dodaje Isus ove, doista strašne rieči: „A tko vas prezire, mene prezire, tko pako mene prezire, prezire onoga, koji je mene poslao.“ Luk. 10, 16. Boga prezirati i bežanskoga mu sina, doista velika je grehota. Zašto jim dakle reče Isus tako? Jer jih je poslao sam Isus, jer su u njegovo ime propoviedali božju rieč; pa s toga hoćede Isus, da ljudi slušaju, kano samoga njega one, koji u njegovo ime propoviedaju rieč božju. Nje prezirati, reći će, prezirati onoga, od koga su poslani. — Ove pako rieči d. d. netiču se samo onih 72 učenikah, nego se tiču svih duhovnih pastirah po župah. Duhovni pastiri katoličke crkve neprimaju svoju oblast od puka ili obćine, kao gdjekoji svjetovni činovnici, ili kao propovjednici protestantske vjere. Katolički svećenici primaju red i svu oblast od biskupa, od kojega su takodjer namješteni po župah. A odkuda biskupu oblast, koju dieli svećenikom: naučati, žrtvu (svetu misu) prikazivati, otajstva dieliti, te ravnati župu i voditi sve župljane, koji ga dragovoljno slušaju, pravim putem u nebo? Vi mi odgovarate pravedno: Biskupi primili su ovu oblast od Isusa, koji ju po apoštolih predade svim biskupom, njihovim nasljednikom. Sva dakle oblast u katoličkoj crkvi polazi od Isusa. Svi duhovni pastiri, kojigod u katoličkoj crkvi naučaju i službu božju obavljaju, čine to u ime i po oblasti Isusovoj, zato i jesu svi: „poslanici na mjesto Isusa, budući, da reć bi Bog, opominje po njih.“ Svim njim i samim

njim rečeno je, što je rekao Isus, razašiljajuć učenike: „Tko vas sluša, mene sluša, a tko vas prezire mene prezire."

Čula ste dakle d. d., kako je gospodin Isus uredio svoju crkvu. Svu crkvu ravna sveti otac, papa, kano namjestnik Isusov na zemlji, nasljednik glavara apoštolskoga, svetoga Petra, na biskupskoj stolici u Rimu, kojemu je Isus predao ključe kraljestva nebeskoga. I biskupi ravnaju crkvu, kano nasljednici ostalih apoštolah, dočim svaki upravlja biskupiju, što mu povjeri papa; a i svi se ujedno, na poziv papin, sabiru u vieće, te se pod predsjedničtvom papinim, ili njegovih zastupnikah, dogovaraju o napredku crkve. Pomoćnici biskupski jesu prosti svećenici, kao što je i Isus 72 učenika, dao apoštolom za pomoćnike. Izmedju prostih svećenikah odabire biskup gdjekoje, koji mu se vide sposobni, sebi u pomoć, te jim dieli primjerne poslove po župah. Svi ostali članovi crkve, bili kako mu drago silni vladari, kraljevi i carevi, neimaju, po odredjenju božjem, drugoga posla u crkvi, nego dragovoljno slušati crkvene glavare. Ovako je uredio Isus crkvu, da uzdrži u njoj jedinstvo i slogu; jer bez jedinstva i sloge nemože obstati ijedno kraljestvo, ijedna obćina; a kamo li crkva, prostrta po svem širokom svietu.

Jedinstvo i red drži se tako u crkvi: da se svi, koji nisu svećenici, dragovoljno pokoravaju svećenikom, svećenici biskupom, a biskupi papi.

Crkvu Isusovu na zemlji napadaju sveudilj neprijatelji, kao što je prorekao Isus, njezin utemeljitelj. S toga valja crkvi sveudilj vojevati i braniti se, pa zato se i zove crkva vojujuća. S toga se i prispodablja crkva dobro uredjenoj vojski, kojoj je nevidljivim vojvodom sam Isus; a papa, kano njegov namjestnik, vidljivi joj vojvoda. Sveti Klemente, koji je bio učenik apoštolski, te kao što sam vam onomadne rekao, treći papa za svetim Petrom i s toga najbolje poznavao prvobitno uredjenje crkve, prispodablja takodjer crkvu vojski. „U vojski", piše sveti Klemente kršćanom u Korintu (1. list br. 37.), „nisu svi vojvode, nisu svi pukovnici, nisu svi satnici višega i nižega reda;" imade u vojski i prostakah. Tako je i u vojujućoj crkvi, kojom upravlja Isus. Božanski spasitelj nije naime podielio

jednako pravo i jednaku oblast svim članovom crkve, nego je »svakomu opredielio mjesto, kako mu se je svidjelo." 1. Kor. 12, 18. „Jesu li možda svi apoštoli, svi proroci, svi učitelji?" pita sveti Pavao 1. Kor. 12, 29. — U vojski nediele prosti vojnici pravo i oblast zapoviedati, neide zapovied ozdô gore, nego ide odozgô — od kralja i vrhovnoga vojvode — po svih stepenih do satnikah i vodjah. Tako i u crkvi nepolazi oblast od pojedinih pravovjernikah i obćinah, nego od Isusa, te prelazi razmjerno na njegove namjestnike: papu biskupe, svećenike itd. — Zatim kao što je u vojski nemoguće, jedinstvo i sloga, bez koje nije moći ikada do pobjede doći, ako se protive i prkose prostaci svojim satnikom ili vojvodi; tako bi nestalo i jedinstvo, sloga i red u crkvi, ako bi uzprkos radili, koji nisu svećenici, svećenikom; svećenici biskupom, a biskupi papi. Zato opominje sveti Klemente u svom listu Korinćane, medju kojimi se bješe zalegla nesloga, ovako: „Ugledajte se u vojnike, koji služe pod našim vojvodom, kako ga slušaju točno, dragovoljno i pokorno. Svaki čini prema službi si i mjestu, što mu zapovjedi kralj i glavari . . . Tako slušajte i vi svećenike, slušajte jim opomene pokorno, previjajte si srca, učite se pokoravati; a oholost i obiest odvrgnite.«

Opomena.

Papa je namjestnik svetoga Petra na apoštolskoj stolici. Papa riešava i veže mjesto svetoga Petra; papa ravna kormilom crkve, mjesto svetoga Petra. Sveti Petar govori na papina usta, blagoslivlje papinom rukom. Sadanji sveti otac, papa Pio IX., živi i djeluje na mjesto svetoga Petra. Zato je Pio, nasljednik glavara apoštolskoga, vidljivi glavar crkve, prvi čuvar vjere, prvi upravnik božji i djelitelj milostih božjih, vrhovni zapovjednik u crkvi, pastir nad pastire, duhovni otac svih, koji su preporodjeni svetim krstom; mi smo mu svi duhovna djeca. Nemoramo li dakle svi srdačno i duboko štovati svetoga oca papu i njemu se sniženo pokoravati? Kada je pravedno da štujete, ljubite i slušate oca si kod kuće; nije li pravedno takodjer, da djetinji štujete, ljubite i slušate namjestnika Isusova na zemlji, svetoga oca papu.* Štujte zatim svoga biskupa i

* Možebit ste već čula' ili ćete bar čuti, da je sveti otac papa i zemaljski vladar, u tako zvanoj papinoj državi. Ovo zemalj-

podčinjene mu svećenike; slušajte dragovoljno njihove naredbe. I oni su vam namjestnici božji, djeleći vam obilne darove milosti. Slušajte ponizno i trpljivo njihove opomene i ukore, jer vas Bog opominje i kori radi spasa vašega, na njihova usta. Tko sluša opomene i ukore svećeničke, uživat će mir na duši i bit će Bogu mio. A tko prezire

sko gospodstvo dopalo je papi po odredjenju božjem, da obavljajuć svoju duhovnu službu i ravnajuć crkvu, bude što slobodniji, te nebude visio o milosti ili ćudi vladara, u čijoj bi pokrajini stanovao, kad nebi imao vlastitu, nezavisnu zemlju. Nego ova zemlja oteta je svetomu ocu današnje doba nemalo do kraja; a s toga dopao sveti otac ljute nevolje, neimajuć odkuda namirivati trošak, koji traži papinska služba i papinski ugled. To bijahu sigurno nevaljala i objestna djeca, koja su svetoga oca tako nemilo oplienila. Nego imade sveti otac i mnogo dobre djece, koja podupiru dragovoljno svetoga oca u nevolji. Ja ću vam izmedju milijuna primjerah samo njekoje pripoviedati. — Njeka djevojčica iz Ravene u Italiji poklonila je svetomu ocu 3 stot. 45 novč. A odkuda joj ovi novci? Slušajte; što je pisala svetomu ocu! „Ja sam siromašna, te neimajuć odkud zadovoljiti živoj želji i poslati što na dar svetomu ocu, čim bi mu pripomogla u nevolji, odrezala sam si kosu na glavi i prodala, te novce, što sam za nju dobila, šaljem svetomu ocu.“ — Druga djevojčica odrezala si je takodjer kosu, prodala ju za 2 stot. 48 novč. i poslala novce svetomu ocu. — Njeka siromašna služkinja u Asti poklonila je svetomu ocu svoje dragocienosti, dvie zlatne naušnice i jednu iglu na prsa. — Jedna djevojčica poklonila je novce, za koje si je odlučila kupiti opravu; troje djece, poklonilo je novce, za koje su si hćela kupiti kestenja; a dvanajstero djece rukotvorne učione k presvetomu srcu Isusovu u Padui, poslalo je svetomu ocu 4 stot. 40 novč., što su zaslužila svojima rukama. Tako bih vam mogao, kao što rekoh, na milijune primjerah pripoviedati o ljubavi prama svetomu ocu. — Samo ću vam pripoviedati još jedan. M a n d a l j e n a K o t o v s k a, težakinja iz Radovica u Poljskoj, doču za nevolju svetoga oca. Ljubeć božanskoga odkupitelja, ljubeć njegova namjestnika, svetoga oca, — odluči po što po to, priskočiti mu u pomoć. S toga, trgajuć si od ustah zalogaje, skuca 20 franakah (9 st. 20 nč.), što će dati svetomu ocu. Ali kako će doći ovi novci do svetoga oca? Razmisliv se u ovu i onu ruku, odluči napokon s a m a odnieti novce svetomu ocu; jer joj se nečinjaše dosta siguran ijedan drugi put. Premda siedoj starici već odavno obielila kosa na glavi, uputi se ipak pješke iz Varšave u Rim. A na ovom, stotine urah daleku putu, neokusi Mandaljena išta do suha kruha i vode. Jednoć, prevaliv pješke Njemačku, pade od glada i umora u nesviest. Dugo vremena ležaše u nesviesti kraj puta. Povrativ se k pameti, skrutnu si sama kožnati pojas oko bokuh, da si utješi glad, mjesto da si kupi štogod za novce jesti. Na to dade se dalje na put. Kadagod bi joj se uzrujao želudac, pripoviedaše Mandaljena, skrutnula bih si uže pojas i podvostručila korake, sjećajuć se svetoga oca. Uzput zatvorena je pače u tamnicu dva puta. Napokon već u njeke dospije u Rim i predade svojih 20 franakah svetomu ocu iz ruke u ruku.

opomene duhovnoga si pastira, tko nemari za očinske mu savjete, tko zabacuje od obiesti mudre mu naredbe, taj će jednoć težko odgovarati Bogu. Isus, sudac svega svieta, smatra sve, što se, budi dobro budi zlo, učini najmanjemu izmedju braće njegove tako, kao da se učini njemu; a kako da nesmatra ono, što se učini onim, koji su oci i pastiri dušah na mjesto njega?!

§. 2. Biljege crkve.

Isus je utemeljio samo jednu crkvu, kao što je učio samo jednu vjeru.

Osim katoličke crkve imade na svietu i mnogo drugih zadrugah vjerskih. Imade Luteranah, Kalvinah, Zvinglijanah, Anglikanah, Pàkrstnikah, Kvakerah, iztočnih Grkah, Rusah itd. Sve ove zadruge vjerske, imadu svoje posebne propovjednike ili svećenike, svoje posebne bogomoljnice ili crkve; sve su u bitnih točkah svoje vjere nesložne, dočim jedni drže, što drugi nedrže ili zabacuju. A svaka se opet zove crkvom k r š ć a n s k o m te uči, da je prava, od Isusa utemeljena crkva. Zato nastaje pitanje: Je li i sbilja utemeljio Isus ove različite, jednu drugoj protusloveće crkve? Nipošto, odgovarate mi posve pravedno; jer Isus je utemeljio samo jednu crkvu. Odkuda znadete to sigurno? Od samoga Isusa, koji doista znade najbolje, da li je utemeljio jednu ili više crkavah. Isus reče naime svetomu Petru: „Ti si Petar (stiena) i na ovoj stieni sagradit ću c r k v u s v o j u.“ Isus nije rekao, da će sagraditi više crkavah, nego da će sagraditi jednu; a ova jedna kaže, da je njegova. Nije ikada i igdje govorio Isus o više crkavah, nego uviek samo o jednoj. A kako je govorio Isus, tako su mu govorili apoštoli. Apoštoli zovu crkvu zaručnicom Isusovom, tielom Isusovim; a Isus ima samo jednu zaručnicu, kao što ima samo jedno tielo. Dà, upravo je nemoguće, da bude više od Isusa utemeljenih crkavah. Svi kršćani, bili katolici ili nebili, uče, da nije moći stupiti u crkvu, van po krstu. Krst je dakle vrata, na koja se ulazi u crkvu Isusovu. Da bi bilo dakle više kršćanskih crkavah, moralo bi biti takodjer više, posve različitih krstah; što je smiešno. A kako je Isus naredio samo jedan krst, tako je i učio samo jednu vjeru. Kada je pako vjera samo

jedna, mora da je i crkva samo jedna; jer Isus je naredio, da se svi, koji budu izpoviedali pravu vjeru, što su širili apoštoli, takodjer udruže u jednu crkvu. Tako se je sbivalo, kao što ste čula, već za apoštolah.

Prava, od Isusa utemeljena crkva, može se, lahko razabrati, jer Isus je utemeljio vidljivu crkvu sa vidljivimi biljegami, tako, da ju je lahko poznati; jer inače nebi nam mogao zapoviedati, da ju slušamo.

Ima tomu svojih 300 godinah, što je ustao u Njemačkoj Luter, u Francuzkoj Kalvin, u Švajcarskoj Zvingli. Svaki izmedju njih izumio je novu vjeru, za koju se nije do onda znalo; a svaki je tvrdio, da je njegova vjera prava, — samo u njega da je prava, od Isusa utemeljena crkva. Na to su jim prigovarali ljudi: Tà vi ste stopram jučer došli na sviet, a crkva Isusova postoji već 1500 godinah; kako može dakle biti vaša prava, od Isusa utemeljena crkva? Došavši u nepriliku s ovih pitanjah, neznadoše kud ni kamo, nego se izgovarahu: da je njihova crkva i prije postojala, ali da je bila n e v i d l j i v a. Ali pomaže li jim štogod ovaj izgovor? Može li crkva Isusova biti nevidljiva, da ju nije moguće poznati? Nipošto; Isus je utemeljio vidljivu crkvu, te ju može svatko lahko poznati. To razabiremo već iz riečih božanskoga spasitelja: „Sagrieši li tvoj brat proti tebi, kaži crkvi; ako li neposluša crkvu, neka ti bude kao krivobožac i carinar.“ Kako bi dakle mogao Isus zapoviedati: kazati što crkvi; zapoviedati pod kaznu: proklet biti kao krivobožac i carinar, — slušati crkvu, kad se nebi mogla crkva vidjeti, ili bi nevidljiva bila? Već je prorok Izaija proricao, da je crkva nalik na kuću, sagradjenu na vrh brda, a k njoj grnu svi narodi zemaljski. Izaij. 2, 2. A sam Isus prispodablja crkvu svoju — gradu, na brdu sagradjenu. O tom govori sveti Augustin (list 52.) „Lahko ti je poznati grad na brdu, o kojem kaže Gospodin u evangjelju: da se nemože sakriti; ovaj grad jest k a t o l i č k a crkva, koja se zato ovako zove, što se stere po svem svietu; crkva se nemože sakriti pred ijednim čovjekom.“ Nadalje prispodablja Isus crkvu svieći; a i svieća se neupaljuje, da se poklopi mjericom, te nebude vidjena, niti nikomu nesvieti, nego da se nasadi na sviećnjak i svim svieti. — Istina s jedne strane je crkva n e v i d l j i v a, te je nevidimo na tjelesne oči. Nevidljiv je naime I s u s, božanski joj glavar; nevidljiv d u h s v e t i, koji ju upravlja i milošću puni; nevidljiva m i l o s t u srcu pravovjernikah i sveza vrhu naravne ljubavi, koja udružuje pravovjernike u otajstveno tielo s Isusom. Ali zato nije crkva posve nevidljiva. Čovjek imade nevidljivu dušu, a komu će u glavu doći, kazati: da su ljudi nevidljivi. Prava crkva Isusova na zemlji jest i mora biti vidljiva glede svojih glavarah, koje treba slušati; vidljiva glede razdjeljivanja i primanja svetih otajstavah; vidljiva glede članovah svojih, koji su vidljivi ljudi, a nisu nevidljivi dusi, te izpoviedaju svoju vjeru pred svim svietom. Kada je dakle Isus utemeljio samo jednu crkvu i naredio, da budu mogli svi grnuti u nju, te se spasiti; to mora da ima crkva takodjer vidljive biljege, po kojih će se moći lahko poznati i od svake druge stalno razabrati, koja se krivo gradi crkvom Isusovom. A koje su te biljege, iliti po čem se pozna prava crkva Isusova?

Prava crkva Isusova pozna se po tom, što je: 1) jedinstvena, 2) sveta, 3) katolička i 4) apoštolska.

Ove četiri biljege mora prava crkva Isusova imati na svaku ruku. Imade li gdje koja tako zvana crkva, te joj manjka samo jedna ova biljega, očevidno je, da nije prava crkva, nego da se krivo gradi pravom crkvom. Zato i molimo u nicejskoj vjeroizpoviesti: „Vjerujem jednu, svetu, katoličku i apoštolsku crkvu.“

Prava crkva Isusova mora da je: 1) j e d i n s t v e n a; jer da nije jedinstvena, morala bi se već od sebe razpadati u različite sljedbe, te bi bilo toliko crkavah, koliko sljedabah; a nebi bila jedna crkva, kao što je Isus utemeljio jednu. Da nebi crkva jedinstvena bila, nebi mogla i postati sveudilj, jer svako kraljestvo, koje nije u sebi jedinstveno, razpast će se, kao što kaže Isus. Luk. 11, 17. A Isus je utemeljio crkvu svoju na stieni, da ju nebude mogla razoriti, niti ju savladati moć paklena — Prava crkva Isusova mora da je 2) s v e t a, jer joj je svet utemeljitelj i utemeljena, da sveti ljude. Premda nisu svi ljudi sveti, koji su u pravoj crkvi, jer je već sam Isus prorekao, da će na njivi crkve roditi i kukolj; to moraju bar oni ljudi sveti biti, koji vjerno slušaju nauk crkve i do-

*

stojno primaju milosti, koje dieli crkva; jer po dobrom rodu poznade se dobro drvo. — Prava crkva Isusova mora da je 3) katolička iliti obćenita („katolički" grčka rieč, znači naški obćenit), jer je utemeljena od Isusa za sve narode i sva vremena. Isus razašiljuć apoštole reče jim: „Idete po svem svietu, učite sve narode, a ja sam s vami svih danah, do konca svieta." Crkva dakle Isusova nesmije se omedjašiti, kao židovska crkva, samo na jednu pokrajinu, niti na jedan samo predjel svieta, nego se mora sterati po svem širokom svietu. Crkva Isusova nesmije se nadalje omedjašiti, kao sljedbe, samo na koju stotinu godinah; nego mora sveudilj i neprekinuto postojati od Isusove dobe sve do danas i nadalje do konca svieta i vieka. — Prava crkva Isusova mora da je 4) apoštolska, t. j. mora polaziti od apoštolah, budući Isus povjerio apoštolom, kako smo već prije čuli, učiteljsku, svećeničku i pastirsku službu, da po njihovih nasljednicih postoji do konca svieta.

Ove sve četiri biljege neima nijedna crkva do jedino rimo-katoličke, t. j. one crkve, koja priznaje rimskoga papu za svoga vrhovnoga glavara.

Govoreći rimo-katolička crkva, nemislimo tim kazati: da osim jedne katoličke crkve, imade jih i više katoličkih; nego tim hoćemo da se razlikujemo od sljedbah, koje si takodjer kadšto prisvajaju ime katoličko, da zavaraju ljudem oči. Sljedbe naime lažu kadikad pred ljudmi: da i one vjeruju nauk katolički, nego samo hoće, da tobož smetnu sa sebe okrutni jaram rimskoga pape. Ali kao što neima tiela bez glave, tako niti neima katoličke crkve bez pape. S toga zovemo se mi rimo-katolici. Što smo katolici, hoćemo da pokažemo, da se vjera naša stere po cielom svietu; a što smo rimo-katolici, hoćemo da pokažemo, kao god što smo u jednu ruku sjedinjeni i udruženi u vjeri, tako da smo u drugu ruku vidljivo sjedinjeni i udruženi pod jednim vrhovnim glavarom, rimskim papom.

Rimo-katolička crkva očevidno jedinstvena je, jer vazda i svagdje ima: 1) jednu te istu vjeru; 2) jednu te istu žrtvu i otajstva; 3) jednoga obćenitoga vrhovnoga glavara.

Katolička crkva: 1) uči posvuda jednu te istu vjeru. Putovao čovjek na drugi kraj svieta, u Ameriku ili u Asiju

i Afriku, namjerit će se svagdje na jednu te istu vjeru, gdjegod se namjeri na katolike. Svi katolici, siromasi i bogatari, uki i neuki, kraljevi i prosjaci, vjeruju i izpoviedaju jedan te isti nauk. A namjeri li se čovjek na kogagod, koji nevjeruje sve, što uči katolička crkva i predlaže vjerovati, kano nauk od Boga obavljen, to se nije namjerio na katolika; nego se je namjerio na granu, uvehlu na stablu katoličke crkve, ili pače već odsječenu sa stabla. Zatim, kako danas uči katolička crkva, ter je jedinstvena po svem širokom svietu, tako je učila i jedinstvena bila svih vjekovah. Liepo je pisao sveti Irenej već prije 1600 godinah o jedinstvenosti i slogi katoličke crkve (kriv. knjig. 1): „Premda prostrta po svem širokom svietu, čuva ipak crkva vierno, proglašeni spasonosni nauk, kao da je naseljena u jednoj kući, vjeruje jedno te isto posvuda, kao da ima jednu dušu, nauča posvuda jedno te isto, kao da ima samo jedna usta." Tako je bilo u katoličkoj crkvi sve do danas i bit će do konca svieta. — 2) Katolička crkva ima posvuda jednu te istu žrtvu i otajstva. Gdje god imade katoličkih biskupah i svećenikah na svietu, žrtvuje se sveta misa i dieli sedam svetih otajstavah. Putovao katolik kamogod, svagdje će moći biti kod svete mise i potrebita otajstva primiti, samo ako se namjeri na rimo-katoličkoga biskupa ili svećenika s katoličkom obćinom. Bio katolik gdjegod u dalekoj zemlji, posve samotan i tudj, neimao ikakve utjehe, bilo mu sve naokolo inostrano; naći će u katoličkoj zemlji bar kod svete mise nješto, što mu je poznato, što ga tješi i kriepi.* — 3) Katolička je crkva napokon jedinstvena, jer ima jedinoga obćenitoga vrhovnoga glavara. Prvi vrhovni glavar crkve od Isusa utemeljene, bio je sveti Petar, za njim sveti Lino, zatim sveti Kleto, onda Klemente, Evaristo, Alexander itd. do danas, gdje vlada Pio IX A i za današnjim sliedit će drugi sve do konca svieta.

* Godine 1845. spremi se njeki mladić na put iz Bavarske u Ameriku. Pošto je deset mjesecih kukavno probavio putujuć, neznade kud ni kamo, nigdje koga prijatelja ni znanca. Zaboli ga na to srce, sjećajuć se rodbine i svega, što mu bijaše drago i milo kod kuće. Odputi se tužan i žalostan dalje u golemi grad New-York. Zamišljen, uzme razgledati ogromne i krasne sgrade naokolo; kad al' eto mu iznenada dodje do ušijuh prijazan zvuk zvona. Povedši se za glasom zvona, dodje napokon u jednu crkvu. Pa gle! do mala pokaza se katolički svećenik, obučen u misno ruho; pristupi k žrtvenika, te poče

Posve druga je kod protestantskih vjerskih sljedbah. One su od postanka svoga do danas nejedinstvene u vjeri; samo su u tom jedinstvene, što neće ijedna da bude rimo-katolička. (Sr. str. 53). Kada god su kušali u starije i novije doba, da se slože u vjeri i crkvenih poslovih, vazda su se još gorje zapleli. Izmedju sedam otajstavah uzima jih većina samo dva, krst i posljednju večeru; ali što treba glede njih vjerovati, nisu dosele odlučili. Obćenitoga vrhovnoga glavara neimaju i po gotovu. Crkva bi jim se i onako odmah u zametu razpala, da je nisu zemaljski vladari, koji ju bjehu prigrlili, silom branili. Svaki zemaljski vladar postao je papom i biskupom u svojoj državi ili državici. Do skora nastade lozinka: „Čija država, toga je i vjera", t. j. svaki vladar kroji podložnikom svojim vjeru, a podložnici dužni su ga slušati i u vjeri. Hoteć si podložnike sklonuti na luteransku vjeru, pisao jim je Gustav Vaza, kralj švedski: „Ako nepredju s mjesta na luteransku vjeru, dat će prosjeći led na Delenskom jezeru, te je utopiti sve do jednoga." Tako su dali Karlo IX. i sin mu Gustav Adolf, katolikom sjeći glavu, koji nehćedoše odpasti od katoličke vjere. (Döllinger crkva i crkve.) U Njemačkoj bijahu prognani iz svoje zemlje, koji nisu hotili preći na vjeru svoga vladara. Usljed toga su vladari u Pfalcu za jednoga naraštaja četiri puta silom promienili državnu vjeru. Ovako se je uzdržala i razširila tako zvana reformacija po Njemačkoj i susjednih pokrajinah. A posljedica takova postupka, koji je toli nemilo tlačio slobodu savjesti, bijaše, da je nastalo toliko raznih crkavah, koliko je bilo pokrajinah; jer nemogaše ijedan vladar izvan svoje pokrajine širiti svoju vjeru. — To valja u njekom obziru i glede grčko-iztočne crkve; jer njezini sljedbenici u Ruskoj drže, da je ruski car vrhovni glavar crkve; sljedbenici u Grčkoj, da je grčki kralj; sljedbenici u Turskoj, da je krivobožac — turski car. I njihov katekizam uči: da je samo Isus glavar crkvi. A čemu je onda Isus predao svetomu Petru ključeve kraljestva nebeskoga, čemu li je povjerio Petru jaganjce i ovce svoje? —

služiti svetu misu. Na pjevalištu zaori »Kyrie eleison«, a na to zapjeva uzorito svećenik »Gloria«. Zanešen od radosti, pade mladić ničice na koljena i stade faliti božju moć i slavu. Zamišljen i tronut duboko, klicaše samo: »Katolička crkvo, nebeska crkvo! kao god što sboriš kod moje kuće u Bavarskoj, tako i ovdje sboriš u Ameriki, prikazuješ istu žrtvu svete mise i slaviš Boga. Divna jedinstva! Zlatnih gorah, na koja sam se mislio namjeriti u Ameriki, neima; ali se namjerih na svoju katoličku vjeru i svoju katolićku crkvu, njezine blagodati i njezinu utjehu«. (List jednoga seonika kod Mehlera). —

Rimo-katolička crkva očevidno je sveta: 1) jer je njezin utemeljitelj i nauk svet; jer vierno čuva i dieli spasonosne milosti; 3) jer je bilo vazda u njoj svetih ljudih, kojih svetost potvrdio je Bog čudesi.

1) Utemeljitelj je i nauk katoličke crkve, svet. — A tko je utemeljitelj katoličke crkve? Isus, svetost sama i izvor svake svetosti. Tko li će se usuditi reći, da je tko drugi utemeljio katoličku crkvu, nego Isus? A što je katolička crkva? Katolička crkva, u kratko rekav, obćina je kršćanah, koje upravlja papa, nasljednik svetoga Petra i biskupi, nasljednici apoštolski. A kada je postala ova obćina? Znadete već; kada je Isus, bivši na svietu, rekao svetomu Petru: »Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje,« a zatim apoštolom: »Idite po svem svietu, učite sve narode, krstite je i učite držati sve, što sam vam zapovjedio". Tko li će ikada dokazati, da je katolička crkva postala kašnje? (Srav. str. 49. sll.) Reći: da je tko drugi utemeljio katoličku crkvu, bilo bi bezumno i na smieh bi se dalo. A kako su postale druge nekatoličke crkve? Nikako drugčije, nego što su se odciepile od katoličke crkve; što su se naime odrekle pokornosti, koju su dužne bile izkazivati papi i biskupom, te zabacile nauk katoličke crkve. A tko je bio početnik ovoga razkolja i bune proti crkvi? Bio je Fotij i Mihalj Cerularij, patriarke carigradski; zatim Luter, Kalvin, Zvingli, Henrik VIII., kralj englezki itd. Ovi su dakle i utemeljitelji nekatoličkih crkavah. Svetosti pako nebijaše traga u njih. *

* Fotij, satnik carske tjelesne straže, prevario je lukavo papu, da se je predšastnik njegov, sveti Ignatij, patriarka carigradski, dragovoljno odrekao svoje časti, te je tako silom u šest danah od svjetovnjaka doterao do biskupa i pratriarke. Takvim putem doterao je do biskupa i patriarke i nasljednik Fotijev, Mihalj Cerularij. — Henrik VIII., kralj englezki, branio je pismeno nauk katoličke crkve proti Luteru; ali pošto mu nedozvoli papa, da protera zakonitu si ženu, odpade od crkve. Kalvin bio je jogunast i tvrdoglav čovjek. Tko mu se je usudio protusloviti, toga je izobćio, pače i dao ubiti. Kakve su ćudi bili tobožnji popravljači crkve u Njemačkoj, vidi se već odtuda, što su dopustili grofu Hessenskomu uzeti dvie žene, — kako sesbiva u neznabožacah turakah, a da ga na — svoju stranu dobiju. Premda složni, u mržnji proti katoličkoj crkvi, prepirali su se ipak do zla i trgali medjusobno; a uza to nadievali jedan drugomu toli sramotna imena, da jih od stida nije moći spominjati.

Kao što nisu kolovodje sljedabah bili sveti, tako im nije bio svet i n a u k. * Odtuda takodjer tužbe o golemoj razuzdanosti odmah u zametku sljedabah medju onimi upravo, koji su se najrevnije držali novotarskih naukah.

Usuprot tko će iole razborito prigovoriti moći nauku katoličke crkve, da nije svet? Prigovoriti mu mogu samo oni, koji ga nepoznadu, ili ga samovoljno izvraćaju Koji ga pako poznadu, fale ga silno. Zatim neda se tajiti, da živu sveto i bogoljubno svi, koji katolički nauk vierno obdržavaju. To nam svjedoče sveci svih vremenah i zemaljah, koji su svi do jednoga kao poslušna djeca vierno obdržavali nauk katoličke, t. j. one crkve, koju je od postanka upravljao rimski biskup, papa. Katolička crkva mati je s v i h s v e t a c a h. Njezini su milijuni i milijuni svetih mučenikah, svakoga stališa i spola, svih zemaljah i viekovah, koji su svojom junačkom smrću potvrdili u jednu ruku istinu, u drugu svetost katoličke vjere. Njezini su sveti crkveni oci i naučitelji, — sjajne luči kršćanske crkve; njezini apoštolski muževi, koji su uza sto i sto nevoljah

* Luter učio je medju ostalim: da čovjek s drugoga grieha nemože proklet biti, do li s nevjerstva; jer vjera je tolike jakosti, da uza nju nemože huditi ijedan grieh. S toga mogaše pisati Luter ovako prijatelju si Melanhtonu: „Grieši hrabro; a vjeruj još hrabrije.“ Zatim učaše Luter, da je čovjek s grieha iztočnoga izgubio slobodnu volju. Zato je prispodabljao čovječju volju panju, koji nemože išta dobra činiti; dakle niti može čovjek zapovjedi držati, niti se grieha kloniti. Pà ipak doći ćemo stalno u nebo, ako samo budemo vjerovali, »jer kada vjerujemo, nemože Bog u nas vidjeti grieha, premda vrve griesi u nas, premda smo sam grieh, s nutra i s vana, tielom i dušom, od glave do pete; nego vidi samo krv Isusovu, kojom smo poškropljeni.« To bijaše upravo jezgra nauka Luterova, koja se i danas čita u mnogih njegovih spisih. Kakvo čudo, što su ljudi, primivši ovaj nauk, ugrezli u nemile opačine. Sam Luter doživio je ljute posljedice svoga nauka, te priznao, odkuda su potekle. U svojih spisih tuži se Luter na mnogih mjestih, da je narod podivljao s njegova nauka. »S ovoga nauka« piše Luter »biva sviet od dana do dana sve gorji, razuzdaniji, drzovitiji.« »Sada je« piše dalje »obsjelo sviet sedam vragovah, dočim ga je prije obsjeo jedan.« (Luter. djel. izd. Walch, XIII, 19.) — Kalvinov nauk tako je strašan, te se grozi čovjeku i pisati o njem i težko će ga prigrliti, tko zrelije misli. Uči n. p. da je Isus, očajao na križu od muke, kao prokletnici u paklu; zatim, da je Bog od vieka osudio njeke ljude na vječne muke, premda imalo nisu krivi, a tako druge na vječno blaženstvo. Po tom groznom nauku, tvorio čovjek kolikogod dobra, nekoristi mu, ako je opredieljen na prokletstvo; ako je usuprot opredieljen na vječno blaženstvo, postić će ga, makar koliko zla činio.

naviestali evangjelje našim djedovom, te je izveli iz tminah neznabožtva.* Njezini su sveti izpoviedaoci, sveti biskupi, svećenici, redovnici i svi sveti svjetovnjaci, svih stališah; od cara i kralja, pa do prosjaka, koje kano uzore bogoljubna života štujemo na žrtvenicih. Njezine su svete žene i djevojke, dike svojega spola, koje su nebeski život vodile na zemlji. Njezini su mnogobrojni redovi, što muškoga spola, što ženskoga; redovi, u kojih tisuće i milijuni ljudih, odrekavši se dragovoljno bogatstva i razkošja, časti i veselja svjetovnoga, oskudno živu, te razmatraju nebeske stvari i služe Bogu i bližnjemu. Tko će prebrojiti čete junakah i junakinjah, što su tečajem kršćanskih viekovah, proizišavši iz samostanah, ostavile roditelje i rodbinu, kuću i zavičaj svoj, te propoviedale evangjelje sred neizgovornih nevoljah, surovim, a kadikad upravo krvoločnim neznabožcem i pri tom više putah dragovoljno zaglavile mučeničkom smrću?** Tko li će prebrojiti junakinje, koje su, odrekavši

* Takovi sveti apoštolski muževi stàvljali bi sve stado, koje bi obratili na vjeru Isusovu, pod okrilje svetoga oca pape. Tako su radili sveti C i r i l i M e t u d, koji su si tolike zasluge stekli za narod slavjanski, te su posve pravedno prozvani »slavjanskimi apoštoli.« Osim što su tja iz Carigrada doputovali u Moravsku, putovali su takodjer dva puta, iz Moravske u Rim, jedno da razlože svetomu ocu istinitost svoga nauka, drugo da mu se poklene i izruče svoje stado. — Još prije svetoga Cirila i Metuda radio je tako i sveti Bonifacij, apoštol njemački. Odlučiv Bonifacij obraćati Niemce, uputi se najprije u Rim, proseć od pape Grgura II. dozvolu i blagoslov za svoj apoštolski posao. Kašnje pako bijaše mu glavna briga, držati i utvrdjivati jedinstvo medju njemačkimi kršćani i namjestnikom Isusovim te glavarom svih pravovjernih kršćanah. Pokršteni dakle Slavjani i Niemci bili su u zametku svom rimokatolici; medju njima neima jednoga sveca, koji nebi bio rimokatolik.

** Neima biede i nevolje, kojim na podporu nisu ustali katolički redovi, a i danas postoje redovi u pripomoć nevoljnikom, gdje nisu silom ukinuti. U dvanajstom i trinajstom vieku harali su Mavri po Španiji i Afriki. Mavri su bili muhamedanske vjere i zato zakleti neprijatelji kršćanske vjere. Na tisuće vodili su kršćanah u robstvo i mučili kao kukavne robove. Groznije ipak od svih tjelesnih nevoljah, prietila je pogibelj kršćanskoj vjeri i kriepostі. Usljed toga ustadoše dva duhovna reda, obadva od pape potvrdjena, na odkup zarobljenikom. Jedan od njih utemeljen je na čast presvetoga trojstva, drugi na čast majke božje od milosti; jer je blažena djevica naročito opomenula svetoga Petra Nolaska, da utemelji ovakav red. Nebrojeno kršćanah oslobodjeno je neumornim trudom ovih redovah težkoga sužanjstva, a mnogi i vječne propasti. Koli dragovoljno i revno prianjahu ovi redovnici za posao svoj, o tom ću vam pripoviedati samo jedan primjer iz životopisa svetoga R a j m u n d a N o n a t a. Ovaj

se veledušno svega na svietu, žrtvovale sav život, te podpunom ljubavlju i odanošću odhranjivale i obrazovale siromašnu i zapuštenu siročad, popravljale zabludile djevojke, dvorile uznike, bolestnike, umiruće, nesrećnike, biedne i žalostne, — ublažujući jim bol, tarući jim suze i u svaku ruku oslobadjajući je nevolje. *

svetac bio je Španjolac, odlična plemena, te posve mlad otišao u redovnike blažene djevice Marije od milosti. Radi svoje osobite revnosti o spasu dušah, bude Rajmund odaslan u Algir i ondje oslobodi za golemu odkupninu mnogo kršćanah. Ali do mala nestade mu novacah, a imao bi ih još mnogo odkupiti. Što li će početi? Obeća Mavrom, da će poslati kući po novce; a za toga ostane sam kao talac u sužanjstvu, da budu oslobodjeni oni, kojim je najveća pogibelj prietila. S ovoga veledušnoga požrtvovanja uzbune se još većma muhamedanci proti njemu. Udare nemilo na njega i sigurno bi izgubio glavu, da ga nisu oteli iz rukuh krvničkih starješine, nadajući se obilnoj odkupnini za njegovu glavu. Rajmundu bude zatim slobodno, ići kamogod ga volja. On pako idjaše kršćanom u pohode ter je tješaše. Buduć pako da je počeo obraćati i muhamedance na kršćansku vjeru, bude zarobljen i osudjen živ na ražanj. Dragovoljno htjede i ražnjem biti probodjen, što bijaše dakako ljuće od samoga ognja. Ali da im neizmakne kakogod obećana odkupnina, bude opozvana i ova osuda; a Rajmund nemilo batinjan. Nu muke te i smrtne pogibelji neugasnuše oganj ljubavi Rajmundove, nego razpališe ga još više. Istom izadje na slobodu; ali stane Rajmund nanovo podučavati kršćane i nevjernike, premda bijaše pod smrt zabranjeno, govoriti pred muhamedanci o kršćanskoj vjeri. Razgnievivši se s toga, dadu starješine Rajmunda šibati po svih uglovih gradskih do krvi; a i to nebijaše jim dosta, — nego provrtaju mu ustne usjanim željezom i zapru lokotom (ćilitom), te su mu skidali lokot samo onda, kad je štogod od nevolje morao založiti. Zatim su ga okovali i zaprli u groznu tamnicu, gdje je čamio osam mjesecih, dok mu nisu poslala braća odkupninu, koju bješe sabrao Petar Nolasko. Videć, da mu nepuste dulje baviti se u tamnici, moljaše, da mu bar dozvole ostati medju uznici, kojim bijaše od potrebe i na dalje. Ali na zapovied svoga redovničkoga glavara, vrati se natrag kući. — Ovakove ljubavi neće čovjek naći do u katoličkoj crkvi, u crkvi utemeljenoj od Isusa, koji uči: „Po tom će poznati sviet, da ste m o j i učenici, ako budete ljubili jedan drugoga, kao što sam ja vas ljubio.“ A kako je ljubio nas Isus? „Predao je sama sebe za nas kano odkupninu“; a sljedeć trag Isusov, davao je i Rajmund život svoj za braću.

* Motrite samo malko milosrdnicu. Dan i noć negleda skoro išta, do biedne i grozne nevolje, neslūša išta, do jecanja boli, ropotanja umirućih, a diše samo okuženi zrak po bolnicah. Neboji se grozne slike smrti, koja joj dan na dan lebdi pred očima, neusupne se pred dahom pošasti. A toj vam milosrdnici neima možebit više od osamnajest ili dvadeset godinah; a valjda svega, možda dugoga, života, boravit će sred ovih nevoljah i grozotah. Odjeća joj je siromašna, hrana oskudna, život skrovan; a nekuša ikada svjetovnoga veselja ili zabave.

Svi ovi izabrani, svi ovi po izbor i junaci i junakinje, — slava i ponos kršćanske vjere, — držali su se za života nauka i propisah katoličke crkve. Voćka, koja ovakovim rodom rodi, sigurno je dobra voćka; nauk, koji vodi čovjeka k toli uzoritoj svetosti, sigurno je — svet.

2) K a t o l i č k a c r k v a v i e r n o č u v a i d i e l i s v e s p a s o n o s n e m i l o s t i, o d I s u s a n a r e d j e n e. — Medju spasonosne milosti broje se ponajprije sveta žrtva t. j. misa i sveta otajstva. Protestantske sljedbe zabacile su sve do jedne svetu misu, a od svetih otajstvah sačuvale su samo dva; katolička pako crkva čuvala je sveudilj vierno svetu misu i otajstva, kano izvore, odkud nam teku obilno zasluge Isusove na spas; a uza to sveudilj priteravala djecu svoju, da što pobožnije slušaju svetu misu, a sveta otajstva dostojno, te k tomu otajstvo pokore i oltarno i češće primaju. Pà i što su protestantom ona dva otajstva, koja još drže? Posljednja večera težko jim je drugo što, do li blagovanje kruha i vina, na uspomenu zadnje večere Isusove; pače i krst je mnogim gol obred i običaj. Mnogi protestanti tuže se sami, da jim je služba božja prazna i oskudna i da je koješta ukinuto, što je u katoličkoj crkvi toli uzorito, te pobudjuje na pobožan i u istinu svet život. Pače kušahu gdjekoji protestanti u novije, kao i starije doba, uvesti i samu svetu izpovied, kako je u katoličkoj crkvi; pošto uvidiše, da je izpovied koristna, pače potrebna za kršćanski život. Nego uzalud jim bijaše ovaj pokus kao i mnogi drugi. Odtrgnuvši se naime od živoga stabla crkve, nemogu se zeleniti i roditi, nego sahnu i ginu od dana do dana.

3) U k a t o l i č k o j c r k v i b i l o j e v a z d a s v e t i h l j u d i h, k o j i h j e s v e t o s t B o g p o t v r d i o č u d e s i

Povrh toga možebit je bogata i odlična roda, kći grofovska ili kneževska, koja bi se u svietu mogla uživati bogatstva i častih, razkošja i zabavah za dragu volju. A što ju je sklonulo na to? Čim li će joj sviet naknaditi ove žrtve? Milosrdnica radi dan i noć, obavlja najprostije i najmučnije poslove, negledajuć na ikakvu vremenitu plaću, jedino od ljubavi prama Bogu i svomu nevoljniku bližnjemu, — dvoreć spasitelju, kao što uči vjera, kada dvori bližnjemu. Mnoge izmedju njih umiru od godine do godine u cvietu svoje dobe. Ali prevario bi se, tko bi mislio, da se druge boje ići tragom pokojnih. Matica u Parizu imade 15.000 milosrdnicah. Ove uboge milosrdnice ostavljaju kadšto zavičaj, roditelje i rodbinu, te se sele preko sinjega mora u tudje zemlje i dvore tamo bolestnikom, pače neznabožcem i turkom.

— Već ste čula, da je bilo u katoličkoj crkvi vazda svetih ljudih. Buduć da su ovi sveci svi do jednoga živjeli po propisih katoličke crkve, lahko ste zaključila, da je nauk katoličke crkve svet i njezine spasonosne milosti svete. Uzalud prigovaraju nekatoličke kršćanske sljedbe, da imade i medju njimi poštenih ljudih, blagotvornih prama siromakom, pravednih u trgovini i drugih poslovih, te s toga da je i njihova crkva sveta. Jer ako bi se na to išlo, to ćemo morati zaključiti: da je židovska, muhamedanska, pače neznabožka vjera sveta; jer i medju njimi imade tako poštenih, blagotvornih i pravednih ljudih. Ali katolička crkva imade, što nijedna druga, na tisuće i milijune svetacah, ne obične, nego upravo junačke kreposti, koji sa svetim Pavlom mogu u istinu reći: „Živem ja, ali ne ja, nego živе u meni Isus," koji su se podpuno prikazali Bogu, kano sveta i ugodna žrtva. Gal. 2, 20., zatim Rimlj. 12, 1. — Jedina katolička crkva, a na to treba ovdje osobito gledati, imade nebrojenu četu svetacah, kojih je svetost Bog potvrdio čudesi. Dakle jim sam Bog svjedoči, da mu je po volji njihov kriepostan život i stroga pokora, te da je svemu svietu ostavlja za junački primjer, u koji mu se valja ugledati. Ovo se netiče samo one dobe crkvene, kada su još ostale sljedbe bile sdružene s crkvom; nego i u kašnje vrieme, sve do danas, uvršteno je mnogo katolikah svakoga spola svečano u broj svetacah. Što će na to odgovoriti sljedbe, koje sveudilj prigovaraju katoličkoj crkvi, da je izkrivila nauk Isusov kojekakvimi naredbami, protivnimi ćudoredju, praznovjerjem ili pače krivobožtvom? Katolička crkva uvrštuje medju svece samo one ugodnike božje, o kojih se nedvojbeno znade, da je Bog poslje njihove smrti, te po njihovu zagovoru, č u d e s a tvorio; dakle o kojih se znade: da su u slavi nebeskoj kod Boga i da njihov zagovor, radi njihovih zaslugah za života, mnogo vriedi kod Boga.* Svi ti sveci do jednoga svjedoče nam

* Da vam koliko toliko pokažem, kako strogo izpituje crkva: da li su se s b i l j a d o g o d i l a, te da li su p r a v a — čudesa, o kojih je pukao glas, da su učinjena po zagovoru onoga, o kojem se radi, da se uvrsti u broj svetacah, pripoviedat ću vam ovaj dogodjaj. — Njeki protestant, Englez, odličan muž, prispio bješe u Rim, upravo onda, kada se je razpravljala parnica: da li se ima blaženi Franjo Regis uvrstiti medju svece. Njeki stožernik, sprijateljiv se s ovim Englezom, dade mu jednoć čitati dokaznice o njekojih čudesih. Pročitav, vrati Englez dokaznice stožerniku, primjetiv: »Ako su sva vaša

u jednu ruku, da je stablo crkve sveudilj zdravo sve do danas, kao što je bilo od postanka svoga, motrio mu korien, deblo, grane, sok ili život; u drugu pako ruku, da je posve drugi razlog bio, zašto su se kojekakve sljedbe od crkve odciepile, nego li su same sljedbe govorile ili možebit i danas govore.

Rimska crkva očevidno je k a t o l i č k a ili obćenita, jer je 1) počam od Isusa vazda obstojala; 2) jer je razširena po svem svietu i 3) još sveudilj širi se, propoviedajuć rieč božju.

1) R i m s k a c r k v a o b s t o j a l a j e v a z d a p o č a m o d I s u s a, t. j. katolička je iliti obćenita glede v r e m e n a. — Poviest uči, da je crkva, koja se naročito zove katoličkom, postojala vazda od Isusa, svoga utemeljitelja, do danas. Crkva je nadalje, što valja dobro pamtiti, svega svoga vieka, imala istu učiteljsku, svećeničku i pastirsku službu, istu žrtvu, ista otajstva, isto nutarnje i vanjsko uredjenje iliti ustav. Tko li može naći poslje Isusa traga u poviesti, da je papa ili služba njegova u kašnje doba ustanovljena, da pojedinim biskupijami nisu upravljali biskupi, ili da nije razlike bilo izmedju svećenikah i svjetovnjakah? Ovo je sve postojalo u prvo kršćansko doba, kao što postoji danas.

2) R i m s k a c r k v a r a z š i r e n a j e p o s v u d a, t. j. katolička je glede o b s e g a. — Samo se po sebi razumieva, da se nije mogla razširiti crkva namah, nego malo po malo. Isus prispodablja crkvu svoju gorušičnomu zrnu, najmanjemu sjemenu, koje će malo po malo rasti i stablom postati, te razgraniti se po svem svietu. Pà nuto, već za apoštolah, prekorači crkva svekolike medje i glas apostolski razleže se po svem svietu i zaori po svih krajevih svieta. Usljed toga zvali su već prvih viekovah i sami odpadnici i nevjernici rimsku crkvu k a t o l i č k o m, kad su ju hoteli razlučiti od tadanjih sljedabah.

čudesa osnovana na toli temeljitih dokaznicah, kao što su ove temeljite, onda bismo vam mogli i mi priznati čudesa i nebismo vam jih metali na ruglo, kao dosele.« — »Tako li?« odgovori stožernik, »ali niti je jedno od ovih čudesah dovoljno dokazano.« Učenjak protestant staše zapanjen na ovaj odgovor te priznade, da samo predsudami zaslieplјen čovjek može sumnjati o točnosti, sdušnosti i strogosti, koje se drži crkva, izpitujuć čudesa.

„Treba nam se čvrsto držati", piše sveti Augustin u knjigi o pravoj vjeri gl. 7. br. 12., „kršćanske vjere i jedinstva s ovom crkvom, koja je katolička i katoličkom se zove, ne samo od svojih, nego i od svih neprijateljah njezinih. Jer i sami nevjernici i razkolnici, zovu ju — hoćeš nećeš — katoličkom, kada negovore sa svojimi, nego sa inovjerci. Tà tko bi jih i razumio, kad ju nebi zvali imenom, kojim ju zove sav sviet," naime „katoličkom"? „Zove se" piše u suglasju s tim, sveti Optat knj. 2. proti Parmenijanu, „upravo zato katolička, što je posvuda razširena."

Pa i danas broji se očevidno više katolikah na svietu, nego li sljedbenikah ikoje druge crkve. Težko da imade koja pokrajina na svietu ili narod, gdje nebi bila već naviештana vjera katolička po zapoviedi, danoj od Isusa apoštolom, da naučaju sve narode. Ako li je gdjekojemu narodu za kaznu griehah, nestalo katoličke vjere, to se nije crkva odrekla toga naroda;* nego pruža mu još sveudilj ljubezno materinske ruke, da ga izvede sa stranputicah, te ogrli svojim spasonosnim jedinstvom.

3) Rimska se crkva još sveudilj širi, propoviedajuć rieč božju. — Zapovied Isusova: „Idite, propoviedajte evangjelje svakomu stvoru," poznata vam je. Usljed ove zapoviedi slala je katolička crkva svih viekovah svoje svećenike, da idu naviеštat krivobožcem nauk Isusov, te privedu jih u crkvu, očinsku kuću božju. Njihovu trudu i brigi imadu se zafaliti sve katoličke pokrajine na pravoj vjeri i kršćanskom životu. — Što je radila katolička crkva, odkada je odkrita Amerika, dok je tamošnje žitelje obratila; kako su katolički vjerovjestnici sred neizkazanih tegobah, pogibeljih i nevoljah, putovali k onim goropadnim krivobožcem; koliki su izgubili glavu, dok su je oteli iz raljah krivobožtva, opačine i pakla, — o tom pripovieda nam crkvena poviest.** A kako u Ameriki, tako su i u Aziji

* S toga imenuje crkva i danas, kao njekoć, biskupe za one pokrajine, gdje je prije cvala katolička vjera, premda nemogu ovi biskupi vršiti svoju biskupsku službu, pošto su sada one pokrajine u turskih ili krivobožkih rukuh.

** Prije 60 godinah bio je u sjevernoj Ameriki samo jedan biskup i 22 svećenika. Crkve su bile obiteljske kuće, gojištah nije bilo nikakovih. Godine 1863. bilo je već 7 nadbiskupah i 47 biskupah, zatim 2773 svećenika, 2948 crkavah (a medju njimi imade najvelebitnijih sgradah), 2576 kapelah, 93 samostana, 250 dobrotvornih i 76 naukovnih zavodah. Učione postoje skoro uza svaku crkvu, sveučilištah imade dvanajest, a po njih 11,109 djakah.

i Afriki katolički vjerovjestnici tisuće i tisuće krivobožkoga naroda obratili na pravu vjeru.* — Pà i u novije doba nije u srcu katoličke crkve ugasnula revnost za razširenje vjere; pače je novo uzplamtila. Zadruge i redovi, kojim je dužnost uzgojivati vjerovjestnike, množe se dnevice; a koje od prije postoje, neumorno nastavljaju svoj spasonosni posao. Nadalje imade i danas zavodah, gdje se uzgojavaju svjetovni svećenici za vjerovjestnički posao po neznabožkih pokrajinah. Sjeme pako rieči božje, što toliki siju, pada takodjer u plodnu zemlju. To nam pokazuje, dan na dan veći broj apoštolskih biskupijah, kao što ste čula, za primjer, samo o Ameriki. Odtuda vidimo, da se priča Isusova o gorušičnom sjemenu dnevice sve točnije izpunjuje u katoličkoj crkvi.

Pravedno se dakle ponosimo i falimo Bogu, što smo katolici; jer nepripada nijednoj crkvi do našoj ovo liepo, prastaro ime. — Niti grčko-iztočna, niti protestantska, ili ikoja druga, smije si pravedno prisvojiti ovo ime, — nebuduć ijedna katolička glede vremena, niti glede obsega. Grčko-iztočna postala je prije tisuće, a protestantska stopram prije tri stotine godinah; niti se ijedna, zvala se kako joj drago, može uzporediti s katoličkom glede svoga obsega; jer se svaka opet ciepa u kojekakve sljedbe, od kojih postoji jedna ovdje, druga ondje, a nije ijedna obćenita. — Varao bi se, tko bi mislio, da je grčko-iztočna crkva ista u Turskoj, Grčkoj, Ruskoj, koja je kod nas. Istina počeli su i protestanti od jednoga po prilici vieka slati vjerovjestnike k neznabožcem. Ali se i u toj struci nemože protestantska crkva uzporediti s katoličkom. Katolički vjerovjestnik je — apoštol, siromašan; s križem na prsih, propovieda evangjelje sred najljućih nevoljah i tegobah, nemari za ruglo, batine ili tamnicu, pače veseo je, ako ga zapadne velika sreća, poginuti za ime Isusovo. Protestantski pako vjerovjestnik vodi uza se ženu i djecu, uredi si ponajprije kuću, brine se za dobru plaću i razkošan život; a uza sve to gotov mu je posao, kada izprazni škrinje s biblijami i razpravicami, te je raztura medju neznabožce, nepitajuć, da li će neznabožci ove knjige razumjeti, pače niti da li znadu čitati. A kako napreduje katolik, kako li protestant? „Nije vriedno i spominjati protestantskoga napredka u neznabožkih pokrajinah," piše njeki protestant,* „kada se uzporedi s katoličkim." Tomu se je

* Ovdje bit će shodno tumačiti §. 22. crkvene poviesti.

labko domisliti. Sam samcat sveti Franjo Žaverij obratio je ciele narode i kraljestva u Indiji i Žapanu. Kako se istinski bijahu obratili krivobožci, pokaza se na skoro, pošto buknu progonstvo proti kršćanom. Više stotinah tisućah poginu dragovoljno za vjeru i to sred najokrutnijih mukah. Dosele nedoživismo pako, da su stotine protestantskih vjerovjestnikah ijedno kraljestvo obratili, ili da je itko, koga su oni pokrstili, radje glavu izgubio ili imutak, nego li se odrekao svoje vjere. — Grčko-iztočnim vjerovjestnikom, po neznabožkih pokrajinah, imade slabo ili nimalo traga u poviesti.

Rimo-katolička crkva očevidno je apoštolska: 1) jer polazi od apoštolah i njezin je nauk apoštolski; 2) jer su njezini glavari, papa naime i biskupi, zakoniti nasljednici apoštolah.

1) Rimo-katolička crkva polazi od apoštolah. Dokazavši, da je utemeljitelj rimo-katoličke crkve sam Isus, dokazali smo ujedno, da rimo-katolička crkva polazi od apoštolah. Isus nije ikomu zapovjedio i dao oblast širiti evangjelje po svem širokom svietu, te kršćene udruživati u jednu občinu, osim apoštolom. Ova pako, propoviedju apoštolskom razširena, njihovim znojem i krvlju natopljena, — dakle u istinu apoštolska crkva, nije ijedna druga do rimo-katolička, u koju mi spadamo. I nauk katoličke crkve je apoštolski. Katolička crkva držala se je od postanka ovoga pravila: nipošto mienjati, ili što novo uvadjati, nego se držati onoga, što su apoštoli učili — budi ustmeno, budi pismeno. Uzmemo li čitati razprave obćenitih crkvenih saborah, ili spise crkvenih otacah, osvjedočit ćemo se bjelodano, kako se je svojski protivila vazda katolička crkva novotarom. Niti se je protivila katolička crkva samo neznanim ljudem, od kojih se nije imala što bojati ili nadati; nego i kao što sam već primjeri potvrdio, kraljevom i carevom, kada su štitili novotarenje, ili ga kušali crkvi podmetnuti. Nijedna oblast, nijedna sila, nijedna grožnja, nijedno mito, nemogaše sklonuti crkvu,

* Hausmann, voyage en Chine I, 129. Što spomenusmo ovdje glede Kitaja, valja i glede svih protestantskih pokrajinah. Obširnije sbori o tom, ponajviše na temelju protestantskih svjedočanstvah, Marschall u svom spisu.

da popusti od nauka, povjerena si od apoštolah. I sami neprijatelji svjedoče, da katolička crkva nemienja svoj nauk, kad ju potvaraju, da tvrdoglavo brani starinske svoje običaje i nauk, da se protivi napredku i duhu vremena. (Str. 52.)

2) Glavari rimo-katoličke crkve, papa i biskupi, zakoniti su nasljednici apoštolah. — Ja sam vam kazao, da je svaki papa, iliti sveti otac, dakle i današnji, — zakonit nasljednik svetoga Petra. Kako je ime svetomu ocu, koji sada ravna katoličku crkvu na zemlji, na mjesto Isusa? — Dobro. Ovaj je pako Pio IX., dvie sto petdeset osmi papa, računajuć od svetoga Petra. A kao što znademo, kako je ime današnjemu papi, tako znademo, kako je bilo ime svim njegovim predšastnikom, tja do svetoga Petra. Red (slied) papah nije se ikada prekinuo; jer vazda, poslje smrti jednoga, s mjesta, ili malo kašnje, izabran je drugi nasljednikom na biskupskoj stolici u Rimu. S toga možemo i danas reći podpuno pravo, što je rekao sveti Augustin* u svoje vrieme: „Uza katoličku crkvu veže me neprekinuti slied biskupah, počam od apoštola, kojemu je povjerio Isus svoje stado, do sadanjega pape." — Glede ostalih biskupah katoličke crkve znademo sjegurno, da su svi do jednoga primili biskupski red po strogo obdržavanoj apoštolskoj naredbi od drugoga, a ovaj opet od kojega zakonito redjenoga biskupa i tako sve dalje, dok se dotera do biskupa, kojega je redio koji apoštol. Nadalje obavljaju biskupi katoličke crkve povjerenu apoštolom i njihovim nasljednikom učiteljsku, svećeničku i pastirsku službu u podložnosti prama papi, od kojega takodjer primaju svoje poslanje. Zato su katolički biskupi svi do jednoga, zakoniti nasljednici apoštolski, te obavljaju crkvenu službu po zapoviedi Isusovoj.

Posve druga je glede grčko-iztočne crkve i protestantske. Grčko-iztočna crkva i protestantska nepolaze od apoštolah. Ove su crkve postale mnogo stotinah godinah nakon apoštolah, te im nebi traga bilo, da se nisu odciepile od apoštolske matice, t. j. apoštolske crkve, kojoj se opiru sve dosele. Njim možemo podpuno pravo prigovoriti sa svetim Hilarijem (knj. 6. o trojstv.): „Zakasnili ste, prekasno, ste se probudili." — Napose prote-

* Contra ep. Fundam. c. 4. n. 5.

stantske crkva neima apoštolskoga nauka. Protestanti zabacuju ponajprije sve, što su apoštoli samo ustmeno naučali; a zatim, što su nam apoštoli pismeno ostavili, tumači svaki izmedju njih po svojoj ćudi: jedan ovako, drugi onako; ako se nesvidi kojemu zemaljskomu vladaru, propisati, kako se imade što razumjeti ili tumačiti. Gdje li je tudier traga nepromjenljivomu apoštolskomu nauku, ako svatko navlači apoštolski nauk na svoju ruku, ili ga zemaljski vladar prilagodjuje svojoj ćudi? Pa se ipak fastaju svi protestanti, da imadu čistu rieč bažju, premda si žestoko protuslove medjusobno. Što više i sam se je Luter ponosio tim, oslanjao se je ponajviše na to, izlikom dobavio si najviše privrženikah, pa ipak priznaju danas i sami protestanti, da je Luter pokvario rieč božju, naročito list svetoga Pavla Rimljanom. Glavne članke nauka Luterova, na kojih je Luter osnivao svoju vjeru, o kojih je nedvojbeno tvrdio, da su čista rieč božja: nauk, da je slobodna volja čovječja usljed iztočnoga grieha poginula, da čovjeku za spas netreba dobrih djelah, da se neima bojati grieha, tko čvrsto vjeruje, — ove nauke, velimo, zabacuju danas pravedno protestanti, kano opasnu bludnju. — Konačno neimaju protestanti naredjenu od Isusa učiteljsku, svećeničku i pastirsku službu. Kako li će imati protestanti svećenike, kada niti žrtvu neimaju. Oni pako, koji tobož naučavaju, propoviedaju, ili drugu kakvu duhovnu službu obavljaju, primaju svoju oblast od zemaljskoga vladara, kao što misle jedni; ili od naroda, kako misle drugi; ili od same obćine, od koje su namješćeni. Dakle se mogu uzporediti sa proroci, o kojih kaže Bog Jeremiji: „Ja nisam je poslao, nisam jim što zapovjedio i štogod jim govorio." Jerem. 14, 14. Zato niti je štovao narod, kao što se i sam Luter tuži, njihove propovjednike. „Njekada," tuži se Luter „imali su svećenici dosta štovanja. Kako li su štovali seoske župnike i sami plemići, redovnike vladari . . . . Mi pako svećenici ruglo smo i sprdnja svih ljudih." (Srav. spis, izradjen po izvornicih: „Hoće li se Njemačka pokatoličiti"? Schaffh. Hurter 1859.) — Što se tiče nauka grčko-iztočne crkve, stalno je, ako u ičem drugom nije odstupila od nauka apoštolskoga, to je odstupila u nauku glede prvenstva rimskoga biskupa, — nasljednika svetoga Petra, — koji je nauk vjerovala osam sto godinah prije, nego li se je odciepila od rimske crkve, pače slavi još i sad gdjekoje pape kano svece. U pogledu trostruke (učiteljske, svećeničke i pastirske) službe, mora jim se prigovoriti, da neimaju apoštolsko poslanje, jer jim je već početnik izobćen od crkve; zatim neimaju obćenito učiteljstvo, jer jim je drugo učiteljstvo u Ruskoj, drugo u Turskoj, drugo u Grčkoj, drugo u Austriji, pače i sami vjeruju, da su ove crkve svaka za sebe neodvisne. Napokon se i oni pozivaju glede poslanja na narod i grade se s toga, narodnom crkvom. Uzalud jim ime „pravoslavni," jer puko ime nevriedi ništa; a potvrdjuje crkvena poviest, da su si krivovjerci većinom prisvajali izabrana imena, n. p. „gnostici" (učenjaci, mudre glave), „bogumili", „slobodoumnjaci" „popravljači" „katari" (čisti) „evangjelici itd.

Rimo-katolička crkva dakle samo prava je, od Isusa utemeljena, crkva.

Spoznala ste dakle, da rimo-katolička crkva imade sve biljege, koje mora imati prava, od Isusa utemeljena crkva. (Koje biljege mora imati crkva? Zašto kažemo, da je katolička crkva jedinstvena? zašto sveta? zašto katolička? zašto apoštolska?) Neimade pako nijedna vjerska zadruga, štogod jih je pod nebom, te se grade pravom crkvom, ove biljege. Odovud dakle vidite, da nemože ijedna druga biti prava, od Isusa utemeljena crkva. — Naročito vidjela ste, da niti protestantska, niti susjedna nam grčko-iztočna, neimadu biljege prave crkve. Lahko bih vam takodjer pokazao, da niti ikoja druga crkva, koja možebit u kojemgod kraju svieta životari, budi u Aziji ili Afriki, imade biljege prave crkve; ali to mi netreba dokazivati. Jer kad znademo jednoć, na temelju svih biljegah, da je rimo-katolička crkva prava, od Isusa utemeljena crkva, lahko vam je onda zaključiti: da nemože nijedna druga, od nje odciepljena, biti ujedno prava crkva. Zašto nemože? Da; upravo zato, što je utemeljio Isus samo jednu crkvu, te nemogu ikako dvie prave crkve Isusove biti. — Rimo-katolička crkva je dakle stablo života, usadjeno od Isusa, koje se sveudilj zeleni i razgranjuje po svem širokom svietu, rodeć zdravim i sladkim rodom, po sve narode, kojim da se hrane za vječni život. Druge kojekakve vjerske zadruge i sljedbe, odtrgnute su od toga stabla — grane, koje životare kukavno njeko vrieme od prvašnjega soka, zatim počmu roditi nezdravim, nezrelim voćem, te napokon sahnuti i ginuti.

U pravom smo mi kršćanstvu —
Fala tebi Bože budi;
Rieči tvojoj, tvom poslanstvu,
Vjerujemo čvrstom grudi.

Crkva, koje ti si glava,
Sveta, prava, jedina je,
Za njezina uviek prava,
Kršćan krv i život daje.

*

Opomena.

Jeste li čula d. d. pripoviest o pobožnom Tobiji: kako je došao u robstvo u Ninive, te kako se je dostojao Bog poslati praangjela Rafajela, da mu prati sina u daleku zemlju. Ali vam nisam još pripoviedao, kakva je osobita milost dopala starcu Tobiji, kada se je razstao angjeo sa veselom porodicom, ter joj očitovao, da je poslan od Boga. Bog naime razsvietli Tobiju i nadahnu mu, što će se sgoditi u buduće. Tobija razsvietljen, spoznade, da će se Izrajelci kući vratiti, i na novo sagraditi Jeruzalem. Ujedno ugleda Tobija duhovni Jeruzalem, t. j. buduću crkvu Isusovu, ugleda gdje se cakli od sjajna svjetla, gdje grnu sa svih stranah narodi u nju, da se klanjaju ondje pravomu Bogu. Zanešen od tolike sjajnosti, zavapi Tobija, kano da govori crkvi pred sobom: „Veselja ćeš dočekati sa svoje djece; jer će biti sva blagoslovljena (od Gospodina) i blago svim, koji te ljube i raduju se tvojemu miru.« Tob. 13. — Kolika sreća po nas, što smo izmedju toliko milijunah krivovjernikah, nevjernikah i razkolnikah, upravo mi djeca katoličke crkve, te se uživamo njezinih milostih i blagodatih! Kako li nam je dopala ova sreća? Čim smo ju zaslužili? Ah, što govorimo o zaslugi, kada i sama znadete, da smo po svetom krstu već kano nejaka djeca primljeni u krilo katoličke crkve? Što li smo mogli onda dobra učiniti, dà samo i pomisliti? Pà da smo imali cieli tovar zaslugah, što je to sve naprama daru svete vjere? Tà vjera je i onako nezaslužen dar božji. Kako dobar bijaše dakle Bog prama nam! Kada nam je pako bez ikakve zasluge ova milost dopala, kolike kazne bili bismo vriedni, kad nebismo ponizno falili Bogu na ovom daru, ili bismo se s njega uzoholili, ili pače prezirali i ružili inovjerce, mjesto da se molimo Bogu za nje? Ovo preziranje i ruglo bilo bi posve protivno duhu crkve naše, koji je ponajprije duh ljubavi, te smatra sve ljude kano braću. Slušajte što govori sveti Augustin o tom (o Pjesn. 32.): „Braćo, opominjemo vas“ kaže, „da iskreno ljubite one, koji su izvan crkve, bili krivobožci, koji još nevjeruju u Isusa, bili takovi, koji istina priznaju Isusa glavarom svojim, ali su se odciepili od otajstvenoga tiela njegova — crkve. Neka nam se na žao dadu, kano braća naša. Hoće li, neće li, braća su nam. Zato zaklinjem vas gorućom i srdačnom

ljubavlju spasitelja našega Isusa; zaklinjem vas njegovom neizgovornom milotom, pokažite veliku ljubav i obilno milosrdje slaboj i zabludiloj braći svojoj, molite pobožno iz dna srca, da im otvori Bog oči i privede je u krilo katoličke crkve*“ — Ako li treba moliti se Bogu za braću izvan crkve, kud i kamo je potrebitije, moliti se Bogu za svetu crkvu, našu mater, moliti se često i goruće za sve njezine potrebe i želje, naročito: da ju Bog dalje i dalje širi po svietu, da joj udieli pravi, nutarnji mir i pobjedu nad neprijatelji, da ju sve ljepše kiti svimi kriepostmi i blagodatmi. Komu je svejedno, slavila se crkva ili prezirala, štovao ju tko ili na ruglo metao: kako se taj usudjuje kazati, da ljubi crkvu i da mu je dragocien mir njezin? Pà ipak nazivlje Tobija blaženimi, koji ljube crkvu, te se vesele nad njezinim mirom, srećom i napredkom. Ponajprije nam se je trsiti, da svagdanjim životom pokažemo, kako smo dobra i poslušna djeca svete matere crkve, izpunjujući dragovoljno njezine zapoviedi i napredujući u kršćanskih kriepostih, pa tako slaveći ju na očiglad njezinim prijateljem i neprijateljem. Na taj način ćemo spadati mi u broj dobre djece, koja bijahu Tobiji na pameti, kad je prorekao, da će crkva „dočekati veselja od djece svoje.“

---

* Dušobrižni kateheta prifatit će ovdje sgodu, te podučiti djecu, kako će primjerno dobi si i silam, pripomagati moći, širiti vjeru, medju razkolnici, krivovjerci i noznabožci. U to ime progovorit će koju o družtvu „malenoga Isusa“ (koje smo već spomenuli), družtvu svetoga Cirila i Metuda itd. Dokazano je više putah, koli su spasonosna ova družtva po same članove, koji se upišu. „Čovjek nebi mislio,“ govori njeki župnik u gradu Amiensu, „kako je koristno po svakoga, biti članom ovoga družtva (za širenje vjere); ovo je reć bi drugi krst, koji na novo oživljuje katoličku vjeru u srcu svakoga pojedinoga.“ — Gdjekoji primjeri o revnosti članovah uzbudit će djetinja srca. Ovdje ćemo napomenuti samo dva tri iz 3. svezka ljetopisah o širenju vjere god. 1864. — Njeki brusar u Montpellieru, prištedio je i ostavio družtvu za širenje vjere po smrti 1000 franakah. — Mnogo porodicah u Irskoj, u kojih vlada tolika nevolja, da su jim kuće samo na pol pokrivene, neizpričavaju se svojom oskudicom, nego vrše revno ovu svetu dužnost, kao što su oni prozvali, podupiranje družtva za širenje vjere. — Pače po mjestih, gdje se je, štono rieč, ugniezdila nevolja ljudska t. j. po bolnicah, imade članovah ovih družtvah, koji smetnuše s pameti svoju nevolju, te podupiru veću nevolju, koje im dopadoše bližnji s razkolja, krivovjerstva ili nevjerstva. — U njekom francuzkom gradu sabraše prosti vojnici u posadi, od svoje slàbe plaće, 90 franakah i predadoše družtvu svetoga Žaverije.

§. 3. Odredjenje crkve.

Proučivši, kako je uredio ili ustrojio Isus crkvu, zatim po kojih se biljegah poznade crkva, treba vam sada učiti: kakovo imade crkva odredjene, iliti čemu je Isus utemeljio crkvu. Pod odredjenjem razumieva se ono, čemu je koja stvar napravljena ili stvorena. Ura je napravljena, da pokazuje vrieme; dakle je njezino odredjenje: pokazivati vrieme. Kada se dakle pita: što je odredjenje crkve, pita se: čemu je Isus utemeljio crkvu. Na to pitanje odgovara katekizam:

Isus je utemeljio crkvu, da po njoj vodi sve ljude k vječnomu blaženstvu.

Imali bi se svi ljudi spasiti. To je volja božja. Bog je poslao jedinorodjenoga sina s neba na zemlju, da „spasi, što bijaše propalo." (Mat. 18, 11.) Radi spasa ljudskoga trpio je Isus muku i umro, učio nas istine, koje imamo vjerovati; zapoviedi, koje imamo držati; te naredio sveta otajstva, kojimi se možemo griehah osloboditi, posvetiti i vječnoga se blaženstva dobaviti. Mi smo već više putah spomenuli, a i sada spominjemo, da bi nam uzalud bila muka Isusova i smrt, uzalud bi nas učio Isus, uzalud bi nam dao svoje zapoviedi i uzalud ostavio sveta otajstva, da se nije pobrinuo Isus, da se i poslje njegova razstanka s ovim svietom, istine, što je on naučao, uzčuvaju; zapoviedi, što je on dao, uzdrže; a sveta otajstva, što je on naredio, diele. A kako se je Isus za to pobrinuo? Pobrinuo se je, što je utemeljio crkvu. U crkvi čuva se sveudilj istina, proglašuju se božje zapoviedi, a sveta se otajstva vierno diele. A komu je u crkvi povjeren ovaj posao? Papi i biskupom, koji sebi u pomoć rede svećenike. Crkva treba nadalje, da se razširi po svoj zemlji, treba da postoji do konca svieta, te po papi, biskupih i svećenicih nauča, ravna, posvećuje i vodi k vječnomu blaženstvu sve ljude. Zato se zove crkva pravedno: od Isusa utemeljena spasionica za sve ljude; što upravo u njoj i po njoj imadu dostići svi ljudi vječni spas.

A da uzmogne crkva postići svoje odredjenje, ostavio joj Isus

1) svoj nauk, svoje milosti i svoju oblast. — Zapovjedi li otac sinu si, da se primi kakova težka posla, ili

da podje na dalek put, to mu sigurno dade na ruku sve, što mu je potrebno. Umiju li se pako već ljudi u takovih sgodah mudro i dobro vladati, to umije Bog kud i kamo mudrije i bolje. Kad je dakle Bog utemeljio crkvu, da bude spasionica za sve ljude i vjekove, podielio joj je sigurno i sve k tomu potrebne milosti. Crkvi je dužnost, mjesto Isusa, naučati narode po svem širokom svietu; zato joj ostavi Bog-čovjek svoj nauk. Crkvi je dužnost, dieleć sveta otajstva mjesto Isusa, posvećivati ljude; zato joj je ostavio milosti, koje bješe zaslužio svojim odkupljenjem; povjerio joj sveta otajstva, kojimi nam imade svete milosti dieliti. Crkvi je napokon dužnost, mjesto Isusa, svraćati ljude na stazu spasa i po njoj sjegurno voditi; zato joj je povjerio pastirsku oblast. — Isus je nadalje

2) dao crkvi u pomoć duha svetoga, da božanski nauk vazda nepokvaren čuva, milosti pravo dieli i oblast rabi na spas ljudih. — Crkva se sastoji od ljudih, po sebi slabih i bludnji podvrženih. A da uzmogne crkva uza sve to nauk Isusov nepokvaren sačuvati, milosti po naredbi Isusovoj valjano dieliti; a duhovnu oblast zakonito i na spas ljudih vršiti; dao joj je u pomoć duha svetoga za vieke. Poslan od oca i sina, sidje duh sveti u spodobi plamtećih jezikah, nad crkvu, da se više nikada s njom nerazstane, nego ostane do konca svieta (Str. 275.)

Uz pomoć duha svetoga, čuva se dakle božanski nauk u katoličkoj crkvi, vazda čist i nepokvaren. Pamtiti treba ipak, da neprima svaki pojedini pravovjernik duha svetoga, pa zato može i zabluditi pojedini katolik. S toga se namiće takodjer pitanje: kako čuva u katoličkoj crkvi duh sveti božanski nauk čist; a na to odgovara katekizam.

Božanski nauk u katoličkoj crkvi čist i nepokvaren čuva nepogrešno učiteljstvo crkve, koje sačinjava papa i s njim sdruženi biskupi.

Što razumievamo ovdje pod učiteljstvom? Razumievamo ljude, koji naučaju. Isus je sam utemeljio u katoličkoj crkvi učiteljstvo. On je sam odredio ljude, koji će naučati. Ovi ljudi su papa, i s njim sdruženi biskupi. Od Isusa utemeljeno učiteljstvo je nepogrešno. Apoštolom

je podielio Isus osebice dar nepogrešnosti, njihovim pako nasljednikom nije podielio osebice toga dara, nego njim ukupno i u zajednici s nasljednikom svetoga Petra, rimskim papom. Onda smo dakle samo sjegurni, da nećemo zabluditi, kada budemo slušali ovo učiteljstvo. — Učiteljstvo crkve zove se i naučajuća crkva; a obratno se zovu pravovjernici, kojim nije dužnost naučati, nego upravo slušati nauk crkve, slušajuća crkva.

Učiteljstvo crkve zove se nepogrešno, jer uz pomoć duha svetoga, niti u nauku vjere, niti u nauku ćudoredja nemože pogriešiti.

Lahko bi komu mogla doći u glavu misao: papa i biskupi katoličke crkve jesu ljudi, te mogu pogriešiti i zabluditi; tko će dakle vjerovati, da su nepogrešni te nemogu zabluditi? Nadalje znade se stalno, da su njekoji biskupi zabludili — Na to valja dvostruko odgovoriti. Prvo, katolička crkva neuči, da su papa i biskupi nepogrešni sami po sebi, nego su nepogrešni „uz pomoć duha svetoga,“ koji je čuva, da nezablude. Drugo, neuči katolička crkva, da je nepogrešan svaki pojedini biskup osebice; nego uči, da su nepogrešni svi biskupi ukupno i u slogi i zajednici s papom. Istina, zabludili su kadšto i biskupi, n. p. Nestorij, nadbiskup carigradski. Nestorij nije pako zato zabludio, jerbo je vjerovao, što su učili sjedinjeni s papom biskupi; nego je zabludio, jerbo je vjerovao drugo, nego li je učilo nepogrešno učiteljstvo katoličke crkve. Biskupi, sjedinjeni s papom, osudili su Nestorija s krivovjerstva i novotarstva. Učiteljstvo katoličko je nepogrešno, a nisu pojedini biskupi. Katolička crkva uči, da je njezino učiteljstvo, uz pomoć duha svetoga, nepogrešno; te tko nebi vjerovao ovaj nauk katoličke crkve, ili bi se učiteljstvu u čemgod protivio, težko bi griešio. — A u čem je katoličko učiteljstvo nepogrešno? Na to pitanje lahko je odgovoriti. Katoličko učiteljstvo nepogrešno je u nauku, koji je Isus na spas ljudem s neba donio, t. j. u nauku vjere i ćudoredja. Katoličko učiteljstvo nemože dakle ikada bludnju učiti, ili ju predložiti za vjerovanje, kano da ju je objavio Bog. Nadalje nemože crkva ćudoredje učiti ili zapoviedati, koje bi se protivilo zapoviedim Isusovim. Jer kada nije za spas dosta samo vjerovati, što uči katolička crkva, nego treba i činiti, što nam zapovieda; očevidno mora joj biti u pomoći duh sveti, kada nam zapovieda što je činiti, kao što joj je u pomoći, kada nam zapovieda, što je vjerovati; te nedodjemo ikada u pogibelj biti prevareni, kadagod nju (t. j. crkvu) slušamo. — S toga dužni smo čvrsto uvjereni biti i nedvojbeno vjerovati, da je nepogrešno i istinito sve, što nam predlaže vjerovati katolička crkva, i da su joj pravedne i spasonosne zapoviedi i naredbe. Valja nam dakle biti osvjedočenimi, da je dobro i po nas spasonosno: dostojno slaviti blagdane, naredjene od katoličke crkve na spomen Isusa, blažene djevice Marije, angjelah i svetacah; zatim postiti zapovjedne poste i nemrsiti, štovati svece, slike njihove i ostanke, primati oproste, koje dieli crkva. Tko se usudi ovim i drugim propisom katoličke crkve prigovarati, ili je na ruglo metati, pokazuje, da mu je nestalo vjere u nepogrešnost crkve, ili bar nezna, što radi.

Nepogrešnost crkve osniva se na trostrukom obećanju Isusovu:

1) da će on biti s njim (učiteljstvom) po »sve dane do konca svieta.“ (Mat. 28, 20.) — Ove rieči tumačio sam vam već onomadne. Kada je Isus izustio ove rieči? Pravo, prije svoga uzašašća na nebo, kada je razaslao apoštole, naučat sve narode. Je li Isus rekao ove rieči samo ovomu ili onomu izmedju apoštolah? Nije; nego je rekao svim, kada su bili zajedno sa svetim Petrom, dakle učiteljstvu. A je li Isus rekao ove rieči samo apoštolskomu učiteljstvu, samo apoštolom? Nije; nego je rekao i nasljednikom njihovim, obećav ostati s učiteljstvom »po sve dane do konca svieta.“ A zašto će ostati? Sjegurno zato, da bude učiteljstvo vazda istinu učilo. Osim toga morao je Isus unapried znati, da će učiteljstvo vazda istinu učiti; jer kako bi mogao Isus učiteljstvu, koje bi mjesto istine širilo bludnje i laži — obećati, da će s njim po sve dane ostati do konca svieta?

2) Da će »duh istine ostati s njim uvieke“ Iv. 14, 17. — »Ja ću moliti oca,“ govoraše Isus, za posljednje večere sabranim oko sebe apoštolom, „i on će vam dati drugoga tješitelja, da ostane s vami uvieke, duha istine,

on će vas učiti svu istinu.“ Obećav Isus apoštolom: da će duh sveti ostati s njimi uvieke, nije mogao misliti, da će duh sveti ostati uvieke u nebu, nego takodjer uvieke s njimi na zemlji. Isus govori o duhu svetom, da će biti poslan od oca apoštolom, da je uči i tješi; a u blaženstvu nebeskom, netreba doista apoštolom učitelja i tješitelja Budoć dakle da apoštoli neživljahu vazda na zemlji, nego pomrieše; a duh sveti ima biti na zemlji učiteljem i tješiteljem, to se netiče ovo obećanje Isusovo samo apoštolah, nego i njihovih nasljednikah u službi učiteljskoj. — U ostalom je sjegurno, da je Isus odlučio, da mu se spasonosni nauk čuva nepokvaren do konca svieta. Pomislite samo: kada je bila apoštolom, širećim nauk Isusov, od potrebe pomoć duha svetoga, kud i kamo je od veće potrebe pomoć duha svetoga, njihovim nasljednikom. Kako dakle da se netiče ovo obećanje svih viekovah?

3) Da crkvu „neće nadvladati vlast paklena“. Mat. 16, 18. — I iz ovih riečih sliedi bjelodano, da je učeća crkva nepogrešna, kojoj bijaše glavarom i vidljivim temeljem sveti Petar; a i bit će joj do konca svieta glavarom po svom zakonitom nasljedniku na biskupskoj stolici u Rimu. Jer da naučajuća crkva ikada zabludi; morala bi zabluditi i slušajuća; budoć slušajuća dužna, po naročitoj zapoviedi Isusovoj, slušati naučajuću. Kad bi dakle zabludila naučajuća crkva, savladao bi lažljivi duh svu crkvu, osvojila bi ju paklena vlast; a obećanje Isusovo bilo bi osujećeno.

Odovud vidite d. d., da se nepogrešnost katoličke crkve osniva na neoborivu temelju; naime na trostrukom obećanju Isusa, vječne istine. Što govore dakle krivovjerci, kad vele: da je katolička crkva zabludila? Govore, da nije Isus istinu učio, obećav, da će vazda ostati s učiteljstvom crkve, da će duh istine vazda s crkvom ostati i da ju neće svladiti vlast paklena. Neće li, to reći, potvarati Isusa, da je lagao, — psovati? — S toga se držimo čvrsto nauka o nepogrešnosti naše svete crkve, te izpoviedajmo radostno srcem i ustima, da je „crkva“ (dakako katolička, jer druge nebijaše u doba apoštolsko), kao što uči sveti Pavao „stup i temelj istine“. Kaogod što drže stupovi sgradu, a na temelju se sgrada gradi, da se nesruši; tako drži i crkveno učiteljstvo božanski nauk i na crkvenom

se učiteljstvu osniva božanski nauk, te se čuva na zemlji čist, kao što ga naučao sin božji s početka.

Pa kad i nebismo imali sjegurnih obećanjah Isusovih o nepogrešnom učiteljstvu nauka Isusova na zemlji, morali bismo, razmišljajući razborito, nanj doći. Jer sašav Isus jednom s neba na zemlju, da nas nauči, što imamo vjerovati i činiti, da se spasimo, morao se je takodjer pobrinuti, da mu spasonosni nauk neokrnjen i čist ostane do konca svieta. — Ali gle! što nam odmah prigovaraju protestanti! „Za to“ vele „imademo bibliju“. — Biblija pako, kao što već čusmo, nije dovoljna sama, premda je knjiga božanska. Tko li će tajiti, da i sami protestanti neznaju do danas, premda prevraćaju već 300 godinah listove po bibliji: što je u bibliji božanski nauk i o tom se prepiru. S toga neima druge pomoći: uzdržati nauk Isusov sveudilj neokrnjen i čist, nego li učiteljstvo, obdareno od Isusa darom nepogrešnosti. A to mogaše i hotijaše učiniti i učinio je Isus kano Bog. Ovo pako učiteljstvo niti je, niti može biti — drugo, nego učiteljstvo katoličke crkve, kao što upravo vidismo.

Kada se zametne prepirka o kojem članku vjere, moramo se držati odlukah crkvenoga učiteljstva.

Kada se zametne prepirka, u kojoj pokrajini ili državi, o smislu kojega zakona; dužni su gradjani pitati oblast, namješćenu od vladara, da tumači zakone. To valja i o kraljestvu Isusovu na zemlji, t. j. crkvi. Oblast pako, koja riešava valjano sve dvojbe glede vjere i ćudoredja, katoličko je učiteljstvo, naredjeno od Isusa. „Isus sam“ piše sveti Pavao „naredio je pastire i učitelje, da nebudemo više djeca nestalna i netera nas svaki vjetar nauka lukavih ljudih i hinbenih, koji gledaju da zavedu druge u bludnju.“ Efež. 4, 11. 14. — A da se moramo pokoravati odlukam ovoga učiteljstva bez ikakve dvojbe i ne samo riečmi, nego i umom i srcem, stroga je dužnost svakoga kršćanina, kako sam vam već pokazao; jer tko neslušа učitelje, namješćene od Isusa, neslušа Isusa. Ovo vam je nadalje najsjegurniji i najprečji put, doći do podpuna znanja i nepogrešna znanja vjere i ćudoredja. Nam netreba dugo i umorno prevraćati listove po bibliji, te nakon godinah i godinah još bluditi, ili bar sumnjati, da li je ono i sbilja božanska istina, što smo našli. Nam treba slušati samo

nepogrešno učiteljstvo crkveno, pa ćemo doći do podpuna znanja božanske istine. A ništa lakše svakomu čovjeku, pače svakomu djačetu, jer imade u svakoj i najmanjoj katoličkoj obćini duhovni pastir, koji u ime i pod nazorom biskupa, nauča crkveni nauk i razlaže, od biskupa odobreni, katekizam.

Crkveno učiteljstvo izdaje svoje odluke, što preko vrhovnoga glavara crkve, pape, što preko crkvenih saborah od pape potvrdjenih.

Crkveno učiteljstvo, kao što spomenusmo onomadne, sačinjavaju papa i katolički biskupi, razsuti po svem svietu. Kadšto se sastanu biskupi, pozvani od pape, ako ne svi, a ono bar većina, na obći sabor i ondje se dogovaraju s papom ili njegovimi zastupnici o sreći i napredku crkve. Odluke, koje izdadu na korist pravovjernikom, proglašuju se svim kršćanom na svietu, pošto je potvrdi papa. Kršćani su pako dužni ponizno primiti i držati ove odluke. (Srav. st. 302. sl.) Buduć pako da se nemogu vazda sastati biskupi na jednom mjestu, a može ipak prieka potreba nastati, radi zametnuta krivovjerstva, da se izdade kakva zakonita i valjana odluka; onda će imati odlučiti papa, kano učitelj svih kršćanah, kano vrhovni glavar katoličkoga učiteljstva i sve crkve. Biskupi pako prifate papinu odluku makar i mučeći. Tada vriedi odluka papina, koliko odluka ukupnoga crkvenoga učiteljstva; jer što učiteljstvo složno vjeruje i uči, to mu izriče vrhovni glavar. Ovim putem „osudjeno je mnogo, da kud i kamo više krivovjerstvah, nego li na saborih“, što piše sveti Augustin (knj. 4. Bonif.), a i danas se osudjuje. Odluke oca i učitelja svih kršćanah, dužni smo svi, smjernim, iskrenim i poniznim umom i srcem primiti, budući uvjereni, kao što uči sveti Krizolog „da na rimskoj stolici (u osobi papinoj), žive sveudilj sveti Petar, komu je obećao Gospodin, da mu se neće uzkolebati vjera; da sjedi u pročelju Petar naviještajuć svim, koji se žele učiti, pravi nauk Isusov. Svi, kojim je do sreće crkve i spasa dušah, govore, kolikogod putah izdade crkveno učiteljstvo kakovu odluku po ustih papinih, sa svetim Augustinom: „Rim je govorio, pravda je riešena.“

Sjetite se još jednoć d. d., što ste učila već s početka ovoga članka. Crkva imade voditi nas i sve ljude k vječnomu blaženstvu. Zato je utemeljio Isus crkvu, zato predao joj svoj nauk, svoje milosti, svoju oblast i pomoć duha

svetoga. Bog pako, kao što znadete, neće nas spasiti bez nas, t. j. ako se nebudemo starali i sami za spasenje. Kaogod dakle što ima crkva, po naredbi Isusovoj, dužnosti prama nam, tako imademo i mi dužnosti prama crkvi. Ako nebudemo mi držali svoje dužnosti — neće, niti može, crkva voditi nas k vječnomu blaženstvu. Ove dužnosti morate znati. Katekizam je uči:

Da se spasimo, dužni smo još, kano pokorna djeca, sveudilj slušati katoličku crkvu, t. j. njezin nauk vjerovati, njezina svetojstva primati, njezine zapoviedi obdržavati.

Kada se čovjek razboli, nije mu dosta, doći samo k liječniku, koji ga može izliečiti, te slušati, gdje mu liečnik koješta propisuje i liek mu nudi; nego mora i liek piti i držati se liečnikova propisa. Tako smo i mi svi do jednoga bolestni što manje što više na duši; te nam treba duhovnoga lieka. Zašto? Jer se svi radjamo sa ránom iztočnoga grieha na sviet, pa zato smo sveudilj slabi i na zlo skloni, pače mnogo putah i privoljimo na zlo. S toga je Isus, božanski liečnik, utemeljio svoju liečionicu (spasionicu), katoličku crkvu, da izlieči sve ljude i svim pribavi život vječni. A zato nije dosta biti samo katolikom, ako se želi tko spasiti, nije dosta slušati samo, što katolička crkva uči i zapovieda, nije dosta, gledati samo, gdje se svetotajstva diele. Ako se želimo spasiti, dužni smo takodjer kano p o k o r n a djeca, sveudilj slušati katoličku crkvu, t. j. njezin nauk vjerovati, njezina otajstva, po njezinoj naredbi, primati; njezine zapoviedi obdržavati i posvema se podlagati njezinoj upravi. — Ovu dužnost uči nas Isus strogo i naročito, govoreć: »Tko nesluša crkvu, nek ti bude kano krivobožac i očiti griešnik.“ S l u š a t i, neće reći samo otvoriti uši, kada crkva uči štogod, nego će reći i obdržavati, što se čuje. Koliko putah čuti je, žalibože, gdje se tuže otac i mati na djecu, da je neće da slušaju; a tim hoće da kažu, da diete u nemar meće njihove zapoviedi. A što kaže Isus onim, koji neslušaju crkvu? Kaže jim, da su krivobožci i očiti griešnici. Kao što se dakle krivobožci i očiti griešnici nemogu spasiti i u nebo uljesti, doklam god tvrdoglavo uztraju u nevjerstvu i griehu; tako niti oni, koji neslušaju crkvu, t. j. neobdržavaju njezine zapoviedi.

Odovud vidite takodjer, koliko strašna je grehota **p r e z i r a t i k a t o l i č k u c r k v u, i l i s e o d n j e o d c i e p i t i.** Jer očevidno govori ovdje Isus o katoličkoj crkvi, pošto sjegurno nije htio, da ljudi slušaju koju krivu crkvu, nego samo pravu i nepogrešnu, koju je on utemeljio na spas. Kada dakle nije bolji od krivobožca ili očitoga griešnika, tko nesluša katoličku crkvu, nije li težka grehota, katoličku crkvu upravo prezirati, nju zametavati, nje se odreći ili se od nje odciepiti? Da, katoličku crkvu prezirati, reći će prezirati Isusa, reći će zametavati i prezirati božanski nauk, spasonosne milosti, nepogrešnu upravu Isusovu. Odciepiti se od katoličke crkve, reći će, odciepiti se od Isusa, — učitelja istine, izvora milostih, dobroga pastira, bez kojega nemože itko pogoditi puta u nebo. Zato proglasiše sabrani god. 412. afrikanski biskupi, na saboru u Cirti: „Tkogod se odciepi od katoličke crkve, neće upravo s toga, što se je tim odciepio i od jedinstva s Isusom, — činilo mu se, da živi kako mu drago pošteno, — imati života, nego srčba božja ostaje nad njim.“ A obćeniti crkveni sabor lateranski IV. kaže naročito: „Samo je jedna obćenita crkva pravovjernikah, izvan koje neće se spasiti nitko.“

Ako li me pitate, **k a k o s e m o ž e** čovjek odciepiti od katoličke crkve, odgovaram vam: 1. Od katoličke crkve odciepi se: tko zakonito po svetom krstu dodje u katoličku crkvu, a zatim dragovoljno pristane uz koju sljedbu, koja zabacuje **k a t o l i č k u** vjeru, n. p. luteransku, kalvinsku ili drugu koju. Ovi se zovu krivovjerci. — Nadalje tko dragovoljno pristane uz koju sljedbu, koja, istina, imade pravu vjeru, ali se odriče dužne pokornosti papi. Ovi se zovu razkolnici (šismatici.) Tako n. p. grčko-iztočna i ruska crkva, uči skoro posve istu vjeru koju i katolička, ali neće da priznade papu u vrhovnim glavarom crkve i uzkraćuje mu pokornost; a s toga je i ona odciepljena (razkoljena) od katoličke crkve. A po sebi se razumieva, da bi se i onaj odciepio od katoličke crkve, koji bi se javno odrekao kršćanske vjere, prešavši na židovsku ili muhamedansku vjeru. Ovi bi se zvali odpadnici iliti odmetnici. — 2. Od katoličke se crkve odciepi, tko težko sagrieši, te s toga bude iz katoličke crkve od pape ili biskupa izobćen (exkommuniciran), drugimi riečmi: proklet, dok spozna krivicu svoju, pokaje se, prokletstva bude riešen i natrag primljen.

Griešnici pako, koje nije crkva prokletstvom izobćila i nisu se sami, prešavši na drugu vjeru, — od crkve odciepili, spadaju još u crkvu. Inače bismo morali vjerovati, da samo pravednici spadaju u crkvu; a to se protivi svetomu pismu. Zar nekaže

Isus: da je kraljestvo nebesko podobno njivi (Mat. 13.), gdje raste kukolj sred pšenice, zatim podobno mreži, gdje se love dobre i zločeste ribe, te da će stopram na koncu svieta zapovjediti svojim angjelom, sabrati kukolj i u oganj baciti? A tako će stopram na koncu svieta razabrati zločeste ribe od dobrih i pobacati. Ovdje, kao i na više drugih mjestah evangjelja, nemože se po kraljestvu nebeskom išta drugo razumievati, nego li crkva Isusova na zemlji. Zašto? Jer u nebu, mjestu vječnoga blaženstva, niti je bilo kada zločestih, niti će biti. — Ali premda takovi griešnici spadaju u crkvu, ipak su truhli i mrtvi članovi na tielu crkve. Nješto slično vidjeti je i na tielu gdjekojih ljudih. Čitala ste jur u bibličkoj poviesti o čovjeku, kojemu je bilo tielo istina posve zdravo, ali mu usahnula ruka. Odkuda to, ter je član mrtav na živu tielu? Odtuda, što krozanj nemože krv kolati i životna sila raditi. Sigurno ste jur vidjela na razcvaloj voćki suhih granah. Ove su grane na živoj voćki, pa su ipak suhe, što nesisaju sok od koriena. Ljudi dakle, koji, istina, spadaju u crkvu; ali grieše smrtno, nalik su onoj usahnuloj ruki, ovim suhim granam. Oni se još istina drže tiela, drže stabla crkve, ali su usahnuli, neimaju vrhunaravnoga života, nerode vrhunaravnim rodom, jer do njih nedopire životna sila crkve; oni su mrtvi, truhli i usahnuli, a oko njih je sve zdravo, zeleni se, cvate i rodi. Ako li ovi griešnici neprionu uza milost božju, ako se neobrate i neizpokore, nego u griehu umru, propali su za vieke. Sud će jim biti tim stroži, a kazna tim ljuća, čim su više milostih uzalud potratili. „Jer će se od svakoga, komu je mnogo dano“, govori božanski spasitelj“, i mnogo tražiti.“ Luk. 12, 48.

Odovud, d. d., što ste čula o devetom članku vjere, lahko ćete moći razabrati, što izpoviedamo riečmi: „Vjerujem svetu crkvu katoličku.“ Nije dosta naime, vjerovati samo, da imade katolička crkva na zemlji, te da u njoj imade kriepostnih i svetih dušah, jer k tomu niti treba vjere, — to vidi svatko, komu su zdrave oči, u prvi mah. Nego je od potrebe, vjerovati takodjer i izpoviedati, da je katoličku crkvu utemeljio Isus — Hrist, gospodin, davši joj jednoga, vidljivoga, vrhovnoga glavara, uza vidljivo učiteljstvo, svećenstvo i pastirstvo, kao što postoji sada i postojat će do konca svieta. Nadalje moramo vjerovati i izpoviedati, da je nevidljivo, uza katoličku crkvu, duh sveti, razsvjetljujuć ju, čuvajuć od zablude, posvećujuć i upravljajuć; te da smo dužni bez ikakve sumnje, pod

gubitak vječnoga blaženstva, vjerovati katoličkoj crkvi i slušati ju.

Opomena.

„Poštuj oca i mater“, glasi zapovied božja, te zapovieda i oca i mater častiti, ljubiti i slušati. Ali kao god što nam je Bog, otac, tako tako nam je i crkva, — mati; jer ovako govori sveti Ciprijan, biskup i mučenik: „Onomu neće Bog biti otac; koji neće, da mu bude crkva mati.“ Ove rieči prisvojili su nebrojeni sveci i bogoslovci, biskupi i pape, te jih uzvisili do ugleda. S toga dužni smo, ako želimo, da nam Bog bude otac; držati i crkvu za mater svoju, cieniti ju i ljubiti kao majku.

Podpuno pravedno zove naš narod crkvu „materom.“ Crkva nas je, čim smo se rodili na sviet, preporodila svetim krstom za nebo. Od toga časa prati nas neprestano svojim materinskim okom. Poput nježne majke, brine se svega vieka za nas, neprestano i ljubezno, — moleć se za nas Bogu, tješeć nas, blagoslivljajuć i kriepeć. Pače na samrti, kada nam se radi siromaštva, ili kakve gadne i priljepčive bolesti, možebit svi ljudi iznevjere, šalje nam u pomoć svoje svećenike, da nas tješe i kriepe svetimi otajstvi i molitvom. Pa kada se jur razstane duša s tielom, nezaboravi crkva na nas. Ona se moli Bogu dan na dan za svoje preminule vierne, u tisuć svetih misah i molit će do konca svieta, tielo nam pako sahranjuje u blagoslovljenu zemlju, blagoslivlje nam počivalište i groblje. O dobre li, nježne i brižljive nam majke! S toga ljubimo ju, kao dobra i pokorna djeca, slušajmo dragovoljno njezin nauk, izvršujmo veselo i točno njezine naredbe. Ne žalostimo ju ikomu za volju, živeć griešno i nesramotimo ju pred krivovierci i neznabožci. Ništa pod nebom neka nas od nje ne odvrati. Zato molimo se Bogu zafalnim srcem:

Katolik sam i ostajem,
Od mê crkve ništ' me nerazstavi.*
Majki crkvi vjeru dajem
Ostat ću joj uviek sinak pravi.

Sigurna je staza taka,
Gdje je milost toli jaka;
Ća na smrti veseo mogu pjeti:
Katolički dobro je umrieti.*

§. 4. Širenje i obstanak crkve.

Nedade se tajiti, niti se hasni varati, da neprijatelji vjere danas na išta silnije navaljaju, nego li na ugled

---

* Katoliku mora da bude crkva tako draga, kao vječno blaženstvo. Pod nipošto, pa za cieli sviet, ili izgubio sve na svietu, dà i sam život, nesmije katolik odstupiti od svoje vjere, ili preći na ikoju nekatoličku. Kako bi moralo biti stid takova vjerolomna katolika, kad bi čitao ili slušao ovaj krasni primjer. — U Perziji življaše u gradu Armi katolik sa svojom obitelji, doseliv iz Poljske. Ovaj bijaše sa svojom obitelji sred muhamedanacah, podpora i uzor svim kršćanom one pokrajine. Otac ode u službu Feth-Ali-šahu, kralju perzijskomu i poginu junački na vojski. Iza njega ostadoše tri sina živa, a jednom bijaše ime Sukan. Premda mu stopram bijaše 17 godinah, ipak se držaše tako junački i čestito, da je omilio kralju nada sve i zaželio kralj, da taj vrli mladić postane muzelmanom t. j. da so poturči. Kralj uze ga nagovarati i poticati, obećajuć mu, ako se odmetne od vjere, da će ga primiti sasvim pod svoje okrilje. Ali, slušajte, što odgovori sedamnajstgodišnji Sukan! „Kralju“, odgovori srčano mladi junak, „otac moj poginuo je za tebe, a i ja sam pripravan za tebe žrtvom pasti, t. j. poginuti na bojnom polju; ali ako tražiš od mene, da se odmetnem od svoje vjere, trgni taj mač, pa odsieci glavu slugi svomu.“ Kralju se dade na čudo tolika srčanost te uzvisi mladića na veći stepen časti. — Doista uzorita primjera, vriedna, da se svi katolici unj ugledaju, kad dodju u napast, radi nagrade ili prietnje, odpasti od vjere.

* Kako se srećnimi i blaženimi cienjahu sveci u krilu katoličke crkve, svjedoči nam primjer svete Terezije. Ova svetica, toli obdarena od Boga, koja je mnogo za Boga radila, mnogo se borila i mnogo trpila, neimadjaše na samrti sladje utjehe, niti čvršćega ufanja, do li u riečih: „Umirem kano kći katoličke crkve.“ U istinu je ljubila ova svetica tako goruće crkvu, te je pisala jednoć, da je pripravna, za svaku i nesjetnu naredbu crkvenu, žrtvovati dragovoljno krv i život. — Toma Morus, o kojem sam vam već koješta pripoviedao, svjedoči to isto. Na stratištu, budać mu zabranio goropadni kralj govoriti narodu, izusti samo ove rieči: „Umirem u pravoj katoličkoj vjeri.“ Umrieti bje mu veselje i dobitak. Krvnika, molećega, da mu oprosti, ogrli govoreć mu: „Ti ćeš mi danas najveću uslugu učiniti, što ju ikada učiniti može čovjek. Budi hrabar i neboj se službe svoje.“ Kad mu je hotio krvnik glavu zastrti, reče: „To ću ja sam“ i zaveza si oči suknom. Na to klekne, metne glavu na panj, a sjekira mu presječe vrat. Odkuda, pitamo, ova radost i srčanost? Od katoličke vjere. Čuvši prije u tamnici, da je poginuo za vjeru Fisher, biskup rochesterski i vieran mu prijatelj, uzkliknu Morus: „Fisheru, vierni mi prijatelju, ti si izmaknuo preda mnom! Ti si već gore i pjevaš nadalje falospjev nebeski, koji si zapjevao na zemlji; ti čekaš na mene; a ja ću se opet s tobom sastati!“ — Tako vjeruje, tako se ufa, tako ljubi i tako se nagradjuje dobro, vierno, pokorno diete katoličke crkve.

božji, koji nas po katoličkoj crkvi nauča i k spasu privodi. Usuprot tomu, idu neprijatelji vjere na to, da na mjesto ugleda božjega podmetnu čovječji um, koji bi tobož imao biti jedini učitelj istine, jedina sigurna zviezda predhodnica, na pogibeljnoj stazi života. Odtuda slava, — da obožavanje uma. Da doteraju do cilja svoga, dobro je došla neprijateljem vjere svaka himba i laž, kleveta, pače gdje to nepomaže, isto progonstvo i nasilje. S toga mislimo, da je od potrebe djetetu već nejake dobe bistro razložiti i u srce usaditi nauk o božanstvenom ustroju crkve. Neka jur u nejakoj dobi spoznade diete, ter nezaboravi, ikada više, da je katolička crkva božje djelo, da ju je utemeljio sam Isus, i da jedino u njoj i po njoj dobivamo podpunu i pravu istinu, svetu ćudoredbu i milost, koja nas brani i oslobadja vječne propasti, a pruža nam blaženstvo nebesko. Zato je, koliko se bilo dalo, obširno i svestrano razlagan djeci nauk o utemeljenju crkve. Pogled na čudnovito širenje i uzdržavanje crkve, imade djecu utvrditi u vjeri o božanstvenosti crkve. Premda je slabašan um djeci, moći će ipak razabrati, da nebi mogla katolička crkva odoljeti nasilju i himbi svojih protivnikah, bez čuda božje svemožnosti, te s toga da se imade pripisati jedino zaštiti i sveudiljnoj obrambi božjoj, što katolička crkva i danas postoji, i što je svladala svoje neprijatelje, koji neprestano iznutra i izvana na nju jurišaju.

Budi dovoljno pokazati kateheti ovdje samo c i l j, koji mu imade sveudilj u pameti lebditi, razlažuć ovaj odsjek. Tumačiti ovdje pitanje po pitanje, čini se suvišno, osobiot kada uzmemo na pamet, da kateheta imade za dragu volju posla, razlažuć djeci nauk o vjeri i zapoviedih; a tim valja mu se i onako ponajprije baviti. Preostane li mu vremena, — bilo mu prosto uzeti „kratki pregled crkvene poviesti“ na koncu katehizma za IV. razred. Djeci zrelije pameti, naročito na razstanku s učionom, — dakle zadnje školske godine, bit će posve koristno obširnije protumačiti pregled crkvene poviesti. A k tomu će dobro doći kateheti „crkvena poviest“ od dra. Fesslera, prevedena Matijom Mesićem.

§. 5. Svetih obćinstvo.

S pravovjernici na zemlji, sdruženi su duhovnim načinom, takodjer blaženi u nebu i duše u čistilištu.

Svi pravovjerni kršćani, živjeli gdje jim drago na zemlji, koji priznaju papu svojim obćenitim vrhovnim glavarom, sačinjavaju kraljestvo Isusovo na zemlji, t. j. katoličku crkvu. A kada umre ovakav kršćanin u milosti božjoj, dodje — kamo? Ili u nebo, ili čistilište. Pa što vam se čini, razdruži li se takov pravovjernik od svoje na zemlji živuće braće sasvim, tako, da neima ikakva obćinstva medju njimi? Nipošto; ali ovo obćinstvo može biti samo d u h o v n o, pošto se je tjelovno razvrglo poslje smrti. Kraljestvo dakle božje na zemlji, samo je d i o golemoga, ukupnoga kraljestva Isusova, u koje spadaju ne samo pravovjernici na zemlji, nego i blaženi u nebu i duše u čistilištu. Pravovjernici na zemlji sačinjavaju i zovu se v o j u j u ć a crkva, jer oni imadu još sveudilj vojevati i boj biti, dok si osvoje nebeski Jeruzalem. Duše u čistilištu sačinjavaju drugi dio kraljestva Isusova i zovu se t r p e ć a crkva, jer su jur izvojevale i boj, istina, srećno dokončale; ali radi gdjekojih manah i prekršajah, ter zasluženih kaznah, nedade jim se unići slavno u grad božji, doklam se, pretrpivši zaslužene kazne, sasvim očiste i zavriede stupiti pred priestol svoga nebeskoga kralja. Blaženi u nebu sačinjavaju i zovu se s l a v o d o b i t n a crkva, jer su primljeni jur u kraljestvo nebesko, ter sdruženi s Isusom, svojim vojvodom, u slavi, — uživaju plod svoje pobjede. Govoreći pako o vojujućoj, trpećoj i slavodobitnoj crkvi, nesmijemo imati u glavi tri, — jednu od druge nezavisne, razlučene i svaku za sebe — crkve. Nipošto. Pravo rekuć, crkva je samo j e d n a, te samo, gledeć na tri stanja, u kojem su njezini članovi, razlikuje se crkva vojujuća, trpeća i slavodobitna. — Da što bolje pojmite ovaj nauk, sjetite se, kako je narod izraelski prelazio preko crvenoga mora. Sav narod dielio se je u tri diela. Jedan dio bijaše još na obali, ovkraj crvenoga mora, dakle mu pretijaše još pogibelj, biti zarobljenu i pogubljenu od Egipćanah. Drugi dio bijaše već koračio u more suhom nogom; ali nebijaše domakao na obalu onkraj mora, te željaše goruće, da onkraj dospije na obalu. Treći napokon bijaše jur prevalio more i koračio na obalu onkraj mora, — pun veselja, što se je oslobodio

neprijateljah. Evo vam priličnoga nacrta trostruka stanja jedne crkve, stanja vojujućega, trpećega i slavodobitnoga. — Sada ću vidjeti, jeste li dobro pazila, razumjela i zapamtila. Kažider ti: Koji dio izrajelskoga naroda bijaše slika vojujuće katoličke crkve? Pràvo; narod, koji bijaše još ovkraj crvenoga mora na obali, u pogibelji, da će ga zarobiti Egipćani. Kaži nam ti dalje: Koji dio izrajelskoga naroda bijaše slika trpeće katoličke crkve, iliti dušah u čistilištu? Dobro; narod, koji je već koračio u more, te želio goruće, dospjeti do obale onkraj mora i obećane zemlje. A ti nam kaži: Koji dio naroda izrajelskoga bijaše slika slavodobitne katoličke crkve, iliti blaženih u nebu? Liepo; narod, koji je prevalio more, onkraj crvenoga mora na obali. Nuto d. d., kaogod što su ova tri diela naroda izrajelskoga, premda položajem razdieljena jedan od drugoga, ipak sačinjavala jedan narod, tako isto sačinjavaju vojujuća, trpeća i slavodobitna crkva, iliti sveti na nebu, duše u čistilištu i pravovjernici na zemlji, samo jedno cjelovito kraljestvo Isusovo, — samo jedan narod božji, samo jednu katoličku crkvu. — Ali govoreći: da svi spadaju u jedno kraljestvo, da su svi jedan narod, nismo još dovoljno razložili ovo duhovno obćinstvo.

Sdruženi su svi kao člani u jedno tielo, kojemu je glava Isus; pa zato koriste duhovna dobra jednoga člana i ostalim.

Na tielu imademo mnogo različnih članovah, oči, uši, noge itd. Ovi se članovi, istina, razlikuju jedan od drugoga; ali nisu razlučeni i neodvisni jedan od drugoga, nego su spojeni i sdruženi; te čine samo jedno tielo. Tako su i pravovjernici na zemlji, koji su članovi katoličke crkve, sa blaženimi u nebu i dušami u čistilištu — jedno, duhovno, otajstveno tielo, kojemu je glava Isus. „Kaogod što imademo u jednom tielu mnogo članovah, tako smo i mnogi jedno tielo u Hristu, pojedini pako člani jedan drugomu.“ Rimlj. 12, 4. 8. Ovo duhovno obćinstvo iliti zadruga, počima svetim krstom. »Jer smo jednim duhom mi svi kršteni u jedno tielo, bili židovi ili neznabožci, ili sužnji ili slobodnjaci.« 1. Kor. 12, 13. — Članovom na tielu nije svim isti posao, nego svaki član imade posao poseban, oko gleda, uho sluša itd. Što pako radi jedan član, neradi samo za sebe, nego i za druge; a sve je koristno po cielo tielo. Noge hodaju, oči gledaju, uši slušaju, — na korist cielomu tielu. Što više, članovi su na tielu toli uzko spojeni, te isti mah, kada je jedan član, budi zdrav budi bolan, osjećaju svi ostali člani zdravlje ili bol; pa svaki član gleda, koliko mu se dade, doskočiti bolu, ili ga bar ponješto utažiti. Ubode li te n. p. trn u nogu, eto gleda oko, gdje te je trn ubô, a ruka nastoji, da ga izvadi. — Kao članovi tiela, rade članovi katoličke crkve. Katolička crkva imade članovah na milijune; ali su svi ovi članovi uzko sdruženi, oni su uredna cielost, — jedno tielo. Ovi članovi imadu razne dužnosti; ali što čini dobra jedan član, koristi ne samo njemu, nego i ostalim. Budući svi članovi crkve spojeni kao članovi jednoga tiela, diele radost i nevolju jedan s drugim. Mi se radujemo s blaženimi na nebu, a tugujemo s dušami u čistilištu; obratno pako raduju se s nami blaženi u nebu, kada prianjamo uza dobro i pritiču nam u pomoć u napasti. Kad čujemo, da napreduje katolička crkva u ovoj ili onoj pokrajini, drago nam je; kad pako čujemo, da su progonjeni katolici, ili da jim se gdje zlo godi, dade nam se na žao. — Zato piše sveti Pavao: „Trpi li jedan član, trpe s njim svi; a tako slavi li se jedan član, vesele mu se svi članovi.“ 1. Kor. 12, 26. — Ova duhovna zadruga zove se „svetih obćinstvo.“

Članovi, spadajući u ovu zadrugu, zovu se ukupno sveti; jer su svi pozvani, da budu sveti, svetim krstom su posvećeni, a mnogo jih upravo dospjelo do podpune svetosti.

Blaženi u nebu zovu se sveti, bez ikakva prigovora. Inače naime niti bi mogli dospjeti u nebo, da nisu dospjeli do podpune svetosti; jer što je nečisto, griešno, — nemože uljezti u nebo. Duše u čistilištu zovu se takodjer pravedno sveti, pošto preminuše u milosti božjoj posvećujućoj s ovoga svieta, te se posred mukah čistilišta dan na dan čiste i primiču podpunoj svetosti. Pravovjernici na zemlji, zovu se češće sveti u svetom pismu, ne dakako u tom smislu, da su kao blaženi u nebu, — jur dospjeli do podpune svetosti; nego u smislu, što su svi pozvani, da budu sveti (1. Sol. 4. 3.) i što su svetim otajstvom krsta u istinu jur posvećeni. Liepo piše o tom sveti Pavao

na početku svoga prvoga lista Korinćanom: „Obćini božjoj u Korintu, posvećenim po Hristu Isusu, pozvanim svecem.“ Sada ćemo vidjeti, koje je koristi svetih obćinstvo po nas i druge.

Od obćinstva sa sveci korist nam je, što nas pomažu njihove zasluge i molitve kod Boga.

Smrt trga, istina, sve zemaljske i tjelovne sveze; ali netrga duhovne i nebeske, koje vežu članove crkve s Isusom i medjusobno. Zato traje prijateljstvo i bratinstvo izmedju nas i blaženih u nebu sveudilj. Blaženi u nebu ljube nas još više, nego li su nas ljubili na zemlji, što su u nebu još užje združeni s Isusom, te vide jasnije, kako spasonosna je ova zadruga i kako povoljna samu Isusu. Znajući nadalje po sebi, koliko pogibeljih prieti našemu spasu i koliko nam se valja za spas boriti, mole se sveci Bogu za nas, da uzmognemo kao oni srećno svladati pogibelji i napasti. Bog pako sluša dragovoljno i milostivo molitve svetacah, jer sveci su, njegovi prijatelji, — njegovi ukućani i preljubljena djeca, ter njihove su molitve sasvim njemu povoljne i primjerne njegovim svetim odlukam. O tom ćemo više pripoviedati, kada dodjemo do 1. zapoviedi božje, te stanemo razlagati nauk o štovanju i zazivanju svetacah; a nadam se, da će vam drago biti slušati.* — I obilne zasluge, koje su si sveci

* Kako je koristno štovati i zazivati svece, svjedoče nam mnogi dogodjaji, koji se jedino zagovoru svetacah kod Boga, pripisati mogu. Pripoviedat ću, kako je nedavno u Italiji ozdravilo na smrt bolestno djevojče, po zagovoru svetoga Alojzija, zaštitnika mladeži, kojega treba da i vi zazivate. — Godine 1863. zavlada u selcu Avenditi, pokrajine umbrijske, ljuta bolest gronica i od nje pomre mnogo naroda. Ova bolest popadne i dvadesetgodišnju Ružu de Carolis i dovede jur jednom nogom u grob. Bolest preote takc silno mah, da ju je trebalo okriepiti svetom poputbinom; a liečnik rekao: da će sutradan bolestnicu zateći mrtvu ili bar na umoru. Bol je svakim časom rasla; a grčevi su Ružu stezali, kadgod bi se u postelji ganula. Na to primi i svetu pomast. — Dotlje bješe doterala bolest, kad na večer oko deset urah zamoli Ruža, više gledajuć, nego li govoreć, da joj dokuče sliku svetoga Alojzija, jer je ovoga angjeoskoga mladića djetinji štovala i bila upisana u molitveni sbor istoga sveca. Pruže joj sliku. Ruža pritisne si čvrsto sliku, dosta golema okvira, na prsa; a nezaboli ju s toga ništa, — niti joj bijaše težko. Uza postelj stajahu ujac joj, župnik susjedna sela i dvorkinja. — Svi upru oči u

za života na zemlji pribavili dobrimi djeli, pomažu nam i koriste za spas. Jer kaogod što kralj, radi zaslugah viernoga si kojega sluge, običaje darivati i rodbinu i prijatelje toga sluge, tako nam i Bog dieli već s toga mnoge milosti, što smo prijatelji i braća blaženih u nebu, koji su si za života zaslugah pribavili, šireći slavu njegovu. Već u starom zakonu dielio je Bog blagodati Salomunu „za volju Davida oca njegova,“ t. j. radi zaslugah, koje si pribavi David, šireć slavu božju. Pà i sav narod izrajelski bješe često pomilovan radi zaslugah Abrahama, Izaka i Jakoba, praotacah svojih. — Kašnje, kada dodjemo do nauka, ob oprostu, čut ćete, da nam koriste i preobilne zadovoljštine svetacah.

Dušam u čistilištu korist je od obćinstva s nami, što jih pomažemo molitvom, milostinjom i drugimi dobrimi djeli, a osobito svetom misom.

Ovako uči katolička crkva. Obći, drugi crkveni sabor u Lionu godine 1274. uči naročito: „da dušam, koje nisu

bolestnicu, željni vidjeti, što će biti. Ruža reče: „Sveti se Alojzij smieši“. Na to, krenuv se k ujcu, primieti: da joj je rekao svetac, da će joj na skoro poslje po noći odlahnuti, a zatim neka ide za duvnu. Svi mišljahu, da je Ruža izvan sebe i da joj s toga neima više pomoći. — Ruža pade zatim posve u nesviest i svi rekoše, da će za koji čas izdahnuti. Nješto prije po noći uze si tješiti ujac sestrićnu: da će ju sveti Alojzij za koji čas odvesti sa sobom u raj. Nego Ruža mu odgovori: „Strpite se, jer ću na skoro ozdraviti, kao što sam vam obećala.“

Ujak ode, a Ružu popadne smrtna stiska. Oko po noći padne Ruža sasvim u nesviest. Jedva se moglo opaziti, da diše. Svećenik se požuri, da izmoli molitve za umiruće. Došav do riečih: „Seli se dušo kršćanska, s ovoga svieta“, bude mu mučno, te s toga morade iz sobe izaći. Ali vrativ se za njekoliko trenutakah svećenik natrag u sobu, gledaj čuda! — Ruža se uzdrma na postelji i poče se žestoko micati. Brže bolje ode dvorkinja po ujca. Ujac dodje s mjesta i zateče Ružu sjedeć na postelji, koja se malo prije bješe sa smrću borila; lice joj rumeno i veselo, smije se prijazno i govori posve razgovietno: „Eto me zdrave;“ a obazriv se k ujcu reče: „Nisam li vam pravo kazala, da će me izliečiti sveti Alojzij“? Zatim ustade na noge s postelje, zaiska jesti i piti, i jelo joj idjaše tako u slast, da joj uzkratiše toliko, koliko bi hćela, bojeći se, da neoboli nanovo od jela. Sutradan čudjaše se čudom liečnik, ugledav Ružu posve zdravu. — Ovaj izvanredni dogodjaj sbio se je obnoć, izmedju 18. i 19. travnja godine 1863. — Izvješće o njem odpravljeno je na blagdan svetoga Alojzija 21. lipnja u Rim, podpisano od pomenutih ljudih, zatim od jašprišta, koji je na istom mjestu vodio o njem iztragu, i biskupa norcijskoga.

posve čiste, koriste na ublaživanje kaznah, zagovori pravovjernikah, živućih na zemlji, naime mise, molitve, milostinje i druga bogoljubna djela, što obavljaju pravovjernici za druge pravovjernike po običaju crkve.“ Ovimi pako riečmi nije skrojila crkva kakav novi nauk, nego samo svečano proglasila, što su od postanka crkve vjerovali svi kršćani. Već u starom zakonu vjerovano je obćenito, da je pokojnim moći i po smrti molitvom i žrtvom koristiti. To nam svjedoči poznata vam jur pripoviest o Makabejcih. U ratu, pripovieda sveto pismo, koji su zametnuli židovi radi vjere svoje, poginulo je mnogo židovah. Ostavši na životu, moljahu se goruće Bogu, da oprosti griehe pokojnim. A da se u to ime prikaže takodjer u jeruzalemskom hramu žrtva, uze sabirati novce Juda, židovski vojvoda, te sabrav 12,000 drahmah srebra, odpremi u Jeruzalem. To djelo potvrdjuje duh sveti riečmi svetoga pisma: „Sveta je dakle i spasonosna misao, moliti za pokojne, da se rieše griehah.“ 2. Makab. 12, 46. U kršćankoj crkvi vladao je od postanka ovaj običaj i tvrda vjera. Jer, kako vam prije rekoh, (srav. st. 269. sl.) običaj je u crkvi od prvih stoljećah sve do danas moliti za pokojne, spominjati je kod svete mise, ili takodjer prikazivati za nje svetu misu, da jim Bog obali ili ublaži kazne i što prije primi jih k sebi u nebo. Ovo se neda tajiti, jer nam svjedoče o tom prastare molitve za pokojne, koje su sve do danas sačuvane u sirskom, grčkom i latinskom jeziku. Nadalje svjedoči o tom crkvena poviest i poviest svetacah * i spisi svetih otacah.

---

* Životopisi svetacah puni su liepih primjerah, kako su željno sveci pokojnim pružali pomoć molitvom i dobrimi djeli. Pripoviedat ću vam samo primjer svete Matilde, žene kralja njemačkoga, Hinka pticolovca. — Kad joj pobožni muž premine godine 936., klekne bogoljubna udova na koljena, da se pomoli za muža i preporuči mu dušu Bogu. Zatim uze pitati: imade li koji svećenik, još na tašte, da odmah prikaže svetu misu za pokojnika. Svećenik, imenom Adeldak, prijavi se; a kraljica se na to veoma poveseli, te skinuv si s vrata dva zlatna lanca, pruži jih svećeniku i reče: „Primi ovo, pa reci svetu misu za pokojnika.“ Cieloga života zafaljivala je kraljica Matilda ovomu svećeniku, što je on prvi rekao svetu misu za pokojnoga joj muža; a kašnje pribavila mu je i biskupiju, po sinu svojem, caru Otonu Velikom. Tako je do smrti držala kraljica, redovito svake godine, zadušnice za pokojnoga si muža. — Godine 955. bivši sveta Matilda upravo u samostanu u Kvedlinburgu, stiže joj glas: da joj umro ljubimac sin Hinko. Na to popade ju toli ljuta žalost, da nije mogla cieli dan okusiti išta. Malo zatim sazove sve redovnice u crkvu

Sveti Ivan zlatoustnik († 407) kaže u njekoj propoviedi, držanoj puku antiokijskom (70. hom.): „Apoštoli su sigurno imali razlog, kada su naredili, da se sjećamo pokojnih, kada slavimo sveta otajstva (za svete mise). Znali su naime, da jim (pokojnim) odovud izvire velik dobitak, znatna podpora“. * Protestanti dakle, zabacujući molitve

---

i zamoli je, da se za pokojnika mole Bogu. Sama, kleknuv, moljaše se Bogu: „Gospodine, svemogući Bože! smiluj se duši sluge, kojega si odazvao s ovoga svieta! Sjeti se, molim te, da je malo radosti uživao na zemlji, nego je većinom sprovadjao vrieme u nevolji“! Zabrinuta ljubezno za pokoj duše sina si i muža, — utemelji zatim samostan u Nordhausenu, obvezavši Bogu posvećene djevice, za obadva pokojna kneza, prikazivati Bogu molitve i bogoljubna djela. Životopisac kraljice Matilde svjedoči, da je u ovom samostanu živjelo 3000 koludricah. — Na samrti u Kvedlinburgu, čekajuć odana u božju volju, trenutak, kad će se razstati s ovim svietom, moljaše kraljica još sveudilj za duše svojih pokojnikah Tu joj prispi, u pohode unuk Vilko, prabiskup mogući. Klicajuć od radosti, moljaše ga kraljica, da ju izpovjedi, rekne svetu misu za nju i pokojnoga joj muža, te joj zatim podieli svetu pričest i posljednju pomast. Prabiskup pristane na njezine molbe; zatim oprosti se s njom i ode. Ali nebude dugo i saznade kraljica po božjoj objavi, da je prabiskup iznenada na putu umro. S mjesta dade kraljica zvoniti za pokojnika i medju siromake novce dieliti, da se mole za dušu njegovu. Upravo pred smrt pozva k sebi unuku svoju, glavaricu samostana, svjetova ju mudro i ljubezno, a zatim preporuči u molitvu dušu pokojnoga si muža, svoju vlastitu i sve duše, kojih se je ona za života sjećala. Na to primi opet sveta otajstva, dade si čitati evangjelje i umre pokojno u devet urah, upravo u onu uru, kada je bila navadna siromakom dieliti jelo.

* Bez dvojbe neimaju pokojni od ikuda tolike koristi, koliku imaju od svete mise. Ali jim koriste ipak mnogo i oprosti crkveni, zatim druga bogoljubna djela i trapnje, što jih — buduć u milosti božjoj — prikazujemo za nje, a naročito molitve. — Sveta Terezija pripovieda, što je sama doživjela. Umre svećenik, kojemu sam bila dužna veliku zafalnost. Čuvši da je umro, popadne me ljuta žalost, i zabrinula sam se za dušu njegovu, premda bijaše bogoljuban i kriepostan. S toga stadoh se Bogu moliti, neka sve, štogod sam dosele možda dobra učinila, njemu priračuna; a što mu bude još manjkalo, da se oslobodi mukah čistilišta, neka nadoknadi obiljem zaslugah muke i smrti Isusove. Pomoliv se tako u dnu srca, učini mi se kao da s desna iz dubljine zemlje izlazi ova duša, te klicajuć od veselja, uzilazi u nebo. Premda bješe ovaj svećenik jur prilično osiedio, kada je umro, ukaza mi se ova spodoba, mladjahna i bistra obličja, kao u čovjeka, kojemu niti trideset godinah neima. Ovo prikazanje nije dugo trajalo, ali ja se smirih, znajuć, da je podpuno istinito; niti sam više tugovala radi njegove smrti. — Takovih primjerah dalo bi se navesti iz svih dobah. Već sveta Perpetua, mučenica, pripovieda, da joj se prikazao brat, imenom Dinokrat, koji je umro, kada mu je bilo 7 godinah, gdje iz-

za pokojne, te tvrdeći, da su suvišne i praznovjerne, grde crkvu Isusovu, da je, počamši od apoštolah, svih viekovah, tobož praznovjerstvo učila i branila. A katolička je crkva zbilja jur od prastaro doba preporučala ovo spasonosno djelo milosrdja svojoj djeci; pa s toga i godine 998. naredila spomen svih pokojnikah (dušni ili mrtvi dan), te i danas fali i preporuča svojski ovo bogoljubno djelo, dieleć obilne oproste pravovjernikom u to ime.

Ali sve da nam i nepreporuča crkva molitvu i dobra djela za pokojne, morala bi nas i sama ljubav i zafalnost prama pokojnim, na to poticati. Promislite samo, tko su oni, koji trpe u čistilištu i što trpe; a kako lahko možete jim pomoći! Tko trpi? Pravedne duše, koje ljube Boga, te sigurno zaslužuju, da jim u pomoć priskočimo. Medju njimi imade možebit naših bližnjih rodjakah, prijateljah, braće i sestarah; pače možebit nam je ondje otac, majka, koji su nam za života mnogo dobra činili i za nas mnogo žrtvovali. Trpe možebit radi griehah, kojim smo mi uzrok bili, na koje smo je možebit upravo mi naveli. Premda nevalja o mrtvih zlo suditi i govoriti, ipak je istina, što je njekoć rekao blaženi opat Gverik,* učenik svetoga Bernarda: „Tko je tako savršen, tako svet, te nebi što to dužan bio onomu ognju, kada umre? Tko li je tako čist od svake ljage grieha, te bi ponosito mogao reći: da mu je čisto srce i da neima grieha, na sebi?“ — Što li trpe duše u čistilištu, nemožemo si pravo ni pomisliti. — Sveti oci, a medju njimi sveti Cezarij (hom. 8.) kažu: da je u čistilištu tolika muka, „kakova se na ovom svietu, nemože trpiti, osjećati ili misliti.“ Kakova li neće biti muka, kada budu vidjele duše u čistilištu, da

lazi zabunjen, blieda i ružna obličja, iz mračna i nesnosna mjesta, goreć od žedje; a uzalud dižuć se u vis, da se napije vode, na još višem vrelu. Pomoliv se nanovo Bogu za duša brata si, prikaza joj se brat i po drugi put, gdje veseo i bistra lica pije bez ikakva napora vodu iz zdjelice. Ovaj dogodjaj pripovieda sveta Perpetua u izvješću, što ga je napisala u tamnici o svojoj nevolji i muki; a ovo je izvješće čitano po njezinoj smrti na pouku pravovjernikom, javno u crkvi. Odtuda vidimo bjelodano, da su jur prvi kršćani Bogu se molili za duše pokojnikah. Sveta Perpetua umre mučeničkom smrću god. 202.

* Govor 6. ob očišćenju blažene djevice Marije (medju spisi svetoga Bernarda.)

su posve blizu Bogu, pa ga ipak nesmiju gledati licem u lice, premda za njim ginu; da nespominjemo nikakve druge muke? Sveti Zlatoustnik uči o prokletnicih u paklu, da jim je tisuću putah veća muka, što su od Boga razstavljeni, od svih drugih mukah paklenih, premda nisu u ljubavi i milosti božjoj. Kako mučan mora dakle biti ovaj razstanak za duše u čistilištu, koje toli goruće i nježno ljube Boga?! Kada se može već na ovom svietu razboliti dobar sinak na smrt, što je u dalekoj i tudjoj zemlji, koliko više mora ginuti duša za Bogom, kada se s tielom razstavi? — A kako lahko nam je pomoći dušam u čistilištu? Što nam valja progorjeti za nje? Možebit pol ili cieli imetak? Nipošto; premda i to nebi previše bilo, da si izkupimo iz tolike muke oca ili majku; gdjeno su ovi njekoć više žrtvovali, da i manje nevolje od djece odvrate. A što i sbilja treba? Moliti se Bogu, poslušati svetu misu, primiti sveta otajstva, pribaviti jim oprost. Nemože li to svatko i najsiromašniji? A tko nije siromak, može za nje milostinju dieliti, svete mise dati govoriti; tko je jak, može za nje postiti, hodočastiti. Nije li dakle golema nezafalnost, da okrutnost, — nehteti pokojnim roditeljem, braći i sestram, rodbini, u pomoć priskočiti, kada se može tako lahko?! A kako je koristna ova pomoć i po vas?! Kako li će njegdje ovako oslobodjena duša u nebu za vas moliti, da i vi srećno jednoć u nebo dospijete! Neće li Bog tim dragovoljnije uslišati molitve i primiti svete mise i druga dobra djela, koja će njekoć drugi za vas prikazivati, čim željnije i pripravnije vi dušam u čistilištu u pomoć priskočite?! „Blaženi milosrdni,“ govori Isus, „jer će pomilovani biti“. Mat. 5, 7.

Od občinstva s pravovjernici na zemlji, korist nam je, što smo dielnici, osobito kada smo u milosti, svih svetih misah, molitavah i dobrih djelah i u obće svih duhovnih blagodatih katoličke crkve.

Budué mi članovi katoličke crkve, razumieva se po sebi, da smo dielnici njezina nauka, njezinih molitavah i blagoslovah, svetih misah, što se dan na dan prikazuju, svetih otajstvah, što jih dieli svojoj djeci, riečju: svih blagodatih, što je Bog povjerio ovoj materi našoj, radi nas. Ovo je neprocienjeno, obiteljsko blago crkveno, bi reć

glavnica, koju je darovao Isus svojoj zaručnici, našoj materi; a ova glavnica ide svim nam katolikom u dio, s toga, što smo djeca ove crkve. — Ali neidu samo ove obćenite blagodati nam u dio, nego idu nam u dio takodjer duhovna dobra i zasluge pojedinih članovah crkve, radi duhovne sveze iliti zadruge, koja nas, kano članove katoličke crkve, uzko medjusobno spaja. Sve trapnje, što podnose pokornici, sve milostinje, što diele milosrdnici, sve molitve, što mole dan i noć pobožni redovnici, sav znoj i krv, što toče vjerovjestnici, šireći evangjelje; sva djela poniznosti, trpljivosti, ljubavi prama Bogu i bližnjemu, što se dan na obavljaju u izobilju i to u milosti božjoj; — to sve ide u dio svakomu izmedju nas, s toga, što smo jedno tielo, kojega „članovi brinu se jednako jedan za drugi." 1. Kor. 12, 25. — Kako li se imade razumievati, da sve, što jedan radi, koristi svim i svakomu, to ću vam odmah, nješto obširnije, razložiti. Ako li budete dobro pazila, moći ćete takodjer dobro pojmiti. — Svako dobro djelo, što ga obavi kršćanin u milosti, imade trostruku korist. Ponajprije povećava mu plaću u nebu; drugo, obaljuje mu vremenite kazne za griehe, koje bi imao trpiti, budi na zemlji, budi u čistilištu; treće, dobavlja mu od Boga razne blagodati i milosti. Prva korist, koju dobro djelo dobavlja kršćaninu, da mu naime povećava plaću u nebu, ide samo onomu, tko je dobro djelo obavio; jer nemože itko drugomu zaslužiti nebo. „Svatko će primiti po tielu svom, kao što je činio dobro ili zlo," kaže sveti Pavao 2. Kor. 5, 10. — Druga pako i treća korist dobroga djela, neide samo onomu, koji obavlja djelo, nego i drugim. Jer, kada smo u milosti, t. j. prosti svakoga smrtnoga grieha, dobivamo radi dobrih djelah, što tvore katolici, od Boga oprost vremenitih kaznah i druge milosti. Odovud možete takodjer razabrati, da dobro djelo onomu ponajprije koristi, za koga se naročito obavi. Nadalje možete razabrati, da nam tim obilnije idu u dio dobra djela, čim smo užje ljubavlju spojeni s Bogom i bližnjim; a tim manje, čim se manje staramo za spasduševni. A tako imadu obilniji dio, koristi svete mise, koji pobožnije svetu misu slušaju, ili za koje se naročito prikazuje.

Ali možda ste željna čuti, kako se godi nevoljnim griešnikom u tom pogledu. — Ovako. Koji spadaju istina,

u crkvu, ali su u smrtnom griehu, ti su, kako jur znadete, mrtvi članovi; pa s toga niti jim neidu u dio duhovne blagodati i milosti, kao živim članom. Pemda su pako u golemoj pogibelji i nevolji, bolje je ipak po nje, nego li, da su posve odciepljeni od crkve. Može jim naime što to koristiti sveta misa i molitva crkve, te gledeć na pravednike, dieli jim Bog mnoge milosti, da se obrate i poboljšaju. Kada je Bog pripravan bio, kao što svjedoči sveto pismo, prostiti cielomu gradu Sodomi, ako bi samo deset pravednikah bilo u njem (1. Mojs. 8.); kada je zatim obilno blagoslovio Bog kuću Egipćanina Putifara, radi bogoljubnoga Josipa (1. Mojs. 39, 5.), koji je u njoj obitavao; kako da nevjerujemo, da Bog dieli grešnikom mnoge milosti, radi tisućah pravednikah, s kojimi su griešnici sdruženi u katoličkoj crkvi?

Opomena.

Kolika sreća po vas, što ste djeca katoličke crkve; jer budući djeca katoličke crkve, te k tomu živući u milosti, sva ste „sugradjeni svetacah, ukućani bozji« (Efež. 2, 19.), članovi obćinstva svetih. Smijete nadalje smatrati kano braću si i sestre, kano članove obitelji, kojoj ste i vi udružena, nebrojene svece, koji sjaju kao zviezde na nebu, naime: svete apoštole, mučenike, izpovjednike, djevice i sve ostale svece. Ali budite i zafalna s toga, što ste udružena u svetih obćinstvo i živite prema ovomu obćinstvu. Molite se Bogu za sve kršćane na zemlji. Molite se Bogu, da se obrate griešnici, da pravednici u dobru uztraju, da Bog okriepi nevoljnike, da pruži milost svim, koji su u napasti i pogibelji. Bog hoće, da molimo jedan za drugoga, zato uči nas moliti: „Oče naš, kruh naš svagdanji daj nam" itd. — Molite se Bogu zatim za duše, koje trpe muke u čistilištu. Molite se Bogu za nje, kada ugledate mrtvački sprovod, kada vas put navede mimo groblja. Molite se svaki dan za nje Bogu, držite se staroga katoličkoga običaja, večerom za pozdravom angjeoskim moliti „oče naš" i „zdravo Marijo" za pokojne, dodavši rieči: „Podieli Gospodine, svim dušam pravovjernim, pokoj vječni. Amen!" Prikažite kadikad za pokojnike svetu misu, slušajući svaki dan svetu misu doklam idete naučionu; zatim prikažite za nje kadikad svoj posao, a navlastito, kada vam se težak

čini. *Obilazite pobožno grobove. — Štujte napokon radostno braću svoju, koja su jur prispjela u krilo ocu svomu nebeskomu i uživaju se vječne sreće. Zazivajte je u svih nevoljah pouzdano u pomoć, a uza to trsite: se nalika jim postati, kloneći se grieha, čineći i živeći bogoljubno. — O kako ćete se njekoć tješiti na samrti, ako budete za života marljivo Bogu se molila za duše u čistilištu! Onda ćete se moći sigurno nadati, da će se ove duše i za vas goruće Bogu moliti u nebu. Kako li ćete jednoć mirno preseliti se s ovoga svieta u vječnost, ako se budete za života trsila, vierno sliediti primjer svetacah. Blago vam! — onda ćete se razstati s ovim svietom veselo, nadajući se, skoro sastati u nebu s najmilijim si Ocem, preljubljenom majkom Marijom, svimi sveci i angjeli!

Deseti članak vjere.

„Oproštenje griehah.“

Da uzmognete razumjeti, zašto za naukom o crkvi, ide nauk ob oproštenju griehah, zatim o uzkrsnuću tjela i vječnom životu, morat ću vas sjetiti na nješto, što ste jur učila. Čula ste, kada smo govorili ob osmom članku, da duh sveti dieli u katoličkoj crkvi milosti, koje nam je Isus zaslužio svojom mukom i smrću na križu. Znadete nadalje od prije, kako je grieh praroditeljah naših prešao na sve ljude, te nam dobavio smrt duše, smrt tiela i pro-

* Sveta L i d v i n a, rodom iz Šidama u Holandezkoj, trpila je 38 godinah najljuće boli. Za toga vodjena bje više putah u zanešenosti, od angjela si čuvara u čistilište, te gledala, gdje trpe biedne duše, ljute i težke muke. svaka po svojoj krivici. Medju ovimi dušami spoznala je i mnoge si prijatelje. Ovaj pogled kosnu joj se toli nemilo srca, te je prikazivala za ove duše pravdi božjoj ne samo navadne i neizgovorne svoje boli, nego poprimila i druge izvanredne trapnje. Dan na dan sazivala bi milosrdje božje na ove duše, te plakala toliko za nje, da su joj potekle krvave suze, kada bi ju izdale obične. Roneć ovako suze, vapila bi često iz dna srca. »Kamo sreće, gospodine Bože, da bih mogla svojim tielom i krvlju odkupiti duše, koje ti kažniš.« »Za ove duše,« piše joj životopicac dalje, »prikazivala bi vruće molitve, vapila, jecajuć za pomilovanje sprovadjala noći, moleć se Bogu, davala svećenikom, da prikazuju svete mise i samu sebe prikazivala, kano žarku žrtvu, da je oslobodi mukah.« (Boland. travanj svez. 2. strana 285. 338.)

past paklenu ili vječnu smrt. Toga nas je dakako Isus mukom i smrću svojom na križu opet oslobodio. Ali smrti duše oslobadjamo se oproštenjem griehah; smrti tiela, oslobladjamo se uzkrsnućem tiela; a smrti vječne — toli na duši, koli na tielu, — oslobadjamo se vječnim životom. Pošto nam se ova trostruka milost dieli u katoličkoj crkvi, zato ova tri članka idu posve sgodno za člankom o crkvi. — Deseti članak govori o prvoj izmedju ove tri milosti, — dakle ob oproštenju griehah.

Deseti članak vjere uči, da u katoličkoj crkvi, po Isusovih zaslugah, možemo dobiti oproštenje griehah i zasluženih kaznah.

U ovom odgovoru imadu č e t i r i istine, koje si možete lahko zapamtiti. Kaže se prvo: da u k a t o l i č k o j c r k v i možemo dobiti oproštenje griehah i zasluženih kaznah. Samo katoličkoj crkvi dao je Isus oblast opraštati griehe, kada je rekao apoštolom: „Kojim prostite griehe, praštaju jim se, a kojim zadržite, zadržani su jim“ (Iv. 20. 23.) Kaže se drugo: da katolička crkva nepražta griehe po svojoj oblasti i zaslugah, nego po „z a s l u g a h I s u s o v i h.“ »U Isusu Hristu«, piše sveti Pavao, „imademo odkupljenje po krvi njegovoj, proštenje griehah po obilju milosti njegove.“ Efež. 1, 7. A sveti sabor tridentinski uči: da nam je proštenje griehah zaslužio Isus Hrist „koji je, dok smo bili neprijatelji, radi preobilne ljubavi, kojom nas ljubljaše, zadovoljio Bogu ocu za nas presvetom mukom svojom na drvetu križa.“ (Sjedn. 6. gl. 7. ob opravd.) Kaže se u ovom odgovoru, treće: da možemo u katoličkoj crkvi po zaslugah Isusovih u istinu i sbilja dobiti p r o š t e n j e s v i h g r i e h a h bez razlike: svih griehah, — iztočnoga i osobnih griehah, — bili kako jim drago težki i mnogobrojni. Konačno uči ovaj odgovor: da možemo dobiti proštenje ne samo svih griehah, nego i svih k a z n a h, toli vjekovitih, koli vremenitih, koje zaslužimo radi griehah, — u katoličkoj crkvi, takodjer po zaslugah Isusovih.

Griešnik mora, da mu se proste griesi:

1) pravu pokoru činiti. — Bez pokore i to bez prave pokore, nemogu se nikomu prostiti počinjeni griesi. Isus

govori svakomu i sljednjemu griešniku: „Ako nebudete činili pokoru, svi ćete poginuti.“ (Luk. 13, 3.) A što će reći činiti pokoru? Reći će ponajprije obratiti se. Tko sgrieši, odmetne se od Boga i ostavi ga; a tko se obrati, vrati se k Bogu natrag. Tko sgrieši, prione uza zlo; a tko se obrati, mrzi na zlo. Tko sgrieši, prekrši zapovied božju; a tko se obrati, obdržava zapoviedi božje. Tko sgrieši, iznevjeri se Bogu, a često učini krivo i bližnjemu; tko se pako obrati, gleda da popravi nevjeru i krivicu. Tko se obrati, odtrgne si srce oda svega, što je grieh i na grieh vodi; a daje srce Bogu, koji nas na pokoru zove, govoreći: „Obratite se k meni svim srcem“ (Joel 2. 12.), te obraćenik može reći, uza milost božju: „U napredak niti smrt, niti život, niti (zli) angjeli, ili poglavarstva, ili sile... ili ikoji stvor, moći će me razstaviti od ljubavi Boga.“ Rimlj. 8, 38. 39.

2) Dostojno primiti sveta otajstva, koja je Isus naredio na proštenje griehah. — Isus je, kao što uči katekizam, na proštenje griehah naredio dva sveta otajstva: krst i pokoru; a k tomu se pribraja ponješto i sveta pomast. Svetim krstom oslobadjaju se, koji ga prime, — svih griehah, toli iztočnoga koli svih osobnih, ako su jih počinili prije krsta, zatim svih zasluženih kaznah za griehe, toli vjekovitih koli vremenitih, tako podpuno, da bi s mjesta u nebo uljezli, kada bi iza krsta umrli prije, nego li bi sgriešili. Svetim otajstvom pokore praštaju nam se svi griesi, iza svetoga krsta počinjeni i vječne kazne za griehe; ali se nepraštaju takodjer sve vremenite kazne. Kašnje ćete obširnije slušati nauk, što uči deseti članak, kada budete, u trećoj glavi, učila pobližje o svetih otajstvih. Ondje ćete takodjer slušati, kako valja sveta otajstva d o s t o j n o primati, da si pribavimo milosti, što iz njih izviru.

Oblast griehe oprostiti u svetom otajstvu pokore, imadu biskupi i od njih odredjeni svećenici katoličke crkve.

Ovaj ću vam odgovor takodjer točnije i obširnije razlagati, kada dodjemo do svetoga otajstva pokore. Ovdje ću vam samo nješto napomenuti. Isus je praštao griehe, dok je bio na svietu, sám. Komu je prostio po prilici? Dobro; Mariji Mandaljeni, Petru, carinaru Zakeju. Oblast

griehe praštati imadjaše Isus sam po sebi, budući pravi Bog. Griehe praštati može samo Bog; nego može i čovjek, kada mu Bog dade oblast. Oblast pako griehe praštati dao je Isus ne samo svetomu Petru i ostalim apoštolom, nego takodjer, kao što jur znadete, do konca svieta, — svim njihovim nasljednikom: papi i svim katoličkim biskupom. Nadalje imadu i svećenici oblast praštati griehe, koji su valjano redjeni od kojega katoličkoga biskupa, te poslani ili namješteni, da izpoviedaju.

Opomena.

Falimo srčano Bogu djeco! što nam je obećao prostiti sve griehe, pače i velike; jer bez proštenja griehah očajala (sdvojila) bi većina ljudih. Falimo zatim napose Bogu, što se možemo tako lahko griehah riešiti, — budi grieha iztočnoga budi osobnih griehah, — počinjenih od obiesti ili pakosti. Svjetovni sudac kroji po oštru zakonu krivcu kaznu, kada priznade svoj zločin; a svećenik prašta u ime Isusovo kršćaninu, kada na svetoj izpoviedi očituje griehe. Nije li dakle grehota, kada sagriešiv kršćanin, nemari za svetu izpovied, neće da se uz milost božju za griehe pokaje, da je očituje i za nje zadovolji, ili pače svetogrdnom izpoviedju, spasonosni taj liek pretvara u otrov i tim si dobavlja veću propast?! Idite d. d. često, ali dostojno pripravljena, na svetu izpovied, te ćete podpuno pokojno moći slušati rieči izpovjednikove. „Neboj se sinko, praštaju ti se griesi.“

Jedanajsti članak vjere.

„Tiela uzkrsnuće.“

Jedanajsti članak vjere uči: da će tjelesa jednoć uzkrsnuti od smrti, na život, pred sudnji dan. Vjerovanje apoštolsko zove ovo uzkrsnuće „tiela uzkrsnuće,“ da nebi došlo komu u glavu, da je i duša umrla, kada je tielo umrlo, te da će obodvoje u oči sudnjega dana oživjeti; gdjeno tvrdo vjerujemo, da je duša neumrla. Prije uzkrsnuća tiela ide smrt, sada ćemo i mi prije progovoriti nješto o smrti.

Kad čovjek umre, dieli se duša s tielom i ide na sud; a tielo se vraća u zemlju.

Čovjek živ je dotle, doklam mu je duša u tielu; a kada mu se razstavi duša od tiela, umre, — mrtav je. Što bude po smrti od naše duše, što li od tiela našega? Razstavši se duša od tiela, vraća se k Bogu, stvoritelju svomu. Vraća se k Bogu, ide na sud božji, da primi od Boga plaću ili kaznu, po zaslugi, kako je živeć u tielu, činila dobro ili zlo. (Srav. razlaganje sedmoga članka). Tielo pako, kao što ste možebit jur vidjela, spravi se u lies od četiri daske, zatim za dva dana odveze na groblje i sahrani u ràku, gdje malo po malo trune i crvi ga jedu sve do kostih, dok se napokon i kosti nerazpadnu u prah. „Na zemlji,“ govori Job (17, 1—14) „čeka me samo grob . . . ràka mi je kuća; a u tmini prostro sam si postelj. Truleži rekoh: ti si mi otac! — crvom: vi ste mi majka i sestra“! — Ob ovoj sudbini duše i tiela govori posve razgovietno sveto pismo: „Prah se vraća u svoju zemlju, odkuda je bio; a duh se vraća k Bogu, koji ga je dao.“ Prop. 12, 7. U istinu, pravo imade Salamun, kad veli: „Izpraznost nad izpraznost! Sve je izpraznost“; zatim (2, 11): „Vidjeh, da netraje išto pod suncem.“ Jer čovjek mora ostaviti sve, kada umre, štogod mu je bilo ikada drago i milo na zemlji. Mora se razstati s ocem i majkom, braćom i sestrami, rodbinom i prijatelji. Mora se razstati s kućom i kućištem, s vrtovi, oranicami i livadami. Kolika dakle ludost, cieniti zemaljska dobra previše, ponositi se novcem i imanjem, ili pače griešiti zemaljskomu blagu za volju! Kolika ludost, gizdati se radi zemaljskih dobarah, odlična roda ili ugleda, više od drugih, ili druge prezirati! *

* Njeki knez, koji se je ponosio svojim bogatstvom, dostojanstvom i drugimi zemaljskimi dobri, otidje jednoć u lov u samotnu planinu. Iznenada smotri pustinjaka, gdje sjedi pred kolibicom si i prebire mrtvačku glavu. — Izprazni knez pritrči k pustinjaku i zapita ga porugljivo: „Što prebireš tû mrtvačku glavu toli pazljivo, što li mudruješ“? — Pustinjak pogleda knezu zdravo u oči, te odgovori: „Rada bih pogoditi, čija je ovo glava, je li kojega kneza ili prosjaka, pa nemogu razabrati“.

Što je tašta liepost, slava,
Mrtvačka te uči glava.

Svi ljudi moraju umrieti, jer su svi u Adamu sagriešili.

Svi ljudi bez razlike moraju umrieti; a to vidimo svaki dan. Upitajte najstarijega čovjeka vaše obćine: koliko mu imade godinah, pa će vam odgovorit možebit: osamdeset ili najviše devetdeset. A gdje su ljudi, koji su živjeli ovdje prije dvie, tri ili četiri — stotine godinah? Pomrli su. Zar nije bar jedan od njih danas živ? Ni jedan, pa tako neće i u napredak itko uviek živjeli; svi će pomrti do jednoga, koji danas žive na svietu i koji će se iza nas roditi na sviet. Svi bez razlike umriet će, bili bogati ili siromasi, mladi ili stari, kraljevi ili prosjaci, hteli, nehteli.* Što svaki dan gledamo očima, to nam potvrdjuje sveto pismo. „Sudjeno je čovjeku jednoć umrieti“, piše sveti Pavao. Žid. 9, 27. Ljudi su kušali jur na svake ruke, da se oslobode smrti. Ali kaogod što je opaka i bezumna bila tâ misao, tako je uzalud bio takov trud, a bit će i do vieka.**

* Umno je sastavljen obred, kojim se sjeća novoizabrani papa, da će jednoć umrieti, sjeća upravo onaj dan, kada se kruni, te nastupa najveće dostojanstvo na zemlji, postavši namjestnikom Isusovim. Papu nosi dvanajst dvoranikah, na krasnu stolcu, u crkvu svetoga Petra; a stožernici, biskupi i svećenici na stotine i narod bez broja, prate ga. U crkvi klanjaju se svetomu ocu stožernici, nadbiskupi i biskupi, zatim oblače mu uza svečane molitve dragocieno misno ruho, a stožernik-dekan natakne mu papinski prsten. — Na to krene povorka stožernikah, nadbiskupah, biskupah, svećenikah, redovnikah i pravovjernikah pred veliki žrtvenik. Za prohoda pristupi jedan obrednik pred svetoga oca, držeć na vrh srebrne palice, ručicu kudjelje, zapali kudjelju na svieću, digne palicu u vis, te rekne: „Sveti oče! Ovako prolazi slava svjetska“, (kao da bi mu rekao: umriet ćeš; a kada ti nestane života, nestat će ti i slave; budi dakle ponizan). Ovaj se prizor ponovi još dva puta, prije, nego li pristupi sveti otac k velikomu žrtveniku, te zapjeva svečanu krunitbenu službu božju.

** Godine 1863. vozio se katolik željeznicom iz A . . ., u M . . . U istom predjelu sjedio je njeki prirodoslovac. Prirodoslovac znao je pripoviedati cieloga puta, što su jur izumili prirodoslovci, a što će još izumjet. Napokon primieti prirodoslovac, zanešen svojom mudrošću, da će na skoro iznaći ljudi liek proti smrti, niti će itko morati više umrieti. — Posve mirno i čedno odgovori na to katolik, da je takav liek jur iznadjen; a znade ga svako katoličko diete, koje ide u učionu. „Što“, reče sav u čudu prirodoslovac, „znadeš li ti taj liek“? „Treba vjerovati,“ primieti katolik, što nas uči i predloži nam vjerovati, Isus, po katoličkoj crkvi, te živjeti po toj vjeri. Jer tko se toga drži, tomu je smrt samo prielaz, samo vrata u kraljestvo nebesko. Sam Isus

Ali zašto moraju svi ljudi umrieti? Radi grieha Adamova, koji je prešao na sve. Premda čovječje tielo već samo sobom gine i u prah ide, nebi ipak umirali ljudi, da nije sagriešio Adam. „Griehom", uči sveti Pavao, „dodje smrt" i to griehom Adamovim, kao što piše nadalje sveti Pavao. „Kao god što je jednim čovjekom (Adamom) došao grieh na sviet, a po griehu smrt; tako je smrt prešla na sve ljude, pošto svi u njem sagriešiše." To razabiremo takodjer iz riečih, što je Bog rekao prvomu čovjeku u raju: »U koji dan budeš jeo s ove voćke, smrću ćeš umrieti.« Odovud je lahko vidjeti, da ljudi nebi umirali, da nisu sagriešili. Jer da bi morali bili umirati i nesagriešivši, uzalud bi bilo prietiti jim smrću, ako sagrieše. — Isus je, istina, — budué prost od svakoga grieha, pače i nemoguć griešiti, — umro; ali, kako znadete, ne zato, što bi bio morao, nego jerbo je htio umrieti, da odkupi sviet. Premda nas je pako odkupio Isus od grieha i vječne propasti, ipak nije nas htio odkupiti od vremenite, tjelesne smrti. A to je dobro po nas. Čovjek, znajuć, da će ga prije ili poslje, ali na svaku ruku sigurno, smrt snaći; znajuć, da ga može svaki trenutak s ovoga svieta nestati, treba da se nedade posve zanieti od razkošja svjetovnoga, budué i tako, iza grieha iztočnoga, više na zlo sklon, nego li na dobro; — treba, da se sveudilj sjeća, da je gorka smrt posljedica grieha i nehajstva za opomene božje.

Istina je dakle, da ćemo jednoć umrieti svi do jednoga; ali, kada ćemo umrieti, gdje i kako, — to neznamo. Kada će svako od vas umrieti? Neznam ja, neznate vi, samo Bog znade. Da li ćeš ti živjeti još 50, 60, 70 godinah? Tko zna? tko zna, da li ćeš još sutra živjeti, premda si danas posve zdravo. Danas jesi, sutra nisi, kaže poslovica. Tko može reći: Stopram mi je 12, ili 20, ili 30 godinah; rumenim se, sada mi je proljeće ili ljeto dobe; prije jeseni nepada lišće s drveća, nebere se voće. — Pada, lišće i prije, pada sveudilj; pazis li pače dobro, vidiš, da

govori: »Ja sam uzkrsnuće i život; tko u mene vjeruje, živjet će (viekom), ako i (tjelovno) umre: a svatko, tko živi i u mene vjeruje, (tko uza vjeru takodjer kršćanski živi) neće umrieti ikada.« Iv. 11, 25. 26. »Ovo je jedini liek« doda katolik »ali mnogi učenjaci neznadu za njega, ili se radi oholosti i ljubavi svieta, neće njim da lieče. Oni bi radi iznaći liek, ali ga lje neiznadjoše, da se uklone sudu nebeskomu i paklu, što istina taje jezikom; ali se pravedno boje u dnu srca«. — Prirodoslovac umuknu i neznade dalje pisnuti.

mnogo cvieća pada i u proljeće, a ljeti spada mnogo voća. Tako vam se d. d. godi i čovjeku. Na groblju imade mrtvacah svake dobe; imade jih, koji su živjeli samo jednu uru, jedan dan, jedan tjedan, mjesec — godinu, dvie, tri, deset, dvadeset, trideset i sto godinah danah. Jeste li vidjela jur sliku smrti? — Jeste li vidjela sliku čovjeka, gola, od kostih, u ruci mu kosa? To vam je dakako samo slika, jer smrt nije čovjek. Ali vam je to valjana upravo slika. Znam, da ste jur vidjela kosca na sjenokoši. Zar ne, da kosa kosi s reda sve, čegagod se domaši: suhu i uvehnulu travu, a uza nju i nježnu, mladu travicu, koja se istom pomolila iz zemlje; kosi s reda sa stabljikom cvietak, koji je stopram provirio iz pupoljka, kao i cviet, koji se podpuno razcvao. Tako vam kosi i smrt sve s reda, štogod domaši, kosi diete, koje se stopram rodilo, kao i sjedoglava starca, jaka čovjeka, kao i nejaku mladež. Nezna nitko, kada će umrieti, ako mu Bog neobjavi; a većina umre onda, kada se nenada smrti. A i to je po nas dobro. Bog neće da nam kaže, kada ćemo umrieti, da budemo pripravni na smrt uviek. „Pripravni budete", govori Isus, „jer će sin čovječji doći u uru, kada se nebudete nadali«.* Luk. 12, 40. Drugdje govori opet: „Gledajte, budite na oprezu, jer neznate, kada je doba . . . Budite na oprezu; jer neznate, kada će doći gospodar kuće, u jutro ili u pol noći ili u zoru; da vas nezateče, (nepripravne), ako bi došao iznenada (zovuć vas po smrti na sud)." Mark. 13, 33—36. Kako je opasno odgadjati pripravu na smrt, uči nas Isus pričami o zločestom slugi i bezumnih djevicah. — Spremaj se na smrt, viče nam sve na okolo, svaki čas može te popasti smrt, bio star ili mlad, slab ili jak. Možeš umrieti na gostbi, u svatovih, za igre, na putu, u kazalištu. Ovako je mnogo zaglavilo, pa možeš kojom nesrećom i ti.

* Pripovieda se, kako je nesrećno zaglavio Don Karlos, navarski kralj. Razboliv se s razuzdanosti ovaj kralj, sazva u vieće svoje ljećnike; a oni mu zapovjediše, da uzme plahtu (vilahan, ponjavu), da ju namoči u vinovici, zatim ju oko sebe omota i tako omotan na miru sprovede 24 ure. Dvoranik, komu je zatim kralj ovu zapovied predao, htede, pošto bješe namočenu u vinovici plahtu kralju oko tiela sašio, uzeti škare (nožice) te odrezati nit. Nenašav s mjesta škare, uze dvoranik svieću, koju imadjaše pri ruki, te htede njom nit pregorjeti. Ali budué nit, kao i ciela plahta, vinovicom namočena, upali se u zao čas nit od svieće, od niti upali se plahta, te u isti trenutak valjao se je kralj sred plamena. Kolik plač i lelek zaori po cieloj palači! Kolik hod i štropot posvuda! Sve na noge, te silom hoće kralja da otmu iz raljah ognja! Ali uzalud sve; kralj izgori živ. Užasne li smrti! Strašne li vječnosti! (Bonaventura priče i pripoviesti.)

Mnogo je zaglavilo ljudih, padši s konja, ili skočivši s kolah, za požara ili poplave, njekoje razporio je mač razbojnički, njekoje ošinulo tane iz puške nepozorna prijatelja, njekojim udarila iznenada kap; dakle možeš kojom nesrećom tako dokončati i ti. Zato budi na oprezu, da te kakogod smrt nepopadne u smrtnom griehu. *

Odovud razabirete, da se nepita toliko, kada ili gdje ćemo umrieti, nego kako. Smrt je, istina, kazna grieha, ali je i prielaz u vječnost. Kakogod dakle, što imadu dvie vječnosti, srećna ili nesrećna, tako će i vam donieti smrt sreću ili nesreću, te vas u naručaj dati, budi vječnomu blaženstvu, budi vječnoj propasti. To pako do vas stoji. Kakva vas snadje smrt, takova će vas snaći i vječnost. Umrete li, sačuvaj Bože, u griehu smrtnom, tiče se vas, što govori sveto pismo: „Smrt griešnikah najgorja je.“ Pj. 33, 22. Zašto? Jer će vas baciti u naručaj gospodaru, komu ste služila za života, — vragu, i u mjesto mukah, gdje se kazne griesi — u pakao. Umrete li pako u milosti, tiču se vas rieči svetoga pisma: „Dragocjena je pred licem božjim, smrt pravednikah.“ Pj. 115, 15. Jer duša u milosti, božjoj, kada umre tielo, ide u nebo, ili s mjesta, ili bar iza mukah u čistilištu. Kakva li će biti vaša smrt? Takova, kako se sada na nju pripravljate. Kaže poslovica: „Kakav život, takva smrt.“ ** Živite dakle tako, da

---

* Prije njekoliko godinah sjedjahu u krčmi njekoga trgovišta gornje Pfalcije, više gostih uza čašu piva, te domala udare u kojekakve razgovore i šale. Napokon, zametnu se razgovor o smrti. — „Čovjek nezna, istina, kada će umrieti“, reće jedan sied, ali još dosta čil starac, „nego ipak mogu reći, da bar d a n a s neću umrieti.“ Njekoji mu prigovore: da čovjek i to nezna posve sigurno; jer koliko putah udari čovjeku, iznenada kap, ili ga razstavi sa životom kakva nesreća. Onaj pako htede se okladiti, da neće danas umrieti. Malo po malo podjene se u družtvu drugi razgovor, a napokon ode čovjek kući, koji bješe tako žestoko tvrdio, da neće umrieti onaj dan; — nazvavši svim „lahku noć“ i obećavši, da će se sutra opet tako srećno sastati. Njekoliko trenutakah iza razstanka, čuje se u krčmi, da se je vani nješto srušilo. Gosti potrče sa sviećom napolje; ali gle čuda, — drug jim leži mrtav pod skalinami. U tmini bješe se srušio sa skalinah i glavu si raztepao. Osbiljno i mučeći razidju se gosti, a idući kući i na sprovodu, valjda si je svaki mislio: Istina je, što je rekao rekao božanski spasitelj: „Neznade čovjek dan i uru.“ (Pravi dogodjaj. Sr. Filotea, 6. tečaj i Mehlerovu katehet. ručnu knjigu).

** U njekom gradu Austrije, bio razpušten čovjek, koji je većinom dane sprovodio po krčmah; a za vjeru i crkvu hajao i nehajao. Jednoć, spaziv svećenika, gdje ide k bolestniku, nadre se, te pred svimi reče (što čovjek jedva smije pomisliti). „K meni, da se nije usudio doći svećenik na samrti. Moj garov (crni pàs)“ primieti smijuć

možete umrieti pokojno svaki čas. Umrijte svaki dan više griešnim svojim požudam, umrijte griehu: živite Bogu, živite Isusu, živite kriepostí, pa se perite dan na dan skrušenim pokajanjem od svojih manah i pogrešakah, a navlastito primajte često i dostojno sveta otajstva. Budete li tako živjela, radostno ćete umrieti, želeći prispjeti k svomu ocu u nebo; onda vam je smrt prielaz u bolji i vječni život. * — Svako vas neka se pita osbiljno, bi

---

se porugljivo, „neka mi bude onda u pomoći.“ A što se sbude? Jedne večeri vraćao se ovaj pustolov, pijan iz krčme kući. Bilo mu ići preko brvi. Potok bijaše skoro presahnuo. Čovjek korači naopako i sruši se u korito od potoka. Sutradan nadju ga ljudi, gdje potrbuške leži u plitkoj vodi, a po njem ozgor pružio mu se garov. — Kako živio, tako umro. Živio bez vjere, kao živinče, umro kao živinče, bez svećenika, bez molitve, bez crkvene utjehe i blagoslova. (Knjižica: „Ach hätten wir doch auch eine Mission“. str. 43.)

* Bogoljubnu kršćaninu sav je život priprava na smrt, pa zato ga nije strah smrti. Dobro se diete neboji, kada mu se kaže: evo ti ide otac, ili ćeš k ocu; nego mu je drago to čuti! Pà zar da se neveseli dobar kršćanin, kada se primakne trenutak, gdje si može reći: „Sada idem k Bogu, najboljemu si i najdražjemu ocu“? — Godine 1858. u travnju, bude pozvan obnoć svećenik k bolestnici. Bolestnica pako bijaše djevojka od devetnajest godinah, kojoj bješe svećenik prije njekoliko danah podielio sveta otajstva. Ova djevojka odlikovala se je čednošću, krotkošću i pobožnošću. Svećenik zateče ju gdje se smije djetinski i veseli, kao i prije njekoliko danah, premda joj je smrt već iz očijuh virila. Tkogod bi ju pogledao, mislio bi, da ju neboli ništa; ali bi se varao. Liečnik govoraše, da ju njegdje nemilo mora sve boliti; a sam se čudom čudio, što se djevojka netuži imalo na bol. Kašnje očitova i svećeniku, svoju bol, kada ju upita; a vidjelo se je, da ju kadšto ljuto stežu grčevi. „Oprostite gospodine“, reče, kada svećenik stupi u sobu, „što sam vas pozvala obnoć; ali ja ću umrieti još noćas; pa vas prosim, da mi naprvo molite molitve za umiruće. Pošto je svećenik njeko vrieme naprvo molio, te za čas prestao, da se djevojka malko odmori, sazva djevojka oko sebe roditelje si, braću i sestre, te jim stade posve mirno i radostno govoriti, kao da bi jim imala najugodniju viest kazati: „Ja ću se“ reče, „sada oprostiti s vami, jer ću umrieti još noćas. Fala vam svim, navlastito vam dragi roditelji, na svem, što ste mi učinili; a molim vas, prostite mi, ako sam vas ikada uvriedila. Još vas imam nješto moliti; a vi ćete me sigurno uslišati. Danas je noć od četvrtka na petak. Strah me je, da ćete me sahraniti istom u nedjelju u podne, pa zatim istom u ponedjeljak za mene držati prvu zadušnicu — misu. Da nebudem morala predugo čekati na zadušnicu, dajte odmah sutra u jutro, pa zatim u subotu i nedjelju govoriti misu za mene; a onda, počam od ponedjeljka, neka se pjevaju tri obične zadušnice za mene. Molim vas nadalje, ako vam nebude odviše, obucite mi, kada umrem, opravu, u kojoj sam se prvi put pričestila. Zatim rekne djevojka svim još jednoć: „fala i s Bogom,“ te doda konačno, posve vesela obličja: „Već ste odviše bdieli uza me; umorili ste se svi, pa sada idite spavat; kada se dignete, bit ću ja

li ga smrt zatekla pripravno, da umre ovaj čaš? Bi li moglo odgovarati na sudu božjem? Bi li mu se otvorila vrata nebeska? Ako li nije pripavno, kako se može igdje smiriti, kako se ikada veseliti? Nepopada li te groza, doklam si u griehu, kadagod pomisliš na smrt?

Živim, neznam — dugo kako;
Umriet' mogu — svak' čas lahko.
Idem, neznam — kam i kuďa; —
Čudo! veseo ipak svuda.

Koga se tiču posljednje rieči: „čudo veseo“ itd.? Netiču se pravednika; jer život pravednika, život je i pokoj u Gospodinu, svjedoči sveto pismo; ali tiču se osbiljno grešnika. Grešnika mora biti sveudilj strah, da ga popadne smrt iznenada, te baci u ralje paklene.* Sjećaj se često ovih riečih, navlastito, kada te snadje napast; iz njih ćeš mnogo naučiti, što će ti biti koristno za života i u vječnosti.

---

jur mrtva; ali ću se za vas mnogo Bogu moliti u nebu. Starija mi sestra neka ostane uza me i Bogu se moli, dok ja umrem.« Lahko ćete si pomisliti, kako razcviljeno bijaše roditeljem srce, kada su se razstali s djevojkom; ali ipak odoše, jerbo jih zamoli svećenik, znajuć, da je djevojka željna posljedne trenutke sprovesti jedino s Bogom u razgovoru. Pà sbilja umre djevojka prije, nego li osvanu petak, u naručju starije si sestre (koja se je sveudilj Bogu molila), pokojno i veselo, kao diete, koje se davno razstalo s očinskom kućom, pa se opet vraća u svoj zavičaj. Tako vam umiru pobožna dječica, — tako možete, tako valja, da i vi umrete. (Polag pismenoga izvješća svećenika, koji je pokojnicu spremao na smrt.)

* Njeki pukovnik, neznabožac, koji je služio u vojski kitajskoga cara, odluči obratiti se i dati pokrstiti. U vrieme, kada ga je vjerovjestnik obučavao za sveti krst, stiže pukovniku od cara zapovied, da ide na put, u dalek, opasan predjel carstva. U brigi za spas neumrle si duše, moljaše pukovnik vjerovjestnika, da ga prije odlazka okrsti. No buduć da nije znao još propisane molitve, bude pukovniku molba uzkraćena. »Oče,“ moljaše pukovnik, „netraži to od mene! Ja vjerujem sve tajne vjere; vjerujem u jednoga Boga u tri osobe, vjerujem, da je druga osoba za nas čovjekom postala i za spas naš umrla. Neima ništa, što bi mi smetalo postati kršćaninom. U kući mi neima slikah krivobožkih, niti se ja ikojoj klanjam. Ja se klanjam samo gospodaru neba, želeć ga ljubiti i služiti mu, doklegod budem živ.« Vjerovjestnik nehtede popustiti, nego opomenu pukovnika, da moli nanovo, da se okrsti, kada se kući vrati. »Ali dragi oče,“ reče zabrinut vojnik, »ako na putu umrem, poginut će mi duša; jer tko će me krstiti, ako me popadne bolest na putu? Nuto, ja vjerujem sve članke vjere i želim vjerovati je, doklegod sam živ. Ja sam upravo sada uskočio iz palače careve, te došao brže bolje, da te molim za ovu milost. Još mi preostaju samo dvie ure, da se spremim na

Čovječje tielo neće ostati uviek u zemlji, nego će ga Bog na sudnji dan opet probuditi i sdružiti s dušom za vieke.

Tielo satrune u zemlji, te se razpade u prah i pepeo. „Prah si i u prah ćeš se obratiti,“ glasi smrtna osuda, koju je Bog izrekao Adamu i nam, potomkom njegovim po tielu. Ovaj pako prah nepredje u ništa, kao što ga je Bog iz ništa stvorio. Bog bi ga, istina, mogao uništiti, jer je svemoguć; ali neće, da ga uništi. Počela dakle, t. j. ono tisuća i tisuća česticah, od kojih je sastavljeno naše tielo, neizčeznu; nego ostaju sveudilj, — razlećela na sva četiri kraja svieta, ili utonula u more, ili bila sahranjena u kakvoj tiesnoj skrinjici. Isto dakle tielo, što sada imademo, može se razpasti, pa zatim ipak složiti; samo ako imade tko, koji poznade ove čestice, komu je znano, kuda su se razsule, te može i umije nanovo je složiti. Sam od sebe neima dakako prah moći, opet se sastaviti, da postane tielom, i uzkrsne na život. A niti može duša opet tielo složiti i u njem prebivati; tà duša niti nemože sačuvati tielo od propasti. Što se čini tebi: imade li tkogod, da pozna sve čestice mrtvoga tiela, da zna, gdje su razsute, ter bi je mogao nanovo sastaviti? Ima. Bog sveznajući i svemogući, koji znade i može, što svi ljudi zajedno neznadu i nemogu. „Bogu je sve moguće.“ Kako da nebi mogao Bog nanovo sastaviti tjelesa od njihovih česticah, — Bog, svemogući, koji je sve ove čestice od ništa stvorio i od njih sastavio, tielo, — kano što znademo o Adamu? Nije li kud i kamo laglje, sastaviti tielo, kad tko imade jur tvar, nego li stvoriti tvar od ništa; pa Bog je i tvar stvorio od ništa. Lončari prave dan na dan od blata lonce; ali da se sastanu svi lončari na svietu, nebi mogli i toliki komadić blata stvoriti, kolika je glava na bumbači. Krasno

---

put; jer noćas moram krenuti. Božjega ti imena, neuzkrati mi ovu milost!“ Svećenik nemogaše dalje odoljeti ovim prošnjam, nego okrsti si revnoga učenika; a (divne li božje providnosti!) osam danah iza krsta, umre mladi kršćanin na putu. (Marshal, kršćansko vjerov. sv. 1, str. 158.) — Nije li pametno radio, neoklevajuć obratit se i na smrt pripravit? A nuto, prava je istina, da je izpovied od potrebe za spas onim, koji su poslje krsta smrtno sagriešili, kaogod što je sveti krst od potrebe onim, koji su u griehu iztočnom. Nije li dakle grehota, odvlačiti izpovied, kada tko sagrieši smrtno? Ili ćemo se mi za spas duše manje brinuti od neznabožacah?

govori sveti Augustin (obuka neukih u vjeri gl. 25): „Kako bi moglo biti težko Bogu, vratiti tebi ovo truplo tiela tvoga, kakovo bijaše prije smrti, kada ga je mogao stvoriti, kad ga još nije bilo“? — A koliko primjerah ove struke vidimo u prirodi? Poljodjelac posije sjeme na polju; sjeme uvehne i satrune. Nije li dakle kvar, što je tako zdravo zrnje poginulo? Nije kvar, odgovarate mi; nego je upravo od potrebe, da uvehne sjeme i satrune, jer će odtuda narasti opet novo, liepo i jedro zrnje. Pà imade bezbožnjakah i budalah, koji se usudjuju govoriti: Kako je moguće, da uvehnula i satrula tjelesa nanovo oživе? — Kada je od potrebe, da uvehne i satrune zrnje, tko hoće, da mu nanovo uzraste žitak; žašto da i tielo, uvehnuv jednoć, nebude moglo uzkrsnuti? Sveti Pavao uči naročito, da tielo mora prije uvehnuti, da bude moglo slavno i bujno jednoć uzkrsnuti; a Pavlu samu moramo tisuću putah više vjerovati, nego li svim bezdušnim brbljavcem. „Budalo,“ piše sveti Pavao, „što posiješ, neće ti niknuti, ako neizumre prije.“ 1. Kor. 15, 36. Neobumre li priroda na očigled nam, nesmrzne li se i neukoči za ljutih zimskih mjesecih; a zar neoživi, neozeleni, neprocvate i neprobudi se, kada ograne žarko proljetno sunce, te zapjeva ševa veselo nad njom u zraku? Ili je premudri Bog uzalud pred oči nam poredao ove slike uzkrsnuća? Nepovikuju li nam iza glasa: Bog, komu je sve moguće, može i vas uzkrisiti, kada mu bude volja.

Pravo; Bog će nas uzkrisiti na život. To nam je i objavio. Bog će u jedan mah sabrati sve čestice čovječjega tiela i sklopiti od njih isto tielo, koje su sačinjavale prije. Svakomu tielu pridružit će nadalje istu dušu, koja je njekoć s njim spojena bila; a na to se probuditi svi mrtvaci u grobu i uzkrsnuti. Da će čovjek jednoć uzkrsnuti s istim tielom, što za života ima, vjerovali su, kao što svjedoči sveto pismo, jur prije dolazka Isusova, ne samo židovi, nego i drugi narodi. Job nije bio židov, a niti živio medju židovi, nego u Arabskoj, pa ipak govori ovako: „Znam, da živi moj odkupitelj i na sudnji dan ustat ću iz zemlje. I opet ću se ogrnuti svojom kožom i u mesu svom, gledat ću Boga svoga. Ja isti vidjet ću ga i moje će ga oči gledati, a ne drugi: ovo ufanje sahranjeno je u njedrih mojih.“ Job. 19, 25—27. Ovo ufanje kriepilo je sedam braće Makabejacah s junačkom jim majkom i

držalo je stalne sred goropadnih mukah, što su morali trpiti radi naredbah božjih. 2. Mak. 7. „Ti nam otimaš sadanji život,“ govoraše drugi izmedju njih na samrti kralju Antioku, „ali će ga na uzkrsnuće na život vječni, probuditi kralj svieta, nas koji ginemo za njegove naredbe.“ — Treći pako pruži jezik svoj i ruke nemilim krvnikom, govoreć pun vjere i ufanja: „S neba (t. j. od nebeskoga oca) dobio sam ove članove, a za božje naredbe predajem vam je; jer se ufam od njega natrag dobiti.“ — Ovaj prastari, sveti nauk, o budućem uzkrsnuću, učio je Isus i potvrdjivao nanovo. „Doći će ura“, kaže Isus, „gdje će svi, koji su u grobovih, čuti glas sina božjega. I ustat će, koji su dobro činili, na uzkrsnuće života; a koji su zlo činili, na uzkrsnuće suda,“ t. j. da saslušaju osudu svoga prokletstva. Spasitelj, govori dakle: svi, koji počivaju u grobovih; a što počiva u grobu: tielo ili duša? Dobro; tielo. Što će po tom ustati iz groba? Pravo tielo. — Kako Isus, naučali su i apoštoli ovaj nauk. Sveti Pavao apoštol, propoviedaše, ob uzkrsnuću, na očigled židovom i neznabožcem, pred židovskim visokim viećem i pred neznabožcem, carskim namjestnikom, Feliksom. Ovu istinu dozivlje apoštol sveudilj kršćanom u pamet, kriepeć i tješeć je u kojekakvih nevoljah i progonstvu. Piše sveti Pavao: da je tako sigurno, da ćemo mi jednoć uzkrsnuti, kao što je sigurno, da je uzkrsnuo Isus, jer uzkrsnuće Isusovo, temelj je i slika našemu uzkrsnuću. „Ako neuzkrsnu mrtvi, nije Hrist uzkrsnuo.“ 1. Kor. 15, 16. A znadete, da je Hrist uzkrsnuo od mrtvih i to uzkrsnuo sa svojim vlastitim tielom; dakle ćete kao Isus i vi uzkrsnuti. Jer „tko je probudio Hrista od mrtvih, oživit će i vaša mrtva tjelesa.“ Rimlj. 8, 11. — Tako je učila od postanka i katolička crkva. U vjeroizpoviesti Atanasijevoj, govori crkva: „da će svi ljudi uzkrsnuti s vlastitim tielom.“ Ovu vjeru izpovjedila je crkva na raznih saborih, branila ju proti krivovjercem i propoviedala po svem svietu. — A kada ćemo uzkrsnuti? Na koncu svieta, na sudnji dan, prije obćenitoga suda. „Znam,“ reče Marta, „da će mi brat (kao što ćemo svi) uzkrsnuti na sudnji dan.“ Prije suda, kao što znadete, sbit će se užasni dogodjaji na svietu. Sunce će pomrčati, mjesec neće svietliti, zviezde će padati s neba, sav sviet će se uzdrmati. Iza ovih strašnih dogodjajah, zatrubit će trublja angjeoska, a

mrtvi će uzkrsnuti. »Sin čovječji“, govori Isus sam o sebi, poslat će angjele svoje s trubljom, silnim zvukom, i sabrat će izabranike njegove oda sva četiri vjetra, od jednoga kraja svieta, pa do drugoga“ Mat. 24, 31. — Kakvo čudo dakle, što se činilo svetomu Jeronimu, da mu sveudilj i svagdje zveči u pameti glas ove trublje, na koji će mrtvi uzkrsnuti na sud?

Glas će trublje zajeknuti,
U grobu će mrtvac čuti,
Da pred sudca nek se púti.
Smrt i narav čudit će se,
Zemlja mrtve kad iztrese,
Nek pred sudcem svaki prê se.

Tjelesa će nam uzkrsnuti:

1) da primi i tielo zasluženu plaću ili kazan, kao što je pomagalo duši činiti, dobro ili zlo. — Ovu istinu uči sveti Pavao govoreć: „Svim nam valja jednoć doći na sud pred Hrista, da svaki primi, kako je radio tielom svojim, dobro ili zlo.“ 2. Kor. 5, 10. Sveti Pavao hoće ovimi riečmi (kao što svjedoči sveti Zlatoustnik (hom. 10. o 2. listu Kor.): »Što je služilo krieposti ili griehu, neće mimoići nagradu ili kaznu; nego će s dušom biti i tielo kažnjeno ili nagradjeno.« Odatle se razabire takodjer, da ćemo s tielom uzkrsnuti, koje je na svietu sveudilj pratilo dušu, s njom zajedno radilo, s njom dielilo sve sgode i nesgode. Jer da nebismo uzkrsnuli s istim tielom, onda bi, kao što primjećuje sveti Zlatoustnik, drugi kažnjen bio, nego li je griešio; drugi nagradjen bio, nego li je dobro činio. To bi nepravedno bilo, niti se može o Bogu misliti.

2) Da pobjeda Isusova nad smrću bude podpuna. — Po naredbi božjoj, od postanka svieta, treba da živu zajedno do vieka duša i tielo, te bude oboje neumrlo. Prevarom vražjom dodje grieh na sviet, a grehom smrt, koja silom razstavlja dušu od tiela. Pa zar da za uvieke ostane razstavljeno tielo i duša, te osujećena bude odluka božja? To se neda vjerovati. A da se duša sama uživa vječnoga blaženstva, tielo pako pogine za vieke po smrti, izpunila bi se odluka nebeskoga oca samo na pol; odkupljenje božanskoga sina bilo bi na pol; a tjelesa ljudska, prozvana

od svetoga Pavla, ne samo: „članovi Hristovimi, nego i „hramom duha svetoga«, bila bi sveudilj pod oblašću smrti, — dakle i vraga, gospodara smrti. Nu tomu nije tako. Nego: »po jednom čovjeku (Adamu) dodje smrt (duše i tiela); a po jednom čovjeku (Hristu) dolazi uzkrsnuće mrtvih« (duhovno duše i vremenito tiela). 1. Kor. 15. 21 — Isus pobjeditelj grieha, pakla smrti i vraga, oteo je zavoditelju roda ljudskoga, cieli plien, oteo mu je tielo i dušu. Pun svete zanešenosti bi reć rugajuć se potlačenomu neprijatelju, kliče sveti Pavao: „Proždrta je smrt od pobjede. Smrti, gdje ti je pobjeda? Smrti, gdje ti je žalac.“? 1 Kor. 15, 55. Svi su neprijatelji podvrženi Isusu, velikomu vojvodi: »Zadnji neprijatelj, koji će biti svladan, smrt je.« 1. Kor. 15, 26.

Svi će ljudi uzkrsnuti, dobri i zli.

Svi će ljudi uzkrsnuti, dobri i zli, kao što uči sveto pismo na mnogih mjestih. U starom zakonu govori prorok Danijel (12, 2.): „Množina, koji driemaju u prahu zemlje, probudit će se, njeki na vječni život; a njeki na ruglo da ga sveudilj gledaju.“ Tim hoće da reče: svi će ljudi uzkrsnuti, njeki, dobri, na vječni život; drugi, zli, na vječno ruglo. A nekaže li u novom zakonu sam Isus na gore pomenutom mjestu: „Doći će ura, gdje će svi, koji su u grobovih“, — dakle židovi i neznabožci, grešnici i pravednici, svi, koji su jur umrli, ili će stopram umrieti, „čuti glas sina božjega«? Da pako tko nepomisli, da će uzkrsnuti samo dobri, dodaje Isus: »I ustat će, koji su dobro činili, na uzkrsnuće života; a koji su zlo činili, na uzkrsnuće suda.« Da uzkrsnu ne samo dobri, nego i zli, ište već po sebi pravda, koja, kao što uči sveti Pavao, dieli »svakomu; kako je tko u svom vlastitom tielu činio, — dobro ili zlo.«

Tjelesa zlih bit će mrzka; a tjelesa dobrih odičena, nalik preobraženomu tielu Isusovu.

O tom govori naročito i razgovietno sveti Pavao: »Svi ćemo, istina, uzkrsnuti, ali nećemo se svi promieniti (proslaviti).« 1. Kor. 15, 51. Tjelesa proklethnikah bit će mrzka i ružna, kao nagrdjene duše, koje će u njih stano-

vati. Ona će nositi na sebi pečat prokletstva božjega i vječne propasti. Istina, neće ni tjelesa prokletnikah ikada više satrunuti, neće se razpasti u prah i pepeo; ali to će jim upravo biti najljuća kazna, što uza sve stiske i muke, neće moći umrieti. — Posve drugčija će pako biti spodoba i svojstva uzkrsnulih tjelesah pravednikah. Pravednici su upotrebljavali članove svoga tiela po volji božjoj, te krotili požude svoga tiela; zato će i dobrostivi Bog preobilno je nagraditi, te reć bi obasuti svojim blaženstvom. Od slave i veselja sjat će preobražena tjelesa pravednikah, svjedočeći o ljepoti, krieposti i obilju razkošja, blaženih jim dušah. Hoteć nam predočiti krasotu preobražena tiela po uzkrsnuću, uzporedjuje sveti Pavao ljepotu uzkrsnulih tjelesah, s krasotom preobražena po uzkrsnuću, tiela Isusova. „Hrist će," rieči su svetoga Pavla, „preobraziti tielo ništetnosti naše, da bude jednako tielu njegove slave." Filip. 3, 21. Sjajnost preobražena tiela Isusova zasjeni oči apoštolom na brdu Taboru; jer „obličje mu se zasja kao sunce, a odielo mu pobieli kao snieg." Mat. 17, 2.

Sveti apoštol Pavao (1. Kor. 15, 42—44.) razlikuje sobito četiri svojstva preobraženih tjelesah. „Tielo se sije u razpadljivosti, uzkrsnut će u nerazpadljivosti" t. j. neće više ginuti. Jer kada uzkrsne tielo, neće moći više trpiti, bolovati i trunuti; pa sve da bi moralo tielo proći kroz pakleni oganj, nebi ga bolilo ili ozledilo išto. — Dalje govori sveti Pavao o tielu pravednikah: „Sije se u nečasti, uzkrsnut će u slavi", naime sjajno, bistro i prozirno. Drugo je dakle svojstvo uzkrsnula tiela: sjajnost. „Onda će," govori Isus, „pravednici sjati kao sunce u kraljestvu svoga oca." Mat. 13, 43. — Kako sjajan mora dakle biti njegdje grad božji, gdje toliko sjajnih svetacah stanuje! Doista tomu gradu netreba drugo svjetlo, netreba mu svjetlo sunčano i mjesečno; sjajnost božja proniknut će sve do jednoga — Zatim govori sveti apoštol: „Sije se tielo u slabosti, uzkrsnut će u jakosti," jako, hitro kao munja. Treće je dakle svojstvo: hitrina (gibkost, brzina). Tielo će se dakle posve po volji duše kretati. Zato će duša kretati tielo, kano što bi samu sebe, kad bi bila bez tiela. „Kamogod bude htio duh", govori sveti Augustin (grad božj. knj. 22. gl. 20.), tû će biti tielo." Brže od svjetla, brzo kano misao, moći će tielo seliti se s jednoga kraja svieta u drugi. — Konačno piše

sveti Pavao o tielu pravednikah: „Sije se tielo živinsko, uzkrsnut će duhovno (tanko, kojemu neće moći smetati) ikakvo prirodno tielo)." Četvrto je dakle svojstvo preobraženih tjelesah: tankost ili duhovnost. Živinsko nam je sada tielo; jer je u koječem nalik živinskomu tielu: što mora jesti, piti, spavati, što je veoma tromo, gusto, te s toga nemože prodirati u druga tvrda tjelesa, nego mu se odapiru. Ali toga će nestati tielu poslje uzkrsnuća; bit će ono tanko i nježno, te — laglje od zraka i ognja — prodirati moći kroz sva prirodna tjelesa. Pokraj svega toga neće nam tielo poslje uzkrsnuća izgubiti svoju narav ljudsku, te postati duhom; neće se smanjiti, raztanjiti, ili bi reć, uništiti. Nipošto, nego će imati sve članove ljudskoga tiela podpuno; sàmo će se oplemeniti, usavršiti, te bez odpora prodirati svakamo. Neima ograde, ključan ce, zida, kojimi bi se mogao presjeći put uzkrsnulomu tielu. Njeki učitelj kaže: da će čovječje tielo, kada uzkrsne, laglje moći prodrieti željezan zid — toliko debeo, koliko je razstavljeno nebo od zemlje; nego li prodre sunčani trak tanko stakalce. Preobraženo tielo Isusovo prodrlo je kod uzkrsnuća težki i golemi kamen, kojim je bio pokriven grob. S tim preobraženim tielom unišao je Isus na zaključana vrata u dvoranu, gdje su sabrani bili apoštoli. Pà ipak je Isus imao pravo tielo, koje su pipali apoštoli. — Mi dakako nedokučujemo to; ali Bog može kud i kamo više učiniti, nego li mi dokučiti ili razumjeti. I sama priroda pokazuje nam, ako ne upravo jednakih, to bar sličnih, promjenah. Motrite, kako se mienja gusjenica. Gusjenica je s početka gadan crv, te jedva plazi od listića do listića. Zatim se uprede, bi reć u grob, te leži po više mjesecih u predji svojoj, kao da je poginula. Na jednoć progrize si kućicu, te izleti kano prekrasan leptir u prosti zrak. Kada može Bog napraviti od gadna crva, toli krasna leptira; zar nam može biti težko vjerovati, da će Bog hćeti i moći napraviti od tiela pravednikah, svojih ljubimacah, tielo preobraženo, kako ga malo prije spominjasmo i opisasmo, po riečih svetoga Pavla? — Takovo će dakle biti uzkrsnuće pravednikah; pa čim svetije bude živio koji kršćanin, čim savršenije bude dužnosti svoje izpunjivao, tim će mu slavnije uzkrsnuti tielo, tim će mu se sjajnije i plemenitije zrcaliti duša na tielu. „Drugčije svietli sunce," govori sveti Pavao, „drugčije mjesec, drugčije zviezde;

jer se zviezda od zviezde razlikuje sjajnošću. Tako i uzkrsnuće mrtvih" (t. j. uzkrsnula tjelesa pravednikah. 1. Kor. 15, 41. 42.*

Četiri pomenuta svojstva čine, da su preobražena tjelesa pravednikah dostojan stan izabranim dušam; čine, da su ova tjelesa nalik preobraženomu tielu Isusovu. Kako je dakle vriedno častiti mrtva tjelesa kršćanah! Katolička crkva, nadajuć se, da će tjelesa pokojne joj djece jednoć preobražena i slavna uzkrsnuti, časti jih jur sada odlično. Ona jih sahranjuje u crkvu, ili bar na okolo crkve, ili napokon bar u blagoslovljeno groblje. Kiti lies pokojnih gorućimi sviećami i kadi na okolo tamjan, prati jih moleć se Bogu, ili pjevajuć, uza zveku crkvenih zvonah, na počinak. Ovaj običaj zove se jako liepo po naški: „sahraniti". t. j. spraviti, pričuvati; jer kako nas uči ovaj članak, tielo pokojnika nije poginulo, nego se samo čuva u zemlji,

* Kako je ugodno i koristno misliti na slavno uzkrsnuće, slušala ste jur, kad sam vam pripoviedao, o sedam Makabejacah. — Ovdje ću samo dodati još jedan primjer o kršćanskih mučenicih. Neznabožac sudac dade goropadnu zapovied krvnikom, da režu svetomu Arkadiju, koji je stalan uztrajao, izpoviedajuć Isusa, kost po kost, član po član, sa tiela, pa jim uza to napose naloži: da ga što više mrcvare i muče. Uzdignuv srce i oči prama nebu, žrtvova Arkadij život svoj Bogu, zatim pruži dragovoljno ruke krvnikom, da režu. Objestno i nemilo stanu na to krvnici rezati mučeniku član po član: najprije prst za prstom, onda dolnji lakat, zatim rame i pleća. Tako uzmu do mala rezati i noge, dok konačno osta samo prazno truplo, plivajuć u krvi. Za ovih groznih mukah slavio je Arkadij neprestano i iza glasa, Boga. Napokon, razgledav se na razbacane članove tiela svojega oko sebe, poveseli se i nježno jim uze ovako govoriti: »O srećnih mi članovah, koji dostojni bijaste služiti Bogu svomu. — Nisam vas ikada tako goruće ljubio, kao što vas ljubim sada, kad ste razstavljeni od mene. Blago vam, što ste razstavljeni, da se jednoć slavno opet sastavite; te postanete od mrtvih članovah, preobraženi članovi i neumrli. Vi ste jur članovi Hristovi, a i ja ćutim, da sam utjelovljen Hristu«. Zatim, okrenuv se k narodu, naokolo plačućemu, reče: »Ljudi, koji ste svjedoci ovoga prizora, znajte, da ove muke, činile van se goropadnimi koliko jim drago, u istinu ništa su onomu, koji motri okom buduće srećno uzkrsnuće. Vjerujte mi: vaši bogovi u istinu nisu bogovi: odrecite se njihova izprazna i gadna bogoslužja, te spoznajte u njeke, da neima drugoga Boga, do onoga, koji me tješi i kriepi u ovoj nevolji. Za njega umrieti, živjeti je; za njega trpjeti, slast je. Za ovo malo, što trpim za njega, idem u naručaj vječnomu životu, koji će me za uvieke sdružiti s njim.« Iza ovih riečih izdahnu Arkadij. Kako srećan i presrećan je sada u nebu! Kako će slavno njekoć uzkrsnuti! (Ruinart djel. mučenička)

dok jednoć slavno uzkrsne. — Stari neznabožci žgali su tjelesa mrtvačka, nego je crkva kršćanska ukinula jur s početka ovaj običaj, te počela zakapati mrtva tjelesa u zemlju, izpoviedajuć tim običajem vjeru budućega uzkrsnuća, po nauku svetoga Pavla, kad uči: da se tielo kršćansko »sije« (kao pšenica ili drugi žitak.) — Ova materinska ćud svete crkve, prama pokojnikom, imade poticati i sve nas, da častimo mrtvace i groblje, gdje su sahranjeni.

Opomena.

Ovo tielo d. d., što imademo sada, uzkrsnut će jednoć. Vjeru tu, punu utjehe, koju radostno izpoviedamo, uči nas tvrdo katolička crkva. Ove iste oči i uši, ove iste ruke i noge, ovaj isti jezik, riečju: svi članovi našega tiela, koje upotrebljavamo sada i koji nam pribavljaju svakovrstne radosti i slasti, — uzkrsnut će! Ali kako? Hoće li nam uzkrsnuti na ponos, ili na ruglo? Jedno ili drugo mora se dogoditi. Što li će se dogoditi od ovoga dvojga, stoji jedino d. d. do svakoga izmedju vas. Vam je, mogu vam u istinu kazati, uza milost božju, posve na volju, uzkrsnuti na vječnu slavu; ali vam je takodjer na volju, uzkrsnuti na vječno ruglo i propast. Upotrebljavaš li zlo tielo i članove svoje na grieh, razgledaš li sramotno oko sebe, slušaš li rado psovke, ogovore, klevete i nepristojne govore, prebiraš li razuzdano ili obiestno rukama, ili krades; govoriš li jezikom laži, klevete ili zabranjene rieči, ili možebit pjevaš bludne pjesme; klatiš li se kojekuda po zabavah, krčmah itd.; — onda ćeš, ako u griehu umreš, istina, uzkrsnuti; ali će ti griesi na članovih zabilježeni biti. Znadete dobro, da onaj nemože žeti raž ili pšenicu, koji sije korov, češljugu, ili koprive. Tko li će sa šipka brati grozdje? Zato kaže sveti Pavao: »Što sije čovjek, to će i žeti. Tko sije u mesu, žet će takodjer od mesa propast; a tko sije u duhu, žet će takodjer od duha život vječni.« Gal. 6, 8. Mi smo radi skvarene si naravi skloni više na zlo, što se protivi našemu duhu i našoj savjesti. Tko dakle sluša više skvarenu si narav, požudu očijuh, požudu za razkošjem, proždrlost, gizdost, lienost i razuzdanost, taj sije u svojem mesu. A taj će, po nauku svetoga Pavla, žeti od mesa, propast. Tko pako sluša svoju plemenitiju ćud, savjest, nutarnje opomene angjela si čuvara,

glas božji, te si kroti meso i zle požude, kao što se kroti nerazložno živinče i obuzdava, — taj sije u duhu, pa će i žeti od duha, život i vječnu slavu. Čuvajte se dakle brižljivo svakoga grieha, osobito bludnosti, — koji ruže tielo, ne samo na ovom svietu, nego će ga ružiti osobito za uzkrsnuća i poslje uzkrsnuća i udaraju mu „pečat živine“. Klonite se svakoga, tko bi vas hotio zavesti na nepristojne stvari, ili vam o njih i pripoviedati samo. Bože oslobodi, da išto učinite ili pripustite, što je nesramno, budi u učioni, ili kod kuće; budi u šumi, ili na ulici; budi na polju, ili u vrtu i sjenokoši; budi u šali, ili igri. Da vas nezavede kakogod na grieh putenost, t. j. oči, usta i druga osjećala, — od potrebe je, da si krotite oči, usta i druga osjećala, uzkraćujući jim, ne samo, što je griešno i opasno, nego kadšto i ono, što je dopušteno, a nije potrebno. Ovako se uči čovjek gospodarom biti nada sobom, uči se svladati zle sklonosti i požude.

Dvanajsti članak vjere.

„I život vječni. Amen.“

Dvanajsti članak vjere uči:

1) Da imade po smrti drugi, vječni život. — Svaki će čovjek viekom i sveudilj živjeti, s tielom i dušom; tako nas uči božja objava. Druga je u živine: jer kada pogine živina, poginula je za uvieke. Tko govori tako o čovjeku, obalio ga je do živine. Tko tako govori, kaže po prilici o sebi: Ja sam živina, ni manje ni više od živine, od mojega vola ili psa. (Sr. str. 149. i sl.) Istina, bijaše vazda ovakovih ljudih, kao što imade danas. Knjiga mudrosti (gl. 2.) opisuje nam takove ljude, njihovimi vlastitimi riečmi. „Kratko i mrzko,“ govore bezbožnjaci, „vrieme je našega života .... Kada ugasne, bit će nam tielo pepelom, a duh će nam se razplinuti kao riedak zrak ..... Zato hodite,“ govore nadalje, „uživajmo dobro, što ga još ima. Uživat ćemo se čestita vina i pomasti za dragu volju, da nam se neizmakne cviet vremena. Vjenčat ćemo se ružami, dok nepovehnu“, uživat ćemo se razkošja i veselja ovoga života; „jer to nam je sudbina.“ Nuto, nehaju za

ikakvo drugo veselje, nego živinsko. Slušajte nadalje, što govore, po svjedočanstvu svetoga pisma. „Tlačimo“, govore, „uboga pravednika, i nepraštajmo udovici, i neštujmo sjedoglave starce. Naša snaga budi nam pravica. Zato obsjenimo pravednika“ itd. Sveti duh dodaje ovom govoru: „Ovako misle i varaju se; jer zloća jih zasljepljuje.“ Čuvajte se dakle takovih bezbožnjakah; klonite jih se, gdjegod možete. Takovi ljudi, gotovi su na sve, prevariti i zavesti, krivo se kleti i prisiliti čovjeka na zlo. Od njih nije išto sigurno: niti imetak, niti novac, niti poštenje, niti život; a najmanje — duša.

2) Da će pravednici uživati u njem vječno blaženstvo. — Riečmi dakle: „vječni život,“ izpoviedamo ne samo, da će iza sudnjega dana živjeti bez kraja i konca svi ljudi, dobri i zli; nego takodjer, da će dobri uživati vjekoma b l a ž e n s t v o. I sbilja razumieva sveto pismo spominjuć „vječni život“, ponajprije vječno blaženstvo; a život prokletnikah zove „smrt.“ Ovako govori Isus (Mat. 25, 46.): „Pravednici uljest će u „v j e č n i ž i v o t“ t. j. u vječno blaženstvo. Tko Isusu za volju ostavi sve, bit će spašen, kako uči Isus, govoreć: „Imat će vječni život.“ Mat. 19, 29. Pravednikom obećano je vječno blaženstvo, kako piše sveti Ivan (1. list. 2, 25.): „To je obećanje, što nam je dao (Isus), vječno blaženstvo.“ O prokletnicih veli se naprotiv: „Bit će bačeni u ponor ognjeni: to je druga smrt.“ Obj. 20, 14. — Tim sigurno neće da reče sveto pismo: da će nestati prokletnikah. Jer u istoj knjigi kaže se niže: da će biti „mučeni u ponoru ognjenom i sumpornom, dan i noć po sve vieke“ te da će: „dim muke njihove, uzilaziti po sve vieke.“ Obj. 20, 10; 14, 21. O prokletnicih kaže se: da su mrtvi, što su razstavljeni od Boga, vrela života, i budući jim život ljući od najljuće smrti.

Ali nedade se opisati, u č e m će se sastojati blaženstvo pravednikah. — Pripovieda se, da je bio čovjek, koji je, hoteć prodati krasnu si palaču, izvadio iz nje jedan kamen, te ga pokazivao kupcem, da gledaju, kako je liepa, sjajna, golema i dragocjena palača. To bijaše dakako niešto čudna. Ali evo danas, naumiv vam pripoviedati o nebu i blaženstvu nebeskom, — preporučit ću vam takodjer, da si osvojite i kupite nebo skupocjenimi dobrimi djeli i mno-

*

gimi žrtvami. Pà da budete dragovoljno sve ovo pregorjeli za nebo, imao bih vam ja sada razložiti, kako je golema, bogata, krasna i dragocjena nebeska palača i blaženstvo, što se uživa u njoj. Ali dosta bi mi jur bilo, da bih vam mogao samo onoliko pokazati neba, koliko je onaj čovjek pokazao kupcem svoje palače. Pà ni toliko nemogu. Jer što god se može reći, ili pomisliti o nebu, milijun je putah manje od pravoga neba, nego li onaj kamen od palače. Pače kad bi svi mudraci tisuću putah, tisuću godinah, mozgali o nebu, bilo bi ono, što bi smislili skupa, manje od zrnca pieska, prema cieloj zemlji. Blaženstvo nebesko može se toliko dofatiti umom i riečmi izpovjediti, koliko se može ljepota božja. Sveti Pavao, premda uzdignut u treće nebo, izpovjedi, da nije moći kazati čovječjimi riečmi, što je ondje slušao. Sveci, koje je udostojio Bog za života samo zagledati u nebo, nehćedoše kazivati, što su ondje vidjeli i čuli, bojeći se Bogu zamjeriti; jer neima riečih u govoru, kojimi bi se moglo izkazati nebesko blaženstvo Niti sam ja naumio opisati vam blaženstvo nebesko; nego ću vam o njem samo toliko kazati, koliko vam treba, da razumijete odgovor, koji daje katekizam na pitanje: „u čem se sastoji blaženstvo pravednikah.“

Blaženstvo pravednikah sastoji se u tom, što pravednici:

1) gledaju Boga, kakav je i s njim su najužje ljubavlju sdruženi. — „Sada gledamo Boga,“ piše apoštol, „na zrcalo u tmini, onda pako licem u lice.« Obnoć nedade nam se vidjeti žarko sunce u podpunoj mu sjajnosti; nego možemo, za jasne mjesečine, vidjeti bliedo svjetlo, što udara od sunca na mjesec, pa se odbija od mjeseca na zemlju. Po takovu vidimo obnoć sunce na zrcalo mjesečine; ali samo u tmini, jer obnoć nesvietli nam sunce kao obdan. Tako je i s Bogom. Doklam živimo na zemlji, nemožemo vidjeti Boga sućtveno, ili kakav je upravo u sebi; jer »Bog stanuje« piše sveti Pavao „u nepristupnu svjetlu“. 1. Tim. 6, 16. — Boga gledamo, doklam smo na ovom svietu, na zrcalo u tmini, u koliko mu se naime odsievaju svojstva: svemožnost, dobrota, mudrost (kao što vam je jur razlagano) u djelih, u stvorovih i tû ova svojstva razabiremo. Ali gore u nebu, nećemo ga gledati više

u zrcalu, nego licem u lice; ne skrovno, te bi reć u tmini, nego jasno i bistro, kakav je u sebi. Dalje piše apoštol: „Sada poznajem djelimice; a onda ću poznati, kao što sam poznat.« 1. Kor. 13, 12. — I sama djela i stvorove božje, na kojih se zrcale svojstva božja, poznademo sada, doklam smo na zemlji, samo djelimice. Ali, dospjevši jednoć u nebo, poznat ćemo Boga, kao što Bog poznade nas. Bog gleda i poznade nas sasvim i podpuno, a ne na pol ili djelimice; a tako ćemo poznati i mi Boga podpuno, poznat ćemo i gledati njegovo jedinstvo i u jedinstvu trojstvo (trojicu), neizmjernu njegovu ljepotu i sjajnost njegova božanskog veličanstva, sva njegova savršenstva i sva njegova djela na nebu i cielom svietu, a to jasno i bistro. — Ali koji će stvor moći obastati, gledajuć božansko sućtvo, koji li odoljeti sjajnosti i ljepoti božjoj? To nadilazi sile angjelah, te kerubinah i serafinah. Što će dakle učiniti Bog, da uzmognemo gledati njega licem u lice, pa ipak obastati? On će nas obasjati svjetlom svoje božanske milosti, da ga uzmognemo gledati, pa ipak nepoginemo. Kolika li će nam njegdje radost kucati u srcu — gledeći ovako Boga upravo licem u lice! Sveti Petar gledao je na brdu Taboru, za preobraženja Isusova, samo njekoliko trakovah božanstva i to samo naravnima, umrlima, očima; pa nuto bijaše zanešen, izvan sebe, zaboravio, gdjegod je što, i želio si jedino, biti sveudilj na Taboru. „Gospodine,“ reče Petar, „ovdje je dobro biti.“ Koliko dakle mora njegdje biti veselje i slast, gledati samoga Boga u njegovu neizmjernom veličanstvu!

Doista to gledanje bezkrajne ljepote božje, to bistro poznanje neizmjerne dobrote božje, mora i u našem srcu uzpiriti neizgovornu ljubav prama Bogu. A kada nam se uzpiri u srcu ova ljubav, uzbudit će nam se ujedno u srcu radost, slast i blaženstvo, koje se nemože s ičim uzporediti, nego li s blaženstvom božjim. Blaženstvo pako božje sastoji se upravo u tom, što Bog poznade i ljubi sam sebe, dakako kud i kamo savršenije, nego li su kadri stvorovi. Dakle ćemo njekoć biti djelnici samoga božjega blaženstva. Zato kaže Isus: „Ja vam pripravljam kraljestvo, kao što je meni pripravio otac, da jedete i pijete za mojim stolom, u kraljestvu mojem.“ Luk. 22, 29. 30. A što će drugo da tim rekne, nego li: uživat ćete se blaženstva, kojega i ja? Tko je pozvan ka kraljevskomu

stolu, jede ista jela, koja i kralj. A kud ćemo si što veće misliti, što veće željeti, nego li imati s Bogom diel u njegovu neizmjernom i vječnom blaženstvu? — Iz ovoga podpunoga poznanja i žarke ljubavi Boga, izvire čudnovata sličnost duše s Bogom, o kojoj piše sveti Ivan: „Znademo“ veli „kada se pokaže, da ćemo mu slični biti; jer (a to je uzrok naše sličnosti), gledat ćemo ga, kao što jest.“ 1 Iv. 3, 2. Pomislite si usjano željezo. Željezo ostaje željezo, makar se i žarilo. Ali zažariv se, nije željezo više tvrdo, kao prije, ukočeno, mrzlo i crno; nego se žari, grije i peče kao oganj. — Dakle je lišeno prvašnjih svojstvah; a poprimilo je svojstva ognja. Tako će i Bog pravednike jednoć na nebu razsjati, razžariti i usavršiti, da će se činiti, kao da nismo više ljudi, nego bogovi; dakako ne u tom smislu, kao da nam se je čovječja narav pretvorila u božju, što nemože biti; nego će nam se narav u toliko preobraziti, da bi rekao: poprimila je svojstva božje naravi.*

2) **Uza ovo gledanje i ljubav Boga, uživat će se pravednici svega dobra, vječnoga veselja i slave sa svimi angjeli i sveci.** — Gledanje i ljubav Boga, zovu se obično sućtveno (bitno), blaženstvo nebeskih dvoranikah, jer bez toga nestalo bi neba. Što bi marilo diete za kuću — kada bi se vratilo iz Amerike, da si vidi mile roditelje, — a da nenadje kod kuće živa oca i majke? — Gledajući i ljubeći Boga, preobilno i za vieke nagradjeni su i nasićeni pravednici; jer uživaju i imaju Boga. Uživajući pako Boga, neće se pravednici nasititi, kao što se čovjek nasiti uživajuć zemaljsko blago, kojemu se napokon ogadi i omrzne.

* Ob ovoj sličnosti Bogu, piše krasno sveti Bernard (o ljubavi Boga gl. 10): „O sladka mi i ljubka čuvstva, u toliko sladjega i ljubkijega, u koliko se sve pretače u čuvstvo božansko! Od čuvstva ovoga taliti se, reći će: pobožiti se (Bogom postati.) Kaogod što se malena kap vode, kada se ulije u mnogo vina, sasvim izgubi te je istoga teka i boje, kano i vino; kaogod nadalje što usjano i razžareno željezo posvé je nalik ognju, te lišeno prvašnjega oblika; kaogod što razasjan suncem zrak, posve je nalik svjetlu sunčanomu, te bi rekao, da nije (zrak) razsvietljen, nego da je sam svjetlo, tako će se neizgovornim načinom sva čovječja čuvstva raztaliti u pravednicih i sasvim pretočiti u volju božju. Jer kako bi mogao Bog biti sve u svem, kada bi ostalo u čovjeku još štogod čovječje? Ostat će istina stvor, koji je bio i prije; ali druge spodobe, druge slave, druge snage.“

Nipošto; nego svaki trenutak uživat ćemo novo razkošje, novu slast, novo blaženstvo, gledajući i ljubeći neizgovornu ljepotu i bezkrajnu dobrotu božju. Uza ovo sućtveno, neizcrpivo blaženstvo, imade i drugih radostih, koje sačinjavaju pravednikom prekosućtveno blaženstvo u nebu. Zar ne, ako diete na povratku iz Amerike nadje žive i zdrave, oca si i majku, izpunila mu se je glavna želja obilno? A zar mu neće biti takodjer drago gledati krasno uredjenu roditeljsku kuću, gledati žive i zdrave si braću i sestre i drugo koješta motriti? Doista. A nuto i naše će srce s nami u nebo dospjeti; zato ćemo se moći veseliti i koječemu drugomu. Odovud dakle izvire blaženstvo, koje zovemo prekosućtvenim, ali je tako mnogovrstno i uzvišeno, da ga nemožemo prerazumjeti ovdje na zemlji. — Ponajprije ćemo malko razmotriti samo nebo, t. j. kuću božju, u kojoj imade mnogo stanovah. Nebo nije prostor, gdje se oblaci viju, niti je svod, gdje se zviezde cakle obnoć; nego je mjesto, gdje prebivaju preobraženi pravednici. To je nebo, koje mislimo, kad velimo: da je Isus uzašao u nebo, da će s neba na sudnji dan opet doći, o kojem piše sveti Pavao, da je uznešen u treće nebo. 2. Kor. 12, 2. Ovo nebo opisuje nam sveti Ivan, pošto ga je sam vidio, — kao grad od suhoga zlata. I same ulice ovoga grada od suhoga su zlata, kao prozirno staklo. Temeljni kameni gradskih zidovah, posuti su raznim dragim kamenjem, a dvanajstora vrata, dvanajst su dragih kamenah. „Hram nevidjeh unutri,“ piše sveti Ivan, „jer hram njihov, gospodin je svemogući Bog i jaganjac. Gradu netreba sunca i mjeseca, da ga razsvjetljuju, nego ga razsvjetljuje slava božja i svjetiljka mu je jaganjac.“ Obj. 21. Nuto kako krasan, pripravljen nam je stan u nebu! U istinu „krasno je, što je pripoviedano o tebi, grade božji“!

Kolika već mora biti radost blaženim u nebu, što znaju, da su lišeni nevoljah i brigah zemaljskih za vieke! Na ovom svietu tišti nas i mori sada glad i žedja, sada vrućina i zima, sada bol i slabost, sada briga i tuga, sada nevjera i izdajstvo, kleveta i progonstvo. U nebu toga neima: „Bog će otrti svaku suzu s njihovih očijuh. Smrt neće više biti; niti žalost, niti tuga, niti bol.“ Obj. 21, 4. Kolika radost i veselje, — lišiti se u jedan mah svih nevoljah, tugah i zalah! — Uživat ćemo se veselja i s toga,

što smo izmakli srećno pogibeljim svjetovnim i zanjkam vražjim; što smo trpljivo podnosili suprotivštine i boli zemaljskoga života; prevalili kazne čistilišta, ako smo njih dopali bili; izbjegli muke paklene, te nam se njih netreba ikada više bojati. Veselit ćemo se pače (tko bi ikada mislio?) kad se budemo sjećali njekadanjih griehah. A kako to? — Što smo jim se uza milost božju uklonili ili pokorom oplakali, te što se odsele neimademo ijednoga više bojati. Zato ćemo bez prestanka faliti Bogu i kličući od radosti pjevati: „Svet, svet, svet, — koji nas je izbavio svih zalah." — Veseleći se pravednici, što su lišeni svih zalah, vesele se još više, što se uživaju svih dobarah. Sve štogod je oko liepa vidjelo; štogod je uho ljubka čulo; što su usta sladka okusila; štogod je srce, vesela poćutilo; — sva bogatstva, dostojanstva, časti, koje je ikoji čovjek na zemlji imao, riečju: što je ikoji čovjek, — dà što su svi ljudi ikada uživali, ili samo poželili, ništo je, napram onomu, što uživaju pravednici u nebu. Sveti Pavao uči: „Niti je oko vidjelo, niti uho čulo, niti je došlo čovjeku na srce, što je Bog pripravio onim, koji ga ljube." Veselje i slast okružuje sa svih stranah pravednike. Veselit će se, gledajući licem u lice Isusa kano čovjeka i slavnu mu majku Mariju, kraljicu nebesku. Kako sladko, milo i blaženo mora njegdje onim biti, gledati u slavi Isusa, gospodina našega, koji su ga vierno ljubili, — našega božanskoga brata, koji je njekoć ružen i preziran na zemlji, ali sada gospoduje i zapovieda svakomu stvoru! A kako li ćemo se njegdje radovati, kako li klicati, gledajući Mariju, majku si i kraljicu, uzvišenu nada sve angjele i svece! Veselit ćemo se, što je majka Marija najljepša medju svimi stvorovi, što se zove i jest božja, što smo nebrojeno blagodatih primili po njoj; jer smo primili sve po njezinu djevičanskom materinstvu, štogod uživamo milosti i slave. — Pravednici vesele se nadalje, gledajući svete angjele. Divna li i vesela prizora, gledati nebrojene čete angjelah, poredane oko priestola božjega, a svi nam se od srca raduju. — Od milinja topi se nadalje srce, gledajući svece, koji nam se takodjer raduju i veselo u susret dolaze, kao što dolazi u susret otac sinu, brat bratu, prijatelj prijatelju. Kako li ćemo veselo motriti angjela si čuvara i svece, koje smo na zemlji osobito štovali, često zazivali, te od njih dobili mnoge mi-

losti! — A tko će nam opisati veselje i razkošje, što će uživati djeca, sastavši se s roditelji, braćom i sestrami i rodbinom, za kojimi su plakali i tugovali, kada su jim pomrli? Ovo pako razkošje i veselje, bit će tim veće, što će svaki ćutiti i uživati veselje, — ostalih, kao da je njegovo. Pravo dakle govori sveti Augustin: „Svaki će uživati toliko putah nebo, koliko imade braće i drugovah u blaženstvu."

A blaženstvo nebesko tim je podpuno, što blaženi sigurno znadu, da će jim blaženstvo trajati uvieke, bez kraja i konca; niti će jim se ikada umanjiti ili ogaditi. Jer kad bi mogao iole strah snaći svece u nebu, da će jim se ikada okrnjiti blaženstvo, ili pače nestati, onda jim nebo i nebi bilo nebo. Tko uživa kakvo dobro, pa se boji, da će mu nestati, tim više tuguje i pati, čim je veće dobro, što uživa. Vršak je blaženstvu nebeskomu, kako jur spomenusmo, nedvojbena sigurnost: uživati u „nebu baštinstvo nepropadljivo, neuvehlu krunu slave." (1. Pet. 1, 4.) — Tko da nezavapi ovdje željno sa svetim Augustinom: Bože! „vrelo života! kada ću uljesti u veselje moga Gospodina, odakle se netera itko? Pravi, sladki ljubljeni živote, blaženi živote bez kraja i konca! Tamo je sigurnost, sigurni pokoj, pokojno veselje, vesela slast, sladka vječnost, vječno blaženstvo."

Doista d. d. vriedno je sve za nebo pregorjeti. Nemože ijedna žrtva biti prevelika, ijedna nevolja pretežka, ijedna borba prežestoka, ijedna bol preljuta — za nebo. „Dušo moja", govori sveti Augustin, „zar bi ti odviše bilo dan na dan mučenom biti, pače trpiti dugo vremena muke paklene, da zavriediš Hrista gledati u njegovoj slavi i pribrojenom biti njegovim svecem? Zar nije vriedno trpiti sve na svietu nevolje, da zavriedimo toliko dobro i toliku slavu"? Nebo vriedi kud i kamo više, nego li može čovjek i dati zanj. „Mislim", kaže sveti Pavao, „da se nemogu uzporediti nevolje ovoga vremena, s budućom slovom, koja će se ukazati u nas." Rimlj. 8, 18. Pà ipak, što nečine ljudi, da si dobave kakovo vremenito blago; a za nebo, sve jim je odviše. Nepitaju ljudi, da li je gorak liek ili sladak, da li će jih boliti, ili jim goditi, kada jim uzme liečnik parati ranu, — kad se radi, da ozdrave; a da si dobave vječni, nebeski život, haju i nehaju. — Posve drugčije

sudili su sveci i mučenici.* Nećemo li se i mi povesti za njimi? Ili se možebit sada kaju mučenici, što su njekoć i život žrtvovali za kraljestvo nebesko?

* Slušajte primjer svetoga Cirila, dječaka od 12 godinah, u Cezareji u Kapadociji. Otac mu, bogat i ugledan krivobožac, gledaše na svaku ruku, da odvrati bogoljubnoga dječaka, od kršćanske vjere. Kad je uzalud kušao i milom i silom, da ga odgovori, protera ga iz kuće. Tako se Ciril u jedan hip nadje sirota i siromah, potucajuć se od nemila do nedraga. Ali mjesto, da mu se na žao dade ova nevolja, uze Ciril faliti Boga, što će radi gubitka ovih kukavnih, zemaljskih dobarah, jednoč u izobilju uživati nebeska, vječna dobra. Začuo neznabožac sudac u Cezareji, da je mali Ciril toli stalan i odvažan, dade ga tražiti po vojnicih i preda se dovesti; a na to zagrozi mu se najljućom mukom, ako se neodrekne vjere. Srčano stupi dječak pred sudca, niti ga iole bijaše strah. — »Sinko,« reče napokon sudac, okrenuv s liepa, »oprošteno ti bilo sve, što si skrivio, a tako ti i otac misli, on će te natrag primiti u svoju kuću, baštinikom te imenovati, — budi samo pametan i priznaj svoju budalaštinu.« Ciril odgovori: »Drago mi je, što me je izterao otac iz kuće; jer mjesto kuće od zemlje i blata, koju sam izgubio, stanovat ću na onom svietu u kući od zlata i dragoga kamenja. Drago mi je, što sam obubožio, jer ću dostići golemo bogatstvo, a dobre smrti nije me strah, jer čekam bolji život.« Kad je Ciril ove rieči izgovorio prekonaravnom odvažnošću, zapovjedi sudac glasno da ga svežu kao one, koji se vode na smrt, potajno pako zapovjedi, da ga samo grožnjami straše, muke i lomaču mu pokažu, ali ga nemuče. Tako bude. Oganj nažgu, popadnu ga, kao da će ga baciti u oganj, bičevi ga se dotaknu po ledjih, kleštami i okovi po bedrih; Ciril se i s mjesta nekrenu. Krvnici pošalju na to glasonošu k sudcu, da mu kaže: kako Ciril neplače, neboji se, ide dragovoljno na smrt, pa da jim odgovori, što će sada? Sudcu dade se na žao, čestiti taj mladić, zato ga dozva natrag i stane s nova nagovarati. »Sinko,« reče mu, »vidio, si oganj i mač, možeš poginuti; dakle budi pametan, pa će te otac opet prigrliti i baštinikom imenovati.« »Gospodine«, odgovori blaženi dječak, »žao mi te je, što si me dao dozvati, što si dao uzalud oganj ložiti i mač brusiti. Kuća, u koju ću se ja naseliti, veća je od kuće moga oca; a baština Boga moga, obilnija je kud i kamo od moje očinske baštine. Ubij me što prije, da se je skorije dobavim. Na to pomisli sudac, da mu je dužnost srčanost dječakovu kao griešnu nepokornost kazniti, te odsudi svetoga dječaka, da bude pogubljen mačem. Svi naokolo udare u plač, ali je uzme mladić koriti radi plača. »Veselite se« reče, »što ću se dobaviti života! Neznate li, u kako ću se krasni grad preseliti? O dajte mi, da žrtvujem svoj život.« To rekav ode, kličuć od radosti, na smrt. — Sudite, je li nesrećan sada Ciril, što je radi nebeske krune odrekao se zemaljske sreće? Nije li odabrao, što je najljepše? (Po djelih mučeničkih; pisanih od svetoga Firmilijana, biskupa cesarejskoga.)

Neće svi jednako blaženi biti; nego će svaki primiti plaću po svojih djelih, t. j. kako je tko zaslužio.

Vječno je blaženstvo — plaća. „Veselite se“ govori Isus, „kada budete progonjeni u moje ime, „veselite se i kličite, jer je vaša plaća velika u nebu.« Mat. 5, 12. Plaća ravna se po djelu. Tko više radi, dobiva veću plaću, jer „svatko“ govori sveti Pavao apoštol, „dobit će plaću po svom djelu.“ 1. Kor. 3, 8. Pà istina je prava, da nerade svi jednako mnogo i jednako za nebo, kao što i vidimo svaki dan. Diete, umrlo u devetoj godini, ili pače odmah iza krsta, nije sigurno toliko radilo, koliko n. p. sveti Pavao, koji je sred neizgovornih mukah i nevoljah, obraćao krivobožce na vjeru Isusovu; ili sveti Lovro, koji je na roštilju živ pržen. Zato je skroz pravedno, da budu više nagradjeni u nebu sveti Pavao, sveti Lovro i drugi veliki sveci, od onih, koji su malo radili i trpili za Boga. — Ali vuče vas želja znati, zašto se kaže u katekizmu: svaki će primiti plaću po svojih djelih, t. j. »kako je tko zaslužio?“ Tim se kaže, da Bog negleda samo, kako dugo i koliko je tko radio, kada dieli nagrade; nego gleda takodjer, kakvom namjerom i ljubavlju. Mogu dvojica obavljati isto djelo, pa ipak može jedan zaslužiti više od drugoga, jerbo je onaj ljubavlju prama Bogu, kud i kamo savršenijom radio od ovoga. Sveti Alojzij, umro je već 24. godine i to nije umro mučeničkom smrću, kao tisuće inih; pa je ipak, ugledav ga u nebeskoj slavi, Marija Mandaljena Pazijska, u zanešenosti, koja joj se sgodi dne 4. travnja 1607. vapila ovako: „Kako slavan je sveti Alojzij; nebih vjerovala, da mi nije pokazao moj Isus. Čini mi se, kao da neima veće slave na nebu, od Alojzijeve. Imade mnogo svetacah u našoj crkvi (razumieva svete mučenike, kojim su kosti sahranjene u crkvi njezina samostana), kojim nije slava onolika. Alojzij bio je na zemlji mučenik ljubavi; zato i uživa sada Boga u podpunoj ljubavi.“ — Tako si možete i vi d. d. zaslužiti veliku plaću u nebu, ako budete molitve i malene svoje poslove velikom ljubavlju obavljala i kako se razumieva po sebi, — u milosti božjoj. Gledajte dakle, da sveudilj napredujete u ljubavi božjoj, te sve, što budete činila, prikažete od ljubavi Bogu; pa ćete zaslužiti veliku plaću u nebu, za svako i najmanje djelo, za kupicu hladne vode, koju pružite

siromaku; za najmanju uslugu, što učinite braći si ili sestram; za svoje zadaće u očioni, što budete marljivo izradjivala; za svaku pokornost, što izkažete roditeljem, učiteljem, i drugim poglavarom. O utješna nauka! Kako nas mora poticati, da svakdanje si poslove i djela obavljamo velikom revnošću, gorućom ljubavlju prama Bogu. Ako nam se i najmanje poveća nebeska slava, to više vriedi, nego li sve krune i kraljestva ovoga svieta.*

Kada pako neće svi sveci biti jednako blaženi, pita se: neće li biti onim žao, kojim dopadne manje blaženstvo? Sigurno neće; jer je u svetacah savršena ljubav. Zato će svatko u nebu najvoljiti ono, što Bog najvolji; pa s toga bit će dražje svakomu, da se izpuni pravda božja, a on da je manje blažen. — nego li, da bude više blažen, a da mu nebude blaženstvo primjereno savršenstvu božjemu. — Slušajte priču o svjetovnom kralju. Uzmimo, da imade ovaj kralj mnogo sinovah, ali da su mu sinovi niti istih godinah, niti iste veličine. Na jedan mah obuče kralj u kraljevsko odielo, od jednakoga zlatnoga latka, sve. Svaki će jamačno zadovoljan biti, pače najvoljiti onu haljinu, koja je za njega skrojena, niti će tražiti haljinu drugoga kojega brata, budi da je haljina drugoga brata veća, te ima na sebi više i zlata. To valja i o slavi nebeskoj. Njeki su sveci manji, njeki veći; Bog pako oblači sve u istu haljinu vječne slave, kako dolikuje kojemu; pa s toga je jednomu veća slava, drugomu manja, kako je koji za

* Da budete znala, kako umiju i nejaka djeca, malena djela za slavu nebesku prikazivati Bogu, pripoviedat ću vam jedan primjer. Ima tomu njekoliko godinah, što su putovala dva čovjeka u Tirol. U Tirolu su, kako znadete, visoke planine. Ondje, tko nezna put, može lahko dopasti nesreće. Ta dva putnika dodju do njeke kolibe, da si najme čovjeka, koji će jim put pokazivati. Buduć pako, da nije mogao itko od kuće, osim devetgodišnjega sinčića, koji je znao put, to podje on s putnici i odprati je više od ure daleko, doklam jih je izveo na put, kojim nisu mogli već zabluditi. Kada se već razstajao dječak s putnici i hotio se kući vratiti, ponude mu putnici dar za daleki put. Što mislite, što reče, što li učini na to ovaj dječak? — Odbi novce. »Fala« reče »neću uzeti; nesmije čovjek sve samo za novce raditi, treba nješto raditi i za nebo.« Na to odgovore putnici, da mu nenude mnogo, neka samo uzme. Ali mladić ostade stalan i nehćede primiti dar, nego ga odrešito odbi, opetujuć: „Nesmije čovjek sve samo za novce raditi, treba nješto raditi i za nebo.« (Tako pripovieda jedan od onih dviuh putnikah.)

života napredovao i uzrastao u ljubavi: a ipak svi su podpuno zadovoljni.

Prokletnici živjet će bez milosti i veselja u mukah paklenih.

Jur sam vam kazao, da će i prokletnici viekom živjeti; ali ovaj vječni život, tako je nemio i gorak, da ga sveto pismo zove: drugom smrću. „Strašljivim i nevjernim“ kaže se obj. 21, 8. „poganim i ubojicam, bit će sudbina u ponoru, gdje gori oganj i sumpor, — a to je druga smrt.“ Pa sbilja lišeni su bezbožnjaci na drugom svietu svih milostih, svakoga pravoga vrhunaravnoga života; oni su duhovno mrtvi, u žlu su otvrdnuli i ukočeni. Bezbožnjaci živu bez ikakva veselja, bez utjehe, bez pokoja, bez ikakve okrepe; živu istina, ali jim je život sto putah gorji od najgroznije smrti. Neimaju išta, što bi jim iole razveselilo oči, razblažilo uha, okriepilo srce, zabavilo i smirilo duh. Njihov diel je pakao, »ponor, gdje gori oganj i sumpor,“ „mučilište“, kako ga zove bogati razkošnik, o kojem piše evangjelje: »umre i bude zakopan u paklu“, — mjesto, gdje neima išta drugo, do muke, nevolje, pečali, tuge i plača.

U pakao bit će osudjen svaki, koji umre u nemilosti božjoj, t. j. u smrtnom griehu.

Tko sgrieši smrtno, postaje neprijateljem božjim; te ostaje neprijateljem božjim dotlje, dok uztraje u smrtnom griehu, t. j. dok neučini, što je potrebno, da se smrtnoga grieha rieši. A što je k tomu potrebno, čula ste već, kada sam razlagao nauk o izpoviedi; a ponješto takodjer, kada sam razlagao deseti članak vjere. Tko se dakle iskrenom pokorom nerieši smrtnoga grieha, koji bješe za života učinio; nego se u smrtnom griehu — preseli u vječnost, t. j. umre u smrtnom griehu, kakovu zaslužuje kaznu? Čiji je drug? Drug je vraga; jer smrtnim griehom, opire se čovjek Bogu, odriče se zlobno Boga, kao i vrag. „Tko grieši,“ piše sveti Ivan, (1. I. 3, 8.) »od vraga je« (prezire Boga, opire se Bogu, neprijatelj je božji, kao i vrag), „jer vrag grieši od postanka.“ „Ovakav čovjek sluša vraga, radi po volji vragu« (Iv. 8, 44.), sužanj je vraga. 2. Petr. 2, 19. Zato

pripada grešniku i kazna vražja, baština i plaća vražja, — stan u kraljestvu vražjem, „vječni oganj, pripravljen vragu i angjelom njegovim“. Mat. 25, 41.

Kakove li će kazne u paklu trpiti, koji umru u smrtnom griehu, nedade se opisati. Božje puteve nemožemo prerazumjeti; božji putevi nisu naši putevi, božje misli, nisu naše misli, božje odluke nisu naše odluke. Božja pravica nemože se prerazumjeti, — i kada kazni Bog i kada nagradjuje. Da uzmognemo prerazumjeti, kakovu kaznu zaslužuje smrtni grieh, morali bismo prije prerazumjeti, što će reći smrtno uvriediti, nepresježno veličanstvo. A to mi nemožemo, to može samo Bog, jer samo Bog poznade sebe podpuno. Kada dakle sveti Pavao kaže: „Niti je oko vidjelo . . . ., što je pripravio Bog onim, koji ga ljube“; može se i obratno reči: Niti je oko vidjelo, niti uho čelo, niti došlo čovjeku na srce, što je Bog pripravio onim, koji ga mrze. Sveta Terezija čitala je mnogo o mukah paklenih, slušala i razmišljala. Nu kad bješe osobitom milošću božjom dovedena na mjesto pakleno, te zagledala i počutila muke paklene, groza ju popadne od težke strahote. „Tomu je šest godinah“ piše »kako se je ovo dogodilo, pa još mi stine krv u žilah, kada samo pomislim na onaj prizor. Neizgovorne muke izjedoše me; smrvljena bijah i satrta na tisuću komadah, ne od drugoga koga; nego činilo mi se, da sama sebe ubijam i trgam, pa ipak sveudilj živem. Vječno umiranje, vječna borba sa smrću.“ Bog nam je ipak što to objavio o mukah paklenih, da lahkoumno i bez brige nepotratimo život. Katekizam spominje najglavnije muke, učeć da:

Prokletnici u paklu trpe:

1) Neizgovornu tugu i očajanje, što su izgubili svojom krivnjom Boga i nebo. — Kud će veća nesreća, nego li odbačenim, osudjenim i prokletim biti od Boga, nepresježne dobrote i milosrdja, najboljega oca, i najvećega dobročinitelja? Prokletnici u paklu znadu naime posve razgovietno, da jim je Bog najveće dobro, jedini posljednji cilj, te jih jedino može podpuno nadovoljiti on, koga su na zemlji prezirali. Prokletnici u paklu vide, zašto nisu na svietu bili mirni i zadovoljni, premda su svega imali; zašto su uza obilje ipak „umorili se, te putem zloće i propasti

težkimi putevi hodili.“ Mudr. 5, 7. A sada (u paklu), spoznavši duša ovu istinu, želi, što ikada može kao munja, uzlećeti k Bogu, jedinomu, najvećemu dobru, da se u njem smiri i upokoji. Kao magnet privlači Bog dušu tim silnije, što ju neprivlače stvorovi zemaljski, kao prije. Ali čim ju gane želja, eto ti strašna i užasna odgovora: „Odilazi.“ — Filip II., kralj španjolski, protera jednoć dva dvoranika svoja iz dvora, neznam pravo radi kakve krivice, veleć jim: „Neidite mi više na oči!“ Ove rieči razsrdjenoga kralja, tako se dojmiše dvoranikom srca, da je jedan umro isti dan, drugi pako sašao s pameti. A kako nemilo, kosnut će se njegdje prokletnikom srca rieči razsrdjenoga Boga, čija će riеč na očigled neba i zemlje zagrmiti: „Odilazite od mene.“ Neće li ove rieči smrviti čovjeka, koji je stvoren za Boga, a Bogu se nesmije primaći? — Koliko putah čuo je griešnik, da je sve tašto i izprazno, što je na zemlji, da je samo u Bogu prava sreća, utjeha i blaženstvo. Bog mu je nudio na zemlji pomoć, sgodu i vrieme. Koliko putah pružao mu je Bog svoju ruku, opominjao ga i od zla odvraćao, obećavao mu nagradu, a grozio se kaznom, samo da ga uzmogne jednoć sa svimi sveci uživati i grliti; ali griešnik nehtede. Nehtede kao Jeruzalem, koji zvaše spasitelj, kako kvočka, što zove piliće pod krila svoja, a Jeruzalem hajaše i nehajaše za njegove opomene i grožnje, doklam ga nestiže osveta božja. — Sada vapije prokletnik za pomoć i pomilovanje; ali uzalud Izgubio je Boga, neizgovornu ljepotu, vrutak svake sreće i pokoja; izgubio nebo, sjajnu biser-krunu; proteran je iz družtva angjelah i svetacah. A sve to bješe mu pripravio predobri Bog. Kud će gorja tuga i bieda, po nevoljnoga grešnika! „Biti prognanim iz grada božjega, tolika je kazna“, piše sveti Augustin, (o pj. 80.) „da se nemože nijedna muka s njom uzporediti.“ A ne samo, da je svega dobra lišen, nego je i odbačen od Boga, — proklet. „Odilazite od mene prokletnici.“ Odilazi od mene, od preblažene moje majke, koja je uzalud potrošila na vas svoju materinsku ljubav, od mojih angjelah, od svih mojih svetacah; moje prokletstvo pratit će vas uzastopce; kamo? — u pakao, medju vragove!

Pomislite si d. d. razbojnika. Osudjen je, da ga kao izrod prognaju iz ljudskoga družtva. Vode ga u gustu i

tamnu šumu, da ga bace u duboku, podzemnu špilju, kamo neće doprieti niti žarko sunce, niti tihi mjesec, niti prijazne zviezde. Ni odkuda svjetla: sve je pusto i obastrto gustom tminom. Nezna jadan, da li je noć, da li dan, nad njim; nezna, da li su prošle godine ili mjeseci, odkada je dospio u taj ponor. Istina, od njekuda dolazi mu hrana kadšto, ali od nje nemože umrieti ni živjeti; ali neprogovori igda itko kakovu rieč s njim, niti mu odgovori, kada pita. Nije li ovako živjeti, — mrieti; ovakav život, — sveudiljna smrt? Je li možebit to pakao? Nipošto; pokao je kud i kamo još gorji. U paklu nisu prokletnici samo lišeni svega dobra, nego takodjer

2) **trpe neizgovorne muke, u gadnom družtvu vragovah, bez ikakve utjehe i konca.** — Božanski sudac, kao što znadete, govori prokletnikom. „Odilazite u o g a n j, koji je pripravljen vragu i privrženikom njegovim.“ — Najljuća bol na zemlji, polazi od ognja. Da bi vam tko na oči metnuo živ ugljen, ili samo na ruku, ili da biste morala držati prst na svieći: oh, kako biste vriskala i skakala od bola! A kako ljut bit će njegdje pakleni oganj, što neće samo peći članove tiela, nego će paliti i moći duševne; oganj, kojega nije naložila dobrota božja, kao što je zemaljski oganj, na korist ljudem, nego nepresježna, svemožna pravica božja, na kaznu bezbožnjakom. „Oganj je naložen“, govori Bog »u ljutosti mojoj i gorjet će do dna pakla.« 5. Mojs. 32, 22. Kolika grozota, gorjeti dan i noć, u onom ljutom ognju, s tielom i dušom, a neizgorjeti, nemoći umrieti ikada. Kako strašno mora biti: neimati mira i pokoja u ovih mukah, dan i noć, neimati kapi utjehe. Bogati razkošnik gine od žedje, moli samo kap vode, što na prstu ostane, kada se u vodu zamoči. Ah kuda će u onoj žestokoj vrućini što manje moliti, od kapi vode; pa ipak nedade mu je itko. — Kuda će veća muka, nego li živjeti u onom ljutom ognju, s izrodi ljudskoga roda, sred samih zlotvorah, koji jedan drugoga neprestance kunu i napastuju; živjeti s vragom i privrženici njegovimi, koji se nemilo rugaju nevoljnikom paklenim, te sada objestno muče one, koje su njekoć varali i na zlo navadjali. — A kolika nadalje muka, morati misliti: Ja sam se s á m ovoga zla dobavio! Kamo sreće, da sam slušao ljubezne opomene roditeljah, svojih duhovnih pastirah,

učiteljah; nuto bio bih sada u nebu, u družtvu svih svetacah. Ah, koliko sam žalostnih danah preživio, koliko ljutih časovah, služeć vragu i lukavomu svietu; a sada, koja mi korist s toga?! Kamo sreće, da sam primio sladki i lahki jaram Isusov, bio bih sada, kao tisuće i milijuni drugih, viekoma blažen. Ah luda li mene, kako sam mogao toli bezuman biti i sliep? Kako li će ova misao jednoć i nam neprestance grizti srce kao crv, ako budemo hteli i sami, što Bože sačuvaj, — biti tako sliepi i bezbožni, te prigrliti radje grieh, nego li kriepost; radje ljude, nego li Boga?! Kako ćete i vi jednoć gorko cviliti sa svoje sljepote, kako ćete proklinjati trenutak, kuću, družtvo, gdje i ako budete sada po nesreći kakvoj učinila smrtan grieh. Ali svaka žalost i pečal bila bi vam uzalud, kao što je uzalud svim prokletnikom; došla bi prekasno, jer iz pakla neima odkupa.

„Odilazite u v j e č n i oganj!“ glasi osuda sudnjega dana. »I uljest će,« govori Isus, „u v j e č n u muku.“ Mat. 25, 46. „Mučit će se u ponoru ognja i sumpora dan i noć u v i e k e“. Obj. 20, 9. 10. Bit će dakle za uvieke lišeni lica božjega, bit će za uvieke proterani iz neba, uvieke trajat će jim ruglo i sramota, uvieke bol i muka. Ima tomu već 18 stotinah godinah, što gori Juda u paklu, pa još nije i čas muke pretrpio. Mislite si toliko tisućah godinah, koliko je lišća na drveću, koliko je kapljicah u svih potocih i r ekah, svih morih i jezerih cieloga svieta. O duga li i bezkrajna vremena! Pà ipak u sve to vrieme nebi još dan, ura, ni čas vječnosti prošao. Zašto? Jer se vječnost nebroji na dane, ure ili čase; vječnost nije vrieme, nego sveudiljno, bezkonačno trajanje. Vječnosti! vječnosti! strašne li prokletniku pomisli. A ova će mu pomisao neprestance lebditi na pameti, sveudilj mora sam sebi govoriti: Proklet sam, ah proklet na u v i e k e; meni neima više pomilovanja, neima odkupa, neima konca bolim i mukam! Tko će sada opisati očajanje proklete duše? — Sudite d. d., nisu li pravo imali milijuni svetih mučenikah, što su radje podnieli najljuću smrt, nego li i jedan put sagriešili? Nisu li pravo imali sveti pokornici, kojim se nezna broja, što su otišli u pustinju i tamo strogo živjeli, samo da se rieše pogibelji grieha i svjetovnih napastih? Nemorate li i vi d. d. sve radje pregorjeti, nego li smrtno sagriešiti, te se strmoglaviti u ralje ognja paklenoga? Ne-

morate li pripravna biti, sve radje izgubiti, nego li se dati u pogibelj, gdje biste dušu izgubila? „Nebojte se,« govori spasitelj „onih, koji tielo ubiju, a dušu nemogu ubiti; nego bojte se pače onoga, koji može oboriti tielo i dušu u propast paklenu.“ Mat. 10, 28. Kako li je užasna vječnost mukah paklenih, tako je i sigurna, jer:

Da će se prokletnici mučiti uvieke, svjedoči nam:

1) razgovietno Isus i apoštoli. — Sveto pismo staroga i novoga zakona spominje mnogo putah, razgovietno i bezdvojbeno, da će paklene muke trajati uvieke. Ovdje izbrajati sva njihova svjedočanstva, bilo bi suvišno; i onako nebiste jih mogla zapamtiti. Zato ću vam samo njekoja spomenuti. Čula ste jur osudu, koju će izustiti Isus na sudnji dan: „Odilazite od mene, prokletnici; u oganj vječni.“ Ove su rieči razgovietne i nemogu se u drugom smislu uzeti, nego li u pravom, ili po slovu (kao što prije pokazah str. 266. sl.). „A zatim“ dodaje Isus „uljest će ovi u vječnu muku, pravednici pako u vječni život.“ Što je to: „vječni život“? Dobro; život bez kraja i konca. Dakle i „vječna muka“ jest muka bez kraja i konca. Drugčije nemogu se tumačiti ove rieči, van da potvori tko božanskoga spasitelja, da je dvolično i lukavo govorio, upotrebljujuć istu rieč (vječan) u istom stavku ovako i onako. U evangjelju svetoga Marka (9, 42—47.) spominje Isus u tri puta zasebice: da su muke paklene — vječne. Bolje ti je, kaže Isus, sakatu (hromu ili sliepu na jedno oko) uljesti u vječni život, nego li imati dvie ruke (ili dvie noge ili dva oka), pa biti bačen u oganj pakleni, „u neugasljivi oganj, gdje jim crv neumire, i oganj neugasne.“ Razgovjetnije i točnije nemogu se opisati muke paklene. — Razumieva se po sebi, da su apoštoli ovaj nauk vjerovali i propoviedali, kao i Isus. Sjetite se samo riečih svetoga Ivana, gdje govori ob ognjenom i sumpornom „ponoru, gdje se prokletnici muče dan i noć po sve vieke“ . . . „odkuda će dim njihovih mukah uzilazi po sve vieke.“ Obj. 20, 10.; 14, 11. Ovu istinu

2) naročito nas uči nepogrešna crkva. — Katolička crkva, koju smo dužni po zapoviedi Isusovoj slušati, pod gubitak vječnoga blaženstva, nije ikada inače učila, nego

li: da je pakao vječan i muka u njem vječna. Bludnja, da će se kazne paklene ikada dokončati, osudjena je više putah svečano. Sveti oci nisu ikada drugo učili, ili propoviedali; ova je vjera u njihovih spisih nebrojeno putah jasno ubilježena. Ovu vjeru izpoviedali su i sveti mučenici na očigled krivobožcem. Kad se zagrozi krivobožac sudac svetomu Polikarpu, apoštolskomu učeniku, da će ga dati sažgati na lomači, odgovori sjedoglavi svetac: „Ti mi prietiš ognjem, koji samo kratko vrieme traje, a zatim ugasne; ali ti neznaš, da ima budući sud i vječni oganj, koji je naložila božanska pravica bezbožnjakom.“ Sveti Maksim koji je poginuo za cara Decija, mučeničkom smrću, reče sudcu, koji mu zapovjedi, da se pokloni krivobožkomu kipu: „Ako se uzprotivim zapoviedim gospodnjim, čekaju me prave muke bezkonačne.“ — Liepih doista i važnih riečih, koje vam treba češće ponavljati, a navlastito za žestoke napasti!

A zar nije Bog dobrostiv i milosrdan, koji dragovoljno prašta griehe i neće, da griešnik pogine na vieke? U istinu dobrostiv i predobrostiv je Bog. „Ako li se ti oslanjaš na dobrotu božju“ piše sveti Zlatoustnik (hom. 1. o 1. Kor.) „pokazuješ tim, da si upravo s toga vriedan veće kazne; jer nezaslužujemo li zato ljuće kazne, što neljubimo onako dobrostivoga Boga, nego griešimo proti njemu“? Bog je istina dobrostiv i predobrostiv, ali je i praveden i prepraveden i „neda se ružiti.“ Gal. 6, 7. A budući Bog pravedan, kazni grieh, doklegod grieh traje. U griešniku pako, umrlomu u smrtnu griehu, netraje, istina, griešni čin; ali traje griešna ćud, jer po smrti neima obraćenja. Kad složi lončar nevaljalu posudu u peć, ter ju spali, nemože ju više popraviti; — ako nevalja nevalja na vieke. To valja i glede čovjeka; ako se nevaljao preseli na drugi sviet, ostaje nevaljao na vieke. Kajao se griešnik u paklu, koliko mu drago, nekaje se radi Boga, nego radi kazne, što trpi, a takovo pokajanje nevalja. „Dokle traje tielo u ognju,“ piše sveti Bernard, „dotlje traje volja u zloći.“ „Negovori,“ piše papa Inocencij III. (knj. o prezir. svieta), „neće se Bog srditi navieke, milosrdje njegovo ide nada sve. Budalasto ufanje, izprazna želja! Iz pakla neima odkupa: jer će zla ćud trajati sveudilj, sve ako se zlo i netvori činom“ — Nadalje Bog je najmudriji zakonodavac i upravljatelj ljudih. A budući on zakonodavac, mora tražiti, da mu se izpunjuju zapoviedi i na to priteravati svoje podložnike t. j. ljude. Njekoji pako izpunjuju

*

zapoviedi dragovoljno od ljubavi; njekoji zato, što se nadaju nagradi, drugi opet i to većina, jedino zato, što se boje ljutih kaznah. Zato se i grozi Bog vječnimi mukami, kršiteljem njegovih zapoviedih. „Kada imade mnogo ljudih,“ govori pravo sveti Zlatoustnik (hom. 15. o 1. Tim.), „koji griešе lahkoumno i sada, kao da neima pakla, gdje nas ipak popada groza od straha pred paklom; kakove bi se njegdje sbivale zloće, da se nebismo imali bojati pakla? Pa s toga pokazuje nam,“ dodaje isti crkveni učitelj, „ne manje pakao, nego li nebo, ljubav i mudrost božju. Pakao tera vodu na mlin nebeski, terajuć strahom pred sobom, ljude u nebo. Nemislimo dakle nimalo, da je pakao djelo groze i zlobe; pakao je djelo velike milosti, djelo očinske brige i ljubavi božje prama nam ljudem.“

Proklеtnici neće svi jednako trpiti, nego će svaki trpiti, kako je griešio i zlorabio milost božju.

Kao što će biti svaki nagradjen u nebu po zaslugi, tako će biti svaki i kažnjen u paklu, kako je zaslužio, živeć na zemlji. Tako zahtieva pravica božja. „Nedade se tajiti“ kaže sveti Augustin (grad božji knj. 21. gl. 16.) „da će onaj vječni oganj, po krivici zlotvorah, njeke više mučiti, a njeke manje: budi da mu se žestina po zasluženoj kazni ravna; budi da sve jednako peče, ali muke neosjećaju svi jednako.“ — Razumieva se jur po sebi, da onaj zaslužuje veću kaznu, koji je na stotine ili tisuće griehah počinio, nego li onaj, koji je učinio samo jedan; ili onaj, koji je kao Kain brata si ubio, veću; nego li onaj, koji si je brata samo naružio. Zatim veću će trpiti muku, koji je više zlobno griešio, od onoga, koji je lahkoumno ili od nevolje. Tko pako grieši više zlobno? Očevidno onaj, koji prima veće milosti i po više putah, — da se ukloni grieha. Sodomićani su bezdvojbeno ljuto griešili, te jih je Bog kaznio ognjem s neba; pa ipak veli božanski spasitelj, da će bolje proći na sudnji dan, od žiteljah Kafarnaumskih. Zašto? Jer ovi su primili veće i obilnije milosti od onih. „Jer da su se u Sodomi dogodila čudesa, koja su se dogodila u Kafarnaumu, možebit bi ostala do današnjega dana.“ Mat. 11, 23. To treba da mi kršćani osobito pamtimo i svedjer mislimo, da zaslužujemo veće kazne od krivobožacah, kada

griešimo, sve ako krivobožci više od nas griešе; jer je Bog nas obdario obilnijimi i većimi milostmi.

Svi ljudi, koji budu prokleti, bit će prokleti svojom krivnjom.

Neće ijedan čovjek, — bio židov, krivobožac, kršćanin, — biti osudjen na muke paklene inače, nego li svojom vlastitom krivnjom. Toli bezumnu, koli bogopsovnu bludnju, koju su širili njeki krivovierci: da je tobož Bog njekoje ljude na zlo, na grieh i stoga, bez ikakve njihove krivnje, osudio na paklene muke, zabacila je katolička crkva, kao jedina Bogom ovlašćena učiteljica istine, — te pod kaznu izobćenja zabranila, ovaj nauk vjerovati ili propoviedati. Katolička je crkva učila vazda, sa svetim Pavlom, kao što uči i danas: „Bog hoće, da se svi ljudi spase“; zato je dao Bog, za sve ljude bez razlike, preljubljenoga sina svojega na groznu smrt križa, zato i daje svim obilne milosti, da se klone zla. Radi li dakle čovjek s milošću božjom, koje, kako rekosmo, nemanjka ikomu, te se grieha i zla kloni, uteći će sigurno vječnomu prokletstvu; jer samo radi smrtnoga grieha dopada čovjek pakla. Sgrieši li pako čovjek smrtno, uzprkos svim božjim ponukam, prietnjam i opomenam i to, kao što se uzima, podpuno poznajuć zlo, podpuno slobodnom voljom, sam si je u istinu kriv, što propadne na uvieke: „Tvoja propast polazi od tebe Izrajele.“ Ozej. 13 9. — Nuto s toga kaže sveto pismo: „Čovjek imade pred sobom život i smrt (nebo i pakao); što uzhtedne, dat će mu se.“ Nadalje svakomu čovjeku kaže Bog, štonjekoć narodu izrajelskomu: „Neka mi budu svjedoci nebo i zemlja, da sam vam ponudio život i smrt, blagoslov i prokletstvo. Izaberi si dakle život; ljubi gospodina Boga svoga i slušaj mu glas i privržen mu budi, pa ćeš živjeti u zemlji (blaženih), što se je zakleo Gospodin dati“ (tebi). 5. Mojs. 30, 19. 20. Buduć ovo rečeno svim ljudem, kud i kamo osbiljnije rečeno je nam kršćanom, pa kada se nemože itko i neznabožac izgovoriti, kako će se moći izgovoriti kršćanin, ako se dobavi vječnih, paklenih mukah.*

---

* Kako dragovoljno nudi Bog svim ljudem svoju milost, a kako je opet važno, ponudjenu milost prifatiti, uči nas sljedeći, onomadne

Vjerovanje apoštolsko dokančamo riečju „Amen“, da potvrdimo, da sve stalno vjerujemo, što je u dvanajest člankah vjere, te da smo pripravni, polag ove vjere živjeti i umrieti.

Riečicom „Amen“ zaglavljujemo vjerovanje apoštolsko, ne tobož da pokažemo samo, da je konac vjerovanju

sbivši se dogodjaj, u jednoj tamnici u Parizu. Primaklo se bješe uzkrsno doba. Revni svećenik i dušobrižnik, u tamnici, sabra oko sebe sve mladiće u tamnici, opomenu jih posve osbiljno, da zadovolje svojoj uzkrsnoj dužnosti i pozva sve, da se dadu upisati, koji su odlučili pripravljati se na uzkrsnu izpovied i pričest. Svi ga poslušaju, osim jednoga, mladića 17 godinah. Svećenik, zabrinut radi ove nemarnosti, koja je prema dobroj volji ostalih, znamenito udarala u oči, posjeti sutradan toga nevoljnika u njegovoj sobici. »Nu,« reče mu svećenik blago, »dragi moj, ti si valjda zaboravio ubilježiti se za uzkrsnu izpovied i pričest« ? — „Nisam zaboravio gospodine,« odgovori, mladi uznik, »ja sam mislio na to, ali . . . još se nisam odlučio . . . nisam još pripravan, kako bi valjalo. . . .« — »Nebrini se zato sinko ; ja ću ti pomoći, pripraviti se. Neima na svietu, išta lakše od toga. Ja ću te izpod ostalih ubilježiti u imenik, a moja će biti briga, da se tako pripraviš, kako ćeš podpuno zadovoljiti svojoj dužnosti.« — »Ne, ne, sada ; kašnje ćemo vidjeti. Ove godine ne ; na godinu« . . . — »Što, zar na godinu ? Ali dragi prijatelju, na godinu bit će ti težko kao i ove godine. Zašto da odvlačiš ? Neznaš jadniče, hoćeš li . . .« — »Znam, znam ; na godinu ići ću k uzkrsu na izpovied i pričest, ove godine neću, pa neću.“ — Svećenik nemogaše ga nagovoriti, te napokon se odkrenu od uznika, tužan i žalostan s njegove bezumne tvrdoglavosti. —

Sutradan u jutro otidje svećenik po običaju u bolnicu, u pohode drugomu bolestniku, kojemu takodjer bijaše 17 godinah ; a prije pet šest danah primio bješe poputbinu i svetu pomast. — Iduć dvoranom, začudi se svećenik, kad smotri onoga mladoga uznika, pobliedjela u postelji, koji se je dan prije toli zloćudnim pokazao. »Što te je snašlo« ? upita ga svećenik. »Jučer si mi se činio kriepak i zdrav, a danas evo te sinko u bolnici« ? — Nikakov odgovor . . . . Svećenik primakne se bliže. „Žalibože« reče, »ovdje neima dobra« ! S mjesta požuri se svećenik, te pozove milosrdnicu i liečnika. Obadvoje potrče. »Gledajte,« reče jim svećenik, »ovaj mladić pao je u nesviest ? Što mu je“ ? „Nemože bit upravo zlo,“ odgovori milosrdnica ; »neima tomu jedna ura, što je došao, a samo je donio glavobolju«. Liečnik primakne se k bolestniku »Za volju božju“, vikne liečnik, „tà on nediše . . . mrtav je« ! . . . Kako ljuto razžali se svećeniku srce na ove rieči ! Pristupiv k mrtvacu, nemogaše svećenik od gorka plača niti rieč proslovit. Došav kašnje k sebi, upre svećenik oči na pobledjele ustne i na pol otvorena usta mrtvaca, te mu se učini, kao da mu još govori : „Na godinu.« Jur bješe ga vječnost ogrlila ; a tamo neima buduće godine. Ova sirota duša bješe jur sudjena ! ! Tužan i žalostan, odkrene se napokon svećenik i ode.

Naproti ovomu mrtvacu ležaše onaj drugi bolestnik na samrti. Smrt mu se vidjela jur na licu. »Oče moj«, reče bolestnik tiho, smotriv

apoštolskomu ; nego ova rieč mnogo vam kaže. Božanski spasitelj upotrebljavao je često ovu rieč, kao što znadete. Koliko putah bi rekao : „U istinu, u istinu“ ili „Amen, Amen“ kažem vam. Odovud možete lahko razabrati, da se ovom riečju potvrdjuje, kada tko što reče : da je podpuno istina. Rieč Amen uzeta je iz židovskoga, te znamenuje isto, što naša rieč : »Tako dà“ ili „tako budi“. Izmolivši dakle vjerovanje apoštolsko, te zaglavivši ga konačno riečju : „Amen,“ izpoviedamo, svečano još jednoć : „Ovo, što smo sada izmolili, — ovo vjerovanje apoštolsko, — vjerujem nedvojbeno, stalno, tvrdo, po ovoj apoštolskoj vjeri, živjet ću i umriet.*

Opomena.

„U svih djelih svojih, sjećaj se posljednjih svojih stvarih, pa nećeš sagriešiti ikada.“ Ovako opominje duh sveti svakoga čovjeka, pa i svako izmedju vas. Sjećaj se posljednih svojih stvarih, sjećaj se dakle svoje smrti, sjećaj se svoga suda, pakla i neba. Sjećajte se d. d. posljednih stvarih u svih djelih svojih, pa neradite išta i nepropustite

svoga dobroga svećenika, „oče moj, srećna li mene sada ! Ja ću umrieti, pa ću doći k dragomu Bogu ! Odkada sam primio sveta otajstva, posve sam zadovoljan i miran« ! Odgovoriv mu svećenik, da bi mogao još Bog dati, da ozdravi, reče bolestnik : „Negovorite mi o zdravlju. Bolje je po mene, da sada umrem ; sada sam dobro pripravljen . . . . Ja ljubim dragoga Boga . . . . Ako li bih ozdravio, mogao bih mu se opet zamjeriti.“ Istu večer dospije i ova, od one posve različna duša, pred svoga stvoritelja i gospodara na sud. — Treći dan budu odvežena obadva liesa na groblje i zakopana u isti grob. — Hoće li obadvojici jednako svanuti sudnji dan ? Ah nije li pravedno misliti, da će stajati jedan ob lievu božanskomu sudcu, medju prokletnici ; drugi pako ob desnu, medju izabranici ? A zašto ? Jer je prvi odbio milost, koju je Bog nudio jednomu i drugomu jednako. A nije li si sam kriv ? (Ségur, večerne ure 1. svez. str. 327 sll.)

* Kako nam valja cieniti vjerovanje apoštolsko, po ovom vjerovanju živjeti i umrieti, — pokazuje nam primjer svetoga Petra, mučenika iz reda dominikanskoga, rodjena u Veroni, godine 1106. Roditelji mu bijahu krivovjerci manikejci. Idué za mlada u učionu, nauči i usadi si duboko u pamet i srce vjerovanje apoštolsko. Jednoć susretne ga ujak manikejac, kad je išao iz učione, i upita : što je naučio u učioni ? Naučio sam, odgovori dječak, vjerovanje apoštolsko i uze s mjesta moliti vjerovanje. Ujak, srdit, što mu nećak pobija bludnju svojim vjerovanjem, zapovjedi mu, da šuti. Ali uzprkos ujakovim, pače i očevim zabranam i prietnjam, ponavljaše dječko često

išta, što bi vam se moglo na žao dati, kada budete umirala, — radi česa se nećete moći izgovoriti, pred sveznajućim sudcem; ili što bi vas jednoć moglo lišiti blaženstva nebeskoga, a pribaviti vam vječnu propast paklenu. A zašto da neslušate dragovoljno ovu opomenu duha svetoga? Pomislite si čovjeka, zapletena u veliku parnicu, o kojoj visi mu sva sveća zemaljska. Podje li mu parnica srećno za rukom, pribavit će silno bogatstvo i dobra, ugled i čast, riečju: doterat će do velike zemaljske sreće. Ako li mu izpade parnica naopako, eto ti ga gotova prosjaka uza ženu i djecu, kukavna i nevoljna, svakomu na ruglo i sramotu. Neće li se ovakov čovjek svojski brinuti, da mu parnica podje što uspješnije za rukom? Neće li se smišljati dan i noć, neće li pitati vješte strukovnjake, što ima početi, kojim li putem udariti, da mu parnica za rukom podje? Ako li se nepostara, da mu parnica podje za rukom, pak mu konačno propadne, neće li svatko zatim reći, da si je sam kriv siromaštvu i nevolji? — Parnica, koja treba da svakomu od vas srećno za rukom podje, važnija je kud i kamo više od svake druge parnice. Tu se neradi samo o vremenitoj sreći, nego o vjekovitoj; radi se o nebu ili paklu, o vječnoj radosti ili vječnoj muki. Ova parnica mora se samo *jednoć* riešiti — srećno ili nesrećno; prevrnut se nedade nikako. Tko će dakle biti tako lahkouman, tako sliep, tako bezbožan, te se nepostarati, što ikada može, da dospije u nebo, za koje nas je Bog stvorio i hoće, da tamo dospijemo? Zapamtite si dobro još ovu važnu razliku medju ovom i svakom drugom parnicom. Starao se čovjek, koliko mu drago, da mu podje srećno za rukom svjetovna parnica, može ipak propasti; jer u svjetovnih parnicah, nevisi svaki put uspjeh o brigi i naporu;

---

vjerovanje apoštolsko. Stupiv kašnje Petar u red svetoga Dominika, uze stalno propoviedati vjerovanje apoštolsko i tako sigurno pobijati bludnje manikejske, da su se mnogi krivovjerci i obratili; a tvrdoglavi počeše biesniti kao pomamni proti Petru, gledajući, kako jim se dan na dan umanjuje sljedba; napokon podmitiše dva ubojice, koji su pošli na sveca vrebat, kad se je vraćao iz Kome u Milan, da ga ubiju. Jedan izmedju ta dva krvnika udari Petra sjekirom dva puta po glavi; a zatim probode pratioca Petrova, imenom *Dominika*. Sveti Petar, još nješto živ, digne se na koljena, preporuči dušu Bogu, te izmoli još jednoć vjerovanje apoštolsko. Za toga ubode ga zlotvor još pod pazuho i na to izdahne Petar, 6. travnja godine 1252. (Butler 29. travnja.)

u parnicah pako, gdje se radi o vječnoj sreći, o nebu ili paklu, visi uspjeh jedino o volji i naporu čovječjem. Tko se kloni zla, a dobro čini, proći će sigurno srećno u ovoj parnici. To valja d. d., da činite već sada, jer možete umrieti i vi, premda ste još nejaka. Da se budete pako ozbiljno zla klonila, a dobro činila, sjećajte se četiri posljednih stvarih. Zato valja, da se s mjesta sjetimo četiri stvarih posljednih, kada dospijemo u griešnu kakvu pogibelj, ili je pače napast u nas u toliko preotala mah, te mislimo, da joj nemožemo više odoljeti; budi da s vlastite svoje zloće, ili po nagovoru drugih, štogod zla mislimo, ili odlučimo što zla reći ili učiniti. Pitajmo se onda ovako: Da bi morao sada umrieti, da bi morao sada pred Boga na sud doći, (a to je ipak moguće), bih li i zbilja sagriešio; nebih li si ovu slast uztegnuo; nebih li se s ovim drugom ili prijateljem razstao? nebih li dragovoljno sada, slušao; trpljiv, marljiv, ljubezan bio prama braći i sestram, družini i sаučenikom; nebih li se jutrom, večerom, prije i poslje stola pobožno Bogu molio? Tko si nebi trenutak griešne slasti dragovoljno uzkratio, ako pomisli, da će s ove slasti dopasti njekoć *vječne* muke? Tko li će se uztezati, trpljivo muku snositi, sama sebe zatajiti, ako pomisli, da kratka i mala muka, dobavlja *vječnu* radost?* Mislite često i zdravo d. d., što će reći: vječna muka — vječna radost. Liepo vas na to opominje ova starinska pjesmica:

O vječnosti, vječnosti,
Kak' si duga, — vječnosti? —
Slušaj dakle: Bog dok bude,
Dotlje i pakla muke hude,
Dotlje rajske i radosti.
O toj slasti i žalosti
Razmišljati imaš dosti! —

---

* Ovako misleć idjaše dragovoljno na smrt sveta *Felicitas* sa sedam svojih sinovah. Zapovjediv joj gradski glavar Publij, da žrtvuje sa svojimi sinovi krivim bogovom, inače da će nemilo pogubljena biti, odgovori mu Felicitas: »Djeca moja živjet će uvieke s Isusom, ako budu uztrajala u mukah; ako li budu žrtvovala bogovom, poginut će u vječnoj propasti.« Na to uzme ju sudac još silnije nagovarati, da se smiluje sinovom u cvietu mladosti, koji bi mogli s vremenom doterati do najvećih častih državnih; ali mu i sada odgovori majka: „Tebi se na žao daje grozota, a tobožnje smilovanje, na koje me nagovaraš, pokazalo bi, da samokrutna mati, ako bi privoljela na tvoje rieči.“ — Obazriv se pako na sinove, reče jim puna duha svetoga: »Pogledajte gore na nebo, gdje vas čeka Isus sa svojimi sveci; uztrajte stalni u ljubavi njegovoj i borite se odlučno za svoje duše.« (Butler, život otacah i mučenikah 10. srpnja).

KAZALO.

Uvod.

Strana
Odredjenje čovjeka 5

Glava prva.

O vjeri u obće 21
§. 1. Pojam, predmet i izvori vjere 21
§. 2. Potreba vjere 45
§. 3. Svojstva vjere 54
Vjerovanje apoštolsko 71
Prvi članak vjere 73
§. 1. Bog i svojstva njegova 73
§. 2. Tri božanske osobe 110
§. 3. Stvaranje i upravljanje svieta 117
§. 4. Angjeli 131
§. 5. Prvi čovjek i grieh iztočni 147
§. 6. Od grieha iztočnoga do došašća odkupiteljeva 176
Drugi članak vjere 187
Treći članak vjere 198
Život Isusov na zemlji 213
Četvrti članak vjere 222
Peti članak vjere 243
Šesti članak vjere 252
Sedmi članak vjere 258
Osmi članak vjere 272
Deveti članak vjere 285
§. 1. Crkva u obće 285
§. 2. Biljege crkve 305
§. 3. Odredjenje crkve 326
§. 4. Širenje i obstanak crkve 337
§. 5. Občinstvo svetih 339
Deseti članak vjere 350
Jedanajsti članak vjere 373
Dvanajsti članak vjere 370